Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Expositio super regulam beatissimi patris Benedicti.

https://hdl.handle.net/1874/461468

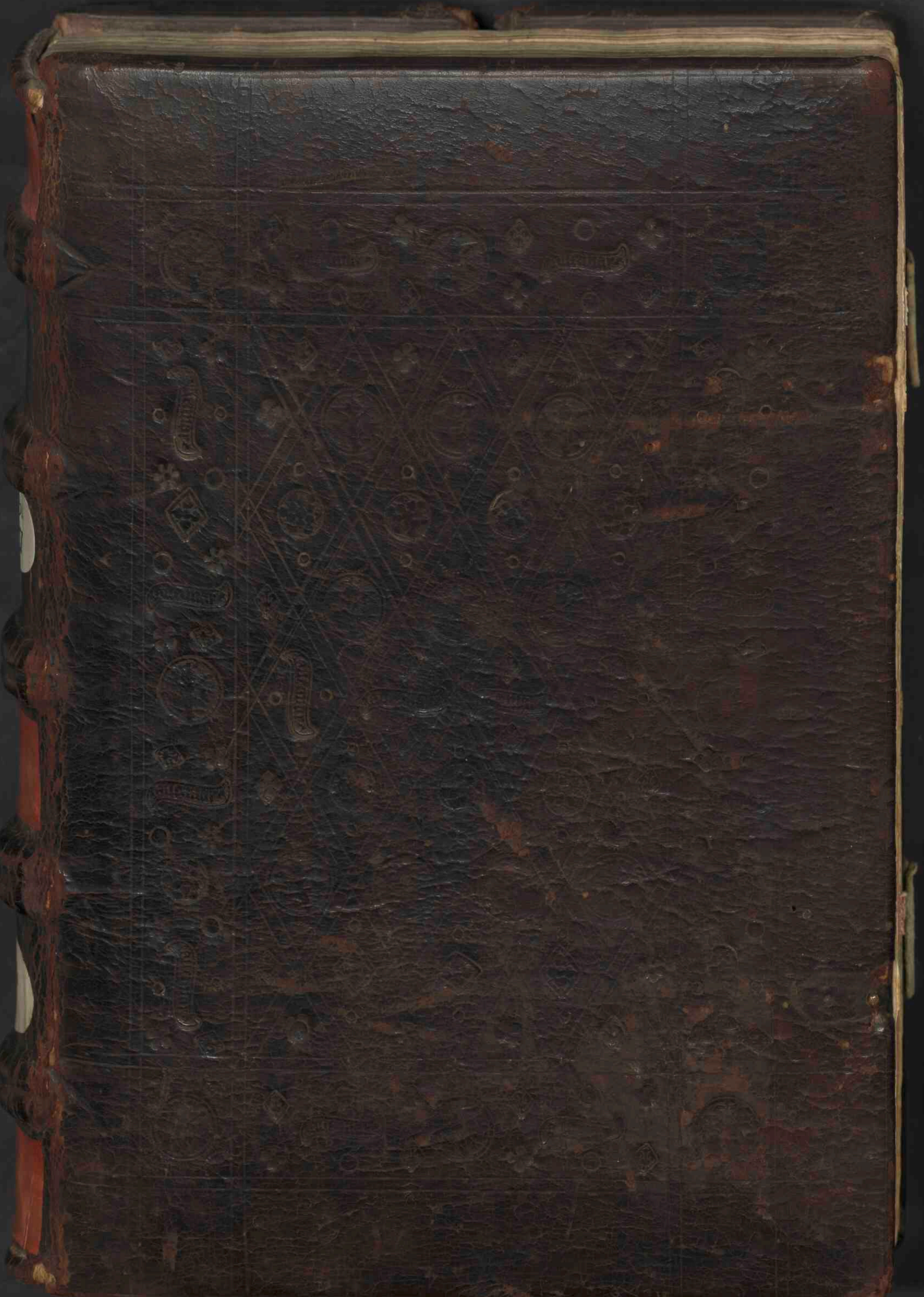

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

et diuinis incorruptilibꝰ ac digniſſimis. ¶ Sequitur (Officina vero) id eſt loca (vbi hec omnia diligenter operemur/ clauſtra ſũt monaſterii et ſtabilitas in congregatione) De ſcriptis inſtrumẽtis artis ſpũalis et mercede adimpletionis eorũ/ hic ſanctus pater deſcribit idoneitatem loci in quo hec adimplenda ſunt/ Senſus eſt. Loca in quibus hec ſancta opera deſcripta et infra deſcribenda diligenter a nobis ſunt exercenda/ clauſtra ſunt/ id ē loca ſub clauſtris exiſtentia. ⁊ ſtabilitas in cõgregatiõe/ id eſt in quibus ſtabiliter viuatur quaſi diceret/ Duo ſunt neceſſaria in monaſterio in quibus operemur p̄dicta/ ſcꝫ/ Clauſura vt nullus exeat. nemo intret ſine licẽtia maioris/ Secundũ eſt ſtabilitas conuerſationis in congregatione/ Bernardus in epiſtola ad fratres de monte dei/ Omnium bonorum borum officina cella eſt/ et ſtabilis perſeuerantia ĩ ipſa/ Et paulo poſt ſubdit Impoſſibile eſt hominẽ fideliter figere in vno aĩm ſuũ/ qui non prius in aliquo loco perſeueranter affixerit corpus ſuũ/ Nam qui egritudinem animi migrando de loco ad locum effugere nititur/ ſic eſt ſicut qui fugit vmbrã corporis ſui. ſeipſum fugit. ſeipſum circũfert. locum mutat non animũ. eũdemqꝫ ſe inuenit: niſi ꝙ deteriorem facit ipſum mobilitas: ſicut ledere ſolet egrum qui circũferendo concutitur. ¶ Vbi notandum ꝙ in verbis iſtis ſanctus pater hoc genus monachorũ contra alia tria genera diſtinxiſſe videtur/ Per primum ſcilꝫ per clauſuram loci: genus videtur excludi monachorũ ſcꝫ heremitarum qui loca deſerta inhabitãt/ Per ſtabilitatem vero in congregatione alia duo genera. ſ. ſarabaitarum qui ſine paſtore ſine regula viuunt/ et girouagorum qui vagi et nunꝙ̃ ſtabiles ſũt. Vel ſenſus huius littere eſt/ Nullus ad operandum aliqua eorũ que dicta ſũt loca extra monaſterium querere preſumat/ Nullus ſub occaſione viſitandi infirmos ſepeliendi mortuos vel aliquid aliud huiuſmodi procedat ĩ publicum/ quia officina vbi hec operant̃ clauſtra ſunt que ita apta debent eſſe vt eis poſſit eſſe ſtabilitas in congregatione/ Sꝫ nũquid extra huiuſmodi clauſtra hec que traduntur in regula ſunt obſeruanda/ Reſpondetur ꝙ quedam ſunt que dependẽt a loco ſicut illud vt michi videtur de capitulo regule/ Omni tempore ſilentio debent ſtudere monachi/ et ſimilia/ et ad hoc non videtur teneri quis extra monaſteriũ/ Quedaꝫ vero ſunt que non pendent a loco. vt habitus. honeſtas et huiuſmodi. Et hec ſunt vbiqꝫ ſeruanda. ⁊c.

¶ Capitulum quinquageſimum ſextum. et eſt quintum regule: vbi de obedientia agitur diſcipulorum qualis debeat eſſe.

PRimus humilitatis gradus eſt obediẽtia ſine mora/ Hec conuenit his. qui nichil ſibi chriſto carius aliquid exiſtimant/ Propter ſeruicium ſãctũ quod profeſſi ſũt/ ſeu propter metum gehenne/ vel gloriam vite eterne/ mox vt aliquid imperatum a maiore fuerit. ac ſi diuinitus imperetur moram pati neſciunt in faciendo. De quibus dominꝰ dixit. Obauditu auris obediuit michi. Et iterum dicit doctoribus. Qui vos audit me audit/ Ergo hii tales relinquentes ſtatim que ſua ſunt et voluntatem propriam deſerẽtes/ mox ex occupatis manibus et quod agebant imperfectum relinquẽtes/ vicino obedientie pede iubẽtis vocem factis ſequuntur/ ⁊ veluti vno momento predicta magiſtri iuſſio. et perfecta diſcipuli opera ĩ velocitate timoris dei ambe res cõmuniter citiꝰ explicant̃/ quibꝰ ad vitã et̃nã gradiẽdi amor incumbit: ideo anguſtam viã arripiunt/ Vnde dñs ait Anguſta via eſt que ducit ad vitam/ vt non ſuo arbitrio viuentes vel deſideriis ſuis et voluptatibus obedientes/ ſed ambulantes alieno iudicio et impio. in cenobiis degẽtes: abbatem ſibi preeſſe deſiderant/ Sine dubio hi tales illam domini imitantur ſententiam. qua dicit. Non veni facere voluntatem meam. ſed eius qui miſit me. ¶ Sed hec ipſa obedientia tunc acceptabilis erit deo et dulcis hominibus/ ſi quod iubetur non trepide/ non tarde/ non tepide/ aut cum murmure/ vel cũ reſponſione nolentis efficiatur. Quia obedientia que maioribꝰ prebetur deo exhibetur/ ipſe enĩ dicit. Qui vos audit me audit.

¶ Et cum bono animo a diſcipulis preberi oportet. Quia hylarẽ datorem diligit deꝰ/ Nam cum malo animo ſi obedit diſcipulus/ et non ſolum ore verum etiã in corde ſi murmurauerit/ et ſi impleat iuſſionem: tamen acceptũ iam non erit deo: qui cor reſpicit murmurãtis/ Et pro tali facto nullam conſequitur gratiã/ imo penam murmurãtium incurrit/ ſi non cum ſatiſfactione emendauerit.

PRimus humilitatis gradus eſt (Obedientia ſine mora(Superius ſanctus pater Benedictus in quadã generalitate deſcripſit inſtrumenta artis ſpũalis conquirendi vitã eternã:/ Nunc in ſpãli pſequit̃ ea que maxie cõponunt monaſticã vitã/ ⁊ incipit ab obedientia q̃ potiſſima pars religionis eſt dicens/ Primꝰ gradꝰ religiõis eſt obedientia ſine mora. ¶ Querit̃ cur beatus Benedictus hoc loco primum hũilitatis gradũ dixerit obediẽtiã/ cũ ſecundꝰ ibi non ſuccedat/ imo ĩ capitulo ſeptimo regule timorẽ primũ hũilitatis gradũ deſcribit/ Ad hoc reſpondet̃ ꝙ primũ hoc loco poſitũ non ordinẽ dicit. vt primus dicat̃ qꝛ ſecũdus ſequit̃/ ſꝫ potius magnitudinẽ aut excellentiã dicit/ veluti eſt illḋ luce xii. Primũ querite regnũ dei/ vt ſit ſenſꝰ Obediẽtia eſt precipuũ/ quo hũilitatis v̄tus cuſtoditur. fouetur. et roboratur/ Nullꝰ quippe ꝑ ſe gradꝰ hũilitatis ſubſiſtit/ ſi obedientie viribus fulciri deſit/ Nã vera humilitas ipſa eſt/ quam obedientia comes non deſerit. Gregorius in moralibus/ Sola obedientia virtꝰ eſt/ que ceteras virtutes mẽti inſerit/ inſertaſqꝫ cuſtodit/ Hinc apoſtolus de xp̄o loquens: has duas virtutes ſimul coniungit dicens/ Humiliauit ſemetipſũ/ factus obediens vſqꝫ ad mortẽ. philip̄. ii/ Vel reſpondetur ꝙ humilitas in hoc loco dicitur vita monaſtica/ ſiue ſtatꝰ religionis/ quẽ beatus Bernardus ſup Miſſus eſt. vocat ſcholã huilitatis/ Et vii. q iii. in capitulo/ Hoc monachoꝝ vita ſubiectionis habet verbũ et diſcipulatus/ Huius autẽ humilitatis. i. religionis primꝰ gradꝰ id ē potior eſt obedientia/ q̃ eſt ſpontanea intuitu dei proprie voluntatis abnegatio. ¶ Circa obedientiã tria notãda occurrunt iuxta tres partes huiꝰ capituli. ¶ Primo de cõmendatione excellentie huiꝰ virtutis. ¶ Scd̄o de cauſis obediendi. ¶ Tertio de cõditiõe et q̄litate quã debet habere obediẽtia diſcipuli. ¶ Circa primũ notandũ ꝙ ſtatꝰ quo ſub obediẽtia viuit̃ valde eſt laudabilis multiplici rõe. ¶ Primo quidẽ qꝛ ꝑ obediẽtiã v̄tuti multũ adicit/ Cũ ei ſapiens dicat/ Hoc ſolũ v̄tuti adicies qḋ ꝓprie volũtati detraxeris/ multũ v̄tuti adicit/ cũ ꝑ obediẽtiã ꝓpria volũtas oĩno ãputatur/ Eſt ei obediẽtia ſubiectõ q̃ hõ ſpõtanee ĩtuitu dei alteriꝰ hoĩs ſubdit̃ volũtati. Additionem v̄o ad virtutẽ ſequit̃ additio ad premium

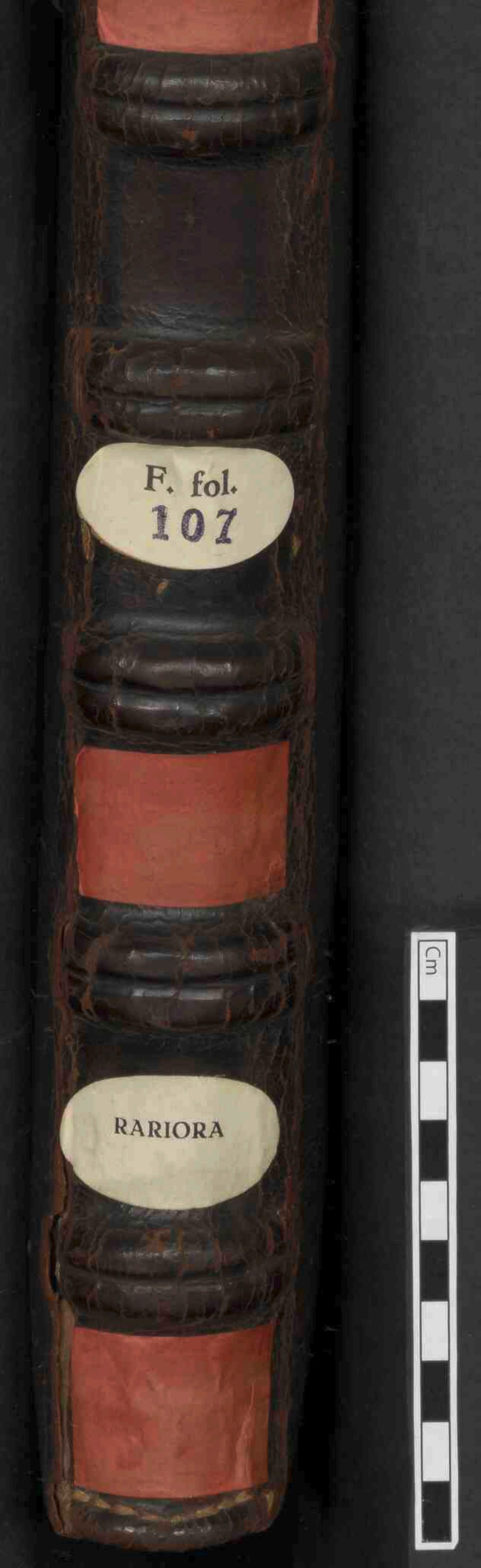
F. fol.
107
RARIORA
cm

Cm

Cm

Cm

Cm

Hic collige constantiã tuã et cũ toto cordis [illegible]
[illegible] legas hũc psalmũ [illegible]

Exaudi me dñe qm benigna est mĩa tua: sedm multitudinẽ miseraconũ tuaꝝ respice in me. Et ne auertas faciẽ tuã a puero tuo: qm tribulor uelociter exaudi me. Intende aĩe mee et libã eã: [illegible] meũ et confusi[illegible] in conspectu tuo sũt omnes qui t[illegible] [ex]pectauit cor meũ et miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur et nõ fuit: et qui consolaretur et nõ inueni. Gloria patri. Requiẽ eternã dona eis dñe et lux perpetua luceat eis dñe. R. Insurrexerũt in me uiri iniqui absq; mĩa quesierũt me interficere et nõ pepercerũt in faciem meam spuere et lanceis suis uulnerauerũt me et concussa sũt omnia ossa mea. Ego aũt estimatus sũ tam[illegible]

Miscellanea Theologica

Folio L°. 107.

446. **Johannes** de Turrecremata, Expositio super regulam Benedicti. Parijs, P. Levet 4 Mei 1491. 2o. F. 2o. 107

162 bl. 2 kol. signat. [*2] a—v8. — Typen 1, 2. — Drukkersmerk I. — HC* 15734. — Pr. 8063. — VB II 4737, 10. — Bl. 3a (dit blad ontbreekt in het ex. van Hain): Expositio super regulam bea/tissimi patris Benedicti. Daaronder het drukkersmerk. Bl. 3b □. Bl. 4a α: Sequitur enz. volgens de beschrijving van Hain. Bl. 159 □. Bl. 160 en 161 de tabula. Bl. 162 □. — De tabula gaat in dit ex. aan den tekst vooraf.

Op bl. 2a en 160a: „Liber monasterii Sancti Pauli In Traiecto Inferiori.". — In oorspr. led. stempelband, waarvan de stempels zijn beschr. en afgeb. bij Hulshof-Schretlen p. 6, pl. I 10, 13, 15, 16, 19, 21—23, 25, 26; de sloten, het oog voor de ketting en een deel der doppen ontbreken.

[illegible] escam meã fel et in si[illegible] [illegible] potauerũt [illegible]

[illegible] naꝝ tuaꝝ [illegible] [illegible] et omnes penas quas [illegible] et aĩas [illegible] uerbis uel factis uel cogitationibus [illegible] delinquerũt parcendo et miserando ignosce. Qui [illegible] [illegible] et statuã lapidatam p flagellationẽ [illegible] et spineã coronã et p colaphas et alapas spu[illegible] sana aĩas fa[illegible] et quidq; uerbis aut factis uel cogitationib; deliquerũt parcendo et miserando ignosce. Qui ui[illegible] [illegible] et regnas.

[illegible] in omnibus [illegible] [illegible] psalmũ [illegible]

N. 33. B.

446

¶ Tabula capitulorū preſentis operis.

Capitulū primum de cōmendatione regule ſancti Benedicti. Folio ii.
Capitulū ſecundū In quo ponitur ꝓlogꝰ reǵle vbi quomodo audienda ſit ſanctorum patrū doctrina. Folio iii.
Capitulū tertium ꝙ deus multipliciter nos ad ſe miſericorditer inuitat. Folio iiii.
Capitulū quartū de ſecunda parte ꝓlogi: vbi de octo gradibus virtutū quibus in montem ſuperne felicitatis aſcenditur. v.
Capitulū quintū de tertia ꝑte ꝓlogi: ī quo de ſuauitate ⁊ hūanitate p̄ceptoꝝ huiꝰ reǵle viii.
Capitulū ſextū: in quo declarat̃ ꝙ non oīa in reǵla ſcti Bn̄dicti cōtēta cadūt ſub p̄cepto. ix.
Capitulū ſeptimū: in quo declaratur an oīa in regula ſancti Benedicti contenta obligēt ad peccatum mortale. x.
Capl'm viii, de multiplici cōmēdatōe vite ce nobitaꝝ/ ⁊ de emolumētis bone ſocietatis. xi
Capitulū ix. et eſt capitulū primū regule: de quattuor generibꝰ vel vita monachoꝝ. xii.
Capitulū x. et eſt capm̄ ſecūdū reǵle: qualis de-bet eſſe abbas. xiiii,
Capitulum xi. ꝙ prelatus non debet eſſe acce-ptor perſonarum. xvi
Capitulū xii. ꝙ abbas non debet culpas fra-trū diſſimulare: vbi de malis que proueniūt ex huiuſmodi diſſimulatōe culparū. xviii.
Capl'm xiii. ꝙ abbas nō debet ꝑuipendere ſa-lutē aīarū ſibi cōmiſſarū: ſed maxīe debet ſu-per oīa alia gerere curā illarū. xx.
Capitulū xiiii. ꝙ abbas frequēter debet cogi-tare ꝙ rationē redditurus eſt deo de aīabus quas regendas ſuſcepit. xxi.
Capitulum xv. et eſt tertiū regule: de adhibē-dis ad conſilium fratribus. xxi.
Capitulū xvi. et eſt quartū regule: que ſūt in-ſtrumenta bonorū operum. xxii.
Capl'm xvii. de prio inſtrumēto/ videlʒ de di-lectōe dei: vbi cur ⁊ quō deꝰ ſit diligēdꝰ. xxiii
Capl'm xviii. de inſtrumēto ſcd̄o bonoꝝ ope-rū artis ſpūalis: vbi de dilectōe ꝓximi. xxv
Caplʒ xix. de iii. iiii. v. vi. et vii. inſtru. xxvi
Capl'm xx. de viii. et ix. inſtrumētis: ī quo de honore quē fr̄es debēt ſibi īuicē exhibē. xxvii
Capitulū xxi. de x. xi. xii. et xiii. inſtrumentis: vbi de multiplici abrenunciatione et caſtiga-tione carnis. xxviii.
Capl'm xxii. de xiiii. xv. xvi. xvii. xviii. ⁊ xix. in-ſtrumētis: vbi de operibꝰ mīe. xxix.
Capitulū xxiii. de xx. inſtrumento: vbi de fu-ga negociorū ſeculariū/ ⁊ de rationibꝰ decē ꝓ-pter quas mundꝰ ſit contemnendꝰ. xxxi
Capitulū xxiiii. de xxi. inſtrumēto ꝙ xp̄i amo-ri nichil ſit preponendum. xxxiii
Capitulū xxv. de xxii. xxiii. xxiiii. xxv. et xxvi. inſtrumētis: vbi de vitāda ira et fraterna pa-ce ſeruanda cū proximo. xxxiii
Capitulū xxvi. de xxvii. et xxviii. inſtrumētis vbi de vitāda frequētatiōe iurādi: et de amā-da ſemper veritate. xxxv.
Capitulū xxvii. de xxix. et xxx. inſtrumentis: vbi de māſuetudine: ⁊ de decē rōibꝰ ꝓpt̃ quas inter religioſos maxime innocentia ſeruan-da eſt. xxxvi.
Capl'm xxviii. de inſtrumēto xxxi: vbi de pati-entia et duodecī gradibꝰ eius. xxxvii.
Capitulū xxix. de inſtrumētis xxxii. xxxiii. et xxxiiii: vbi potiſſime agit̃ de dilectōne inimi-corum. xxxviii.
Capitulū xxx. de xxxv. inſtrumento: vbi de ſu-perbia et de quattuor ſpeciebus/ ac de duode-cim gradibus eius. xxxix.
Capitulū xxxi. de cauſis quibus ſuperbia fu-gienda eſt: et de remediis quibus vtendū eſt contra morbum illius. xli.
Capitulū xxxii. de xxxvi. et xxxvii. inſtrumen-tis: vbi de vitanda ebrietate et immoderata ciborum auiditate. xliii.
Capl'm xxxiii. de xxxviii. ⁊ xxxix. inſtrumētis: vbi de ſōnolētia ⁊ pigricia euitādis. xliii.
Capitulū xxxiiii. de xl. ⁊ xli. inſtrumentis: vbi de murmuratiōe ⁊ detractiōe vitādis. xliiii
Capitulū xxxv: de xlii. et xliii. inſtrumentis: vbi de ſpe ſemꝑ deo cōmittenda/ et gratiarū actione deo ſemꝑ facienda. xlv.
Capl'm xxxvi. de xliiii. ⁊ xlv. inſtrumētis: vbi de timore diei iudicii/ ⁊ pauore gehēne. xlvi
Capitulū xxxvii. de xlvi. inſtrumento: vbi de deſiderio eterne vite. xlvii
Capitulū xxxviii. de xlvii. xlviii. ⁊ xlix. inſtru-mentis: vbi de vtilitate memorie mortis/ ⁊ p̄-paratione animi ad illam. xlviii
Capl'm xxxix. de l. ⁊ li. inſtrumētis: vbi de ma-lis cogitatiōibꝰ cito effugandis. xlix.
Capitulū xl. de inſtrumento lii: vbi multa de diſciplina et cuſtodia lingue habenda. li.
Capl'm xli. de liii. liiii. ⁊ lv. inſtru. vbi de mlti-loquio ⁊ vanis ſermōibꝰ/ ac riſu fugiēdis. liii

ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA

Capitulū xlii.de inſtrumento lvi:vbi de vtilitate audiēdi lectiones ſanctas. liii
Capitulū xliii.de inſtrumento lvii: in quo de vtilitate orationis. liiii.
Capitulū xliiii.de inſtrumēto lviii:vbi de penitentia. lv.
Capitulū xlv.de lix.et lix.inſtrumētis:vbi de non perficiendis deſideriis carnalibus/ꝛ odienda pꝛopꝛia voluntate. lvi.
Capituluꝫ xlvi.de lx.et lxi.inſtrumentis: vbi ꝙ obediendū ſit etiā malis prelatis/et de iactantia fugienda. lvi.
Capitulū xlvii.de lxii.inſtrumēto:vbi de ratione multiplici quare dei pꝛecepta factis adimplenda ſunt. lviii
Capitulum xlviii.de lxiii.inſtrumēto ; vbi de amoꝛe caſtitatis. lix
Capitulū xlix.de lxiiii.ꝛ lxv.inſtrumētis:vbi de odio et inuidia fugiendis. lix
Capitulū l.de lxvi inſtrumento:vbi de contētionibus non habendis. lxi.
Capitulū li.de lxvii.lxviii.ꝛ lxix.inſtrumētis vbi de elatione fugienda/ et veneratiōe ſenū et omniū dilectione. lxii.
Capitulū lii.de lxx.inſtrumēto:vbi de ſignis caritatis inimicis exhibendis. lxiii.
Capitulū liii.de lxxi.inſtrumento:vbi de bono pacis et diſcoꝛdiis cito terminandis/et de cauſis huiuſmodi. lxiii.
Capm liiii.de lxxii.inſtrumēto: vbi de multiplici ratione quare nūꝙ deſperandum ſit de miſericoꝛdia dei. lxiiii.
Capitulū lv. de mercede dāda diſcipulis pdicta inſtrumēta artis ſpūalis adiplentib⁹ ꝛ dē idoneitate loci vbi hec adiplenda ſūt. lxv.
Capitulū lvi.ꝛ eſt.v.regule:vbi de obediētia agitur diſcipuloꝛū qualis debeat eſſe. lxv.
Capitulū lvii.de viginti modis quibus ſolet bonum obedientie minui. lxviii.
Capitulū lviii.et eſt vi.regule: in quo agitur de taciturnitate. lxix.
Capitulū lix.ꝛ eſt vii.regule:vbi de humilitatis cōmendatione multiplici. lxxi.
Capitulū lx.de pꝛio gradu hūilitatis : vbi de timoꝛe dei et multiplici eius commnedatione: lxxii
Capitulū lxi.de ii.et iii.gradibus hūilitatis: vbi de pꝛopꝛia voluntate et de duplici obediētia abundanti et perfecta. lxxv
Capm lxii.de iiii. gradu humilitatis : vbi de multiplici vtilitate tribulationis patiēter tolerate. lxxvi.
Capitulū lxiii.de v. gradu hūilitatis: vbi de decē conditionibus confeſſionis/et eius vtilitate multiplici. lxxix.
Capitulū lxiiii.de vi.vii.et viii.gradibus humilitatis. lxxx.
Capitulū lxv.de ix.x.xi.ꝛ xii humilitatis gradibus. lxxxi.
Capm lxvi.et eſt capituluꝫ viii rl̄e:de officiis diuinis ī noctib⁹. vbi oſtēdit̄ ꝙ diuinis laudibus inſiſtēdū ſit:ꝛ q̄re maxīe nocturnis. lxxxii
Capitulū lxvii. et eſt ix rl̄e q̄ti ſiue quot pſalmi dicendi ſūt in nocturnis hoꝛis:vbi de vario modo incboādi diuinas laudes.et quare in omnib⁹ laudibus dicitur Deus in adiutorium. lxxxiiii.
Capituluꝫ lxviii.et eſt x.regule:in quo q̄liter eſtatis tempoꝛe agit̄ nocturna laus. lxxxv
Capitulū lxix. et eſt xi regule qualiter dn̄icis diebus vigilie agantur. lxxxv.
Capitulū lxx.et eſt xii regule:quomodo matutinoꝛū ſolēnitas agatur. lxxxvi.
Capitulū lxxi.ꝛ eſt xiii regule:vbi oſtēdit̄ q̄lit̄ in pꝛiuatis dieb⁹ matutine agant̄. lxxxvii
Capitulū lxxii.et eſt xiiii rl̄e: vbi qualit̄ in natalicijs ſāctoꝛū agant̄ vigilie/ ꝛ qb⁹ de cauſis eccleſia celebꝛat feſta ſanctoꝛū. lxxxvii.
Capitulū lxxiii.et eſt xv regule:vbi docet̄ qb⁹ tempoꝛibus dicatur Alleluya. lxxxviii
Capitulū lxxiiii.ꝛ eſt xvi rl̄e: vbi mōſtrat̄ q̄lit̄ diuina opa p diē agant̄.in quo etiā habetur quot et que dicant̄ hoꝛe canonice. lxxxviii
Capitulū lxxv.et eſt xvii regule:quot pſalmi per eaſdē hoꝛas canendi ſunt. lxxxix.
Capitulū lxxvi.et eſt xviii rl̄e:quo oꝛdine ipſi pſalmi dicēdi ſūt:vbi q̄re eccl̄ia vtit̄ pſalterio ī officio eccl̄iaſtico pluſꝙ aliis ſcripturis. xc.
Capm lxxvii. et eſt xix rl̄e: de diſciplina pſallendi.vbi de reuerētia ſeruāda in pſallēdo in qua pꝛio cōſiſtit diſciplina pſallēdi. xci
Capm lxxviii.vbi de coꝛdis attentiōe habenda in qua ſecundario conſiſtit diſciplina pſallendi. xcii.
Capitulū lxxix de diſciplina obſeruāda in cātu:in qua tertio conſiſtit diſciplina vel doctrina pſallendi. xciii
Capituluꝫ lxxx.et eſt xx regule:de reuerentia oꝛationis:vbi de quinqꝫ que ad oꝛationē maxime valent. xciiii

Capitulum lxxxi.et eſt xxi regule: de decanis
monaſterii quales ſint. xcv.
Capitulū lxxxii.et eſt xxii r̄le: quomodo doꝛ⸗
miant monachi/ et de decē pertinentibus ad
doꝛmitionē religioſam. xcv.
Capitulū lxxxiii.et eſt xxiii regule:de excōica
catione culparū:vbi ꝙ coꝛrectio multū amā⸗
da eſt a diſcipulo huius ſchole. xcvii.
Capitulū lxxxiiii.⁊ eſt xxiiii regule:qualis de
beat eſſe modus excōicationis. xcviii.
Capitulū lxxxv.et eſt xxv r̄le:de grauioribus
culpis: vbi de cauſis ꝓpter quas timenda eſt
excōicationis ſententia. xcviii.
Capitulū lxxxvi.et eſt xxvi regule: de his qui
ſine iuſſiōe abbatis iungūt ſe excōicatis . vbi
de cauſis ꝓpt̄ quas timēdū ſit cōicare cū excōi
catis. xcix.
Capitulū lxxxvii.et eſt xxvii regule : qualiter
debeat abbas eſſe ſollicitus circa excōicatos:
vbi ponunt̄ cauſe ꝓpt̄ quas p̄lati debent eſſe
ſolliciti circa delinquētes ne pereāt. xcix.
Capitulum lxxxviii.⁊ eſt xxviii regule:de his
qui ſepius coꝛrepti non emēdauerint: vbi de
grauitate vicii incoꝛrigibilitatis etiam agi⸗
tur. C.
Capitulū lxxxix.et eſt xxix regule:ſi debeāt re
cipi fratres exeuntes de mōaſterio. ci.
Capitulū xc.⁊ eſt xxx.regule:de pueris mino
ri etate qualiter coꝛrigantur:vbi ponūtur ali
qua de coꝛrectione pueroꝛum. cii.
Capitulum xci.⁊ eſt xxxi regule:de cellarario
monaſterii qualis ſit. ciii.
Capm̄ xcii.et eſt xxxii regule:de ferramentis
vel rebus monaſterii: vbi de diligentia habē
da in cuſtodia rerū monaſterii. ciiii.
Capitulū xciii.et eſt xxxiii regule:ſi debeant
monachi pꝛopiū habere. cv.
Capitulū xciiii.ꝙ̄ deteſtabile ſit viciū pꝛopꝛie
tatis. cvi.
Capitulū xcv:de malis tribus que potiſſime
oꝛiuntur ex vicio pꝛopꝛietatis. cvi.
Capm̄ xcvi.de tribꝰ q̄ occaſionē dare ſolēt ha
bende ꝓpꝛietatis/⁊ de remediis cōtra illa.cvi
Capitulū xcvii.ꝙ̄ maxio zelo a pꝛelatis reli⸗
gioſoꝛū viciū ꝓpꝛietatis ſit perſequendū et
puniendum. cvi.
Capitulū xcviii:in quo declaratō ponitur ali
quoꝛū dubioꝛū circa ꝓprietatē. cvii.
Capitulū xcix.et eſt xxxiiii regule: ſi oēs eq̄lit̄
neceſſaria debeant recipere.vbi oſtendit̄ ꝙ di
ſpenſatio rerum ſingulis fienda in religione
conſtitutis fienda eſt a pꝛelatis non ſecundū
acceptionem perſonarum ſed indigentiā ſin
gulorum. cvii
Capitulum C. ꝙ in diſpenſatione rerum fiē
da a pꝛelato fratribus in monaſterio cauen⸗
da ſunt hec duo/ſcꝫ ſuperfluitas et nimia te⸗
nacitas. cviii.
Capitulum ci.ꝙ robuſtioꝛes coꝛpore non de⸗
beant cōtriſtari ꝙ infirmis latius prouidea⸗
tur/nec infirmi extollantur quia eis pluſꝙ̄ ce
teris diſtribuatur : vbi monſtratur ꝙ feliciot
ſit ſtatus ſanoꝛū ꝙ̄ infirmantiū. cix
Capitulum cii.et eſt xxxv regule:de ſeptima⸗
nariis coquine: vbi agitur de cauſis pꝛopter
quas fratres mutuo ſibi inuicem libenter de
bent ſeruire. cx.
Capitulū ciii.et eſt xxxvi regule:de infirmis
fratribus.vbi tractatur de cauſis mouentibꝰ
ad magnā curā habendā de infirmis. cxi.
Capitulum ciiii.et eſt xxxvii regule:de ſenibꝰ
et infantibus. cxii
Capitulum cv: et eſt xxxviii regule:de hebdo
madario lectore:vbi rationes ponuntur qua
re in menſa religioſoꝛum ſemper lectio ſacre
ſcripture habenda ſit/ ⁊ de quattuoꝛ in quibꝰ
diſciplina menſe conſiſtit. cxiii.
Capitulum cvi.et eſt xxxix regule:de menſu⸗
ra cibi.vbi ꝙ a monachis non ſunt petendi ci
bi pꝛecioſi rari inſoliti et ſtudioſe parati et in
quantitate exceſſiui. cxiiii.
Capitulum cvii.maxime ꝙ cauēdus eſt a di⸗
ſcipulo huiꝰſchole exceſſus in ꝙ̄titate cibi vel
potus. cxv.
Capitulum cviii.quare eſus carnium pꝛohi⸗
betur diſcipulo huius ſchole:vbi declarantur
aliqua dubia circa hanc pꝛohibitionem car⸗
nium. cxvi.
Capitulum cix.⁊ eſt xl.regule:de menſura po
tus . vbi de ſeptem repꝛehenſibilibus in reli⸗
gioſis circa vſum vini/et de malis que exceſſꝰ
vini operatur. cxvii.
Capitulum cx.et eſt xli. regule:quibus horis
oportet reficere fratres. cxviii.
Capitulum cxi.et eſt xlii.regule: vt poſt com
pletoꝛium nemo loquatur /et de decem cau⸗
ſis quare libenter intereſſendum eſt comple⸗
torio. cxviii.

Capitulum cxii:et eſt xliii.regule:de his q ad opus dei vel ad menſā tarde occurrerit. cxx
Capitulū cxiii:et eſt xliiii.regule : de his qui excōmunicanť quomodo ſatiſfaciāt. cxxi.
Capitulum cxiiii:et eſt xlv regule:de his qui falluntur in oꝛatoꝛio. cxxi.
Capitulū cxv:et eſt xlvi.regule: de his qui in aliis quibuſdā rebus delinquunt. cxxi.
Capitulū cxvi:et eſt xlvii.regule:de ſignificāda hoꝛa operis dei. cxxii.
Capitulum cxvii:⁊ eſt xlviii . regule de opere manuū quotidiano: vbi agitur de decē malis que aīe facit ocioſitas. cxxii
Capitulū cxviii:de xii.malis q̄ ex negligētia lectionis ⁊ defectu eruditionis oꝛiūtur ī monaſteriis. cxxv.
Capitulū cxix:et eſt xlix.regule:de obſeruatōne quadrageſime. cxxvi.
Capitulū cxx:et eſt l.rľe de fratribꝰ q lōge ab oꝛatoꝛio laboꝛāt/aut in via ſūt. cxxviii.
Capitulū cxxi:et eſt li.regule: de fratribꝰ qui non ſatis longe proficiſcuntur. cxxviii.
Capitulum cxxii:et eſt lii.regule;de oratorio mōaſterii:vbi agiť tā de variis noibꝰ oratoꝛii ꝙ̄ de de ratiōibꝰ ꝓpť quas locꝰ oꝛatoꝛii a religioſis eſt amandꝰ et reuerendꝰ. cxxix.
Capitulū cxxiii.et eſt liii.regule:de hoſpitibꝰ ſuſcipiendis:vbi tractať de cauſis mouentibꝰ ad gratiam hoſpitalitatis. cxxx.
Capitulū cxxiiii:et eſt liiii.regule:vt nō debeat mōachꝰ litteras vľ eulogias accipē. cxxxii
Capitulū cxxv:et eſt lv.regule;de veſtiariis ⁊ calciariis fratrum. cxxxiii.
Capitulū cxxvi:⁊ eſt lvi.regule de mēſa abbatis:vbi notať ꝙ abbas nō debet q̄rere delicatius ꝙ̄ ſubditi viuere. cxxxv.
Capitulū cxxvii:et eſt lvii.regule:de artificibus monaſterii. cxxxvi.
Capitulū cxxviii:et eſt lviii.regule:de diſciplina ſuſcipiēdorū fratrū:vbi de diſcretiōe habēda a p̄lato ī fratrū receptōe tractať. cxxxvi.
Cap̄ꝫ.cxxix:de ꝓbatōe recipiēdoꝝ fratrū:vbi repꝛehenduntť qui temere ꝓfitentť. cxxxvii.
Capitulū cxxx.in quo aſſignantť ratōnes qbꝰ aliqs diciť religionē temere ꝓfiteri/ ⁊ qbꝰ aliqs illā nō temere ſꝫ laudabiliť ꝓfiteť.cxxxviii
Capitulū cxxxi:de ꝓfeſſiōe monaſtica ⁊ tribꝰ ſubſtantialibꝰ eiꝰ: vbi etiā agiť de his q̄ plurimū valēt ad ſtabilitatē diſcipuli. cxxxix.
Capitulū cxxxii de octo que valere pn̄t ad ſtabiliendū monachū in religione. cxl.
Capitulū cxxxiii:de moꝛū cōuerſione ⁊ qbus ipſa ꝑficiť/et quibꝰ impeditur. cxli.
Capitulū cxxxiiii:de tertio ſubſtātiali mōaſtice ꝓfeſſionis/videlꝫ de obediētia. cxlii
Capitulū cxxxv:ꝙ nouicius omibus rebus ꝓpꝛiis pꝛius relictis ad habitū religionis ſuſcipiendus eſt. cxlii
Capitulꝫ cxxxvi.ꝙ valde rep̄henſibiles ſint q in religiōe male ſiue irreligioſe viuūt. cxliii
Capitulū cxxxvii:et eſt lix.regule:de filiis nobiliū vel pauperum. cxliiii,
Capitulū cxxxviii:⁊ eſt lx.rľe : de ſacerdotibꝰ qui in mōaſterio habitare volunt. cxlv.
Capitulū cxxxix:et eſt lxi.regule:de mōachis peregrinis:vbi etiā diciť ꝙ vagꝰ diſcurſꝰ fratrū non deceat virū religioſum. cxlv.
Capitulū cxl:et eſt lxii.regule:de ſacerdotibꝰ monaſterii. cxlvi.
Capitulū cxli:et eſt lxiii.regule:de oꝛdine cōgregatiōis.vbi loquitur de cura ſingulari habenda circa nouicios. cxlvii.
Capitulū cxlii:et eſt lxiiii.regule: de oꝛdinando abbate. cxlix
Capitulū cxliii:in quo circa diſpenſationē regule mouenť et ſoluunť octo dubia. clii
Capitulum cxliiii:et eſt lxv.regule de pꝛepoſito monaſterii. cliii
Capitulū cxlv: et eſt lxvi.regule : de oſtiariis monaſterii:vbi etiā agitur de rationibus ꝓpť quas ſepius legenda eſt regula. cliiii.
Capitulū cxlvi.et eſt lxvii.regule:de fratribꝰ in via directis. clv.
Capitulū cxlvii.:et eſt lxviii.regule:ſi fratri ī poſſibilia iniungantur. clvi.
Capitulū cxlviii:et eſt lxix regule:ꝙ in mōaſterio nō p̄ſumat alter alterū defēdere. clvi.
Capitulū cxlix:et eſt lxx.regule:vt non pꝛeſumat aliquis alium cedere. clvi.
Capitulꝫ cl:et eſt lxxi.regule:vt obedientes ſint ſibi inuicem fratres. clvii.
Capitulū cli ; et eſt lxxii.regule:de zelo bono quem debent habere monachi. clviii.
Capitulū vltimum/ſcilꝫ clii:et eſt capitulum lxxiii.regule:ꝙ non ois iuſtitie obſeruatio in hac regula ſit conſtituta. clviii.

Finis tabule.

Expoſitio ſuper regulam bea
tiſſimi patris Benedicti.

Liber monaſterij Sancti Pauli apoſtoli In Traiecto Inferiori

¶Sequitur expoſitio ſup regu-
lam Beatiſſimi patris Bene
dicti p dñm Cardinalē ſancti
ſixti Johānem de turre crema
ta vulgariter nuncupatū. Et
p̄io poitur epiſtola dñi Arſe-
nij abbatis ad ipſū cardinalē.

Reuerendiſſimo
i chriſto patri et
domio. dño Jo.
cardinali ſancti
Sixti Arſenius
monachus. Cū
ſuperiorib⁹ die-
bus reuerendiſ-
ſime pater. refor
mationi quorū-
dam religioſorū
ordinū preſentem me eſſe cōtigiſſet/ accepi in
ter multa a multis ibi agitata/ non leuē quā
dam neqz ſilentio pretereundā dubitationē/
que nō michi modo. qui doctrina ingenioqz
parum vel nichil valeo/ ſed grauiſſimis ple-
riſqz inſup doctiſſimiſqz pfeſſionis noſtre ho
minibus difficilis admodū viſa eſt. Propoſi
ta eſt enī in mediū ratio quorūdam articulo
rum qui ī regula ſanctiſſimi patris noſtri be
nedicti cōtinentur/ qui cōſilij ne/ an precepti
magis ſint/ magnā in ſe prima facie habere
videntur ambiguitatem. In qua re cum diu
multūqz animo fluctuans. cogitarē qua de-
mum via poſſem ignorantie mee ſuccurſum
ire. certiorqz horū fieri/ venit in mentem vt te
cōſulerem/ quo ne aliū quidem noui diuine
in ſapientie ſtudijs eruditiorē. Quod ⁊ ſi ma
gna nō ſine erubeſcētia attemptē/ ppter pu-
blicas eccleſie ſancte. arduaſqz res in quibus
ſcio te ſemp eſſe occupatiſſimum. Confidens
tamen antiquo ſīgulariqz amori noſtro/ hu
maniſſime etiā manſuetiſſimeqz nature tue/
ſācte ſimul religioni cui tu quoqz magna cū
vite integritate dicatus es/ audaciā cepi hoc
quicquid eſt honoris ad. R. d. reijcere. Suſci
pias igitur te rogo optime pater hocce deſi-
deriū meū/ et ſi honeſtū ſi te dignum eſſe cen
ſes/ impleas ea qua et cetera ſemper diligen
tia cōſueſti/ Declares interpreteriſqz ſingu-
lorum articulorū vim/ atqz mentem. Qui vt
varij ſunt. ita varijs rationib⁹ nōnunq̄ pre-
cepta tradūt/ aliqñ monent/ interdū conſilia
cōtinent/ Plerumqz etiā cōſtitutiones intro
ducunt. Quorum interpretandorū cū curā
aſſūpſeris/ illud etiam ne recuſes velim vt ſu
per ſingulis doctrinā quempiam p mea ce-
terorumqz qui hec lecturi ſūt faciliore cogni
tione perſcribas/ Hec ſi effeceris (efficies au
tem nichil dubito) perſuade tibi rem non mi
chi modo optatiſſimā allaturū eſſe/ ſz cōfra
tribus etiam omnibus meis. alijſqz inſup di
uerſorum ordinum religioſis ac ſanctis viris/
q̇ vt vehementer id a te omnes expetunt/ ita
vt feliciter perficere poſſis deum pro te ſum-
mis aſſiduiſqz precibus rogitabunt/ Vale:
florentie duodecimo kalendas Aprilis.

¶ Reſponſiua eiuſdē dñi Cardinalis ad
eundem dñm Arſeniū per modū prologi.

Accepi litteras tuas dilectiſſime fra-
ter dñe Arſeni. quib⁹ me hortatus es/
vt tibi fratrumqz tuorū commodis cōſulens/
clariſſimi patris ſancti benedicti ducis et in
ſtitutoris ſacre religionis tue cōmendatiſſi-
mam regulam meo labore ⁊ ſtudio tibi expo
nerem. His enim in ea plura contineri. que ti
bi multiſqz alijs profeſſionis tue doctiſſimis
grauiſſimiſqz patribus. non leues afferunt
difficultates/ maxime circa rationem quo-
rumdam articulorum illius/ cōſilij ne. an pre
cepti vim habeant/ ac proinde an taliū tranſ
greſſio mortalē culpā inducat an potius ve-
nialem. Cōmendaui plane ſanctū deſideriū
tuum/ quo lucidiorem apertioremqz ſācte re
gule intelligentiam fore deſideras/ veraciter
agnoſcens expedire plurimū viris religioſis/
regule ſecūdū quam chriſto militare profeſſi
ſūt clarum ſenſū. interpretationemqz cogno
ſcere. Sed optaſſem ad hanc rem implendā
alium virum doctiorem/ et in ſanctorum pa-
trū inſtitutis maturius eruditū: ac ocio ma-
iori potientem efflagitaſſes/ ⁊ nō me qui pro
pter occupationū anguſtias. neqz ingenio ne
qz ſapientia tuis votis valeo ſatiſfacere. Fa
teor mecum ſepe ac multū cogitaſſe/ ſuſcipe-
re ne arduam michi rem et difficillimā/ an ti
bi cui pro tua maxima ſemper in me caritate
plurimū debeo/ In re preſerti quam tibi gra-
tiſſimam omiqz religioni tue perutilem aſ-
ſeris: morem non gererem/ Cūqz ita multis
varijſqz rationibus in ambiguū pulſus diu
mecum luctatus eſſem/ Tandem caritas tua
ſingularis ad onus quod petis/ et ſi viribus

meis maius:ſuſcipiendū cōpulit/ Precibus
ergo tuis victus:deqꝫ orationibꝰ tuis/tuorū
qꝫ fratrum cōfiſus.opus ipſū aggrediar/ In
quo vt votis tuis reſpondeam/textū regule
pro ingenii mei paruitate explanabo/docu/
menta aliqua moralia ad pleniorem illius ī
telligētiā adiungens/dubiis de quibus tibi
reſponderi cupis iuxta ſentētiā et auctorita/
tem probatiſſimorū patrū congrua reſponſa
adiiciam/ Tu aūt ſi hoc meo labore volunta
ti tue minus ſatiſfactū intelliges/non michi
ſed tibi aſcribes/qui me ad hāc rem tantam
explicandā minus idoneū/minus ve ſufficiē
tem interpretem delegeris.

Capitulum primum de cōmendatione
regule ſancti Benedicti.

Quoniam adiuuāte dn̄o noſtro ieſu
chriſto expoſitioni regule beatiſſimi
a ac clariſſimi patris benedicti intenturi ſumꝰ/
A cōmēdatione ipſius regule dignū duximꝰ
inchoandum/ Inter multas et varias patrū
viuendi regulas et ſancte religionis inſtitu/
ta ſub quibus religioſi diuerſi militant ī ec/
cleſia/regula clariſſimi patris benedicti inue
nitur commendabilis a multis. ¶ Pri/
mo quidem ab auctoritate inſtituentis. Exi
mie plane auctoritatis et ſāctitatis fuit bea
tus pater benedictꝰ huius regule inſtitutor ⁊
doctor/ vtpote.qui beatiſſimo gregorio teſte
vir fuit vite venerabilis/gratia benedictus ⁊
noīe. Scdo cōmendabilis inuenitur a p
fectione exemplaris/vnde educta eſt et aſſū/
pta:qr videlicet ab euāgelio chriſti prio. Vn̄
Bernardus ī quodam ſermone de beato be
nedicto ita loquitur/qd̄ beati pr̄is noſtri cu/
ius hodie natalis agitur regula docuit/ hoc
nobis lectio euāgelii cōmendat/nec aliud ſo
nuit veritatis preco ꝙ veritas ipſa predocuit/
Quid enī aliud doctrina regule pſuadere co
natur/niſi vt cōtemptis eis q̄ mundi ſūt veri
tas ametur.eiuſqꝫ adhereatur veſtigiis/⁊ in/
de eterne ſperētur premia glorie/ hec bernar
dus/ Aducta inſuper eſt regula beati bn̄dicti/
tanꝙ fluuiꝰ quidam ex fonte religionis ex re
gula illa toti ſeculo clariſſima/oīmqꝫ virtutū
ſplendore ornatiſſima/regula bt̄i Baſilii/et
alioꝝ ſanctorum catholicoꝝ ac religioſorum
patrū inſtitutis/ vt idem beatus pater bene/
dictus in finali capitulo regule cōmemorat/
Unde beatiſſimꝰ baſilius ad filios ſpiritua/
les ſcribens in principio epiſtole ita ait/ Uer
ba enī iſta non ſūt ex me/ſed prolata ex diui/
nis fontibus/nec enī noua doctrina inſtruā
te.ſed ea quā didici a patribꝰ meis. ¶ Ter
tio cōmendatur regula ſancti patris benedi
cti a magnitudine vtilitatis/ ſtuduit quidē
ſanctiſſimus pater ī hac ſua regula vtilia do
cere exemplo dn̄i dicentis iſa. xlviii. Ego do
minus docens te vtilia/ Docet enī huius cla
riſſimi patris regula virtutes ſobrietatē.pru
dentiā.iuſtitiā et veritatem/quibꝰ vtilius ni/
chil eſt in vita hoībus.ſapiē ii. ¶ Quarto
cōmendatur a plenitudine cōtinentie. Tra/
ditur ſane in ea totius perfectionis monaſti
ce norma/cum vniuerſa virtutū inſtrumēta/
ac religionis precepta cōtineat/ſicut apertiſ
ſimū eſt ſingula ipſius regule capitula cōtē/
plantibus/vt de ea merito dicamus illud ſa
pientie viii. Doctrix eſt diſcipline dei/et ele/
ctrix operum illius/ Eſt aūt diſciplina vt ait
beatiſſimus ciprianꝰ de duodeci abuſionibꝰ
ordinata moꝝ correctio.⁊ maioꝝ precedētiū
regularis obſeruatio ¶ Quīto cōmēdat
ab eminētia euuāgelice ꝑfectiōis/ Plane ni
chil de voluntate propria.nichil de corporis
proprii poteſtate/nichil de rerū mundanarū
poſſeſſione.nichil de tp̄e dereliquit/ Equidē
ꝑfectionē paupertatis īcluſiue deduxit vſqꝫ
ad graphiū/ꝑfectōē obediētie deduxit vſqꝫ
ad momentū/cuiꝰ exuberantiſſime ꝑfectōis
gratia/de huius ꝑfectiſſimi et deo acceptatiſ
ſimi patris regula dicere merito poſſumus.il
lud eccleſiaſtici.xxxix. Benedictio illius qua
ſi fluuiꝰ inūdauit. ¶ Sexto cōmēdatur re
gula beatiſſimi patris. Bn̄dicti a facilitate ī
plendi/prudētiſſimus enī pater inſtar regu/
le euāgelii ieſu chriſti facilem.ſuauē.⁊ leuem
cōdidit regulā et doctrinā/ Unde in fine pro
logi ita ſanctus pater pollicet/ Cōſtituenda
eſt a nobis dn̄ici ſcola ſeruicii/ In qua nichil
aſperū/nichilqꝫ graue nos cōſtituturos ſpera
mus/ nec mirū qr vt ſapiens ſalomon atte/
ſtatur/doctrina prudētū facilis.puerbioꝝ. iiii.
¶ Septimo cōmendatur regula bt̄i bn̄di
cti a ſpiritualitate/ꝙadmodū enī ſpūs prefer
tur corpori: ita doctrina ſpiritualis prefert
legi ſiue doctrine carnali/ Unde regula que
plus verſatur circa exercicia ſpūalia ꝙ circa
corporalia/tanto ampliori eſt digna laude/
Hmōi eſt rl̄a ſciſſimi pr̄is bn̄dicti/cuiꝰ cōſide
ratio maxime circa ſpūalia verſat/ Unde ī ſe
cūdo capitulo regule/apertiſſie p̄cipit abba/

ti ne amplius ſollicitudinem gerat de rebus
tranſitoriis.caducis.atqꝫ terrenis.ꝙ de ſpiri
tualibus/ſed ſemper cogitet quia aīas regē/
das ſuſcepit/de quibus rationem redditurus
eſt/memoꝛ ſemper eius quod ſcriptū eſt.ſ.Lu
ce xii. Primū querite regnū dei.et iuſticiā eiꝰ/
et hec oīa adiicientur vobis. Octauo cō
mēdabil' reddit' regl'a beati Bn̄dicti a diſcre
tione/Sūma enī pꝛudentia que mr̄ eſt omīꝫ
virtutū.menſurata ſunt vniuerſa huius ſan
cte regule inſtituta/piiſſimus etiā ac deuotiſ
ſimus pater ipſe benedictus in ca.lxiiii.regu
le abbati pꝛecipit/vt ita oīa diſcꝛetionis li/
ma temperet/ vt opus quod imperat tale ſit/
qđ foꝛtes illud cupiant/et infirmi nō refugi/
ant/Cuius diſcretionē beatus gregoꝛius in
dialogo ſuo cōmendans ait/Scripſit auteꝫ
beatus Benedictus regulam diſcretione pꝛe
cipuam.ſermone luculentam/Cuius regule
amplitudine vtilitatis/⁊ excellentia ſanctita
tis ac perfectionis penſata/audacter dicere
valemus/ꝙ quicūqꝫ hanc regulam ſecuti fu
erit pax ſuper illos.ad gala.vi.Et illud.pax
multa diligentibus legem tuam/⁊ non eſt il
lis ſcandalū.pſalmo cxviii.

Gregoꝛius in dialogo

Hoc autem nolo lateat te petre/qđ
vir dei inter tot miracula quibus in
hoc mundo claruit/doctrine quoqꝫ
verbo non mediocriter fulſit/Nā ſcripſit mo
nachoꝛum regulam diſcretione pꝛecipuam/
ſermone luculentam/Cuius ſi quis velit ſub
tilius moꝛes vitāqꝫ cognoſcere/poteſt in eiuſ
dem inſtitutione regule.omnes magiſterii
actus illius inuenire/quia ſcūs vir nullomo
do potuit aliter docere ꝙ vixerit.

Capitulū ſecundū in quo ponitur pꝛolo
gus regule vbi quomodo audiēda ſit ſancto
rum patrum doctrina.

Incipit prologus in regulā ſcti Bn̄dicti.

Auſculta o fili pꝛecepta
magiſtri/et inclina au
rem coꝛdis tui/⁊ admo
nitionem pii patris/libenter ex
cipe.et efficaciter comple/vt ad
eū per obedientię laboꝛē redeas/
a quo per inobediētie deſidiam
receſſeras/Ad te ergo nūc meus
ſermo dirigitur.q̇ſquis abrenū
cians pꝛopꝛiis voluptatibus:do
mino chꝛiſto vero regi militatu
rus/obediētie foꝛtiſſima atqꝫ pre
clara arma aſſumis/In primis
vt quicquid agendū inchoas bo
num ab eo perfici inſtantiſſima
oꝛatione depoſcas/vt qui nos iā
in filioꝛū dignatus eſt numero
cōputare.non debeat aliquando
de malis actibus noſtris contri
ſtari/Jta enī ei omni tempoꝛe de
bonis ſuis in nobis parendū eſt/
vt nō ſolum vt iratus pater nō
aliquādo filios exheredet/ſed nec
vt metuēdus dn̄s irritatus ma
lis noſtris/vt nequiſſimos ſer/
uos perpetuā tradat ad penā.q̇
eū ſequi noluerint ad gloꝛiā.

Auſculta o fili precepta magiſtri Et
inclina aurem coꝛdis tui/et admoni
tionē pii patris libēter excipe/et effi
caciter cōple/vt ad eū ꝑ obediētie laboꝛē re/
deas/a qᵒ ꝑ inobediētie deſidiā receſſeras.⁊c/
Premittit regule ſue ſctūs pat̄ bn̄dictꝰ hunc
ꝓlogū/tanꝙ clauē totiꝰ operis/in quo exhoꝛ/
tat̄ diſcipulū.ad intētiſſime audiendū doctri
nā ſuam/Eſt ei auditꝰ potiſſima via ad diſci
plinā ſpūalē/licet ei tā viſus ꝙ auditꝰ ſenſus
ſint diſciplinales:auditꝰ tn̄ vt dicit Auguꝰ li
bꝛo de doctrina xp̄iana ꝑneceſſariꝰ nobis eſt
ad diſcipulatū xp̄i/Et beatꝰ Bernardꝰ in li/
bello quodā de amore dei dicit/Jnter oēs ſē
ſus auditus maxime euocat aiaꝫ ad opꝰ/Fa
cit aūt tria beatꝰ Bn̄dictꝰ in hoc ꝓlogo/Pri
mo qđē reddit diſcipulū beniuolū: ibi Auſcul
ta/Secūdo attentū ibi Succitis ergo/Ter/
tio docilē ibi Cōſtituenda eſt ergo.⁊c/Beni
uolū quidē reddit ad audiendū ex tribꝰ/Pri
mo ex parte ſui/et hoc eſt caritas beniuolētie

a Plogus regule b

paternalis. Secũdo ex parte diſcipuli quod
eſt vtilitas ſingularis. Tertio ex pte dei qđ
eſt ſuauitas diuine pietatis nos misericordit
inuitãtis. Primũ tangit in principio dũ dr
(Auſculta o fili) filius dicitur a philos ꝙ eſt
amor/eo ꝙ ſit amor parentũ/qui paternꝰ affe
ctus debet maxie beniuolũ filiũ reddere ad ĩ
tente audiendũ patris diſciplinã/hinc puer.
vi. dicit ſapientiſſimꝰ ſalomon. Conſerua fili
mi p̃cepta patris tui/et ne dimittas legẽ ma
tris tue. Et primi macha. ii. dicit Obediemꝰ
legi patrũ noſtrorꝫ. Circa hanc partẽ aliq̃
notanda veniũt. Prĩo ꝙ filiꝰ dicit quattuor
modis ſicut beatꝰ yſidorus docet/ſcꝫ natura
adoptione. imitatione/et doctrina/ filiꝰ aũt
hoc loco duobus vltĩs modis accipit/videlꝫ
imitatione et doctrina. Secundo notanduꝫ
ꝙ prelatus debet eſſe pater ſubditorũ multi
pliciter. Prĩo generãdo eos ſpũaliter verbo
doctrine. ſecundũ illud apo. i. cor̃. x. Per euã
geliũ vos genui. Secundo fouendo lacte cõ
ſolationis. iuxta illud pauli. i. theſſalo. ii. fa
cti ſumꝰ paruuli in medio veſtrũ/tanꝙ̃ ſi nu
trix foueat filios ſuos. Tertio erudiendo il
los. iuxta illud. i. cor̃. ii tanꝙ̃ puulis lac. ſ. do
ctrine vobis dedi potũ. Quarto theſauriſan
do eis exẽpla multarũ virtutũ/ prouerbi. xxi
Theſaurus deſiderabilis/glo. claritas bono
rũ operũ deo amabilis/vt oleũ. glo. pingue
do deuotionis in habitaculo iuſti. Quinto
prouidendo de neceſſariis. iuxta illud apo. ii
cor̃. xii. Ego aũt libentiſſime impendã/glo.
ſpũalia et temporalia ad vſus veſtros/et ſup
impendar pro aĩabꝰ veſtris. Tertõ notãdũ
ꝙ ſctũs pater benedictus in hiis verbis tria
ponit quibꝰ audienda eſt xp̃i et ſctõꝝ patruꝫ
doctrina. Eſt autẽ prĩo audienda hũiliter et
reuerenter/ſecundũ illud eccle. xxxii. Audi ta
cens/et pro reuerentia accedet tibi bona gra
tia/ qđ notat ſctũs pater cũ dicit: ĩclina aurẽ
cordis tui. Simili modo ſpũs ſctũs aĩe ſan
cte loquitur p̃s. xliiii. Audi filia ⁊ inclina au
rẽ tuã/glo. vt hũiliter audias/q̃ꝛ parũ eſt au
dire niſi hũiliter audias. Secundo eſt audiẽ
da doctrina et regula huiꝰ ſancti patris libẽ
ter ſiue gratanter. ſecundũ illud eccle. iii. Au
ris bona audit cũ oĩ concupiſcentia ſapienti
am. Et hoc notat ſctũs pater cũ dicit (libent
excipe. Tertio audienda eſt effectualiter ſi
ue efficaciter. ſecundũ illud iaco. i. Non au
ditor obliuioſus/ſed factor operis hic beatus
erit. Et hoc notat ſanctus pater cũ ait (et ef
ficaciter comple) Hic ponitur ſecũda cauſa
reddens diſcipulũ beniuolũ ad audiẽdũ/que
eſt cõmoditas ſingularis que ex auditu ⁊ ob
ſeruatione regule prouenit obſeruãtibꝰ/ pla
ne ſicut iniciũ dãnationis noſtre fuit inobe
dientia/ita iniciũ ſalutis et principiũ redeun
di ad deũ ſola obedientia eſſe cenſetur ad ro.
v. Sicut per inobedientiã vnius hoĩs pecca
tores conſtituti ſunt multi/ita per vnius ho
minis obedientiã iuſti conſtituuntur multi.
Bernardus. Magnũ eſt inobedientie viciũ/
quo angelus celũ. adã paradiſũ. ſaul regnuꝫ
ſalomon amorẽ diuinũ perdidit. Et idẽ ber.
ſuper canti. loquens de xp̃o. Non dabit ĩobe
dienti copiã ſui tantꝰ amator obedientie/vt
potius mori q̃ non obedire maluerit. Bene
autẽ dicit ſanctus pater/per obedientie labo
rẽ: q̃ꝛ obedientia laborioſa q̃ maxie in aduer
ſis eſt plurimũ habet meriti. Ut eĩ dicit gre
gorius in moralibus/ obedientia q̃ habet ali
qđ de ſuo in proſperis nulla eſt vel minor/ q̃re
dicitur iere. xxv. Nũqđ nõ recipietis diſcipli
nã/vt obediatis verbis meis dicit dñs. Se
quitur (Ad te ergo nũc ſermo dirigit/quiſq̃s
abrenũcians ꝓpriis voluntatibꝰ dño xp̃o ve
ro regi militaturꝰ/obedientie fortiſſia atq̃ꝫ p̃
clara arma aſſumis) In hoc loco beatus pat
benedictus declarat/quis ſit auditor et diſci
pulꝰ huiꝰ regule ſiue doctrine. Ille videlicet
qui ꝓpriis voluntatibꝰ abrenũcians/regula
ris obſeruantie armis obedientie precinctus/
vero regi Jeſu xp̃o ſaluatori noſtro militare
diſponit. Dicit enĩ baſilius in ep̃la ad filios
ſpũales/ſicut enĩ qui militãt regi terreno oĩ
bus iuſſis obediunt/ſic et qui militant regi
celeſti debent celeſtia cuſtodire precepta/mi
les terrenꝰ quocũq̃ꝫ mittit paratꝰ ⁊ promptꝰ
eſt/nec ſe vxoris vel liberorũ gr̃a excuſare au
debit/multomagis miles xp̃i ſine aliquo ĩpe
dimento regis ſui debet ĩperio obedire. Ubi
notanduꝫ ꝙ triplex eſt volũtas mala/cui re
nũciandũ eſt ab eo qui ſpiritali militia eter
no regi xp̃o militare ꝓpoĩt/videlꝫ voluntas
carnis quã ſequũtur luxurioſi/ volũtas cõcu
piſcentie quã ſequunt auari/ volũtas ſenſus
ꝓprii quã ſequunt ſupbi de q̃bꝰ ait Jo. ii. Oẽ
qđ eſt in mũdo/aut eſt concupiſcentia carnis/
aut concupiſcentia oculorũ/aut ſupbia vite
/Qđ aũt iſtis tribꝰ abrenũciãdũ ſit viris reli
gioſis militãtibꝰ xp̃o/figuratũ legimꝰ geñ. xii

vbi deus precepit abrahe dicens. / Egredere
de terra tua) per abrenunciationē volūtatis
terrene concupiſcentie (et de cognatione tua)
per abrenūciationē volūtatis carnalis affe-
ctionis; et de domo pr̄is tui) per abrenūciatio
nē ꝓprii ſenſꝰ. Et lu. xiiii. Si qs venit ad me /
et non odit patrē ſuū ⁊ matrē / vxorē et filios
et fratres et ſorores / adhuc aūt et aiaꝫ ſuam
non pōt meꝰ eſſe diſcipulꝰ. ¶ Secūdo notandū
ꝙ virtutes rōnabiliter arma dicunt̄ fortiſſia /
q̄ꝛ aiaꝫ fortiter muniūt ſeu tuent̄ in bello cō
tra vicia / Un̄ quidā dicit virtutē dici / eo ꝙ vi
tuet̄ poſſeſſorē ſuū Augu / Nullꝰ vicioſꝰ ani-
mꝰ virtute armatā aiaꝫ ſupat / Et boecius li
bro de conſolatione, talia tibi inquit phīa cō
tuleramꝰ arma / q̄ niſi prius abieciſſes inuicta
te firmitate tuerent̄ / de quibꝰ armis ad ephe
vi. Induite vos armatura dei. / Ambro. libro
de officiis, eccl'ia non armis ſecularibꝰ vincit
aduerſarias ptātes / ſed armis ſpūalibꝰ / q̄ ſūt
fortia ad deſtruendas munitiones et altitu-
dinē nequitie ſpūalis. / Idē Aggrediamur ad
uerſariū nō fuſte / non ferro / non ſaxo / ſꝫ mā-
ſuetudine ac bonis operibꝰ in caſtitate. Hec
ſunt arma fidei noſtre / Baſiliꝰ in ep̄la ad fi-
lios ſpūales de differentia militie ſpūalis et
armis eiꝰ ad militiā terrenā ita loquit̄ / Mi
les terrenꝰ contra hoſtē viſibilē pergit ad bel
lū; tecū vero hoſtis inuiſibilis quotidie preli
ari non deſinit / Illi contra carnē et ſangui-
nē eſt dimicatō; tibi vero aduerſus ſpiritalia
vicia in celeſtibus eſt colluctatio / Ille contra
carnalē hoſtē armis carnalibus vtit̄ / tu vero
contra ſpiritalē hoſtē armis ſpiritalibꝰ indi-
ges / Ille in prelio galeā ferreā geſtat in capi
te / ſed tua galea ſit xp̄s qui eſt caput tuū / Il-
le lorica ne vulneret̄ indutꝰ / ſed tu ꝓ lorica fi
de ſis xp̄i circundatꝰ / Ille contra aduerſariū
ſuū mittit lanceā ⁊ ſagittas / tu contra aduer
ſariū tuum diuina eloquia iaculare / et ꝑcuti
ens eū verbis ꝓpheticis dicito / Dn̄s michi
adiutor: et ego deridebo inimicos meos / Il-
le donec pugna gerit̄ arma a ſemetipſo non
proiicit ne ab aduerſario vulneret̄ / ita et tu
nūꝙ̄ debes eſſe securꝰ / q̄ꝛ tuus hoſtis hoſte il-
lius aſtutior eſt / Illiꝰ quidē hoſtis ad tempꝰ
dimicat: tuꝰ vero hoſtis ꝙ̄diu ī ſtadio vite hu
ius conſiſtis tecū dimicando nō deſinit / Illiꝰ
arma laborioſa et grauia ſunt ad portandū /
tua vero arma volentibꝰ ſe portare ſuauia ⁊
leuia ſunt / Ille cū ſuperauerit aduerſariū ad
domū coniugis ac liberorū reuertitur / tu ve
ro hoſte proſtrato in illud celeſte regnū cū oī-

bus ſanctis intrabis. Ceterū arma hec ſpiri-
tualia preclara dicuntur / quia luminoſa ſunt /
et ſplendore ſuo hoīs aīꝫ illuſtrant in agen-
dis ſuis / peccata vero tenebroſa ſunt / et occu
los execant peccatorū. ad ro. xiii. Abiciamus
opera tenebrarū et induamur arma lucis.
¶ Sequitur (In primis quicquid agendū in-
choas bonū / ab eo perfici inſtantiſſima orōe
depoſcas) / Declarato quis ſit huius doctri-
ne auditor quia vt dicitur ii. ad cori. iii. / Non
ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis
quaſi ex nobis / ſed ſufficientia noſtra ex deo
eſt: cōſequēter inſtruit ſanctus pater benedi-
ctus diſcipulum / vt quicquid agendum ꝓpo-
ſuerit: a domino inſtantiſſima oratiōe perfi-
ciendum depoſcat. ia. i. Omne datum opti-
mum / et omne donum perfectum de ſurſum
eſt deſcendens a patre luminū / Quanta au
tem nobis immineat neceſſitas continuādi
vſq; in finem bona opera inchoata / ſubiūgit
ſanctus pater dicēs (Ut qui nos iam in fili
orum) . ſ. per adoptionis gratiam (dignatus
eſt numero computare / non debeat aliquan-
do de malis actibus noſtris contriſtari) / Di
cit̄ aūt deꝰ cōtriſtari / non ita ꝙ paſſio triſtitie
hēat ī eo locū / apud quē ꝓ ſimplicitate ⁊ īcō
mutabilitate nature ſue vt teſtat̄ apo. nō eſt
trāſmutatō nec viciſſitudis obūbratō / ſꝫ con
triſtari hic ⁊ ī multis locis ſacre ſcripture dr̄ ꝑ
ſītitudinē / q̄ꝛ ad modū ꝯtriſtati ſe hēt ad hoīeſ
pctōres illos. videlꝫ hoīs priuādo ⁊ exponen
do tormentis / Et hoc ē qd̄ ſctūs pat̄ ſubiūgit
dicēs (Ita ei ei oī tp̄e de bonis ſuis ī nobis
parēdū ē / vt nō ſolū vt iratꝰ pr̄ ſuos nō aliqn̄
filios exheredet / ſꝫ nec vt metuēdꝰ dn̄s irrita
tꝰ malis nr̄is / vt neq̄ſſios ſeruos ꝑpetuā tra
dat ad penā / qui eū ſequi noluerint ad gloriā
¶ Capitulum tertium ꝙ deus multipliciter
nos ad ſe miſericorditer inuitat.

Exurgamus ergo tandem
aliquādo / excitāte nos ſcri
ptura ac dicēte / Hora eſt iā
nos de ſōno ſurgē / Et aptis ocu
lis nr̄is ad deificū lumē / attoniti
auribꝰ audiamꝰ diua q̄°tidie cla
mans qd̄ nos admoneat vox: di
cēſ. Hodie ſi vocē eiꝰ audieritis noli
te obdurare corda vr̄a. et iterū. Qui
hꝫ aures audiēdi audiat qd̄ ſpūs

ī. aucte
ē. ac

dicat eccl'iis. ⁊ qđ dicit. Ueite filii
audite me: timorē dñi docebo vos.
¶ Currite dū lumē vite hētiſ ne te
nebre mortꝭ vos ꝯphēdāt. ¶ Et q̄rēs
dñs i multitudie ppl'i ſui (cui hec
clamat) opariū ſuuȝ: iterū dicit.
¶ Quis eſt hō q̄ vult vitā ⁊ cupit vi
dere dies bonos: Qđ ſi tu audiēs
rñdeas ego: dicit t̄ de⁹. Si vis hr̄e
veram et ppetuā vitā: phibe lin
guā tuā a malo: ⁊ labia tua ne lo
quāt̄ dolū. Diuerte a malo ⁊ fac
bonū: iq̄re pacē ⁊ ſeq̄re eā. Et cū
hec feceritꝭ, ocl'i mei ſup vos: ⁊ au
res mee ad p̄ces vr̄aſ. Et añq̄ me
inuocetis dicā ecce aſſum. Quid
dulci⁹ nobis hac voce dñi iuitātꝭ
nos fr̄es cariſſimi: Ecce pietate
ſua demōſtrat nobis dñs viā vite

Exurgam⁹ ergo. ⁊c.) ¶ Hic ponit̄ tertia cā
q̄ diſcipl'ȝ hēt redđ beniuolū ad audiē
dā doc̄nā, q̄ ſumit̄ ex pte ſuauitatis di
uine pietatis nos ad hoc p ſcripturā ſuā miſe
ricordit̄ iuitātis, dicit ergo (Exurgam⁹ g° tā
dē aliqñ excitāte nos ſcriptura atqȝ dicente.
ro. xiii. (Hora eſt iā nos de ſōno ſurgere. Et
aptis oculis nr̄is ad deificū lumē). i. xpȝ qui
ē lux vera illuminans oēȝ hominē venientē
in hunc mundū. io. i. (Et attonitis). i. inten
tis (aurib⁹ Audiamus. ſ. ea que diuina quo
tidie clamans nos ammonet vox dicens)
¶ Inducit auteȝ ſanctus pater benedictus ſep
tem auctoritates in quibus clementiſſimus
deus noſter nos miſericorditer ad ſe inuitat
et viam ad ſe perueniendi demonſtrat. ¶ Pri
ma eſt illa. pſal'. xciiii. (Hodie ſi vocem eius
audieritis nolite obdurare corda veſtra) ſȝ. ſ.
emolite et flectite ad verba mea, ſenſ⁹ eſt nō ſi
tis duri et rebelles ſicut fuerūt filii iſrael i de
ſerto. Ubi nota q̄ multi indurant corda ſua
intantū vt nec igne diuini amoris liquefieri
nec malleo diuine cōminationis frangi, nec
aqua diuine largitatis poſſunt emolliri, de
quoꝝ duritia dñs conquerit̄ dicens. Indura
uerūt facies ſuas ſupra petrā et noluerūt re

uerti ore. ¶ Sequitur (Et iterū) Secūda au
ctoritas eſt illa apoca. ii. (Qui habet aures
audiendi audiat). ſ. obediendo (quid ſpūs di
cat eccleſiis. Multi hñt aures, et non audiūt
quid ſpūs dicat eccl'iis. yſa. xlii. Quis cecus
niſi ſeruus me⁹: Et quis ſurdus, niſi ad quē
miſi nūcios meos: p̄s. cxxxiiii. Aures hñt et
non audient. glo. deū ad ipſos clamantē. ¶ In
de ſubiūgit (Et quid dicit) Tertia auctori
tas ē illa. p̄s. xxxiii. Ueite filii audite me: timo
rē non mundi, non hoīs, ſed dñi docebo vos)
glo. qui eſt iniciuȝ ſapie. Math. x. Nolite ti
mere eos qui corp⁹ occidūt, aīaȝ aūt non poſ
ſunt occidere: ſȝ poti⁹ eū timete qui pōt aīaȝ
et corp⁹ in gehennā pdere. ¶ Quarta aucto
ritas eſt illa. io. xii. (Currite). ſ. ad xpȝ (dum
lumē vite habetis, ne tenebre mortis vos cō
prehendant) Quinta auctoritas eſt il'a eiuſ
dē pſal. (Quis eſt hō qui vult vitā) glo. eter
nā (Et cupit videre dies bonos). i. dies eter
nitatis de quib⁹. p̄s. Cogitaui dies ātiquos
et annos eternos in mente habui. dies preſē
tis vite non ſunt boni dicendi, ſed mali ⁊ par
ui. geñ xlvii. Dixit iacob dies peregrinatio
nis vite mee centū triginta ānorū ſunt, par
ui et mali. Et ad ephe. v. Redimentes tēp⁹
qm̄ dies mali ſunt. E contrario dies pr̄ie ſūt
magni, et imutabiles et boni. in p̄s. Melior
eſt dies vna in atriis tuis ſup milia. ¶ Sexta
eſt illa eiuſdē pſal. (Si vis habere vera et per
petuā vitā prohibe linguā tuā a malo) glo.
ne mala loquaris aperte (et labia tua ne lo
quantur dolū) glo. i. ne etiaȝ bona doloſe lo
quant̄. Dolus vt dicit caſſiodor⁹ eſt qñ falli
mus audientē, vt qđ creditur ad auxiliū in
ferre videatur incommodū. iere. ix. Sagitta
vulnerans lingua eoꝝ dolū locuta eſt (diuer
te a malo) glo. i. deſtrue vicia vite (et fac bo
nū) glo. i. edifica virtutes. Non ei ſufficit ad
vitā eternaȝ declinare a malo, ſed neceſſe eſt
vt opa bona ſequant̄. quo circa. eccle. xxxviii.
dicit̄. Auerte a delicto ⁊ dirige manus. Glo.
ad bona opera. ¶ Ubi conſiderandū q̄ ſi volu
m⁹ cauere a malo tā locutionis q̄ operis, ne
ceſſe eſt vt prius caueatur a malo cogitatio
nis que radix eſt aliorū malorū. Cū ergo pro
hibet hic mala locutionis ⁊ operis, per conſe
quens phibere intelligit̄ malū cogitationis,
q2 non poteſt oīno refrenari lingua et man⁹
niſi cor reprimet̄. Math. xii. Ex abundan
tia cordis os loquitur. quare puer. iiii. dicit̄.
Omi cuſtodia ſerua cor tuuȝ, qm̄ ex ipſo vita
procedit. ¶ Sequit̄ in auctoritate p̄dicta (In

quire pacẽ)eccle.ii Qui timẽt dñz inquirũt
que placita ſunt illi. Eſt aũt pax deo maxie
gratiſſima. ſecunduz illud.ps.in pace factus
eſt locus ei⁹. et ii.cori.xiii. Pacem habete et
de⁹ pacis et dilectionis erit vobiſcũ (Et pro
ſequere eã).i.pfecte ſequere/etiã fugientẽ p/
ſeueranter inſequẽdo Ad hebre.xii. Pacẽ ſe/
quimini cũ oĩbus Augu.in epl'a. Pax querẽ
da eſt/nec ſufficit illã q̃rere niſi inuentã tene
am⁹/fugientẽq3 cũ ſtudio ꝓſequamur. Se
quitur.(Et cũ hoc feceritis.ꝛc) Septia au/
ctoritas eſt etiã ſuperioris pſalmi que ſequit̃/
(Oculi mei ſuper vos et aures mee ad p̃ces
veſtras)textus ps habet/Oculi mei ſuper iu
ſtos/et aures mee ad p̃ces eorũ/ In hac aucto
ritate denotant̃ due remuneratões dĩne/q̃s ĩ
pñti vita cõſequunt̃ auditores ſancte doctri
ne/ Pria eſt ꝙ dñs miſericordit̃ cuſtodit eos
in pñti cũ dicit/Oculi mei ſup vos.i.reſpect⁹
mie mee.ſapi.x.grã ꝛ mĩa in ſctõs ei⁹/et re/
ſpect⁹ in electos illi⁹/et eccle.xi. Ocul⁹ dñi re
ſpexit illũ.i.iuſtũ in bonũ/ Scda eſt ꝙ exau/
dit dep̃catõez eoꝝ efficacit̃/cũ ſequit̃/ Et au/
res mee ad p̃ces vr̃as.ſ.eas adiplendo/ Qd
aũt taliũ dñs orões celerit̃ ſñ dilatõe exaudi
at/manifeſtat auctoritate penultima cũ ſub
dit(Et ãteꝙ̃ me iuocetis dicã vobis ecce ad
ſũ) Adiplebo.ſ.q̃ petitis/q̃ſi dicẽt anteꝙ̃ orõ/
nẽ cõſumetis/ego pficiã vota vr̃a. Aduerten
dũ/ꝙ huic dĩne pollicitatiõi non aduerſat̃ ꝙ
ſerui dei qñq3 nõ exaudiunt̃ ĩ orõib⁹ ſuis/qm̃
vt ait iero. ſup epl'az ad ephe/ Hoc cõtingit
qꝛ ſepe cõtra nos petim⁹ qđ p nobis eſſe exi/
ſtimam⁹ ſicut fecit apoſto. Et augu. ſup io.
Quicqd petim⁹ cõtra vtilitatẽ ſalutis/id nõ
in noĩe ſaluatoris petim⁹/ꝛ tñ ip̃e ſaluator ẽ
non ſolũ qñ facit qđ petim⁹/ſ3 etiã qñ nõ fa/
cit/ qꝛ qđ videt peti cõtra ſalutez nõ faciẽdo
poti⁹ ſe exhibet ſaluatorẽ. Sequit̃(Quid
dulci⁹ nobis hac voce dñi iuitantis nos fr̃es
cariſſimi? Ecce pietate ſua demõſtrat nobis
dñs viã vite)/ Nichil plane hũane menti põt
occurrere dulci⁹ ac ſuaui⁹/q̃ꝫ ꝙ oĩpotẽs deus
bonoꝝ nr̃oꝝ non egẽs/tanta nos cura ad ſe
fontẽ vite inuitet/viã doctrina ꝛ exẽplo oſtẽ
dat/et puenienti ãpliſſima polliceat̃ auxilia/
Aug⁹ libro cõfeſſ. Conſtituis te nobis ducẽ ĩ
via tua/et ꝯſolaris et dicis/ Currite et ego fe
rã.ego pducã/ego ſũ via v̾itatis ꝛ vita/ Ideo
merito ſctũs pr̃ tãta ſuauitate deguſtata cla
mat/ Quid dulci⁹ nobis hac voce dñi iuitan
tis nos fr̃es cariſſimi/ Quã dulcia faucibus
meis eloquia tua/ſup mel ori meo/ps cxviii.

Ubi notandũ circa hãc inuitationẽ ſeu voca
tiõez/ꝙ deus vocat nos ad ſe ſeptẽplici voce/
Pria ẽ auctoritas ſcripturarũ/ſicut pꝛiceps
vl' iudex vocat ſubditũ p litterã aut epl'az de
q° ĩ ps.ſupi⁹ ĩducto/ Hodie ſi vocẽ ei⁹ audieri
tis/nolite obdurare corda vr̃a/ Scđa vox ẽ ſpẽſ
creaturaꝝ/ſicut vocat amic⁹ amicũ p nutũ/mo
nach⁹ aliũ mõachũ p ſignũ ps. Celi enarrãt.i.
oñdũt gliaz dei.ſ.potẽtiã/ſapiaz ꝛ boitatẽ dĩ
/ꝛ opa manuũ ei⁹ .i.q̃ꝫ mirabilit̃ opet̃/ãnũciat
.i.oñdit firmamẽtũ p ſui reuolutõez.vñ dicit
Au.oĩa clamãt/de⁹ nos fecit/ad ro.i. Inuiſibi
lia dei p ea q̃ fctã ſũt ĩtellecta ꝯſpiciũt/ Seq̃t̃
Nõ ſũt loq̃le neq3 ſermones/quoꝝ nõ audiã
tur voces eoꝝ/.i.oẽs natiões ĩ qb⁹ ſũt diuerſa
gñã liguarũ/pñt p creaturas ĩtelligẽ creato/
rẽ Au.ſup io/ Ex ppetuitate creaturaꝝ ĩtelli
git̃ creator etern⁹/ Ex magnitudĩe oĩpotens/
Ex ordĩe ꝛ diſpõe ſapiẽs/ Ex gubernatõe bo
n⁹/Et hec oĩa ſigna et nut⁹ dei ſũt/q̃ nos ãmo
nẽt ad tiorẽ/ad reuerentiã/ ad amorẽ oĩpo/
tẽtis dei ꝛ p q̃ ip̃e de⁹ ad ſuauitatis ſue p̃cio/
ſiſſimũ guſtũ nos clemẽtiſſĩe vocat/ Ait ei be
at⁹ dyo⁹.i.ca.celeſtis ierarchie/ Sicut viſibi/
les forme ĩuiſibilis pulcritudĩs dĩne ſũt ima
gines/ ita ſenſibiles ſuauitates figure ſũt in/
uiſibilis ſuauitatis/ Guſtate ꝛ videte qm̃ ſu
auis eſt dñs clamat pphã ps xxxiii./ Tertia
vox ẽ doctoꝝ/ſicut vocat aliq̃s aliũ p nũciũ.
puer.ix Sapiã edificauit ſibi domũ/ſ.etn̾ita
tis/ imolauit victimas) ſuperne amenitatis/
(miſcuit vinũ) ſũme iocũditatis(ꝛ poſuit mẽſã
etn̾e ſuauitatis) ꝛ miſit ãcillas.glo.p̃dicato/
res vt vocarẽt ad arcẽ.glo.i.ad celũ/ Itẽ btĩſ
ſim⁹ hõ io.miſſ⁹ a deo inq̃t.luce.iii. Ego vox
clamãtis ĩ deſerto parate viaz dñi/ Quarta
vox ẽ diuina ĩſpiratõ ſicut hõ vocat amicũ p
pꝛia voce.iob.x/ Porro ad me dictũ ẽ verbuz
abſcõditũ/ꝛ q̃ſi furtiue ſuſcepit auris mea ve
nas ſuſurrii ei⁹/ Itẽ cã.v.vox dilecti mei pul
ſãtis aperi michi ſoror mea/ glo.ĩterlinearis
ſup illud/vox hec.i.ĩſpira°. p hũc modũ voca
t⁹ eſt pau/q̃ ait ad ga.i. Cũ placuit ei q̇ me ſe
gregauit ex vtero mr̃is mee/ꝛ vocauit p grãz
ſuã nõ acq̃eui carni et ſangui.ꝛc/ Quita vox
eſt collatio bñficioꝝ. Sicut miles vocat auẽ
oſtendendo cibum ./ Canti.ii.vox tua dulcis/
puer.i.vocaui ꝛ renuiſtis/ extẽdi man⁹ meas
glo.pꝛio bñfaciẽdo/liberãdo oẽſ opp̃ſſos a di
abolo:poſt in carce/ Sexta vox eſt immiſſio
flagellorum/ſicut vocat mater puerum oſtẽ
dendo et mouendo virgam. Abacuc iii. Audi
ui et conturbatus eſt venter meus/a voce cõ

tremuerunt labia mea. Jtez pſa. xxi. Horrui
cū audirem: turbatꝰ ſuz cū viderem. Septia
vox eſt reuelatio angelorū: vt enī ꝓbat dyoꝰ
iiii. capitulo celeſtis ierarchie. Reuelatiões
diuinorum perueniunt ad hoies mediātibꝰ
angelis: ſicut in veteri et nouo teſtamētis cō
pertiſſimū per multa exempla habetur. Vn̄
apoca. xiiii. Vidi alterum angelum volantē
per medium celi: habentē euangeliū eternuz:
vt euangeliſaret dicens magna voce. ꝛc.

Capitulū quartū de ſecunda parte prolo
gi vbi de octo gradibꝰ virtutū quibus in mō
tē ſuperne felicitatis aſcenditur.

Succinctis gͦ fide vl̄ obſeruā-
tia bonoꝝ actuū lūbis nr̄is
ꝑ ducatū euangelii pgamꝰ itine
ra eiꝰ: vt meāmur eū q̇ nos voca
uit in regno ſuo videre. In cuiꝰ re
gni tabernaclo ſi volumꝰ hītare
niſi illuc bōis actibꝰ currēdo mi
me pueniēt. Sz iterrogemꝰ cū ꝓ
phā dn̄z: dicētes ei. Dn̄e q̇s hita-
bit i tabernaclo tuo: aut q̇s req̇e
ſcet i mōte ſācto tuo. Poſt hāc i
trogatōez frēs: audiamꝰ dn̄z re-
ſpōdētē. et oſtēdētē nobiſ viā ipiꝰ
tabernacli et dicētē. Qui igredit̄
ſn̄ macula: et opat̄ iuſtitiā. Qui
loq̇t̄ veritatē i corde ſuo: q̇ nō egit
dolū i ligua ſua. Qui nō fecit ꝓ
xīo ſuo malū: q̇ obprobriū nō ac
cepit aduerſꝰ proxīz ſuuz: q̇ mali
gnū diabolū aliqua ſuadētē ſibi
cum ipa ſuaſione ſua a cōſpecti
bꝰ cordis ſui reſpuēs deducit ad
nichilū: et puulos cogitatꝰ eiꝰ te
nuit et alliſit ad xp̄z. Qui timē
tes dn̄z de bona obſeruantia ſua
nō ſe reddūt elatos: ſz ipa i ſe bo-
na nō a ſe poſſe ſz a dn̄o fieri exi-
ſtimātes: opātē i ſe dn̄z magnifi
cant: illud cū ꝓphā dicētes. Non
nobis dn̄e nō nobiſ ſz noi tuo da
gliaz: ſicut nᶜ paulꝰ apo. de p̄dica
tōe ſua ſibi aliq̇d iputauit dicēs.
Gr̄a dei ſū id qḋ ſū. et iterū ipē dᶜ
Qui gliat̄ i dn̄o gliet̄. Vn̄ et dn̄s
i euāgelio ait. Qui audit verba
mea hec et facit ea: ſimilabo eū
viro ſapienti q̇ edificauit domū
ſuā ſup̄ petrā: venerūt fluia. fla-
uerūt vēti ⁊ ipegerūt i domū illā
et nō cecidit. fūdata ei ē ſupra pe
trā. Hec cōplēs dn̄s expectat qͦti
die his ſuis ſctis monitis: factis
nos reſpōdē debere. nō nobis ꝑpt
emēdatōez malorū huiꝰ dies vite
ad iducias relaxāt̄. dicente aplo.
An neſcis q2 patiētia dei ad pei-
tētiā te adducit. Nā piꝰ dn̄s dicit
nolo mortē pctōris. ſz vt ꝯuertat̄
et viuat. Cū gͦ itrogaſſemꝰ dn̄z
frēs de hitatore tabernacli eiꝰ au
diuimꝰ hitādi p̄ceptū. Sz ⁊ ſi cō
pleamꝰ hitatoris offm̄ erimꝰ he
redeſ regni celoꝝ. Ergo p̄parāda
ſūt corda nr̄a ⁊ corpa ſctē p̄cepto-
rū obediēᵉ militatura. ⁊ qḋ minꝰ
hz i nobis natura poſſiˡᵉ rogemꝰ
dn̄z vt gr̄e ſue iubeat nobis adiu
toriū miſtrare. Et ſi fugiētes ge
hēne penas ad vitā ꝑpetuā volu
mꝰ pueire. dū adhuc vacat ⁊ i hoc
corpe ſumꝰ ⁊ ꝑ hāc lucis viā va-
cat iplere: currēdū et agēdū ē mo
do qḋ i ꝑpetuū nobis expediat.

Succinctis gͦ fide vel obſeruātia bonoꝝ
operꝝ lūbis nr̄is. ꝛc. Hic ſctūs pat̄ red
dit diſciplꝫ ſuū attētū doctne ſue: et hͦ ex tbꝰ

Primo ex neceſſitate bene operādi/ qꝛ abſqꝫ
bonis actibus ad regnuꝫ celorum non perue
nit/ Scd̄o ex debito reuerētie diuine maieſta
tis/ que nos continue expectare dicitur vt ſā-
ctis ſuis monitis et preceptis factis reſpōde
amus./ Tertio ex cruciatu pene gehennalis/
quam indubie incurrunt ſancte obediētie cō
temptores/ Circa primum deſcribit primo ſā
ctus pater quedam preparamēta ad expedi-
tius viam peragendum dicens ſic/ Succin-
ctis ergo fide vel obſeruantia bonorum actu
um lumbis noſtris et calciatis in preparatio
ne euangelii pacis pedibus pergamus itine
ra eius: vt mereamur eum qui nos vocauit ī
regno ſuo videre) Succinctis lumbis et cal
ciatis pedibus./ Aggredienda enim itinera
chriſti docet ſanctus pater ſumens ab apoſto
lo ad ephe. vltimo/ Succīcti lumbos veſtros
in veritate.i. nō ſimulatorie/ et calciati pedes
in preparatione euangelii pacis/ Ubi notan
dum ꝙ lumbos tam corporis ꝙ̄ mentis ha-
bere debemꝰ ſuccinctos/ ſi vias domini expe-
dite libereqꝫ cupimus percurrere/ lumbos q̇
dem carnis cīgulo caſtitatis/ de quibus luce
xii. Sint lumbi veſtri precincti./ Gregorius.
Lumbos precingimus/ cum carnis luxuriam
per continentiam refrenamus/ Secundo lū
bos mentis precinctos debemus habere zo-
na fidei ſanctoruꝫ operum obſeruantia ador
nata/ de quibus.i.petri.i. Succincti lumbos
mentis veſtre/ Debemus preterea calciatis
pedibus aggredi vias domini/ ſi abſqꝫ offen
diculo incedere deſideramus/ Pedes noſtri
affectiones ſunt cordis noſtri/ que ſanctoruꝫ
patrū qui nos preceſſerunt virtutibus et exē
plis muniende ſunt/ Ambro.li. de patriarch.
Sanctorum vita ceteris norma viuendi eſt.
Et libro de officiis/ Nobis vita maiorum di
ſcipline eſt ſpeculum/ Unde de aīa deuota p̄
patrum ſanctorum veſtigia incedente dicit.
cāti.vii. ꝙ̄ pulcri ſunt greſſus tui ī calciamē-
tis filia principis/ Et hec omīa ſunt a nobis
ex intentione preparanda/ vt adimplere va-
leamus euangelium ſanctum/ in quo omīs
perfectionis doctrina. via. et pax vera docet
et predicatur/ per cuius adimpletionē merea
mur eū qui nos ita multipliciter et miſericor
diter vocauit (ſicut dictū eſt in precedēti capi
tulo) in regno ſuo videre/ Cuiꝰ viſio oīꝫ labo
rū noſtrorū pleniſſima merces ē. io. xvii/ Hec
eſt vita eterna/ vt cognoſcant te ſolū verū de
um ꝛ quē miſiſti ieſum xp̄m/ Quanta auteꝫ
īmineat nobis neceſſitas ſanctis operibus ī
tendere/ exponit ſanctus pater cū ſubdit./ In
cuius regni tabernaculo ſi volumus habita
re/ niſi illuc bonis actibus currendo minime
peruenitur. Ma.vii/ Non omīs qui dicit mī
chi dn̄e domīe intrabit in regnū celorū/ ſed q̇
facit voluntatē patris mei qui in celis eſt/ ip
ſe intrabit ī regnū celorū. Criſo. in glo/ Que
eſt voluntas dei ipſe dn̄s docet/ hec eſt inquit
voluntas eius qui miſit me/ vt omīs qui vi-
det filium et credit in eum habeat vitaꝫ eter
nam/ Credulitatis verbū et ad confeſſioneꝫ
reſpicit ꝛ ad actum/ qui ergo non confitetur
aut non conuerſatur ſecundum verbum xp̄i/
non intrabit in regnū celorum. hec Criſoſto.
Item.i.corin.iiii. dicit apo/ Non eſt in ſermo
ne regnū dei ſed in virtute/ glo. virtus eſt cau
ſa regni/ Abſqꝫ ergo actibus virtuoſis non p̄
uenitur ad regnū/ Porro cognita neceſſitate
bonorum operum ad perueniendū in mon-
tem ſuperne felicitatis/ cupiens magno deſi
derio ſanctus pater exponere diſcipulo/ quo-
rum bonorū operū via peruenitur in taber-
naculuꝫ dei/ introducit quandā queſtionem
prophete dauid p̄s xiiii./ vt ex reſpōſione da
ta prophete a domino/ agnoſcat diſcipulus q̇
bus gradibus ſiue itineribus accedatur ī ta-
bernaculum dn̄i/ Sed interrogemus cū pro
pheta dn̄m dicentes ei. Dn̄e quis habitabit
in tabernaculo tuo aut quis requieſcet ī mō-
te ſancto tuo? Non miretur quiſpiā ꝙ beatꝰ
pater benedictus manſionem celeſtem taber
naculum dixerit/ quia licet tabernaculum p̄
prie ſumptum (qd̄ teſte beato Auguſtino ſup
pſalmo xiiii. nō eſt firma domus/ ſed huc illuc
qꝫ mutabilis) non conueniat celeſti manſio-
ni/ que fixa eſt et perpetua/ nichilominus qn̄-
qꝫ in ſcriptura ſacra celeſtis manſio noīe ta-
bernaculi legitur deſignari/ vn̄ luce xvi. Faci
te vobis amicos de māmona iniq̄tatis inq̄t
veritas/ vt recipiāt vos in eťna tabernacula
Dicitur inſup celeſtis manſio mōs/ tū qꝛ ni
chil iterponit int̄ ipāꝫ et verū ſolē/ tū qꝛ ꝙ̄ad
modū mōs eleuat̄ ſup terrā/ ſic illa celeſtis et
ſupna btitudo ſup vitā iſtā eſt eleuata/ Ber.
Ciuitas celeſtis māſio ſecura/ pria totū cōti-
nens qd̄ delectat/ ibi erit cumulus felicitatis
ſupereminens gloria/ ſuperhabundans leti-
cia/ Sequitur. Poſt hanc interrogationem
Fratres audiamus dominū reſpondētem et

oſtendentẽ nobis viam ipſius tabernaculi ⁊
dicentẽ. Eſt hic aduertenduȝ ꝙ in hac dñi re
ſponſione octo deſcribuntur virtutes/ tanꝙ̈
gradus quidẽ aſcenſus celeſtis tabernaculi/
¶ Prima eſt mũdicia a macula peccati mor
talis cum ait/ qui ingreditur ſine macula. di
ctũ eſt p̄s. cxviii. Beati imaculati in via/ hec
eſt que primo requiritur/ Unde Leuitici xxi.
precipitur ꝙ nullus habens maculã accedat
ad miniſterium dei/ Et canti. xº dicit ſpiritꝰ
ſanctus/ Tota pulcra es amica mea/ ⁊ macu
la. glo. criminalis non eſt in te ¶ Secunda ẽ
iuſticia ſanctorum operum que tangitur cuȝ
ſubdit: Et operatur iuſtitiam. i. bona opera
Non enim ſufficit nobis vt ait Auguſtinꝰ in
glo. malum non facere niſi fecerimus et bo-
num/ Et ideo prouerbioꝝ xvi. dicit ſapiens.
Indicium vie bone eſt facere iuſtitiam/ Iuſti
tiam autem poſuit/ que mater eſt omniũ vir-
tutũ vt dicit Auguꝰ/ ne alias videretur exclu
ſiſſe v̉tutes/ ¶ Tertia eſt veritas in ſermone:
ibi. qui loquitur veritatem in corde ſuo. i. nõ
ſolum in ore. glo. veritatem dico in corde ſuo
conceptaȝ. i. qui ſcit veritatem et dicit/ Con-
grue additur/ quia aliquis putat fallere quã
doqȝ et verum dicit/ et habet ille veritatem ĩ
labiis ſed non in corde/ vt ſi quis alicui dolo-
ſe oſtendat viam putans in ea eſſe latrones/
⁊ dicat ſi hanc tenes a latronibus tutus eris/
et contingat vt vere non inueniantur ibi la-
trones/ veritatem ille locutus eſt ſed non in
corde/ Parũ itaqȝ eſt verũ loqui/ niſi ita ſit in
corde ¶ Et notanduȝ ꝙ eſt veritas cordis ſi-
ne duplicitate/ veritas oris ſine falſitate/ ve
ritas operis ſine vanitate/ Et hec eſt omnis
veritas/ et perfecta veritas Jo. xvi. Docebit
vos omẽȝ veritatẽ ¶ Quarta eſt innocentia
vt proximo non noceat cũ ſubdit. Qui non
egit dolũ in lingua ſua. Hoc autẽ contingit
quando aliud eſt in ore et aliud ĩ corde ad de
cipienduȝ proximum/ Dolus enĩ in lingua
vt ait glo. eſt cum aliud dicitur/ ⁊ aliud in pe
ctore eſt. Uñ p̄s. In corde et dolo locuti ſunt
Et iere. ix. Sagitta vulnerans lingua eorũ
dolũ locuta eſt/ Et ſophonie. iii. dicitur de vi
ris iuſtis/ Nõ inuenietur in ore eorũ lingua
doloſa ¶ Quinta eſt innocẽtia operis cũ ait
Nec fecit proxio ſuo malũ. pſa. lvi/ Beatus
vir qui facit hoc cuſtodiẽs manus ſuas/ ne fa
ciat oẽ malũ/ Uocatꝰ autẽ proximus ĩ hoc lo
co ois bõ/ vt ait glo. auguſtini Nulli quippe
homini debemus malum facere. Unde apo
ſtolus. ii. ad theſſa. iiii/ Ne quiſꝙ̈ ſupergredi
atur nec circũueniat in negocio fratrem ſuũ/
Et. ii. cori. vii. dicit apo. ad alioꝝ exẽplũ Ne
minẽ leſimꝰ neminẽ corrupimꝰ ¶ Sexta ẽ vt
non noceat proxio audiẽdo eiꝰ malũ vel de-
trahẽdo cũ ſubdit Et obꝓbriũ nõ accepit ad
uerſus ꝓxios ſuos. i. nõ acceptauit illatũ a ſe
vel ab alio/ vl̉ ſic nõ accepit. ſ. nec ĩ corde cogi
tãdo temere vel leuiter credẽdo criminatori
vt ait glo. eccle. xix. / Qui cito credit leuis eſt
corde/ Nec in ore loquendo. Prouerbioꝝ x.
Qui profert contumeliã inſipiens eſt/ Nec
in aure audiendo/ ſed repulit cum ĩdignatio
ne in ſignum diſplicentie/ ꝙ proximus infa-
metur/ quia prouerbioꝝ xxv. dicitur/ ventus
aquilonis diſſipat pluuias: et facies triſtis
linguã detrahentẽ/ Dicit hieronymꝰ. Si de
eſt auditor deeſt detractor ¶ Septima eſt v̉tꝰ
fortitudinis ibi Qui malignum ſcȝ diabolũ
ſuadentem ſibi cum ipſa ſuaſione a conſpecti
bus cordis ſui reſpuens deduxit ad nichilum
Malignus ei dicitur diabolus a malo igne/
quia ignem accẽdit peccati in cordibus hoi-
num. Oſee vii. Omnes adulterantes quaſi
clibanus ſuccenſus a coquente ¶ Deducitur
autem ad nichilum/ quando ſuaſionibus eiꝰ
ſiue temptationibus viriliter reſiſtitur/ Jaco
bi. iiii. Reſiſtite diabolo et fugiet a vobis/ et
i. Jo. ii. Scribo vobis iuuenes quoniam vici
ſtis malignum/ Et hoc eſt ꝙ pater ſubdit di-
dicens. Et paruulos eius cogitatus tenuit ⁊
allidit ad petram/ quaſi dicat tunc ad nichi-
lum deducitur malignus/ quando naſcentes
ſuggeſtiones eius cõprimit/ et allidit ne ro-
bur accipiant/ De quo modo. p̄s. cxxxvi. Be
atus qui tenebit/ et allidet paruulos ſuos ad
petram/ glo. i. malos motus qui ex carne na
ſcuntur anteꝙ̈ creſcant ſiue robur accipiant
retinet/ ne ſint liberi/ ⁊ allidit ad petrã. i. chri
ſtũ vt confracti diſpereãt/ Facilꝰ enĩ vincunt
dũ paruuli ſunt/ yſidorꝰ in ſoliloquiis. A cogi
tatõe noxia cuſtodi aiaȝ/ ⁊ mẽtẽ tuã cogitaº
nõ ſurripiat/ qñ te angit praua cogitatõ nõ
ꝯſentias illi/ ſȝ ſtatĩ vt apparuerit ſcorpio cõ
tere eũ/ calca ſerpẽtis caput/ calca praue ſug
geſtiõis malũ culpãdo/ emẽda vbi naſcit/ in
ip̄o inicio cogitatõni reſiſte vt euadas/ Certa
aduerſꝰ malũ cogitationis/ Certa et vinces.
caput cogitationis exclude cetera ſuperan-
tur. ¶ Octaua v̉tꝰ eſt virtꝰ humilitatis/ qua hõ

veriſſima ſui cognitōe ſibiipſi vileſcit/et lau-
dari nullomodo appetit/ Augu. exponens il
lud. pſ. 33o. Benedicā dominū ī omi tempo-
re dicit/ Eſſe humilem eſt nolle in ſe laudari/
Qui in ſe vult laudari ſuperbus eſt/ Hāc tā
git ſanctus pater cum ſubdit. Qui timētes
dominū de bona obſeruantia ſua non ſe red-
dunt elatos. ſed ipſa in ſe bona non a ſe poſſe
ſed a domio fieri exiſtimantes. Augu9 libro
de vera innocentia/ Prima diuini muneris
gratia eſt vt nos erudiret ad humilitatis con
feſſionē/vt recognoſcere faciat ꝙ ſi quid boni
facimus per illum poſſumus/ſine quo nichil
poſſumus/ Nr̄a enim ſufficiētia a deo eſt. ii.
cori. iii/ Operantē in ſe dominū magnificāt
.i. magnū predicant/ ꝛ dignis laudibus extol
lunt/quia vt ait prophā yſa. ca. xxvi/ Omnia
opera noſtra operat9 eſt in nobis/illud cū pro
phā dicentes. pſ. cxiii/ Non nobis domie nō
nobis/ſed nomi tuo da gloriaꝫ/quaſi diceret
vt ait aug9/ Quicquid boni eſt in nobis par
ui vel magni donū tuum eſt/ et noſtrū non ē
niſi maluꝫ/tuū domie eſt bonū/tua eſt gloria/
qui eni de bono tuo gloriaꝫ querit et non ti-
bi querit/fur eſt et latro/ſimilis dyabolo qui
furari voluit gloriaꝫ tuā et laudari de bono
tuo/ da ergo gloriā noi tuo. i. ita dignare no
bis pietatis tue dona largiri/vt non nobis ſꝫ
nomi tuo gloriā queramus. cui ſoli eſt honor
et gloria/ Sequitur. (ſicut nec paulus) In
ducit ad hoc exemplū beatiſſimi apli/qui ꝙ-
tumcūqꝫ in predicatione ſua ꝛ doctrina excel
lentiſſimus fuerit/nichil tamē ſibi ſed omni
potenti deo attribuit dicens/ Gratia dei ſuꝫ
id qd̄ ſum/ſiue ꝙ xp̄ianus ſū ſiue ꝙ apl's. i. co
ri. xv. Et iterum ait/ Qui gloriatur in domi
no glorietur. i. cori. i/ ꝛ. ii. cori. x. glo. i. domio
attribuat confidentiam et gloriā ſuaꝫ/cuius
gratia eſt/ Porro quia ſolus talis ad gloriaꝫ
dei vniuerſa bona ſua opera referens/firmuꝫ
conſtituit edificiū/ideo ſanctus pater ſubiun
git. Unde et dominus in euangelio ſꝫ ma-
thei vii. ait. Qui audit verba mea hec et fa
cit ea ſimilabo eū viro ſapiēti qui edificauit
domū ſuaꝫ. i. edificiuꝫ bonorum operū ſuper
firmā petrā/ Qui eni audit obedienter/hu
liter/et libenter doctrinā xp̄i et ſanctorū pa-
trum/et illam recta intentione ad dei laudē
et gloriā factis adimplet/hic profecto domū
conſcientie ſue ſuper firmā petraꝫ que chri-
ſt9 ē dr̄ edificare/de cui9 edificii firmitate ſub

iungit dicens/ Flumina venerūt ſꝫ perſecu-
tionū. flauerunt vēti videlicet temptationū
et irruerunt. i. impetū fecerunt importunita
te temptationū in domū illaꝫ et non cecidit
a ſtabilitate virtutis/ Cuius ratio ſubditur
fundata eni erat ſupra firmā petram/ i. xp̄ꝫ
Sequitur (Hoc complens). i. conſummans
dominus. i. poſtꝙ hec docuit (expectat nos
continue) Hic ſanctus pater ſecundo reddit
attentum diſcipulū ex reuerentia diuine ma
ieſtatis/quaſi dicat/ Multum nos attentos
debet reddere ad implenduꝫ precepta nobis
data/diuine maieſtatis reuerentia/que conti
nue nos expectat hiis ſāctis monitis/factis
nos reſpondere debere/ Incaſſū quippe ver-
ba dei audimus/ſi opera non fecerimus dicē
te beato Jacobo/ Si quis auditor eſt verbi ꝛ
non factor/hic comparabitur viro conſiderā
ti vultum natiuitatis ſue in ſpeculo/conſide
rauit eni ſe et abiit/et ſtatim oblitus eſt qua
lis fuerit Jaco. i. glo. Qui ſolo auditu putat
ſe ſaluari/fallitur/ Sequitur (Ideo nobis ꝓ
pter emendationē malorum huius vite dies
ad inducias relaxantur) ſenſus eſt. i. ideo no
bis huius vite dies relaxantur. i. miſericordi
ter conceduntur/vt habeamus ſpacium pe-
nitentiā agendi/per quam peccatorum emē
dationem conſequamur/ An neſcis. i. miruꝫ
eſt ꝙ neſcias/quia patientia dei ad peniten-
tiam te adducit/ ſꝫ q̄tum in ſe eſt. qd̄ ſumit
ex aplo ad ro. ii. dicente/ An diuitias bonita
tis eius et patientie et longanimitatis con-
temnis/quaſi diceret/ Non debes cōtemne
re/ignorās quoniam benignitas dei. i. bona
voluntas dei ad penitentiā te adducit/ Ubi
notādum ut colligitur ex glo. ad ro. ii/ deus
dicitur patiens quia tot et tanta peccantes
ſuſtinet/ac miſericorditer tolerat/ Differt
enim longanimitas que dicitur ſuſtentatio
a patientia/qꝛ qui infirmitate magis ꝙ pro
poſito delinquunt ſuſtentari per longanimi
tatem dicuntur/qui vero pertinaci mente ex
ultant in delictis ſuis ferri patienter dicēdi
ſunt/ Patientia ergo eſt qua per ſuperbiaꝫ
et procaci mente peccantes non ſtatim pu-
nit. Longanimitas eſt qua per infirmita-
tem et non deliberati animi malicia peccan
tes diu portat/expectans ad penitētiaꝫ. ſecū
duꝫ illud yſa. xxx/ Propterea expectat domi
nus vt miſereat veſtri/ Nam pius dn̄s dicit
i. iere. xviii Nolo mortē pctōris/ſꝫ vt cōuertat

etviuat.i.non eſtvoluntatis mee/ꝙ peccator
moriatur ī peccatis ſuis/ſed magis vt cōuer
tatur etviuat/ſc3vita gratie hic/et tandē vita
glorie / Vult enī deus vt diuinus teſtaꝛ apo
ſtolus.i.ad thi.ii. omēs homīes ſaluos fieri
et ad cognitionē veritatis venire/ Cuius op
time voluntatis ſigna ſeu argumenta pluri
ma ſunt/ Primo quia omnibus homībusvt
pote ad imaginem ſuam formatis/in īpō ſue
creationis exordio cognitionemveri et boni
amorē impreſſit/vt dicit boecius/ſecundū il
lud p̄s quarti. Signatū eſt ſuper nos lumen
vultus tui domīe/ Secundo quia omībus ī
differenter largitus eſt documenta ſalutis/
Marci vltio. Euntes in mundū vniuerſuʒ/
predicate euangeliuʒ omī creature/ Tertio.
quia neminē excludit ab influentia benefi
ciorum ſuoruʒ/ſed omnibus communiter in
fluit math.v. Qui ſolem curſum oriri facit
ſuper bonos et malos/ Quarto quia reme
dia ſanitatisvidelicet ſacramenta/vt baptiſ
mū omnibus cōmunia inſtituit Jo.iii/ Niſi
quis renatus fuerit ex aqua ꝛ ſpiritu ſancto/
non poteſt introire in regnum dei/ Quinto
quia omībus premia cōmunia promittit vt
denariū diurnū Math.xx. Sequitur(Cū
ergo interrogaſſemus dn̄m fratres de habi
tatore tabernaculi eius audiuimus quidem
habitandi preceptū).i.doctrinam ꝛprecepta
virtutū quibus ad illud peruenitur (Sed ſi
cōpleamus habitatoris officiū).i.ſi illa faci
amus que ſunt opus habitatiōis que per de
ſcriptos iam octo virtutū gradus deſignan
tur(Erimus proculdubio heredeʒ regni ce
lorum) Ex quibus ſanctus pater ꝯcludit qd
merito nos agere debeamꝰ (Ergo preparā
da ſunt corda ꝛ corpora noſtra ſancte precep
toruʒ obedientie militatura)/ Ubi notanduʒ
ꝙ non modo corda ſed etiā corpora aptanda
eſſe dicit ſcāte obedientie/ Utroqʒ qdē hoīe
famulandū eſt deo/ Corda quidē ſunt prepa
randa per bonāvolūtatē prio reg.viii/ Pre
parate corda veſtra deo/ et ſeruite illi ſoli/ et
p̄s ix.de iuſtis ait prophā/ Preparationem
cordis eorū audiuit auris tua/ Corpora autē
p̄paranda ſunt et diſponēda per carnis mor
tificationē/et bonorū operū exercitationem
eccle.ii/ Fili accedens ad ſeruitutē dei ſta in
iuſtitia et timore/et prepara aīaʒ tuā ad tem
ptationē/ Verū qꝛ non ſufficimꝰ nos ad hāc
miliciā exercendā/niſi diuina virtute adiuti

docet nos ad oratiōis ſuffragiū recurrere di
cens(Et qd̄ minus hʒ in nobis natura poſſi
bile:rogemꝰ dominū vt gratie ſue iubeat ad
iutoriu miniſtrare)quaſi dicat/ Neminē ve
ſtrū retrahat ab obedientia ſancta precepto
rū ſue nature fragilitas/ qꝛ qd̄ natura minꝰ
poſſibile hʒ ī n̄obis/auxilio diuine gratie red
detur facillimū/ Nāvt ſanctus pphā pſa.ait
Qui ſperant in domīo mutabunt fortitudi
nē/ glo.vt ſint fortes/ ꝛ aſſumēt p̄enas ſicut
aquile/current et non laborabunt. Ambula
bunt et non deficient pſaie.xl./ Exorandus
ergo eſt deus/qui dat oībus affluenter/ꝛ pro
culdubio qd̄ nature noſtre poſſibilitate ag
gredi nōvalemꝰ/eius auxilio faciliter percur
remꝰ Sequitur(Et ſi fugientes gehēne pe
nas.ꝛc./ Hoc loco ſanctus pater reddit atten
tū diſcipulū ex parte penarū gehenne infer
nalis/ que preparate ſunt ſancte obedientie
contēptoribus ſecundū illud p̄s/ Maledicti
qui declinant a mandatis tuis/ſenſus eſt/ Si
fugerevolumus gehēne penas/et ad eterna
peruenire gaudia/dū tempꝰ habemꝰ oportu
nū bene operādi/qd̄ eſt tēpusvite p̄n̄tis/ope
remur illa celeriter q̄ ī perpetuū nobis expe
diant ad gaudiū et gloriā perfruenda/ In q
busverbis ſanctꝰ paꝛ attentuʒ reddens diſci
pulū/ad auditū et obſeruationē doctrine ſue
ex quattuor/hortaꝛ illū ad celeriter bene ope
randū/per obſeruanciā et impletionē eorū q̄
dicta ſunt de gradibus celeſtis tabernaculi/
Primo ex horrore penarū inferni/que prepa
rantur celeſtis doctrine cōtēptoribus/ quod
tangit in principio cuʒ dicit. Et ſi fugientes
penas.ꝛc.prouerbiorū.xv. Per timorē decli
nat omīs hō a malo/ Secūdo ex amore ꝛ de
ſideriovite eterne cum ait(Ad vitā eternam
volumus peruenire) Uita eterna non datur
peruerſis/quia tales regnum dei nō poſſide
bunt/i.cori.vi/ Non datur ocioſis ſed operā
tibus/ In cuius ſignum dicitur Math.xx.
Conuentōe facta cum operariis ex denario
diurno/miſit eos invineam ſuā/ Et ideo dici
tur prouerbioruʒ.xii/ Qui operatur terram
ſuam.glo.i.animā exercet ſpiritualibus ſtu
diis ſaturabitur panibus/ glo. nunc virtutū
et tandem premiorum./ Qui autē ſectatur
ocium ſtultiſſimus eſt/glo.pro ſalute labora
re negligens/inter ſtultos numerabitur qua
re dicitur Math.xix. Si vis ad vitā ingredi
ſerua mandata/ Tertio ex congruitate ꝛ bre

uitate preſentis vite cum ait (dum adhuc va
cat) .i. dū tempus habemus oportunū: et in
hoc corpore ſumus/ Ita nos apoſto. hortatur
ad gala. vi. Dum tempus habemus opere
mur bonū ad omēs/ glo. tempus ſeminandi
eſt preſens vita qua currim⁹/ in hac licet no
bis qđ volum⁹ ſeminare/ cum vero tranſierit
operandi tempus auferetur/ Quarto ex ne
ceſſitate loci: et poſt hāc vitā operandi impoſ
ſibilitate. Et hoc tangit cū dicit (Et hec om
nia per hanc lucis vitā vacat implere curren
dū et agendum eſt. ꝛc) In huius quippe vite
luce tantuꝫ adeſt facultas bene operandi/ in
alia vero vita non operādi/ ſed in ſancta pro
factis recipiēdi mercedem locus eſt/ quare di
cit ſapiens eccle. ix/ Quodcunqꝫ poteſt ma
nus tua facere īſtanter operare/ qꝛ nec opus/
nec ratio nec ſcientia/ nec ſapiētia erūt apud
inferos. Et apoſto. ii ad corin. vi/ Ecce nunc
tempus acceptabile/ ecce nunc dies ſalutis.
Et dn̄s io. xii/ Ambulate dū luceꝫ habetis vt
vos tenebre ſcꝫ mortis non comprehēdant.

Capitulū quintum de tertia parte prologi in quo de ſuauitate et humanitate preceptorum huius regule.

Onſtituēda eſt ergo a no
bis dn̄ici ſchola ſeruicii/ in
qua īſtitutōe nichil aſpeꝝ/
nichilqꝫ graue nos conſtitutu
ros ſperam⁹/ Sed et ſi quid pau
lulū reſtrictius dictante equita
tis ratione (propter emendatio
nem viciorū/ vel conſeruationē
caritatis) pceſſerit: non illico pa
uore perterritus refugias viam
ſalutis/ que non eſt niſi anguſto
inicio incipienda/ Proceſſu vero
conuerſationis et fidei/ dilatato
corde inenarrabili dilectōis dul
cedine curritur via mandatorū
dei/ vt ab ipſius nūꝙ̄ magiſterio
diſcedentes/ i eius doctrina vſqꝫ
ad mortē in monaſterio perſeue
rātes/ paſſionibus chriſti per pa
tientiaꝫ participemur/ vt regni
eius mereamur eſſe conſortes.

Onſtituenda eſt ergo a nobis dn̄ici
ſchola ſeruicii. in qua inſtitutōe. ꝛc)
In hac parte prologi ſanctus pater
benedictus diſcipulū ſuum reddit docilem/ ꝛ
hoc ex humanitate et ſuauitate preceptoruꝫ
ipſius regule/ ex qua ſequitur facilitas adim
plendi. Circa qđ dicit ſic ſanctus pater (Cō
ſtituenda) .i. diſponēda (eſt ergo a nobis do
minici ſchola ſeruicii) Scholā i hoc loco mo
naſticā diſciplinā vocat/ Schola ei grece va
catio dicitur. Et recte/ Nā qui in virtutū ſtu
dio proficere cupit/ ꝛ in conſūmatū exire diſci
pulū/ neceſſe eſt vt a terrenis ꝛ mundanis ſol
licitudinibus ſeparatus/ integro animo men
teqꝫ libera ipſi monaſtice incūbat diſcipline.
Vn̄ p̄s xlv/ Vacate et videte quoniā ego ſuꝫ
deus. Et eccle. xxxviii. Sapientiā ſcribe in tē
pore vacuitatis (In qua inſtitutione nichil
aſperū nichilqꝫ graue nos conſtituturos ſpe
ramus) Ecce vnde diſcipuluꝫ reddere curat
docilem/ Sanctus quippe pater ſapientiſſi
mū ac humaniſſimū imitatus legiſlatorem
dn̄ꝫ noſtruꝫ: q̇ ait/ Iugū enī meū ſuaue eſt et
onus meū leue/ Math. xiiii/ Et de quo bea
tus io. ait. Mandata eius grauia non ſunt/
regulā inſtituit nichil aſperitatis aut graui
tatis ſed humanitatis plurimū habentē/ et
hoc maxime virtutū et religionis amore fer
uentibus/ Amanti quidē nichil eſt difficile.
Augu⁹. libro cenfeſſ. Qui amat nō laborat/
Omis enī labor non amantibus grauis eſt/
/ ſolū amor ē qđ nomē difficultatis erubeſcit.
Idē in libro de ſancta viduitate/ Nullo mo
do oneroſi ſunt labores amantiū/ Sequitur
(Sed et ſi quid paululū reſtrictius dictante
equitatis ratione (propter emendationē vici
orum/ vel conſeruationē caritatis) pceſſerit:
non pauore perterritus refugias viā ſalutis
que non eſt niſi anguſto initio incipiēda) q̄ſi
diceret/ Si quid dictante ratione equitatis/
aliquid diſtrictius. ſiue durius. ſiue aſperum
proceſſerit/ qđ vna duarū cauſarū contingit/
videlꝫ vel propter emendationē viciorū/ ſicut

in ptinētibus ad macerationē carnis / cuiuſmodi ſunt ieiunia/vigilie/labores/penitentie/ Dicit eni act.iii/ Penitemini vt deleantur peccata veſtra/ Vel ſcdo ppter obſeruationem caritatis et pacis.ſicut in pertinentib9 ad iuſtitiā/ Parit eni iuſtitia pacem.ps Juſtitia et par oſculate ſunt/ Et yſa. Fructus iuſtitie par/ Noli terreri/noli refugere ppter hoc viam ſalutis que nō niſi anguſto inicio eſt incipienda.dicente dño. Math.vii. Quoniaz anguſta eſt porta z arta que ducit ad vitam glo / Satis anguſtum eſt oīa pretermittere: vnū ſolum diligere.vnū q̄rere.vnū continue pulſare.omīa proſpera nō ambire:et aduerſa non timere.que omīa monaſtice vite diſciplina continet et docet(Proceſſu vero conuerſationis et fidei/dilatato corde inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorū dei)quaſi diceret./ Null9 timeat.nullus expaueſcat viam hanc ingredi ſalutis:et ſi inicium habeat anguſtum et artū / Via ei virtutis in principio habet aliquid difficultatis quia inconſueta eſt / Hiero. Inſuauē z aſperā fecit nobis viā ꝟtutū lōga cōſuetudo peccandi/ Dulce lumē et delectabile eſt oculis videre ſolem.eccleſiaſtes.xi:et tñ lux ſolis ꝯtriſtat oculos tenebris aſſuetos/ Sic via virtutū in principio eſt moleſta:ſed poſtea iocunda efficitur gratia et aſſuefactione./ Et hoc eſt qd ſanctus pater dicit. Proceſſu vero conuerſationis et fidei dilatato corde per dilectionem iuſtitie multa ſuauitate percurritur. Unde ps cxviii / Uiam mandatorū tuorum cucurri cū dilataſti cor meum. Dilatatio cordis vt ait Augu9 in glo.eſt iuſtitie delectatio Hoc munus eſt dei.vt in preceptis eius non timore ſed delectatione iuſtitie dilatemur/ puerbiorū.iiii. Ducā te per ſemitas equitatis/ quas cum ingreſſus fueris non artabuntur greſſus tui/ Hugo de ſancto victore in libro de archa noe/ Inter amorē dei et amorē mūdi hec eſt differentia/ꝙ in principio amor huius mundi dulcis eſſe videtur/ſed finem habet amarū/ Amor autez dei ab amaritudine incipit:ſed vltima eius plena ſunt dulcedine/

Conſequenter exponens que ſit principalis intētio inſtitutōnis ſchole diuini ſeruicii:ſubiungit dicens (Jdeo conſtituēda eſt a nobis diuini ſeruicii ſchola vt ab ei9 magiſterio).i. doctrina(vſqz ad mortē in monaſterio perſeuerantes paſſionibus xpi per patientiā participemus / vt regni eius mereamur eſſe conſortes) Bene dicit perſeuerantes.quia incipere parū eſt nec proficit niſi conſūmare contingat Math.x/ Qui pſeuerauerit vſqz ī finē hic ſalu9erit. Dicit ī monaſterio. Monaſteriū dicitur quaſi vnius ſtatio / Monos ei grece vnus latine dicitur/ ergo monaſteriuz proprie eſt vbi vnus ſol9 habitat/ vel vbi plures ſub vna voluntate atqz vno deſiderio/ oīpotenti deo religioſe famulantur. Uñ Aug9 ſuper ps cxxxii/ Qui ſic viuunt vt vnū hoīez faciāt/vt ſit illis vere quod ſcriptum eſt anima vna z cor vnū: recte dici poſſunt vnus ſolus/ Bene dicit xpi paſſionibus participem9/ vt regni eius mereamur eſſe conſortes.quia vt dicit beatus Paulus vas electiōis.ii .ad corin.i. Sicut ſocii paſſionis eſtis ſcz ī preſenti/ſic eritis et conſolatōis eterne vt dicit glo. Et ii.corin.ii. Si ſuſtinemus:et conregnabimus.

Finis prologi.

Quoniaz non parua apud multos verſatur difficultas:de qua plurime alie oriunt/ quomodo et q̄tū ſit regularis iſta inſtitutio ſancti benedicti penſanda / vtrū videlz cuncta que continet putanda ſint eſſe precepta/ et conſequenter damnoſa tranſgredienti/an conſilia tantū vel monita/ Et ob hoc nulli9 aut non magni ſit ponderis ipſorū profeſſio/ aut non grauis culpe ipſorum preuaricatio/ An certe quedā ſunt deputanda preceptis/q dā pro ſimplicibus monitis.ī inſtitutis reputanda / Expedire plurimū iudicam9 hanc ipſā ambiguitatez pro noſtra paruitate.in hoc loco ante illucidare/ꝙ de ipſius regule inſtitutis aggrediamur tractatum.

Capitulum ſextum in quo declaratur ꝙ non omīa in regula ſancti Benedicti cotenta cadunt ſub precepto.

Quod autem non omīa in regula ipſa contenta vim habeant preceptorū/pater ipſe clariſſimus beatus Benedictus in ipſius regule exordio apertiſſime demonſtrat cum ait/ Auſculta o fili p̄cepta magiſtri z ām̄onitionē pii patris libēter excipe. Ecce ꝙ aperte loquitur non omīa per eum tradita in hac regula diſcipulis obſeruanda ex intentione ſua precepta eſſe/ſed quedam

admonitiões. Pro cui⁹ partis plenioꝛi intel-
ligẽtia exponendũ in pꝛimis eſt: quid impoꝛ-
tetur noĩbus pꝛecepti/ cõſilii/ admonitionis/
conſtitutionis/ iniũctionis/ et conſuetudinis.
Ad que reſoluuntur omĩa q̄ in religionibus
obſeruanda ipſarũ pꝛofeſſoꝛibus pꝛoponunt̃
Preceptũ dicitur iuſſio vel imperiũ faciendi
aliquid vel non faciendi/ faciendũ autẽ dicit̃
quod eſt debitũ fieri: vt honoꝛare patrẽ/ Nõ
faciendũ autẽ qꝺ eſt debitũ nõ fieri: vt non
mechari. Iuſſio vl' iperiũ eſt ſuperioꝛis: ſicut
obedire minoꝛis. vel ſic poteſt deſcribi. Pre
ceptũ ſiue iuſſio eſt volũtatis ſuperioꝛũ expſ-
ſio: neceſſitatẽ indicens de faciendo vel non
faciendo ei qui eſt iferioꝛ. Admonitio vero ſi
ue conſiliũ eſt incitatio ſeu excitatio ad bonũ
faciendũ vel malũ vitandũ. Differt aũt mo
nitio ſiue conſiliũ a p̄cepto in trib⁹. Prio. qꝛ
p̄ceptũ ſemp eſt ſuperioꝛũ/ cõſiliũ vero et ad-
monitio nõ modo ſupioꝛis eſt ſꝫ etiam paris
aut inferioꝛis/ ſecũdũ illud Math. xviii. Si
peccauerit in te frater tu⁹ coꝛripe eũ inter te
et ipſũ ſolũ. Secundo qꝛ preceptũ de ſe adim
plendi neceſſitatẽ impoꝛtat/ Conſiliũ vero ⁊
admonitio ex natura ſua nõ: ſꝫ ĩ optione po
nit̃ ei⁹ cui dat̃ ſecundũ illud Gregoꝛii ca. iii.
qꝺ p̄cipit̃ xiiii. q. i./ Quod p̄cipit̃ imperat̃. et
qꝺ imperat̃ neceſſe eſt fieri: ſi non fiat penaꝫ
habet. vbi conſiliũ dat̃ offerentis arbitriũ eſt/
vbi p̄ceptũ neceſſitas ſeruantis vel imperan
tis eſt. Tertio quia preceptũ obligat ad cul-
pã: admonitio vero de ſui natura non obli-
gat: ſꝫ ex cõtẽptu poteſt obligare/ Nõ enĩ ſi-
ne culpa poteſt eſſe ꝙ aliquis contemnat ad
monitiões maioꝛũ illoꝛũ qb⁹ obedire tenet̃/
Cõſtitutio dicit̃ ius ſcriptũ di. i. §/ Cũ itaqꝫ.
Conſtitutio cõuenit cũ precepto/ qꝛ ſicut p̄ci
pere ſuperioꝛis eſt: ita conſtituere ſiue legem
condere/ di. ii. capi. Conſtitutio/ Conſtitutio
aut edictũ eſt qꝺ rex vel impatoꝛ cõſtituit vel
edidit. Differt aũt a p̄cepto in duob⁹. Prĩo
qꝛ p̄ceptũ qñqꝫ dat̃ in ſcriptis. qñqꝫ nõ/ Con
ſtitutio eſt lex redacta ĩ ſcriptis. di. i. ca. Ius.
Lex eſt conſtitutio ſcripta. et in. §. Itaqꝫ. q̄ in
ſcriptis redacta eſt: cõſtitutio ſiue ius vocat̃.
Secũdo differt. qꝛ pꝛeptũ ſẽp inducit neceſſi
tatẽ adĩplendi/ Cõſtitutio vero non ſemper
qm̃ vt videbit̃ in ſequentib⁹ nõ oẽs conſtitu-
tiones ſunt p̄ceptoꝛie: ſꝫ q̄dã ſunt ſimplices/
Differũt aũt cõſtitutio ⁊ admonitio in mul
tis apud aliquos religioſos/ Quãuis enim
oĩs conſtitutio debeat eſſe in ſcriptis: non tñ
q̄cquid eſt in ſcriptis eſt cõſtitutio/ Differũt
igit̃ pꝛimo ex parte eoꝛũ de q̄bus ſunt/ qꝛ con
ſtitutiones fiũt de magis neceſſariis aut ma
gis expedientib⁹: admonitiones vero de qui
buſdã q̄ non reputant̃ adeo neceſſaria vel a-
deo expedienda/ vel adeo cõmunia aut ꝑpe-
tuo ſeruanda. Secũdo differũt in ſtablitate.
Nõ enĩ adeo ſũt ſtabiles monitiones vt con
ſtitutiones/ facili⁹ enĩ reuocant̃ admonitões
ꝙ̄ conſtitutiones. Tertio differũt in obſeruã
tia/ Nõ enĩ apponit̃ tanta cura in religionĩ-
b⁹ ad obſeruantiã admonitionũ ſiue conſili-
oꝛũ ſicut conſtitutionũ. Quarto differũt ex
parte condentiũ/ qꝛ facili⁹ fiũt admonitiões
Vñ nõ ſolũ capitulũ qꝺlibet ſꝫ etiã p̄lati qui
cũqꝫ facere poſſũt huiuſmodi admonitiones/
qꝺ nõ eſt de cõſtitutionib⁹. Iniũctio vero di-
cit̃ ĩpoſitio alicui⁹ faciendi vel nõ faciendi ab
eo q̄ habet poteſtatẽ in aliũ. vt qñ iniũgitur
aliqua oꝛatio in capitulo a p̄lato/ et talia hu
iuſmodi. Differt aũt iniunctio a ſimplici ad
monitiõe/ qꝛ iniũctio ſemp fit a ſuperioꝛe po
teſtatẽ habẽte: admonitio vero ſicut dictũ eſt
qñqꝫ a pari vel inferioꝛi fit. Cõſuetudo vero
dr̃ lex nõ ſcripta: ſicut ea ſũt q̄ lõgeuo vſu ob
ſeruata ſũt in oꝛdine: de qb⁹ a prĩb⁹ nichil cer
tũ in ſcripturis ſtatutũ reperit̃. Talis autẽ
conſuetudinis vſuſqꝫ longeui nõ vilis aucto
ritas eſt. vt dicit̃ in ca. Conſuetudinis. di. xi.
Secundo notandũ ꝙ q̄admoduꝫ in regula
euãgelica non oĩa que ꝑponunt̃ ſunt p̄cepta/
ſed quedã eoꝝ pꝛoponunt̃ que vim hñt p̄cep
toꝛũ ſicut eſt illud: diliges dñꝫ deũ tuum. ⁊c.
Quedã vero tanꝙ̄ ſimplices admonitões/
per modũ conſilioꝛuꝫ: ſicut eſt illud. Luce. vi.
Si quis te percuſſerit in vna maxilla pꝛebe
ei aliã. Sic in regula ſancti Bñdicti nõ oĩa
in ea contenta pꝛecepta ſunt: ſꝫ quedã tradũ
tur per modũ pꝛecepti/ quedã vero ꝑponunt̃
per modũ oꝛdinatiõis cuiuſdã vel ſtatuti aut
ſimplicis admonitionis/ qꝺ videt̃ notare (ſi-
cut dictũ ẽ) ſctũs pater in ipſo exoꝛdio regu-
le cũ dicit. Auſculta o fili p̄cepta magr̃i: et ad
monitões pii pr̃is libent̃ excipe. Si q̄rit̃ quo
mõ diſtigui poſſũt ⁊ cognoſci q̄ ſũt p̄cepta in
r̃la/ q̄ ſimplicia ſtatuta aut oꝛdinatões ſiue
admonitões: maxie cũ ex foꝛma v̄boꝛũ regl'e
nulla qñqꝫ appareat facta diſtictio/ Rñdet̃

ꝙ ſicut vbi ſacra ſcriptura vniformit̃ loquit̃
per ratione͂ et doctrinā ſapientū docemur q̄
ſūt p̄cepta et q̄ ſūt cōſilia et exhortatiōes ſim
plices: ita in p̄ñti loco cognoſcit̃ ꝑ ratione͂ q-
de͂. q2 nō eſt veriſimile ꝙ vir ſapiens et diui-
no ſpū repletꝰ regule inſtitutor intenderit ſin
gula ī regula cōtenta vī habere p̄ceptoꝝ. q2
ſic iā nō eſſet regula qua ſpūales in viā ꝑadi
ſi dirigerent̃: ſed potiꝰ infernalis muſcipula
videret̃ laqueis plena qua aīe a diabolo illa
quearent̃. Per doctrinā etiā ſapientū poteſt
haberi iſta differentia ꝛ diſtinctio inter ea q̄
p̄cepta ſūt et q̄ nō. Pro quo notandū ꝙ p̄ce-
ptū ſicut in p̄cedenti articulo dictū eſt impor
tat ratione͂ debiti. in tātū ergo aliquid cadit
ſub p̄cepto inq̄tū habet rationez debiti. Eſt
aūt aliquid debitū dupliciter. Uno modo ꝑ
ſe. Alio modo ꝓpter aliud. Per ſe quide͂ ſiue
ſecundū ſe debitū eſt in vno quoqꝫ negocio id
qđ eſt finis: q2 habet ratōne͂ ꝑ ſe boni. Debi
tū vero ꝓpt̃ aliud eſt qđ ordinat̃ ad fine͂. ſine
quo non poteſt ad fine͂ ꝑueniri. ſicut medico
per ſe debitū eſt vt ſanet: ꝓpter aliud aute͂ vt
det medicinā vel indicat dietaz. Id vero qđ
ordinat̃ in fine͂. vt melius atqꝫ expeditiꝰ ſiue
faciliꝰ quis fine͂ conſequat̃: ſi ſine hoc poſſit
aliq̄lit̃ finis haberi nō habet ratione͂ debiti.
Statꝰ aūt religionis cū diſciplina q̄dā ſit vel
excercitiū ꝑueniendi ad ꝑfectione͂. et ꝑfectio
hoīs in hoc conſiſtit ꝙ totaliter deo adhere-
at qđ fit ꝑ caritate͂ ꝑfectā: finis religiōis pri
cipalis eſt ꝑfecta caritate vniri deo. Dicit in
collatōibus patrū Abbas moyſes de religio
ſis loquens. Ieiunioꝝ inediā. vigilias. labo-
res. corpis nuditate͂. lectione͂ ceteraſqꝫ v̄tu
tes debere nos ſuſcipere nouerimꝰ: vt ad ꝑfe
ctione͂ caritatis iſtis poſſimꝰ cōſce͂dere. Dyo
niſius etiā vi. ca. celeſtis ierarchie dicit eos q
noīant̃ dei famuli ex dei puro ſeruicio ꝛ fa
mulatu vniri ad amabile͂ ꝑfectione͂. Preterea
yſidorꝰ li. ethi° Religio inde appellata eſt
ꝙ per eā vni deo aīas nr̃as religemꝰ ad cul-
tū diuinū vinculo ſeruiendi. Secūdariꝰ aūt
finis q̄ſi diſpoſitiuꝰ ad principale͂ eſt puritas
et rectitudo cordis q̄ cōſiſtit in īteriorib9 acti
bꝰ aliarū v̄tutū. Uñ apo. i. thi. i. Finis p̄cep-
ti eſt caritas de corde puro et cōſcie͂tia bona
et fide nō ficta. Et ad ro. vi. Habetis fructū
veſtrū ī ſctificatione͂. Quibꝰ notatis hñda e͂
in p̄ñti materia talis conſideratio. Aut eni

illa q̄ ponunt̃ in regula ſe habe͂t tanq̄ finis
regule ſiue tanq̄ eſſentialiter facientia ad fi
ne͂ regule: que eſt vt dictū eſt perfectio carita
tis cui cōmodi ſunt om̄es interiores actꝰ vir-
tutū. quorū mater eſt caritas. ſecunduz illud
prio corin. xiii. Caritas patiens eſt benigna
eſt. ꝛc. Et talia omia iudicāda ſunt precepta
etiaz ſi ſub precepti modo non exprimantur:
ſicut ea que de dilectiōe proximi. de iuſtitia. ꝛ
de humilitate. de paciencia. de caſtitate. et hu
iuſmodi ſtatuta leguntur. Si vero ea que po
nuntur in regula non ſint debita ſecundū ſe.
ſed ordinentur gratia alterius. vel ſunt ta-
lia ſine quibus finis religionis haberi nō po
teſt et huiuſmodi: ſub precepto aut voto reli-
gionis cadere intelliguntur. ſicut eſt volūta
ria paupertas. perpetua continentia. et obe-
die͂tia. Si vero ſint talia ꝙ ſine eis poſſit ha
beri finis: talia non intelliguntur eſſe prece-
pta ſecundū ſe. ſicut ſunt cōſtituta de ſilentio.
de abſtine͂tia carniū. de vigiliis. de aliquibꝰ
ieiuniis regularibus et huiuſmodi que perti
nent ad maceratione͂ carnis. Talia eni͂ cum
non habeant rationem debiti ſecundum ſe.
nec neceſſarii in ordine ad conſecutionem fi-
nis religionis: licet ſint diſpoſitiua ad meli-
us et expeditius conſequenduz: non ſunt ha
benda tanq̄ precepta. etiam ſi ſub modo pre
cepti in regula videantur deſignari: ſed ſunt
ordinationes aut inſtituta quedā aut ſimpli
ces admonitiones. Non eni͂ eſt inconuenie͂s
ꝙ aliqua ſub modo precepti deſigne͂tur: que
tamen de intentione precipientis vim prece-
ptorū non habent. Pro quo notandū ꝙ que
dam reperiuntur in libris diuinis que habe͂t
in ſe modū. ꝛ inte͂tionem p̄cepti: vt eſt illud.
Hoc eſt p̄ceptū meū vt diligatis. ꝛc. Quedā
vero ſunt p̄cepta: et intentione͂ hn̄t p̄ceptorū
q̄uis nō modū precepti: ſicut eſt illud. Non
furtū facies. Quedā q̄ hn̄t moduz p̄cepti ſed
nō intentione͂: vt eſt illud de ſanatōe ſurdi ꝛ
muti. Math. vii. Precepit eis ne cui dicere͂t
Quis ei auderet dice͂ ꝙ inte͂deret eos ſalua
tor noſter p̄cepto ligare ad mortale: ꝛ ꝙ illi p̄
dicādo xp̄i miraculū plꝰ. ꝛ q̄to plꝰ p̄cipiebat
vt tacere͂t peccaſſent mortalit̃: qđ fuiſſet ſi il
lud inte͂tione͂ habuiſſent p̄cepti. Ite͂ ī iure ca
nonico huiꝰ rei etiā habemꝰ exe͂plū vt eſt illđ
in ca. Dilectiſſimis. xii. q. i. ꝙ beatꝰ Cleme͂s
de cōmuni vita apl̃oꝝ imitāda loque͂s dicit.

Doctrinis z exemplis apoſtolorum obedire
precipimus. Exponitur in glo.i. monemus.
Et ſubdit. Quia ſi hoc pciperet deformaret
ſtatū eccleſie vniuerſalis. Uerū p maiori de
claratōe hui⁹ articuli arguit aliqb⁹ mediis cō
tra iā dictā cōcluſionē. Et prio p illud quod
extra. De clerici.ca. Relatū.habet vbi dicit
Relatū eſt nobis ꝙ monachi de. N. viuūt ſe
cularit.et alios exēplo corrūpūt. Ideo māda
m⁹ qtin⁹ ad obſeruantiaz regule appellatōe
remota cōpellas. Nō videt aūt aliqs cōpel
lend⁹ ad obſeruantiā aliquoꝝ niſi q̄ hn̄t vim
p̄cepti. Ergo videt ꝙ tota regula cadit ſub p̄
cepto. Itē ſecūdo p illud qd i fine plogi regu
le ſue beat⁹ Bn̄dict⁹ dicit. Preparāda ſūt cor
da et corpa ſācte p̄ceptorū obediētie milita
tura: vbi videt innuere ꝙ omia in regula cō
tenta ſūt p̄cepta. Tertio arguit ad idē per il
lud qd beat⁹ Bernard⁹ in libro de p̄cepto z
diſpenſatiōe ad q̄ſtionē hāc. Utrū oia in re
gula beati Bn̄dicti putāda ſint p̄cepta. Re
ſpōdens ita dicit. Oia pinde ſcti Bn̄dicti in
ſtituta exceptis ſane nōnullis de ſpūalibus.
Uerbi gr̄a de caritate z huilitate māſuetudi
ne q̄ non ipz cōſtat inſtituiſſe ſz deū: z ob hoc
penit⁹ nō eſſe imitāda. De cetero reliqua vni
uerſa nō pfitētib⁹ quidē monita tm̄ ſeu cōſi
lia cenſenda. Nec grauāt nō obſeruata: Cuz
tn̄ pfitentib⁹ in p̄cepta p̄uaricātib⁹ in crimi
na fiant. Preterea etiā vniuerſa in rl'a ꝯten
ta non modo dicit eſſe p̄cepta ſed neceſſaria.
Iſtis nō obſtantib⁹ dicendū ē ſicut pri⁹ ꝙ nō
oia in rl'a cōtēta ſint p̄cepta: ſz q̄dā ſic et q̄dā
nō. Ad primū argumentū ſūptuz de ca.rela
tū. Reſpōdet vt io.an.in nouella qui in glo.
illi⁹ ca. ita dicit. Argumentū ꝙ rl'a eſt in p̄cep
to.qd intelligas indiſticte quo ad tria ſubſtā
tialia. Alia aūt nō credo eſſe in p̄cepto: alias
vix vn⁹ monach⁹ de mille ſaluaret. Ad ſecun
dū dicendū prio ꝙ ex illo v̄bo regule non ha
bet ꝙ ſctūs vir Bn̄dict⁹ vniuerſa in rl'a cōſti
tuta p̄cepta eſſe voluerit. ſz aliq̄ tm̄ q̄ princi
palit ſunt inſtituta. vtpote magis intrinſeca
ſeu prima fini ipi⁹ religionis. Ad tertiū dicē
dū ꝙ beat⁹ Bernar. nō accipit p̄ceptū ſtricto
modo ſūptū. put dicit iuſſionē ſuperiorū cū i
tentiōe ligandi v̄tute obediētie eū cui iniūgi
tur ad cōplēdū id qd iubet: ſz accipit p̄ceptū
largo modo p q̄cūqz ſimplici iuſſione ordina
tione ipoſitione phibitione alicui⁹ rei. ſicut
dicunt p̄cepta artis grāmatice .i.regule q̄dā
ſiue inſtituta. Et ſimilit nō accipit neceſſari
um p eo ſine quo ordo virtutis eſſe nō poteſt
aut p eo ſine quo finis attingi nō poteſt reli
gionis: cui⁹ trāſgreſſio eſt criminalis. ſz acci
pit neceſſariū put diſtinguit cōtra liberū pro
eo ſcz qd nō eſt āpli⁹ in optione arbitrio aut
poteſtate ei⁹ cui iniūgit nō faciendi ſine cul
pa aut pena aliqua. Et hoc modo quicqd in
regula inſtituit aut iubet fieri pfeſſorib⁹ reli
gionis poteſt dici neceſſariū. Un̄ Bernar.in
principio libri de p̄cepto et diſpēſatiōe ſic di
cit. Itaqz vt ſentio ego regula ſācti Bn̄dicti
oī hoī pponit: iponit nulli. Prodeſt ſi deuo
te ſuſcipit z tenet: nō tn̄ ſi non ſuſcipit obeſt.
Quod aūt in volūtate ſuſcipientis eſt non i
poteſtate pponētis voluntariū merito dixeri
nō neceſſariū. Attamē hoc ipſū qd dico volū
tariū ſi qs ex ppria volūtate ſemel admiſerit
et pmiſerit: deinceps tenēdū pfecto i neceſſa
riū ſibi ipſe cōuertit. Nec iā liberū habet di
mittere: qd ante tn̄ nō ſuſcipere liberꝝ habuit.
Itē infra facta diſtictione p̄ceptorū maximo
rū et minorū. loquēdo de mīmis ſicut eſt int
dictū v̄bū ocioſū et inter dictuz ſilentiū: dicit
ſic. Nec ſiqdē ſi cōtra mādatū nō veniūt nō
pctā ſūt. Accedente mādato ſi quo min⁹ ob
ſeruent in pctm̄ reputant nō tn̄ in crimē. ita
ſane ſi p ſurreptionē aut obliuionē nō aūt p
cōtemptū horū tranſgreſſio contigerit.

Capitulū ſeptimū in quo declaratur an oia in regula ſancti Bn̄dicti contenta obligent ad peccatum mortale.

ARticulus iſte et ſi ex ſupiorib⁹ ita cla
rus videat vt nō eſſet op⁹ aliqd addē
nichilomin⁹ p maiori euidētia pn̄tis
materie et cōſolatōe āpliori ſiplicíū religioſo
rū inducēde ſūt ratōes in ſpāli ad idē: oſtēdē
tes ꝙ religioſ⁹ nō ſēp peccat mortalit trāſgre
diēdo ea q̄ ſūt in rl'a. Pria ratio. Nō oia in
regula cōtenta pponunt ſub p̄cepto ſeu hn̄t
vim p̄cepti vt iā aptiſſimū ē ex capi.p̄cedēti.
Ergo nō q̄libet trāſgreſſio eoꝝ q̄ in rl'a ſācti
Bn̄dicti cōtinent ē pctm̄ mortale. ſz aliqua
erit venialis. Conſequentia eſt manifeſta ex
ſuperius dictis. Secundo ſic. Non queli
bet tranſgreſſio eorum que continent in le
ge diuina ſiue regula euāgelica eſt mortalis
Ergo ſimiliter dicēdū eſt de regula beati Be

nedicti que exemplata eſt ab illa / ¶ Un̄ ſicut i
his que proponunt̄ nobis in lege diuina / que
dã ſunt que adeo obligant. ꝙ tranſgrediẽdo
quis peccat mortaliter / quedã q̄ tranſgedien
do peccat venialiter / q̄dã q̄ traſgrediẽdo nul
lo modo / q2 ſūt ſolū incitationes / ita ſumẽdū
eſt in regulis et ſtatutis q̄ viri dei ſpm̄ hn̄tes
tradiderunt / ¶ Un̄ bernard⁹ libro de p̄cepto ⁊
diſpenſatione rn̄dendo ad argumentū cuiuſ
dã dicentis / ꝙ ſi p̄latorū iuſſionib⁹ tm̄ tribuẽ
dū eſſet: quantū ſi diuinit⁹ traderent̄ / iã mo
nacho nichil poterit eſſe veniale pctm̄. vel le-
ue. ¶ Dicit inter alia. ipſa euangelica p̄cepta
multū inter ſe diſcrepare / et merito obſeruati
onis. et tranſgreſſionis p̄iculo. ¶ Et infra ¶ Nõ
ne veritas in euangelio ſub noībus trabis et
feſtuce graues leueſq3 diſcernit inobedientie
culpas / ¶ Nonne ipſa diſputãte imo diffinien
te gradati nobis dr̄. q: cui reatui pena debea
tur. dū aliū iudicio / aliū conſilio / aliū geben-
ne reū pteſtet̄. ¶ Que nã ergo conſequendi ne
ceſſitas cogit / vt ſi magiſtris dina det̄ in ſuis
p̄ceptis auctoritas / nullū iam monacho leue
aut veniale pctm̄ inueniri poſſe putetur / et ꝙ
vniuerſe ei⁹ actioni crimẽ inſidiet̄ inobedien
tie / ¶ Eſto. ſit crimẽ cui penalis illa gehẽna vl̄
gehẽnalis pena aſſignat̄ / quale q̄ſo illud dif
finiem⁹ eſſe crimẽ: qd̄ ꝟitate iudice reū tm̄ fa
cit iudicio / nec tn̄ diffitebimur eẽ reatū / qd̄ vl̄
hacten⁹ reū ſtatuit: qd̄ ſi reatū ⁊ pctm̄ / ¶ Porro
oẽ pctm̄ ꝯ dĩ mãdatū p̄ſumit̄: qd̄ aūt ꝯ mãda
tū p̄ſumit̄ inobediẽtia dr̄ / ¶ Hic colligit̄ ꝙ iraſci
fr̄i inobediẽtia ſit / et crimẽ nõ ſit / ¶ En vnū in
uentū eſt monacho leue ac veniale pctm̄ / qd̄
q3 nõ hūani ſ3 diuini mandati ſtatuat tranſ
greſſorẽ. ¶ In hoc gn̄e trãſgreſſionis nõnulla
ſunt ſtultiloquia ſeu vaniloquia / et q̄q3 ocio-
ſa dicta facta ⁊ cogitata / huiuſmodi enī nūq̄
niſi cõtra mãdatū ⁊ demãdatū vſurpãt̄ / pctã
q̄dẽ ſūt et de⁹ ꝓhibet oẽ pctm̄ / et tm̄ venialia
⁊ nõ criminalia reputant̄ / ¶ Excepto cū p con-
tẽptū vertunt̄ in vſū ⁊ conſuetudinẽ / et tunc
non pcti ſpẽs ſ3 peccantis intentio penſatur /
¶ Hec bernar / ¶ Cū ergo ita ſit de regula euãge
lii / ſequit̄ ꝙ ſimiliter dicendū ſit de regula ſã
cti ¶ Bn̄dicti / videl3 ꝙ nõ q̄libet trãſgreſſio cõ
tẽtorū in regula ſit mortalis / ¶ Tertio ſic in le
gibus hūanis ſiue ciuili ſiue canonica nõ q̄li
bet traſgreſſio ſtatuti legis facit dignū pena
mortis corpalis vt pat3 manifeſte: ergo mul

tomin⁹ q̄libet trãſgreſſio ſtatutorū regule ſã
cti Bn̄dicti / q̄ ſuauior benigniorq3 eſſe debet /
dicẽda eſt obligare ad penã mortalẽ anime.
¶ Quarto ſic ſtat⁹ religionis eſt ſecurior q̄ ſta-
t⁹ ſecularis vite / ¶ Un̄ gregori⁹ in p̄ricipio mo
raliū cõparat vitã ſecularẽ mari fluctuanti:
vitã aūt religionis portui trãgllo / ſ3 ſi q̄libet
trãſgreſſio eorꝝ q̄ in rl̄a ꝯtinent̄ eſt pctm̄ mor
tale / ſeq̄ret̄ ꝙ religio nõ eſſet port⁹ tranglita
tis ſ3 naufragiū flebile: ⁊ ꝙ vita ſecularis eſ-
ſet ſecurior qd̄ nõ ẽ verū / ¶ Quīto ſic / Cū ſpūs
ſctūs benign⁹ ſit et ſuauis / vt dicit̄ ſapīe p̄rio
imo ipſa benignitas / nõ eſt credendū ꝙ bea-
t⁹ Bn̄dict⁹ ſpū ſancto plen⁹ / gladio extracto
oīa mãdauerit q̄ agenda a filiis ſuis decre-
uerit / ¶ Gladio enī extracto aliq̄d mandat̄: cū
nõ īplens illud morte puniū. ¶ Sexto ſic ipſe ſe
noīat piū patrẽ in p̄ricipio regule cū ait / ¶ Au
ſculta o fili p̄cepta magr̄i et admonitiõẽs piī
pr̄is libenter excipe / . ſ3 non eſt pietatis pater
ne: ſ3 crudelitatis tirannice / pro neglectu vel
trãſgreſſione cuiuſcūq3 qd̄ iniūgit̄ velle mori /
et maxie morte ſpūali filiū ſuū: ergo ſequit̄ ꝙ
nõ fuit mentis beati Bn̄dicti vt trãſgreſſio
cuiuſcūq3 ſtatuti regule ſue eſſet pctm̄ morta
le. ¶ Septimo ſic beat⁹ Gregori⁹ in libro dialo
gorū cõmẽdãs btm̄ Bn̄dictū dicit / ꝙ ſcripſit
regulã monachorū diſcretione p̄cipuã / ¶ Si er
go trãſgreſſio cuiuſlibet ſtatuti illi⁹ pctm̄ in-
duceret mortale / nõ eſſet diſcretiõe p̄cipua: i-
mo eſſet indiſcretiſſima / ¶ Un̄ ſctūs Thomas
in quolibeto p̄rio arti. xx. dicit / ꝙ ſtultū eſſet
putare ꝙ monach⁹ frangens ſilentiū poſt cõ
pletoriū peccaret mortalit̄. ¶ Octauo hoc idẽ
arguit̄ ex pte ei⁹ / ad qd̄ religioſ⁹ hui⁹ regule
voto ꝓfeſſiõis ſe aſtrīgit / ¶ Et arguit̄ ſic / ¶ Mo
nach⁹ ꝓfitendo nõ vouit ſe regulã ſeruaturū /
g° cū nõ videat̄ ſe voto obligare ad ſingula q̄
cõtinent̄ in rl̄a / nõ ẽ dicẽd⁹ mortalit̄ peccare
trãſgrediẽs quodlibet. qd̄ in rl̄a cõtinet̄: cõſe
quẽtia patet. ¶ S3 ꝙ monach⁹ nõ ꝓfiteat̄ ſe re
gulã ſeruaturū accipit̄ exp̄ſſe ex ca. lviii. eiuſ
dẽ rl̄e / ¶ Dicit etiã Ber. li. de p̄cepto ⁊ diſpen
ſatõe / ¶ Nemo cū ꝓfitet̄ ſpõdet rl̄a3 / ſ3 det̄mia-
te ſcd̄3 rl̄a3 ſui gſq3 cõuerſatõe3 ſe dirigẽ pol
licet̄. ¶ Itẽ i eodẽ. ¶ Profeſſio ſic ſe hẽt: ¶ Promit
to nõ q̄dẽ rl̄a3 ſ3 obediẽtiã ſcd̄3 regulã / ¶ Ite3
ſanctus Thomas quolibeto primo Articulo
xx. dicit / Beatus Benedictus ſtatuit mona-
chum profiteri nõ quidem obſeruare regulã.

Sed ꝙ profitens ꝓmittat cōuerſionē morū
ſuorū ſcdꝫ regulā/hoc eſt dictu vt ſcdꝫ regulā
dirigat mores ſuos./Cū ergo nō oīa ſint p̄ce
pta q̄ ī regula ↄtinent̄ vt ſupra oſtēſū eſt/nec
monachus ꝓfiteat̄ oīa ſeruare q̄ ſūt ī regula
cōtenta/ manifeſtū eſt ꝙ nullo mō dicēdū ſit/
ꝙ religioſ⁹ ſemꝑ peccet mortalit̄ trāſgredien
do ea q̄ ſūt ī regula/Pro huiuſmodi vero ve
riſſime ↄcluſionis āpliori noticia/inducēda ē
determinatō ſcti Tho.in ſcda ſcde.q.clxxxvi.
Articulo ix.vbi querit/Utrū religioſus ſem/
per peccet mortalit̄ tranſgrediendo ea q̄ ſunt
in regula/Qui reſpōdens ita dicit/Dicēdū
ꝙ in rl'a aliq̄d cōtinet̄ dupliciẗ/Uno mō ſicut
finis regule/puta ea q̄ ꝑtinent ad act⁹ v̄tutū/
ꝛ horū trāſgreſſio q̄tū ad ea q̄ cadūt cōmuni
ter ſub p̄cepto obligat ad mortale/q̄tū vero
ad ea q̄ excedūt cōmunē neceſſitatē precepti
nō obligat ad mortale/niſi ꝓpt̄ contēptuꝫ/qꝛ
religioſ⁹ nō tenet̄ eſſe ꝑfect⁹ ſꝫ ad ꝑfectioneꝫ
tendere/cui contrariat̄ ꝑfectionis cōtempt⁹.
Alio mō cōtinet̄ aliq̄d in regula ꝑtinens ad
exteri⁹ exercitiū ſicut ſunt oēs exteriores ob/
ſeruantie/int̄ quas ſūt q̄dā ad quas obligat̄
religioſus ex voto ꝓfeſſiōis/Uotū aūt ꝓfeſſi
onis reſpicit p̄ncipalit̄ tria/ſcꝫ pauꝑtatē.cō/
tinentiā.et obedientiā/Alia vero oīa ad hec
ordinant̄/Et ideo trāſgreſſio horū triū ſemꝑ
obligat ad mortale/Aliorū aūt tranſgreſſio
non obligat ad mortale/niſi vel ꝓpter contē
ptū regule/qꝛ hoc directe cōtrariat̄ ꝓfeſſioni/
ꝑ quā aliq̄s vouit regularē vitā/vel ꝓpter p̄
ceptū ſiue oretenus a p̄lato factū ſiue ī regu
la expreſſū/qꝛ hoc eſſet facere cōtra obedien/
tie votū.hec ſctūs tho/Sed arguit̄ cōtra iſtā
concluſionē/Primo ſic.Facere contra votū
eſt pctm̄ mortale.vt patet per illud q̄d apoſto
lus dicit p̄ie ad thi.v.ꝙ vidue q̄ volūt nubi
dānationē hn̄t/qꝛ primā fidē irritā fecerūt/ſꝫ
religioſ⁹voto ꝓfeſſionis ad regulā aſtringit̄/.
ergo peccat mortalit̄ tranſgrediendo ea q̄ in
regula cōtinent̄/Secūdo ſic.ꝑ illud quod ſcri
bitur in ca.lviii/Si habita inquit deliberati
one ꝓmiſerit ſe oīa cuſtodire/et cūcta ſibi im
perata ſeruare/tūc ſuſcipiat̄ in cōgregatione/
/Cū ergo ille q̇ recipit̄ ſi oīa cuſtodire pollicea
tur/ſi aliquid eorū nō cuſtodit:trāſgreſſor eſt
ꝓmiſſionis vel voti/:ſꝫ talis trāſgreſſio ē dā
nabilis ergo ꝛc/Tertio ad idē facit quod ſub
dit̄ in eodē capitulo/Suſcipiend⁹ aūt in ora
torio corā oīb⁹ ꝓmittat de ſtabilitate ſua/ꝛ cō
uerſione morū/et obedientiā corā deo et ſctis
ei⁹/vt ſi aliq̄n aliter fecerit a deo ſe dānandū
ſciat quē irridet/Quarto īpletio voti ſicut ī
pletio iuramenti cadit ſub p̄cepto/.ſcdꝫ illud
leuiti.xxx.Si q̇s viroꝝ votū deo vouerit/aut
ſe aſtrinxerit iuramēto nō faciet irritū v̄buꝫ
ſuū/ſꝫ oē q̄d ꝓmiſit īplebit/Aut g°eſt voti trāſ
greſſio cū monach⁹ trāſgredit̄ aliq̄d eorū q̄ ī
regula continent̄ q̄ ante ꝓfeſſionē erāt indif
ferentia aut nō/Si ſit trāſgreſſio illa eſt dā/
nabilis:ſi nō tūc trāſgreſſio illa nō videt̄ cul
pabilis.cū nulla alia ratio offēſe īueniat̄ ibi/
ergo in trāſgreſſiōe taliū vel eſt mortalis cul
pa vel nulla/ſed nō eſt dicendū ꝙ nulla ergo
ſequit̄ ꝙ erit mortalis/Quīto ſic.regula īpo
nitur religioſo ſicut lex q̄dā/ſꝫ ille q̇ trāſgredi
tur p̄ceptū legis peccat mortalit̄/.g° videt̄ ꝙ
monach⁹ trāſgrediens ea q̄ ſūt in regula pec
cat mortalit̄/Sexto contēpt⁹ inducit pctm̄
mortale/ſꝫ q̄cūqꝫ frequent̄ aliq̄d iterat quod
nō debet facere/videt̄ ex contēptu peccare/g°
videt̄ ꝙ religioſ⁹ frequent̄ trāſgrediens ea q̄
ſūt in regula peccet mortaliter/Septīo dicit
canō in ca.carnē.de cōſe.di.v/Q̄d monachi
nō debēt comedere carnes/ꝛ ſi cōtra fecerint
debēt incarcerari:ſed talis pena nō inflligit̄
niſi ꝑ pctō mortali/ergo monachi comeden
do carnes et ita trāſgrediendo alia ſimilia ī
rl'a cōtenta peccāt mortalit̄/Reſpōſio/Iſtis
nō obſtantib⁹dicendū eſt ꝙ monach⁹trāſgre
diēdo ea q̄ ſūt in regula ſcti Bn̄dicti nō ſēꝑ
peccet mortalit̄/Ad primū argumētū rn̄det̄
negādo/ꝙ monach⁹ ſcti Bn̄dicti ꝓfitet̄ regu
lā ſicut ſupra dictū eſt/ſꝫ ꝓfitet̄ viuė ſcdꝫ regu
lā.i.tendē ad hoc ꝙ mores ſuos īformet ſcdꝫ
regulā/ſicut ſcdꝫ quoddā exēplar/Un̄ ex voto
obligat̄ ad ſeruāda ea/q̄ ponunt̄ ī rl'a tanq̄ p̄
cepta/q̄ p̄lat⁹ſcdꝫ tenorē rl'e ſibi p̄cipere volu
erit/Cetera vero que non continentur in re/
gula ſub precepto/nō cadūt directe ſub voto,
vn̄ ea p̄termittens nō peccat mortaliter/Nō
autē oīa que in regula continentur ſunt pre
cepta vt oſtenſū eſt/ſed q̄dā ſunt admonitio/
nes ſiue conſilia/quedā vero ordinationes ſi
ue ſtatuta/ vt ꝙ poſt ↄpletoriū nemo loquat̄/
huiuſmodi aūt ſtatuta q̄ in regula cōtinent̄
non habent vim precepti/Sicut nec prelat⁹
ſtatuens aliquid intendit ſēper ad pctm̄ mor
tale obligare per preceptū/Eſt eni prelatus

quaſi q̄dā regula aiata/ Vñ ſtultū eſſet puta
re inquit ſanctus Tho. ꝙ monach⁹ frangēs
ſilentiū poſt cōpletoriū peccaret mortaliter/
niſi forte faceret hoc contra preceptū prelati/
vel ex contemptu regule/ Vñ taliū tranſgreſ
ſio vel omiſſio obligat ſolū ad veniale/ qꝛ hu
iuſmodi ſunt diſpōnes ad principalia vota/
Pctm̄ autē veniale eſt diſpō ad mortale/ inq̄
tuꝫ īpedit ea quib⁹ aliquis diſponit̄ ad obſer
uanda principalia p̄cepta legis xp̄i/ q ſunt p̄
cepta caritatis/ in religione autē p̄dicatorū ī
qua cautiſſima et ſecuriſſima eſt forma ꝓfitē
di/ qꝛ non ꝓmittūt ſeruare regulā/ nec ſcd̄ꝫ re
gulā viuere/ ſed obedire ſecundū regulā: Ta
liū tranſgreſſio vel omiſſio ex ſuo genere nō
obligat ad culpā nec mortalē nec venialē: ſꝫ
ſolū ad penā taxatā ſuſtinēdā/ qꝛ per hūc mo
dū ad talia obſeruanda obligant̄/ q tñ poſſēt
venialiter vel mortaliter peccare ex negligē
tia vel libidine ſeu ex contemptu vt dicit ſan
ctus tho. vbi ſupra/ Ad ſecundū dicēdū ꝙ ver
bū ꝓmittendi ſumit̄ large/ vt nō īportet obli
gationē voti/ et eſt ſenſus ꝓmiſerit .i. oſtēde
rit ſe oīa velle cuſtodire/ Non ei vouet ꝓfitēs/
ꝙ cuſtodiat oīa que in regula cōtinent̄ vt ſu
peri⁹ oſtenſū eſt. Ad tertiū dicendū/ ꝙ illud
ꝟbū regule: ſi aliter fecerit ſe dānandū ſciat:
ſic eſt intelligendū/ ſi aliqñ contrariū ꝓfeſſio
ni fecerit. Non eſt autē dicendus contrariū
ꝓfeſſioni facere/ pro trāſgreſſione cuiuſcūqꝫ
eoꝝ q̄ in regula continent̄: ſꝫ ſi ꝓmiſſionē de
ſtabilitate trāgreſſus fuerit apoſtatando/ vel
promiſſionē de morū conuerſiōe ſeculariter
viuēdo in monaſterio/ vel ꝓmiſſionē de obe
dientia vel p̄ceptū ſuperiorū ꝯtēnendo/ Ad
quartū dicendū ꝙ ſicut in hiis q̄ indicant no
bis voluntatē dei/ ſine tranſgreſſione precep
ti poteſt eſſe offenſa/ vt cū aliquis venialiter
peccando id ꝙ de⁹ diſſuadet cōmittit/ vel qđ
ſuadet dimittit vl' negligit/ Sic ſñ voti trāſ
greſſione pōt eſſe culpa circa hec q̄ monacho
indicāt volūtatē p̄ris ſpūalis vel Bñdicti vl'
Auguſtini vel abbatis/ vt cū monach⁹ moni
tū abbatis trāſgredit̄/ vel ſtatutū r'le qđ ꝓba
biliter credit̄ nō eſſe p̄ceptū/ Et ſicut qui veni
aliter peccat circa ea q̄ ſūt de iure naturali vl'
diuino nō đr ſimplicit̄ inobediēs/ ſic nec ille
qui venialit̄ peccat circa ea q̄ in r'la cōtinent̄/
vel ab abbate mādant̄ đr ſimplicit̄ trāſgreſ
ſor voti/ ſicut nec ille iobediēs reputat̄ q̄ mā

datū p̄lati ſine p̄cepto factū trāſgredit̄. Ad
quintū dicendū ſicut iā dictuꝫ eſt/ ꝙ nō oīa q̄
continent̄ in lege tradunt̄ ꝑ modū p̄cepti/ ſed
q̄dā ꝓponunt̄ ꝑ modū ordinatōis cuiuſdam/
vel ſtatuti obligātis ad certā penā/ ſicut in le
ge ciuili non facit ſemꝑ dignū pena mortis
corꝑalis trangreſſio ſtatutoꝝ legis/ ita nec ī
lege eccleſie/ oēs ordinatiōes vel ſtatuta obli
gāt ad mortale/ et ſimilit̄ nec oīa ſtatuta r'le
ſcti bñdicti ſiue auguſtini/ Ad ſextū dicēdū ꝙ
falſū eſt ꝙ ex contēptu peccet ſēꝑ q ſtatuta le
gis trāſgredit̄ etiā frequent̄ Nā vt dicit ſan
ct⁹ tho. Tūc cōmittit aliq̄s vel trāſgreditur
r'laꝫ ex contēptu/ qñ volūtas ei⁹ renuit ſubici
ordinatōi legis vel r'le/ et ex hoc ꝓcedit ad fa
ciendū cōtra legē vel regulā/ Qñ aūt ecōuer
ſo ꝓpt̄ aliquā ꝑticularē cauſā/ puta cōcupiſcē
tiā vl' irā īducit̄ ad aliqđ faciendū cōtra ſtatu
ta legis vel regule/ nō peccat ex contēptu. ſed
ex aliq̄ alia cauſa/ etiaꝫ ſi frequent̄ ex eadē cā
vel alia ſimili cōmitteret/ Sicut etiā Aug. di
cit libro de natura ⁊ gr̄a/ ꝙ nō oīa pctā cōmi
tunt̄ ex ꝯtēptu ſuꝑbie/ frequētia tñ pcti diſpo
ſitiue īducit ad contēptū/ ſcđꝫ illđ puer. xviii
Impi⁹ cū ī ꝓfundū venerit maloꝝ contēnit.
Ad ſeptimū r̄ndet̄ vt ſctūs Tho r̄ndit ī quoli
beto p̄io/ ꝙ illa pena de qua loquit̄ canō īfli
git̄ monacho cōtumacit̄ et inobediēter come
denti carnes/

Capitulū octauū de m'l'tiplici cōmēdatōe vi
te cenobitaꝝ ⁊ de emolumētis hōe ſocietatis

Licet aūt vtrūqꝫ gen⁹ tā anachoritarū
q̄ cenobitaꝝ laudabile ſit/ gen⁹ tñ vite
cenobitaꝝ videt̄ p̄cellere ī trib⁹/ videlꝫ ī p̄mio
et hoc eſt poſt mortē/ ī ſecuritate et hoc ī mor
te/ ī emolumēto multiplici ⁊ hoc ī vita/ Pro
pter primū dr̄ ī vitis patrū/ ꝙ cū eſſēt oſtēſi q̄
tuor ordines ī celo cuidā viro ſctō/ ſ. īfirmāti
uꝫ et gr̄as agētiū/ ſeruiētiū īfirmis ī hoſpita
litatib⁹/ ſolitariorū/ ⁊ viuētiū in cōgregatiōe
ſub obediētia/ ⁊ quart⁹ appe'ret ſublimior/ q̄rē
ti cur hoc dictū ē ei/ ꝙ oēs faciūt ſcđm volūta
tē propriaꝫ/ hii autē ſub obedientia patrum
viuentes non ſecundū voluntatē ꝓpriam fa
ciunt qđ faciūt/ ſed ſecūdū alteri⁹ volūtatē. et
ideo maioris ꝟtutis ſūt. Seneca. Hoc ſolū ꝟ
tuti adicies qđ ꝓprie volūtati detraxeris/ Et
cū maiori ꝟtuti mai⁹ p̄miū debeat̄/ viuentib⁹
ſub obediētia mai⁹ p̄miuꝫ debet̄/ iō đr de xp̄o
philippē ii. fact⁹ ē obediēs vſqꝫ ad mortē/ ꝓpt

qđ deus exaltauit illū/ et dedit illi nomen qđ
eſt ſuper oīe nomen. ¶ Propter ſecundū dici
tur/ de quodā heremita viro ſancto/ ꝙ cum re
uelata fuiſſet ei hora mortis propinqua/ ac⸗
ceſſit ad cenobiuꝫ propinquū petens ibidem
recipi/ Cū autē abbas eidem in hoc difficul⸗
tatē exhiberet. timēs ne eſſet eis in grauamē
ꝓpter ſenectutē et debilitatē/ et ipſe reſpon⸗
deret ꝙ ipſe cito moriturꝰ eſſet vt ſibi fuerat
reuelatuꝫ/ et abbas quereret quare ergo vis
mutare ſtatū tuuꝫ pro tam modico tempore/
cū multi poſſint ex hoc ſcandalizari et turba
ri/ reſpondit ꝙ ſecurius erat tranſitū pericu
loſū tranſire in ſocietate ꝙ̃ ſolus/ ⁊ ideo cum
tranſitus mortis eſſet periculoſiſſimus/ affe⸗
ctabat illū magis in ſocietate tranſire/ ꝙ̃ ſolꝰ
expaueſcēs illos inimicos qui ibidē expectāt/
Qui receptus poſt paucos dies mortuus eſt;
ideo fratres in ſocietate tranſeuntes ſecurio
rem habent tranſitū mortis/ O ꝙ̃tū expaue
ſcebat paſſum iſtuꝫ qui dicit/ O anima mea
quis erit ille pauor/ cū tibi occurrentia cater⸗
uatim illa teterrima demonū monſtra vide
bis/ O ꝙ̃ felix ⁊ ſecurus cui dicitur illud pro
uerbioꝝ. iii/ Si dormieris non timebis/ quie
ſces et ſuauis erit ſomnus tuus/ Ne timeas
repentino terrore/ et irruentes tibi potētias
impioꝝ/ Dn̄s enī erit in latere tuo/ ſed ꝙ̃to
felicior qui dn̄m cū exercitu ſuo non ſolū an
geloꝝ ſed etiam ſanctoꝝ fratrum habebit a
latere/ magna igitur ī morte ſecuritas in cō
gregatione degenti. ¶ Propter tertiū dicitur
eccleſiaſtes iiii. Melius eſt duos eſſe ſimul ꝙ̃
vnū: habent enī emolumentū ſocietatis ſue/
ꝙ̃to magis q nō ſolū duo ſed ꝙ̃ multi ſūt: ha
bent ſiquidē emolumentū multū tante ſoci⸗
etatis. Sunt aūt huius emolumenta nouē.
¶ Primū eſt ſocietatis acquiſitio. Si enī tan⸗
ta eſt virtus ſocietatis cū muliere fideli/ ꝙ ſā
ctificatur vir infidelis per mulierē fidelem ſi
cut dicit. i. corin. vii/ ꝙ̃tomagis ſanctificatur
quis ex ſocietate multoꝝ bonoꝝ/ Et ideo di
cit in ps. Cū ſancto ſctūs eris ⁊c. ¶ Secundū ē
ſancta in bonū calefactio/ ſicut enī carbo fri⸗
gidus accendit ex adiūctione cū aliis arden
tibus/ ita etiam tepidi ex ſocietate feruentiū
fratrū calefiūt. eccleſiaſtes. iiii. vnus quomō
calefiet: et ſi dormierint ſimul duo/ fouebunt
ſe mutuo et calefient. ¶ Tertiū eſt in bonū co⸗
roboratio. prouerbroꝝ xviii. frater qui iuua
tur a fratre quaſi ciuitas firma/ Sicut enī in
ciuitate vnius murus aliū corroborat et tur⸗
ris turrē. ⁊c. Sic in corpore vnius congrega
tionis/ vnus ex alio coroboratur in bono/ igi
tur ex ſocietate ſancta tria predicta ſequunt/
ſcꝫ virtutis acquiſitio: et hoc quo ad incipien
tes. virtutis feruor et hoc quo ad proficiētes
virtutis firmitas et hoc quo ad perfectos.
¶ Quartū eſt cadentis ſubleuatio que multis
eſt neceſſaria/ eccleſiaſtes. iiii/ Si vnus cecide
rit ab altero fulciet/ ve ſoli qui ſi ceciderit nō
habet ſubleuantē. ¶ Quintū eſt hoſtiū impu
gnatio. Ibidē/ Et ſi quiſpiā ꝑualuerit cōtra
vnū duo reſiſtent ei/ ¶ Sextū eſt operis cuiuſli
bet perfectio/ Quod enī non poteſt quis per
ſe facere/ alterius adiutorio cōpletur. luce. v.
Annuerūt ſociis qui erant in alia naui vt ve
nirēt et adiuuarent eos/ ⁊ ſic in hoc loco opꝰ
eſt/ Hic ergo eſt triplex adiutoriū quod quis
conſequitur ex ſocietate ſancta/ ſcꝫ adiutoriū
in reſurgendo/ in pugnando/ in operando ſe
cundū tria predicta. ¶ Septimū eſt delicti in⸗
dulgentia. geñ xviii. Si inuenero ī ſodomis
decē iuſtos in medio ciuitatis/ dimittā omni
loco propt eos. Si autē ratione ſocietatis bo
ne tam modice paratus erat deus parcere tā
te multitudini et in tantis ſceleribus inuolu
tis/ nūquid non paucis et in culpis modicis
propt ſocietatē bonoꝝ. ¶ Octauū eſt collatio
ſpūalis grē. Math. xviii. vbi duo vel tres con
gregati fuerint ī noīe meo in medio eoꝝ ſū/
ſcꝫ per aliquē affectū grē. Sic eī dicit in hoī
bus et int hoīes habitare. ¶ Nonū ē. ꝑcū oīm
exauditio/ qđ non obtinet q̇s ſolꝰ ſcđꝫ illud/ i⸗
poſſibile eſt ꝑces multoꝝ nō exaudiri Math
xviii/ Si duo ex vobis cōſenſerit ſup terrā de
oī re q̄cūqꝫ petierit/ fiet illis a pr̄e meo/ ꝙ̃to⸗
magis vbi nō duo vl tres tm̄/ ſꝫ maxia mltitu
do ꝯuenit ad rogādū aliqd obtinebūt. Exē⸗
plū. act. iiii. Cū oraſſent motꝰ ē locꝰ vbi erāt
cōgregati/ ⁊ repleti ſūt oēs ſpū ſctō/ ⁊ loq̄bant
cū fiducia ꝟbū dei. glo. hoc poſtulabāt. Oro
igit cōgregatoꝝ obtinuit qđ petebāt/ Et hec
ſūt tria dei bn̄ficia. ſ. delictoꝝ idulgētia/ colla
tō ſpūalis grē/ ꝑcū exauditō/ Et ſic ex ſācta cō
gregatōe lucrat tplicē ſtatū ꝟtutis/ tplex ad
iutoriū/ triplex dei bn̄ficiū/ q̄ ſūt nouē emolu
mēta/ Ex hiis patet/ ꝙ volentibꝰ religioſam
vitā ducere cautiꝰ eſt eligere viuere in cōgre
gatione ꝙ̃ in ſolitudine.

¶ Capitulum nonum Et eſt primum capitulum regule de quattuor generibꝰ vel vita monachorum.

Monachorū quattuor eſſe genera manifeſtū eſt. Primū cenobitarū/hoc eſt monaſteriale: militans ſub regula/vel abbate. Deinde ſecundū genus eſt anachoritarū. id ē heremitarꝫ/horū qui non conuerſionis feruore nouicio/ſed monaſterii probatione diuturna didicerūt contra diabolū multorꝫ ſolacio iā docti pugnare. et bene inſtructi fraterna ex acie ad ſingularē pugnam heremi: ſecuri iā ſine conſolatione alterius ſola manu vel brachio contra vicia carnis. vel cogitationū deo auxiliante ſufficiūt pugnare. Tertiū vero monachorꝫ teterrimū genus eſt ſarabaitarū; qui nulla regula approbati experientia magiſtri. ſicut aurū fornacis: ſed in plūbi natura molliti adhuc operibus ſeruantes ſeculo fidē: mentiri deo per tonſurā noſcūtur. Qui bini aut terni. aut certe ſinguli ſine paſtore nō dñicis ſed ſuis incluſi ouilibꝰ/pro lege eis eſt deſideriorū voluptas/cū quicqd putauerint vel elegerint: hoc dicunt ſanctū. et qd noluerint putant non licere. Quartū vero genꝰ eſt monachorꝫ qd noiatur girouagū/qui totā vitā ſuā per diuerſas prouincias ternis aut quaťnis diebꝰ per diuerſorū cellas hoſpitanť/ſemper vagi et nūq̄ ſtabiles/et ppriis voluptatibꝰ et gule illecebris ſeruientes/et per oīa deteriores ſarabaitis/de quorū oīꝫ horū miſerrima conuerſatione. meliꝰ eſt ſilere q̄ loqui. His ergo omiſſis: ad cenobitarū fortiſſimū genꝰ diſponēdū adiuuante domīo veniamꝰ.

Monachorū quattuor eſſe genera manifeſtū eſt. ꝛc. Completo prologo ſeq̄tur tractatus/in cuius exordio ſanctꝰ pater Benedictus conuenientiſſime prius q̄admodū vel vnde ordo atqꝫ principiū profeſſionis monachorꝫ deſcenderit deſcribit/. Tūc etenī poterit quis (ait caſſianus in collatione patrū) deſiderate artis efficatius aſſequi diſciplinā/et ad exercendā eam ardentius incitari/cū auctorū fundatorū eiꝰ agnouerit dignitatē/ Dicit ergo quattuor eſſe genera monachorū/quorū duo optima ſūt/duo vero peſſima et euitanda/ De quibꝰ quattuor generibus in colla. patrū/collatōe. xviii. p multa capitula habetur/ Quorū primuꝫ eſt. (Cenobitale hoc eſt monaſteriale: militans ſub regula vel abbate)/ Cenobite dicūť q ī cōgregatione pariter conſiſtentes vnius ſenioris iudicio gubernantur/ vt dicit Caſſianus Colla. xviii. capi. iiii. Cenon enī grece cōmune latine dicitur. Circa quod ſunt aliqua notanda/ Primū eſt/q̄ hoc genus cenobitaruꝫ videtur quo ad aliquid iniciūꝫ ſumpſiſſe a cuneis prophetaruꝫ/ Vñ ſamuel dicitur primꝰ inſtituiſſe religioſorū conuētus. iugiter pſallētiū dño/vt ait magiſter ī hiſtorya ſcholaſtica ſuper illud primi regū. x./ Obuiū habebis regē prophetarū deſcendentiuꝫ de excelſo: et ante eos pſalteriū/ In taliū cōgregatōe laudauit dñꝫ dauid dicēs/ Cōfitebor tibi dñe in toto corde meo/in conſilio iuſtorū et congregatione/ Quod autē iſtorū prophetarū conuentus/perſonā religioſorꝫ repreſentarent teſtatur hieronymꝰ in epiſtola ad ruſticum monachū dicens/ filii inquit prophetarum quos monachos legimus. ꝛc./ Quo ad perfectā ve

ro formā cōmunis vite/et abrenunciationez terrenorū.hoc genus monachorū.hec cenobitarū diſciplina/vt dicit caſſianus ca.v.colla. xviii:tempore predicationis apoſtolice ſūpſit exordium/ Nam talis extitit in ieroſolimis omīs illa credentiū multitudo/que in actib⁹ apl'orū capitulo.iiii.ita deſcribitur. Multitudinis autē credentiū erat cor vnū ꝛ anima vna/nec quiſꝙ eorū que poſſidebat aliquid ſuū eſſe dicebat/ ſed erāt illis omīa cōmunia/ Eccleſia vero creſcente/videntes apl'i et ſancti ſucceſſores eoꝝ ꝙ hic modus in communi viuendi retrahebat aliquos a cōuerſione/nemīnē ad hanc vitā coegerunt inuitū: ſꝫ venientibus ad fidē.permiſſū eſt ſub fide xpi que prius poſſederant retinere. Nonnulli vero perfectionē apoſtolicā imitari cupiētes/a cōſortio aliorū hoīm ſequeſtrati/in cōmuni ſine proprio viuere elegerunt/ꝛ hi appellati ſunt cenobite. Secundo notandū ꝙ hoc qđ dicit ſub regula vel abbate/non eſt accipiendū diſiunctiue ſed ſimpliciter/vt ſit ſēſus ſub regula vel abbate. Tertio notandū ꝙ in hoc loco abbatis noīe accipiendus eſt quicūqꝫ ſenior ſiue pater/cuius iudicio ceteri in congregatione gubernantur. Multa quidē ſunt loca religioſa cenobitā vitā agentia/in quibus ſimiliū congregationū rectores ſiue gubernatores nō abbates/ſꝫ decani.aut prepoſiti aut priores aut patres aut maiores appellantur Quarto notandū ꝙ vt ait abbas iohānes colla.xix.capi.viii: Finis cenobite eſt omnes ſuas mortificare et crucifigere voluntates/ ac ſecundū euangelice perfectionis mandatū ſalutare nichil de craſtino cogitare/ Quā perfectionē prorſus a nemine niſi a cenobita īpleri poſſe certiſſimū ē/ Quē virū yſaias propheta deſcribens ſcꝫ capitulo lviii.ita beatificat atqꝫ collaudat/ Si auerteris a ſabbato pedē tuū/facere voluntatē tuā in die ſancto meo/et glorificaueris eū dum non facis vias tuas/ꝛ non inuenietur voluntas tua vt loquaris ſermonē/tūc delectaberis ſuper dominū et ſuſtollā te ſuper altitudinē terre/ et cibabo te hereditate iacob patris tui Os enī dn̄i locutū eſt/ In qua auctoritate dn̄s per ꝓphetā deſcribit finē ſiue perfectionē monaſtice ſiue cenobite diſcipline/ꝛ fructū ſiue premium eius. Finis conſiſtit in tribus. Primo ī declinatōne a peccatis per que violatur quies per obſeruantiā ſabbati deſignata/ et hoc cū ait in principio auctoritatis. Si auerteris a ſabbato pedē tuū.i. ſi non violaueris/quietem animi que vt dicit glo. omī tempore celebranda eſt/ Secundo in abnegatione proprie voluntatis:cū ait non feceris voluntatē tuā. Tertio in refrenatiōe lingue:ibi et nō loqueris ſermonē.ſcꝫ malū contra deū vel ꝓximū. Fructū autē cenobite vite duplicē tangit/vnū in preſenti qui eſt delectatio in conſolationibus diuinis cū ait/.tūc delectaberis in dn̄o/ Aliū in vita futura/que eſt conſecutio felicitatis eterne/cū inquit ſuſtollā te ſup altitudinē terre/et cibabo te hereditate iacob patris tui/ Dicitur autē vir cenobita filius iacob per fidē/et operationē bonā ſupplantādo vicia et peccata/ Cuius enī quis imitatus fuerit vitā:eius filius dicitur ait glo Quinto notandū ꝙ vt ait abbas germanus colla. xviii.capi.ix. Licet a nonnullis ſoleant indifferenter monaſteria pro cenobiis appellari/ tamen hoc intereſt ꝙ monaſteriū nomen eſt diuerſorii/nichil aliud amplius ꝙ̄ locū.i. habitaculū ſignificans monachorū/ Cenobiuꝫ vero profeſſionis illius qualitatē diſciplinā qꝫ deſignat/ Et monaſteriū poteſt vnius monachi habitatio noīari/ Cenobiū vero appellari non poteſt/niſi vbi plurimorū habitantium degit vnita cōmunio Deinde ſecundū genus eſt anachoritarū .i.heremitarū) Anachorite monachi dicuntur qui contemplationis amore/vt liberius ſoli deo vacent ab hoīnū ſeparati conſortio/ſoli in deſertis et abditis locis inhabitant/ Unde ab eo ꝙ procul ab hoībus receſſerunt tali noīe nuncupant. Ana enī grece ſeorſū latine dicitur/ Chorus multitudinis ordo appellatur/inde anachorita quaſi ſeorſū a choro.i.multitudine appellatus eſt/ Genus hoc monachorū ſecundū eſſe dicit/quia de cenobitaruꝫ ſchola actuali iā conuerſatione perfecti ad ſolitariā et ſecretā vitā tranſierunt. Ubi notandū eſt primo ꝙ quēadmodū primū genus monachoꝝ ſcilicꝫ cenobitarū exordiū a prophetis in veteri teſtamento/ꝛ ab apoſtolis ī nouo ſumpſit: ita hoc genus ſecundū vetuſtiſſimam habuit originē. Habuit quidē fundatores helyā ꝛ heliſeum in veteri teſtamento:in nouo iohannem baptiſtā excellentiſſimū heremi cultorē.alioſqꝫ de quibus apoſtolus ad hebreos.xi. cōme

moꝛat dicens. ¶ Circuierunt in pellibus capꝛi
nis egētes anguſtiati. afflicti quibus dignꝯ
non erat mundus in ſolitudinibꝯ errantes ꝛ
in montibus ꝛ in ſpeluncis ꝛ in cauernis ter
re. ¶ Tandē huius pꝛofeſſionis pꝛincipes:vt
dicit caſſianꝯ: fuerunt monachi illuſtriſſimi
illi duo patres.ſcꝫ paulus et antonius. ¶ Se
cundo notanduꝫ eſt ꝙ vt ait abbas iohānes
vbi ſupꝛa finis ſiue pfectio heremite eſt exu-
tā mentē a cunctis habere terrenis eāqꝫ ꝗtū
humana imbecillitas ſinit viuere cum xp̄o.
¶ Quē virū deſcribens hieremias treñ.iii.ca.
Beatus inquit vir qui tulit iugum ab adole
ſcentia ſua.ſedebit ſolitarius. glo.cū deo: nō
imixtus negociorū vel deſideriorū turbis.et
tacebit.glo.ab omī ſtrepitu mūdi quia leua-
uit ſe ſupꝛa ſe contemnendo terrena et ad ce-
leſtia aſpirādo. Deſiderio eī bono leuamur
ad deum dicit Auguꝯ. ¶ Sequitur (Hoꝛum
qui non cōuerſionis feruoꝛe nouicio:ſed mo
naſterii pꝛobatione diuturna didicerunt con
tra diaboluꝫ multoꝛum ſolacio iam docti pu
gnare:ꝛ bene inſtructi fraterna ex acie ad ſin
gularē pugnā heremi ſecuri iam ſine conſo-
latione alterius ſola manu vel brachio con-
tra vicia carnis vel cogitatōnū deo auxilian
te pugnare ſufficiunt. ¶ Hic oſtendit ſanctus
pater qui dicendi ſunt veri heremite qualeſ-
qꝫ eſſe opoꝛteat huius ſecūdi generis mona
chos videlꝫ qui non conuerſionis feruoꝛe no
uicio.i.nouello ſiue tenero qui nōdum firmꝯ
eſt:ſed monaſterii longa experientia didice-
runt aduerſus foꝛtiſſimum et acutiſſimū bel
latoꝛē diaboluꝫ multoꝛū ſolacio.i.adiutoꝛio
alioꝛū puta doctrina exemplo oꝛatione con-
fratrū ſuoꝛum iam docti pugnare.et bene in
ſtructi faterna ex acie.i. exemplo congreſſuū
belloꝛū ac victoꝛiarū congregationis cōmili
tantiū fratrū ſuoꝛū ad ſingularē pugnā he-
remi ſecuri iam ſine cōſolatione .i. adiutoꝛio
alterius ſola manu vel bꝛachio.i.ſola foꝛtitu
dine ꝓpꝛia deo auxiliante contra carnis mū
di et diaboli temptamenta pugnare ſuffici-
unt. ¶ Ad ſciendū autē quibꝯ cōuenit vita ſo
litaria et ꝙ periculoſū ſit indoctos ac in ex-
pertos et nondū bellis ſpūalibus exercita-
tos vitā aggredi ſolitariaꝫ conſiderandū eſt
pꝛout docet ſctūs Tho.in ſcda ſcđe.q.clxxxix
ꝙ id qđ eſt ſolitariū opoꝛtet eſſe ſibi ꝑ ſe ſuf-
ficiens hoc autē eſt cui nichil deeſt qđ ꝑtinet

ad rationem perfecti. ¶ Et ideo ſolitudo perti
net contemplanti qui iam ad perfectū perue
nit quod quidē contingit dupliciter. vnomō
ex ſolo diuino munere ſicut patet de iohāne
baptiſta qui fuit repletꝯ ſpiritu ſancto adhuc
ex vtero matris ſue. Unde et cū adhuc puer
eſſet erat in deſertis:vt dicitur lu .i. Alio mō
ꝑ exercitiū ꝟtuoſi actꝯ.ſcđꝫ illđ hebre.v. Per
fectoꝛū eſt ſolidus cibus eoꝛū qui pꝛo cōſuetu
dine exercitatos hn̄t ſenſus ad diſcretionem
boni et mali. ¶ Ad exercitiū auteꝫ huiuſmodi
iuuatur homo ex alioꝛū ſocietate dupliciter.
¶ Uno modo ꝗtū ad intellectū vt inſtruatur ī
hiis que ſunt contemplanda. Unde hierony
mus dicit ad ruſticū monachū. michi placet
vt habeas ſacrū cōtuberniū nec ipſe te doce-
as. ¶ Secundo ꝗtū ad affectū vt ſcꝫ noxie af
fectiones homis repꝛimantur exemplo ꝛ coꝛ
rectione alioꝛū.quia vt Gregoꝛiꝯ dicit tertio
moꝛaliū ſuper illud:cui dedi ī ſolitudine do-
mū. Quid pꝛodeſt ſolitudo coꝛpoꝛis ſi ſolitu
do defuerit coꝛdis. Et ideo vita ſocialis ne-
ceſſaria eſt ad exercitiū perfectionis. Solitu
do auteꝫ iā competit perfectis. Unde hieroꝯ
dicit ad ruſticū monachū.ſolitariā vitā repꝛe
hendimus mīme quā ſemper laudabimus.
ſed de ludo monaſterioꝝ huiuſmodi volumꝯ
milites egredi quos rudimenta non terreāt
qui ſpeciē conuerſationis ſue multo tempo-
re didicerint.ſicut dicitur id quod iā perfectū
eſt p̄eminet ei quod ad perfectionē exercetur
ita vita ſolitarioꝛū ſi debite aſſumatur p̄emi
net vite ſociali. Si autē abſqꝫ pꝛecedenti ex-
ercicio talis vita aſſumatur eſt periculoſiſſi-
ma.niſi per diuinā gratiaꝫ ſuppleatur qđ in
aliis per exercitium acquiritur ſicut patet de
beatis Anthonio et Benedicto. ¶ Ex quibus
patet ꝙ maxime repꝛehendendi veniūt qui
nondū in cenobite vite inſtitutis pꝛobati ne-
qꝫ viciis pꝛioꝛibus excoctis ad ſolitariā vitaꝫ
īmature ſe tranſferūt. Tales qppe cū ī vtra
qꝫ parte imperfecti ſint ac fragiles quocūqꝫ
aura cōmotionis impulerit inclinātur. Ubi
optime venit cōmemoꝛanduꝫ quod ariſtote
les ait pꝛimo politice ꝙ qui aliis nō cōmuni
cat beſtia eſt aut deus id eſt diuinus vir. ¶ Se
quitur (Tertiū vero genꝯ monachoꝛū teter-
rimū) i.obſcurū et hoꝛrendū eſt (Sarabaita
rū qui nulla regula appꝛobati expīentia ma
giſtri ſicut aurū fornacis:ſed in plumbi natu

ra moliti adhuc operibus ſeruantes ſeculo fi
dem: mentiri deo per tonſurā noſcūtur/ Sē
ſus eſt. tertiū genus monachorū/ qui ſarabai
te.i. renuentes militare ſub paſtore aut regu
la certa patrū dicuntur/ qui nullā regulā pa-
trū legitima eruditione ſuſcipiunt/ qui nulla
laudabili exercitatione diſcipline religionis
aut experientia ſanctorū operum ſunt appro
bati/ et per conſequens non ſunt ſicut auruȝ
fornacis/ quod per ignē purificatū probatum
qȝ eſt/ Et ita non ſunt de iuſtoruȝ numero/ de
quibus ſcriptura ſācta cōmemorat ſapie.iii.
Tanꝗ aurū in fornace ſcȝ tribulationis/ pre
ſentis ſeculi/ probauit illos dn̄s: et quaſi holo
cauſti hoſtiā accepit illos/ In quo loco ſanctꝰ
pater Benedictus innuit/ diſciplinā religio-
nis fornacē quandaȝ eſſe/ in qua monachus
variis virtutū exerciciis/ penitētie laboribus
preſentiſqȝ vite anguſtiis probandus imitti
tur/ vt tanꝗ aurū tandē rutilet et ſplendeat:
et incorruptibilitatis virtute firmetur/ Sed
iſti ſarabaite inſtar nature plumbi molles/ p-
uo penitentie pondere illico diſſoluuntur/ q
licet habitu et noīe monachi cenſeantur/ acti
onibus tamen ſeculares exiſtunt/ propterea
ergo ſāctus pater ait/ Adhuc operibus ſeruā
tes ſeculo fidē/ mentiri deo per tonſurā noſcū
tur/ Tonſura enī cū ſit quedā raſura capitis.
iuxta ſententiā beati dioniſii in eccleſiaſtica
ierarchia/ et beati hieronymi ad quendā ſuū
leuitā/ vt in capitulo duo ſunt genera.xii.q.i.
ſignificat omiȝ temporaliū rerū depoſitionē
et abrenunciationē/ Dicūtur ergo tales mē
tiri per tōſurā et etiā habitū: qr aliud operan
tur ꝙ habitu et tonſura pretendant/ Habitu
enī et tonſura pretendunt ſeculo abrenunci-
aſſe: ipſi vero operibus ſeculo ſeruant fidem.
Sequitur) Qui bini vel terni/ aut certe ſin-
guli ſine paſtore/ nō dominicis ſed ſuis inclu-
ſi ouilibus/ pro lege eſt eis deſideriorū volup
tas/ cū quicquid putauerint vel elegerint hoc
dicunt ſanctū/ et quod noluerint hoc putant
non licere) Explicando ſanctus pater ampli
us conditionē ſarabaitarū/ ſubdit/ ſentētialit̄/
qđ et ſi ſarabaite fingentes ſe cenobitarū vi-
tā et diſciplinaȝ ducere/ bini aut terni quādo
qȝ conueniant/ et heremitas ſe fingētes quā
doqȝ ſinguli.i. ſolitarii habitant: operibuſ ta
mē et vita nec cenobite nec heremite dicendi
ſunt/ Et rationeȝ videtur aſſignare quia ſcȝ

ſine paſtore ſine regula viuunt/ Paſtoris enī
non contenti īperio gubernari/ hoc precipue
procurant/ vt abſoluti a ſeniorū iugo/ exercen
di voluptates ſuas ac procedēdi vel quo pla
cuerit euagandi/ agendive quod libitum fue
rit habeant libertatem/ Ouilia dn̄ica vocat
monaſteria/ in quibus religioſi in vnuȝ ſan-
ctū propoſitū cōuenientes/ firma ſtabilitate
ſub vna ſancte obedientie diſciplina vnani-
miter viuūt de quo in p̄s. dicitur/ Qui inha
bitare facit vnanimes in domo/ glo.i. vnuȝ
ſentientes colligit/ Ouilia propria dicit habi
tacula in quibus nō ſub ſanctorū regula aut
religionis approbate diſciplina/ ſed ſuis pro-
priis voluntatibus vniuntur/ Iſta ſunt illa
carnaliū hominū conuenticula de quibus p
pheta in p̄s.xv. Cōuenticula eorū de ſangui
nibus/ Porro ꝙ periculoſū ſit ſine magiſtro
ſine preceptore viuere: pulcre docet in ſermo
ne quodam Bernardus ſuper cantica ita di
cens/ Audiāt qui ſine duce et preceptore vias
vite ingredi non formidant: ipſi ſibi in arte
ſpirituali exiſtentes/ ⁊ diſcipuli pariter et ma
giſtri/ Non ſufficit hoc/ etiaȝ coaceruant ſibi
diſcipulos/ ceci duces cecoruȝ/ ꝙ multi ex hoc
tramite periculoſe oberrare comperti ſūt/ ni
mirū ignorantes aſtutias ſathane et cogita
tiones ipſiꝰ: factuȝ eſt vt qui ſpiritu ceperant
carne conſūmarentur: abducti per iter lapſi
damnabiliter/ Videant ꝑinde qui huiuſmo
di ſunt/ quomodo caute ambulent/ ſeductori
dat manū qui dare diſſimulat preceptori.
Et qui dimittit oues in paſcua abſqȝ cuſto-
de/ paſtor eſt non ouiū ſed luporū/ Quartuȝ
vero genus eſt monachorū qđ noīat giroua
gum: qui tota vita ſua per diuerſas prouinci
as ternis aut quaternis diebus ꝑ diuerſas
cellas hoſpitantur/ ſemper vagi et nūꝗ ſtabi
les: et propriis voluptatibus et gule illece-
bris ſeruientes: et per omīa deteriores ſara-
baitis/ De quorū oīm miſerrima conuerſati
one/ melius eſt ſilere ꝙ loqui) Hic deſcribit
ſanctus pater quartū genus monachorum
quod noīatur girouagū/ quaſi vagando gi-
rans prouincias et regiones varias/ qđ ter-
nis aut quat̄nis diebus per diuerſas cellas
hoſpitari ea aſtutia carnali querebant/ quia
mos eſt apud regularia monaſteria tribꝰ aut
quattuor diebus omnē humanitatē hoſpiti
bus exhibere/ Poſt vero ſi illos ſtare plus in

monaſterio cōtingeret tanꝙ domeſticos cōmuniter cū ceteris pertractare. et ob hoc tales girouagi voluptatibus propriis et gule illecebris ſeruientes tam diu morantur per diuerſorū cellas q̄diu humanitas hoſpitalitatis perdurat. Dicuntur autez iſti peiores ſarabaitis quia licꝫ illi ſint mali: iſti tamē peiores ſunt. Cū primo quia illi cellas edificāt ꝛ manent firmiter in eis. Girouagi vero nō ſic: ſed tanꝙ hoſpites diuerſas prouincias ꝑcurrunt. Secundo qꝛ licet ſarabaite ſint mali nichilominus de labore proprio viuunt. girouagi de laboribꝰ alienis. imo qđ multo tēpore et labore queſitū aut congregatū eſt breui hora iſti conſumūt. Tertio quia iſti per diuerſa loca percurrentes plurimos male eorū vite exemplo perdunt ac corrumpunt. Sequitur. Hiis ergo omiſſis ad cenobitarꝫ fortiſſimū genus diſponendū adiuuante domino veniamus. Deſcripto quadruplici genere monachorū explicat ſanctus pater de quo intendit loqui: ſiue cui generi monachorum diſponit dare regulā ac viuēdi p̄cepta. Hoc aūt dicit eſſe cenobitarū genus quod fortiſſimuꝫ merito vocat. quia vita cenobita habet plurimū fortitudinis ſecuritatis et conſolationis vt īfra patebit. Ait ei dn̄s Math. xviii Ubi fuerint duo vel tres in nomīe meo congregati: ibi ſū ego in medio eoruꝫ tanꝙ ſcilꝫ turris fortitudinis a facie inimici.

Capitulum decimū et eſt capitulū ſecundū regule. Qualis debet eſſe abbas.

Abbas qui p̄eſſe dignus eſt monaſterio ſemp memiſſe debet qđ dicitur: et nomen maioris factis implere. xp̄i eni agere vices in monaſterio creditur qn̄ ipſius vocatur p̄noīe. dicēte apoſtolo. Accepiſtis ſpiritū adoptionis filiorū: i quo clamamꝰ abba pater. Ideoqꝫ abbas nichil extra preceptū dn̄i (qđ abſit) debet aut docere aut conſtituere vel iubere ſed iuſſio eius vl' doctrina fermētū diuine iuſtitie in diſcipulorū mentibꝰ conſpergatur. Memor ſit ſemp abbas. quia doctrine ſue vel diſcipulorū obedientie. vtrarūqꝫ rerū in tremēdo iudicio dei facienda erit diſcuſſio. Sciatqꝫ abbas culpe paſtoris incumbere q̄cquid i ouibus paterfamilias vtilitatis minus potuerit iuenire. Tantū iterū liber erit: vt ſi inquieto vel inobedienti gregi paſtoris fuerit oīs diligentia attributa et morbidis earuꝫ actibus vniuerſa fuerit cura exhibita paſtor earū in iudicio dn̄i abſolutꝰ dicat cū ꝓpheta dn̄o. Juſtitiā tuam non abſcondi i corde meo: veritatē tuā et ſalutare tuū dixi: ipſi autē contemnentes ſpreuerūt me. Et tunc demū inobedientibus cure ſue ouibꝰ pena ſit eis ꝓualens ipſa mors. Cuꝫ ergo aliquis ſuſcipit nomē abbatis duplici debet doctrina ſuis p̄eſſe diſcipulis id eſt om̄ia bona et ſancta factis amplius q̄ verbis oſtēdere. vt capacibꝰ diſcipulis mandata dn̄i verbis proponat. duris vero corde et ſimplicioribus factis ſuis diuina precepta demōſtret. Om̄ia vero que diſcipulis docuerit eſſe contraria in ſuis factis indicet non agenda ne aliis predicās ipſe reprobus inueniatur.

nequando dicat illi deus peccan
ti. / Quare tu enarras iuſtitias
meas: ⁊ aſſumis teſtamentū me
um per os tuuʒ? / Tu vero odiſti
diſciplinā. et proieciſti ſermones
meos poſt te. Et qui in fratris
tui occulo feſtucā videbas: ī tuo
trabem non vidiſti.

Expoſito quadruplici genere monacho⸗
rū / et expoſita mente ſua. ꝙ p̄termiſſis
tribus vltimis generibus / ad compoſi
tionē et diſpoſitionē primi generis ſcʒ ceno⸗
bitarū ſue conſiderationis occulos conuerte
ret / ꝓmittit qualis debeat eſſe abbas qui ca⸗
put eſt monaſterii / egregiū profecto ordinem
vt prius deſcribatur forma eius qui forma ⁊
ſpeculū debet eſſe ceteroꝝ. / In hoc ergo caplo
ſanctus pater / Benedictus deſcribēs qualis
debeat eſſe abbas in generali / quia in ſpecia⸗
li infra eum deſcribit in caplo. lxiiii. ſex ponit
doctrinales conſiderationes facientes ad bo
nam qualitatē abbatis / Prima eſt. vt abbas
nomē et dignitatē ſuā factis adimpleat. / Se
cunda eſt. ꝙ doctrina ſana ⁊ virtutū exemplo
preſit diſcipulis. / Tertia. ꝙ non ſit acceptor p
ſonarū. / Quarta. ꝙ ſit diſcretus in corrigen⸗
do. / Quinta ꝙ principalis cura ſit ei de aīa⸗
bus quas regendas ſuſcepit. ꝙ̄ de rebus tran
ſitoriis et caducis. / Sexta. ꝙ non ſit negligēs
ſed ſollicitus de ouibus ſibi cōmiſſis / vt pote
qui redditurus eſt rationē de eis ī finali iudi
cio. Circa primā dicit ſic. (Abbas qui p̄eſſe di
gnus eſt monaſterio. ſemp meminiſſe debet
qđ dicitur / et nomē maioris factis implere)
/ Senſus eſt qui p̄eſſe vult digne et meritorie
monaſterio / debet aīo ſemper retinere quod
dicitur / .i. qđ eſt. et noīatur pater. prior. ſiue pre
latus monaſterii / et nomen maioris ſiue ſu⸗
perioris. factis ad implere. vt ſicut dicit Am⸗
broſius ī paſtorali / Actio congruat noī / et no
mē actioni / ne ſit nomen inane ⁊ crimen ima
ne; honor ſublimis et vita decliuis. / Debet
ergo qui preeſt meminiſſe quod dicitur / vt ſi⸗
cut maior et prior ceteris eſt dignitate aucto
ritate et honore / ita ſublimior atqʒ excellenti
or perfectione virtutū / et obſeruantia religio

nis. Sequitur (xp̄i enī agere vices in mo⸗
naſterio creditur / quando ipſius vocatur pre
nomīe) .i. noīe importante dignitatē et ſupe
rioritatē quod eſt nomen abbatis dicēte apo
ſtolo .ſ. ad ro. viii. (Accepiſtis ſpiritū adopti
onis filiorū / in quo clamamus abba pater)
/ Senſus eſt / Abbas merito meminiſſe debet qđ
dicitur; et nomē maioris factis adimplere / qr
xp̄i vices gerit in monaſterio; eodē cū eo di⸗
gnitatis nomine honoratus. ii. corin. v. Bea
tus / Paulus in perſona omīʒ prelatorū inq̇t
/ Pro xp̄o legatiōe fungimur / tanꝙ̄ deo exhor
tante per nos / Eſt autē abſurdum vt quis vi
ces xp̄i gerat; et miniſteriū ſuū vite ſanctita⸗
te non impleat cuʒ dicatur. ii. ad corin. vi. In
omibus exhibeamus nos ſicut dei miniſtros
Sequitur. (Ideoqʒ abbas nichil extra pre⸗
ceptū dn̄i (quod abſit) debet aut docere aut
conſtituere vel iubere. ſed iuſſio eius vel do⸗
ctrina fermentū diuine iuſtitie in diſcipuloꝝ
mentibus conſpergatur) Hic ponitur ſecun
da conſideratio circa qualitatē abbatis / que
eſt vt ſana doctrina. et virtutū exemplis pre⸗
ſideat diſcipulis / Senſus ergo eſt / Ex quo ab
bas xp̄i vices gerit in monaſterio; et eſt qua⸗
ſi organū xp̄i loquentis. nichil extra .i. cōtra
preceptū dn̄i debet docere. Omis enī doctri
na preceptis diuinis aduerſa / iniqua eſt ⁊ fal
ſa p̄s cxviii. Omīa mandata tua veritas in⸗
quit propheta / Iniqui pſecuti ſunt me. / Ubi
glo. inquit ꝙ errabunda loquacitas heretico
rū perſequitur veritatē (Aut conſtituere) per
modū ſtatuti; quia omis lex que legi xp̄i nō
eſt conformis / deuia eſt et iniqua. yſa. iiii. Ue
qui condunt leges iniquas (vel iubere ſiue p̄
cipere) Talia enī imperia praua et temera⸗
ria ſunt que diuinis deprehenduntur contra
dicere p̄ceptis / Obedire enī magis deo opor
tet ꝙ̄ hominibus act. iiii. / Bene auteʒ iſta tria
poſita ſunt / ſcʒ docere / conſtituere / et iubere.
quoniaʒ in iſtis tribus tota pendere videtur
poteſtas abbatis videlʒ vt ſana doceat / con⸗
ſtituat iuſta / licita iubeat et honeſta. / Debet
ergo abbatis doctrina ſana eſſe et plena ve⸗
ritate. iuſtitie. et honeſtate / que tanꝙ̄ fermen
tū .i. condimentum quoddā ſiue ſapor diuine
iuſtitie in diſcipulorū mentibus diffundatur
/ Porro quia plurimū mouere prelatos ad cu
ram habendā gregis ſibi cōmiſſi / ꝙ in tremē
do dei iudicio doctrine ⁊ regiminis ſui diſcuſ

ſio fienda eſt: ſibi qꝫ culpabiliter aſcribenduꝫ
quicquid ex eius negligētia in grege ſuo de-
trimenti aut minus vtilitatis paſtoꝛ paſtoꝝ
xp̄s reperit / ideo ſanctus pater ſubdit. Me-
moꝛ ſit ſemp abbas quia doctrine ſue vel di-
ſcipuloꝝ̄ obedientie vtrarūqꝫ rerū in tremē
do iudicio dei fienda erit diſcuſſio. Sciatqꝫ
abbas culpe paſtoꝛis incumbere / quicquid in
ouibus paterfamilias vtilitatis minus po-
tuerit inuenire. Tantū iterū liber erit: vt ſi
inquieto vel inobediēti gregi paſtoꝛis fuerit
omīs diligentia attributa / et moꝛbidis earū
actibus vniuerſa fuerit cura exhibita: paſtoꝛ
earū in iudicio dn̄i abſolutus). i. liber a vin-
culo in preſenti / ꝛ reatu dānationis in futu-
ro (dicat). i. dicet (cū ꝓpheta dn̄o. Iuſtitiā
tuā non abſcondi in coꝛde meo: veritatē tuā
et ſalutare tuū dixi) quod ſumptū eſt de pſal
mo xxxix. Senſus eſt. Non abſcōdi in coꝛde
meo ſꝫ publice eis p̄dicaui iuſtitiā tuā. i. ꝙ de
clinarent a malo et facerent bonū. In hiis eī
duobus: vt dicit Auguſtinus libꝛo de natura
et gratia: ſtat perfectio iuſtitie. Vel nō abſcō
di iuſtitiā tuā. i. cōminationes penarū quas
iuſtiſſime executurus es in malos / veritateꝫ
tuā. i. ꝓmiſſionē celeſtiū gaudioꝝ̄ que pre-
paraſti diligentibus te: dixi. i. notā feci eis / et
ſalutare tuū. i. vias preceptoꝝ̄ tuoꝝ̄ et ſemi
tas conſilioꝝ̄ quibus ſalutē ꝓmererentur
eternā. Ipſi autē contemnentes ſpꝛeuerunt
me). i. doctrinā meā et ſermones meos. Et
tunc demū inobedientibus cure ſue ouibus /
pena ſit eis preualens ipſa moꝛs) Senſus ē.
Poſtꝙ̄ abbas fecerit quod debet / tunc pena
non illi ſed ouibus cure ſue inobediētibꝰ infe
retur / que pena erit ipſa moꝛs ſcꝫ gehenne. q̄
preualens dicitur. i. valde crudelis et ſeuera.
Sequitur (Cum ergo aliquis ſuſcipit nomē
abbatis duplici debet doctrīa ſuis preeſſe di
ſcipulis. i. oīa bona et ſancta factis amplius
ꝙ̄ verbis oſtendere / vt capacibus diſcipulis
mādata dn̄i verbis ꝓponat / duris vero coꝛ
de et ſimplicioꝛibus factis ſuis diuina prece
pta demonſtret / Omnia vero que diſcipulis
docuerit eſſe contraria: in ſuis factis indicet
non agenda) Cōcludit ex dictis ſanctus pa-
ter ꝙ qui ſuſcipit nomen abbatis. i. qui aliis
pꝛeficitur abbas ꝛ paſtoꝛ / debet duplici doctri
na ſuis preeſſe diſcipulis / videlicet doctrina
verbi. et doctrina exempli. Doctrina verbi
vt iuxta capacitatē vniuſcuiuſqꝫ mandata ꝓ
ponat ſalutis. Doctrina vero exempli vt q̄
verbo doctrine fienda docuerit / factis et exē
plis facienda vl̄ fugienda demonſtret. Vtrū
qꝫ enī dei ſeruis neceſſariū eſt dicit hieronỹ.
vt et opus ſermone / et ſermo operibus cōꝓ
betur. De ſaluatoꝛe noſtro patre ꝛ magiſtro
totiꝰ xp̄iane diſcipline dicitur act. i. Cepit ie
ſus facere et docere. Priꝰ dicit̄ feciſſe ꝙ̄ docu
iſſe / vt oñdat ꝙ p̄latꝰ q vices eiꝰ ī ꝯgregatōe
gerit / ampliꝰ factis ꝙ̄ dictis q̄ agēda vel fugi
enda ſunt debet oſtendere. Vbi notandū eſt
ꝙ quattuoꝛ ſunt que nobis oſtendunt ꝙ pre
latus debeat ſancte conuerſationis exemplo
preſidere diſcipuloꝝ̄ ſuoꝝ congregationi.
Primū eſt quia hoc plurimū decet ipſuꝫ qui
congregationi preeſt. Secundū quia hoc ip̄ꝫ
eſt multū vtile ipſi congregationi. Tertiū qꝛ
contrariū eſt multū nociuū ip̄i cōmunitati.
Quartū quia valde verecundū eſt et confu-
ſibile prelato: ſi malū vite exempluꝫ ſubditis
tribuat. Primū quidē ꝙ deceat abbatem / et
omnē aliuꝫ qui congregationi p̄ſidet ſancte
conuerſationis exemplo diſcipulos precede-
re / ſuperius in principio huius capituli bea-
tus Benedictus manifeſte oſtendit dicens.
Abbas meminiſſe debet quod dicitur: et no-
men maioꝛis factis īplere. Nomē autē ma
ioꝛis tunc abbas factis adimplet / quādo ma
ioꝛitatē dignitatis exemplis precipue ſancti
tatis adoꝛnat. Beatus gregoꝛiꝰ. Sit rectoꝛ
actione precipuus / vt vite viaꝫ ſubditis bene
viuendo denunciet. Et ad thi. ii. inquit pau
lus. In omībus exēplū teipſū prebe bonoꝝ̄
operū. Prelati eī eſt dicere ſubditis quod di
cit gedeon iudicū vii. Quod me facere vide-
ritis hoc facite. Math. iii. inquit ſūmus ab-
bas xp̄s precurſoꝛi ſuo: Sic decet nos imple
re omēꝫ iuſtitiā. Superioꝛes omnē iuſtitiaꝫ
debent implere: qui neceſſe habent omnē iu
ſtitiā docere. Gregoꝛius in paſtoꝛali. Qui eī
loci ſui neceſſitate cogit̄ ſumma docere: hac
eadē neceſſitate cōpellitur ſūma monſtrare.
Vnde ei per ꝓphetā dicitur. Super mon-
tem excelſū aſcende tu qui euangeliſas ſyon.
yſa. xl. Bernardus libꝛo de conſideratione.
Monſtruoſa res eſt gradus ſūmus / ꝛ animꝰ
infimꝰ / ſedes pꝛima et vita ima. lingua ma-
gniloqua et manus ocioſa. ſermo multus et
fructus nullꝰ. Ex ipſa ergo ſuperioꝛitate ap

tiſſime cognoſcitur / ꝙ qui alios honore ſu/
perat exemplo bone vite ipſos debeat prece/
dere. Quare dicit beatus Gregorius / Non
debet hominū ducatū ſuſcipere / qui neſcit ho
mines bene viuendo preire / Secundo hoc eſt
multū vtile congregationi / tum primo quia
doctrina prelati adiūcto exemplo bone vite
efficitur maioris virtutis ⁊ maioris efficacie
ad mouēdū animos diſcipulorū ad bene agē/
dū. Gregorius. Plus mouēt exempla ꝙ ver
ba. Et ſecundū verbū ſapientis. Longū iter
per precepta: breue et efficax eſt per exempla/
Et ideo qui docet debet doctrine ſue exēpla
addere / vt vox ſua vox ſit virtutis. Bernardꝰ
Exemplū ſane maxime in hoc negocio effica
cius eſt / dabis voci tue vocē virtutis / ſi quod
ſuades illud tibi videris ſuaſiſſe validior ope
ris ꝙ oris vox eſt / Idem. Sermo viuus et ef
ficax exemplū eſt operis / facile perſuadēs qd
intendimus / dū factibile probat eſſe quod di
cimus. Secundo quia doctrina prelati adiū
cto exemplo bone vite eſt preſtantioris aucto
ritatis / Gregorius. Auctoritas loquendi ꝑ/
ditur / cū vox opere non iuuatur / Augu. Obe
dienter non auditur / qui ſe ipſum non audit.
Opus eni vbū debet confirmare / non cōfun
dere eccle. xix. Confirma verbū ſcꝫ per opꝰ.
Hieronȳ. Nō confundant opera tua ſermo
nem tuū. Tertio quia exemplū boni prelati
operatur ad magnā conſolationē ſubditorū/
efficitqꝫ illos fortiores ad ſupportandum iu
gū religionis / Sane multū confortat mona
chos bonū exemplum abbatis. Auguꝰ. Ma
gna conſolatio membris ex capite / Si vide/
rint monachi abbatē aſperitatē corporis cū
ipſis viriliter ſuſtinētē / multū ex hoc animā
tur / Si autē viderint eū que aſpera ſunt fu/
gientē multuꝫ exterrentur / Strenuitas du/
cis milites non modicuꝫ conſolatur / Ipſo vo
fugiente: in fugā omnes conuertuntur / Pre
terea cum prelatus ordinis aſperitates cum
aliis ſuſtinet / ipſe intelligit qui ſunt proximi
ex ſe ipo / et dū ſentit miſeriā addiſcit miam: ⁊
que temperanda ſunt temperat / Unde de ca
pite eccleſie dicitur ad hebreos. xi. Debuit ꝑ
omnia fratribus aſſimilari vt miſericors fie/
ret / qui per experientiā miſeriam non nouit /
miſeris cōpati neſcit. ſecundū illud amos. vi.
Bibentes vinū in fialis / et optimo vnguen/
to delibuti / nichil cōpatiebantur ſuper cōtri/
tione ioſeph. Tertio debet prelatꝰ exemplo
bone vite diſcipulis ſuis preeſſe. quia oppoſi/
tum multū nocet cōgregatōni quod ſic oſtē/
ditur / Eſt eni prelatus ſicut exemplar / a quo
alii libri cōſcribuntur. iuxta illud. Regis ad
exemplū totus componitur orbis / Et ideo ſi
cut om̄es libri conſcripti ad exemplar corrup
tum ſunt corrupti / ita exemplum prelati niſi
ſit bonū / eſt cauſa corruptiōis in omibus ſub
iectis / Et ideo ſicut cura apponenda eſt circa
primū exemplar librorū quod ſit bonū / ita re
quiritur ꝙ prelatus ſit boni exempli et bone
vite. Secundo prelatus eſt tanꝙ magiſter in
monaſterio / Unde ſanctus pater Benedictꝰ
ait in exordio regule. Audi fili precepta ma/
giſtri / Si prelatus eſt mali exempli / qui ma/
li ſunt in religione per hoc in ſua malicia cō
firmātur / ſecundū illud eze. xiii. Cōfortaſtis
manus impii / vt non reuerteretur a via ſua
mala et viueret / Item errare facit ſimplices
in religione. Unde maledictus eſt ſecunduꝫ
illud deutero. xxv. Maledictus qui errare
facit cecū in itinere ſuo / Item ipſe facit con/
tra illud leuiti. xix. Nō pones corā ceco offē
diculū / Tertio prelatus debet eſſe tanꝙ lux
et ſal monaſterii / ſecundū illud quod dn̄s ait
apoſtolis. Math. v. Uos eſtis ſal terre: vos
eſtis lux mundi / Si vero lux iſta obtenebrēt
et ſal infatuetur tenebre ſunt in monaſterio /
ita vt que agenda ſunt non videantur / et de
ficit condimentū vt ea non ſapiāt que agan
tur / Quarto prelatus eſt tanꝙ paſtor et du/
ctor gregis. ſecundū illud pſal. Deduxiſti ſi/
cut oues populū tuū in manu moyſi et aarō/
Et ideo officiū eius eſt dirigere / et gregē ſuū
precedere. ſecundū illud. Jo. x. Cum emiſerit
oues ſuas ante eas vadit / et oues eum ſequū
tur / Cum vero paſtor per abrupta graditur.
dicit Gregorius. Neceſſe eſt vt in precipiciū
grex ſequatur / Ubi plurimū venit memorā/
dū illud gregorii / Scire debent prelati ꝙ tot
mortibus digni ſunt quot exempla perditio/
nis ad ſubditos tranſmittunt / quia nimiꝝ ꝑ
illa exempla praua omnes ad mortē ducunt /
Quinto prelatus debet ſana doctrina ⁊ exē
plo bone vite diſcipulis ꝑeſſe / quia alias bo/
na docere et mala facere verecundū et turpe
eſt prelato / Qui eni bene docet et male agit /
quaſi lucernā ante ſe deffert / qua imundiciaꝫ
ſuā aliis oſtendit prouer. vi. Mandatum lu

cerna eſt et lex lux. Item vulnus portans in
facie aliis mederi preſumit. Gregorius in pa-
ſtorali. Qua preſumptione aliis mederi pro
perat: qui in facie vulnus portat. Ipſe de bel
lo fugiens alios ad ſtrenue pungandũ inui-
tat. Ipſe litteras proprie damnationis publi
cat. ſecundũ illud ro. ii. In quo aliuz iudicas
te ipſũ condemnas. Et hanc rationẽ tangit
ſanctus pater in littera cum dicit (Omnia ve
ro que diſcipulis docuerit eſſe cõtraria in ſu-
is factis indicet nõ agẽda: ne aliis predicãs
ipſe reprobus inueniatur) quod ſumptũ eſt
ex apoſtolo corin. x. Item (Nequando dicat
illi deus peccanti) qđ ſcilz ſcribitur ps xlix.
(Quare tu enarras iuſtitias meas) glo. i. cũ
tu opere non impleas: quare cõmuni ſermo-
ne ad populũ infers aliquid de mea maieſta
te (et aſſumis) ſcz preſumptuoſe ⁊ propria te
meritate (teſtamentũ meũ) ſcz ſcripturã no
ui et veteris teſtamenti (per os tuũ) pollutũ
et indignũ ad predicandũ aliis. cũ tamen nõ
ſit ſpecioſa laus in ore peccatorum. eccle xv.
(Tu vero odiſti diſciplinã) glo. Ore dicis: ſz
factis negas. odiſti diſciplina non quidẽ da-
re aliis: ſed recipere ab alio. quod eſt ſignũ ſu
perbie. Qua ergo frõte vis eſſe magiſter ali
orum (Proieciſti ſermones meos retrorſũ)
i. qui dicis et doces poſt te ponis ne videas.
Sequitur (Et qui in fratris tui oculo feſtu-
cam) id eſt leuẽ culpam (videbas in tuo tra-
bem) id eſt graue peccatum (non vidiſti) qđ
ſumptũ eſt de euangelio. Math vii. Senſus
eſt. Abbas debet factis oſtendere diſcipulis
ſuis que agenda ſunt aut fugienda: ne dicat
illi hoc quod dictuz eſt: et id quod ſequitur in
euangelio. ypocrita eice primo trabẽ de ocu-
lo tuo: et tunc videbis eicere feſtucã de oculo
fratris tui. Et ideo optime conſulit beatus
Bernardus dicens. Fac vt loqueris et nõ ſo
lum me facilius emendas: ſed te quoqz gra-
ui liberas probro. Nec tunc pertinebit ad te
ſi quis dicat: Tu qui alios doces teipſum
non doces.

Capitulum vndecimũ ꝙ prelatus non
debet eſſe acceptor perſonarum.

NOn ab eo pſona in mona
ſterio diſcernat. Non vnus

plus ametur ꝙ alius: niſi quẽ in
bonis actibus aut in obediẽtia i
uenerit meliorẽ. Nõ ꝑponatur i
genuus ex ſeruicio cõuertẽti: ni-
ſi alia rationabilis cauſa exiſtat.
Quod ſi ita iuſtitia dictante ab
bati viſũ fuerit: et de cuiuslibet or
dine id faciat. Sin alias: ꝓpria
teneant loca. qꝛ ſiue ſeruus ſiue
liber: om̃es in xp̄o vnuz ſumus. et
ſub vno dño equalez ſeruitutis
militiã baiulamus. quia nõ eſt
apud deũ pſonarũ acceptio. So
lũmodo in hac parte apud ipſũ
diſcernimur: ſi meliores aliis in
operibus bonis et humiles inue
niamur. Ergo equalis ſit ab eo
oĩbus caritas. vna prebeatur oĩ-
bus ſecundũ merita diſciplina.
In doctrina nãqz ſua abbas apl̃i
cam debet illã ſemp formaz ſer-
uare. in qua dicit: Argue. obſecra
increpa / id eſt miſcens tẽporibus
tempora: terroribus blandimẽta.
Dirũ magiſtri. piũ patris oſten
dat affectũ / id eſt indiſciplinatos
et inquietos debet durius argue-
re. obedientes aũt et mites et pa
tientes vt in melius proficiant ob
ſecrare: negligentes autẽ et con-
tẽnentes vt increpet ⁊ corripiat
admonemus.

CEterum beatus Benedictus ad boni
tatem abbatis dicit tertio pertinere: ꝙ
non ſit acceptor perſonarum: cum ait.
(Nõ ab eo perſona in monaſterio diſcernat

non vnus plus ametur ꝙ alius/niſi quem in bonis actibus aut obedientia inuenerit me/liorem/Senſus eſt/Abbas nõ diſcernat per/ſonam ſiue in diſtributiõe bonorum/ſiue in executione iuſtitie/Omnes equali amore ꝓ ſequatur/niſi quem preſtantia virtutũ et ſancte obedientie obſeruantia in monaſterio inuenerit meliorem/et per couſequens dignuz amore ceteris preponendum. ¶ Sequitur. (Non preponatur ingenuus ex ſeruicio conuertenti:niſi aliq̃ rationabilis cauſa exiſtat) Senſus eſt/Si ſeruus de vili conditione natus venerit primo ad monaſterium/ingenu⁹ vel liber poſterior adueniens/non preponat̃ illi.quod etiam de aliis conditionibus perſonarun accipiendum eſt/niſi rationabilis cauſa exiſtat. ¶ Ubi conſiderandum ꝙ ex diuerſis cauſis poteſt contingere/ꝙ vnus conuerſione poſterior p̃ponatur in aliquo alicui priori./Primo ſi vnus melius ſciret cantare vl̃ legere ꝙ alius/decens eſt vt in loco vbi neceſſitas cogit lectionis aut cantus aut alicuius ſimilis actus/qui ſcit melius illum actũ facere preponatur etiam ſi poſterior ſit conuerſione./Secundo ſi hoſpites venirent de prouincia alteri⁹ idiomatis puta greci aut teutonici/et frater linguam intelligens eſſet ordine poſterior in monaſterio/in hoc caſu decẽs eſſet vt talis interpretationis gratia preponeretur multis ſenioribus in loco ſeſſionis/vt hoſpiti ſedenti prope abbatẽ vicinius loqueretur/Tertio cũ vacat prepoſitura aut decanatus et aſſumeretur forte qui conuerſione vltimus eſſet/vtpote dignior et melior ceteris ad tale officiũ eſtimatus./Quarto cum aliqua venerabilis pſona videlicet qui in ſeculo prelatus magnus aut princeps extiterit religionis habitũ aſſumit/talem aliquibus prius conuerſis in aliquo puta in loco preponere licebit abbati./Sequitur(Quod ſi ita iuſtitia dictãte abbati viſũ fuerit:et de cuiuſlibet ordine ita faciat) id eſt ſiue de hiis qui laici veniunt ad monaſteriũ:/ſiue de ſacerdotibus aut clericis:/ſiue monachis peregrinis eandem regulã obſeruabit(Sin alias:propria teneant loca) ¶ Sequitur(quia ſiue ſeruus ſiue liber om̃es in xp̃o vnũ ſumus) Hic ſanctus pater reddit triplicem cauſaz/quare abbas non debeat diſcernere inter perſonas niſi ſicut dictum eſt/Prima ſumitur ex vnitate corporis xp̃i qđ eſt eccleſia/in quo corpore/ſiue ſeruus ſiue liber om̃es in xp̃o vnũ ſumus.prime corin.xii./Secunda ſumitur ex equalitate militie xp̃iane/quia vt dicit(ſub vno dño equalem ſeruitutis militiã baiulamus) Om̃es enĩ fideles ſub vno dño noſtro ihũ xp̃o vna militia militam⁹/de quo ad ro.x.Non ẽ diſtinctio iudei et greci/Nã idẽ dominus omĩz diues in om̃es qui inuocant illum./Tertia cauſa redditur ex imitatione xp̃i:cũ ait (quia non eſt apud deum perſonarum acceptio)qđ ſumptuz eſt ab apoſtolo ad ephe.vi.Et actuũ.x.inquit Petrus apoſtol⁹/Non eſt perſonarum acceptor deus/tali ſcilz acceptiõe ꝙ nobilem preponat ſeruo/aut diuitem pauperi/aut potentẽ minus potenti/(ſed ſolũmodo in hac parte apud ipſũ diſcernimur:ſi meliores aliis in bonis operibus ⁊ humiles inueniamur) Deus enĩ et ſi om̃es bonos diligat/plus diligit meliores vt pote ſibi ſimiliores/beatus autẽ pater bene coniũgit humilitatẽ bonis operib⁹:qꝛ vt ait Gregori⁹.Perit oẽ qđ agit̃:ſi non ſollicite in humilitate cuſtoditur/Sequit̃ ergo Equalis. Concluditur ex dictis cauſis(Ergo equalis ſit ab eo oĩs caritas)ſcilz exhibita/id eſt cura caritatis ⁊ beniuolentie ſalutẽ vniuſcuiuſqz abſqz diſcretione perſonarũ/ſecundũ conditiones carnis/aut fortune ꝓcurando./Sola diſcretio ſicut dictũ eſt ſit meritorũ apud abbatem.ideo ſubditur(vna prebeat̃ oĩbus ſecundũ merita diſciplina) Eſt aũt circa hanc ptẽ notandũ ꝙ conſuetudo ſiue vt ꝓpri⁹ loq̃mur corruptela abbatũ ⁊ p̄latoꝝ quorũdã/qui nobilitatẽ gñis nobilitati animi/⁊ carnis ꝓpigtatẽ ſanctitati vite in monaſteriis preponũt/ex multis cauſis venit deteſtanda/Primo quia diuina lege prohibita eſt Dicitur enim deuterono.i.Non accipies perſonã cuiuſcũqz./Ubi conſiderandum ad ſciendum quando eſt acceptio perſonarum/et quando non qđ vt ait ſctũs Tho.in ſcđa ſcđe/q.lxiii.arti.prio/Acceptio perſonarũ opponit̃ diſtributiue iuſtitie/in hoc ꝙ diuerſis perſonis diuerſa tribuunt̃ ſcđz ꝓportões ad dignitates pſonarũ/Si g° aliqs ꝯſideret dignitatẽ illã pſone ꝓpt̃ quã id qđ ei cõfert̃ ẽ ei debitũ/nõ erit acceptio pſone ſz cauſe/vñ glo.dicit ſup illđ ad ephe.vi Nõ eſt pſonaꝝ acceptio apud deũ/qꝛ iudex iuſtus cauſas diſcernit non perſonas/

puta ſi aliquis promoueat aliquem ad magi
ſterium propter ſufficientiam ſcientie: hic at
tenditur cauſa debita non perſona/ Si autē
aliquis conſideret in eo cui aliquid confert
non id propter quod id quod ei datur eſſet ei
proportionatum vel debitum/ ſed ſolum hoc
quod eſt iſte homo puta petrus aut martinꝰ
eſt acceptio pſone/ quia nō tribuitur ei ꝓpter
aliquam cauſā q̄ faciat eū dignū: ſed ſimpli=
citer attribuit̄ pſone/ Ad pſonā aūt refert̄ q̄cū
qꝫ cōditio nō faciēs ad cauſā/ ꝓpt quā ſit di=
gnꝰ hoc dono/ puta ſi aliqs ꝓmoueat aliquē
ad p̄lationē vl̄ magiſteriū/ vl̄ q2 ē diues/ vl̄ q2
eſt conſanguineꝰ ſuus/ eſt acceptio pſone/ pa
riter dicendū eſt in exhibitione honoꝝ/ Si ei
exhibet̄ honor maior vni q̄ꝫ alteri/ ſolū intui=
tu diuiciarū aut aliarū cauſarū q̄ nō faciunt
dignū honore/ eſt acceptio pſonaꝝ. Vn̄ iaco.
vi. habet̄/ q̄ꝫ quicūqꝫ diuitē ꝓpter diuitias eli
git. et ꝓpter paupꝑtatē abiicit pauperes: vtro
biqꝫ peccat. Et bernar. li. de cōſideratiōe ad
eugeniū papā dicit ita/ Nō parui te reū pc̄ti
exiſtimes/ ſi facies peccatorū ſumis: et nō po=
tius cauſas iudicas meritorū/ Scd̄o p̄fata
cōſuetudo eſt deteſtanda. q2 pu̇erſa eſt contra
ordinē rōnis/ Plane aduerſꝰ oēꝫ rōnis ordi=
nē eſt. nobilitatē carnis nobilitati animi: va
nitatē ſeculi decori ſapientie. ſeruos diaboli
filiis dei et coheredibꝰ xp̄i/ vicia virtutibꝰ an̄
ferri/ Ponūt enī tales terrā ſurſū/ celū deorſū
qd̄ eſt magna pu̇erſitas. contra illud pu̇erbi.
xxv. Celū ſurſū et terra deorſū. Tertio p̄fa=
ta manſuetudo eſt deteſtanda/ q2 plurimū eſt
nociua monaſteriis/ Multi ei ꝓbi et virtuo=
ſi videntes q̄ꝫ honor nō det̄ v̄tutibꝰ. nō ſapiē
tie. nō animi nobilitati. ſed aut ſanguini/ aut
carni. aut vanitati huiꝰ ſeculi/ retrahunt̄ nō
modo a religionis ingreſſu ſꝫ etiā a deuotōe
ordinis/ Vn̄ baruch iiii. dicit hierusalē q̄ eſt fi
gura religionis/ A multis derelicta ſū ꝓpter
pc̄tā filiorū meoꝝ/ q2 declinauerūt a lege dei
Lex ꝑfecto dei eſt vt v̄tutes et ſapiētia p̄ferā
tur carni. ſāguini et diuiciis huiꝰ ſeculi/ Vn̄
de ſapiētia dr̄ ſapiē vii/ Prepoſui illā regnis
et ſedibꝰ/ et diuicias nichil eſſe dixi in cōpati
one illiꝰ/ Quarto cōſuetudinē illā deteſtā
dā oſtēdit pria inſtitutio xp̄i. Ut eni ait apo.
ii. cori. i. Deꝰ ignobilia et contēptibilia mū=
di elegit/ vt nō glorietur ois caro in conſpectu
eiꝰ. Itē iaco. ii. Audite fr̄es mei/ Nōne deus
elegit pauperes in hoc mūdo/ diuites aūt in
fide/ ꝛ heredes regni quod repromiſit diligēti
bꝰ ſe/ Nō debet ergo p̄latꝰ carne nobiles/ ſapi
entia et virtutibꝰ vacuos p̄ferre aliis/ et ſi ſe=
cundū carnē minꝰ ſint nobiles: v̄tutibꝰ tn̄ et
ſapiētia p̄ſtātiores ſūt/ Abſurdū ꝑfecto eſt/ vt
id qd̄ deꝰ abominat̄ iſti diligant/ ꝛ ſanctitati
p̄ferāt. luce xvi/ Quod altuꝫ eſt apud hoīes/
abominatio eſt apud deū/ cū terrena altitu=
do deo ſit odibilis/ qui in monaſteriis altitu=
dinē terrenā v̄tutibꝰ p̄ferūt/ quaſi abomina=
tiones egyptiorū deo ſuo īmolare cōtendūt
Quīto p̄fata cōſuetudo deteſtanda oſtēdi
tur q2 plurimū ſcandaloſa eſt/ Multū plane
ſcandalizant̄ hoīes/ videntes p̄latos in mo=
naſteriis. virtutibus et ſapiētia precellentes
poſtponere/ et illos p̄ponere qui generis no=
bilitatē abſqꝫ virtutibꝰ hn̄t/ Illos inhonora
re. qui ex humili genere ad nobilitatē ſurre=
xerunt/ illis honorē tribuere qui de nobilita=
te ad ignobilitatē ceciderūt/ honorare de ali
ena ꝓbitate tumētes/ illos vero deſpicere qui
ꝓpria v̄tute in maximū ſplendorē ſurrexerūt/
Quid aūt aliud eſt hoc/ q̄ꝫ ſcandalizare mino
res/ Sꝫ qd̄ de talibꝰ dicit euāgeliſta Math.
xviii. Qui ſcandalizauerit vnū de puſillis
iſtis qui in me credūt/ expedit ei vt mola aſi=
naria ſuſpendat̄ in collo eiꝰ/ et demergat̄ in ꝓ
fundū maris/ Optime ergo ſctūs pater Be
nedictꝰ p̄cipit/ vt abbas non pſonā ſed tm̄ me
rita diſcernat in monaſterio/ Sequit̄ (In
doctrina nāqꝫ ſua abbas ap̄l'icā debet illam
ſemp formaꝫ ſeruare in qua dicit: argue ꝛc)
Sctūs pater Bn̄dictꝰ/ q2 ſuperiꝰ locutꝰ fue=
rat de doctrina qua abbas debet diſcipulis
p̄ſidere/ nūc agit de forma ſeruāda in doctri
na ꝛ correctione ſubditorū/ Et eſt ſenſus. Ab
bas in docendo et corrigēdo vtat̄ illa forma
beati Pauli/ quā ad diſcipulū ſuū thimothe=
um ſcribit dicēs (Argue. obſecra. increpa ꝛc)
prie ad thimo. iiii Argue. i. corripe. obſecra. i.
roga hortare p̄care. increpa. i. rep̄hende. ob=
iurgare. i. fortiter culpā oſtende/ Et exponēs
ſubiungit (id eſt miſcens tēporibus tēpora)
id eſt congrua tempora diſcipline ſue ſecūdū
diſpoſitionē vniuſcuiuſqꝫ obſeruās/ Non ei
indifferenter omī tempore arguendus aut i
crepandus quiſqꝫ eſt/ Erit profecto tempus
loquendi vni et tacendi alteri/ Erit tempus
arguendi et non increpandi/ Tempus obſer

uandi et nō obiurgandi/ que varietas poteſt accipi ⁊ reſpectu diuerſarū/ ⁊ reſpectu earūdē perſonarū.eccleſiaſtes.iii/ Oīa tempus hn̄t/ ⁊ ſuis ſpaciis tranſeūt vniuerſa. Et infra/ Eſt tempus tacēdi.glo.interli.in diſciplina. Et tempus loquendi.glo.in magiſterio/ Nā vt beatus gregorius docet. Nec cuncta tempora doctrine ſunt congrua/ Nāqꝫ plerūqꝫ doctoris ꝟtus perditur/ ſi intempeſtiue ꝓferat̄ Sepe vero et quod leuius dicitur/ cōuenientia temporis congruentiꝰ aīatur/ Ille ergo ſcit recte dicere/ qui et ordinate nouit tacere. Quid enī prodeſt eo tempore iraſcentē corripere/ quo alienate mentis non aliena verba/ ſed ſemetipſū vix valet tolerare/ Furētē quippe qui ꝑ inuectionē corripit/ quaſi ei qui non ſentiat plagas ebrio īponit/ Doctrina itaqꝫ vt peruenire ad cor audientis valeat/ que ſibi congrua ſint temporū momenta perpendat/ Hec gregorius. Sequitur (Terroribus blādimenta) id eſt īmiſceat. Senſus eſt/ Abbas ſiue rector ita temperare doctrinā ſuā debet/ vt non terroribus aut ſemper blandiciis vtatur/ ſed vtriuſqꝫ tēperamento permixto vtatur ſermone/ eo ꝙ ſi diſcipulus ſemper territus fuerit deſperabit/ et ſi ſemper illuꝫ fuerit blanditus non corrigetur/ Miſcenda eſt ergo iuxta gregoriū lenitas cū ſeueritate/ faciēdo quoddā ex vtroqꝫ temperamētum/ vt nec multa aſperitate exaſperentur ſubditi/ nec nimia benignitate ſoluantur/ Et hoc eſt qđ beatus Benedictꝰ ſubdit dicens (Dirū magiſtri/ piū patris oſtendat affectū) quaſi dicat/ Aliquando ſe debet oſtendere ſeuerū ſiue dirū magiſtrū.dure increpando/ diſciplinas inferendo/ Aliquando ſicut piū patrē/ oſtendendo amoris affectū quē habet ad ſubditū/ dulcit̄ alloquēdo.ſuauiter arguendo/ remittēdo penā/ tēperando diſciplinā/ conſolādo ad patientiā: et ita mīa et iuſtitia in p̄lato nō ſeparant̄. Nā vt ait Gregoriꝰ in moralibꝰ/ Mīa et iuſtitia deſtituit̄ ſi vna ſine altera teneat̄/ Vn̄ ſanandis vulneribꝰ ſemiuiui ſamaritanꝰ adhibuit vinū et oleū.luce.x. Id aūt qđ dixerat exponēdo iuxta diuerſitatē ꝑſonarum ſubdit (.i.indiſcplinatos et ingetos debet durius arguere) In hoc loco oſtēdit̄ clare/ ꝙ digni rep̄hendendi veniāt/ qui putant ꝙ p̄latꝰ nūꝙ̄ debet dure loqui ſubditis: ſꝫ ſemp manſuete/ Profecto ſicut ꝓpter duros lapides inuenti ſūt malei duriores/ ſic quorūdā duricia reqrit vt cā diſcipline duris verbis corrigant̄/ Vn̄ yſidorꝰ/ Qui blando ꝟbo caſtigat̄ et nō corrigit̄/ acriꝰ neceſſe eſt vt corrigat̄/ Cū dolore enī abſcidēda ſūt q̄ lenitate ſanari nō poſſunt/ Dicunt̄ aūt īdiſciplinati q ſine diſciplina diſſolute viuūt/ Ingeti vero ſecūdū glo.ſ. prime ad theſſalo.v.dicunt̄ curioſi ſiue girouagi/ Et ꝓprie dici poſſūt qui curioſitate agitati ſecū conſiſtere non poſſūt/ ſꝫ modo intus modo extra.modo in porta.modo cū extraneis.modo in locutorio cū fr̄ibꝰ.mō in hoſpitio cū hoſpitibꝰ/ mō in infirmitorio cū infirmis.modo in orto.mō in coquinia ſūt/ ⁊ ſic de aliis locis/ Porro huiuſmōi hoīes ſunt ſicut muſca aīal ingetū/ q̄ mō ſuꝑ vnū hoīem reſidens: mō ſuꝑ vnū aliū et ſic multos moleſtat/ ſic et iſti diſcurrendo mō illum ſcandalizant/ mō illum concitāt.atqꝫ cōmouent. et ſimilia agūt. Contra quos dr̄.i.theſſa.iiii. Rogamꝰ vos fr̄es/ vt detis operā vt ſitis quieti/ Iſti vero tales ſic indiſciplinati vt ſctūs pater docet ſunt duriꝰ arguendi (obediētes vero ⁊ mites ac patientes vt in meliꝰ ꝓficiant obſecrare/ ſecūdū illud p̄s. Ibunt de ꝟtute in virtutē/ ⁊ videbit̄ deꝰ deorū in ſyon (Negligētes aūt et contēnentes vt increpet) ſcꝫ verbis duris et aſperis (⁊ corripiat) ſ.flagellis (admonemꝰ)

Capitulū xii.ꝙ abbas non debet culpas fratrū diſſimulare: vbi de malis q̄ ꝑueniunt ex huiuſmodi diſſimulatione culparū agit̄.

Neqꝫ diſſimulet peccata delinquentium/ ſed mox vt ceperint oriri radicitus ea vt p̄ualet amputet/ memor periculi heli ſacerdotis de ſylo/ Et honeſtiores quidē atqꝫ intelligibiles aīos prima vel ſecunda admonitione verbis corripiat/ improbos autē et duros corde ac ſuperbos vel inobedientes verberū vel corporis caſtigatione in ipſo inicio peccati coerceat.ſciens ſcriptuꝫ/ ſtultꝰ verbis non corrigitur. Et

iterū, percute filiū tuū virga: et
liberabis aīaȝ eius a morte. Me
minisse debet ſēper abbas qđ eſt:
meminiſſe qđ dicitur. Et ſcire q̄
cui plus cōmittit᷑ pl⁹ ab eo exigi
tur. Sciatqȝ ꝙ̄ difficilem et ar-
duā rem ſuſcepit, regere aīas. et
multorū ſeruire moribus. ⁊ aliū
q̄dē blandimentis: aliū v̄o incre
pationibus. aliū ſuaſionib⁹. et ſe
cundū vniuſcuiuſqȝ qualitateȝ
vel intelligentiā ita ſe oīb⁹ cō-
formet ⁊ aptet: vt non ſolū detri
menta gregis ſibi cōmiſſi nō pa
tiatur: verū etiā in augmentati
one boni gregis gaudeat.

Sequitur ¶ Nec diſſimulet peccata deli
quentiū: ſed mox vt ceperint oriri ra-
dicitus ea vt p̄ualet amputet: memor
periculi hely ſacerdotis deſylo) Hic ſanctus
pater ponit quartā conſiderationē facientē
ad bonā qualitatem abbatis. Debet autem
abbas non negligere culpas delinquentium
ſed illas pro ſua poſſibilitate ſtudeat corrige
re. Diſſimulare autē dicitur prelat⁹ culpas
delinquentiū: aut cum illas ſcire non curat,
aut cū illas aperte cognitas corrigere negli-
git: paruifaciens offenſā dei ⁊ diſpendia aīa
rū. Contra quod dicitur in p̄s. Corripiet me
iuſtus in mia et increpabit me. Sicut enim
dn̄i terrarū qui iuſti ſunt exercent iuſtitiam
contra delinquentes: ita ad prelatū iuſtū pti
net corrigere. Nec hoc eſt malicia ſed mia.
Prelati negligentes in correctione culparū
ſecundū yſidorū aſſimilantur dormienti: de-
cuius manu cadit baculus paſtoralis. Et be
ne ſic aſſimilantur. Ex dormitione enī negli
gentie virgā correctionis amittunt. Et ideo
ad euigilandū eos dicitur eis in perſona ſū-
mi prelati. Symon dormis? Math. xxiii.
Item ſunt ſicut poteſtates que ante ſe faciūt
ferre gladiū et tamen ſine cauſa: quia ſūt ita
inertes ꝙ nūꝗ eo vtūt᷑. Cōtra quos dicit᷑ ro.
xiii. Si male feceris time poteſtatē. Non eī
ſine cauſa eſt ꝙ portat gladiū. ¶ Ubi notan
da veniunt aliqua. Primo ꝙ variis de cau-
ſis accidit ꝙ ille qui preeſt mala ſubditorum
non corrigat. Primo quandoqȝ hoc accidit
ex ipſius pigricia. Aliqui enī cū vocati ſunt a
dn̄o vt in ipſius vinea laborent: ſic ſe habent
ac ſi iam dixiſſet eis ſpūs vt requieſcāt a la-
boribus ſuis. prouer. xxiiii. Per agruȝ pigri
homis tranſiui et per vineā viri ſtulti: et ecce
totū repleuerant vrtice. operuerāt ſuperficiē
eius ſpine: et maceria lapidū deſtructa erat.
Hic eſt ordo deficiendi in monaſteriis. Pri-
mo eſt quaſi murus cū cemento valde tenaci
cū ſcȝ ſuperiores ex caritate vtiliter precipi-
unt: et inferiores ex amore humiliter obedi-
unt. Huic muro aliquādo ſuccedit maceria
que eſt murus macilentus ſcȝ ſine cemento
quando ſuperiores cū auſteritate ⁊ potentia
precipiunt: et inferiores ex timore obediunt,
tandē maceria deſtruitur. cū ab eo qui preeſt
correctio delinquentiū negligitur. Sicut le-
gitur eccleſiaſtes iiii. In pigriciis humiliabi
tur continuatio, id eſt terminorum iunctura
Propriū enī eſt pigricie non ſtatim ſubueni
re periculo: ſed expectat donec totū edificiuȝ
corruat. Somnus pigricie valde reprehenſi
bilis eſt in eo qui preeſt. Ad quod oſtēdendū
ſpecialiter reprehendit ſaluator petrū de dor
mitione: Marci xiiii. Symon dormis? Dor
mitio iſta ſibi et aliis eſt periculoſa. Eſt enī ſi
cut vigil in vrbe obſeſſa. canticorū iii. Inue-
nerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem
Cū enī dormientibus his qui habent vigila
re intrant hoſtes: primo deſeuiūt in eos de-
inde in alios. Ideo bene dicitur thī°. qui p̄-
latus erat: tu vero vigila. prīe thimo. iiii. In
p̄s. Non dormitabit neqȝ dormiet, qui cuſto
dit iſrael. Pigricia prelatorū multū nocuit
monaſteriis. Math. xiii. Cū dormirent ho-
mines inimic⁹ ſuperſeminauit zizania in me
dio tritici. Scđo aliquādo qui p̄eſt non corri
git: quia ipſe reprehenſibiliter viuit. Ber.
Nemo fideliter reprehendit in quo ſe eſſe ir-
reprehenſibilē non confidit. Siquidē huma
nitas eſt oīȝ in quo ſibi quiſqȝ indulget: alii
non vehementer iraſci. Tertio aliq̄n qui p̄
eſt non corrigit: quia per indiſcretam humi-
litatem corrigendi auctoritatem amiſit.
Contra quod dicit Auguſtin⁹ loquens de p̄-

latis quando neceſſitas diſcipline in moribꝰ
coercendis dicere vos dura verba cõpellit. ſi
etiã ipſi vos modũ exceſſiſſe ſẽtitis: non a vo
bis exigitur vt a vobis ſubditis veniã poſtu
letis, ne apud eoſ quos oportet eſſe ſubiectoſ
dũ nimiũ ſeruatur humilitas: regendi fran⸗
gatur auctoritas. thimo. ii. Argue cũ oĩ im⸗
perio. ¶ Quarto aliquando etiaꝫ non corri
git quia ĩ rebus temporalibus ſollicitudinẽ
ſuã et amorẽ poſuit: et de ſpũalibus non cu⸗
rans fratruꝫ culpas nec agnoſcit nec punit
Et quia mala non puniuntur ſine timore ꝑ
petrantur. Bernar. Impunitas eſt incurie
ſoboles. inſolentie mater. radix impudentie
tranſgreſſionũ nutrix. ¶ Quinto aliquando
non corrigit timore ſcandali vel alicuiꝰ tem
poralis incõmodi: non attendens ꝙ veritas
non ſit dimittenda propter ſcandalũ ⁊ ꝙ plꝰ
debeat timere deũ ꝙ̃ proximũ. Math. xv. cũ
diceret̃ xp̃o / Scis quia pharisei audito hoc
verbo ſcandalizati ſunt: ait. Omis plãtatio
quã non plãtauit pater meus celeſtis eradi⸗
cabitur ſinite eos/ ceci ſunt et duces cecorũ.
Et de helya legitur eccle. xliii. ꝙ nõ pertimu
it principẽ nec ſuperauit eũ verbũ aliquod.
Et gregorius ſuꝑ zechielẽ dicit. ꝙ vtilius ꝑ
mittitur naſci ſcandalũ ꝙ̃ veritas relinquat̃
Item ¶ Sexto aliquando non corrigit quia
remiſſio q̃ falſo benignitas creditur hoc im⸗
pedit. Credit enĩ ꝙ ſubditi magis benignita
te ꝙ̃ ſeueritate: magis amore ꝙ̃ timore regẽ
di ſunt. Cuiuſmodi fuit heli ſacerdos qui re⸗
miſſe correxit filios ſuos. primi regũ. ii. Licet
autẽ interdũ hoc habeat veritatẽ tñ non ſẽ⸗
per. Vñ auguꝰ ad bonifaciũ. Quidam dicit
pudore et libertate liberos retinere ſanctius
eſſe credo ꝙ̃ metu, hoc quidẽ verũ eſt. Sed ſi
cut meliores ſunt quos amor dirigit: ita plu
res corrigit timor. Et yſidorꝰ. Quod ſupra
inductũ eſt qui blãdo verbo caſtigatur et nõ
corrigitur acriꝰ neceſſe eſt vt arguatur. Hic
dicit ſanctus pater (Et honeſtiores quidem
id eſt verecũdiores ac intelligibiles aĩos). i.
dociles et ſubtiles conſiderare ſcientes ꝙ̃ta
ſit vilitas culpe ꝙ̃ta offẽſe dei grauitas ꝙ̃ta
ve pena peccantibus reſeruata (prima vel ſe
cunda admonitiõe verbis corripiat: impro⸗
bos autẽ et duros corde ac ſuꝑbos vel inobe
dientes verberũ vel corporis caſtigatione in
ipſo inicio peccati coherceat: ſciens ſcriptum
ſcꝫ ſtultus verbis non corrigitur. Et iterum;
percute filiũ tuũ virga et liberabis aĩaꝫ eius
a morte) prouerbi. xxiii. ¶ Item Septimo ali
quãdo non corrigit qꝛ maliciã tantũ creſcere
permiſit ꝙ iam ei nõ ſufficit preualere. Ideo
bene in hoc loco beatus Benedictus dicit vt
peccata mox vt oriri ceperit radicitus ea vt
preualet amputet. Cognouit ſanctus pater
ꝙ ſi peccatũ proceſſu tẽporis robur et fortitu
dinẽ ſumpſerit: vix eradicari poterit. Princi
piis obſta ſero medicina parat̃. Cũ mala per
lõgas cõualuere moras. eccle. xi. Ab ſcintilla
vna augetur ignis (Radicitus dicit eſſe am
putanda) quia niſi a radice extirpẽtur: orta
occaſione repullulare timentur. hieronymꝰ.
Lubricus eſt antiquus ſerpens: et niſi capite
teneatur totus ſtatim illabitur. ¶ Secũdo no
tandũ ꝙ ex negligentia prelatoruꝫ circa cor⸗
rectionẽ culparũ ſuorũ ſubditorũ: multa ma
la ſequuntur. quorũ quedã redundant in pre
latũ. Alia in delinquentẽ. Alia in vniuerſita
tem. Sunt autẽ tria mala que redundant ĩ
prelatũ. Primũ eſt confuſio. Sicut enĩ ho⸗
nor eſt patri bonos habere filios: ita cedit in
confuſionẽ ſuã malicia filiorũ. eccle. xxii. Cõ
fuſio eſt patris de filio indiſciplinato. Secũ
dum eſt culpa. tranſeunt enĩ in prelatuꝫ cul
pe ſubditorũ quos non corrigit. Gregoriꝰ in
paſtorali. Si rector minus contra culpas ac
cenditur: culparũ oĩꝫ reus ipſe tenetur. Hu⸗
iuſmodi autẽ exemplũ manifeſtũ eſt in medi
co. Certũ eſt enĩ ꝙ reus eſt mortis infirmi: ſi
ex negligentia ſua vita deficit. Vñ in glo. ſu
per numeri. xxv. dicit̃. Pedagogo culpa at⸗
tribuitur: ſi puer ſue inſtructiõi cõmiſſus mi
nus diſciplinatꝰ ex ſua negligentia inueniat̃
Aliud exemplũ ponit beatꝰ Benedictꝰ in ca
pitulo ſecũdo regule de paſtore dicẽs. Sciat
abbas culpe paſtoris incũbere quicq̇d pater⸗
familias in ouibꝰ minꝰ vtilitatis poterit ĩue
nire. Tertiũ eſt pena etiã tẽporalis. Puniũ
tur enĩ nõ ſolũ in futuro ſꝫ etiã in pñti ꝓlati
negligẽtes ꝑ culpis ſubditoꝝ. Hic eſt qđ dr̃
numeri xxv. iniciatꝰ eſt iſrael beelphegor. Et
iratꝰ dñs dixit ad moyſẽ. Tolle cũctos prĩci
pes populi et ſuſpẽde eos cõtra ſolẽ ĩ patibu
lis. Hinc eſt iterũ ꝙ. i. regũ iii. dicit dñs eo ꝙ
nouerit hely ĩdigne agẽ filios ſuos et nõ cor
ripuit eos idcirco iuraui domui hely ꝙ nõ ex
piet̃ iniq̇tas domꝰ eiꝰ victimis et muneribꝰ

ineternũ. ¶ Sunt iterũ alia tria mala que re
dundant in damnũ delinquentis. ¶ Primũ ē
execatio. Credit eni interdũ delinquens cuȝ
non corrigitur illud quod fecit non eſſe ma⸗
lũ vel non eſſe tantũ malum vt eſt. ideo dicit
Gregorius. Non nulla vehemēter increpā
da ſunt vt dũ culpa ab auctore non cognoſci
tur q̄ti ponderis ſit: ab increpantis ore ſenti
atur. Et ideo bene dicitur prouerbi. xxix. vir⸗
ga et correctio tribuit ſapientiā. ¶ Secundũ
eſt delicti multiplicatio. Delictũ enim quod
non corrigitur facilius multiplicatur. Ber
nardus. impunitas eſt inſolentie mater. ra⸗
dix ĩpudicicie. tranſgreſſionũ nutrix. Et ideo
dicitur eccle. viii. q2 cito non fertur cōtra ma
los ſentētia: idcirco abſq3 timore vllo filii ho
minũ perpetrant mala. ¶ Tertiũ eſt finalis
perditio. Qui ei nō corrigunt. et ideo facili
us delicta continuant: finaliter perduntur.
ſicut patet de adonya dicente ego regnabo.
quē pater non corripuit aliquando: ꝛ ideo fi
naliter eſt interfectus. iii. regũ. i. Ideo dicitur
eccle. xli. de patre impio conqueruntur filii
quoniā ꝓpter ipſũ ſunt in obprobriũ. ¶ Dici
tur de quodā iuuene ꝙ cũ propt̄ delicta ſua
duceretur ad patibulũ. et patre euȝ ſequente
peteret oſculũ: in fine arripiens cũ dentibus
naſũ eius abſcidit. et dixit ꝙ hoc fecit quia ꝓ
pter eius culpā qui nũq̄ eũ correxerat ab in⸗
fantia venerat ad obprobriũ. ¶ Sunt et alia
tria mala que redundant in damnuȝ totius
vniuerſitatis. ¶ Primũ eſt infectio. Sicut ei
ouis morbida niſi ſanetur inficit gregē: ita
peccatũ vnius ĩcorrectũ inficit alios. Orige⸗
nes ſuper illud numeri. xxv. Suſpēde princi
pes in patibulis. pro populo cogūtur prepo⸗
ſiti reddere rationē ne forte non docuerint.
non monuerint nec ſollicite arguerint eos q
primũ peccauerit ne contagiũ diſpergeretur
in plures. ¶ Secundũ eſt difficultas corrigen⸗
di. q̄to eni in plures trāſit infectio: tanto dif
ficili⁹ eſt eā corrigere. glo. ſup illo verbo. iob
quarto. ſquamis ſeſe prementibus qui diuiſi
corrigi potuerunt: in iniquitatũ ſuarũ perti
nacia vniti perdurāt. ¶ Tertiũ eſt rebellio ad
oē bonũ. Delictũ eni incorrectũ non ſolũ in
ficit alios: ſed ineptos omni bono reddit: ita
vt nullũ bonũ ſpũale poſſit ad eos introdu⸗
ci. Job xli. vna vni coniungitur: ita vt ne ſpi
raculũ quidē incedat per eas. qđ dicitur ſecũ

dũ glo. quia nulla exhortatio ſpũalis apud
tales proficit. propter hec igitur predicta bñ
dicitur prelato vt corripiat. ¶ Tertio notādũ
ꝙ hoc quod dictũ eſt abbatē ſiue prelatuȝ de
bere corrigere culpas ſubditorum: intelligen
dum eſt cũ opportunitas adeſt corrigendi. q2
aliquando ſine peccato rectorũ culpe delin⸗
quentiũ diſſimulande veniũt: ſicut docet be⸗
atus Gregori⁹ in paſtorali ca. xxii. ita dicēs.
Rector debet aliquando ſubditorũ vicia diſ⸗
ſimulare: et tamen ea que diſſimulat iudica
re. Aliquando etiam aperte cognita mature
tolerare exemplo domini qui eſt iudex iuſtus
fortis et patiens: et quia medici quoq3 tem⸗
pora ſeruant. Unde pſalmiſta dicit. Supra
dorſum meuȝ fabricauerunt peccatores. q. d.
quos corrigere nequeo q̄ſi dorſo ĩpoſituȝ on⁹
porto. ¶ Sequit̃ (Meminiſſe debet ſemp ab
bas quod dicitur. Et ſcire quia cui plus com
mittitur plus ab eo exigitur. ¶ Hic reducit ad
memoriā abbati inſtitutionē ſuam. et cōmiſ
ſionē gregis. et arduitatem officii: vt atten⸗
tum eũ magis reddat et diligentem. ¶ Ex cō⸗
miſſione autē ſibi facta gregis merito debet
reddi abbas attentus. cuȝ ita ſit ꝙ q̄to plus
ei a dño cōmiſſum eſt in preſenti: tanto āpli⁹
in futuro iudicio requiret̃ ab eo. De quo gre
gori⁹ in omelia quadā ita loquit̃. Lectio ſan
cti euāgelii ſollicite nos cōſiderare admonet.
ne nos qui pl⁹ ceteris in hoc mundo accepiſ
ſe aliquid cernimur: ab auctore mũdi graui⁹
inde iudicemur. Cũ eni augent̃ dona ratōes
etiā creſcunt donorũ. et ſecundũ ꝙ accipit: ra
tionē cōpellitur reddere. Itē idē. Tm̃ quip⸗
pe ab vno quoq3 noſtrũ venturus iudex exi⸗
get: q̄tũ vnicuiq3 ſue pietatis donũ diſtribu⸗
it. ¶ Sequitur (Sciatq3 ꝙ difficilē et arduā
rē ſuſcepit regere aīas ꝛ multorũ ſeruire mo
rib⁹. et aliũ quidē blandimentis: aliũ vero in
crepationib⁹: aliũ ſuaſionib⁹. et ſecūdũ vniuſ
cuiuſq3 qualitatē vel intelligentiā ita ſe oĩ⸗
bus conformet et aptet: vt non ſolũ detrimē
ta gregis ſibi cōmiſſi patiat̃: verũ etiā ĩ aug⸗
mētatōe boni gregis gaudeat) Arduitatē et
difficultatē paſtoralis officii ſctũs pat̃ cōme
morat: vt abbas intelligat m̄lta cũ ſapiētia
pitia ac diligētia q̄ in paſtore aīa; eſſe debȝ.
¶ Qñ hac difficultate paſtoral̃ regiminis pen
ſata. beatus Gregori⁹ in paſtorali admirās
de quibuſdam preſumptuoſis ad huiuſmodi

officia ait/ Nulla ars doceri preſumitur/ niſi intenta prius meditatione diſcatur/ Ab impitis paſtorale magiſteriū qua temeritate ſuſcipitur/ quando ars artiū eſt regimen aīaruꝫ? De hoc auteꝫ quod ait: ſecūdū vniuſcuiuſqꝫ qualitatem et intelligentiā incūbat prelato curam ſui regiminis temperare/ exemplū ponit notabile gregorius nazarenꝰ dicēs/ Si poſſibile eſſet vnū aīal fieri ex diuerſis aīaliuꝫ ⁊ beſtiarū generibus/ incumberet ei qui curam haberet illiꝰ aīalis tot varia facere/ quot varietates ſingulorū aīaliū requirerent/ Non enī eadē vox apta eſt oībus nec eiſdē aguntur/ nec idē cibus omībus competit/ nec palpandi nec fouendi modus idem eſt/ imo ipſe quibus alie mitigantur alie excitant̄ ad furorē/ Cum ergo corpus congregationis commiſſe abbati aut alteri prelato habeat huiuſmodi varietates/ neceſſe eſt curā prelati ſecūdū has diuerſitates adaptari et conformari illi/ Quare vt beatus criſoſtomꝰ optīe dicit. Multo conſilio et prudentia opus eſt paſtori/ et mille vt dicitur oculis ad ſpeculandum vndiqꝫ/ ad eruditionem earum quas gubernat animarum.

Capitulum xiiii. ꝙ abbas non debet parui pendere ſalutē animarum ſibi commiſſaruꝫ ſed maxime debet et ſuper omnia alia gerere curam illarum.

Ante omnia ne diſſimulās aut puipendēs ſalutē aīarū ſibi cōmiſſaꝝ/ non plus gerat ſollicitudinē de rebus tranſitoriis et terrenis atqꝫ caducis/ ſed ſemꝑ cogitet. quia aīas ſuſcepit regendas: de quibus et rationeꝫ redditurus eſt/ Et ne cauſetur de minori forte ſubſtātia: meminerit ſcriptuꝫ/ Primum querite regnū dei et iuſtitiam eius: et hec omnia adiicientur vobis/ Et iterum/ nichil deeſt timentibus eū.

Sequitur (Ante oīa) ſcꝫ caueat (ne diſſimulans/ aut puipendens ſalutē aīaꝝ ſibi comiſſarū/ non plus gerat ſollicitudinē de rebus tranſitoriis ⁊ caducis atqꝫ terrenis) ſupple ꝙ de ſpiritualibꝰ (ſed ſꝑ cogitet quia aīas ſuſcepit regendas de quibus et rationē redditurus eſt) Iſta eſt quinta conſideratio faciens ad bona qualitatem abbatis.

Ubi notandū primo/ ꝙ valde reprehenſibile eſt ꝙ abbas aut quicūqꝫ alius prelatus animas vilipendat/ qui vices eius gerit qui animas ſpecialiter amat. ſapi. xi/ Parcis omnibus quoniā tua ſunt domine qui amas animas/ frequenter eſſent ei appendēde anime ex precio quod ſaluator eis dedit/ ne ſibi vileſcerent. frequenter cogitandum eſſet ei/ ꝙ ſaluator pro eis animā ſuam poſuit et ſanguine ſuo eas requiſiuit/ Negligētia prelati circa ſpiritualia cum diligentia circa temporalia in aliquibus monaſteriis in quibus omia honeſte et ſecundum ordinem fieri debent/ tātam inordinationē inducit vt in eis terra ſit ſurſū et celum deorſum/ Terrena enim ibi celeſtibus preponuntur/ Pedes ſunt ibi ſupra caput/ Uiri enī ſpirituales ibi deſpiciuntur/ homiues vero terrena ſapientes. ad regimē temporale vtiles in honore habentur/ Pes eſt ille. qui ſollicitudine et amore et miniſterio terrā tangit/ qui frequenter leditur ⁊ maculatur/ ⁊ licet videatur eſſe neceſſarius qꝛ ſuſtinet et portat corpꝰ/ tn̄ ſi ſcandalizat eſt amputandꝰ. ſecundū illud Marci ix/ Si pes tuus ſcandalizat te āputa illū/ Facies eſt retro qꝛ in operibus que vident̄ bona potius intēditur vtilitas terrena ꝙ̄ merces eterna/ Interiora effuſa ſunt extra/ cū bona īterna ibi negligantur/ et exteriora diligantur. Eccle. iiii. dicitur de auaro/ ꝙ in vita ſua proiecit itima ſua/ Deꝰ ibi conculcat̄ et terra deificat̄/ Deficit enī ibi caritas et regnat auaricia/ vel cupiditas q̄ eſt ſimulacrorum ſeruitus. ephe. v. Diabolꝰ ibi honorifice recipit̄/ et deus contumelioſe repellitur vl' ignominioſe ſuſcipitur/ Raptores enī vel vſurarii q̄ ſunt mēbra diaboli libenter et cū magno honore ibi ſuſcipiuntur/ ⁊ cum magnis expēſis ibi porcurant̄: Boni vero pauperes vel repulſam patiunt̄/ vel male procurant̄ in quibꝰ deus recipit̄ vel repellit̄. Math. xxv. Quādiu feciſtis vni ex hiis fratribus meis minimis/ michi feciſtis.

Et ꝙdiu non feciſtis vni de minoribus his:
nec michi feciſtis. Secundo notandū ꝙ plu-
ra ſunt ſigna quibus perpendi poteſt ꝙ pre-
latus ſalutē aīarum paruipendat / et plꝰ de
rebus tranſitoriis ꝙ de aīabus ſollicitudinē
gerat. Primū ſi in propria perſona terrenis
negociis intendit / et in ſpiritualibus vicariū
ponit. Secundū ſi non timet fratres ſuos pe
riculo exponere / vt temporalia bona ſeruare
valeat vel augere / vt cū fratres iuuenes et le
ues ponit in officiis exterioribus. Tertium
ſi cū magnis expenſis muros erigit / et mores
negligit. Quartū ſi quothidianas expenſas
frequenter computat / animarum vero detri
menta vel profectus ignorat. Quintū eſt ſi
quando conueniūt fratres ad capitula / de re
rum temporaliū conſeruatione vel multipli
catione eſt tractatus primus / de ordinis ve-
ro reformatione vltimus vel nullus. Sextū
ſi ſollicite prouidētur que neceſſaria ſunt cor
poribus / De hiis vero non curatur que ſunt
neceſſaria aīabus. Primū ſcꝫ ꝙ prelatꝰ ꝙtū
ad ſpiritualia vicariū ponat / et relicto grege
temporalibus intendat valde reprehenſibile
eſt / et multum longe a conſilio quod dedit
ihetro moyſi / exo. xviii. Eſto inquit tu popu-
lo in hiis que ad deū pertinet. Prelatus ad
intēdendū temporalibus aliū debet ſubſtitu
ere / ipſe vero orationi et doctrine debet intē-
dere. Ipſe debet eſſe quaſi medius inter deū
et populū / Alquādo debet loqui deo pro ſub
ditis ipſum orando / Aliquādo ſubditos pro-
deo eos inſtruendo. Quod autē non ſit tu-
tum vicarium ponere et gregem deſerere / pa
tet ex primo vicario ſynagoge. Moyſes enī
aſcenſurus ad dn̄m / ad regimen populi meli
orem vicarium poſuit quē inuenit / et tamen
populus quē recedens fidelē reliquit / elapſo
modico tempore ipſo redeunte inuentus eſt
infidelis. Secundū ſcꝫ pro rebus temporali-
bus periculis fratres exponere / perſonas mi
nus ſecuras in exterioribus officiis ponēdo /
vel per prioratꝰ paruos eos diſpergendo mul
tū eſt reprehenſibile. Cum enī boni paſtoris
ſit aīam ponere pro ouibus ſuis / longe vide
tur eſſe a bonitate paſtoris / pro temporalibꝰ
rebus eos exponere lupis. Lupi infernalis ē
oues diſpgere. ſecundum illud Jo. x. Lupus
rapit ⁊ diſpergit oues. Saluatoris vero ⁊ bo
ni paſtoris eſt oues colligere. Unde Math.
xii. dicit ſaluator. Qui non congregat mecū
diſpergit. Et io. x. Alias oues habeo que nō
ſunt ex hoc ouili / et illas me oportet adduce-
re / ⁊ fiet vnū ouile ⁊ vnꝰ paſtor. Ezech. xxxiiii
Uiſitabo oues meas / et liberabo eas ex omi
bus locis in quibus diſperſe fuerīt / in die nu-
bis et caliginis. Mandato pharaonis diſp-
ſus eſt populus iſrael per vniuerſam terram
egypti / ad colligendas paleas. exo. v. Et pro
curatione pharaonis infernalis / viri religio
ſi de monaſteriis magnis per paruos priora
tus videntur fuiſſe diſperſi / vt temporalia bo
na acquirerent vel conſeruarent. Tren. iiii.
Diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite oī
um platearum / cum ſaluator diſperſos iſrael
congregare venerit. yſa. x. Ualde indiſcrete
feciſſe videntur / qui vices eius gerebant quā
do congregatos diſperſerunt. Item cū dauid
qui ſuper ſenes intellexit dixerit / Ecce ꝙ bo-
nū et ꝙ iocundū habitare fratres in vnū / te-
merarie videntur egiſſe qui eos qui elegerāt
viuere in congregatione / poſuerunt in diſper
ſionē. Thome exiſtenti in congregatione ap
paruit dn̄s / ſeparato vero ab ea nō apparuit
Jo. xx. Filii iacob congregati patris benedi-
ctionē receperunt. Gen̄. xlix. Et ſuper diſci-
pulos congregatos ſpiritus ſanctus deſcen-
dit. act. ii. In paruis prioratibus religio āni-
chilatur / ibi vicio proprietatis appropinqua
tur / meritū obedientie minuitur / continen-
tia facile periclitatur / qui ſolus eſt in priora-
tu vel cum vno ſocio frequenter fere eſt ꝓpri
etarius / que habet pro maiori parte habet ſi
bi / obediētia ipſius minus meretur / cui nullꝰ
aliquid iubet / et ideo facit quod facere libet.
Continentia etiam facile periclitatur / quia
opportunitas peccandi habetur. Bernardꝰ
cuidam moniali volenti deſerere congregati
onē / Audi me filia audi fidele conſiliū / Noli
te ſeparare a grege / nequando lupus rapiat
et non ſit qui eripiat. Ezechi. xxiiii. Diſperſe
ſunt oues mee ⁊c / et facte ſunt in deuoratio-
nem omniū beſtiarū agri. Sequitur. Et ne
cauſetur forte de minori ſubſtantia) Hic re-
ſpondet cuidā tacite queſtioni / quam forte ab
bas faceret / quid ſi monaſterium paruas ha
bet prouiſiones / minuſqꝫ ſit prouiſū ꝙ neceſ-
ſitas exigat monachorū. Reſpondet. Nullꝰ
timeat / nullus cōqueratur de inſufficiēti ſub
ſtantia / id eſt prouiſione / quia abſqꝫ dubio cō

fidendū eſt ꝙ deus pro ſua bonitate ſufficienter prouidebit ſuis ſeruitorib⁹ / Et hoc eſt qđ ſequitur(meminerit)ſcꝫ abbas(ſcriptū: primū querite regnum dei et iuſticiã eius ꝛ hec omia adicientur vobis) Math.vi(iterum) ſcꝫ meminerit(qđ etiaꝫ dñs ait p prophetã) ps.xxxiiii.(Nichil deeſt timentibus eum) ¶ Ubi notandum ꝙ tria ſunt que dare poſſūt ſeruitoribus dei fiduciã ꝙ nichil neceſſarioꝝ defuturū eſt eis/ Primū eſt ex parte dantis liberalitas/ Si eī nobilis quilibet familie ſue prouidet/ q̄tomagis nobiliſſimus et clemētiſſimus ac magnificentiſſimus dñs noſter. Luce xii / Nolite ſolliciti eſſe.glo. Indecoruꝫ eſt homī curare de cibo vel veſte/qui militat regno/ Nouerit rex q̄admodū familiam paſcat.alat.ꝛ veſtiat/ Secundum eſt/ex parte recipientis nobilitas ſiue dignitas/qua ſerui dei ceteris ꝑferunt.vnde glo.ſuper ps.xxxiii. dicit/ Paſcebat dñs contemnentē ſe/ꝛ deſerebat timentem ſe:quaſi dicat non. / Unde ad hebꝛe.xiii.dicitur ex perſona dei / Non te deſeram.glo.qui neceſſaria donē/ nec derelinquã.glo.derelinqueretur qui fame periret/ ¶ Tertiū eſt ex parte dati ſiue rei date precioſitas/ Math.xvi.dicit dñs. Nonne aīa plus ē ꝙ eſca/et corpus ꝙ veſtimentū:vbi glo.dicit. qui maiora dedit/id eſt vitam et corpus/dabit minora.i.victū et veſtes/propter hoc merito dicit cum omī fiducia propheta/ Timete dñm om̄es ſancti eius/quoniã non eſt inopia.glo.temporaliū timētibus eū. ps.xx.

¶ Capitulum xiiii.ꝙ abbas frequenter debet cogitare ꝙ rationē redditurus eſt deo de aīabus quas regendas ſuſcepit.

Sciatqꝫ abbas/qꝛ qui ſuſceperit aīas regendas ꝑparet ſe ad rationē reddendã/Et q̄tuꝫ ſub cura ſua fratrū ſe habere ſcierit numerū/agnoſcat pro certo quia in die iudicii ipſaꝝ omniū aīarum eſt dño redditurus rationē/ſine dubio:addita et ſue aīe. /Et ita timens ſemper futuram diſcuſſioneꝫ paſtoris de creditis ouibus/cū de alienis ratiociniis cauet: redditur de ſuis ſollicitus./ Et cuꝫ de admonitionibus ſuis emēdationē aliis ſubminiſtrat/ ipſe efficitur a viciis emendat⁹.

Inter omnes cogitationes pertinētes ad ſtatum prelati/hec eſt de magis neceſſariis vt non ad horam/ſed ſemper cogitet de ratione reddenda deo de ſubditis/ Ideo beatus Bñdictus ſubdit dicens(Sciatqꝫ abbas quia qui ſuſcipit aīas regendas preparet ſe ad rationē reddendam) Et hec ē ſexta conſideratio quam ponit ad bonã qualitatē abbatis/que eſt ſollicitudo et vigilantia boni regiminis/que cōſurgit ex hoc ꝙ rationē redditurū ſe nouit gregis ſibi cōmiſſi/. ¶ Requiret aūt deus a prelatis ſiue paſtorib⁹ rationē gregū ſibi cōmiſſoꝛuꝫ/ ſecundū illud ezechi.xxxiiii. Ecce ego requirã gregem meū de manu paſtoꝝ.et ĩ. Ego ipſe requirã oues meas/ Luce etiã xvi.dicit vnicuiqꝫ taliū/redde rationē vilicationis tue(Ubi notandum ꝙ circa rationē reddendã de aīabus dñs requiret rationē de numero ouiū/ Job xxxiii. Ad huc tranſibunt greges ad manū numerantis/quod expaueſcēs beatus Auguſtinus dicit. Quid faciã cum exigetur a me ratio tot aīarum/que pendent ad collū meum / Et beatus Benedictus de hoc loquēs ſubdit(Et q̄tum ſub cura ſua fratrum ſe habere ſcierit numerum:agnoſcat pro certo quia in die iudicii ipſarū omniū aīarum eſt redditurus domino rationē ſine dubio addita.ſ. ratione et ſue aīe) Debet ergo abbas curam ſollicitaꝫ gerere de cuſtodia ouiū/ſaluatoris noſtri exēplo.qui dicit Jo.xvii./ Pater quos dediſti michi ego cuſtodiui/et nemo periit ex eis niſi filius perditionis/ Item requiret ſecundo rationem de fructu ouiū/de quo beatus Benedictus ſupra dixerat./ Sciatqꝫ abbas culpe paſtoris incumbere/quicqđ in ouibus pater familias vtilitatis minus potuerit inuenire/ quare neceſſe eſt abbatem operam dare diligentem circa ſubditos/vt debitū fructuꝫ reddant/exemplo illius boni paſtoris qui dicit. Gen̄.xxxi./ Oues tue et capre tue ſteriles nō

fuerunt. Item tertio requirit ratione͂ dn̄s de
qualitate ouiū ſcʒ quales erāt an ſcʒ pigues
an tenues. Ezech. xxxiiii. Ecce ego iudico in
ter pec⁹ pigue et macilentū. Et ideo debet p̄
latus ſollicitus eſſe de bene paſcendo grege͂
paſcuis optimis ſcʒ doctrinis ſanctis et vir⸗
tuoſis exemplis vt pingues ſcʒ deuotiōe red
dere eas valeat. iuxta illud quod dn̄s ait pe
tro. paſce oues meas. io. vltimo. Secundo
ꝙ prelatus deficie͂s in ratione reddenda nō
leuiter ſʒ grauiſſime punietur. reddet quide͂
aīam pro aīa ſecundum illud. iii. reguʒ. Cu⸗
ſtodi virum iſtum qui ſi lapſus fuerit erit aīa
tua ꝓ aīa illius. Sapi. vi. Duriſſimū iudici⸗
um fiet hiis qui preſunt. Glo. magis puni⸗
entur quibus plus cōmittitur. zacha. x. Su
per paſtores iratus eſt furor meus. Iſta aute͂
ſanctus pater frequenter cōmemoranda di⸗
cit eſſe abbati. vt timore future diſcuſſionis
perterritus circa curā ſubditorū ſuoruʒ vigil
ſit et ſollicitus. Unde ſubdit. Et ita timens
ſemper futurā diſcuſſionem paſtoris de credi
tis ouib⁹. cū de alienis ratiociniis cauet red⸗
ditur de ſuis ſollicitus. ⁊ cū de admonitioni⸗
bus ſuis emendatione͂ aliis ſubminiſtrat ip
ſe efficitur a viciis emendatus. Hinc dicit
apoſtolus ad hebre. vltimo. Obedite prepoſi
tis veſtris. ⁊ ſubdit. Et ſubiacete eis. Ipſi eni͂
peruigilant quaſi ratione͂ reddituri pro ani
mabus veſtris. Et ad ro. xii. Qui preeſt in
ſollicitudine ſuple preſit.

Capitulū xv. et eſt capitulum tertium re
gule de adhibendis ad conſiliū fratribus.

Quotiens aliqua precipua
agenda ſunt in monaſte⸗
rio: cōuocet abbas ome͂ʒ congre
gatione͂: et dicat ipſe vnde agit̄.
Et audiens conſiliū fratrū tra⸗
ctet apud ſe: et qđ vtilius iudica
uerit faciat. Ideo aute͂ om̄es ad
conſiliū vocari diximus: quia ſe
pe iuniori dn̄s reuelat qđ meli⁹
eſt. Sic aute͂ dent fratres conſili
um cū om̄i humilitatis ſubiecti
one. vt non preſument procacit̄
defendere qđ eis viſū fuerit: ſed
magis ī abbatis pe͂deat arbitrio.
vt qđ ſalubrius iudicauerit eſſe
ei cuncti obediant. Sed ſicut di
ſcipulis conuenit obedire magi
ſtro: ita et ipſū prouide ⁊ iuſte cō
decet cuncta diſponere. In oīb⁹
igitur oe͂s magiſtrā ſequātur re
gulā: neqʒ ab ea temere deuietur
a quoquam. Nullus in monaſte
rio proprii ſequatur voluntate͂.
neqʒ p̄ſumat qſqꝫ cū abbate ſuo
proterue intus vel foris mona⸗
ſterio contendere. Quod ſi preſū
pſerit: regulari diſcipline ſubia⸗
ceat. Ipſe tamen abbas cū timo
re dei et obſeruatione regule oīa
faciat. ſcie͂s ſe proculdubio de oī
bus iudiciis ſuis equiſſimo iudi
ci deo ratione͂ redditurū. Si qua
vero minora agenda ſunt in mo
naſterii vtilitatibus: ſeniorū tā
tum vtat̄ conſilio. ſicut ſcriptuʒ
eſt. Om̄ia fac cū conſilio et poſt
factum non penitebis.

Expoſita iam bona qualitate abbatis
in ſupiorib⁹ qui caput ⁊ pat̄ eſt congre
gationis. quia maxime ad bonū regi⸗
men paſtoris expedit cuncta agere cū conſi⸗
lio dice͂te ſapientiſſimo ſalomone prouer. xxiiii.
Ubi conſilia multa ibi ſalus: ſanctus pater
Benedictus ſubiungit capitulū de faciendo
om̄ia cū maturo conſilio. Et ponunt̄ in hoc
capitulo tria principalia documēta. Primū
reſpicit prelatū conſule͂tem. Secundū ipſos
conſiliarios. Tertium eſt cōmune omnibu

Circa primū dicit ſic(Quotiens aliqua pre⸗
cipua agenda ſunt in monaſterio conuocet
abbas omēʒ congregationē .et dicat ipſe vn
de agitur)id eſt que neceſſaria agenda incū⸗
bunt vel iminent. Totā congregationem cō
uocari iubet.tum quia qđ omēs tangit meri
to ab omibus debet approbari. tum quia vt
dicit ſanctus pater(Sepe iuniori deus reue⸗
lat qđ melius eſt)Math.xi. Confiteor tibi
pater quia abſcondiſti hec a ſapientibꝰet pru
dentibus et reuelaſti ea paruulis. Notan
dum circa hoc preceptū ſiue documentū. pri
mo ꝙ plurimū vitanda eſt ſingularitas pro⸗
prii conſilii.quoniã vt ait beatus Bernardꝰ
In corde duplex lepra eſt.propria voluntas
et propriū conſiliū. Utraqʒ lepra nimis peſſi
ma; lepra vero proprii conſilii eo pernicioſi⸗
or eſt quo magis occulta.et q̃to plus abun⸗
dat tanto quiſquis ſanior eſſe videtur. Hec
illorū eſt qui ʒelum dei habent: ſed non ſecū⸗
dum ſcientiã.ſequentes errorem ſuum et ita
obſtinati in eo vt nullis velint conſiliis acqe
ſcere. Hii ſunt vnitatis diuiſores.inimici pa
cis.caritatis expertes vanitate tumētes pla
centes ſibi et magni in oculis ſuis.ignoran⸗
tes dei iuſtitiã:et ſuam volentes conſtituere
Et que magis ſuperbia ꝙ vt vnus homo to
ti congregationi iudiciū ſuū preferat tanq̃
ipſe ſolus babeat ſpiritū dei. idolatrie ſcelus
eſt nō acquieſcere et quaſi peccatum ariolan
di. Sant nunc qui ſe faciūt religioſiores aliis
q̇ nō ſunt ſicut ceteri hoĩʒ: ecce arioli ꝛ idola
tre facti ſunt. Secundo notanduʒ ꝙ quattu
or gradus deſcribit ſanctus pater. Primo
eni iubetur abbas cum conſilio congregatio
nis diſponere que agenda ſunt. In hoc maxi
me differt homo a brutis quia bruta impetu
nature ſe mouent: homo autē conſilio ſe mo
uere debet .eccle.xiii. qui cuncta agunt cū cō
ſilio reguntur ſapientia. Et infra. Aſtutus
omia agit cū conſilio. Qui fatuus eſt aperi⸗
et ſtultitiã. Et eccle.xxxvi. Ante omia verbū
verax precedat te. Et ante omnē actū conſi⸗
lium ſtabile. Secūdo gradu iubetur. Abbas
omino vota fratrū plene et gratanter audi⸗
re vt nullius conſiliū ſpernat cōtemnat aut
irrideat.prouer.xxii. Qui ſapiens eſt audit
conſiliū exemplo moyſi qui audiuit conſiliuʒ
ihetro qui erat multū inferior eo ꝛ religione
et auctoritate et ſapientia.exo.xviii. Tertio

gradu iubet abbas auditis oĩʒ fratruʒ votis
apud ſe tractare quid ſit vtilius. Unde dicit
(Et audiens conſiliuʒ fratrū tractet apud ſe
quid ſit vtilius aut expedientius) Propriuʒ
eni preſidentis eſt vt ait ſeneca examinare cō
ſilium.et non cito leui credulitate ad falſa p
labi. Bernardus. Noli inquit precipitanter
agere.diu cōſidera:diligēter intuere. Quar
to gradu iubetur abbas exequi qđ omĩʒ con
ſiliis bene ponderatis vtilius eſſe iudicaue⸗
rit:ibi(Et quod vtilius iudicauerit faciat)
Sequitur ſecundū documentū ſancti patris
quod reſpicit ipſos qui daturi ſunt conſiliuʒ
(Sic autē dent fratres conſiliū cum omĩ hu
militatis ſubiectione vt non preſumant pro
caciter)id eſt ſuperbe impudenter ĩmodera⸗
te(defendere quod eis viſū fuerit. ſed magis
in abbatis pendeat iudicio)ſuple non illius
vel illorū qui proterue ſua vota defendere p̄⸗
ſumpſerunt(vt quod ſalubrius eſſe iudicaue
rit ei cuncti obediant)Sequitur tertiū docu
mentū qđ reſpicit ſimul tam abbatē ꝙ ſubdi
tos(ſed ſicut diſcipulis conuenit obedire ma
giſtro ita et ipſum prouide et iuſte cōdecet cū
cta diſponere)quaſi dicat Ideo admonui ab
batē ſalubriter iudicare: ꝛ monachos non ſu
perbe defendere. quia ſicut illis cōuenit obe
dire ita et abbatē decet prouidere et iuſte cū
cta diſponere. Sequitur (In omibus igiť
omēs)ſcʒ tam abbas ꝙ ſubditi (magiſtram
ſequantur regulã) ita vt nulli ſiue abbati ſi
ue ſubdito liceat aliquid contra regulam dif
finire vel ordinare(nec ab ea temere)id eſt p̄
ſumptuoſe(declinetur a quoq̃)nec ſcʒ a ſub⸗
dito nec ab abbate. Nam vt ait Bernardus
Super fratrum tranſgreſſiōes nō ſuper pa⸗
trū traditiones cōſtituitur qui abbas eligiť:
cultor mandatorum:vltor viciorum(Nullus
in monaſterio proprii ſequatur cordis volū⸗
tatem.neqʒ preſumat quiſq̃ cū abbate ſuo p
terue intus aut foris monaſterio contendere
qđ ſi preſumpſerit regulari diſcipline ſubiace
at. Ipſe tamen abbas cū timore dei et obſer
uatione regule omia faciat ſciens ſe procul⸗
dubio de omibus iudiciis ſuis equiſſimo iu⸗
dici deo rationē redditurū) Ubi notanduʒ
rationabilem ordinē. monachus errans de⸗
bet ſubiacere regulari diſcipline. Abbas vero
errans qui ĩ monaſterio ſuperiorē nō habet
a quo iudicetur iudicio reſeruatur diuino.

Ca^m 3^m v^c + .d Ca^m qrtu^m v^e .a

¶ Sequitur (Si qua vero minoꝛa agenda ſūt in monaſterii vtilitatibus: ſenioꝛū tantū vtatur conſilio) Minoꝛa dicit reſpectu precipuoꝛū/ cuiuſmodi ſunt que non totā cōmunitatem concernūt/ vel que non habent plurimū difficultatis/ ſicut eſt depoſitio aut mutatio alicuius officialis vel tranſlatio ab vno officio in aliud/ aut coꝛrectio alicuius officialis aut prouiſio de neceſſariis monaſterii/. talia agenda ſunt cū conſilio ſenioꝛū tantū/ Non enī tota congregatio fatiganda eſt pro minoꝛib⁹ reb⁹/ Ubi notandū ꝙ triplex eſt grad⁹ rerū agendarū/ videlꝫ maximarū minoꝛū et minimarū/ Maxima diſponenda ſunt cum conſilio totius congregationis/ Minoꝛa ſiue media cū conſilio tantum ſeniorū/ Minima ſiue quotidiana diſponere ipſe pꝛelatus poteſt/ nulli⁹ alterius requiſito conſilio/ Grauiſſimū quidā onus eſſet prelato et ſenioꝛibus/ ſi propter quelibet pꝛecipienda diſponēda aut pꝛohibenda: conſiliū ſenioꝛum deberet euocari/ Preterea notandum ꝙ ſenioꝛ hoc loco non ſemper videtur notare ſenectutem etatis/ aut pꝛioꝛitatē conuerſionis/ quia quandoqꝫ in multis huiuſmodi. nec abundat conſilii maturitas. nec rerū experientia. / Sed ſenioꝛes credimus hic prudentioꝛes et magis expertos appellatos/ ſecundum illud thobie. iiii. Conſiliū a ſapiente require/ Cauſa autē huius admonitionis de agendis reb⁹ ſp cū conſilio aſſignat/ ex auctoꝛitate ſacre ſcripture: dicens (ſicut ſcriptū eſt) ſcꝫ eccle. xxxii (Omia fac cū conſilio et poſt factū nō penitebis)

¶ Capitulum xvi. et eſt quartū regule que ſunt inſtrumenta bonoꝛū operum.

Conſequenter nobis ſermo habendus eſt circa capitulꝫ quartum regule/ in quo deſcribuntur que ſunt inſtrumenta bonoꝛū operum/ In ſuperioꝛibus ſanctus pater Benedictus declarans ſe velle diuini ſeruicii ſcholā īſtituere/. quia ī qualibet facultate. neceſſario artis inſtrumenta in pꝛimis deſcribēda veniunt./ Deſcripto ergo qualis debeat eſſe abbas/ qui magiſter et rectoꝛ ſchole eſt/ iam exponit que ſunt inſtrumenta bonoꝛū operū/ qnibus ī hac ſpūali ſchola pꝛo acquirenda perfectione religionis/ et capeſcenda ſuperna beatitudine ꝯtendum ſit/. qui finis vltimus et potiſſimus eſt/ Ad quē huius ſancte ſchole diſcipulus. huius ſpiritualis artis induſtꝛius appetitoꝛ omni conatu ſuo anhelat et concupiſcit/ Interpꝛetatur autem ſanctus pater religioſā conuerſationē ſcholā diuini ſeruicii/ quoniam ſtatus religionis vt ſanctus Thomas docet. quedā diſciplina eſt et exercitium ad perfectionem perueniendi/ Ad quā quidem aliqui peruenire nitūtur exercitiis diuerſis/ ob quā etiā cauſam ſanct⁹ pater pꝛecepta varia virtutum que deſcribit in hoc quarto capitulo inſtrumēta nominat acquirēde perfectionis/ Pꝛo eo etiā. quia virtutes media ſunt diſponentia ad conſecutionem finis vltimi/ ſecūdū illud ariſtotelis ſeptimo phiſicoꝛū. Uirtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimū: dicit Abbas moyſes libro collationū collatōe pꝛima/ Ieiuniū. vigilie. meditatio ſcripturarꝫ. nuditas. ac pꝛiuatio omim facultatū non perfectio/ ſed perfectionis inſtrumenta ſunt. quia non in ipſis conſiſtit diſcipline illius finis/ ſꝫ ꝑ illa peruenitur ad finem. ¶ Eſt autem ſciendū ꝙ ſanctus Benedictus in hoc capitulo ſeptuaginta duo ponit/ que inſtrumenta bonoꝛum operum/ ſiue oꝛnamenta virtutum/ ſiue documenta ſchole diuini ſeruicii/ ſiue fundamēta ſpiritualis edificii nominari poſſunt/ que et ſi ſanct⁹ pater in vno capitulo cōcluſerit: nos tamen pro amplitudine materie eoꝛum. et vt prefati cariſſimi fratris dñi Arſenii ad hoc opus nos impellentis votis plenius ſatiſfaciamus/ de illis per diuerſa capitula doctrinaliter agemus/ Diſtinguūtur autē hec bonoꝛū operū inſtrumenta vt ſequitur.

¶ Pꝛimum inſtrumentū.

¶ In pꝛimis dñm deuꝫ diligere ex toto coꝛde/ tota aīa tota virtute.

ii. ¶ Deīde pximū tanꝗ ſeipꝫ

iii ¶ Deinde non occidere.

iiii ¶ Non adulterari.

v ¶ Non facere furtum.

vi ¶ Non concupiſcere.

vii ¶ Nō falſū teſtimoniū dicē.

viii ¶ Honorare oīes hoīes.
ix ¶ Et qđ ſibi quis fieri non vult alii non faciat.
x ¶ Abnegare ſemetipſū ſibi vt ſequatur xp̄m
xi ¶ Corpus caſtigare
xii ¶ Delicias non amplecti
xiii ¶ Ieiunium amare
xiiii ¶ Pauperes recreare
xv ¶ Nudum veſtire
xvi ¶ Infirmum viſitare
xvii ¶ Mortuum ſepelire
xviii ¶ In tribulatiōe ſubuenire
xix ¶ Dolentem conſolari
xx ¶ A ſeculi actibus ſe facere alienum
xxi ¶ Nichil amori xp̄i p̄ponē
¶ xxii ¶ Iram non perficere
xxiii ¶ Iracundie tempus non reſeruare
xxiiii ¶ Dolū in corde non tenere
xxv ¶ Pacē falſam non dare
xxvi ¶ Caritatē nō derelinq̄re
xxvii ¶ Nō iurare ne forte piuret
xxviii ¶ Veritatem ex corde et ore proferre
xxix ¶ Malū p malo nō reddere
xxx ¶ Iniuriam non facere: ſed et factā patienter ſufferre
xxxi ¶ Inimicos diligere
xxxii ¶ Maledicentes ſe non remaledicere: ſʒ magis benedicere
xxxiii ¶ Perſecutiones propter iuſtitiam ſuſtinere
xxxiiii ¶ Non eſſe ſuperbum

xxxv ¶ Non vinolentum
xxxvi ¶ Non multum edacem
xxxvii ¶ Non ſomnolentum
xxxviii ¶ Non pigrum
xxxix ¶ Non murmurioſum
xl ¶ Non detractorem
xli ¶ Spem ſuā deo cōmittē
xlii ¶ Bonū aliqđ in ſe cū viderit deo applicet non ſibi
xliii ¶ Malū vero ſemper a ſe factum ſciat et ſibi reputet
xliiii ¶ Diem iudicii timere
xlv ¶ Gehennam expaueſcere
xlvi ¶ Vitam eternam omni cōcupiſcentia ſpirituali deſiderare
xlvii ¶ Mortem quotidie ante oculos ſuſpectam habere
xlviii ¶ Actus vite ſue oī hora cuſtodire
xlix ¶ In omni loco deum ſe reſpicere pro certo ſcire
¶ l ¶ Cogitationes malas cordi ſuo aduenientes mox ad xp̄m allidere
li ¶ Et ſeniori ſpirituali pate facere
lii ¶ Os ſuum a malo vel prauo eloquio cuſtodire
liii ¶ Multū loqui non amare
liiii ¶ Verba vana aut riſui apta non loqui
lv ¶ Riſum multuʒ aut excuſſum non amare
lvi ¶ Lectiones ſanctas libēter audire

lvii ¶ Oratōi frequent̄ icūbere
lviii ¶ Mala ſua preterita cū la
chrymis vel gemitu quotidie in
oratiōe deo cōfiteri/de ipſis ma/
lis de cetero emendare
lix ¶ Deſideria carnis non pfi
cere. Volūtatē propriam odire
lx ¶ Preceptis abbatis in oī/
bus obedire/etiā ſi ipſe aliter (qđ
abſit) agat: memor illius dn̄ici p
cepti. que dicunt facite: que autē
faciunt facere nolite
lxi ¶ Nō velle dici ſāctū anteꝗ̃
ſit: ſꝫ pri⁹ eſſe vt verius dicat̄
lxii ¶ Precepta dei factis quoti
die adimplere
lxiii ¶ Caſtitatem amare
lxiiii ¶ Nullum odire
lxv ¶ Zelū et inuidiā nō habere
lxvi ¶ Contētionē nō amare
lxvii ¶ Elationē ⁊ iactātiā fugē
lxviii ¶ Et ſeniores venerari
lxix ¶ Juniores diligere in chri/
ſti amore
lxx ¶ Pro inimicis orare
lxxi ¶ Cum diſcordātibus an/
te ſolis occaſū i pacem redire
lxxii ¶ Et de dei miſericordia
nūꝗ̃ deſperare.

¶ Capitulum xvii. de primo inſtrumento vi
delicet de dilectōe dei: vbi agitur cur et quo/
modo deus ſit diligendus.

In primis dominū deuꝫ diligere ex to
to corde/tota aīa/tota virtute) Meri
to ſapientiſſimus pater Benedictus
primū omiꝫ inſtrumentorū bonorū operum
poſuit dilectionē dei/ qꝛ hoc eſt primū digni/
tate/et perfectione/et maximū mandatorum
vt dicitur. Math. xxii. ¶ Circa quod notāda
ſunt duo/ Primo ponentur ſeptem que nos
incitare debēt ad dilectionem dei/ Secundo
videbitur/de modo quo diligendus eſt deus.
¶ Primū aūt incitans nos ad dei amorē/eſt
ſūma eius bonitas/ Bonū enī per ſe obiectū
amoris eſt/ Bonū autē et pulcrū ingt dyo⁹
omīa deſiderant/ Cum autem deus ſit ſūme
bonus/merito a nobis ſūme diligendus eſt.
Unde Augu. de trinitate/ Cuꝫ iſta non dili
gantur niſi quia bona ſunt/pudeat illis inhe
rendo non amare bonū ipſuꝫ vnde bona ſūt/
¶ Item idem Augu. Diligamus id quo nichil
melius eſt/ Hoc deus eſt/cui ſi aliquid diligē
do vel preponimus vel equamus nos dilige
re neſcimus. ¶ Scđo incitat nos ad diligen
dum deum/affluentia bonorū que nobis cō/
tinue liberaliter elargitur./ Nam oīa bona
ſiue naturalia ſiue gratuita que habem⁹ de
ſuper a deo nobis data ſunt/ Om̄e enī datū
optimū/et om̄e donū perfectū deſurſū eſt de/
ſcendēs a patre luminū. Jaco. i. vbi. glo. ingt
Datū refertur ad naturā/ donū ad gratiam/
¶ De hoc amoris incitamento dicitur eccleſia
ſtici. vii. Dilige eū in omī virtute tua qui te
fecit/ Et bernar. ſuper cantica. Ualde michi
amādus eſt per quē ſū/ viuo. ⁊ ſapio: ſi ingra
tus non ſum et indignus/ Dignus plane eſt
morte qui tibi dn̄e recuſat viuere ⁊ mortuus
eſt/et qui tibi dn̄e nō ſapit: deſipit/ Et qui cu
rat eſſe niſi propter te/pro nichilo eſt/et nichil
eſt/et qui eſſe vult ſibi et non tibi/nichil eſſe ī
cipit/ inter omīa deū time et mandata eius
obſerua hoc eſt omīs homo. Et ſi hoc eſt oīs
homo: ergo abſqꝫ hoc nichil eſt homo/ Idem
in libro de diligendo deo. Infidelis ſe ei totū
debere non ignorat/quē ſui totius non igno
rat actorem/ Quid ergo ego qui deū meū te
neo non ſolū vite mee gratuitū largitorē/ſed
etiā largiſſimū adminiſtratorē/piū conſola/
torem/ſollicitū gubernatorem/ copioſiſſimū
redemptorem/eternū conſeruatorē/ditatorē
et glorificatorem? Ex hac cauſa nō modo di
ligendus eſt deus/ ſed omī hora omniqꝫ mo
mento amandus/cum nulla ſint horarū mo
menta quibus eius non fruamur beneficiis.
Unde Augu. libro ſoliloquiorum ad deū lo/

quēs/idcirco dn̄e deꝰ iuſſiſti michi lege tua/vt
diligā te oībꝰ horis et momētis/qbꝰ fruor bo
nis mīe tue/quoniaꝫ ſemper perirē.niſi quia
ſemper me regis/⁊ ſemper morerer niſi quia
ſemper me viuificas. Et omī momento mi⸗
chi tua magna beneficia preſtas/Sicut ergo
nulla hora eſt vel punctus.in omī vita mea
quo beneficio non vtar/ſic nullum debet eſſe
momentū quo te nō habeam ante oculos in
memoria mea.et te non diligā ex omni forti
tudine mea./Tertio incitat nos ad aman⸗
dum deū eius ad nos/ſumma caritas.de quo
prīe io.iiii. Diligamꝰ deū quoniā ipſe prior
dilexit nos./Auguſti. libro de cathezizandis
rudibus/ſi amare pigeat: ſaltē reamare non
pigeat. Nulla enī maior eſt ad amorē incita
tio ꝙ̄ preuenire amando./Et nimis durus ē
animus/qui dilectioni ſe volebat impendere
nolit rependere./Item idem Auguſtinus O
aīa mea inſignita dei imagine/redēpta dei
ſanguine/deſponſata fide/dotata ſpiritu/or⸗
nata virtutibus/deputata cum angelis dili⸗
ge illū a quo dilecta es/tantū intēde illi qui
intendit tibi/quere querentē te/ama amato
rem tuum a quo amaris/cuius amore p̄uen
ta es:et qui eſt cauſa amoris tui./Singulari
ter aūt nos incitare debet ad diligenduꝫ deū
illa eius ad nos dilectio/qua nulla maior eſ⸗
ſe poteſt quā in opere redēptionis nobis mō
ſtrauit./De qua beatus Bernardus/ſuper
cātica ita loquitur/Super oīa reddit ama
bilē te michi ieſu bone calix queꝫ bibiſti/opꝰ
noſtre redemptionis/hec oīno amorē noſtrū
facile vendicat totū ſibi/hoc inꝙ̄ eſt ꝙ noſtrā
deuotionē et blandius allicit ⁊ iuſtius exigit
et artius ſtringit:et afficit vehementius.

Quarto incitat nos ad amandū deū/inuitā
tis nos eum diligere auctoritas maieſtatis.
/Ipſe quippe tremende auctoritatis dn̄s pre⸗
cipit vt eū diligam.deutero.vi/⁊ Math.xxii
di.diliges dn̄m deū tuum/Cuius precepti be
nignitatē admirans beatꝰ Auguſtinus libro
cōfeſ.ita dicit/quid tibi ſū ipſe vt amari te iu
beas a me/et niſi hoc faciā iraſceris michi et
minaris ingentes miſerias./Item idem Au.
Non poſtulat a nobis deus aurū.non argen
tū nec pallia.non veſtes precioſas: nō agros
et cetera huiuſmodi/ſed noſmetipſos querit
et in nobis quieſcere cupit/Accedamus ergo
ad eum vt vitam eternam habeamus/habe⸗
amꝰ in nobis dilectionē dei et primi./Qui
to incitat nos ad deum amandū ipſius diui
ne dilectionis nobilitas/Cū enī diuinꝰ amor
vt ait beatus dionyſius extaſim faciens/nō
ſinit ſui ipſorum eſſe amatores ſed amatoris/
amādo deū efficimur quodāmodo conſortes
diuine nature./Vis eī amoris amātē ī ama
tū transfert/Unde ſi vicia diligimꝰ ⁊ caduca⸗
viles ⁊ inſtabiles efficimur/ſicut dicitur ozee
ix./Facti ſunt abominabiles ſicut ea que di⸗
lexerunt./Si autem deū diligimus/quaſi
dii efficimur.prīe corin.vi. Qui adheret deo
vnus ſpiritus eſt cuꝫ eo/Et augu.ſup prima
canonica iohīs inquit/Talis eſt quiſqꝫ q̄lis
eſt dilectio eius/Terram diligis terra es/de
um diligis quid dicā ? deus eris/non audeo
dicere ex me ſcripturā audiamus./Ego dixi
dii eſtis et filii altiſſimi. hec Augu. In cuius
ſublimitatis teſtimoniū deus om̄es amato⸗
res ſuos vt reges coronat in celis/ſecundum
illud iaco.i/Coronā vite repromiſit deus di
ligentibus ſe./Quāobrē recte dicit ſapiens
eccleſiaſtici.i.dilectio dei honorabilis ſapien⸗
tia./Sexto incitat nos ad amorē dei/dilecti
onis illius ſuauitas/Tāta eſt enī imenſitas
diuine bonitatis/vt ſine delectatione et dul⸗
cedine amari nō poſſit/ſapi.viii./In amicicia
illius delectatio bona/Et ſapi.xii. clamat ſa
piens eiuſdem diuini amoris expertus/O ꝙ̄
bonus et ſuauis eſt ſpiritus tuꝰ in nobis.vbi
glo.interli. Amor dei fōs totius boni eſt. Et
Augu.ad deum loquens ait. Habent hec in
fima ſuas delectationes ſuoſqꝫ amores/non
tamen tali/modo delectant ſicut tu deus no⸗
ſter/In te enī delectatur iuſtꝰ/quia amor tuꝰ
ſuauis eſt et quietus/Nam pectora que poſ⸗
ſides:dulcedine ſuauitate et tranquilitate re
ples/Econtra amor ſeculi anxius et pertur⸗
batus/aīas quas ingreditur quietas eſſe nō
patitur. Semper enī ſuſpicionibus variiſqꝫ
rumoribꝰ ſollicitat eas/Tu itaqꝫ es delecta
tio rectorū et merito/quia valida eſt apud te
et imperturbabilis vita./Item Ricardus de
ſācto victore. Amor diuinus res prorſus dul⸗
ciſſima eſt/qui non ſolum iniurias ſed etiam
mortis amaritudinem vertit in dulcedinem
Idem. Si dulcedinē diuini amoris perfecte
guſtaueris:de temporali dulcedine nō cura⸗
bis./Si cupis vt mēs tua placida trāqlitate
quieſcat:te fundans diuinꝰ amor abſorbeat.

Quare beatus Auguſtinus orabat dicens. Abſorbeat queſo mentem meam ab omibus que ſub celo ſunt ignita ⁊ melliflua vis amoris tui: vt totus tibi inheream ſolaqʒ ſuauitatis tue dulcedine paſcar. Septimo incitat nos ad amandum deũ: dilectionis illius fructus et vtilitas. Non enĩ ſine premio (inquit Bernar.) diligitur deus: et ſi abſqʒ premii intuitu diligẽdus ſit deus. Prouenit autem vtilitas multiplex ex amore diuino. Pri quidẽ dilectio dei diligentibus deum peccata condonat. luce.vii. Dimiſſa ſunt ei peccata multa quoniam dilexit multũ. vbi glo. dicit. Ignis caritatis in ea rubiginẽ peccatorũ conbuſſit. Secundo illuminat mentẽ. eccleſiaſtici.ii. Qui timetis deũ diligite illũ: et illuminabuntur corda veſtra. Tertio locupletat ſpiritualibꝰ diuiciis. Hinc diuina ſapientia loquitur prouer.viii. Ego diligentes me diligo. Et qui mane.i.diligenti ſtudio vigilauerint ad me inuenient me. mecum ſunt diuitie et gloria. opes ſuperbe id eſt excelſe et iuſtitia. melior eſt fructus meus auro et lapide precioſo. et genimina mea argento electo. in viis iuſtitie ambulo. in medio ſemitarum iudicii: vt ditem diligentes me ⁊ theſauros eorum repleã. Hinc dicit baſilius. Theſaurus indeficiens eſt amor diuinus. quem q habet eſt diues. ſine quo quicũqʒ pauper eſt.

De ineffabilitate premiorũ diligentium deum dicit apoſtolus prime corin .ii. Oculus non vidit nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit. que preparauit deus hiis qui diligunt eum.

Circa ſecundũ qđ erat notandum de modo diligendi deum conſiderandũ eſt in primis: ꝙ querentes de modo diligendi deum non intelligimus ꝙ dilectio dei habeat aliquã menſurã prefixam vltra quã diligendo progredi non liceat. Nulla enĩ menſura talis prefigi poteſt in dilectione dei. qđ ita ſanctus Tho. oſtendit. Actus mẽſuratur ab eo qđ eſt ratio agẽdi. ſicut mĩa accipit mẽſurã in ſubuentione miſero facienda. ex quãtitate miſerie que ad miaʒ mouet. Cauſa autem diligendi deum diuina bonitas eſt. que ĩfinita eſt. Actus autem dilectionis creature rationalis finitus eſt. cũ ex potentia finita ꝓcedat. Quare manifeſtũ eſt ꝙ menſurari nõ poteſt ratio dilectionis. Et propter hoc in dilectione dei non ponitur modus vltra quem non oporteat ꝓgredi: ſed ꝙ̃tũcũqʒ diligat ſẽper ad anteriora ſe extendit: vt modꝰ diligendi deũ ſit vt diligamus deum ꝙ̃tũ plus poſſumus. Hec eſt ſententia deuotiſſimi Bernardi in libro de diligendo deo ita dicentis. Cauſa diligendi deum deus eſt: modus ſine modo diligere. cũ dilectio que tendit in deuʒ tendat in imenſum in infinitũ. Nam et infinitus deus ⁊ imenſus. quis nam queſo debeat eſſe finis noſtri vel modus amoris: Et infra. Deus meus adiutor meus diligam te ꝓ dono tuo et modo meo minus quidẽ iuſto. ſʒ plane minus poſſe meo. qui et ſi quantũcũqʒ debeo non poſſum: Non poſſũ tamen vltra ꝙ̃ poſſum. potero vero plus cuʒ plus donare dignaberis: nũꝙ̃ tamen prout dignus haberis.

Preterea notandũ ꝙ modus amandi deum exprimitur a beato Benedicto in hoc capitulo. cum ſit diligendũ deuʒ eſſe. ex toto corde. tota aĩa. tota virtute. iuxta illud deuterono.vi. Diliges dñm deum tum ex toto corde tuo. et ex tota aĩa tua. et ex tota fortitudine tua. In quibus datur intelligi ꝙ diligendus eſt deus a nobis tripliciter. Primo toto corde.i.veraciter non verbo ſoluʒ ſicut illi diligebant. de quibus dicitur p̃s lxxvii. Dilexerunt eum in ore ſuo. glo. nõ corde. Et lingua ſua mentiti ſunt ei. Et yſa.xxix. populus hic labiis me honorat cor auteʒ eius longe eſt a me. Contra quos apoſto. iohẽs in canonica ſua inquit. Filioli mei non diligamus verbo nec lingua: ſed opere et veritate. p̃ie io.iii. Et Augu. Deus non vult verbis diligi tantum: ſed corde puro et operibus iuſtis. quia non verborũ ſed cordiuʒ auditor et inſpector eſt. Diligendus eſt ergo a nobis deus veraciter. qđ fit cũ toto corde diligitur. toto auteʒ corde diligere dicit criſoſtomꝰ eſt habere cor non inclinatum ad alicuius rei dilectionem magis ꝙ̃ dei. hinc prouer.xxiii. dicitur. Prebe michi fili cor tuũ et totum. ſcʒ. quia vt ait Augu. totũ exigit qui totũ fecit. Secundo diligendus eſt deus tota anima. id eſt integraliter. vt illi vacent et intendant omnes ſẽſus noſtri. om̃es cogitationes et affectiones noſtre. Unde Augu. de dilectione dei. Quid dicam: Diliges dñm ex toto corde tuo et ex tota aĩa tua. diligat eũ os tuũ. oculus tuus. manus tua. pes tuus. et omnes ſenſus tui. ⁊ tu totus diligas eum. Item idem Auguſtinꝰ

O ignis qui ſemper ardes et nūꝙ̄ extingue
ris/ accende me et accendar totus a te vt to-
tus diligā te ſolum/ Minus enī te amat/ qui
tecū aliquid amat/ qđ non propter te amat.
Tertio diligendus eſt deus tota virtute.i.
fortiter ſiue perſeueranter/ qđ fit cum ſeruus
dei timorē a corde expellit/ laborē pro xp̄o ap
petit/ opprobria et mortē non fugit/ De pri-
mo dr̄ io.iiii. Perfeccta caritas foras mittit
timorē.glo.ſeruilē/ De ſcđo dicit ꝓpheta in
ps̄. Ego in flagella paratꝰ ſū/ De tertio.act.
xxi.dicebat paulus/ Nō ſolū alligari ſed eti-
am in mortez paratus ſū ire/ hoc dilectionis
modo diligebāt deū qui dicebant/ quis nos
ſeparabit a caritate xp̄i/ tribulatio an angu-
ſtia an ꝑſecutio an fames an nuditas an pe-
riculū: an gladiꝰ: quaſi dicat/ Nulla res po
terit nos ſeparare a caritate dei. Augu/ Con
ſtans et perfectꝰ debet eſſe amor noſter/ vt ſi
neceſſe fuerit amore illiꝰ moriamur/ qui amo
re amoris noſtri placide ac benigne mori di-
gnatus eſt/ vt enī amaret prius amauit/ Et
vt in noīe eiꝰ nemo mori timeret/ prior pro oī
bus mori dignatꝰ eſt./ Bernar.ſup cantica.
Diſce o xp̄iane a xp̄o/ quēadmodum diligas
xp̄z/ Diſce amare dulciter/ amare prudenter/
amare fortiter/ dulciter ne illecti.prudenter:
ne decepti/ fortiter: ne oppreſſi ab amore dn̄i
auertamur/ Et infra Nō abduci blandiciis/
non ſeduci fallaciis/ non iniuriis frangi.toto
corde tota aīa.tota virtute diligere eſt./

Capitulū xviii.de inſtrumento ſecundo bo
norum operum artis ſpiritualis: vbi de dile-
ctione proximi.

Secundū huius ſpūalis artis inſtrumē
tū ad conſequendam anmie ꝑfectionē
vt ſanctus pater ponit eſt (Diligere ꝓ
ximū tanꝙ̄ ſeipſum) De quo leuitici xix./ Et
math.xxii. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipſuz/
Porro cū is qui in religione eſt debeat dili-
gentē operā dare vt fratres ſuos amet/ et vt
ab eis ametur: Aliqua pro pn̄tis articuli do-
ctrina ſunt notanda/ Primū erit de cauſis
que incitare poſſunt ad hoc ꝙ religioſus fra
tres ſuos diligat/ Secūdo de modo quo il-
los diligere debeat/ Tertio de hiis q̄ valere
poſſunt ad hoc vt frater a confratribus ſuis
diligatur/ Circa primū notandū ꝙ ad amā
dū proximū incitat diuinuz preceptū/ xp̄s eī
prius magiſter noſter in receſſu ſuo a corpo-
rali pn̄tia diſcipulorū ſuorū/ hoc maxie inter
alia precepta cōmēdare curauit/ vt ſe inuicē
diligerent et amarent.dicēs/ Hoc eſt p̄ceptū
meū vt diligatis īuicē/ ſicut dilexi vos.io.xv.
Scđoz eſt vinculū t̄plicis fraternitatis/ Pri
ma eſt naturalis q̄ eſt inter oēs hoīes/ Augꝰ.
in li.de diſciplina xp̄iana/ Si putamꝰ nō eſſe
proximos niſi qui ex eiſdē parentibꝰ naſcunt̄/
adā et euā intendamꝰ et oēs fr̄es ſumꝰ / Idē
xxii.de ci.dei./ Nichil tā diſcordioſuz vicio/ tā
ſociale nature ꝙ̄ genꝰ humanū/ Propt̄ea deꝰ
voluit creare parētē vnū de quo mľtitudo ꝓ
pagaret̄/ vt hac admonitōe etiā in multis cō
cors vnitas ſeruaret/ Scđa ē fratnitas ſpūa
lis/ q̄ ex vno patre deo et ex vna mr̄e eccleſia
geniti xp̄iani effecti ſumꝰ/ De q̄ auguꝰ in li.
de diſciplina xp̄iana/ Oēs qđē fr̄es ſcđm ꝙ
xp̄iani ſumꝰ/ ad id qđ hō eſt vnꝰ pr̄ fuit adam/
vna mr̄ eua/ Ad id qđ xp̄ianꝰ vnꝰ pr̄ deꝰ: vna
mr̄ eccleſia/ Hec fr̄nitas tanto ꝑfecto melior
ē naturali/ q̄to meliorē habet patrē deū / me
liorē habet matrē eccleſiā/ ⁊ meliorē expectat
hereditatē/ Si gͦ amādi ſūt fr̄es q diuidēdo
hereditatē portionē vniuſcuiuſqȝ minorē fa
ciūt/ q̄to magis amādi ſūt fr̄es illi qui porti
onē vniuſcuiuſqȝ augēt.ſcđz illđ ps̄/ Iheruſa
lē que edificat̄ vt ciuitas/ cuiꝰ ꝑticipatio eius
in idipſū.glo.qđ de nulla carnali poteſt dici.
Hic enī hn̄t hoīes diuerſa bona ⁊ deficiētia/
ibi vero bonū qđ fuerit ſingulorū erit oīz/ iō
ait ꝑticipatio eiꝰ ī idip̄m/ Grego. Felix here
ditas quā mľtitudo coheredū nō coanguſtat/
Tertia eſt fr̄nitas eiuſdē religiōis/ de qua in
ps̄. Ecce ꝙ̄ bonū ⁊ ꝙ̄ iocūdū habitare fr̄es in
vnū./ Merito gͦ debent ſe īuicē diligē quos
vinculū tante fr̄nitatis cōiunxit/ Tertiū in
citare debet ad diligenduz ꝓximū multiplex
exēplū/ prio exēplū xp̄i/ Nō eſt deſpiciendus
quē xp̄s ita carū habuit/ ꝙ ꝓ eiꝰ redēptōe mo
ri voluit/ appēdere debemꝰ ꝓximuz hoc p̄cio
ne nobis vileſcat/ apoc.i./ Qui dilexit nos et
lauit nos a pctīs nr̄is ī ſāguīe ſuo/ ad titū.ii.
Qui dedit ſemetip̄z ꝓ nobis/ Scđo exēplū a
geli q adeo amat hoīez vt cuſtodiat eū in oī-
bꝰ viis ſuis // Nō ē deſpiciēdꝰ hō ab hoīe qui
adeo carꝰ ē āgelis/ math.xviii./ videte ne ꝯtē
natis vnum ex hiis puſillis/ dico enim vobis/
quia angeli eorum ſemper vident faciem
patris mei qui in celis eſt/ Tertio exempluz
ſanctorū/ Legitur in vita beati io.euāgeliſte/

ꝙ cū ipſe deueniſſet ad vltimā ſenectutem et
vix inter diſcipulorū manus ad eccleſiā defer
retur nec poſſet plura docere verba adquāli⸗
bet pauſam hec dicebat: Filioli diligite alter
utrum. Tandem diſcipuli et fratres qui ade
rant audientes ꝙ eadem verba ſemper dice⸗
ret: dixerunt magiſter quare hec ſemper loq̄
ris: qui reſpōdit quia preceptū dn̄i eſt: et ſi ſo
lū fiat ſufficit. Quarto exemplū creaturarū
irrationabiliū que amorem habent ad indi⸗
uidua ſue ſpeciei. eccleſiaſti. xiii. Ois caro ad
ſimilem ſibi coniungitur. Quartum qđ
incitare debet eſt. qꝛ proximus eſt membrum
corporis cuius xp̄s caput eſt. pꝛie cori. xii. vos
eſtis corpus xp̄i. Non amat autē caput qui
nō amat eius mēbra. Quintū qꝛ ꝓximus
eſt membrum eiuſdem corporis cuius ipe eſt
membrum. Eſt autem naturaliter amor in⸗
ter membra vnius corporis. Ro. xii. Multi
vnū corpus ſumus ſinguli aūt alter alterius
mēbra. Sextū quia fraterna dilectio ē mul
tū grata deo. eccleſiaſti. xxv. In tribus bn̄pla
citum eſt ſpiritui meo que ſunt probata corā
deo et hoībus. Cōcordia fratrū amor proxi⸗
morum ꝛc. Septimū eſt quia ſine dilectiōe
proximi nō poteſt quis ad ſcholā xp̄i pertine
re. io. xiii. In hoc cognoſcemini qꝛ mei eſtis
diſcipuli ſi dilectionē habueritis ad inuicem
Octauū eſt multiplex emolumētū qđ ex fra
terna dilectione prouenit. Ubi notandū ꝙ
preter emolumenta bone ſocietatis ſuperius
poſita in capitulo nono reperimus in ſacra
ſcriptura plures vtilitates fraterne dilectio⸗
nis. Prima eſt certitudo de reſurrectione
ſpūali. pꝛie io. iii. Nos ſcimꝰ qm̄ ſumus tranſ
lati de morte ſcȝ eterna ad vitā qm̄ diligimꝰ
id eſt per hoc qđ diligimꝰ frēs. qꝛ vt dicit glo.
qui fratrē diligit apertū dat iudiciū ꝙ ad ſor
tem iuſtorū pertineat. Secunda eſt illumi
natio mētis. pꝛie io. ii. Qui diligit fratrē ſu⸗
um in lumine permanet. glo. in lumine ſcien
tie et operationis. Tertia eſt vitatio ſcan⸗
dali. Sicut eī ex diſcordia naſcuntur ſcādala
ita ex dilectōe q̄ oīa pacient ſuffert ſcandala
vitantur. pꝛie io. iii. Qui diligit fratrem ſuū
ſcandalū nō eſt ī eo. vbi glo. aſſignat rōeȝ di⸗
cēs. Qui diligit fratrē ſuū tolerat oīa ꝓpt̄
vnitatē caritatis. etiam ſi fratri adhibet cor⸗
rectionē non iraſcitur: nō ignominiā infert.
Pax enī multa diligentibus legē tuā id eſt
caritatem: et non eſt illis ſcandalū. Quar
ta eſt diuina habitatio: vbi enī eſt dilectio ſa
cta ibi deus eſt. pꝛie io. vi. Si diligamus in⸗
uicem deus manet in nobis. Quinta eſt fi
liatio dei. ſicut per peccatū quis efficitur fili⸗
us dyaboli: ita per dilectionem efficitur filiꝰ
dei. pꝛie io. iiii. qui diligit fratrem ſuū ex deo
natus eſt. Auguſtinꝰ. Dilectio ſola diſcernit
inter filios dei ꝛ filios diaboli. ſignant ſe om
nes ſignaculo crucis. reſpondeant oēs amen.
Cantant omnes allelupa. baptizentur omēs.
Omnes intrent eccleſias. Nō diſcernuntur
filii dei a filiis diaboli niſi caritate. q habent
caritatem nati ſunt ex deo. Qui non habent
caritatem non ſunt ex deo. Sexta eſt eter⸗
na beatitudo. hieronp. O nimiam dei clemē
tiā. O ineffabilē dei benignitatem primū ſe
nobis pollicetur ſi nos mutuo diligamus. et
ſi nobis ea preſtamus inuicem: quibus inui⸗
cem indigemus. Nonū eſt damnū qđ ſequi
tur. Ex diſcordia autem naſcitur maliuolen
tia fraterna. Hoc eīm facit diſcordia in cor⸗
pore miſtico eccleſie ſiue in congregatione re
ligioſorū qđ facit diuiſio continuitatis in hu
mano corpore: ex qua ſequitur dolor magnꝰ
et quandoqȝ mors. Ideo ſaluator noſter ſepe
numero preces fundit ad patrē ꝓ vnitate ec
cleſie ſeruanda. io. xvii. Pater ſctē ſerua eos
in nomīe tuo quos dediſti michi vt ſint vnū
ſicut et nos. Item in eodē. Nō pro eis rogo
tantum ſed pro eis qui credituri ſunt per ver
bū eorum vt omnes vnū ſint. Circa ſecun⸗
dum videlicet modum diligēdi qui notatur
in textu cum dicitur: tanq̄ teipſum. Notan
dum primo ꝙ in dilectiōe dei non poſuit ali⸗
quod exemplar dilectionis ſicut in dilectio⸗
ne proximi. quia deo par ſiue equalis non in
uenitur quod ſit exemplar dilectionis diui⸗
ne. Unde Auguſtinꝰ libro de diſciplina chri⸗
ſtiana. Ecce qđ dicitur in domo diſcipline di
lige deum. dilige proximum. deum tanq̄ de
um: proximum tanq̄ te. Nō enim inuenies
parem deo. vt poſſet tibi dici. Dilige deum
ſicut diliges illum. De proximo inuenta eſt
tibi regula quia inuentꝰ es proximo tuo par
Preterea notandum ꝙ ſimilitudo iſta dile⸗
ctionis accipienda eſt tripliciter. Primo
ex parte finis vt aliquis ſcilicet diligat proxi
mū ꝓpter deū ſicut ſeipſū ꝓpter deū debet dili
gē vt ſic ſit dilectio ꝓximi ſācta. Scđo ex pte

regule dilectionis/ vt ſcʒ aliquis non conde⸗
ſcendat proximo in aliquo malo ſʒ ſolum in
bonis/ ſicut et ſue voluntati ſatiſfacere debet
homo ſolum in bonis/ vt ſic ſit dilectio proxi⸗
mi iuſta. Tertio ex parte rationis dilectio⸗
nis/ vt ſcʒ non diligat aliquis proximū propt
propriam vtilitatem vel delectationem/ ſʒ ea
ratione qđ velit proximo bonū ſicut vult bo⸗
num ſibiipſi/ vt ſic dilectio proximi ſit vera.
Nam cum quis diligit proximū propter ſuā
vtilitatem vel delectationē/ non vere diligit
proximum ſed ſeipſū. Circa tertium notan
dum/ ꝙ ſex maxime valere poſſunt ad hoc ꝙ
frater ametur ab aliis. Primū eſt diſcretio/
vnde ſapientia dicitur eſſe mater pulcre dile
ctionis. eccleſiaſtici xxiiii. Fatuitas neſcit ac
quirere vel cōſeruare amiciciā. eccleſiaſti. xx.
Fatuo non erit amicus. Secundum eſt mo
deſtia in ſermone/ eccleſiaſti. xx. Sapiens in
verbis amabilem ſe facit: gratie autē fatuo⸗
rum effundētur. Tertium eſt ſimilitudo. ec
cleſiaſtici xxvii. Volatilia ad ſibi ſimilia con
ueniūt/ Ambroſius/ Eſt inſitū bonis vt vnuſ
quiſqʒ virtutes ſuas in aliis amet/ E contra
rio diſſimilitudo facit ad odium/ Oderunt enī
hylarem triſtes: triſtemqʒ iocoſi. Quartū
eſt virtus. Tulius. Nichil eſt virtute amabi
lius: nichil qđ magis alliciat ad diligēdum/
quippe propter virtutē et probitatem etiam
eos quos nūꝙ vidimus quodāmō diligamꝰ/
Unde tullius. Tanta eſt vis probitatis/ vt
eam etiam in eis quos nūꝙ̄ vidimus vel qđ
maius eſt ī hoſte diligamus/ Specialiter va
let ad hoc virtus manſuetudinis. eccleſiaſti.
tertio. Fili in manſuetudine opera tua perfi
ce/ ⁊ ſup gloriā hoīʒ diligeris/ Manſuetudo
ad modū adamantis vim habet attractiuā.
eʒe. iii. Ut adamantem et ſilicem dedi faciē
tuam. Item ſpecialiter valet ad hoc virtus
humilitatis/ Sicut enī odibilis eſt deo et ho
minibus ſuperbia/ ſic amabilis eſt deo et hoī
bus humilitas/ Superbia dum ſe exaltat ali
os deprimit: ideo nō eſt mirū ſi ab aliis odia
tur/ Humilitas vero duʒ ſe demittit alios ex
altat et honorat/ ideo merito ab eis amatur/
maxime inter omnia valet ad hoc ꝙ aliquis
ametur ſi ipſe primo amauerit/ Augu. Nul⸗
la eſt maior ad amorem inuitatio ꝙ preueni
re amando/ vel nimis durus eſt animus qui
dilectionē nolebat impendere/ nolit repende
re. Seneca in epiſtolis. Queris quomodo
amicū facturus ſis/ cito ego tibi monſtrabo
amatoriū ſine medicamēto. i. ſine ſortilegio
et coniuratione/ ſine herba. ſine vllius venefi
co carmine: ſi vis amari ama. Quintum ē
fidelitas. eccleſiaſtici vi. Amico fideli nulla ē
comparatio/ Item infra xxxiii. Si eſt tibi ſer⸗
uus fidelis ſit tibi quaſi anima tua/ quaſi fra
trem ſic tracta eum. Sextū eſt obſequiū vel
beneficiū. Sapiens. Hoc tempore obſequiū
amicos: veritas odiū parit/ ignis amoris li⸗
gnis beneficiorū nutriendus eſt: alioquin de
ficit/. beneficia etiā feras ad amorem incitāt
et inimicos efficiunt amicos. ro. xii. Si eſuri
erit inimicus tuus ciba illū/ Si ſitit potū da
illi/. hoc enim faciens carbones ignis conge⸗
res ſuper caput eius/ id eſt cor eiꝰ ad te amā⸗
dum accendes.

Capitulum xix. de tertio quarto quinto ſex
to et ſeptimo inſtrumentis.

Tertium eſt (Non occidere ⁊c) Quo⸗
niam vt ait apo. ad ro. xiii. Dilectio
proximi malum non operatur. Erga
neminē eſt operandū malū/ Et ideo ſanctus
pater poſtꝙ̄ poſuit inſtrumentum dilectiōis
fraterne/ conſequenter ſubdit inſtrumenta q
bus inferri nocumentum proximo probibe⸗
tur/ Nocet autem quis proximo tripliciter/
ſcʒ peruerſitate operis/ falſitate ſermōis/ im⸗
probitate voluntatis/ hec autem prohibenᷓ
per precepta ſequentia/ Primo ponuntur p̄⸗
cepta que hic inſtrumenta dicuntur/ prohibē
tia nocumentum operis qđ eſt triplex/ ſecun⸗
dum ꝙ vnus alteri nocere poteſt/ Primo in
propria perſona/ Secundo in perſona coniū
cta/ Tertio in temporali ſubſtantia/ Nocu⸗
mentum vero perſone prohibetur in tertio ī
ſtrumento cum ait. Non occidere./ De quo
exo. xx. et deuterono. v. dicitur/ Non occides
ſcʒ hominē/ quia vt ait Augu. non eſt hoc ac
cipiendū vt quidā errantes dixerūt de frute⸗
tis/ qꝛ nullꝰ eſt in eis ſenſus/ nec de irrationa
bilibꝰ aīalibꝰ qꝛ nulla nobis ratiōe ſocianᷓ: ſʒ
de hoīe/ Quod aūt iuſte occidere lege diuina
ſit phibitū/ pfacile colligi poteſt ex illis oībuſ
cauſis/ quibꝰ dilectio fraterna in capitulo p̄ce
denti perſuaſa eſt. Eſt autē notandū ꝙ du⸗
plex eſt genus homicidii qđ in hoc loco diui⸗
na lege prohiberi intelligitur/ ſcilʒ corporale

quo vita corporis extinguitur/ Aliud ſpiritu
ale quo anima ſpiritu gratie priuatur/ Spi
rituale vero homicidium cõmittitur quadru
pliciter. Prĩo odii impietate. prĩe io.iii. Qui
odit fratrem ſuũ homicida eſt. Augu. de decẽ
cordis. Illi viuo quem vis mori homicida es
Scdo prauitatis ſuggeſtione. vñ de diabolo
qui hominẽ prauis ſuggeſtiõibus ad pctm̃ i
duxit dixit deus/ Ille homicida erat ab inicio/
Augu. ſuper iohannẽ. Homicida dicitur dia
bolus nõ gladio armatus/ nec ferro accinctꝰ.
venit ad hominẽ. verbũ ſeminauit et occidit
/ Noli ergo putare te non eſſe homicidã quã-
do fratri tuo mala pſuades/ Tertio mali exẽ
pli oſtenſione. ro. ix. Noli cibo tuo illũ perde
re/ loquit̃ apoſtolus de illo qui cũ ſcandalo al
terius comedit/ Quãobrẽ p̃lati vt dicit gre-
gorius in paſtorali tot mortibus digni ſunt/
quot ad ſubditos exempla perditionis tranſ
mittunt/ Math. xviii. ve homĩ per quẽ ſcan-
daluꝫ venit/ Quarto venenate detractionis
mordacitate/ Detractio enĩ eſt homicidiũ vt
dicit anſelmus libro de ſimilitudinibus/ et p
uer. xxx. dr̃. Generatio que pro dentibus gla
dios habet/ vt comedat iopes de terra ꝛ pau-
peres ex hoĩbus. et p̃s. Dentes eoruꝫ gladiꝰ
acutus/ Homicidiũ aũt corporale etiã mul
tipliciter cõmittitur/ videlꝫ manus percuſſio
ne. pſa. i. Manus veſtre plene ſunt ſanguine/
Secũdo lingue deprauate ſuaſione/ Sic iu-
dei xp̃ꝫ interfeciſſe dicuntur Ia. vltĩo/ Inter-
feciſtis iuſtũ et nõ reſtitit vobis/ Tertio ſcrip
tura: precipiẽdo. Sic dauid occidit vriã/ Vñ
ſcdo re. xii. Occidiſti vriã gladio filiorũ amõ/
Quarto conſenſu. ro. i. Digni ſũt morte nõ
ſolũ qui faciunt/ ſed etiã qui conſentiũt faciẽ-
tibꝰ/ Quinto rapina neceſſarioꝝ ſubſtractio
ne. eccleſiaſti. xx. Qui aufert in ſudore panẽ
q̈ſi q occidit ꝓximũ ſuũ/ Et ibidẽ. panis egẽ-
tiũ vita pauperis: qui defraudat illũ hõ ſan-
guĩs eſt/ Sexto in miã in neceſſitate non ſub
ueniendo. Augu. Si occurras in famelicũ q
mori poſſit/ niſi cibũ porrigẽdo ſubuenias ho
micida teneberis/ Item Ambro. Paſce fame
morientẽ quẽ ſi non pauiſti occidiſti. Seq
tur quartũ inſtrumentũ (Non adulterari)
Hic ꝓhibet nocumentũ ꝓximi in perſona cõ
iuncta/ de quo exo. xx. et deutero. v. dr̃/ Non
mechaberis/ in quo p̃cepto non ſolũ adulteri
um: ſed oĩs illicitꝰ concubitꝰ/ et oĩs actus car
nis inordinatus prohibet̃/ In deteſtationem
aũt huius vicii ſufficiat ad pñs qd̃ beatꝰ Au.
in ſermone de mulierũ familiaritate vitan-
da ita dicit/ O q̈ta iniquitas et q̈ lugenda
peruerſitas/ vt aĩam quã xp̃us ſuo ſanguine
redemit: luxurioſus propter vnius momenti
delectationẽ libidinis dyabolo vendat/ vere
plangenda nimis et miſeranda conditio. vbi
cito preterit qd̃ delectat ꝛ permanet ſine fine
qd̃ cruciat/ ſub momento libidinis impetus
tranſiit: ꝛ ꝑmanet ſine termino infelicis aĩe
opprobriũ. Eſt autẽ notandũ q̈ duplex di
ſtiguit̃ adluteriũ/ quorũ vtrũqꝫ hoc precepto
prohibet̃/ carnale videlicꝫ de quo dictũ eſt: et
ſpũale de quo in glo. deutero. v. dicit̃. Forni-
catio eſt idolatria/ et ſcripturarũ expõ praua.
Sequitur quintũ inſtrumentũ (Non fur
tum facere) Hic prohibetur nocumentũ ꝓxi
mi in temporali ſubſtantia/ de quo exo. xx/ et
deuterono. v. mandat dñs/ Non furtũ facies
Ubi per furtũ/ ſecundum qd̃ dicit glo. exo. xx.
quãlibet rei illicitã vſurpatõnẽ intelligit/ qd̃
eſt viciũ rapacitatis/ Et per conſequens hoc
p̃cepto. prohibetur furtũ/ rapina/ vſura/ ſymo-
nia/ et in ſũma oĩs illicita contractio rei alie
ne/ vnde glo. deutero. v. ſuper verbo/ Furtuꝫ
non facies dicit actu/ vel conſenſu/ vel auari-
cia cõmiſſi talenti/ Et Augu. libro queſtionũ
ſuper exo/ furti autẽ noĩe intelligitur oĩs illi
cita vſurpatio rei aliene/ Non enĩ rapinã ꝑ-
miſit qui furtum prohibuit/ ſꝫ vtiqꝫ furti no
mine in lege veteris teſtamenti etiam rapi-
nam intelligi voluit. A parte enim totum ſi
gnificauit/ qd̃ illicite res proximi auffertur.
Prohibetur etiam hoc loco/ furtũ eorum qui
in religione rem ſibi collatam celant/ profe-
cto religioſus qui rem collatam celat dicitur
fur/ quia rem non ſuam ſed cõmunitatis in-
uito domino/ ſcilicet illo ad quem pertinet di
ſpenſatio/ cũ de eius ratihabitione non preſu
mitur tractat occulte/ Unde Auguſtinus in
regula/ Si quis rem ſibi collatam celauerit/
furti iudicio condemnetur/ q̈ deteſtabile au-
tem ſit huiuſmodi furtum/ colligitur ex vitis
patrum/ vbi narratur q̈ quidam monachus
furabatur panes neſciente abbate./ Et cum
ille abbas diceret fratribus q̈ nichil letificat
demones/ ſicut q̈ hõ celet cogitationes/ tunc
ipſe cogitauit q̈ deꝰ reuelauerat ſibi de illo/.
poſtulauitqꝫ veniã ꝯfitẽdo qd̃ fecerat/ at ille

confeſſio tua liberauit te/et demonē cor obtenebrātem interfeciſti/ Et ecce quaſi lampas ignis egreſſus eſt de ſinu ſuo qui īpleuit domū fetido odore. Ubi nota ꝙ furtū duplex prohibetur hoc precepto/ſcꝫ tēporale ſiue corporale de quo dictū ē/ Et furtū ſpūale quod fit cū quis ſe aut aliū deo dedicatū ab eiꝰ ſeruicio ſubſtrabit:et dyaboli ſiue ſeculi religat obſequiis/ Unī de dyabolo cuius hec permaxima cura eſt dicitur. Jo.x. Fur non venit niſi vt furetur et perdat et mactet. ¶ Sequitꝰ ſextū inſtrumentuꝫ (Non concupiſcere) De iſto ſcribitur deutero.v. Non cōcupiſces vxorē proximi tui:non domū:non agrū:non ſeruum:non ancillā:non bouē:non aſinū ⁊ vniuerſa que illius ſunt/ In quo precepto nō modo ꝓhibetur appetitus auaricie qui eſt īmoderatus appetitus habendi:ſed etiā oīs inordinate voluntatis appetitus/ſiue concupiſcētia carnis/ſiue ambicio ſeculi/ſiue terrenaruꝫ rerū inordinatus affectus. Ubi notanduꝫ ꝙ non prohibetur hic appetitus concupiſcentie qui cōſiſtit infra limites ſenſualitatis/qui dicitur primus motus/ſurgens in nobis etiam nolentibꝰ ex corruptione nature lapſe:ſꝫ prohibetꝰ conſenſus voluntatis qui eſt in opꝰ/vel in delectationē.vt dicit ſctūs Thomas ī ſcda ſcde/et glo.ad ro.vi. Concupiſcētia que eſt in primo motu non prohibetur/ quia non eſt in poteſtate noſtra quin ſurgat:ſꝫ dei gratia compeſcere poſſumus ne vſqꝫ ad delectationē et conſenſū perueniat/prohibetur ergo vt mente non delecteris vel conſentias concupiſcētie carnis/que ex languore nature veniens rebellat aduerſuꝫ te/languor autē iſte tirannus eſt qui mouet illicita deſideria.

¶ Sequitur ſeptimū inſtrumentū (Non falſum teſtimoniū dicere) De quo exo.xx.⁊ deuterono.v. Non loquaris contra proximū tuum falſū teſtimoniū/ Ubi ſecūdū Auguſtinū ſicut noīe furti intēdicitꝰ oīs illicita vſurpatio rei aliene/et noīe mechie omīs illicitus concubitus atqꝫ illorū membrorū non legittimꝰ vſus/ ita noīe falſi teſtimonii intelligitur ꝓhiberi omne mendaciū generaliter/ De quo ſapientie prīo dicitur. Os qđ mentitur occidit aīam. Et in pſ. Perdēs oēs qui loquuntur mēdaciū/quod intelligitur indiſtincte de mendacio malignitatis ſiue ꝑnicioſo. ¶ Circa hoc duo ſunt notanda/ Prīo vt ait ſanctus Thomas in ſcda ſcde/.falſū teſtimoniū ex tribus habet deformitatem/ Uno modo ex periurio/quia teſtes non admittuntur niſi iurati et ex hoc ſemper eſt peccatū mortale/ Alio modo ex violatione iuſtitie/et hoc modo etiā eſt peccatū mortale in ſuo genere et quelibet iniuſtitia/ Tertio ex ipſa falſitate ſecundū ꝙ oīne mendaciū eſt peccatū ¶ Secundo notādum ꝙ loqui falſū teſtimoniū contra proximū poteſt eſſe dupliciter/vel in iudicio vel in cōmuni locutione/ In iudicio tribus modis ſecundū ꝙ tres perſone in iudicio poſſunt delīquere contra hoc preceptū/ Primo ſcꝫ perſona accuſātis falſo/vn̄ in leuitico xix.ca. dicitꝰ Non eris criminator et ſuſurro in populis. Scdo perſona teſtificātis mētiendo/ de quo ꝓuer xix dicitꝰ. Teſtis falſus nō erit impunitus/ Et qui loquitur mendaciū peribit/ Tertio perſona iudicis male ſententiando/ Un̄ leuitici ix. Non facies qđ iniquū eſt/nec iniuſte iudices/nec aſpicias pſonā pauperis/ nec honores vultū potentis/ In cōmuni autē locutione peccant contra hoc preceptū quinqꝫ genera hoīm/videlꝫ detractores:et qui libēter audiunt detractiones/ſuſurratores/adulatores/et murmuratores/de quibus ad ro. prio. Suſorrones detractores deo odibiles/ et recte odibiles eos apoſtolus dicit/ qr auferre nituntꝰ qđ hoī carius eſt ſcꝫ nomen bonuꝫ/ Dicitur enī prouer.xxii. Melius eſt nomen bonū ꝙ̄ diuicie multe:

¶ Capitulum xx.de octauo et nono inſtrumentis in quo de honore quē fratres debent ſibi inuicem adhibere.

Sequitur octauum inſtrumentum: (Honorare omnes homines) quod ſumptum eſt de beato Petro apoſtolo qui ait/ Oīnes honorate/ prime petri ſcdo/ Recte poſt mandatum de dilectiōe proximi ponit ſanctus pater de honore mutuo ſibi exhibendo/qui ſequela ad illud eſt. Gregorius Dilectio noſtra ſemper exhibenda eſt/et veneratione ſermonis et beneficio largitatis/ ¶ Circa qđ inſtrumentum quattuor notanda veniūt/ Prīo ei qs honor iſte ſit oñdetꝰ Scdo exhibitio mutui honoris cōmēdabitꝰ Terº ꝙ frīs inhonoratio multū ſit cauēda/ Quarto

ꝙ in exhibitiōe honoris diſcretio habenda ſit
¶ Circa primū ſciendū ꝙ nomen honoris qn̄
qꝫ ſumitur ꝓ dignitate/ vt ad hebreos .v. vbi
dicitur/ Nemo quiſq̄ ſumat ſibi honorē/ ſed
qui vocatur a deo tanq̄ aaron/ Aliquādo ve
ro honor ſumitur pro timore reuerentie/ que
eſt affectio animi quo aliquis altitudinē al⸗
terius veretur/ et dicitur eſſe fuga ſiue reſili⸗
tio ab altitudine alicuius rei in propriā par⸗
uitatē/ ⁊ huic motui interiori reſpondet exte
rius elongatio vel fuga/ qua humiles perſo⸗
ne elongant ſe ab hiis qui ſunt in dignitate
poſiti/ non audentes eis appropinquare/ Ali
quando vero honor dicitur quod alicui per⸗
ſone propter aliq̄ ꝑlationē exterius exhibet/
quod aliquando fit gratia ſuperioritatis ad
oſtenſionē ſubiectionis/ et ad oſtendendū vo
luntatē paratā eſſe ad obediēdum/ vt cū ali⸗
qs aſſurgit venienti vł aſſiſtit ſedenti vel in⸗
clinat tranſeunti/ vel cū ſequitur incedētem
vel corā eo genua flectit/ Ad exhibendū hunc
honorē monemur ro. xiii/ Cui honorē hono
rem/ et prie petri ſcđo Regem honorificate/
Aliquando exhibetur honor alicui ꝓpter pri
oritatē temporis/ ſecūdū illud leuiti. xix/ Co
ram cano capite cōſurge/ et honora perſonā
ſenis/ Aliquādo vero aliquis honorē exhibet
alicui/ quia ab eo ſumpſit originē/ ſecundū il
lud exo. xx. Honora patrē tuū et matrē tuā/
Aliquando vero propť excellentiā in aliqua
gratia/ et ſic exhibendus eſt omnibus/ Debe
mus eni credere ꝙ oēs nos excedunt in aliq̄
grā/ prie petri ſcđo. Oēs honorate/ Et ſuper
illud philippeñ. ii. In humilitate ſuperiores
ſibiinuicē arbitrantes/ dicit glo. Auguſtini.
Non ita debemus arbitrari/ vt nos eſtimare
fingamus ſed vere eſtimemus poſſe aliquid
occultū in alio eſſe quo nobis ſuperior ſit/ eti
am ſi bonū noſtrū quo illo videmus nos ſu⸗
periores eſſe non ſit occultū. ¶ Secundo no
tandū ꝙ multa ſunt que huiuſmodi exhibiti
onē honoris mutui/ inter fratres cōmendabi
lē reddunt/ et incitant adimplenduꝫ/ Primo
ſcriptura ſacra/ que multū ad hoc hortatur.
ro. xii. Honore inuicē preuenientes/ glo. alit
nō ē fraternꝰ amor niſi mutuis ſe preueniāt
obſequiis/ et ephe. v. dicit apoſto/ ſubiecti in⸗
uicem in timore xp̄i/ Secundo reddunt eum
cōmendabilē exēpla/ inter q̄ precipuū eſt exē
plū dn̄i qui hoīem tm̄ voluit honorare/ Ho⸗
norauit eni eū creando/ quia ad imaginē ⁊ ſi
militudinē ſuā fecit illū/ Gen̄. i. Honorauit
etiā eū ei prouidendo/ qꝛ viſibilia mundi pro
pter eū fecit. ſecundū illud pſ./ Gloria et ho⸗
nore coronaſti eū dn̄e/ et conſtituiſti eū ſuper
opera manuū tuaꝝ/ omīa ſubieciſti ſub pedi
bus eius/ Item honorauit eū in conſeruatio
ne/ angeloꝝ ei cuſtodiā deputando. ſecundū
illud pſ. Angelis ſuis deus mandauit de te
vt cuſtodiant te in omībus viis tuis/ Hono
rauit etiā in incarnatione naturaꝫ humanā
cū diuina in vna perſona ſociando/ De quo
dicit apo. ad hebre. ii. Nuſq̄ angelos appre⸗
hendit ſed ſemē abrahe ſcilꝫ carnē humanā
de ſemine illius aſſumēdo/ Honorauit etiā
in paſſione/ hoīs gloriā crucis ignominia ac
quirendo. Vn̄ dicit Augu. de xp̄o. ꝙ redemit
nos venditus/ viuificauit occiſus/ honorauit
iniuriatus/ Honorauit etiā deus homīeꝫ in
retributione/ regnum celorum ei in premiuꝫ
honoꝝ operuꝫ diſponendo/ ſecundum illud
Math. xxv/ Venite benedicti patris mei per
cipite regnū ⁊c/ Non eſt ergo deſpiciendꝰ ab
hoīe qui tm̄ honoratur a creatore. ¶ Tertio
notandū ꝙ multū cauendū eſt in congrega⸗
tione a dehonoratione fratris/ Primo/ quia
nichil eſt ꝙ homines magis ſoleant diligere
q̄ honorē ſuū/ Et ideo valde offenduntur in
tali iniuria/ Vn̄ et dn̄s ſaluator noſter patiē
tiſſimꝰ ad oēs alias iniurias iudeoꝝ/ de hac
cōquerit̄ cum dicit Jo. viii. Et vos inhonora
ſtis me/ Iniuria vero q̄to plus offendit tan⸗
to eſt grauior/ Secundo/ qꝛ huiuſmodi īiuria
eſt difficilis emendatōis/ ſiue reparationis/
Nā ſi quis in rebꝰ īiuriat̄ auferendo/ poteſt
emendare/ honorē vero non ſic/ Et ideo pro⸗
uerbi. xxv. dr̄ Que viderunt oculi tui ne pro
feras in iurgio cito/ ne poſtea emendare non
poſſis cum dehoneſtaueris amicum/ Ter⸗
tio quia in huiuſmodi dehonoratione fra⸗
tris dehonoratur deus/ qui ſumme honoran
dus eſt/ ad cuius imaginem factus eſt homo
et cuius inhabitator eſt/ Mathei xxv/ qđ vni
ex minimis meis feciſtis michi feciſtis/ quod
intelligitur tam in bono q̄ in malo/ Qui⸗
cunqꝫ ergo inhonorat vnum de fratribus ſu
is etiam de minimis/ deum inhonorat/ Ecō
tra honore exhibito homini honoratur deus/
quia honor qui exhibetur imagini/ potius ex
hibetur illi cuius eſt imago.

¶ Quarto notandum eſt ꝙ habenda eſt di
ſcretio magna in honoris exhibitione/et hoc
quadrupliciter./¶ Primo vt non habeatur re
ſpectus ad bona contemptibilia ſcꝫ bona for
tune:ſed ad bona nature vel gratie/honora⸗
re aliquē ꝓpt bona fortune/et deſpicere bo
na honorabilia .ſ.bona nature ⁊ grē magne
ſtultitie eſt/Seneca. Queādmodū ſtultus ē
qui equū empturus eſt non equū ſed ſtratā ⁊
frenos conſpicit; ſic ſtultiſſimus eſt qui ex ve
ſte aut ex conditione que modo veſtis nobis
circundatur hominē exiſtimat/ Secundū ei
gregoriū in moralibus perſonā homis acci⸗
pere eſt homieꝫ non qꝛ homo:ſed propter ali
quid quod circa ipſū eſt honorare. ¶ Secun⸗
do/quia licet oēs homies ſint honorandi tan
quā ad imaginē dei facti/amplius tamē ho⸗
norandi ſunt boni tanꝙ filii dei/et tanꝙ qui
a ſpiritu ſancto inhabitantur.prie corin.iii.
Templū dei ſanctū eſt qđ eſtis vos/qđ ſpeci⸗
aliter cōpetit viris religioſis/ quia et ipſi ſūt
deo dedicati vt templū/et habitatio ſpiritua
lis per gratiā/Unde templū eſt ſpecialis do⸗
mus dei/et excellentis nobilitatis edificium/
quare optime dicit Augu.in regula/ honora
te deū in vobis inuicē/cui⁹ templa facti eſtis
¶ Tertio honorandi ſunt pre ceteris prelati/
qui loco dei ſunt/iuxta illud eccleſiaſtici x/In
medio fratrū rector illorū in honore/ Cuius
autē eſt honor ille niſi ei⁹ cuius eſt miniſter/
Unde maximus in ſermone quodā/ Digni⸗
tas que defertur miniſtris illi cuius ſunt mi
niſtri exhibetur. ¶ Quarto honorādi ſunt pre
ceteris ſacerdotes maxime pabulū celeſte mi
niſtrantes/eccleſiaſtici vii/honorifica ſacerdo
tes/et prie thimo.v/ Qui bene preſunt dupli
ci honore habeantur digni/maxime qui labo
rant in ſcientia et doctrina. Sequitur.

¶ Nonū inſtrumentum (qđ ſibi quis fieri non
vult alii non faciat) Hoc preceptuꝫ eſt iuris
naturalis ī corde hoīs ſcriptū/in quo vniuer
ſaliter prohibet̄ oē nocumētū proximi ¶ Sūt
aūt duo precepta iuris naturalis in corde ho
minis ſcripta/quib⁹ plene continetur regula
dilectionis primi/quorū primū habet̄. Tho.
iiii/ Quod ab alio tibi oderis fieri vide ne a⸗
liquādo alteri facias/ſcđm habetur Math.
vii/ Quecūqꝫ vultis vt faciāt vobis homies/
et vos eadē facite illis/qđ intelligendū eſt de
velle rationabili ⁊ ordinato tm̄/De iſtis duo
bus beatus Augu. libro de vera religiōe ita
loquitur/ Ea eſt regula dilectionis/vt quecū
qꝫ vult homo ſibi bona prouenire et proxio
velit/et que accidere ſibi mala non vult et p⸗
ximo nolit. Hanc voluntatē erga oēs ſeruet
¶ Hic aūt notanduꝫ ꝙ adimplere hoc vide
licet facere aliis que vult homo ſibi fieri ī ca
ſu neceſſitatis eſt precepti/ in aliis vero eſt ſu
pererogationis/

¶ Capitulū xxi.de x.xi.xii.xiii.inſtrumentis
vbi de multiplici abrenunciatione et caſtiga
tione carnis.

Sequitur decimū inſtrumentū (Abne⸗
gare ſemetipſum ſibi ⁊ ſequatur xpm)
qđ ſumptū eſt ex xpi doctrina.lu.ix.di⸗
centis/ Si quis vult poſt me venire abneget
ſemetipſum et ſequatur me/Abnegatio autē
ſuiipſius vt dicit baſilius eſt totalis preteri⸗
torū obliuio/et receſſus a propriis voluptati
bus/Et gregorius ſuper ezechielem.ſemetip
ſum abnegat qui mutatus ad meliora/inci⸗
pit eſſe qđ non erat/et deſiit eſſe qđ erat ¶ Et
origenes/abnegat aliquis ſeipſum/dū vitam
prius in malicia conſuetā alteratione debita
cōmutat/ puta qui dudū in laſciuia vixerat/
abnegat ſeipſū laſciuū cū ſit caſtus/et ſimilit̄
abſtinentia cuiuſlibet criminis ſuiipſius ab⸗
negatio eſt/ Quante aūt neceſſitatis ſit hoc
documentū/glo.exponit lu.ix.dicēs. Niſi qs
a ſemetipſo deficiat/ad euꝫ qui ſupra ſe eſt nō
appropinquat/et nouitatē ad quā vocamur
non apprehendet:niſi mactet vetuſtatē in q̄
natus fuit. ¶ Notandū circa hanc partē ꝙ
ad pfecte xpꝫ ſequendū tria monacho xpi di⸗
ſcipulo abnegare cōuenit/videlꝫ ſua/ſecūduꝫ
qđ habet̄.lu.xiiii. Qui non renūciauerit oī⸗
bus que poſſidet/non poteſt meus eſſe diſci⸗
pulus/ſecūdo mundū/tertio ſeipſū:ſicut dicit̄
in hoc loco/ Iuxta hāc doctrinā diſtingunt̄ ī
collationib⁹ patrū colla.iii.c.vi/tres renūcia
tiōes quas vnūꝙqꝫ noſtrū oī ſtudio oportet
īplere/ Pria ē qua corpaliter vniuerſas diui
cias mūdi facultateſqꝫ cōtēnim/ Scđa qua
mores ac vicia affectuſqꝫ priſtinos animi car
niſqꝫ reſpuimus/ Tertia qua mentē nr̄aꝫ de
pn̄tib⁹ vniuerſis ac viſibilib⁹ euocantes/futu
ra tm̄modo cotēplamur/et ea q̄ ſūt iuiſibilia
cōcupiſcimus/ Que tria vt ſimul perficiātur

Ita abrahe legimus dn̄m precepiſſe cuꝫ dixit ad eū/ Exi de terra tua/et de cognatione tua/ et domo patris tui/ Primū dixit ei exi de terra tua/id eſt de facultatibus mūdi huiꝰ: operibuſqꝫ terrenis/ Secundo/de cognatiōe tua/ id eſt de conuerſatione ꝛ moribus/viciiſqꝫ prioribus/que nobis a noſtra natiuitate coherētia velut affinitate quadam et conſanguinitate cognata ſūt/ Tertio/de domo patris tui/id eſt de omī memoria mundi huius ꝛ de hiis que oculorū occurrunt obtutibus.

¶ Sequitur vndecimū inſtrumentū(Corpus caſtigare) Quoniā vt atteſtatur glo. luce xiiii. Tunc vere noſmetipſos abnegamus/cū carnalibus deſideriis non acquieſcimus ſed potius reluctamus/ Conuenienter ſanctus patꝛ poſt inſtrumentū abnegationis ſuiipſius/de caſtigatione corporis inſtrumentū ſubiungit/ qđ ſumptū eſt ex verbo dn̄i. luce ix. dicentis. Qui vult poſt me venire abneget ſemetipſū/ Et ſequitur. tollat crucem ſuam/ſcꝫ penitentie. Unde Auguꝰ. Crucifixio interioris hoīs/ penitentie dolores intelliguntur/et continuus quidā ſalubris cruciatus. Et Gregorius. Crux a cruciatu dicitur/ Et duobꝰ modis crucem dn̄i baiulamus. Aut cū per abſtinentiaꝫ carnem affligimus/ aut cū per cōpaſſionem proximi neceſſitatem noſtraꝫ putamus/

¶ Eſt autem notandū ꝙ multiplici de cauſa debet diſcipulus huius ſancte ſchole corpus ſuuꝫ et carnē ſuam caſtigare/vigiliis ieiuniis/aliiſqꝫ ſanctis laboribus/ Primo/quia hoc eſt ſeruorum ꝛ militū xp̄i/ad gala. v. Qui xp̄i ſūt carnē ſuam crucifixerunt cum viciis et concupiſcenciis ſuis/ Unde ſtrenuiſſimus xp̄i miles paulus de ſeipſo loquens ait prime corin. xi. Caſtigo corpus meum ꝛ in ſeruitutē redigo/ id eſt reprimo illicitos motus corporis/et in ſeruitutem rationis redigo/ Secundo/ne caro contra ſpiritū ſuperbiat aut inſoleſcat/ ita vt corpus ſpiritui ſit adiuuamentum nō vie impedimentum. Auguſti./ Caro noſtra eſt q̄ nos demergit in foueam/ Caro data eſt nobis quaſi anime bellū/que ſi mortificetur adducit ad vitaꝫ/ſi nutriatur parat ſe ad bellū/ laudabo illum qui carnis poteſt habere poteſtatem/ Caro beſtia crudelis/quid habes qđ grauas animam que/nichil deſideraſſet niſi deo ſeruire ſi tibi iuncta non fuiſſet/ tu autē caro miſera non ſolū teipſam occidis ſꝫ aīaꝫ.

Idem Aug./ Non prebeamus ergo vires illicitas corpori noſtro/ne cōuertat bellū aduerſus ſpiritum noſtrum/ſed ſemper ſit ſubiecta caro vt obtēperet iuſſis ſuis/ Item Bernar. Durius tractandum eſt corpus ne rebellet ne inſoleſcat/ſic tamen vt ſeruire ſufficiat/ qꝛ ad ſeruiendū ſpūi datum eſt/ Nec ſic habendum eſt tanꝙ̄ propter illud viuamꝰ/ ſꝫ tanꝙ̄ ſine quo viuere non poſſumus/ Tertio ꝑpt̄ amoreꝫ habende mundicie et puritatis/que minime ſperatur poſſideri:ſi caro concupiſcēciis ſuis nō refrenatur/ Ut enī beatus Aug. loquitur. Caro p̄ceps eſt ad libidinē/impro⸗ba ad petulentiā/ frequens ad luxuriā/inuerecunda ad fornicationē/crimē quotidie criminī ſuperponit/peccata peccatis non ceſſat/ peſſimis deteriora coniungere/ voluntaria/ crudelis. vana. et inſipiens. ſemper ad malū prona/velox ad mortem:ad vitam difficilis. Et quid plura/ Sicut tinea lanā deuorat/et ſicut ignis ligna fenum et ſtipulam cōſumit/ ita caro rebellis et delicata aīam conſumit ꝛ concremat/ Quarto.quia in caſtigatione et humiliatione carnis ſpiritus vigoratur ꝛ delectatur/vt enī beatus atteſtatur Gregoriꝰ ī moralibꝰ/ Spiritus deficit vbi caro requieſcit/vt enī caro mollibus ſic aīa duris nutrit̄/ illam blanda refouent: hanc aſpa arcēt/ illa delectationibus paſcitur:hec amaritudinibꝰ vegetatur/ Et ſicut carnem dura ſauciāt:ſic mollia ſpiritum necant/ſicut illam laborioſa interimunt:ſic iſtam delectabilia extingunt. Quinto.quia caſtigato corpore ſpiritus liberius ad ſuperiora appetenda cōſcendit/ Gregoriꝰ in moralibus/ Quo plus caro premit̄: eo de celeſti ſpe animus ſecurius letatur/ Nā to enī mens melius ad ſuperna appetēda cōpōitur/ꝙ̄to corpus ab illicitis arcius edomatur/

¶ Secundo notandū ꝙ ſactus pater prudentiſſime admonet corpus caſtigandū/non occidendū/ Caſtigatio enī corporis ita debet eſſe diſcreta vt vicia comprimantur/ et facultas bene operandi non deficiat/ Unde apo. ro. xii. Obſecro itaqꝫ fratres per miaꝫ dei/vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiā viuentē ſanctam.deo placentē: rationabile ſit obſequiū veſtrum/ Hoſtia viuens debet eſſe corpus vt mortificētur vicia ꝛ ſeruetur natura/ Collo. ſcđo. Mortificate mēbra veſtra que ſunt ſuper terrā/hoſtia facta ē ſi macula culpe deſit

placens deo eſt ſi recta intentio adſit/ vt pure
propter deum fiat/ obſequiū rationabile eſt
quando ita diſcrete fit vt corpus caſtigetur ⁊
natura diſſolui non cogatur/ Atendū eſt er/
go ſale diſcretionis in caſtigatione carnis/ vt
ſacrificiū noſtrum deo ſit acceptū/ ſecundum
illud leuitici xi/ Quicquid obtuleris ſacrifi/
cii ſale condies/ In libro de vita ſolitaria/ Si
vigilie ieiunia et alia huiuſmodi ex indiſcre/
tionis vicio ſic agantur/ vt vel deficiente ſpi/
ritu vel languente corpore ſpiritualia impe/
diantur/ qui ſic corpori ſuo tulit boni operis
effectum/ ſpiritui affectū. proximo exemplū/
honorem deo: ſacrilegus eſt et hoꝝ omīm in
deum reus. ¶ Sequitur duodecimū inſtru/
mentum huius artis ſpiritualis (Delicias
non amplecti) id eſt non amare. Sunt autē
plures rationes quare huius ſchole diſcipu/
lꝰ delicias carnales nō debeat cupire et ama
re. Primo exemplo xpī qui vitam aſperam
duxit: et laborioſam non deliciis affluētem.
Ut eni ait deuotus Bernardus/ Non decet
ſub ſpinato capite membrum viuere delicate
Secundo quia delicie carnales et ſpiritu
ales non ſe compatiuntur: vt atteſtatur bea
tus Bernardꝰ. Quomodo ignis et aqua ſi/
mul eſſe non poſſunt: ſic ſpirituales et carna
les delicie in eodem ſe non compatiuntur.
Tertio quia delicie carnales ſordes gene
rant aīoruz/ inficiūt quidē ſpiritū per turpes
cogitationes et delectatōes īmundas. Ber.
Mens aſſueta deliciis nec culta diſcipline:
ſarculo multas contrahit ſordes. Quarto
quia ſūt cauſa laſciuie et diſſolutionis. hiere.
xxxi. Uſquequo deliciis diſſolueris filia va/
ga: Quinto quia ſunt cauſa cōtumacie et
rebellionis carnis contra ſpm̄/ prouer. xxix.
Qui delicate a puericia nutrit ſeruum ſuuz/
poſtea ſentiet eum cōtumacē. Sexto quia
ſunt cauſe mortis ſpiritualis. pⁱe thimo. v.
Uidua viuēs in deliciis mortua eſt. Septi
mo quia ſunt cauſa eterne dānationis. Exē
plū de diuite epulone qui epulabatur quoti/
die ſplendide/ et ſepultus eſt ī inferno. lu. xvi.
Quare dicit beatus Ambroſius ſuper lucā.
Tenera corporis cura fluxuſqꝫ deliciarum ⁊
laſciuiarum cupiditate mellitos/ nequaꝙ ce/
leſtis aula ſuſcipit: ad quā duris laborioſiſqꝫ
gradibus virtutū aſcenditur. Et beatus ba/
ſiliꝰ i examerom. Qui ex deſiderio ad gaudia
eterna ſuſpirat: preſentis vite oblectamenta
non amat. ¶ Notandum autem ꝙ vt in vi
tis patrum dicit abbas io. Delicie corpora
les non ſolum ille delicie putande ſunt quibꝰ
homīes ſeculi iterum perfruuntur/ ſed abſti/
nenti delicie credende ſunt quicquid cū cupi
ditate ſuſpendit/ et ſi vile ſit id qđ non corpo/
ris neceſſitas ſed vt animi deſiderio ſatiſfiat
ſumitur: abſtinenti deliciarum vicio ducit.
¶ Sequitur tertiūdecimū inſtrumentum
(Ieiunium amare) Optime ſanctus pater
amorem ieiunii collocat poſt inſtrumentum
caſtigationis corporis/ quia vt ait beatꝰ Am/
broſius in libro de helia et ieiunio/ Ieiuniuz
eſt magiſterium continentie/ diſciplina pudi
cicie/ humilitas mentis et caſtigatio carnis/
Unde iudich. iiii. dicitur/ Humiliauerūt ani
mas ſuas ieiunio. Et heſter. v. Humiliauit
corpꝰ ſuū ieiuniis/ De ieiunii dignitate et ꝙ
merito amandum ſit/ Petrus Rauēn in ſer
mone de quinquageſima ita loquitur/ Ieiu
niū eſt viciorū mors/ vita virtutum/ pax cor/
poris/ membrorū decus/ ornamentū vite. ro/
bur mentiū. vigor aīaꝝ/ Ieiunium eſt caſtita
tis murus/ pudicicie propugnaculū. ciuitas
ſanctitatis. ſchola meritoꝝ. magiſterii magi
ſteriū. diſciplina diſciplinaꝝ. Uerūqꝫ parū p
deſt a cibis abſtinere: ſi nō ieiunetur a viciis/
Perfectū ieiuniū qđ diſcipꝰo amandū iniun
git eſt. qđ abſqꝫ cuiuſpiā vicii cōtagione ope
ribus virtuoſis eſt copulatū/ de quo dn̄s per
prophetam ait/ Sāctificate ieiuniū ioel prīo
qđ beatus gregorius exponens in omelia di
cit/ Ieiunium ſāctificare eſt adiunctis bonis
operibus dignā deo abſtinentiā carnis oſtē/
dere: ceſſet ira. ſopiantur iurgia/ Incaſſū eni
caro atteritur ſi a prauis ſuis voluptatibus
animus non refrenatur/ Et hiero. Abſtinen/
tia ieiunii adiuuamentū eſt non perfectio ſā
ctitatis/ Quid pdeſt attenuari abſtinētia ſi/
animus intumeſcit ſuperbia? Que laus de
pallore ieiunii ſi ꝺ īuidia liuidi ſumꝰ? Quid
virtutis habet vinū non bibere: et ira et odio
inebriari? Tunc preclara eſt abſtinentia et
magnifica caſtigatio carnis/ cū animus ieiu
nus eſt a viciis ideo carnem affligat quo ani
me frangat ſuperbiam: hec ille. Eſt circa
hoc inſtrumentuz notandū ꝙ ſanctus pater
non dicit ſimpliciter ieiunet: ſed ꝙ amet ieiu
nium/ tum propter eos qui inuiti quandoqꝫ

ieiunant aliqua neceſſitate compulſi/ qui nō videntur dicendi amare ieiuniū. ¶ Secundo propter eos qui aliquando aduentantib⁹ fratribus fraterna caritate deuicti. quotidiana pretereunt ieiunia/ ſicut apud patres egypti refert caſſianus fuiſſe conſuetudinem/ qui tamen licet videantur preterire ieiunia/ nichilominus quia hoc pro implenda caritate tantum faciunt/ ieiunium amare dicendi ſunt. Unde proſper de vita contemplatiua/ Si propter quoſlibet aduenientes intermiſſo ieiunio me ſimul reficio/ non ſoluo ieiuniū. ſed impleo caritatis officium/ Ipſa nāq3 ieiuniorum continuatio: niſi fuerit quando res exigit pretermiſſa/ et me inflat et fratrē cui iubeor ſeruire contriſtat/ et cū ſit ſine adiunctione caritatis neceſſe eſt vt pereat. ¶ Preterea notandū ꝙ ieiuniū debet eſſe diſcretione moderatū/ compenſata q̄titate viriū ſicut ſupra parum diximus de caſtigatiōe corporis/ Un hieronȳ. in epiſtola ad nepotianū/ tantū tibi ieiuniorū impone q̄tū ferre potes/ ſint ieiunia pura. caſta. ſimplicia. moderata. et non ſuperſticioſa. Math. vi. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes/ Taliū eni ieiunia ſunt corā homibus imoderata/ et ſuperſticioſa/ et non ſimplicia.

¶ Capl'm xxii. de xiiii. xv. xvi. xvii. xviii. et xix inſtrumentis. vbi de operib⁹ miſericordie.

Quoniā virtus et efficacia ieiunii multum pendet ex aſſociatione operū miſericordie/ Illud enim ieiuniū (vt dicit Gregori⁹ in omelia) dn̄s approbat qđ ad ei⁹ oculos manus elemoſinarū leuat/ qđ cū proximi dilectione agit/ qđ ex pietate condit/ rationabilit̄ poſt amorē ieiunii ſctūs pater ſubdit iſtrumēta operū pietatis. ¶ Decimūqr̄tū iſtrumētū eſt (Recreare pauperes) De quo pſa. lviii. Frange eſurienti panē tuū. ¶ Decimūquintum eſt (veſtire nudū) de quo thobie iiii. De veſtimētis tuis nudos tege/ Et pſa. lviii. Cum videris nudū operi eum ¶ Decimūſextum eſt (Infirmos viſitare) De quo eccleſiaſtici vi. Non te pigeat viſitare infirmum. ¶ Decimūſeptimum eſt (Mortuos ſepelire) eccleſiaſtici vii. Mortuo non prohibeas gratiā. glo. ad elemoſinam pertinet ſepultura mortuorū. ¶ Decimūoctauum eſt (In tribulatione ſubuenire oppreſſo) ¶ Decimūnonum eſt (Dolentem conſolari) De quo dicitur in commendationem ſancti viri thobie. Pergebat per omēs cognationē ſuā et conſolabatur eos. thobie pri°. ¶ Circa iſta inſtrumēta operū mīe plura veniūt notāda/ videlz quot ſunt opera mīe/ ſecundo quomō diſtinguntur/ tertio quomodo hic ſufficient traduntur a beato Benedicto/ quarto de vtilitate mīe/ quinto qualit̄ ad ſupradicta opera mīe religioſi teneantur. ¶ Circa primū ſciendū ꝙ quatuordecim aſſignantur opa mīe/ ſeptem corporalia/ et ſeptē ſpiritualia. ¶ Corporalia ſunt iſta/ paſcere eſurientem/ potare ſitientem/ veſtire nudū/ recolligere hoſpitem/ viſitare infirmū/ redimere captiuū ꝛ ſepelire mortuū: que in hoc verſu continentur/ Viſito poto cibo redimo tego colligo cōdo/ Septem vero ſpiritualia ſunt iſta ſcz docere ignorantem/ conſulere dubitantem/ conſolari triſtem/ corrigere peccantem/ remittere offendēti/ portare oneroſos et graues/ ꝛ pro omnib⁹ orare: que etiam in hoc verſu continentur. Conſule caſtiga ſolare remitte fer ora/ ita tū ꝙ ſub eodem intelligatur conſiliū et doctrina. ¶ Circa ſecundū notandū ꝙ vt inquit ſanctus Thomas in ſcd'a ſcd'e/ Predicta operū mīe diſtinctio conuenienter ſumitur ſecundū diuerſos defectus proximorū/ quorū quidam ſunt ex parte anime ad quos ordinantur ſpirituales elemoſine/ quidā vero ex parte corporis ad quos ordinantur elemoſine corporales/ Defectus ei corporalis aut eſt in vita aut eſt poſt vitā/ Si quidē eſt in vita: aut eſt cōmunis defectus reſpectu eorū quibus oēs indigent/ aut eſt ſpecialis propter aliquod accidens ſuperueniēs/ Si primo modo aut defectus eſt exterior aut interior/ Interior quidem eſt duplex vnus quidā cui ſubuenitur ꝑ alimentū ſiccū ſcz fames et ſecundū hoc ponitur paſcere eſurientē/ Alius autē eſt cui ſubuenitur per alimentū humidū ſcz ſitis/ ꝛ ſecūdū hoc dicitur potare ſitientē/ Defectus autem cōmunis reſpectu exterioris auxilii ē duplex. vnus reſpectu tegumenti: ꝛ q̄tū ad hoc ponitur veſtire nudum/ Alius eſt reſpectu habitaculi: et q̄tū ad hoc eſt ſuſcipere hoſpitem. ¶ Similiter autē ſi ſit aliqs defectus ſpecialis aut eſt ex cauſa intrinſeca ſicut infirmitas/ ꝛ q̄tum ad hoc ponitur viſitare infirmum/ aut

ex cauſa extrinſeca et q̄tuz ad hoc ponitur re
demptio captiuorū/ Poſt vitaz autē exhibet
mortuis ſepulturā/ Similiter autem ſpiritu
alibus defectibus ſpiritualibus actibus ſub⸗
uenitur dupliciter/ Unomodo poſcēdo auxi
lium a deo/ et q̄tum ad hoc ponitur oratio q̄
quis pro aliis orat / Aliomodo impendendo
humanū auxiliū: et hoc tripliciter/ vnomodo
contra defectū intellectus/ et ſi quidē ſit defe
ctus ſpeculatiui intellectus adhibetur ei re⸗
medium per doctrinā: ſi autem practici intel
lectus adhibetur ei remediū per cōſiliū/ Alio
modo eſt defectus per paſſionem appetitiue
virtutis/ inter quos maximus eſt triſtitia cui
ſubuenitur per conſolationē / Tertio modo
ex parte inordinati actus/ qui quidē triplicit
conſiderari poteſt/ vno modo ex parte ipſius
peccantis inq̄tū procedit ab eius inordina⸗
ta volūtate/ et ſic adhibetur remediū per cor
rectionem/ Alio modo ex parte eius in quem
peccat/ et ſic ſi quidē ſit peccatū in nos reme
diū adhibemus remittendo offenſam/ Si au
tem ſit in deū vel in proximū non eſt noſtri re
mittere vt hieronȳ. dicit ſuper math/ Tertio
modo ex parte ſequele illius actus inordina
ti ex qua grauantur ei cōuiuentes etiam pre
ter peccantis intentionē/ et ſic remediū adhi
betur ſupportando maxime in hiis qui ex in
firmitate peccāt. ſcd̄m illud ad Ro. xv. debe⸗
mus nos firmiores infirmitates aliorū por⸗
tare/ et non ſolum ſecundū ꝙ infirmi ſūt gra
ues ex inordinatis actibus: ſed etiam queq;
eorum onera ſupportanda ſunt. ſecundum il
lud gala. vi. Alter alterius onera portate.

¶ Circa tertiū notandū ꝙ ſanctus Benedi
ctus comprehendere videtur in hiis ſex operi
bus que poſuit xiiii opa mīe/ Sub primo enī
ſcʒ ſub recreatione pauperū continentur tria/
videlʒ paſcere eſurientē/ potare ſitientem/ et
recolligere hoſpitem/ Sub tertio autē vide⸗
licet infirmos viſitare cōprehendit redēptio
captiuorū/ Sub aliis vero duobus cōp̄hen
duntur alia opera ſpiritualia/ Nam per qui
tum videlʒ ſubuenire in tribulatione intelli⸗
guntur tria opera mīe/ videlʒ docere ignorā
tem/ conſulere dubitantē/ corrigere deuian⸗
tem/ Sub ſexto autem videlʒ dolentē/ id eſt
triſtem conſolari comprehēduntur alia tria
videlʒ remittere offendenti/ ſupportare pati
enter oneroſos ſiue graues/ et orare pro aliis
vt deus illos conſoletur. ¶ Circa quartū no
tandum ꝙ vtilitas mīe inter alia colligitur
ex multis/ Primo quia valet ad conuerſati
onem vite/ vnde apoſto. thimo° diſcipulo ſcri
bens ait/ Exerce teipſum ad pietatem/ nam
corporalis exercitatio modicū vtilis eſt ſine
pietate/ pietas autē vtilis eſt ad omīa/ Se
cundo ad cōmendationem conſciētie/ Unde
augu/ mīa eſt humane nature precioſum or⸗
namentum/ Et ambroſius libro de officiis.
Nichil ita cōmendat xp̄ianā aīam q̄admo⸗
dum mīa/ Tertio valet ad multiplicatio⸗
nem terrene ſubſtantie/ ſecundū illud ſalua⸗
toris luce vi. Date et dabitur vobis/ prouer.
xi. Benedictio dei diuites facit. Et puer. xix.
Qui pronus eſt ad mīaʒ bn̄dicetur / Et gre⸗
gorius in dialogo. Terrene ſubſtantie p̄ hoc
ꝙ pauperibus diſtribuuntur multiplicātur/
¶ Quarto valet ad redemptionē culpe. da⸗
nielis iiii. Peccata tua elemoſinis redime/
lu. xi. Date elemoſinam et omīa munda ſūt
vobis/ Et criſoſtomus ſuper math. Elemoſi
na mundat et eſt maius ſacrificio. ſecundū il
lud/ Oſee vi. Mīam volo et non ſacrificium
¶ Quinto ad impetramen gratie/ prouerbi
orum iii. Mīa et veritas non te deſerant et
inuenies gratiā corā dn̄o/ puer. xix. Fenerat
dn̄o qui miſeretur pauperis/ Et pſa. lviii. Cū
effuderis eſurienti aīam tuā ⁊ aīam afflictā
repleueris/ orietur in tenebris lux tua/ Sexto
valet ad conſeruationē eiuſdem/ eccleſiaſtici
xxix. Elemoſina viri gratiam hoīs quaſi pu
pillam conſeruabit. ¶ Septimo ad exaudi⸗
tionē orationis/ eccleſiaſti. xxix Conclude ele
moſinam in ſinu pauperis / et hec orabit pro
te. Et pſa. lviii/ Frange eſurienti panē tuum
Et infra. Tunc exorabis et dn̄s exaudiet: et
clamabis ⁊ dicet ecce adſum: quia miſericors
eſt dn̄s deus tuus. ¶ Octauo valet ad impu
gnationē hoſtis/ eccleſiaſti. xxix. Elemoſina
viri quaſi ſacculus cū ipſo. Et ſequitur. Sup
ſcutum potentis et ſuper lanceam aduerſus
inimicū tuū pugnabit. ¶ Nono valet ad li⸗
berationē eterne mortis/ puer. xiiii/ Elemoſi
na ab omī peccato in morte liberat/ et nō pa
tietur aīam ire in tenebras. Item p̄s/ Beat9
qui intelligit ſuper egenū ⁊ pauperem in die
mala liberabit eum dn̄s ¶ Decimo valet ad
redemptionē glorie. prouer. xiii/ Qui miſere
tur pauperis beat9 erit Math. v/ Beati mi

ſerſcordes/quoniã miaꝫ conſequentur/quibꝰ
in die iudicii dicturus eſt dñs. Uenite bñdi⸗
cti patris mei percipite regnũ Mathei.xxv.
Circa quintũ quia dubiũ eſſe poteſt quali
ter religioſi teneantur ad opera mĩe corpora
lia/que ſanctus pater Benedictus hic poſuit.
videlꝫ ad recreationem pauperũ ⁊c/cum mo
nachus propriũ habere nõ debeat/nec diſpẽ⸗
ſatio bonoruꝫ cõmunitatis ſit credita ſingu⸗
lis monachis. Notanduꝫ eſt primo ꝙ duo
illa prima/videlꝫ de recreatõne pauperũ ⁊ te
gumento nudorũ ꝗ̃tum ad affectuꝫ pietatis
om̄es reſpiciũt/ꝗ̃tum vero ad effectũ operis
ſolos maiores reſpiciũt monaſterii/qui dan⸗
di habent poteſtatem. Dicit autẽ in quodã
ſermone quadrageſime/ꝙ illi qui non habet
vnde tribuat ſufficit bona volũtas/ſecundũ
qđ ſcriptũ eſt.gloria in excelſis deo/⁊ interra
pax hominibus bone voluntatis. Utrũ autem
monachus poſſet facere elemoſinã de bonis
monaſterii. Reſpondet ſanctus thomas in
ſcđa ſcđe/ꝙ monachus ſi habet diſpẽſationẽ
a prelato cõmiſſam/poteſt facere elemoſinaꝫ
de bonis monaſterii/ſecundũ ꝙ ſibi eſt cõmiſ
ſum. Si vero non habet diſpenſationẽ quia
nichil habet proprium/non poteſt facere ele
moſinã ſine licentia abbatis expreſſe habita/
vel probabili preſumpta/niſi forte in articulo
extreme neceſſitatis in quo datum eſſet ei fu
rari vt elemoſinam daret. Preterea vt dicit
idem ſanctus Thomas in quarto ſententia
rum/poteſt abſente abbate aliquid modicuꝫ
dare ſub ſpe ratihabitõis. Extra monaſtreri
um vero exiſtens/puta ĩ ſtudio poteſt elemo
ſinã facere/quia cũ dantur ei expenſe cõmit
titur ei diſpenſatio earũ. Secundo notan
dum ꝙ ex hoc ꝙ monachus ratione iam di⸗
cta non poſſit opera illa mĩe effectualiter ex
ercere/non eſt peioris conditionis ꝗ̃ ſint diui
tes ſeculares habentes vnde elemoſinas fa⸗
ciunt/Quoniam multum magis eſt accep⸗
ta deo vniuerſalis rerum abdicatio/ꝗ̃ parti⸗
cularis diſtributio que fit ꝑ elemoſinas. Si⸗
cut enĩ dicit ſanctus Thomas in ſecunda ſe
cunde/Abrenunciatio propriarũ diuiciarum
cõparatur ad elemoſinarum largitionẽ/ſicut
vniuerſale ad particulare/⁊ holocauſtum ad
ſacrificium. Unde gregorius dicit ſuper eze.
ꝙ illi qui ex poſſeſſis rebus ſubſidia egẽtibꝰ
miniſtrant/in bonis que faciunt ſacrificium
offerunt/quia aliquid deo ĩmolãt/et aliquid
ſibi reſeruant. Qui vero nichil ſibi reſeruant
/offerunt holocauſtum quod eſt maius ſacrifi
cio. Unde hierony.contra iulianũ dicit/Qđ
aũt aſſeris eos meliꝰ facere qui vtant̃ rebus
ſuis et paulatim fructus poſſeſſionũ paupe⸗
ribus diuidant/non a me eis ſed a deo reſpõ
detur/Si vis perfectꝰ eſſe/vade et vende oĩa
que habes/et da pauperibus ⁊c. Et poſtea di
cit/Iſte quẽ tu laudas ſecũdus ⁊ tertius gra
dus ẽ/quẽ etiã nos recipimus dũmodo ſcia⸗
mus prima ſecundis et tertiis preferẽda. Et
ideo ad excludendum errorẽ vigilancii/dicit̃
in libro de eccleſiaſticis dogmatibus. Bonũ
eſt facultates cuꝫ diſpenſatione pauperibus
erogare/melius eſt pro intentione ſequendi
dñm inſimul donare/et abſolutũ ſollicitudi⸗
ne agere cum xp̃o. Tertio notandum circa
alia duo de viſitatione infirmorũ et ſepultu⸗
ra mortuorũ/ꝙ ſanctus pater non intendit
vt horũ gratia egrediendũ ſit extra monaſte
riuꝫ/quia ipſe ſanctus pater inferius dicit/ꝙ
officina vbi hec diligẽter operanda ſũt: clau
ſtra ſunt monaſterii. Unde in capitulo placu
it xvi.q.i.precipitur monachis/vt mortuũ nõ
ſepeliant niſi monachum in monaſterio ſecũ
cõmorantẽ/vel ſi fortuitu quẽꝗ̃ aduenienti
um fratrum ibi mori contigerit. Propterea
etiã iſta infra monaſterii clauſtra adimplen
da ſunt cũ licentia et ſecundum diſpenſatio⸗
nẽ prelati. Porro ſurgit hic queſtio. Utruꝫ
religioſus videns patrem ſuũ eſſe in neceſſi⸗
tate/poſſit abſqꝫ prelati licẽtia exire clauſtrũ
ad ſubueniendum patri. Ad hanc queſtionẽ
reſpondet ſanctus Thomas in quolibeto ter
tio ar.xvi ſic/ꝙ aliter dicendũ eſt de illo qui
nondũ religionẽ intrauit/⁊ aliter de illo qui
iam in religione eſt profeſſus. Ille eni q non
dum religionẽ intrauit ſi videat patrẽ ſuuꝫ
in magna neceſſitate/cui per aliũ ſubueniri
nõ poſſit nõ debet religionẽ intrare/ſꝫ tenet̃
miniſtrare parentibus/maxĩe ſi abſqꝫ pericu
lo peccati poſſit in ſeculo remanere. Si vero
per aliũ poſſit eius parentibus miniſtrari/po
teſt ſi vult religionẽ intrare. Unde Criſoſto.
exponẽs illud.dimitte mortuos ſepelire mor
tuos ſuos/dicit/ꝙ malũ eſt abducere hominẽ
a ſpiritualibus et maxime cũ fuerint qui mi
niſterium parentũ compleant/erant eni ali
qui q cõplere poſſẽt illius funeris ſepulturã

Poſtꝙ̄ vero aliquis iam eſt in religione pro
feſſus: eſt mortuus mundo, vnde per ſpiritu
alem mortem deobligatur a cura impenden
da parentibus: ſicut etiaꝫ deobligaretur per
mortē temporalem ſiue corporalē/ ꝛ ideo nō
peccat nec contra preceptū dei agit ſi in clau
ſtro remaneat ſub precepto prelati: parentū
miniſtratione pretermiſſa/ Eteni factus eſt
īpotēs ad reddendū debitū miniſteriū abſqꝫ
propria culpa/ Debet tamen/ ꝙ̄tū poteſt ſal⸗
ua ordinis ſui obedientia/ ſatagere vt per ſe
vel per aliuꝫ ſuis parentibus ſubueniatur/ ſi
in neceſſitate fuerint conſtituti.

Capitulum xxiii. de xx. inſtrumento: vbi
de fuga negociorum ſecularium/ ꝛ de decem
ratōibus ꝑpter quas mundus ſit cōtēnendꝰ

Sequitur viceſimū īſtrumentū (A ſecu
li actibus ſe facere alienum) Quoniā
vt ait glo. deutero. prio/ Animꝰ nimis
intentus humanis actionibus deo quodam
modo vacuatur: quo tanto fit plenior ꝙ̄to ī
ſuperna et eterna liberius extēditur/ merito
ſanctus pater inſtrumētum adipiſcende per
fectionis ſpiritus poſuit ſeparationem ꝛ ani
mi alienationē a ſeculi actibꝰ. Ubi duo ve
niunt notanda/ ſecundū ꝙ duplex ſenſus po⸗
teſt dari huius inſtrumenti. Primus eſt vt
diſcipulus perfectionis amator a negociis ſe
cularibus cuiuſmodi ſunt cure terrene/ nego
ciationes ſeculares/ ſollicitudines mundane
mercationes aduocationes et huiuſmodi ſit
alienus. Nā vt docet apoſto. ſcđe ad thimo.
ii. dicens/ Nemo militās deo implicat ſe ne⸗
gociis ſecularibus/ vt ei placeat cui ſe proba⸗
uit. i. deuouit. Magnū profecto impedimē
tum quietis et perfectionis ſpiritus/ eſt occu
patio ſecularis. Hinc ſeneca/ Omnia impedi
mēta dimitte/ vaca bone menti: nemo ad il⸗
lam peruenit occupatus/ Et gregoriꝰ in mo
ralibus/ Qui ſpiritualibus bonis ditati ſūt
terrenis nō debēt implicari negociis/ ne duꝫ
cognouerunt inferiora bona diſponere: non
valent ſuperioribus bonis deſeruire/ Alienū
enī eſſe a ſeculi actibus/ maxime cōuenit mo⸗
nachis ꝛ religioſis. Unde hierony. Tu ſi mo
nachus eſſe vis/ non videri habeto curaꝫ non
reifamiliaris cui renunciando hec eſſe cepi⸗
ſti/ ſed anime tue. monachum non loquendo
et diſcurrendo/ ſed tacendo et ſedendo quiſqꝫ
te nouerit/ Hic arſenio orāti dn̄e dirige me
ad ſalutem: vox celitus facta eſt/ Arſeni fuge
tace ꝛ quieſce: hec ſunt radices non peccandi
Hierony. ad paulinū/ Si autem cupis eſſe
qđ diceris monachus. i. ſolꝰ/ quid facis ī vrbi
bus/ que vtiqꝫ non ſunt ſolorum habitacula
ſed multorū/ Unde hugo in tractatu de duo
decim abuſionibus ait/ ꝙ ſexta abuſio eſt mo
nachus curialis/ qui ſeculariū hoim conſorti
um diligit/ qui ſe cōſiliis principū libēter in⸗
gerit/ qui ſecretorum cōſcii ſunt et internun⸗
cii curiales poſſunt appellari/ Ordo clauſtri
et ordo curie diuerſus eſt/ ibi ſedes in inſidiis
cum diuitibus in occultis vt īterficias inno⸗
centem: hic audis. nō ſedi cum conſilio vani
tatis et cum iniqua gerentibus nō introibo
Ibi inſidiaris vt rapias pauperem ꝛc: hic di
cis. Odiui eccleſiam malignantium et cum
impiis non ſedebo/ Ibi dextera tua repleta ē
muneribus: hic lauas inter innocentes ma⸗
nus tuas/ ibi pauperum res violenter aufe⸗
runtur: hic pauperibus ſponte offerūtur/ ibi
laudatur peccator in deſideriis aīe ſue et ini
quus benedicitur: hic benedicitur iuſto. Si
vis monachus eſſe curialis/ laudas qđ nō de
bes/ qđ non expedit defendis/ qđ nō licet ope
raris/ qđ non decet loqueris. hec ille. Eſt ta
men hic conſiderandū ꝙ tractare negocia qn̄
iuſta neceſſitas cogit vel pia vrget vtilitas/
bene permittitur religioſis/ qđ ſāctus Tho.
ī ſcđa ſcđe. q. clxxxvii. ar. ii. declarat ita dicēs.
Status religionis eſt ordinatus ad perfecti
onem caritatis conſequendam/ Ad quā qui⸗
dem principaliter pertinet dei dilectio: ſecun
dario autē dilectio proximi/ Et ideo religio⸗
ſi precipue et propter ſe debent intendere ad
hoc ꝙ deo vacent/ Si autem neceſſitas proxi
mis īmineat: eorum negocia ex caritate age
re debent. ſecundū illud gala. vi. Alter alteri
us onera portate/ et ſic adimplebitis legē xp̄i
quia et in hoc ipſo qđ proximis ſeruiunt/ pro
pter deum dilectioni diuine obſequunt. Un̄
dicitur iaco. prio/ Religio munda et īmacu⸗
lata apud deum et patrem hec eſt/ viſitare pu
pillos et viduas in tribulatione eoruꝫ/ glo. i.
ſuccurrere eis qui carent preſidio in tempore
neceſſitatis. Eſt ergo dicendū ꝙ cauſa cupi⸗
ditatis ſecularia negocia gerere nec mona⸗
chis nec clericis licet: cauſa vero caritatis ſe

negociis ſecularibus cū debita moderatione
ingerere poſſūt/ſecundū ſuperioris licentiā ⁊
miniſtrando et dirigendo. Vñ dr̄ in decreto.
di.lxxxviii. Decreuit ſancta ſynodus nulluʒ
deinceps clericum aut poſſeſſiones conduce
re/aut negociis ſecularibus ſe permiſcere/niſi
propter curam pupillorū.aut orphanorū.aut
viduarū/aut ſi forte epiſcopꝰ ciuitatis eccle⸗
ſiaſticaꝝ rerū ſollicitudinē eū habere precipi
at/ Eadem autem ratio eſt de religioſis ⁊ cle
ricis/quia vtriſqʒ ſimpliciter negocia ſecula⸗
ria interdicuntur vt dictum eſt. ¶ Secundꝰ
ſenſus qui poteſt haberi de intelligētia huiꝰ
inſtrumenti ſicut dictū eſt/ vt non modo con
uerſatione ab actibus ſeculi/ſed etiā ab amo
re eius diſcipulus oīno ſit ſeparatꝰ/¶ De hoc
inquit apoſto. Nolite diligere mundum nec
ea que in mundo ſunt/Si quis diligit mun⸗
dum non eſt caritas patris in eo/io.ii. Glo.
vnū cor duos ſibi aduerſarios amores nō ca
pit/radicati in caritate.hanc ſuper radicē ni
chil edificetis/niſi qđ conuenit caritati/quia
non poteſtis duobus dñis ſeruire/ſicut dile⸗
ctio dei eſt fons oīm virtutū:ita dilectio mū⸗
di oīm viciorum. ¶ Circa qđ notandū ꝙ ſūt
decem rationes que merito nos alienare de⸗
bent/et ſeparare ab actibꝰ ſeculi et amore mū
di. ¶ Prima eſt quia mundus eſt tenebroſꝰ/
magnas enī tenebras patiuntur amatores
mundi/⁊ ideo per egyptū conuenienter intel
ligitur/ Interpretatur enī tenebre/ De tene
bris maloꝝ dicitur.prouer.iiii. Via impiorū
tenebroſa/et in p̄s. Neſcierunt neqʒ intelle⸗
xerunt:in tenebris ambulant/ Cauſa autē ꝙ
amatores mundi tenebris inuoluuntur eſt/ꝙ
oculos ſuos ſtatuerūt declinare in terram q̄
eſt corpus obſcurū/ dorſum habentes ad deū
qui eſt verum lumen/Augu. Dorſum habe⸗
bam ad lumen/ et facies mea non illumina
batur/ Idē de libero arbitrio/Ve eis domine
qui auertunt ſe a lumine tuo ¶ Secunda ra
tio retrahens nos ab amore mundi eſt/ꝙ mū
dus eſt falſus et deceptorius/eum cui arridet
decipit.potius eligenda eſt ira eius ꝙ̄ arriſꝰ/
eccleſiaſtici.vi. Melior eſt ira riſu/ Gregoriꝰ
Cum omnis fortuna timenda ſit magis ti⸗
menda eſt proſpera ꝙ̄ aduerſa/hec enī ſeuien
do erudit:illa blandiendo ſeducit/ mundus
amātes ſe deuorat.iuxta illud Augu. Amas
ſeculum abſorbebit te/amatores ſuos vorare
nouit non portare/ Fallax profecto eſt preſēs
ſeculum/omnia enim que habet aut ꝓmittit
falſa ſunt et fallacia/fallaces quidē ſunt di⸗
uicie eius/fallaces delicie/ fallax gratia/fal⸗
lax potentia/fallax gloria eius ¶ Hinc deus
per prophetam ait p̄s.iiii. Filii hoīm vſqʒqꝫ
diligitis vanitatem/et queritis mēdacium:
/ vbi glo.inquit. Terrena bona vana ſūt quia
vt vmbra tranſeunt/mendacia vero quia nō
faciunt qđ promittunt ſcʒ beatos. ¶ Tertia
ratio quia mundus eſt modicus/ bona enim
terrena modica ſunt in ſe/modica ſunt reſpe
ctu dei/reſpectu anime/reſpectu celi/modica
quidem ſecundū ſe. Unde Bernardꝰ. Preci⸗
oſiſſima mundi aurū et argentū ſunt/ſed qđ
ſunt illa niſi terra rubea et arida/ergo qui di
ligit aurum et huiuſmodi diligit terrā/¶ Sūt
preterea modica reſpectu dei/quia ſunt reſpe
ctu eius quaſi gutta roris.ſapien.xi/ Quaſi
gutta roris ante lucanuʒ ſic eſt ante te orbis
terrarum/imo nec ſunt reſpectu dei dicente.
beato gregorio in moralibus/ Omīa huma⸗
na que pulcra que iuſta ſunt/dei iuſtitie ⁊ pul
critudini comparata:nec pulcra nec iuſta ſūt
omino:nec ſunt/ Et io.xvi.dicit xp̄s.vſqʒ mo
do non petiſtis quicꝙ̄/ Nichil petit qui tem⸗
porale petit/ Jere.iiii/ Aſpexi terraʒ ⁊ ecce va
cua erat et nichil. Et ideo beatus Augu. Ue
tibi ſi amaueris condita et deſerueris condi⸗
torem/pulcra ſunt tibi hec:ſed ꝙ̄to eſt pulcri
or qui illa formauit/¶ In reſpectu anime etiā
modica ſunt/quoniā eam replere non poſſūt/
Cum enī aīa capax ſit dei:re minore deo re⸗
pleri non poteſt/vnde Augu.in ſermone quo
dam/ Ad imaginē quippe dei facta aīa ratio
lis ceteris omibus occupari poteſt/repleri oī
no nō poteſt/ Capax enī eſt dei.quicquid deo
minꝰ eſt non eam implebit/ Quare idem be
atus Augu.in quadam omelia ita loquitur.
/ Si inferius eſt qđ amas:ad cōſolandū ama/
ad vtendum ama:non ad alligandu ʒ/ verbi
gratia.auruʒ amas:noli te alligare auro. ꝙ̄
to melior es ꝙ aurum/ Aurū enī terra eſt ful
gens:tu autem ſi illuminaberis a domio ad
imaginē dei factus es/cum ſit aurum creatu
ra dei.non tamen fecit aurum ad ſimilitudi⸗
nem ſuā ſʒ te:ergo poſuit ſub te aurū/¶ Amor
ergo iſte contemnendus eſt/non eius vincu⸗
lo amoris quaſi glutino inherēdū eſt/ modi⸗
ca enim ſūt reſpectu celi/ſicut centrū reſpectu

circunferentie/latitudo circunferentie eſt nõ
centri. Seneca punctum eſt in quo nauiga⸗
tis.bellatis.regnatis. modica plane eſt boni
tas temporalium reſpectu bonorum eterno⸗
rum/vmbre potius dicenda ſunt verorum bo
norum ꝙ̈ vera bona/ſapien.v. Omnia tran
ſierunt tanꝙ̈ vmbra/Signũ modice bonita⸗
tis bonorum temporalium manifeſtiſſimuz
eſt/ꝙ deus ea dat omibus/et amicis et inimi
cis cõmunia ſunt et bonis et malis/ Auguſti
nus libro xv.de ciuitate dei/. Temporalia ⁊
carnalia bona ꝓpterea largitur ea deus eti⸗
am malis/ne magna videãtur bonis/ quare
optime concludit beatus Augu. libro de con
flictu viciorum / Si te iſta delectant que ſub
celo ſunt/cur non magis ea delectant que ſu
per celos ſunt/ Si carcer iſte pulcer eſt/patrũ
ciuitas et domus qualis eſt/ Si talia ſunt
que hic incolunt peregrini/ qualia ſunt que
ibi poſſident filii/ Si mortales et miſeri in
hac vita taliter ſũt remunerati/imortales et
beati qualiter ſunt in illa vita ditati/ Qua
propter recedat amor preſentis ſeculi in quo
nullus ita naſcitur vt non moriatur/et ſucce
dat amor futuri ſeculi in quo omnes ſic viui
ficant̃ vt non moriant̃/ Deinceps vbi nulla
neceſſitas turbat/nulla aduerſitas anguſti⸗
at/nulla moleſtia inquietat/ ſed perhemnis
leticia regnat. Quarta ratio quia mundꝰ
eſt damnoſꝰ ſiue noxiꝰ.ia.iiii. Amicicia huiꝰ
mundi inimica eſt deo/Quicunqꝫ ergo vo⸗
luerit amicus eſſe huius ſeculi inimicus deo
conſtituitur/Sicut enim non coniungitur ce
lum terre imo multum diſtat ab ea/ ſic cele⸗
ſtia in corde humano terrenis non cõiungũ
tur/Unde inuitati ad nuptias excuſant ſe ꝙ
ſint terrenis negociis impediti.luce xiiii.vbi
glo/ Excuſat ſe omis qui plus terrena ꝙ̈ ce⸗
leſtia diligit etiam ſi ad celeſtia ſe extendere
dicat/Abundantia temporalium et dei obli⸗
uio frequenter ſe cõmitantur/ Effrayn ⁊ ma
naſſen fratres fuerunt: vt dicitur Gen͂.xli.
Effrayn fructificans interpretatur/manaſ⸗
ſen obliuio/proficientes temporalibus deuz
ſolent obliuiſci.deutero.viii. Caue ne cũ de⸗
derit tibi dñs vrbes et opida cunctarũqꝫ opũ
gloriã/obliuiſcaris dñi dei tui/ Et beatus Au
guſtinus in omelia quadam/ Eſt amor vtiliſ
et eſt amor noxius/Amor amore impeditur.
/ Amor noxius ſecedat/⁊ amor vtilis ſuccedat

ſed quia homines nolunt illũ recedere/ideo i
illos alius non poteſt introire/vt non capiãt
pleni ſunt.fundant vt capiant: pleni enĩ ſũt
amore voluptatum carnaliũ / pleni ſũt amo
re preſentis vite/ pleni ſunt amore auri et ar
genti et poſſeſſionum huius ſeculi/quia ergo
pleni ſunt ſic ſunt quomõ vaſa/ vis ergo vt i
tret mel vnde acetum nondũ fudiſti/fũde qđ
habes vt capias qđ non habes/ Ideo prima
renunciatio eſt huic ſeculo/ deinde euerſio et
cõuerſio ad deũ/qui renũciat fundat. q euer⸗
tit impletur/ ſed hoc non fiat corpore ſolum
ſed etiam mente.hec Augu./ Quinta ratio/
qꝛ mundus eſt tranſitorius et ruinoſus/ Pa
rum enĩ viuunt homies/ parum durant res
temporales/cito tranſeunt/ Tranſit enĩ mũ
dus et concupiſcentia eius/ prĩe io.ii/ et prĩe
ad corin.vii.dicit apoſtolus/ Preterĩit figu⸗
ra huius mundi/ Gregorius in moralibus.
/ Qui temporalia diligit que ſtarẽ non poſ⸗
ſunt: quia ipſa fugiunt/qui eis innitũtur cuz
temporis volubilitate percurrunt. Item idẽ
/ Nemo poteſt mobilia diligere:et ipſe imobi
lis ſtare/ qui enĩ trãſitoria amplectitur eo ip
ſo ad curſum ducitur/ quo decurrentibus im
plicatur. Et Augꝰ.in omelia.// Quid amas
qđ ad tempus durat/amandũ eſt qđ nobiſcũ
poteſt eſſe eternũ/ Nunc tranſitũ velocẽ bo⸗
norũ temporalium recognoſcunt reprobi in
inferno dicentes/ſapien.v. Diuiciarũ iactã
tia quid profuit nobis? Et infra/ Tranſie⸗
runt omĩa velut vmbra / et tanꝙ̈ nuncius p̃
currens/et tanꝙ̈ nauis que pertrãſiit fluctu
antem aquam cuius cum pertranſierit nõ ẽ
veſtigium nec ſemita carine eius in fluctibꝰ/
Quare beatus gregorius dicit/ Si domus
quaſſata ruinã minaretur quiſquis in ea ha
bitaret fugeret/et qui ſtantem dilexerat ꝙ̈to
cius a cadente feſtinaret/ Si igitur mundus
cadit et nos eum amando amplectimur/cõ⸗
primi potius volumus ꝙ̈ habitare./ Sexta
ratio quia mundus eſt inquietus/ Amor enĩ
mundi vt dicit Augu. aĩas quas ingreditur
quietas eſſe non patitur/ Et ideo io.xvi.in⸗
quit dñs diſcipulis/ In mundo preſſuraz ha
bebitis/in me autem pacem/ Naſcuntur aũt
inter amatores mundi vt ait Augu. morda⸗
ces ſciſſure/ꝑturbationes/merores/ formidi⸗
nes.inſana gaudia/diſcordie.lites.bella/ inſi
die.inimicicie.falſa adulatio.fraus furtũ. ra

pina/ perfidia/ ſuperbia/ ambitio inuidia/ Et
ideo dicebat quidam ſapiens/ Si vis eſſe per
fecte quietus nichil ſeculi appetas/ ſemp mē-
tis quietem habebis: ſi a te mundi curas ab-
ieceris/ abice abs te quicquid impedire bonū
propoſitum poteſt/ Eſto moderatus mundo
et mundus tibi/ gloriam tanꝙ mortuus non
aſpicias/ tanꝙ mortuus ab affectu huius vi-
te te ſepara/ ſicut ſepultus non habeas curaꝫ
de ſeculo/ tanꝙ defunctus ab omī terreno te
purga negocio/ contenine viuens q̄ poſt mor
tem habere non potes. ¶ Septima ratio. qꝛ
mundus eſt īmundus ꝛ fetidus/ eſt enim cor
ruptionibus plenus/ ſcd̄e petri prīo/ Fugien-
tes eius que in mundo eſt concupiſcentie cor
ruptionem/ Omne enī qd̄ eſt in mundo con
cupiſcentia carnis eſt/ et concupiſcentia ocu-
lorum et ſuperbia vite/ quoniā vt dicit beda
in glo. Omnes dilectores mundi nichil ha-
bent niſi hec tria/ quibus omīa viciorū gene
ra comprehenduntur/ Ideo beatus Auguſti-
nus de verbis dn̄i dicit/ Amor mundi adulte
rat aīam/ amor fabricatoris mūdi caſtificat
aīam/ Et bernar. O munde immunde cum
ſic fugiens me teneas/ quomodo me teneres
ſi permaneres/ turbatur mundus et amatur
quid ſi tranquillus eſſet/ formoſo quomodo
adhereres ſi amplecteris fetidū/ flores quo-
modo colligeres q a ſpinis non reuocas ma
nū/ ¶ Octaua ratio. qꝛ mundus eſt valde pe
noſus ſiue laborioſus/ vita ei mundana mul
tum laborioſa eſt. ſapi. v/ Laſſati ſumꝰ in via
iniquitatis et perditionis/ Ambulauimꝰ vi-
as difficiles fatigationis/ Huius duplex eſt
cauſa/ ſimilitudo agendorum/ et multitudo ī
pedimentoruꝫ/ Amatores mundi tot inueni
unt impedimenta in hiis que agunt/ ꝙ etiaꝫ
homines potentes non perficiunt qd̄ inten-
dunt/ Gregorius. Uita preſens laboribꝰ ple
na eſt/ cuꝫ luctu agitur et cū lachrymis amit
titur/ Non ſunt ſine cruciatu qui amore ſpi-
nas deliciarū amplectuntur/ eccleſiaſtici. ii.
dicitur de auaro/ Cuncti dies eius doloribus
et erumnis pleni ſunt/ nec per noctē nec per
diem requieſcit/ Ideo dicit ſeneca. Horū qui
felices vocantur hilaritas ficta eſt et grauis
triſtitia/ eo quidem grauior ꝙ non licet inter
dum palam eſſe miſeros/ ſed inter erumnas
cor ipſum excedentes neceſſe eſt agere felicē/
Non ſūt plane ſine cruciatu/ qui in ſpinis vi
ciorū iacent. Math. vii/ Nunqd colligūt de
ſpinis vuas/ aut de tribulis ficus/ Non ſunt
ſine cruciatu quos vermis conſcientie mor-
det/ Jere. xi. Arguet te malicia tua/ Aug. Cur
re per ſingula/ et inuenies tot anime tormen
ta quot vicia. ¶ Nona ratio. quia mundus
valde eſt periculoſus/ Bernardus. Mundꝰ
eſt vbi eſt malicie plurimū/ ſapientie modicū/
vbi omīa lubrica omīa ruinoſa/ vbi omīa pi-
citantur et corpora affliguntur/ propter qd̄
merito mare nuncupatur in ſcriptura ſācta/
ps. hoc mare magnū ꝛc. Periculū huius ma
ris iuxta verbum bernardi probat tranſeun-
tiū raritas/ et pereuntiū multitudo/ mirabi-
les elationes huius maris/ nunꝙ ibi trangl
litas: inceſſāter flant ibi venti/ Et qui in hoc
mari periit eternaliter periit/ quaſi locus di-
luuii eſt mundus iſte vbi pauci reſpectu pere
untium ſaluantur/ Oſee. iiii. Maledictum
mendaciū et homicidium et furtum et adul-
terium inundauerunt/ Mundus iſte eſt ve-
lut locus peſtilens/ Declinant ſapientes lo-
ca peſtilentie/ maxime quādo vel egros ſe ſē-
tiunt vel egrotaturos ſe agnoſcunt/ Seneca
Non tantum corpori/ ſed etiam moribus lo-
cum ſalubrē eligere debemus. ¶ Decima ra
tio. quia mundus iſte eſt plenus laqueis. Un̄
beatus antonius ait/ Uidi oēs laqueos ini-
mici tenſos in terra ꝛ ingemiſcēs dixi/ Quis
poterit trāſire/ Et iam audiui vocem dicen-
tē: humilitas/ Et ideo optime pater Augu-
ſtinus nos hortatur dicens/ Ne deſideremuſ
remanere cum hoc mundo: ne pereamus cuꝫ
hoc mundo/ Heu ꝙ miſeri ſumus. ſi hoc cre-
dere nolumus/ et ab amore huius ſeculi men
tem noſtram non reuocamus/ dum iſta per-
petualiter tenere non poſſumus/ et illa per
ſecuritatem amittimus/ Cum ergo mundus
iſte ſit tenebroſus. falſus. et deceptorius: mo-
dicus. et damnoſus. tranſitorius. et inquietꝰ.
immundus. laborioſus. ac periculoſus/ ac la-
queis plenus merito ſanctus pater Benedi
ctus exhortatur diſcipulum ſuuꝫ vt a ſeculis
actibus ſe faciat alienum.

¶ Capitulum xxiiii. ꝙ chriſti amori nichil
ſit preponendum

V Iceſimumprimum inſtrumentum eſt
(Nichil amori dei ꝑponere) qd̄ ſuptū

eſt ex illo Mathei.x.vbi chriſtus ait / Qui amat patrem aut matrem pluſq̄ me non ē me dignus/ qui amat filium aut filiam ſup me non eſt me dignus/vbi hieronym⁹ in gloſa/ Hic enim ordo in omni affectu neceſſarius eſt/ Ama poſt deum patrem matrem aut filios/ Si autem neceſſitas venerit vt amor parentum aut filiorum dei amori comparētur/et non poſſit vtrūqȝ ſaluari: odium in ſuos:pietas in deum eſt/ Non ergo probibuit amari patrem et matrem/ſed ſignanter addit pluſq̄ me: hec hieronymus/ Et rabanus ſuper illud:non eſt me dignus dicit/ Per qđ ſignificat illū diuino conſortio eſſe indignū/ qui conſanguinitatis carnalem amorem preponit ſpirituali amori dei/ Et ideo dicit Auguſtinus libro de doctrina xp̄iana/ Amand⁹ eſt genitor:ſed preponendus eſt creator/ Hic profecto legittimus ordo caritatis eſt/vt nichil amori chriſti qui ſummum et verum bonum eſt preponatur/ De quo ſponſa chriſti Canticorum ſcđo ait/ Ordinauit in me caritatem.gloſa/id eſt oſtendit qualiter deus q̄liter proximus diligendus eſt/ Oſtendit autē in euangelio cum ait. Diliges dominū deū tuum toto corde.ꝛc./ Sane chriſtus a nobis toto corde/tota anima/tota mente non diligitur:ſi amori eius aliquid preponatur. Criſoſtomus. Diligere deum toto corde eſt habere cor non inclinatum ad alicuius rei dilectionem magis q̄ dei/ Diligere tota anima/ eſt certiſſimum animum habere ī veritate/ꝛ firmum in fide eſſe / Qui enim credit apud deum eſſe omne bonuȝ et nichil boni eſſe extra ipſum hic diligit deum tota anima/ Tota vero mente diligere deum eſt omnes ſenſus hominis deo vacare/ Auguſtinus/ Diligamus id quo nichil melius eſt hoc eſt deus/ cui ſi aliquid diligendo vel preponim⁹ vel eq̈mus nos diligere neſcimus / Tanto enī melius eſt/q̄to magis in illum imus quo nichil melius eſt/ Imus autem non ambulando:ſȝ amando/quem tanto habebimus preſtantiorem q̄to eundem amorem quo in eum tendimus poterimus habere puriorem/

Capitulum xxv.de xxii xxiii. xxiiii.xxv/ꝛ xxvi inſtrumentis:vbi de vitanda ira et fraterna pace ſeruanda cum proximo.

Viceſimum ſecundum inſtrumentuȝ eſt (Iram non perficere) Ira autem eſt deſiderium/quo eum qui nos irritauit affligi cupimus/ſiue vt ait Auguſtinus: Vlaſcendi libido aut appetitus vindicte/ſiue vt ali⁹ dicit irrationalis perturbatio mentis in vltionem effluens. Vbi conſiderandum q̄ ſanctus pater non dicit non iraſci/ quia motus ire non eſt ī poteſtate noſtra omnino/:ſed dicit iram non perficere / id eſt ad effectum non deducere/ Unde gloſa ſuper illud apoſtoli/ad epheſeos quarto:qđ ſumptū eſt ex p̄s quarto/ Iraſcimini et nolite peccare ita dicit/ Si ſurgit motus animi qui iam propter penam peccati non eſt in poteſtate noſtra/:ſaltim ei non conſentiat/ Ideo permittit quidem apoſtolus iraſci:qđ eſt humana temptatio:ſed probibet iram ad effectum deducere/ Auguſtinus in libro de patientia. Iraſci itaqȝ hominis eſt/et iram non perficere chriſtiani/ Iram autem quis perficere dicitur/cū ad liuorem vindicte/ad contumelias/ad conuicia et ad alia inferenda nocumenta proximo progreditur/ Circa qđ inſtrumentum pro ſimplicium monachorum doctrina quinqȝ hic notanda veniunt/ Primo ponūtur rationes que faciunt ad deteſtationem huius vicii / Secundo oſtendetur quando iraſci ſit peccatum/ Tertio quando ſit peccatum mortale/ Quarto de octo documētis que faciūt ad ordinationem hominis q̄tum ad actum iraſcendi/ Quinto de aliquibus remediis cōtra iram/ Pro primo ſufficere credimus rationes quas caſſianus libro octauo de inſtitutionibus inducit dicens/ Mortiferuȝ vir⁹ ire/eſt de receſſibus anime noſtre fūditus eruendum/ Hac enim in cordibus noſtris inſidēte/et oculum mentis noxiis tenebris obcecante/nec iudicium recte rationis acquirere/ nec honeſte conuerſationis habitum/vel nature contemplationis intuitum/nec maturitatem conſilii poſſidere/nec vite participes/ nec iuſtitie tenaces/ſed nec ſpiritualis quidē ac veri luminis capaces poterimus conſiſtere/quia turbatus eſt inquit ſcilicet propheta in pſalmo In ira oculus meus /nec ſapientie participes effici / et ſi ſapientes omnium prouinciarum opinione videamur/ quia ira in ſinu inſipientiū requieſcit /eccliaſtes .vii.

Ira nō pfice. xxii

De ira

¶ Sed nec vitam quidem immortalitatis con
ſequi poterimus ꝙuis prudentes videamur
diffinitione hominum iudicari/ quia ira per
dit etiam prudētes/ Nec iuſtitie moderami-
na perſpicaci diſcretione cordis valebimus
obtinere/ licet perfecti ſanctiqꝫ cunctorū opi-
nionibuſ eſtimemur/ quia ira viri iuſtitiā dei
non operatur. Jacobi prio/ Ipſamqꝫ honeſta
tis grauitatem que etiam viris ſeculi huius
ſolet familiaris exiſtere nullo modo poſſide-
re poterimus/ licet nobiles et honeſti nataliū
prerogatiua putemur/ quia vir iracundus i-
honeſtus eſt/ conſilii etiam maturitatem nul
latenus valebimus obtinere/ ꝙuis graues ⁊
ſcientia ſūma prediti videamur/ quia vir ira
cundus agit ſine conſilio/ Sed nec quieti a ꝑ
turbationibus noxiis/ nec poterimus carere
peccatis/ et ſi nequaꝙ̄ nobis inquietudines
ab aliis inferātur/ quia vir animoſus parat
rixas vir autem iracundus effundit peccata.
¶ Item beatus Gregorius in moralibus. Per
iram iuſtitia relinquitur/ quia dū perturba-
ta mens iudicium ſine ratione exaſperat/ om
ne qđ furor ſuggerit rectuꝫ putat/ Item per
iram gratia ſocialis vite amittitur/ quia qui
ſe ex humana ratione non temperat neceſſe
eſt vt beſtialiter viuat/ Item per iraꝫ manſu
etudo amittitur. per iram concordia rumpi-
tur/ Quia cum mēti iracundia confuſionis
tenebras incutit/ huic deus radiuꝫ ſue cogni
tionis abſcondit/ Item per iram ſpiritus ſan
cti ſplendor excutitur/ qui ſuper humilem et
quietuꝫ requieſcere dicitur/ quia cum ira qui
etem menti ſubſtrahit/ ſuam ſancto ſpiritui
habitationem claudit/ Cuius receſſione ani-
mus vacuus ad apertam morum inſaniam
ducitur/ et vſqꝫ ad ſuperficiem ab intimo co-
gitationum fundamento diſſipatur. ¶ Cir-
ca ſecundum notandum ꝙ vt dicit ſanctus
Thomas ī ſcđa ſecunde/ Ira proprie noīat
quandam paſſionem/ paſſio autem appeti-
tus ſenſitiui intantum eſt bona inꝙ̈tum rati
one regulatur/ Si autem ordinem rationis
excludat eſt mala/ Ordo autē rationis in ira
poteſt attendi ꝙ̈tum ad duo/ Primo quideꝫ
ꝙ̈tum ad appetibile in quod tendit/ qđ eſt vi
dicta/ Unde ſi aliquis appetat/ ꝙ ſecundū or
dinem rationis fiat vindicta ē laudabilis ta
lis ire appetitus/ et vocatur ira per zelum de
qua dicitur eccleſiaſtes ſeptio/ Melior eſt ira
riſu. gloſa. ira contra vicia/ Si auteꝫ aliquis
petat ꝙ fiat vindicta qualitercūqꝫ contra or
dinem rationis/ puta ſi appetat puniri eum
qui non meruit/ vel vltra ꝙ̄ meruit/ vel non ſe
cundum legittimum ordinem/ vel non ſecun
dum debitum finem/ qui eſt conſeruatio iu-
ſtitie et correctio culpe/ erit appetitus ire vici
oſus et nominatur ira per vicium/ Alio mo-
do attenditur ordo rationis circa iram ꝙ̈tuꝫ
ad modum iraſcendi/ vt ſciliꝫ motus ire non
immoderate ferueſcat nec interius nec exte-
rius/ qđ quidem ſi pretermittatur nō erit ira
abſqꝫ peccato/ etiam ſi aliquis appetat iuſtā
vindictam. ¶ Circa tertium notandum vt
dicit ſanctus Thomas vbi ſupra/ ꝙ motus
ire poteſt eſſe inordinatus et peccatum du-
pliciter ſicut dictum eſt/ Uno modo ex par-
te appetibilis/ vtpote cum aliquis appetit in
iuſtam vindictam/ et ſic ex genere ſuo ira eſt
peccatum mortale/ quia contrariatur carita
ti et iuſtitie/ Poteſt tamen contingere ꝙ ta-
lis appetitus ſit peccatum veniale propter ī
perfectionem actus/ que quidem imperfectō
attenditur vel ex parte appetentis/ puta cum
motus ire preuenit iudicium rationis/ vel ex
parte appetibilis puta cum aliquis appetit ī
aliquo modico ſe vīdicare/ qđ quaſi nichil eſt
reputandum/ Ita ꝙ etiam ſi actu inferatur
non eſſet peccatum mortale/ puta ſi aliquis
parū trahat aliquē puerum per capillos vel
aliqud huiuſmodi/ Alio modo poteſt eſſe mo
tus ire inordinatus ꝙ̈tum ad modum iraſcē
di/ vtpote ſi nimis ardenter iraſcatur interi-
us/ vel ſi nimis exterius manifeſtet ſigna ire/
et ſic ira ſecundum ſe non habet ex ſuo gene-
re rationem peccati mortalis/ Poteſt tamen
contingere ꝙ ſit peccatuꝫ mortale/ puta ſi ex
vehemētia ire aliquis excidat extra dilectio-
nem dei ⁊ proximi/ et ſic patet ꝙ ira poteſt eſ
ſe pectatum mortale. ¶ Circa quartum no-
tandum ꝙ ad ordinationeꝫ hominis quo ad
actum iraſcendi octo pertinent. ¶ Primum
eſt vt homo non ex leui cauſa iraſcatur. pro-
uerbiorum octauo/ Spiritum ad iraſcenduꝫ
facilem ſuſtinere quis poterit/ Intolerabilis
eſt familiaritas iracundi/ prouerbiorum xxii
Noli eſſe amicus homini iracundo/ Qui fa
cile iraſcitur eſt ſicut domus de palea que de
facili comburitur/ Dominus talis domus
multum damnificatur/ ſic qui facile iraſcitur

ad ſybilū vnius verbi omīa bona ſua perdit/
eccleſiaſti.ii. Ve his qui perdiderunt ſuſtinē
tiam.prouerbiorum.xix. Qui impatiens eſt
ſuſtinebit damnum. ¶ Secundū eſt vt non
velociter iraſcatur/eccleſiaſtici.xii/ Ne ſis ve
lox ad iraſcēdum/ Jacobi prio. Sit omīs ho/
mo tardus ad iram/ Qui velox eſt ad iraſcē/
dum velox eſt ad ſe precipitandum et ad faci
endum ſaltū quo ſibi collum frangit/dum de
ſtatu amoris ad ſtatum odii tranſit. ¶ Ter
tium eſt ꝙ ire reſiſtatur ne homo ab ea ſupe/
retur. Job xxxvi. Non te ſuperet ira/ Multū
timēdū eſt ſuperari ab ira quaſi ab hoſte cru/
deliſſimo/et qui non habet miſericordiam/ ꝓ
uerbiorum.xxvii/ Ira non habet miſericordi/
am.cū ſecundum ſapientem ira furor breuis
ſit/ multū timendū eſt dominiū ire ſicut do/
miniū inſani. ¶ Quartū eſt vt ira cito ſedet
ad epheſeos.iiii. Sol non occidat ſupra ira/
cundiam veſtram/eccleſiaſtici xi. Aufer iram
de corde tuo/ Cito auferenda eſt ira de corde
ſicut ardens carbo de ſinu/ Job xxxii/ Ignis
eſt vſqȝ ad conſumptionem deuorās. ¶ Qui
tum eſt vt ira ſermone non indicetur/prouer
biorum.xii. Fatuus ſtatim indicat iram ſuā
glo/ Natura ire eſt vt prolata magis ferue/
at/occultata langueſcat/ prouerbiorū.xxvi.
Qui imponit ſtulto ſilentium iras mitigat.
¶ Sextum vt ira operari non permittatur/
cum ſit in tenebris animus iratus/non videt
quid ſit agendum/ Jo.xii. Qui ambulat in
tenebris neſcit quo vadat/ Opus qđ alias eſ
ſet commēdabile/ cuȝ ex ira procedit non eſt
commendabile. Jacobi.i. Ira viri iuſtitiam
dei non operatur. ¶ Septimum eſt vt iraſca
tur vicio non perſone/ Ira qua quis iraſcitur
vicio vtilis eſt/ De qua eccleſiaſtici.vii. Me
lior eſt ira riſu/quia per triſtitiam vultus cor
rigitur animus delinquentis. ¶ Octauum
eſt vt potius iraſcatur culpe proprie/ꝙ aliene
Seneca. Regum animos vidimus.illi obli
ti infirmitatis ſue/aliene deſeuiunt quaſi in/
iuriam acceperint/ Auguſtinꝰ/ Iraſceris ſer/
uo tuo ne peccet/ Iraſcere tibiipſi ne pecces.
¶ Circa quintum notandum ꝙ ſunt ſex re/
media contra iram. ¶ Primum eſt conſide/
ratio dñice paſſiōis/ Bernardus. Si paſſio
dñi ad mentem reuocetur/nichil adeo duruȝ/
qđ non equo animo toleretur / Quod reme
dium inſinuatum eſt in libro numerorū. ca.
xxi. vbi legitur ꝙ filii iſrael reſpiciētes ſerpē/
tem in palo ſanabantur a morſibus ſerpen/
tum ignitorum/vnus de ſerpentibus ignitis
eſt ira/a qua quis ſanatur ſi diligenter atten
dat/ ꝙ xp̄s in cruce paſſus eſt/ Tūc enim pa/
tienter ſuſtinebit/quicquid oportebit ꝓ amo
re xp̄i. ¶ Secundum eſt ſilentiū/vnde ſuper il
lud.prouerbioruȝ.xii. Fatuus ſtatim indicat
iram ſuam dicit glo/ Natura ire eſt vt prola
lata magis ferueat/occultata langueſcat. ꝓ
uerbiorꝫ xxvi. Qui imponit ſtulto ſilentium
iras mitigat/ Abbas yſaac requiſitus quare
demones eum timerent ait/ex quo factus ſū
monachus/ira non proceſſit extra guttur me
um/ Quāobrem dicit abbas ioſeph in colla/
tionibus patrum/colla.xvi.capi.xxv/ Ab hiis
qui ſoliditatis affectū cupiunt inuiolabilem
cuſtodire/pre omībus obſeruandum cenſemꝰ/
vt primuȝ quibuſlibet iniuriis laceſſitus nō
ſolum labia ſed etiam profunda pectoris ſui
monachus tranquilla cuſtodiat/ que tamen
ſi ſenſerit vel tenuerit fuiſſe turbata/omni ſe
metipſum taciturnitate contineat/ Et illud
qđ pſalmiſta cōmemorat diligēter obſeruet/
Turbatus ſum et non ſum locutus/ Et dixi
cuſtodiam vias meas/vt non delinquā in lin
gua mea/ Et poſui ori meo cuſtodiam cū con
ſiſteret peccator aduerſum me. ¶ Tertium ē
conſideratio diuine ordinatiōis/ Nulluȝ ma
lum pene poteſt inferri nobis niſi diuina or/
dinatione/ De quo magna conſolatio debe
ret eſſe fidelibus/ Omnis enī tribulatio ve/
lut potio eſt/ quam celeſtis medicus qui fide
lis et diſcretus eſt habet quaſi in vtre ſuo/ p̄s
Statuit aquas quaſi in vtre/et diſpenſat eā
filiis prout ſcit expedire/ vnde māſuete tole/
randa eſt. ¶ Quartum eſt conſideratio pro/
priorum defectuuȝ/ Facile enim quis portat
defectus alienos cum cognoſcit ſuos.prouer
biorum xix/. Homo indigens miſericors eſt.
Seneca libro de ira/ Poterit non ſtatī iraſci
ſi ſibi tacitus ad ſingula dixerit quibus offē
ditur/et hoc ipſe cōmiſi/ Aliena vicia in ocu/
lis habemus a tergo noſtra Et infra/ Faciāt
nos moderatiores reſpectus noſtri / Quare
criſoſtomus ſuper iohannem ait:cum contri
ſtauerit quis te/excogita que tu peccaſti ī de/
um/et quibus eius manſuetudinem irritaue
ris. ¶ Et ſi ex tali conſideratione offenſam
dimiſeris/minus tibi iudicium futurum con

ſtituis. Quitum eſt conſideratio ſtatus ī
quo eſt iniurians quia inſanus eſt/ ꝛ ideo po
tius compatiendum eſt illi ꝙ iraſcendum/
Sextum eſt conſideratio moꝛtis et eoꝛum
que poſt moꝛtē ſequuntur/eccleſiaſti.xxxviii.
Memento nouiſſimoꝛum/et deſine inimica
ri. Et ſeneca li.tertio de ira/ Quid ſeruo.qd
dño.quid regi.quid clienti iraſceris/ Expecta
paululum et venit ecce moꝛs que nos pares
faciet/quid tumultuamur et vitam ſediciosi
conturbamus/ſtat ſupꝛa caput fatum et pe-
reuntes dies imputat/vel amputat propius
qꝫ ac pꝛopius accedat. ¶ Sequitur viceſimū
tertium inſtrumentum (Iracundie tempus
non reſeruare) Differentia eſt inter iram et
iracundiam/ quia iracūdia impoꝛtat diutur
nitatem maiorem ꝙ ira/ Unde deſcendit ab
iracundo qui conſuetudinem dicit iraſcendi/
ira dicit ſimplicem paſſionem/ ſed iracundia
dicit paſſibilem qualitatem/ hieronymus ſu
per epiſtola ad titum. Nec vero qui aliquā-
do iraſcitur iracundus eſt/ ſed ille dicitur ira
cundus qui crebꝛo hac paſſione ſuperatur/
Iracundie autē tempus ſeruat/ qui tempus
in quo reddat vicē offēdenti ſe expectat/ De
quo apoſtolus ait ad romanos xii. Non voſ
metipſos defendentes cariſſimi ſed date lo-
cum ire/id eſt nequaꝙ ad vindictam iracun-
dia cogente tendatis/pꝛouerbi.xx. Ne dicas
reddam malum pꝛo malo/ expecta dñm et li
berabit te/vbi gloſa dicit. Qui ſuas vult hic
vindicare iniurias/coꝛona patientie in futu-
ro carebit/ Euellenda eſt ergo de animo om
nis iniuriarum memoꝛia/ quia vt ait Iohan
nes ſcholaſticus in viii.capi.libꝛi ſchole ſpiri-
tualis/ Memoꝛia iniuriarū eſt furoris deſi-
nentia/peccatoꝛum cuſtos/iuſtitie odiū/ vir
tutum perditio/venenum anime/ mentis aſ
ſiduus vermis/oꝛationis confuſio/depreca-
tionis exciſio/caritatis alienatio/clauus affi
xus/iniocundus ſenſus qui in amaritudinis
ſuauitate diligitur.iuge peccatum/ nūꝙ doꝛ
miens iniquitas/hoꝛis ſingulis admiſſa ma
licia/ Et infra. Monach⁹ ſolitarius qui hāc
ſeruat in ſemetipſo memoꝛiam/aſpis nidifi-
cās eſt:letale virus ſecum vbiqꝫ circunferēs/
Et infra. Qui hanc eicit remiſſionem repe-
rit/qui vero adglutinatus eſt miſeratiōe pri
uatur/ Laboꝛibus ſe quidam ac ſudoꝛibus vt
veniam mererentur expoſuerunt/ hos tamē
vir qui iniurias obliuiſcitur facile āticipauit
Siquidē illud veriſſimū eſt qđ dicit dimitti
te celeri⁹ ꝛ copioſe dimittetur vobis/vere ger
maneqꝫ penitentie certum argumentum eſt
obliuio iniuriarum/ Item in vitis patrum le
gitur machariū dixiſſe ita debere monachū
ieiuniis operā dare/vt centum annis in coꝛ-
poꝛe commoꝛaturū/ita motus animi refre-
nare et iniuriaꝝ obliuiſci tanꝙ quotidie mo
riturum. ¶ Sequitur viceſimum quartū in
ſtrumentum (Dolum in coꝛde non tenere)
ſcꝫ contra pꝛoximum/ Dicitur eni pꝛouerbi
oꝛum xii. Dolus in coꝛde cogitantiū mala/
Dolus autem eſt fraus et ſimulatio/quādo
quis aliud in coꝛde tegit et aliud loquit/ Au
guſtinus ſuper iohan/ Dolus eſt cum aliud
agitur et aliud fingitur/quando enim aliud
quis fingit et aliud loquitur dol⁹ eſt/ ꝛ tanꝙ
duo coꝛda habet.vnum quaſi ſinū coꝛdis ha
bet: vbi videt veritatem/ et alterum ſinū vbi
concipit mendacium./ Unde pſ./ Labia do-
loſa in coꝛde et coꝛde locuti ſunt/qd eſt in coꝛ
de et coꝛde/niſi duplici coꝛde/ Tales ſunt mē
daces et deceptoꝛes/fingunt quidem ſe ami-
cos fideles vt eis plenius cōfidatur et coꝛda
eoꝛum veneno plena ſunt/ Danielis quarto
Poſt amicicias cum eo faciet dolum/ Talis
ergo dolus a coꝛde diſcipuli euellēdus et era
dicandus eſt/ tum quia dilectio noſtra vera
ſine ſimulatione eſſe debet/ Auguſtinus. Id
agendum eſt in pꝛimis vt beniuoli ſimus/ id
eſt vt nulla malicia/nullo malo dolo ad ho-
minem vtamur/ tum quia ſimplicem mentē
et defecatum animum diligit xp̄s/ſecundum
illud Math xvi. Eſtote pꝛudentes ſicut ſer-
pentes et ſimplices ſicut columbe/ Auguſti
nus. Habeto ſimplicitatē columbe/ne cuiꝙ
machineris dolos/et ſerpentis aſtutiam:ne
cuiuſcunqꝫ ſupplanteris inſidiis.
¶ Uiceſimum quintum inſtrumentum eſt
(Pacem falſam non dare) Hoc inſtrumē
tum eſt quaſi expoſitio pꝛioꝛis/ Pax falſa eſt/
cum quis eum ſe diligere ſimulat quem coꝛ-
de odit/ Hanc ſimulatam et falſam pacem
dāt ypocrite ſimulantes ſe pacificos/cum ta
mē ſint nequiſſimi hoſtes/ De quib⁹ in pſal
mo xxvii/ Loquuntur pacē cum pꝛoximo ſuo/
mala aūt in coꝛdibus eoꝝ/ Et iere.ix/ In oꝛe
ſuo pacē cum amico loquit:et in occulto pa-
rat inſidias/ Et criſoſtom⁹. Oſculum pacis

porrigere.tēpore quo munera offerūt in vſu
eſt / ſed vereor ne plures ex vobis labiis tan-
tū faciant tumidi/cuz chriſtus non ex ore ſed
ex corde deſideret et affectu vellet primum
non labiis ſalutari/ Pax autem vera danda
eſt ſemper a diſcipulo huius ſchole / Que vt
ait Augu.libro de verbis dñi ē ſerenitas mē
tis trāqllitas animi/ſimplicitas cordis/amo
ris vinculū/conſortiū caritatis/ Hec ē que ſi
multates tollit/bella cōpeſcit/cōprimit iras/
ſuperbos calcat/ humiles amat.diſcordias ſe
dat.inimicos concordat.cunctis eſt placida.
non querit alienuz.nichil reputat ſuū. docet
amare que odioſe nō nouit.neſcit extolli.ne-
ſcit inflari.hec ille. Uiceſimū ſextū inſtru
mentum eſt(Caritatē non relinquere)Dia
ante poſita in hoc vno inſtrumento ſanctus
pater includit/quia vt dicit apoſto.prīe corī.
xiii/ Caritas patiens.eſt benigna eſt/caritas
non emulatur:non agit perperā/ non inflat
non eſt ambicioſa:non querit que ſua ſunt.
Non gaudet ſuper iniquitate cōgaudet aūt
veritati/non irritatur/ non cogitat malum.
omīa ſuffert:oīa credit:oīa ſperat: oīa ſuſti-
net.hec apoſto/ Et Au. Caritas inter oppro
bria ſecura eſt/inter odia benefica/inter iras
placida/inter inſidias innocens/in iniquita
te gemens/in veritate reſpirans/propter qȯ
dicit apoſtolus paulus. Super omīa carita-
tē habete/que eſt vinculum perfectionis. Co
lo.iii. Et beatus petrus/ Ante oīa mutuā in
vobiſmetipſis caritatē continuam habentes
prīe petri. iiii:glo./ Et ſi non ſemper in actu
exterius ſemper tamen in voluntate interi⁹.

Capitulū xxvi.de xxvii.et.xxviii.inſtrumē
tis:vbi de vitanda frequentatione iurandi ⁊
de amanda ſemper veritate.

Quoniaz ex ira vt ait gregorius proce
dunt rixa.tumor mentis/ contumelie/
clamor.indignatio/ et blaſphemie:re-
cto ordine ſanctus pater iam ſubiūgit inſtru
mēta quibus prohibetur iuramentū et men
daciū que ſepe irā concomitantur. Sequi
tur igitur viceſimū ſeptimum inſtrumentuz
(Non iurare ne forte periuret) De quo do-
minus noſter ait Math.v. Sit ſermo veſter
eſt eſt:non non. Circa qȯ notandū ꝙ non
ait ſanctus pater ꝙ iurare ſemper ſit illicitū
aut inhoneſtū/ cum dicatur. deuterono viii.
Dominū deum tuum timebis/et per nomen
illius iurabis/ſed quia imminet periculū per
iurii/vnde ait ne forte periures./ Nichil enī
prohibet vt dicit ſanctus Thomas in ſcd̄a ſe
cunde aliquod eſſe ſcd̄z ſe bonum/ qȯ tamen
cedit ī malum eius qui non vtitur eo conue-
nienter/ſicut ſumere eukariſtiam eſt bonum/
⁊ tamē qui indigne ſumit iudicium ſibi mā-
ducat et bibit/.prime corithio.xi. Sic eſt in p-
poſito iuramentuz licitū eſt et honeſtum/.qȯ
patet ex origine et fine/ Ex origine quidem/
quia iuramentum eſt introductū ex fide/qua
credunt deum habere infallibilem veritatez/
et vniuerſalem omīz cognitionem et prouiſi
onem/ Ex fine autem/quia iuramentū intro
ducitur ad iuſtificandum homīes et ad finiē
dum controuerſias/ vt habetur ad hebre.vi./
Sed iuramentū cedit in malum alicui ex eo
ꝙ male vtitur eo.i.ſine neceſſitate et cautela
debita/ Uidetur enim paruam reuerentiam
habere ad deum/ q eū ex leui cauſa teſtem in
ducit qȯ non preſumeret etiam de aliquo vi
ro honeſto/ Imminet etiaz periculū periurii/
quia de facili homo in verbo delinquit/ſecū-
dum illud iacobi iii/ Si quis in verbo non of
fendit/hic perfectus eſt vir/ Unde criſoſtom⁹
ſup math.de opere imperfecto.niſi iuramen
tum interdicatur non poſſunt amputari per
iuria/ Nemo enim eſt qui frequenter iurat/q
non aliquando periuret/ſicut qui facit cōſue
tudinem multa loqui/neceſſe eſt vt aliquan-
do impura loquatur. Secundo notandū
ꝙ ſex ſunt diſſuadenda circa iuramentum.
Primuz appetitus iurandi. Jaco.v. Ante
oīa fratres mei nolite iurare/.yſidorus de ſū-
mo bono. Dū vſū iurandi facimus periurii
crimen incurrimus/ Math.v. Ego aūt dico
vobis/ Non iurare oīno/ Augu⁹.de ſermone
dñi in monte/ita precepiſſe dñm intelligitur
Ne iuretur omnino/ne quis tanꝙ̄ bonū ap-
petat iuramentum et aſſiduitate iurandi ad
periurium dilabatur/ Quapropter qui intel
ligit non in bonis ſed in neceſſariis iuratio-
nem habendam/refrenet ſe ꝙ̄tū poteſt vt nō
vtatur niſi in neceſſariis/cuz videt pigros eſ-
ſe hoīes ad credendū quod vtile eſt credere ni
ſi iuratiōe firmet/ Scd̄z eſt aſſiduitas/eccle.
xxiii. Juratōi nō aſſueſcas cor tuū/ Multi ei

caſus in illa/yſidorus de ſūmo bono/Dū vſū
iurandi facimus/periurii crimen incurrimus/
Tertiū eſt falſitas. Quartū eſt indiſcretō
Quintū eſt iniuſtitia/q̄ ſumūtur per oppo-
ſitum ad ea que tanguntur. Jere. v./Jurabis
viuit dominus in veritate/in iudicio/et ī iu-
ſtitia/qđ exponēs hiero. dicit/Aiaduertendū
eſt qđ iuſiurandū hos habet comites/ſcʒ veri
tatē/iudiciū ſcʒ diſcretiōis/ꝛ iuſtitiā/Juramē
tū auteʒ carens veritate. dicitur iuramentuʒ
mendax/Carēs iudicio. dicitur incautū/Ca-
rens autē iuſtitia/dicitur iuramentū illicitū
ſiue iniquū. Sextū eſt ꝙ non iuretur pro ni
chilo/exo. xx. Non aſſumes nomen dei tui in
vanū. Sequitur Nec habebit inſontem dn̄s
eū/qui aſſumpſerit nomen dei ſui fruſtra. i. ꝓ
nichilo dicit glo. ¶ Uiceſimūoctauū inſtru
mentū eſt (Ueritatē ex corde ꝛ ore proferre)
Un̄ de viro iuſto di/pſ. xiiii. Qui loquit̄ veri
tatē in corde ſuo/et qui non egit dolū in lin-
gua ſua/glo/Dolus eſt in lingua cū aliud di
citur et aliud in pectore eſt/qđ eſt ypocritarū
/De quibus yſa. xxix. Populus hic labiis me
honorat/cor autē eorū longe eſt a me/Qua-
re apoſto. ad ephe. v. exhortatur dicens/De
ponentes mendaciū/loquimini veritatē quiſ
qʒ cū proximo/Aug⁹ de vera religione dicit/
ꝙ veritas eſt forma oīʒ q̄ ſūt/Nā neqʒ fides
neqʒ ſpes nec caritas valēt ſine v̄itate/vera
autē fides. vera ſpes. et vera caritas ꝛ non fi
cta valent corā deo/Et ideo p̄rie io. iii. Filio
li non diligamus lingua/ſed opere et verita
te. yſidorus/Om̄e ergo genus mendacii ſū-
opere fuge/nec caſu. nec ſtudio loq̄ris falſum/
Os enī qđ mentitur occidit aīaʒ/ſapi. i./Re
fuge ergo fallaciā/declina mēdaciū/caue fal
ſū/eſto in verbo verax/Neminē mentiendo
fallas/neminē mentiēdo in errorē deducas/
Non aliud loquaris et aliud facias/non ali
ud dicas/et aliud aīo teneas/Legitur in vi-
tis patrū ꝙ quidē viſitatus ab aliis fratrib⁹
et querentibus de conuerſatione eius/dixit.
Hoc cuſtodiui ex quo conuerſus ſū/ꝙ de ore
meo mendaciū non proceſſit/et infra triduū
mortuus eſt/ꝛ aīa eius ab angelis ipſis vidē
tibus eſt recepta in celū. Circa hoc inſtru-
mentū duo notanda veniunt/Primo ratio-
nes alique que faciunt ad deteſtatōnem mē
dacii/Secundo quando mendacium eſt pec
catum mortale. ¶ Circa primum notanduʒ
ꝙ multa ſunt que mouere debēt diſcipulum
ad veritatis amorem/et deteſtationem men-
dacii/Primo quia mendacium eſt vicium di
abolicum/inter alia enim vicia mendacium
appropriatur diabolo ſicut veritas deo. /Jo.
viii. ipſa veritas de diabolo loquens ait/Ille
homicida eſt ab inicio/et in veritate non ſte-
tit/cum loquitur mendaciū ex ꝓpriis loqui-
tur/quia mendax eſt ꝛ pater eī⁹/Secundo. qꝛ
mendaciū eſt odioſum deo qui veritas eſt/ꝓ
uerbiorum vi. Proferentē mendacia odit de
us/eccleſiaſtici xxv. Tres ſpecies odiuit ani-
ma mea/Pauperē ſuperbum/et diuitē men
dacem/et ſenē fatuum/Tertio quia menda-
cium eſt ignominioſum viciū/eccleſiaſtici xx.
Opprobrium neq̄ in homīe mendaciū/glo.
inter maxima vicia mendacium enumerat̄/.
Quarto. mendacium eſt nociuum/aīam enī
occidit. ſapientie p̄io/Os quod mentitur oc
cidit animam. glo. mucrone peccati mentiē-
tis/Quinto perducit ad damnationem/p̄s.
Perdes omnes qui loquuntur mendacium.
Circa ſecundum notandum/ꝙ non omne
mendaciū eſt peccatum mortale/et per conſe
quens non omne mendacium damnationē
meretur/Unde Auguſtinus in li. p̄s dicit.
Duo ſunt genera mendaciorum in quibus
non eſt magna culpa/cum aut iocamur aut
cum proximo conſulendo mentimur. ¶ Cir
ca ſecundmu videlicet/quando mendacium
eſt peccatum mortale/eſt conſiderandum cuʒ
ſancto thoma ſc̄da ſecūde. q. cx. articu. iiii. ꝙ
peccatum mortale eſt quando repugnat ca-
ritati/per quam anima viuit deo coniuncta.
Poteſt autem mendaciū contrariari carita
ti tripliciter/vt ait idem doctor ſāctus ibidē.
Uno modo ſecunduʒ ſe/Alio modo ſecundū
finem intentum/Tertio modo per accidens
Secundū ſe quidē contrariat̄ caritati ex ip̄a
falſa ſignificatōe/q̄ quidē ſi ſit circa res diui-
nas cōtrariat̄ caritati dei/cui⁹ veritatē aliq̄s
tali mendacio occultare vel corrūpere niti-
tur/Unde huiuſmodi mendacium non ſoluʒ
opponitur virtuti veritatis ſed etiam virtuti
fidei ꝛ religionis/ꝛ ideo hoc mendacium eſt
grauiſſimū ꝛ mortale/Si v̄o falſa ſignificatō
ſit circa aliq̄d cui⁹ cognitio ꝑtineat ad hoīs
bonū/puta q̄ ꝑtinēt ad ꝑfectionē ſcientie ꝛ ī
formatōeʒ morū/tale mēdaciū iq̄ꝫtū īfert dā
nū falſe opinionis ꝓximo/cōtrariat̄ caritati

q̄tum ad dilectionem proximi: vnde eſt pec-
catū mortale/ Si vero ſit falſa opinio ex men
dacio generata circa aliquid/ de quo non re-
ferat vtrum ſic vel aliter cognoſcatur/ tūc ex
tali mendacio non damnificatur proximus/
ſicut ſi aliquis fallitur in aliquibus particu-
laribus contingentibus ad ſe non pertinen-
tibus/ vnde tale mendacium ſecundū ſe non
eſt peccatū mortale. ¶ Ratione vo finis inten
ti quoddam mendaciū cōtrariatur caritati/
puta qđ dicitur ad iniuriaꝫ dei qđ ſemper eſt
peccatum mortale/ vt pote religioni contrari
um. aut in nocumentum proximi q̄tuꝫ ad p-
ſonam diuicias vel famā/ et hoc eſt etiam pec
catum mortale: cū nocere proximo ſit pecca-
catum mortale. Ex ſola autē intentione pec
cati mortalis aliquis mortaliter peccat. ¶ Si
vero finis intentus non ſit contrarius cari-
tati/ nec mendacium ſecundū hanc rationeꝫ
erit peccatum mortale/ ſicut apparet in men
dacio iocoſo in quo intenditnr aliqua leuis
delectatio/ et in mēdacio officioſo in quo in-
tenditur vtilitas proximi. ¶ Per accidens aūt
poteſt contrariari caritati ratione ſcandali
vel cuiuſcunqꝫ damni conſequentis/ ⁊ ſic erit
etiam peccatuꝫ mortale. dū ſcilꝫ aliquis non
veretur propter ſcandalū publice mentiri.

¶ Capitulum xxvii. de xxix. et xxx. inſtrumē
tis: vbi de manſuetudine ⁊ de decem rationi
bus propter quas inter religioſos maxime ī
nocentia ſeruanda eſt.

Viceſimumnonum inſtrumentum eſt.
(Malum pro malo non reddere) qđ
ſūptum eſt ab apoſtolo. prie ad theſſa.
v. Uidete ne quis malū pro malo alicui red-
dat/ ſed quod bonū eſt ſectamini inuicē et in
oms. Et leuici xix. dicitur/ Non queras vlti
onē nec memor eris iniurie ciuiū tuoruꝫ. ¶ In
hoc loco virtus preclariſſima māſuetudinis
diſcipulo huius ſchole amanda monſtratur/
que dicitur modeſtia animi ſiue trāquillitas/
que nulla incurrentium rerū tribulatione agi
tatur/ vel māſuetudo eſt animi dulcedo/ quā
non vincit amaritudo. vñ glo. Math. v. di-
cit/ Mitis eſt quē non rancor vel ira afficit/
ſed oīa equanimiter ſuſtinet/ Et criſoſto. ſup
math/ Manſuetus eſt qui cū prouocatus fu
erit nec malū cogitat facere nec facit. ¶ Item
Augu. in ſermone dñi in monte/ Mites ſūt
qui cedunt improbitatibus/ et non reſiſtunt
malo: ſed vincunt in bono malū. ¶ Ubi notā
dū venit ꝙ ad huius virtutis amorē/ octo ſūt
que huius ſchole diſcipulū maxime debent ī
citare. ¶ Primū eſt quia hec virtus eſt orna
mentū multū decēs ſeruos dei/ ſcđe thimo. ii
Seruū dei non oportet litigare/ ſed manſue
tum eſſe ad oms. ¶ Item ad ephe. v. Obſecro
vos vt digne ambuletis vocatiōe qua voca-
ti eſtis cū omi manſuetudine et humilitate.
¶ Secundū eſt quia magiſteriū huius virtu
tis pro eius magnitudine excellētie xp̄s ſibi
aſcribit/ Math. xi. dicēs/ Diſcite a me qꝛ mi
tis ſum et humilis corde/ glo. autē math. v:
huius virtutis quaſi magne magiſtrū ſe fa-
cit dñs/ qđ non faceret niſi via ſūme perfecti
onis iſta virtus eſſet. ¶ Tertiuꝫ eſt quia hec
virtus vitā conſeruat/ prouer. xi/ Clementia
preparabit vitā/ et ſectatio malorū mortem.
¶ Item eiuſdē xii. Qui ſuauis eſt viuit in mo
derationibus. ¶ Quartū eſt quia hoīeꝫ exal
tat ad honores. eccleſiaſti x. Sedes ducū ſup
borū deſtruxit deus/ et ſedere fecit mites pro
eis. ¶ Quintū eſt ꝙ hominē reddit dilectuꝫ
et gratū hoībus/ eccleſiaſtici iii. Fili in man-
ſuetudine opera tua perfice/ et ſuper gloriam
hominū diligeris. ¶ Sextū eſt ꝙ hoīeꝫ reddit
fama clariſſimū/ Gregori9. Imitatione dei
glorioſius eſt iniuriā tacēdo ſuſtinere/ q̄ red-
dendo ſuperare/ Seneca li. de ira. Illud quo
qꝫ occurrat qđ nobis cōmendationis allatu
ra ē clemētie fama/ q̄ multos venia amicos
vtiles fecit. Et ſequit. Quid eſt glorioſi9 q̄
irā amicicia mutare/ quos popul9 romanus
fideliores habet ſocios q̄ quos habuit ptina
ciſſimos hoſtes. ¶ Septimū eſt ꝙ deo hoīeꝫ
gratiſſimū facit. eccleſiaſti. i/ Bñplacitū ē ei
fides et manſuetudo/ et iudith ix. Humiliū et
manſuetorū tibi ſꝑ placuit depcatio. ¶ Octa
uū eſt ꝙ hoīeꝫ beatificat/ p̄s Manſueti here
ditabūt terrā/ Et math. v. Beati mites qm̄
ipſi poſſidebunt terrā/ illā ſcꝫ vt dicit glo. de
qua in p̄s dr̄/ Portio mea dñe in terra viuen
tiū/ Significat eni quandā ſtabilitatē here-
ditatis ppetue. ¶ Triceſimū inſtrumentū ē
(Iniuriā non facere) de quo eccle. x. Nichil
agas in opib9 iiuirie. ¶ Ubi notandū/ ꝙ ſi ab
omnibus hominibus ſuſtinenda ſit innocen
tia vt nullus alteri iniuriam faciat/ Hoc ta
men maxime a fratrib9 eſt obſeruandū/ q ſūt

in eadem religione: vt ſcʒ vnus alteri nō no⸗
ceat. Et poſſumus ad hoc decem ratiōes po
nere. Primo requirit hoc dei familiaritas.
Religioſorum autē cura precipua eſſe debet
deo maxime adherere pro quo omnia reliq̄⸗
runt. Si enī deū amittunt omīa amiſerunt.
Ad hoc vero ꝙ perfecte deo adhereant mul⸗
tum valet innocentia. p̄s. Innocētes et recti
adheſerunt michi. Quia enī vnitate volun⸗
tatis maxime adheret quis deo voluntateʒ
vero noſtram diuine voluntati conformē ha
bemus ſi irraſcibilis ſit ſine peruerſitate ⁊ cō
cupiſcibilis ſine curuitate. Duo poſuit pro⸗
pheta ſcʒ innocentiā et rectitudinem primū
enī facit innocentia ſecundum facit rectitu⸗
do. Innocētia aduerſatur malignitati que eſt
appetitus alieni mali rectitudo curuitati q̄
eſt inordinatus appetitus tranſitorii boni.
Hee due gratie reddunt hominē conformē
deo et ſic faciunt eum ipſi adherere. p̄s. Re⸗
ctus eſt dn̄s deus noſter et non eſt iniquitas
in eo. Secundo requirit hoc loci imunitas
homines etiam ſcelerati refugientes ad do⸗
mum religioſā ſecuri ſunt ibi vt eis non noce
atur. Etiā tiranni nolunt nocere vel ibi ha⸗
bitantibus vel ad locū talem confugientibꝰ
vt in capi. Miror. et in ca. reum. et in ca. dif⸗
finiuit. xvii. q. iiii. habetur. Quanto magis
ipſi habitatores loci ſacri cauere debent ne ſi
bi ad inuicē noceant? Tertio requirit hoc
ſocietatis ſanctitas. multū cauendū eſt ne in
nocentia inter innocentes amittatur que i⸗
ter nocentes a bonis in ſeculo ſeruatur. Si
amiſſa erat in ſeculo: in clauſtro eſt reſtaurā
da non amittenda: in p̄s. Lauabo inter inno
centes manus meas. Quarto requirit hoc
fraternitas. Triplex fraternitas eſt inter eoſ
qui ſunt in congregatione religioſa. Prima
eſt naturalis que eſt cōmunis omibus homi
nibus. Secunda cōmunis eſt omībus fideli⸗
bus. Tertia vero ſpālis eſt religioſorū. De
prima dicit Augu. in libro de doctrina xp̄ia⸗
na. Si putamus non eſſe proximos niſi qui
de eiſdem parentibus naſcuntur adā et euā
intendamus. et omnes fratres ſumus. Item
in libro de ciuitate dei. Nichil tam diſcordio
ſum vicio tam ſociale natura ꝙ genꝰ huma⸗
num. propterea deus voluit creare parenteʒ
vnū de quo multitudo propagaretur vt hac
admonitiōe etiam in multis concors vnitas
ſeruaretur. De ſecūdo dicit idem in libro de
doctrina xp̄iana. omnes quidē fratres ſecun
dum qđ homines ſumus q̄to magis ſecun⸗
dū ꝙ xp̄iani ſumus. Ad id qđ homo eſt. vnus
pater fuit adam: vna mater fuit eua. Ad id
qđ xp̄ianus vnus pater eſt deus vna mater
eccleſia. Tertia perfectiſſima eſt que omnia
bona facit cōmunia et temporalia et ſpiritu
alia de qua poteſt accipi illud p̄s. Ecce q̄ bo
num et q̄ iocunduʒ habitare fratres in vnuʒ
Quinto requirit hoc ſocietas maxima que
eſt inter eos qui ſunt vnius religionis qui ſi⸗
mul iacent. comedunt. et bibunt. qui non ſo⸗
lum accedunt ad eandem menſam corporis:
ſed etiam ad eandem menſam doctrine cele⸗
ſtis et ad menſam ſacri altaris. Unde prodi
cioſe agit frater ſi fratri eiuſdem congregati
onis nocet. qui in religione a fratre ſuo perſe
cutionē patitur dicere poteſt. manus prodi⸗
toris mecum eſt in menſa. Sexto requirit
hoc ꝙ in religione ſūt mundo mortui. Ma⸗
gna vero impietas eſt in mortuū deſeuire. cū
claui qui corpus dn̄icum leſerunt dulces di⸗
cantur: lancea que corpus eius mortuuʒ pfo
rauit dira dicatur. Septimo requirit hoc
ꝙ ipſi ſūt de patria vna in terra aliena. incol
lis illius terre exoſi: que multuʒ ſolent facere
ad amorem viri religioſi. non ſunt de mūdo
iſto. celum eorum p̄ria eſt et a mundo odiun
tur et perſecutionē patiuntur. io. xv. Si de
mundo eſſetis mūdus qđ ſuū erat diligeret:
quia vero de mundo nō eſtis propterea odit
vos mundus. Si religioſi nō amant ſe inui⸗
cem quaſi ſine amicis erunt in mundo iſto.
Octauo requirit hoc ꝙ ipſi patrem et ma⸗
trem et omnes alios ſibi attinentes pro ſoci
etate religionis reliquerunt. Unde magna
peruerſitas et iniquitas eſt ſi ſocietatem pra
uam ſibi inuicem faciunt. Nono requirit
hoc ſimilitudo que inter eos eſt in multis. in
natura ſpeciei. in cultu vnius religionis. in
habitu. in conuerſatione et in obſeruātia vni
us vite et morum. eccleſiaſtici. xiii. Omē ani
mal diligit ſimile ſibi. etiam aīalia irrationa
bilia immitia illam ferocitatem non exercēt
in aīalia ſue ſpeciei quā in alia aīalia exercēt
qđ patet in lupo ⁊ leone. Lupus enī lupū nō
ledit. leo leoni non nocet. Ipſa aqua que na⸗
turaliter habet pugnā cum igne: pacem ha⸗
bet cum aliqua aqua alia que eſt eiuſdē ſpēi

cum ea:ſic vnus religioſus alii religioſo non
debet nocere. ¶ Decimo requirit hoc abun
dantia bonorum ſpiritualium / quam habēt
viri religioſi. Quāto enī plura bona habent /
tanto magis ſolliciti debēt eſſe de eorum cō-
ſeruatione / et ipſorum amiſſione timere. Au.
ad religioſos. Quanto frequentiores oratio
ones habetis / tanto ſanctiores habere debe-
tis. ¶ Idem intelligendū eſt de aliis operibus
eorum / ad que multum valet innocentia vt pri-
us oſtenſum eſt. / Innocentia multum grata
eſt deo / et multū vtilis homini. Auguſtinus.
Nichil deo dignius vel carius ei eſſe poteſt /
q̄ vt innocentia tota obſeruatione teneatur /
Licet enī quis in aliis operibus deuotus ap
pareat: ſi illam non habuerit fruſtra ſibi blā-
ditur. Anſelmus / Si hic peccati pudorem et
illic cernerem inferni horrorem / et neceſſario
haberem vni eorum īmergi / prius me in in-
fernū īmergerem q̄ peccatum in me īmitte-
rem / Mallē enim et purus a peccato et inno
cens gehennam intrare / q̄ ſorde pollutus ce
lorum regna tenere / cum conſtet ſolos malos
in inferno torqueri: et ſolos bonos in celi bea
titudine foueri.

¶ Capitulum xxviii. de inſtrumento xxxi.
vbi de patientia et duodecim gradibus eius.

TRiceſimumprimū inſtrumentum eſt.
(Iniurias patienter ſufferre) Quoni
am vt ait beatus Gregorius. Miles
dei ſcutum patientie debet anteferre ne pere
at / Et ad preliandum promptus amoris in-
ferre iacula vt vincat: beatus pater Benedi
ctus optime poſt inſtrumenta quibus prohi
betur ne proximo inferatur iiuria / inſtrumē-
tum patientie ſubiungit quo illata mala do
ceat equanimiter ſuſtinere. ¶ Eſt autem vera
patientia vt dicit Gregorius. et habet glo.
Math. xxi. aliena equanimiter perpeti / et cō
tra eum qui irrogat mala nullo animi dolo
re morderi / Patientia vero deſcribitꝛ a tullio
ſic / Patientia eſt honeſtatis aut vtilitatis cā
rerum arduarum et terribilium voluntaria
et diuturna perpeſſio / ¶ Sunt autem circa hoc
inſtrumentum patientie notanda tria / ¶ Pri-
mo ponentur alique conſideratiōes / que ad
patienter iniurias illatas tolerandum diſci-
pulum habent inducere. ¶ Secundo de vtilita
tibus virtutis patientie / ¶ Tertio de duodecī
gradibus patientie. ¶ Circa primū notandū
ſeptem eſſe conſiderationes: que diſcipulum
ad patientiam iniuriarum / et tolerantiā ma
lorum preparant et diſponūt. ¶ Prima eſt cō
ſideratio ſacre ſcripture. que nos ad patienti
am ſepenumero hortatur. prie thimo vi. Se
ctare patientiam et manſuetudinē / Ad hebre
os xii. Per patientiam curramus ad propo-
ſitum nobis certamen / et iaco. v. Eſtote pati
entes fratres vſqꝫ ad aduentum dñi. ¶ Se-
cunda eſt conſideratio diuine ordinationis /
Nullū enim malum poteſt alicui inferri aut
contingere. niſi diſpoſitione diuina / eccleſia-
ſtici xi. Bona et mala / proſpera et aduerſa / vi
ta et mors / paupertas et honeſtas a deo ſunt /
Seneca ad lucillum. Uir bonus quicquid ei
acciderit equo animo ſuſtinebit / Sciet eī ac-
cidiſſe lege diuina. qua vniuerſa procedunt /
Ceterum tribulatio cum ſit a ſūmo bono bo
na exiſtimanda eſt et amanda / vt pote mun9
datum a deo. qui amiciſſimus eſt / vnde cara
habenda eſt / Quare dicebat ieſus petro. io.
xviii. Calicem quem dedit michi pater. non
vis vt bibam illū / quaſi dicat inquit glo. in-
terli. / Non eſt opus defenſionis ſed patientie
/ Toleranda eſt ergo tribulatio / cū ſit a ſapiē
tiſſimo et clementiſſimo medico: eo maxime
attento qd ait apoſto. prie corin. x. / Fidelis de
us qui non patietur vos temptari ſupra id
qd poteſtis: ſed faciet cum temptatione pro-
uentum vt poſſitis ſuſtinere. ¶ Tertia cōſide
ratio eſt patientie et tolerantie ieſu xpi / Ad
hebreos xii. Recogitate eum qui talem ſuſti
nuit pro peccatoribus aduerſus ſemetipſum
contradictionem / vt non fatigemini animis
veſtris deficientes / Exemplū enim xpi eſt q̄ſi
ſcutum quoddam cordium noſtrorum / ſecun
dum illud treñ. iii. / Dabis eis ſcutū cordis la
borem tuū / prie petri. iii. xpo in cruce paſſo et
vos eadē cogitatōe armamin / Ber. ſuper cā
tica / Utrūqꝫ es michi dñe ieſu et ſpeculum pa
tiendi et premiū patientis / vtrūqꝫ fortiter p
uocat et vehementer accēdit / Ambroſius ſup
lucam. xps voluit ab apoſtolo ſuo tradi / vt tu
a ſocio deſertus / a ſocio proditus moderate
feras / Item Bernardus ſuper illud can. i. qd
ſponſa de xpo ait / faſciculus mirre inter vbe-
ra mea cōmorabitur: dicit / habete iſtum ſem
per non retro in humeris / ſꝫ ante pre oculis.

ne portantes et non odorantes: et onus pre/mat et odor non erigat/ Uidentes anguſti/as dñi veſtras leuius portabitis/ Paſſio xp̄i lignum eſt aquas dulcorans tribulationum/ ſignificatū ligno qd̄ a dño oſtenſum eſt moyſi: vnde aque amariſſime dulcorate ſunt/ exo xv. Gregorius. Si paſſio domini ad memoriam reuocetur/ nichil adeo durum quod nō equo animo toleretur/ yſidorꝰ. Diſce a chriſto modeſtiam/ chriſtū attende et non doles/ Iniurias pro nobis nāqȝ paſſus reliquit exēplum/ palmis percuſſus: flagellis ceſus: ſputis deriſus: clauis confixus: ſpinis coronatꝰ: cruci damnatus/ ſemper conticuit. ¶ Quarta conſideratio eſt exemplorū ſanctoruȝ: quorum nullus vt ait hieronymus coronatus ē ſine certamine/ Abel iuſtus occiditur/ Abraham propter vxorē vita periclitatur/ quere ꝛ inuenies ſingulos fideles aduerſa perpeſſos/ Solus ſalomon in deliciis fuit et ideo forſitan corruit. Gregorius. Si facta p̄cedentiū patrū conſideremus: non erunt grauia que toleramus/ Et ideo beatus Jacobus inquit Exemplū accipite fratres exitus mali et lōganimitatis laboris et patientie prophetas/ qui locuti ſunt in nomīe dñi/ Ecce beatificamus eos/ Sufferētiam iob audiſtis: et finem dñi vidiſtis/ hieronẏ. Graue tibi videtur eſſe qd̄ ſuſtines/ lege pauli apoſtoli ad corin. ſecū dam epiſtolam/ In laboribus plurimis ꝛ carceribus abundanter/ in plagis ſupra moduȝ/ in mortibus frequenter ꝛc. ¶ Quinta conſideratio que inuitat ad patientiam/ eſt propriorum defectuū et malorū que cōmiſimus/ ad quod pertinent verba ſacre ſcripture que ſequuntur/ geñ. xlii/ Merito hec patimur quia peccauimus in fratrem noſtrum/ michee vii. Iram dñi portabo quoniaȝ peccaui ei/ Quare vt dicit ouidius/ Leuiter ex merito quicqd patiare ferendū eſt/ Que venit īdigne pena dolenda venit. Grego. in moralibus. Tunc illata vicia bene toleramus: cum in ſecreto mentis ad male perpetrata recurrimus/ Idē Leue quidē videt̄ ꝙ iniuria percutimur: duȝ in actiōe noſtra conſpicimus qd̄ peius eſt qd̄ meremur/ yſidorus/ Quicquid tibi cōtingit aduerſum/ p̄ tuo peccato crede euenire/ Cōſideratione ergo iuſtitie dolorem tempera: ꝛ leuius portabis ſi pro quibus infertur intenderis. ¶ Sexta conſideratio eſt ſtatus perſecutoris ſiue iniuriantis/ qui eſt quaſi inſanus vel freneticus in ſeipſum manuȝ iniciens/ in cor ſuum primo gladium mittēs/ Fratri aūt inſano vel freneticο debetur cōpaſſio nō odium vel indignatio. Hanc conſiderationem innuit glo. bede ſuper illud. luce vi. Benedicite maledicentibus vobis/ dicēs. Medicus animarū quos ad curandum proximos īſtruit/ om̄ia que ad ſalutem proximorum valere poſſūt tolerare precipit/ vt tanꝙ a filiis egrotantibus et freneticis ſi ſalus illorum exigat/ multa patiantur donec infirmitas tranſeat ¶ Septima conſideratio eſt magnitudinis p̄mii patientie/ yſidorus de ſūmo bono/ Qui vite future premia diligenter cogitat/ mala omnia preſentis vite equanimiter portat/ qꝛ ex illius dulcedine huius amaritudinē: et ex eternitate illius breuitatē huius deſpicit trāſitoriam. Richardus ſuper apoc/ Quicquid mali ingruit patienter ſuſtine/ Tolerantia nāqȝ trāſitoria eſt corona eterna/ pugna modica. merces magna. pena leuis/ gl'ia ineſtimabilis/ hieronẏ. Libens vero tormenta patiar vt futura michi gloria ſeruetur. ¶ Circa ſecundum notandum ꝙ virtus patientie valet ad multa. ¶ Primo patientia facit plurimum ad ornatū et perfectionem ſeruorū dei/ Unde ſuper illud iob. iiii. Perfectio viarum tuarum/ dicit glo. De patientia perfectio naſcitur. ia. i. Patientia opus perfectū habet. Bernar. ſup p̄s/ Qui habitat. Nullus perfectꝰ eſt q̄ inter proximoꝝ mala patiens non eſt/ Item prouer. xix/ Doctrina viri per patiētiam noſcitur. glo. Tanto quiſqȝ minus oſtēditur doctus/ ꝙto minus patiens inuenitur. ¶ Secundo tolerabilia reddit preſentis vite incōmoda: quia aduerſitas cum īpatientia triplex infert incōmodū/ Extrinſecus enī homo affligitur: et intrinſecus per impatientiam amaricatur/ Et inſuper conſcientia rodit mentem pro culpe reatu/ puer. xix. Qui impatiens eſt ſuſtinet damnū. Augu. in libro de dono patientie/ Impatiētes dum pati nolunt non efficiunt vt a malis eruantur: ſȝ vt mala grauia patiantur. / Patientes autem qui mala malunt cōmittendo ferre/ ꝙ non ferendo cōmittere/ et leuiora faciūt que per patientiam patiuntur/ ꝛ peiora euadunt que p̄ impatientiam mererentur. ¶ Tertio patiētia facit ad refectionem mentis/ Sicut enim

coꝛpus paſcitur conuiuio/ita mens dapibus
virtutuꝫ/prouer.v. Secura mens quaſi iuge
conuiuiū/glo.ſuper illud luce xxi. In patien
tia veſtra poſſidebitis aīas veſtras dicit. Pa
tiētia eſt cuſtos et radix omnium virtutum.
Quarto facit ad edificationem proximo
rum/ Eſt enī patientia velut roſa bene redo
lens/ Unde Gregoriꝰ in moꝛalibus/ Sicut
aromata odorem ſuū cum incendūtur expā
dunt/ita viri ſancti oīe qđ de virtutibus re
dolet in tribulationibus innoteſcunt. Quī
to patientia iram dei et proximi mitigat/pro
uerbioꝛū xxix/ Patientia linietur princeps.
Bernardus/vapulē ſane vt male operans.
Si michi flagella immerita cōputentur/foꝛ⁄
ſitan miſerebitur flagellato/ qui in me non
inuenit meritum qđ remuneret/prouer.xv.
Uir iracundus prouocat rixas qui patiens ē
mitigat ſuſcitatas. Sexto patientia facit
hominem glorioſe triumphare de hoſte/ Nō
quideꝫ ictu aut percuſſione vincit/ſed animi
magnitudine/ Poeta/ Maxima virtutū pa
tientia pugnat inermis/armatoſqꝫ ſolet vin
cere ſepe viros. Criſoſtomus ſuper epiſtolaꝫ
ad hebreos/ Nichil ita confuſionē facit inge
renti mala/ſicut foꝛtis tolerantia patientis/
Unde beatus vincentius dicebat ad Dacia
nū/ Uidebis me plus poſſe dum toꝛqueoꝛ ꝙ
poſſis ipſe qui toꝛques/prouer.xv/ Melioꝛ ē
patiens viro foꝛti/ et qui dn̄atur aīo ſuo ex⁄
pugnatoꝛe vrbiū/vbi glo.que eſt gregoꝛii in
paſtoꝛali aſſignās rationem dicit/ Minoꝛ ē
victoꝛia vrbium quia extra ſunt que vincunt
ſiue ſubiugantur/valde autem maius eſt qđ
per patientiam vincitur/quia ipē a ſe animꝰ
ſuperatur et ſemetipſum ſibimet ſubicit/quā
do eum patientia intra ſe frenare compellit
Hoc quippe vincendi genus tanto nobilius
ꝙto rarius eſt/ Seneca ī libro de naturalibꝰ
queſtionibus/ Innumerabiles ſunt qui popu
los qui vrbes habuerunt in poteſtate/pauciſ
ſimi qui ſe/ Hinc ſancti maxime gloꝛiari vi⁄
dentur in hiis que ſunt patientie/gala.vltio
Abſit michi gloꝛiari niſi in cruce dn̄i noſtri ie
ſu xp̄i/ Et ſcđe coꝛin.xii. Libenter gloꝛiaboꝛ ī
infirmitatibus meis. Et ad roma.v. Gloꝛia
mur in tribulationibus. Septimo patien
tia gloꝛiam magnam meretur in celo/lu.vi.
poſtꝙ xp̄s ait diſcipulis/ Beati eritis cū vos
oderint homines et cum ſeparauerint vos/⁊
eiecerint nomen veſtrum tanꝙ malū propt
filium hoīs:ſequitur/ Gaudete in illa die
et exultate:ecce eī merces veſtra mlt̄a ē in ce
lo/ Hiero. Nō niſi per patientiam impletur
qđ dicit dn̄s.math.xi. Regnum celoꝛuꝫ vim
patitur et violenti rapiunt illud/ Unde cum
in aliis beatitudinibus fiat promiſſio de fu⁄
turo/patientibus regnū celoꝛum datur de ꝓ⁄
ſenti. Math.v/ Beati qui perſecutioneꝫ pa
tiuntur propter iuſtitiam:quoniā ipſoꝛum ē
regnum celoꝛum. Circa tertium notandū
ꝙ duodecim aſſignantur patientie gradus.
Pꝛimus eſt malo non reſiſtere/ De quo
Math.v. Ego aūt dico vobis:non reſiſtere
malo. Secundus eſt malum pro malo nō
reddere.ro.xii. Nulli maluꝫ pro malo reddē
tes. Tertius eſt malis non reſpondere.ꝓ⁄
uerbi.xxvi. Non reſpondeas ſtulto iuxta ſtul
titiā ſuaꝫ ne efficiaris ſimilis ei. Quartus
eſt inimicos diligere/ de quo in inſtrumento
ſeꝙti. Quintus eſt malefacienti bene face
re. Math.v/ Diligite iīmicos veſtros. bene
facite eis qui vos oderunt. Sextus eſt con
tra flagella non murmurare/p̄ie coꝛin.iii.
Non murmurraueritis ſicut quidam ex ipſis
murmurauerunt/et perierunt ab extermina
toꝛe. Septimus eſt flagella quelibet ad⁄
uerſa libenter ſuſtinere. Octauus eſt de fla
gellis gaudere/ De iſtis duobus ſcđe coꝛin.
xii. Libenter gloꝛiaboꝛ in infirmitatibus me
is/vt inhabitet in me virtus xp̄i. Nonus
eſt tribulationem dulcem reputare.deutero.
xxxi. Inundationes maris quaſi lac ſugent/
mare amarū eſt valde/ Innundatiōes maris
quaſi lac ſugent/qui excreſcente amaritudi⁄
ne cuiuſlibet aduerſitatis.quaſi lacte conſo⁄
lationis hilareſcunt. Decimus de tribula
tione gratias agere ⁊ referre/ p̄ie ad theſſa.
iiii. In omībus gratias agite. Undecimꝰ
promptū ſe reddere ad talia ſuſtinēda. Ma⁄
thei.v. Si quis te percuſſerit in vnā maxillā
prebe ei aliam. Duodecimus eſt in flagel
lis doloꝛem non ſentire/prouerbi.xiii/ Uerbe
rauerunt me et non dolui/traxerūt me ⁊ ego
non ſenſi.

Capitulum viceſimum nonum de inſtru⁄
mentis. xxxii. xxxiii. et xxxiiii: vbi potiſſime
de dilectione inimicoꝛum.

TRiceſimum ſecundum inſtrumeutum eſt (Inimicos diligere) Quoniam vt parum ante dictū eſt inter gradus de-
ſcriptos patientie diligere inimicos ānume-
ratur/prudēter ſanctꝰ pater inſtrumento pa-
tientie adiungit īmediate inſtrumentū dile-
ctionis inimicorū. ¶ Ubi primo notandum
ꝙ diſcipulus huius ſchole ſi auidꝰ amator eſt
conſequendi perfectionem ſui ſpiritus/maxi
me conari debet vt inimicos amet/⁊ ad amā
dum ſe prouocet/Preceptum eſt enī dn̄i ſal-
uatoris/vt etiam inimici diligantur Math.
v. Diligite inimicos veſtros/bn̄facite hiis q
oderūt vos/Dicit Auguſtinus ꝙ in manda
tis dei nichil eſt mirabilius/ꝙ̄ ꝙ precipimur
diligere inimicos/et quibuſdam videtur im-
poſſibile ꝙ eos diligant/qđ ex defectu ſapien
tie accidit/Ad lumen enī ſapientie ſatis ap-
parere poteſt inimicos diligēdos eſſe nō odi
endos/Octo vero ſunt que ſi diligenter attē
dantur/non tanta difficultas ī dilectione ini
micorum eſſe creditur. ¶ Primū eſt ſtatus ip
ſius inimici qui tibi iniuriatus eſt/⁊ non vult
ſatiſffacere/Eſt ei ſpiritualiter mortuus/ipē
enim quaſi inſanus manus in ſe iecit/quādo
tibi iniuriam intulit. ſapien. xvi. Homo per
maliciaꝫ occidit aīam ſuam/ magna crudeli
tas eſt inſanire in fratrem ſuū mortuū/cui cō
paſſio debetur/Crudeliores fuerunt qui xp̄o
mortuo non pepercerunt ꝙ̄ qui viuentem le
ſerunt/Dedecus eſt velle ſe vindicare de mor
tuo. ¶ Secundum eſt vtilitas iniurie illate
Perſecutores noſtri iuxta verbum pſalmiſte
circundant nos ſicut apes/ quia ad modum
apum nos moleſtant tribulatōnibus/ ſed in
futuruꝫ fauū eterne beatitudinis nobis pre-
parant/eccleſiaſtici pri̇o. Uſqꝫ in tempus ſu-
ſtinebit patiens/et poſtea redditio iocundita
tis. ¶ Tertium eſt ꝙ dilectio inimicoruꝫ no
bis eſt vtilior ꝙ̄ amicorum/ipſa multū valet
ad ſpiritualiū vulnerum ſanationem/Augu
ſtinus/Ad dilectionem inimicoꝝ vos moneo
quia ad ſananda peccatorum vulnera nullū
medicamentū vtilius eſſe cognoſco/ipſa eti-
am multum facit ad perfectiōem ⁊ cumuluꝫ
bonitatis/Unde math. v. Poſt illud diligite
inimicos veſtros:ſubditur/Eſtote perfecti ⁊c
Augu. Magnificentiſſime bonitatis eſt/vt
tuū quoqꝫ inimicū diligas/et ei qui tibi ma-
lum vult et ſi poteſt facit/ tu ſemper bonum
velis atqꝫ facias cum poſſis/Item magnam
mercedem meretur. luce vi. Si diligitis eos
qui vos diligunt que vobis gratia: Diligite
iīmicos veſtros/et erit merces veſtra magna
¶ Quartum eſt ꝙ nos deo non ſolum ami-
cos ſed filios facit/vnde poſt illud math. v. et
luce vi/Diligite inimicos veſtros ſcribitur/⁊
eritis filii altiſſimi/Item Auguſtinꝰ/ꝙ̄ta gra
tia:per nos ſerui digni non ſumus/et inimi-
corum dilectione filii dei efficimur. ¶ Quin
tum eſt ꝙ nos ſimiles deo efficit/Criſoſto. ſu
per matheum. Nichil eſt ꝙ ſic ſimilem deo ef
ficiat/vt malignis atqꝫ ledētibus eſſe placa-
cabilem/Quanto enī hec dilectio diabolo ē
moleſtior/tanto magis elongat ab eiꝰ ſimili
tudine qui odio obſtinato hominem perſeq-
tur/Gregorius. Stultuꝫ eſt ſeruire diabolo
offenſo/qui nullꝰ placat̄ obſequio. ¶ Sextū
eſt ꝙ dilectio id qđ odiendū eſt ī inimico/ma
gis deſtruit ꝙ̄ aliquid aliud/Ipſa ei eſt ignis
in inimico inimicicias anichilans/ro. xii. Si
eſurierit inimicus tuus ciba illum ⁊c/ Sic ei
carbones congeres ſuper caput eius/Ipſa eſt
gladius interficiens inimicum inꝙ̄tū eſt ini
micus/Criſoſtomus. Suſtine ad tempus ini
micum tuum et benefac ei/ poſtmodū autem
victum beniuolentia tua amabis eum quaſi
amicum tuum/Item omnis inimicicia bene
ficiorum aſſiduitate compeſcitur/Gregoriꝰ.
Miles dei ſcutuꝫ patientie debet anteferre
ne pereat/et ad preliandum promptus amo
ris iacula inferre vt vincat/cuius armature
ſūmam breuiter paulus inſinuat dicēs/Ca-
ritas patiēs ē benigna eſt/ Cum vero vnum
ex vtroqꝫ defuerit caritas non eſt/videlꝫ ma
los abſqꝫ benignitate tolerans non amat/
Aut rurſus ſi ſe ſine patientia exhibēs/ne eli-
git tolerare quos amat. ¶ Septimum eſt ꝙ
non potes ex propoſito nocere proxio tuo/qn
tibi noceas/Auguſtinus/Malicia procedit
ex te/et quid vaſtat anteꝙ̄ te/ que ꝓfudit ra
mum ledit vbi radicem habet non ledit/Nō
eſt dedecus alicui ſi non vult inquinare ma-
nus ſuas ſe vindicando/vel ſi non vult inqui
nare os ſuum conuiciū pro conuicio redden-
do/ imo honor eſt et ſignū nobilitatis animi
prouer. xx. Honor eſt homini qui ſeparat ſe a
cōtētionibus/verum eſt ꝙ ille qui tibi iniuri
atur magis deo iīuriatur ꝙ̄ tibi/qui hoc ei ꝓ
hibuit qui maius ius habet ī te/ꝙ̄ tuipſe. Si

ergo deus differt vindicare iniuriam ſuam ⁊
non eſt ei dedecus/non erit tibi dedecus im-
mo honor.ſi exemplo dñi non vis vĩdicare te
ipſum.eccleſiaſti.xxiii. Gloria magna eſt ſeq̄
dñm. ¶Secundo notandum eſt qualiter hoc
preceptum de dilectione inimicorum intelli-
gendum ſit/ Pro quo ſciendum vt ait ſanct⁹
Tho.in ſcd̃a ſcd̃e.q.xxv.articu.viii/ Dilectõ
inimicorum tripliciter poteſt conſiderari/.

¶Uno quidẽ modo vt inimici diligantur in
q̃tum ſunt inimici/ et hoc peruerſum eſt ⁊ ca
ritati repugnans/quia hoc eſt diligere malũ
alterius. ¶Alio modo poteſt accipi dilectio
inimicorũ q̃tum ad naturam ſed in vniuer-
ſali/et ſic dilectio inimicorum eſt de neceſſita
te caritatis/vt ſcꝫ aliquis diligens deum ⁊ p
ximum/ab illa generalitate dilectionis pro-
ximi inimicos ſuos non excludat. ¶Tertio
modo poteſt conſiderari dilectio inimicoruꝫ
in ſpeciali/vt ſcilꝫ aliquis in ſpeciali mouea-
tur motu dilectionis ad iimicum/et iſtud nõ
eſt de neceſſitate caritatis abſolute/quia nec
etiaꝫ moueri motu dilectionis in ſpeciali ad
quoſlibet homĩes ſingulariter eſt de neceſſi-
tate caritatis/qꝛ hoc eſſet impoſſibile/ Eſt ta
men de neceſſitate caritatis ſcd̃ꝫ preparatio-
nem animi/vt ſcꝫ homo habeat animuꝫ pa-
ratum ad hoc/ꝙ in ſingulari inimicum dili-
geret ſi neceſſitas occurreret/ſed ꝙ abſqꝫ ar-
ticulo neceſſitatis homo etiam actu imple-
at vt diligat inimicũ propter deum/hoc per-
tinet ad perfectionem caritatis/ Cum eni ex
caritate diligatur proximus propter deũ/ q̃-
to aliquis magis diligit deuꝫ tanto etiã ma
gis ad proximum dilectionem oſtendit nul-
la inimicicia ĩpediente/ Sicut ſi aliquis mul
tum diligeret aliquem hominẽ/amore ipſius
filios eius amaret etiã ſibi inimicos.

¶Triceſimum tertium inſtrumentum eſt
Maledicentes ſe non remaledicere ſed ma
gis benedicere/ Recte ſanctus pater ſubiun
git hoc inſtrumentum poſt inſtrumentuꝫ di-
lectionis inimicorũ/ Quia vt ait beatus Au
guſtinus libro de vera innocentia/homini re
ligioſo parum debet eſſe.inimicicias aliorꝫ
non excitare.vel non augere male loquendo/
niſi eas extinguere etiam bene loquendo ſtu
duerit/ hortatur nos ad hoc apoſtolus ad ro
manos xii.dicens. Benedicite perſequenti-
bus vos/benedicite ⁊ nolite maledicere/ De
bet preterea diſcipulum ad hoc mouere exẽ-
plum magiſtri ⁊ ſaluatoris noſtri ieſu xp̄i/de
quo teſte beatiſſimo petro. cum malediceret͛.
non maledicebat/et cum pateretur non com
minabatur/p̄ie petri.ii. ¶Erit autem vtile
in hoc loco pro intelligẽtia huius inſtrumẽ-
ti vtrum maledicere ſemper ſit illicituꝫ/ Se
cundo vtrum maledicere ſemper ſit peccatũ
mortale/ Pro primo capiendo maledictio-
nem prout hic in inſtrumento iſto capitur/vi
delicet per quã pronunciatur malum contra
aliquẽ/vel imprecando vel optando/ Eſt no
tandum cũ ſancto Tho.in ſcd̃a ſcd̃e.q.lxxvi.
articu.i/ꝙ poteſt eſſe licitum et illicitum di-
uerſa conſideratiõe habita/ Si eñ aliquis im
precetur vel optet malum alterius inq̃tuꝫ ẽ
malum quaſi ipſum malũ intendens/ſic ma
ledicere vtroqꝫ modo erit illicitum/et hoc eſt
maledicere per ſe loquendo/ Si autem ali-
quis imprecetur vel optet malum alterius
ſub ratione boni ſic eſt licitum/nec erit ma-
ledictio per ſe loquendo/ſed per accidens qꝛ
principalis intentio non fertur ad maluꝫ: ſꝫ
ad bonum/ Contingit autẽ malũ aliq̃d dici
imprecando vel optando ſub ratione dupli-
cis boni. ¶Quandoqꝫ quidẽ ſub ratione iu
ſti/et ſic iudex iuſte maledicit illum/cui preci-
pit iuſtam penaꝫ inferri/et ſic etiam eccleſia
maledicit anatematizando/ Sic etiã prophe
te quaſi imprecantur mala peccatoribus/q̃ſi
conformantes voluntatem ſuã diuine iuſti-
tie/licet huiuſmodi imprecationes poſſent p
modum prenunciationis intelligi/ Quan-
doqꝫ vero dicitur aliquod malum ſub ratio-
ne vtilis/puta cum aliquis optat aliquẽ pec
catorem pati aliquam egritudineꝫ/vel aliq̃d
impedimentum/vt ipſe melior efficiatur/vel
vt ſaltem ab aliorũ nocumento ceſſet. ¶Cir
ca ſecundum dicit ſanctus Tho.vbi ſupra ar
ticulo tertio/ꝙ cũ velle vel imperio moue-
re ad malum alterius/q̃d importatur nomi-
ne maledictionis/prout de ea nũc loquimur
ſecundũ ſe repugnat caritati/qua diligimus
proximum nolentes bonũ ipſius/maledice-
re ſecundum ſuũ genus eſt peccatũ mortale/
et tãto grauius q̃to perſonã cui maledicim⁹
magis amare et reuereri tenemur/ Unde di
citur leuitici.xx./ Qui maledixerit patri ſuo
et matri/morte moriatur/ Contingit tamen
verbum maledictionis prolatuꝫ eſſe peccatũ

veniale/vel propter paruitatez mali qđ quis
alteri maledicendo imprecatur/vel etiam ꝓ
pter affectum eius qui profert maledictiõis
verba: dum ex leui motu/ vel ex ludo aut ex
ſurreptiõe aliqua talia verba ꝓfert/quia pec
cata verborum maxime ex affectu penſãtur/
Tricesimũ quartũ inſtrumentuz eſt (Per
ſecutionem ꝓ iuſtitia ſuſtinere) De quo ma
thei v. ſaluator noſter ait/Beati qui perſecu
tionem patiuntur propter iuſtitiam quoniã
ipſorum eſt regnũ celorũ/Criſoſtom⁹/Propt̃
iuſtitiam hoc eſt propter virtutez/propter de⸗
fenſionem aliorum/propter pietatẽ/Iuſtitiã
enim conſueuit pro omĩ virtute animi pone
re/Dicuntur autem qui patiuntur perſecu⸗
tionem propter iuſtitiam beati:non qui pati
untur propter ſcelera.prĩe petri.iiii./ Nemo
veſtruz patiatur quaſi homicida aut fur/aut
maledicus/ſcđe eiuſdem tertio./Si quid pa⸗
timur propter iuſtitiam:beati/Cauſã autem
quare tales dicuntur beati/tangit idem dñs
cum dicit quoniam ipſorum eſt regnũ celorũ/
Bernardus in ſermone quodam. Pauperi⸗
bus et martyribus regnũ celorũ promittitur
quia paupertate emit:ſed in paſſione ꝓ xp̃o
ſine omni dilatione percipitur: Eſt autez
hic notandum ꝙ eorũ qui perſecutionem pa
tiuntur propter iuſtitiam regnũ celorum eſ⸗
ſe dicitur/propter quinqz cauſas. Primo.qꝛ
iuſtitia pro eis erit in futuro/ſicut ipſi modo
ſunt pro iuſtitia: vnde obtinebit eis regnũ ce
lorum./Non enĩ poterit aliquid fieri in iudi
cio extremo contra iuſtitiam/eccleſiaſtici.x.
Uſqz ad mortem certa pro iuſtitia: et dñs ex
pugnabit inimicos tuos. Secundo/quia re
gnum celorum expoſitum eſt vim inferẽtib⁹/
Math.xi. Regnũ celorũ vim patitur/et vio
lenti rapiunt illud/quaſi publice de illo cla⸗
matum eſt:qui poteſt capere capiat Math.
xix. Unde patientes perſecutionẽ:quaſi qua
dam vi illud rapiunt/hieronỹ./ Non niſi per
patientiã impletur qđ dñs ait/Regnum ce⸗
lorum vim patitur. Tertio quia preciũ ha
bent pro quo regnũ celorum expoſitũ venale
eſt/Auguſtin⁹ in perſona dñi. Uenale habeo/
quid dñe:regnũ celoruz:quo emitur:in pau
pertate regnũ/dolore gaudium/labore requi
es.vilitate gloria.morte vita. Quarto qꝛ
tales xp̃o ſocietatẽ faciunt in vigilia preſen⸗
tis afflictionis/in pane doloris/et aqua tribu
lationis: merito futuri dicuntur ſocii illius ĩ
feſto eterne iocunditatis.ro.viii/ Coheredes
autem xp̃i/ſi tamen compatimur vt ſimul ⁊
glorificemur.ſcđe thi.ii./ Si cõmortui ſum⁹
et conuiuemus/ſi ſuſtinemus et conregnabi⸗
mus/Et ſcđe corin.i./Sicut ſocii paſſionum
eſtis ſic eritis ⁊ conſolationũ. Quinto quia
ipſi habent onus celeſtis hereditatis in pre⸗
ſenti/et ideo merito in futuro emolumentuz
hereditatis ad eos pertinebit/preſſure autez
preſentes ſunt debita quibus primi parẽtes
noſtri celeſtem hereditatez obligauerunt/qđ
ſignificatur eccleſiaſti.xx. Eſt qui multa redi
mat modico precio/Illud modicũ precium ẽ
ſuſtinentia preſentis tribulationis.

Capitulum xxx. de ſuperbia/de quattuor ſpeciebus et de duodecim gradibus eius.

T Ricesimum quintuz inſtrumentũ eſt
(Non eſſe ſuperbum) De quo thobie
quarto. Superbiã nunꝙ in tuo ſenſu
aut tuo verbo dominari permittas/ Quoni
am vt ait Gregorius in moralibus/ quanta
libet ſit iuſtitia operis apud eternũ iudicem:/
nulla eſt ſi hanc eleuat tumor mẽtis/ merito
ſanctus pater inter inſtrumenta bonorũ ope
perum ponit non eſſe ſuperbum. Ubi conſi
derandum ꝙ ſuperbia nomiatur ex eo ꝙ ali⸗
quis per voluntatem tendit ſupra id qđ eſt/
Unde dicit yſidor⁹ in libro ethimo/Supbus
dictus eſt/quia ſuper vult videri ꝙ̃ eſt/ Qui
enĩ vult ſupergredi qđ eſt:ſuperbus eſt./ An⸗
ſelmus libro de ſimilitudinibus dicit/Super
bia vocatur eo ꝙ ſuper ꝙ̃ debeat gradit/ Uñ
ſuperbia cõmuni diffinitione a ſanctis patri
bus diffinitur/qđ eſt inordinatus appetitus
proprie excellentie/Augu.libro xiiii.de trini⸗
tate dei. Superbia eſt peruerſus celſitudinis
appetitus/Et xi.ſup geneſim/ſupbia ẽ amor
proprie excellentie/Et eodem modo deſcri⸗
bit eam beatus bernardus de gradibus hu⸗
militatis/Cum autem habeat ratio recta/vt
voluntas vniuſcuiuſqz feratur in id qđ eſt ꝓ
portionatum ſibi:manifeſtum eſt ꝙ ſuperbia
importat aliquid qđ aduerſatur ratiõi recte/
Hoc autem facit rationem peccati/quia ſecũ
dum dyoniſiũ.4°.de diuinis nominibus/ma⸗
lum anime eſt preter rationem eſſe. Circa
hanc partẽ plura veniunt notanda. Prio

de multiplici genere ſuperbie. ¶ Secundo
de ſpeciebus ſiue gradibus ſuperbie. ¶ Ter
tio de cauſis euitandi ſuperbiam. ¶ Quar⸗
to de remediis contra morbū ſuperbie. ¶ Cir
ca primū notandum ꝙ vt ait beatꝰ Bernar
dus in quodam ſermone/ quadruplex eſt ſu⸗
perbia ſcʒ cordis. oris. operis/ ⁊ habitus. Su
perbia cordis eſt/ quando homo in oculis ſu⸗
is magnus eſt/ contra quam ſapiens orat di
cens/ Extollentiā oculorū ne dederis michi.
Et alibi. Ve qui ſapientes eſtis in oculis ve
ſtris. ¶ Superbia oris vel lingue que iactātia
dicitur/ eſt quando homo de ſe magna loqui
tur. ps̄. Diſperdat dn̄s vniuerſa labia dolo⸗
ſa: et linguā magniloquā. ¶ Superbia operis
eſt/ quando homo vt appareat magnus: exte
rius laborat/ De qua ps̄ ait. Non habitabit
in medio domus mee qui facit ſuperbiā. ¶ Su
perbia habitus eſt quando homo vt glorioſꝰ
videatur/ precioſis ſe ornat veſtibus/ vn̄ Ma
thei xi/ Qui mollibus veſtiuntur in domibꝰ
regum ſunt/ vbi videlicet ſuperbia abundat.
¶ Circa ſecundū videlicet de multiplicitate
ſpecierū et graduū ſuperbie. ¶ Prīo aſſigna
buntur quatuor ſpecies ſuperbie quas ponit
gregorius. ¶ Secundo quatuor ſpecies ſup⸗
bie/ que maxime ī religioſis clauſtralibus repe
riuntur. ¶ Tertio aſſignabuntur duodecim
gradus ſuperbie quos ponit beatus bernar⸗
dus. ¶ Circa primū notandū ꝙ beatus Gre
gorius xxiii. libro moraliū aſſignat quatuor
ſpecies ſuperbie/ quibus dicit omnem tumo⸗
rem arrogantiū demonſtrari. ¶ Prima eſt cū
bonuʒ qđ habent/ a ſemetipſis habere ſe eſti
mant/ contra quos dicitur/ prīe cori. x. Quid
habes qđ non accepiſti? ¶ Secunda cum ſi ſi
bi datū deſuper credunt: pro ſuiʒ nichilomi⸗
nus accepiſſe meritis putāt/ contra quos di⸗
citur ad ephe. ii/ gratia ſaluati eſtis. ¶ Ter
tia cum ſe iactant habere qđ non habent/ de
quibus dicitur. yſa. xvi. Superbiaʒ moab et
arrogantiam ego noui/ ⁊ ꝙ non ſit iuſta vir
tus eius. ¶ Quarta cū deſpectis ceteris/ ſin⸗
gulariter videri appetunt habere qđ habēt/
vt fuit de phariſeo extollente ſe ſupra publi
canū/ luce xviii. Hec ſunt ſpecies ſuperbie ſe
cundū gregorium. ¶ Circa ſecundum notan
dum ꝙ quadruplex in religioſis clauſtralibꝰ
ſolet ſuperbia reperiri. ¶ Prima eſt eorū qui
ſapientes ſe credunt/ et ideo ſuo ſenſu ſe rege
re volunt: et ſunt ſue voluntatis/ Bernar⸗
dus. Superbia ꝙ̄tum vis prudens videtur
eſſe: dimittenda eſt ⁊ abicienda/ Si enim ad
mittitur ſuperbus. prima die qua incipit ha⸗
bitare/ incipit leges dare/ prouer. xxvi. Vidi⸗
ſti hominē ſapientē ſibi videri/ tales non fa⸗
ciunt qđ eis dicitur/ et ſi prius volebāt ꝙ̄ eis
diceret/ Gregorius. Superba mens ad ea q̄
non appetit. nullis exhortationibus flectit/
ad ea vero que appetit ſponte querit cogi/ et
hec ſpecies precipue periculoſa eſt nouiciis.
Bernardus/ Nouiciū prudentem: inſipien⸗
tem ſapientem. diu in cella cōſiſtere poſſe im
poſſibile eſt/ Stultus fiat vt ſit ſapiēs/ ⁊ hec
omīs ſit eius diſcretio. vt in hoc nulla ſit eius
diſcretio/ hec eiꝰ omīs ſapientia ſit vt in hac
parte nulla ſit. ¶ Secunda eſt eorum/ qui de
ſpiciūt ſeculares et peccatores/ credētes ſe in
quinari ex conſortio eorū/ ſimiles iudeis de
quibus Jo. xviii. qui non introierunt in pre⸗
torium/ timebant enī inquinari cohabitatio
ne gentiliū/ et nō timebāt inquinari ſangui
ne xp̄i. De talibus. yſa. lxv. dicitur/ Recede
a me non appropinques. quia imundus es/
Iſti non attendūt/ ꝙ ſepe aliquis ducit vitaʒ
religioſam in mundo/ et in clauſtro vitam ſe
cularem. Et ꝙ aliqui ſeculares quo ad meri
tum ſunt clauſtrales: et econtra/ Gregoriꝰ
in examerō. Recti iudicis mutat merita or⸗
dinum qualitas actionū/ Et quidam etiā in
meliori ordine deteriores ſunt/ quia et iſti ſor
tem extremi habitus bene viuendo tranſcen
dunt/ et illi ſuperioris loci meritum non exe
quendo diminuunt. ¶ Tertia eſt eoruʒ qui
volunt habere in clauſtro qđ non habebant
in ſeculo/ vt delicias vel magnū nomen/ De
quibus Bernar. in omelia ſuper Miſſus eſt/
ita dicit. Qui antea in ſuo opido vł vico vix
cogniti fuerunt/ modo circūeuntes prouinci
as. curias frequentantes: regum notitias et
principum familiaritates aſſecuti ſunt/ Con
tra hoc eſt qđ dicit Auguſti. in regula. Qui
autem non habebant non ea querant in mo
naſterio/ que nec foris habere potuerūt/ Idē.
Nec erigant ceruicē/ ſi ſociātur eis ad quos
foris accedere non audebant/ ſed ſurſum cor
habeant et terrena vana non querant/ ne ī
cipiant monaſteria diuitibus eſſe vtilia/ non
pauperibus/ Dū diuites illic humiliantur:
et paupes illic inflantur. ¶ Quarta eſt eoꝝ

qui in clauſtro gloꝛiantur: vel ſuperbiunt de
diuiciis quas habuerunt/ vel de hoc ꝙ eas in
clauſtro contulerunt; vel de aliquibus que ī
ſeculo fecerunt/ Contra hoc Augu. in regula
loquitur. Non extollantur ſi comunivite ali
quid de ſuis facultatibus contulerint/ nec de
ſuis diuiciis magis ſuperbiant. ſi eas in mo-
naſterio partiuntur/ ꝙ̄ ſi eis in ſeculo frueren
tur. Quid prodeſt diſpergendo dare pau-
peribus. cuꝫ aīa miſera ſuperbioꝛ efficitur di
uicias contemnendo ꝙ̄ fuerat poſſidendo.
Et vt ait bernardus/ Secularis ad hoc ani-
mi indiciū eſt. hoc vnde et humilis habitus q
geſtatur a talibꝰ non ſancte nouitatis eſt me
ritū. ſed pꝛiſce vetuſtatis operculū. Circa
tertium notandū ꝙ ſecundū beatum bernar
dum duodecim ſunt gradus ſuperbie. Pri
mus curioſitas: que hiis indiciis agnoſcitur
ſecundū eundem bernardū. ſic dicentem/ Si
videris monachum oculis vagari/ caput ere
ctum habere: aures habere ſuſpenſas: ex mo
tibus exterioꝛis hominis interioꝛē hominē
eſſe mutatū cognoſcas. Secundus gradꝰ
leuitas. De quo ſic dicit Bernardus. Mo-
nachus enim qui ſui negligens. alios curioſe
circūſpicit: dum quoſdam ſuſpicit ſuperiores.
quoſdā deſpicit inferioꝛes/ In aliis quidē vi-
det qđ inuidet: in aliis qđ irridet. Inde fit ꝙ
mobilitate oculoꝛū leuigatus animus. nulla
vtiqꝫ cura ſui aggrauatus: modo per ſuper-
biam ad alta ſe erigit. modo per īuidiam ad
ima demergit. in altero nequā. in altero va
nus: in vtroqꝫ ſuperbus. Tertius gradus
eſt inepta leticia: cuius indicia vt ait beatus
Bernardus ſūt in ſignis leuitas. in frōte hy
laritas. in inceſſu vanitas. in ioco facilitas.
et in riſu pꝛonitas. Quartus eſt iactantia
de hoc bernardus ſic loquitur. Eſurit et ſitit
auditores. quibꝰ ſuas iactet vanitates. inuē-
ta autē occaſione loquēdi. ſi ſermo de litteris
exoritur vetera pꝛoferuntur et noua/ volant
ſnīe. verba reſonant ampuloſa. pꝛeuenit int-
rogantē. non querenti reſpondet. ipſe que-
rit. ipſe ſoluit et verba colocutoꝛis imperfe-
cta pꝛeſcīdit/ Si de religiōe agitur: ſtatim vi
ſiones et ſomnia pꝛoferuntur/ Laudat ieiu-
nia. cōmendat vigilias: ſuper oīa oꝛatiōes
exaltat. De patientia de humilitate de cete
ris virtutibus pleniſſime diſputat/ vt ſi audi
eris dicas: ex abundantia coꝛdis os loquitur
Si ad lubꝛica ſermo conuertitur. in hiis ꝙ̄to
aſſuetioꝛ. tāto loquacioꝛ īuenitur/ vt dicas ſi
audias os eius riuū eſſe vanitatis: fluuium
ſcurrilitatis: vt ſeueros quoſqꝫ ⁊ graues ani
mos in leuitatē concitet riſus. Quintus
eſt ſingularitas de quo Bernardꝰ ſic inquit
Turpe eni eſt ei. qui ſe ſupꝛa ceteros iactat. ſi
nō plus ceteris aliquid agat. per quod vltra
ceteros appareat: vt dicere valeat/ Non ſum
ſicut ceteri hoīm. nō tñ melioꝛ eſſe ſtudet: ſed
videri/ plus ſibi blanditur de vno ieiunio qđ
ceteris pꝛandentibꝰ facit. ꝙ̄ ſi cū ceteris ſeptē
dies ieiunauerit/ cōmodior ſibi videtur vna
oꝛatiūcula peculiaris: ꝙ̄ tota pſalmodia vni
us noctis. Sextus eſt arrogantia. de quo
Bernardus ſi loquitur. Cum autem ex hiis
que ſingulariter ſed inaniter agit apud ſim-
plicioꝛes eius opinio excreuerit. dū miſerum
beatificant ipſum in erroꝛē inducunt/ Cre-
dit nāqꝫ qđ audit: et qđ intendat non atten
dit. obliuiſcitur intentionem dū amplectitur
opinionē. qui licꝫ de oīn alia re plus credat
ſibi ꝙ̄ aliis: tamen de ſe ſolo plus aliis ꝙ̄ ſibi
vt iam non verbotenus aut ſola operū oſten
tatione ſuam pꝛeferat religionē: ſed intimo
coꝛdis credat affectu ſe omnibus ſanctioꝛem.
et quicquid de ſe laudatū agnouerit: nō igno
rantie aut beniuolentie laudatoꝛis ſed ſuis
meritis arroganter aſcribet. Septimus ē
pꝛeſumptio. qui ī hoc gradu eſt vt dicit Ber-
nardus plus de ſe ꝙ̄ de aliis pꝛeſumit/ pꝛimꝰ
in conuentibus reſidet/ in cōſiliis pꝛimus re-
ſpondet/ non vocatus accedit. non miſſꝰ ſe in
tromittit/ reoꝛdinat oꝛdinata. reficit facta. qc
quid ipſe non fecerit aut oꝛdinauerit non ri-
te factū. non recte exiſtimat oꝛdinatū/ iudicā
tes iudicat: iudicaturus pꝛeiudicat: ſi cum tē
pus aduenerit. non pꝛomouetur ad pꝛioratū.
abbatem ſuū aut inuidū iudicat aut deceptū
Si autem aliqua mediocris obedientia ei ī
iungatur: indignatur/ aſpernatur: arbitrās
ſe nō ī minoꝛibus occupandū. qui ſe ad maio
ra ſentit idoneū. Octauus eſt defenſio pec
cati. De quo Bernar. Si argutus fuerit de
clinare coꝛ eiꝰ videris: in verba malicie ī octa
uū gradū qui dicitur defenſio peccatoꝛū no-
ueris incurriſſe/ Multis eni modis fiunt ex
cuſationes in peccatis. aut eni dicit qui ſe ex-
cuſat non feci. aut ſi feci bene feci: aut ſi male
feci non multū male feci: aut ſi multuꝫ male

feci non mala intentione/ Si autē de illa ſi⸗
cut adam vel eua cōuincitur: aliena ſuaſione
excuſare ſe nititur. ¶ Nonus eſt ſimulata cō
feſſio/ que vtiqꝫ multo periculoſior eſt fallax/
et ſuperba cōfeſſio ꝙ etiā obſtinata defenſio.
de quo Bernardus ita dicit/ Sunt nōnulli
cū de apertioribꝰ arguūtur. ſcientes ꝙ ſi ſe de
fenderent non ſibi crederetur/ ſubtilius inue
niunt argumentū defenſionis. verba reſpon⸗
dētes doloſe cōfeſſionis/ Eſt quippe q̄ nequit̄
ſe humiliat: vultꝰ demittitur. corpus proſter⸗
nit̄. aliquas ſibi lachrymas extorquēt. ſi poſ⸗
ſunt verba gemitibꝰ vocē ſuſpiriis interrum
punt: ſed ſimulatio iſta cito deprehendit̄/ Va
ſa enī figuli probat fornax. et tribulatio con⸗
ſcientiā vere penitentis diſcernit/ Nā qui ve
raciter penitet. laborē penitentie non exhor⸗
ret: ſed quicquid ſibi pro culpa quam odit in
iungitur. patienter amplectit̄/ Cuius vero ſi
mulata confeſſio eſt vna vel leui contumelia
aut exigua pena. interrogatus iā humilitatē
ſimulare. iam ſimulatā diſſimulare non pōt/
murmurat frendet et iraſcit̄: ac per hoc in de
cimū gradū ſuperbie corruiſſe ꝓbatur. ¶ De
cimus eſt rebellio. de quo Bernardus ita lo
quitur/ Frontoſus mox et impudens factus/
tāto deterius q̄to deſperatius in rebellionē
corruit/ qui prius latenter arrogans fratres
contempſerat. iam patenter inobediens etiā
magiſtrū contemnit. ¶ Undecimus gradus
eſt. libertas peccandi. per quā monachus nec
magiſtrū. nec p̄elatū. nec fratres timet nec re
ueretur. q̄to ſecurius tanto liberius ſua deſi
deria implere delectatur. ¶ Duodecimꝰ gra
dus eſt conſuetudo peccandi. Bernar. Quā
terribili dei iudicio poſtꝙ prima flagitia im⸗
punitas ſequitur. experta voluptas libenter
repetitur. repetita blandit̄. cōcupiſcētia reui
uiſcente ſopitur ratio. ligat cōſuetudo. trahi⸗
tur captiuus in profundū malorū/ ita vt car
naliū deſideriorꝫ voragine abſorptꝰ ſue ratō
nis et diuini amoris oblitꝰ/ dicat inſipiens in
corde ſuo: non eſt deus/ iā indifferēter licitis
pro illicitis vtitur: iā ab illicitis patrādis co
gitandis. inueſtigādis: animꝰ. manus. pedes
nō ꝓhibent̄/ ſed quicqd in cor in bucā illis ad
manū venit. machinat̄ garrit et operat̄ mali
uolus. maliloquus. facinoroſus.

¶ Capitulū xxxi. de cauſis quibus ſuperbia
fugienda eſt/ ꝛ de remediis quibus vtendum
eſt contra merbum illius.

Circa tertiū principale notandum duo
decī cauſas eſſe inter alias/ ꝓpter quas
ſuperbia deteſtanda eſt. et potiſſime a
religioſis/ quos maxie cōuenit ab hoc diabo⸗
lico vicio eſſe alienos. ¶ Prima eſt qꝛ ſuper⸗
bia eſt caput et iniciū omniū peccatorū. eccle
ſiaſtici xi. Iniciū oīs peccati ſuperbia. Criſo
ſtomus/ Superbia principiū ꝛ mater. radix ꝛ
fons oīm malorū/ Quā ob cauſā dicit Augꝰ
ſuper iohannē. Cura ſuperbiam et nulla erit
iniquitas/ Bernar. in ſermone de ſancto an
drea/ Iniciū oīs peccati et cauſa totius perdi
tionis. ſuperbia/ Propterea quiſquis es qui
ſalutem tuā operari ſtudes. aduerſus hanc ſu
per caput tuū ſignū ſancte crucis habere me
mento. vt non eleueris in ſuperbiā: nō eleue⸗
tur cor tuū. ¶ Secunda cauſa. qꝛ ſuperbia eſt
maximū peccatorꝫ. quod ei eſt primū in quo⸗
libet genere. vt teſtatur philoſophus/ eſt maxi
mū oīꝫ in illo genere contentorū. ¶ Un̄ ſuper
illud p̄s. xviii/ Emūdabor a delicto maximo
dicit glo. viciū ſuperbie qd̄ eſt vltimū redeūti
bꝰ ꝛ primū recedētibꝰ vere eſt maxiꝫ/ Itē glo.
ſup illud p̄s. Inique agebāt vſqꝫquaqꝫ: dicit
maximū peccatū eſt ſuperbia ī hoīe/ ¶ Ubi no
tandū ꝙ maximū poteſt dici quintupliciter.
¶ Primo origine quia eccleſiaſtici x. dicitur.
iniciū oīs peccati ſuperbia. ¶ Secundo gene
re quia vt dicitur in glo. Superbia natione
celeſtis ſublimiū mentes inhabitat. ¶ Tertio
numeroſitate. qꝛ fere oēs ſuperbi ſunt. Unde
glo. addit ſub cinere latitās ꝛ cilicio. ¶ Quar
to temporis antiquitate/ qꝛ et hoc fuit primū
peccatū in diabolo. yſa. xiiii. Aſcendā in celū
et ero ſimilis altiſſimo/ Et in homīe gen̄. iii.
Eritis ſicut dii. ſcientes bonū et malū inquit
diabolus. ¶ Quinto magnitudine malicie ꝛ
iniquitatis. Augꝰ ſuper p̄s. cxviii. Quid ſup
bie malicia deterius/ que prepoſitum habere
non vult nec deum. Hieronymus ſuper p̄s
cxviii. Superbia nichil poteſt eſſe deterius.
Superbia enī a dei incipit iniuria/ que natio
ne celeſtis ſublimiū mentes inhabitat/ Ber⸗
nardus/ Que maior iniquitas ꝙ vt inde cre
ator a te contemnatur/ vnde plus amari me
rebatur/ que maior iniquitas. ꝙ cum de po⸗

tentia dei non dubitas quin te deſtruere poſ-
ſit qui condere potuit. cõfiſus tamen de mul
ta eius dulcedie qua ſperas eum nolle vindi
care cum poſſit: malum pro bono. odiũ tribu
as pro dilectiõe. q̃to magis ad alta feſtinas.
tanto magis ad occaſũ declinas. Tertia
ratio qr ex ſuperbia oriuntur ⁊ propagantur
multa mala. Ait enĩ Augꝰ in epiſtola ad quẽ
dam militem. De ſuperbia naſcuntur here-
ſes. ſciſmata. detractiones. inuidie. rixe. diſcẽ
ſiones. contentiones. elationes. preſumptio
nes. iactantia. verboſitas. vanitas. inquietu
do. mendaciũ periuriũ / et cetera huiuſmodi
que dinumerare per ſingula longũ eſſet. Vñ
apoſtolus ſcđe ad thimo. iii. Erunt homines
amantes ſeipſos. ecce ſuperbia. Sequitur. cu
pidi elati. ⁊c. In hoc tangitur turba viciorum
que ex illa oriuntur. Quarta ratio quia ſu
perbia eſt generatiua multorũ viciorũ et ſcã-
dalorũ. Spiritus enĩ ſuperbie eſt quaſi vẽtꝰ
incluſus in terra / qui agitatus generat terre
motũ vt ariſtoteles docet tertio metheororũ
et ſepe abſorbet domos et montes: Sic ſuper
bia concitat bella et terremotus magnos in
orbe. prouer. xiii. Inter ſuperbos ſemper iur-
gia ſunt. prouer. xiiii. Qui ſe iactat ⁊ dilatat
iurgia concitat. Et prouer. xxii. Arma et gla
dii in via ſuperbie. Quinta ratio quia ſup
bia facit hominẽ inhabilẽ et incapacẽ ad di-
uinã gratiã. Jaco. iiii. Deus ſupbis reſiſtit /
humilibus aũt dat gratiã. Bernardus. Ela
tũ cor expers eſt pietatis / ignarũ cõpunctio-
nis. ſiccũ ab omĩ rore gratie ſpiritualis / Sci
mus aũt ſuperbis non eſſe partẽ. vel ſocieta-
tem in ſorte ſanctorũ. Sexta ratio ſupbia
perimit et deſtruit germina omniũ virtutũ.
Unde caſſianus libro de inſtitutionibꝰ. Nul
lum aliud viciũ eſt quod ita oẽs virtutes ex
hauriat: cũctaqꝫ iuſtitia et ſanctitate homiẽ
expoliet atqꝫ denudet vt ſuperbie malũ / tan
q̃ generalis quidã atqꝫ peſtifer morbus. non
vnũ membrorũ partẽ ve eius debilitare con-
tentus: ſed ſolidum corpus letali corrumpit
exitio: ⁊ in virtutũ iã faſtigio collocatos gra
uiſſima ruina deicere ac trucidare conatur /
yſidorus. Superbia ſicut eſt origo oĩũ crimi-
nũ / ita et ruina cunctarũ virtutũ. Grego. Si
cut humilitas oĩa vicia eneruat. oẽſqꝫ virtu-
tes colligit et roborat: ſic ſuperbia oẽs virtu-
tes deſiccat et eneruat. hinc iob xx. Supbia

ventus vrens dicitur / qr oĩa deſtruit ſicut vẽ
tus vrens germina arborũ deſiccat et adurit
Septima ratio. Superbia excecat ratiõis
oculos. Gregoriꝰ in moralibus. Obſtaculũ
veritatis tumor mẽtis. Idem. lumen intelli-
gentie humilitas aperit: ſuperbia abſcondit
Math. xi. Abſcondiſti hec a ſuperbientibus
⁊ reuelaſti ea paruulis. Itẽ in regiſtro. Quiſ
quis ſuperbie tirãnidem captiua mẽte ſuſce-
perit / hoc primũ dãnum patitur: q̄ clauſo cor
dis oculo iudicii equitatẽ perdit / Nam cun-
cta que ab aliis vel bene geruntur diſplicent /
⁊ ſola que ipſe vel praua egerit placent. hinc
dicitur prouerbi. xxii. Superbus et arrogãs
vocabitur indoctus. Unde omnes hereſes et
oẽs alii errores periculoſi ex ſuperbia proue-
nerunt. Unde ſuper illud Jere. xlix. Arrogan
tia ⁊ ſuperbia cordis tui decepit te. glo. Dis
hereticus arrogans: quia ſuperbia facit here
ticũ. non ignorantia. Bernardus. Trabes ĩ
oculo grandis et groſſa ſuperbia in mente ẽ /
que quadã corpulentia ſui vana. non ſana nõ
ſolida. oculum mẽtis obſcurat / veritatẽ obũ-
brat: ita vt ſi tuã occupauerit mentem. illa tu
te videre iam te qualis es. vel qualis eſſe po-
tes non poſſis ſentire. Octaua ratio. ſuper
bia hominẽ imundũ reddit. Criſoſtomus ſu
per iohannẽ. Superbia intꝰ exiſtẽte oĩs nr̃a
vita imũda fit: etiã ſi ſobrietatẽ virginitatẽ
et ſi ieiuniũ orationes et elemoſinã et quecũ
qꝫ alia fecerimꝰ. Poeta. Si tibi gratia: ſi ſa
piẽtia formaqꝫ detꝫ. Inquinat egregios ad-
iuncta ſuperbia mores. Nona ratio. Sup-
bia hoiẽ deformat. Vñ quidã deſcribẽs ſup
bũ et quaſi depingens ait / q̄ ſuperbus eſt in-
tolerabilis. habitu ſuperfluus. inceſſu põpo-
ſus. ceruix erecta. facies elata. truces oculi.
v̄ba ⁊ facta ſua iactat: reuerẽtiã in obſequio
nõ ſeruat. De quo prouerbi. vi. dicitur. Hõ
apoſtata vir inutilis gradiẽs ore peruerſo / ã-
nuit oculiſ. terit pede. digito loquitur. prauo
corde machinatur malũ: et omĩ tempore iur
gia ſeminat. Itẽ Grego. in moralibꝰ. Cũctis
apud ſe ſupba cogitatione tumẽtibꝰ. ineſt cla
mor in locutõe. amaritudo ĩ ſilẽtio. diſſolutõ
in hylaritate. furor ĩ triſtitia. ĩhoneſtas ĩ acti
one. incõgruentia in imaginatõe. erectio in
inceſſu. rancor in reſponſione. Horum mens
ſemper eſt ad iracundas contumelias valida /
ad tolerãdas infirmitates ⁊ ad obediendum

pigra/ ad laceſſendū vero alios importuna/
ad ea que facere debet ⁊ preualet ignaua/ ad
ea que facere nec debet nec preualet parata/
Unde de ſupbo dicitur yſaie.ii. Quieſcite ab
homine/ cuius ſpiritus eſt in naribus eius.
Decima ratio ſuperbia eſt multū odibilis
et diſplicibilis deo/ Nichil enī ſic odit deus.
teſte beatiſſimo Auguſtino quomō ſuperbiā
prouer.vi. Sex ſunt que odit deus/ Oculos
ſublimes. glo.i. ſuperbiā/ Item prouer.viii.
Arrogantiā et ſuperbiā deteſtor/ Merito de
us ſuperbiā odit et deteſtatur/ Tum qꝛ vt di
cit beatꝰ Bernardꝰ in ſermone de vigilia na
tiuitatis xpi/ Qis ſuperbus extollitur ſupra
deū/ vult enī deus fieri voluntatē ſuā: et ſup
bus vult fieri ſuā/ Deus quidē in hiis tm̄ q̄
ratio approbat: ſuperbꝰ vero ⁊ cū ratiōe ⁊ cō/
tra rationē. ideo dicit Gregorius/ Cū oīa vi
cia fugiant a deo: ſola ſuperbia deo ſe oppo/
nit/ Tum qꝛ vt idē dicit in ſermone natiuita
tis xpi/ Elatus ꝙtū in ſe eſt deum inhonorat
non colit deū/ ſꝫ aduerſus deū extollitur im
pius plane et infidelis./ Que enī pietas niſi
cultus dei/ Quis ꝓo deū colit niſi qui volū
tarie ei ſubiectus eſt/ Quare clamat bernar
dus in ſermone quodā/ Fugite ſuperbiā fra/
tres mei. que tam velociter ipſū quoqꝫ cūctis
ſyderibꝰ clarius emicantem eterna caligine
obtenebrauit luciferū/ que nō ſolū angelum
ſed angelorū primū in diabolum cōmutauit/
Certi eſtote eū qui ſupbis nō pepercit: ange/
lis nec homībus parciturū. Undecima ra
tio. ſuperbia eſt odibilis homibus/ eccleſiaſti
ci x. Odibilis corā homibus ſuperbia/ Augꝰ.
aſſignans rationem dicit xix. de ciuitate dei.
/ Superbia odit pacē cū aliis/ et vult impone
re dominationem/ Et innocentius/ Super/
bia inquit cūctis importabilis omibus odio
ſa/ tu es ſemper pria· tu es ſemp vltima/ Nā
oē peccatū te accedente accedit/ et te receden
te recedit/ Bernardus in quibuſdā ſentētiis
/ Solos ſeſe putant eſſe ſupbi: ſolos appetunt
reputari/ Litteratus eſt odit ſociū/ aſtutus in
negociis ſecularibus/ neminē vellet ſimilē in
ueniri. Duodecima ratio ſuperbia multi
plici pena punitur/ Punitur ei ſuperbus pe
na multiplici/ Prima eſt ignominioſa con
fuſio. Job xl. Diſperge ſupbos in furore tuo.
Sequitur Reſpice cunctos ſupbos ⁊ confun
de eos. Secunda eſt illorum deiectio et de
preſſio ab honore/ eccleſiaſtici x. Sedes ducū
ſuperboruꝫ deſtruxit dn̄s/ Et infra/ Radices
gentiū ſuperbarū arefecit dn̄s et ꝑdidit me/
moriā ſupboꝝ. lu. p̄io/ Depoſuit potētes de
ſede ⁊ exaltauit huīles/ Innocētius li. de mi/
ſeria conditiōis humane/ Superbia turrim
euertit. linguas cōfudit. Goliam proſtrauit
Aman ſuſpendit. interfecit nicanorem. pere/
mit antiochū. pharaonem ſubmerſit. ⁊ ſenaſ
cherip interemit. Tertia eſt eterna dam/
natio. yſa.ii. Dies dn̄i ſuper omnē ſupbum
yſaie xviii. Ue corone ſuperbie/ Quare bea
tus io. criſo. ſup iohanē ait/ Supprimamꝰ
hanc inflationem ſi volumus eſſe puri: et ab
eo quod diabolo adiacet erui ſupplicio: quo/
niam hominem elatum eadem cum illo/ ſcꝫ
diabolo pati neceſſe eſt. Circa ſecundū no
tandum ꝙ aduerſus ſuperbie morbum pluri
ma dantur a ſanctis remedia. Primū eſt
conſideratio humane vilitatis tam in ortu ꝙ
in progreſſu/ et ꝙ in finali receſſu/ eccleſiaſti
ci x. Quid ſuperbis terra ⁊ cinis. Bernardꝰ
Uide vnde veneris ⁊ erubeſce/ vbi es et inge
miſce/ quo vadis et cōtremiſce/ Idem bernar
dus in ſermone quodam/ Quid tu ſuperbis
terra et cinis/ ſuperbientibus angelis deus
non pepercit. ꝙto magis tibi putredo et ver/
mis. Secundū eſt conſideratio propriorꝫ
defectuū quibus ſubiacet. Gregoriꝰ in ome
lia/ Sancti viri vt huīlitatis in ſe virtu/
tē cuſtodiant. cum que mirabiliter ſciunt: an
te mentis oculos ſtudent reuocare quod ne/
ſciunt/ vt dū ex parte infirmitatē ſuam conſi
derant: ex ea parte qua perfectus eſt eorum
animus ſe nō extollant/ Unde in vitis patrū
dicit quidā ſenex/ Quando cogitatio elatōis
interuenerit. ſcrutare conſcientiā tuā. ſi domi
ni mādata cuſtodiuiſti/ ſi inimicos diligis/ ſi
gaudes in aduerſarii glorificatione/ ſi contri
ſtaris in minoratione eius/ ſi cognoſcis te ſer
uū inutilē/ ſi recognoſcis te plus oībus pecca
torē/ Sic faciebat abbas moyſes qui in ſecu/
lo fuit magnus peccator: et poſtea magne pe
nitentie/ Cum enī temptabatur de elatione
recurrebat ad peccata ſua cogitāda. vn̄ facta
eſt ad eum vox demonum dicentium. Viciſti
nos. quia dum te exaltamus tu te humilias/
et ideo dicitur eccleſiaſtici.xi./ In die bonorū
ne imemor ſis maloꝝ/ Tertiū eſt cōſideratō
meliorū/ Nulla ei reſtat ſupbiendi occaſio. ſi

. C. q vᵉ.

conſideremus ꝙ parua ſūt bona noſtra incō
paratione ad illa. que alii innumerabiles fe-
cerunt. Gregorius. Non quibus iam ſuperi
ores. ſed quibꝰ adhuc inferiores eſtis aſpicite.
Sicut incentiuū ſuperbie eſt reſpectus deteri
orū: ita cautela humilitatis eſt conſideratio
meliorū. Auguꝰ. ad domandā ſuperbiā. Co-
gitare debemꝰ nullū eſſe hominē. qui nō poſ
ſet habere aliquod bonū qđ tu nondū habes.
et ſi lateat in quo ſine dubio poſſit te eſſe ſu-
perior. Quartū eſt cōſideratio incertitudi
nis valoris operū noſtrorū: et ꝙ qn̄qꝫ qđ re-
putamꝰ magnū. nichil eſt in oculis dei. Gre
gorius. Sordet interdū in oculis iudicis. qđ
fulget in oculis actoris. Quis ergo audet ſu
perbire de aliquibꝰ bonis operibus. cum nō
ſecundū ſuū iudiciū: ſed ſecūdū dei iudicium
veniant ponderanda. Preterea neſcit homo
an odio an amore dignꝰ ſit. eccleſiaſtes ix. ſed
oīa in futurū reſeruant̄ incerta. Gregorius.
Adhuc cūcta nobis demeritis noſtris incerta
ſunt. vt vnā certā gratiā teneamus humilita
tem. Quintū eſt conſideratio paupertatis
noſtre. q꞉ nichil habet homo ꝓpriū niſi mēda
ciū et peccatū. Ait gregorius ſuper iohan. Si
que aūt bona habet: a deo accepit. Vn̄ ergo
homo ſuperbit? Hac cōſideratione retondit
elationē ſuperbie. Apoſtolꝰ dicens. Quid ha
bes qđ non accepiſti? Si accepiſti quid glori
aris? Sextū eſt conſideratio breuitatis glo
rie huius ſeculi. pſ. Vidi impiū ſuperexalta-
tū et eleuatū. Et ſequitur. Trāſiui et ecce nō
erat. iob ii. Laus impiorū breuis. et gaudiuꝫ
ypocrite ad inſtar puncti. Si aſcenderit in ce
lū ſuperbia eius. et caput eiꝰ nubes tetigerit:
quaſi ſterquiliniū in fine perdet̄. Septimū
eſt conſideratio grauitatis curarū et anxieta
tū. quibus ſuperbus premit̄ et ſupponit̄. Ait
enī gregorius in moralibꝰ. ꝙto quiſqꝫ hic al
tius erigitur. tanto curis grauioribus onera
tur: eiſqꝫ ipſis populis mente et cogitatione
ſupponitur. Unde omis ſuperbia eo ipſo in
imo iacet. quo in alta ſe erigit. vt inde magis
ſuppoſita ſit. vnde cūctis preeſſe appetit. Ho
mo quippe in ſublimibus eleuatus. tātos ſu-
pra ſuſtinet. ꝙtos ſuppoſitos regit. Octa
uū remediū eſt conſideratio conuerſatiōis et
paſſionis xpi. Nā vt ait augꝰ libro iii. de ver
bis dn̄i. Medicina tumentis homis eſt hu-
militas xpi. Non enī homo periſſet. niſi ſup
biā ſuſcepiſſet. iniciū eī oīs peccati ſuperbia.
Contra iniciū peccati. iniciū iuſtitie neceſſa-
riū fuit. Si ergo iniciū oīs peccati ſupbia. vn̄
ſanaret̄ tumor ſupbie. niſi deus dignatꝰ eſſet
humilis fieri. Erubeſcat homo eſſe ſupbꝰ. qm̄
factꝰ eſt humilis deus. Itē idē augu. ſup io.
vt cauſa oīꝫ morboꝝ curaret̄. id eſt ſupbia: de
ſcendit ⁊ humilis factus eſt filius dei. Quid
ſuperbis homo? Deus ꝓpt̄ te humilis factꝰ
eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilē hoīeꝫ
ſaltē imitare humilē deū. Quare ī gloſa ad
philippen̄ ii. exclamat auguſtinus dicens.
Quid intumeſcis o homo pellis morticina?
Quid tēderis. o ſanies feda. Quid inflaris?
princeps tuus hūilis eſt et tu ſuperbꝰ. caput
humile eſt: et membrū ſuperbū: abſit. Et ber
nardꝰ in ſermone de natiuitate dn̄i. Ad quid
fratres. ⁊ q̄ neceſſitas fuit. vt exinaniret ſe. hu
miliaret ſe. abbreuiaret ſe dn̄s maieſtatis. ni
ſi vt vos ſimiliter faciatis? Obſecro ꝑinde.
ſtudete huīlitati. que fūdamentū eſt cuſtoſqꝫ
virtutū. ſectamini illam que ſola pōt ſaluare
aīas veſtras. quid enī magis dignū? No-
nū eſt conſideratio diuine cōminatōis: yſaie
xxviii. ve corone ſupbie. flori decidenti. Et au
guſtinꝰ ſup canonicā iohannis. Ve homini
cuiꝰ auriga ſupbia eſt: neceſſe ei eſt vt p̄ceps
eat. Decimū eſt cōſideratio caſus eorū qui
ꝓpter ſupbie viciū deiecti ⁊ dānati ſūt. et ma
xime angelorū. Vn̄ de lucifero capite et ſup̄-
mo eoꝝ. qui ceciderūt dicit̄ yſa. xiiii. Quomō
cecidiſti lucifer de celo? Et luce x. Videbā ſa
thanā. tanꝙ fulgur de celo cadētē. Vn̄ dicit
Grego. in moralibus. Cōſideret hō quid ela
tus in terra mereatur: ſi etiam prelatus an-
gelus in celo proſternitur. Bernardus ſuper
cantica. Si deus ſic egit cū angelo ſuperbiē
te. quid de me fiet terra et cinere: ille ī celo in
tumuit: ego in ſterquilinio. Quis non tole-
rabiliorem in diuite ſuperbiā. ꝙ ī paupere di
cat? Ve michi. ſi tā dure in potēte illo anim
aduerſum eſt. pro eo ꝙ eleuatuꝫ eſt cor illius
nec ei profuit ꝙ cognata potentibus ſuper-
bia eſſe cognoſcatur. quid de me exigendū ē
et miſero et ſuperbo?

Capitulum triceſimum ſecundum de trice
ſimo ſexto ⁊ triceſimo ſeptimo inſtrumentis
vbi de vitāda ebrietate et immoderata cibo
rum auiditate.

Tricesimū sextū instrumentū est (Nō
esse vinolentū) id est amatorē vini siue
cum auidate multuz et excessiue vino
vtentē. Quē vero plurimū se concomitātur
saturitas ⁊ superbia ac rebelliōis temeritas
secundū illud ozee. Saturati sunt et eleuaue
rūt cor suū. Et illud deutero. Impinguatus
dilatatꝰ recalcitrauit: merito post instrumē-
tū de superbia vitanda. adiungit sanctus pa
ter instrumenta de fugienda ebrietate et cra
pulositate. De vino excessiue non vtendo dī
prouer.xxiii. Cui ve nisi hiis qui cōmorant̄ ī
vino: et student calicibus epotandis: glosa.
non vetat bibere vinū ad necessitatē sȝ mora
ri extra tempus ⁊ vtilitatē in vino: et euacu
andis certare calicibꝰ. Vñ ysa. Ve qui potē-
tentes estis ad bibendū vinū ⁊ fortes viri ad
miscendā ebrietatē. Ubi notandū ꝙ exces
siuus vini vsus vitandus ē quia inducit mul
ta mala. Primo quia bona oīa dissipat in
homīe: bona maxime gratie vsqȝ ad funda-
mentū eorū. scȝ vsqȝ ad fidē. Ecclesiastici.xx.
Uinū et mulieres apostatare faciunt sapien
tes a deo. sicut mater fidei continētia est: ita
perfidie mater ebrietas: bona etiā nature ex
terminat. Augꝰ. Ebrietas aufert memoriā
dissipat sensū: confundit intellectū: concitat
libidinē: inuoluit linguā: corrūpit sanguinē
oīa membra debilitat: vitā diminuit ⁊ oēȝ sa
lutē exterminat. Ambro. Ebriosus confūdit
naturā. amittit gratiaȝ. ꝑdit gloriā: incurrit
dānationē eternā. Secūdo turpissimū ho-
minē reddit. Innocētius libro de miseria ho
minis. Quid turpiꝰ ebrioso: cui fetor in ore
tremor in corpore. qui promit stulta. ꝑdit oc
culta. cui mens alienatur: et facies transfor-
matur. Et sequitur. Ebrietas verenda nuda
uit scȝ in noe. incestū cōmisit scȝ in loth: filiū
regis scȝ amon occidit. et principē exercitꝰ. s.
olofernē iugulauit. Tertio quidē prouocā
do ad irā et contumelias: dissipat fraternalē
concordiā et pacē. ecclesiastici.xxxi. vinū mul
tū potatū irritationē et irā ⁊ ruinas multas
facit. Petrus rauennas in sermone. Ebrie-
tas cedis mater. parēs litiū. furoris genitrix
petulentie est magistra. Quarto inflāmat
libidinē. Ex ebrietate ei quasi primogenita
filia generatur luxuria. prouer.xx. Luxurio-
sa quidē res est vinū et tumultuosa ebrietas.
Et ideo apostolus ad ephe.v. inquit. Nolite
inebriari vino in quo est luxuria. Quinto
subuertit sensū. Osee.iiii. Uinum ⁊ ebrietas
auferunt cor. Petrus rauēnas. Ubi regnat
ebrietas ratio exulat. intellectus obtunditur
consilia deuiant: iudicia subuertuntur. Et iō
dicit sapiens salomon ecclesiastes ii. Cogita
ui in corde meo abstrahere a vino carnē meā
vt aīm meū transferrē ad sapientiā deuitarē
qȝ stultitiā. vñ glo. ecclesiasti.xxxi. dicit. Ebri
etas multos subuertit que sensū minuit: irā
excitat: libidinē inflāmat: animi secreta reue
lat. Ideo ambro. ait. Fugiamꝰ ebrietatē per
quā cetera vicia vitare non possumꝰ. Tri
cesimū septimū instrumentum est (Non esse
multū edacē) id est nō esse crapulosū aut gu
losū. De quo ecclesiasti.xxxi. Utere quasi ho
mo frugi. hiis que tibi apponuntur. vt nō cū
manducaueris multū odio habearis. glosa.
Sobrietatē dilige. temperāter age. Ne quid
nimis: ne in scandalū confusionis incidas.
Ubi notandū ꝙ sobrietas cibi amanda est
ab oībus: ⁊ maxime a discipulo huius schole
Primo quia sobrietas cibi plurimū valet
ad vitā nature cōseruandā. ecclesiasti.xxxvii.
Noli esse auidus in omī epulatione: et nō te
effundas super omnē escam. In multis eni
escis erit infirmitas: et auiditas appropiqua
bit vsqȝ ad colerā. propter crapulā multi peri
erūt: qui aūt abstinēs ē adiciet vitā. Seneca
Potest nr̄a ꝓuidētia huic corpusculo longio
rem prolongare morā: si voluptates quibus
maior pars periit. poterimꝰ regere et coerce-
re. Scd̄o valet ad custodiā vite gr̄e. Sobri-
etas eni mater ē oīȝ virtutū: sicut econuerso
ebrietas oīȝ viciorꝝ. Ait origenes sup leui.vii
ysidorꝰ libro de sūmo bono. Sicut carnales
cupiditates resecant̄ abstinentia: ita oēs aīe
ꝟtutes edacitatis vicio destruunt̄: inde est ꝙ
pr̄iceps coquorꝝ muros ir̄l'm subuertit. qr vē
ter cui ml'titudo coquorꝝ deseruit: edificia vir
tutū ad solū redigit. Tertio qr sobrietatem
concomitat̄ aīe et corpis puritas. q̄admodū
eni teste beato ysidoro. escis libido crescit ⁊ ci
borū saturitas luxuriā suscitat: ita ieiunio li
bido restringit̄: ieiunio ⁊ abstinentia luxuria
superatur. Sequestrata autēȝ saturitate nō
dominatur luxuria. Quo circa vt ait glosa.
Mathei quarto. Diabolus victus de gula
non temptat de luxuria. Hieronymus. In
omnibꝰ exhibe te sobrium: vt te sobrietas ex

bibeat purū. Quarto ſobrietas diligenda
eſt/quia gula inter alia mala que facit. de tē
plo ſpiritus ſancti qđ eſt homo. ſecundum il
lud ſcđe corin. vi. Uos eſtis templuꝫ dei:ſter
quiliniū facit. Hieronỹ. Quanto ſtudio fu
gienda eſt gula. que corpus domeſticū ſpiri⸗
tꝰ receptaculū. reducit in ſterquiliniū:carnis
noſtre gloꝛiam reducit in lutum. Quin⸗
to quia gula aggrauat et diminuit lumē ra
tionis/ luce xxi. ait ſaluatoꝛ/ Attendite auteꝫ
vobis. ne foꝛte grauentur coꝛda veſtra crapu
la ⁊ ebꝛietate/quaſi diceret vt ait quedā glo.
Ne lumina mentis veſtre grauentur. Cura
nāqꝫ pꝛeſentis vite. et crapula. et ebꝛietas fu
gant pꝛudentiam/caſſant fidē. operātur nau
fragia/ Hieronỹ/ Gula eſt rationis ſepulcrū
hinc dicit ſanctus vir iob/ Sapientia non in
uenitur in terra ſuauiter viuentiū/ Seneca.
In copia ciboꝛū ſubtilitas impeditur/venter
pinguis tenuem ſenſū non gignit. Sexto
quia intemperantia eſt viciū maxime expro
babile:vt dicit ariſtoteles tertio ethicorum.
Cuius ratio eſt ſecundū ſanctum thomaꝫ/qꝛ
exprobꝛatio opponi videtur honoꝛi et gloꝛie/
Honoꝛ autē debetur excellentie:gloꝛia autē
claritatem impoꝛtat/ Eſt igitur intemperan
tia maxime exprobꝛabilis ꝓpter duo. Pꝛi
mo quia maxime repugnat excellentie homi
nis/ Eſt enī circa delectationes cōmunes no
bis et brutis. vnde et in p̄s dicitur/ Homo cū
in honoꝛe eſſet no intellexit/comparat us eſt
iumentis inſipientibus: et ſimilis factus eſt
illis. Secundo quia maxime repugnat eiꝰ
claritati vł pulcritudini inq̄tū ſcꝫ in delecta⸗
tionibus circa quas eſt intemperātia. minus
apparet de lumine rationis/ ex q̄ eſt tota cla
ritas:et pulcritudo v̾tutis/ Hinc dicit hiero.
Qui poſt carnē ambulant in ventrē et libi⸗
dinem pꝛoni: quaſi irratiōabilia aīalia repu
tantur/ Et ſeneca. Quoſdā ventri obediētes
loco numeremus aīalium non hoīm. Sep
timo quia gula generatiua eſt multe diſſolu
tionis/ Gregoꝛiꝰ in paſtorali/ Gule deditos
ſequitur ſuperfluitas locutionis:leuitas ope
ris atqꝫ luxuria/ ſecundū illud : ſedit populꝰ
manducare et bibere et ſurrexerunt ludere.

Capitulum xxxiiii. de xxxviii et xxxix. inſtrumentis : vbi de ſomnolentia et pigritia euitandis.

Inſtrumentum triceſimū octauum eſt
Non eſſe ſomnolentū/ Quoniā cra
pula reddit hominem ſomnolentuꝫ et
pigrū:dicit enī baſilius. Monachus impe⸗
ditur a vigiliis. cū eſcaruꝫ largitate toꝛpeſcit:
rationabiliter ſanctus pater poſt inſtrumen
ta vitande gule:ſubiungit inſtrumēta de ſō⸗
no ⁊ pigritia fugiendis. Eſt autē ſomnolen
tia toꝛpoꝛ mentis et corporis/qua quis ad la
boꝛes vigiliaſqꝫ piger:facili ſōno reſoluit̾ ac
detinetur. Circa hoc notandū ꝙ multipli
ci de cauſa debet diſcipulꝰ cohibere ſe a ſom⸗
nolentia. ſiue amenitate ſomni. Primo quia
turpe et indecens eſt eſſe ſomnolentū/ Unde
dicit Augu/ Indecens eſt xp̄iano. ſi radius ſo⸗
lis eū ſanū in lecto inueniat. Item Ambꝛo.
Graue eſt. ſi te ocioſum in ſtratu ſol oꝛiēs in⸗
uerecundo pudoꝛe inueniat/et lux clara feri⸗
at oculos ſomnolento adhuc corpoꝛe. Se
cundo quia ſomnū nimiū concomitatur ege
ſtas bonoꝝ ſpiritualiū/ pꝛouerbi. xxiiii. Uſqꝫ
quo piger doꝛmis. quando de ſomno conſur
ges? Et ſequit̾/ Ueniet tibi quaſi curſoꝛ ege
ſtas: et mendicitas quaſi vir armatus. Hic
vt dicit glo. geñ xxviii/ Sancti laboꝛioſiꝰ dor
miunt ꝙ vigilant/quia in eo ꝙ actiōes ſecu⸗
li deſerētes ſuperant/ quotidie contra ſemet
ipſos pugnant. ne mens per negligentiā toꝛ
peat. ne ſubacto ocio ad deſideria ſuperna fri
geſcat. ne ſub diſcretionis ſpecie ſibi parcen⸗
do a perfectione langueſcat/ Unde legitur ī
vitas patrum de abbate daniele/qui tota no
cte vigilabat: et quando volebat circa mane
ꝓpter naturaꝫ dormire dicebat ſomno. veni
ſerue male:⁊ ſubripiebat pauxillū ſomni ſedē
do et ſtati ſurgebat. Tertio deſideriū lucri
et pꝛofectus ſpiritualis/ Ambꝛoſius ſup Be
ati īmaculati/ Si ſtudentes doctrinis ſecula
ribus parū ſōno indulgēt: q̄tomagis qui de
um cupiunt cognoſceꝛe. ſōno coꝛpoꝛis niſi q̄⸗
tū nature ſatis eſt īpendere nō debent/ Non
doꝛmiamus ergo totis noctibꝰ. ſꝫ maximam
partē lectioni et oꝛōni deputemꝰ. Quarto
qꝛ ſōnolentia ē nutrix vicioꝝ/ Catho. Plus
vigila ſemp ne ſōno deditꝰ eſto. Nā diutur⸗
na quies viciis alimenta miniſtrat. Quito
quia ꝑ ſōnū nō neceſſariū nature. fit tēpoꝛis
amiſſio/ Ber. q̄tū ad debitū cōtinui ꝓfectus
nichil ita deperit devita nr̄a. q̄ qđ ſōno depu
tat̾. Ouidius. Infelix tota qīucūqꝫ quieſcere

nocte ſuſtinet: et ſomnos premia magna vo
cat. Stulte quid eſt ſomnus gelide niſi mor
tis imago? Sexto quia diabolus maxime
illudit temptationibus multũ dormientes.
Hinc dicit hierony. ſuper Nauũ prophetam
ſemper diaboli ſtudiũ eſt vigilanter aĩas con
ſopire. Vñ in paſſione dñi apoſtolorum oculos
graui ſopore depſſit: quos ſaluator ſuſcitãs
ait. vigilate et orate ꝛc. Et prie petri v. Fra
tres ſobrii eſtote et vigilate: quia aduerſari
us veſter diabolus circuit querens quẽ deuo
ret: cui reſiſtite fortes in fide. Septio quia
vigilantibus promittit a deo benedictio. lu
ce xii. Beatus ille ſeruus quẽ cũ venerit dñs
inuenerit vigilantẽ. Bernar. ſuper cantica.
Aĩa que amat vigilat et obſeruat. et beata
quã dñs inuenerit vigilantem non tranſibit
eam abſq; benedictione ꝛ recedet ab ea non
relicta conſolatione. Aliqua alia pertinentia
ad iſtam materiã dicentur infra circa capitu
lum regule. xxii. ¶ Triceſimũ nonũ inſtru
mentum eſt (Non eſſe pigrũ) Pigritia autẽ
eſt tarditas cordis metu conſequẽtis laboris.
Hanc pigritia, vt dicit tullius eſt animi iner
tia vel fatigatio qua quis bonũ inchoatũ fa
ſtidit conſũmare. ¶ Ubi notandum ꝙ ſũma
vigilantia a diſcipulo huius ſchole pigritia
hec cauenda eſt: ſequuntur enĩ illaꝫ plurima
mala. Et ſpecialiter inter alia octo. Pri
mum eſt diſtractio cordis per vana deſideria
puer. xxi. Deſideria occidunt pigrũ. Et ſeqt
tota die cõcupiſcit et deſiderat. Secundũ ẽ
nociuorũ germinatio ſiue productio. Sicut
enĩ terra que non colitur. ſpinas tribulos ali
aſq; inutiles herbas generat: ita terra cordiſ
hominis pigri eſt. prouer. xxiiii. Per agrum
hoĩs pigri tranſiui et per vineaꝫ ſtulti viri: et
ecce totũ repleuerant vrtice. operuerant faci
em eius ſpine. glo. Quia in corde negligen
tiũ prurientia terrena deſideria. ꝛ punctiões
pullulant viciorũ. Tertiũ eſt deſtructio edi
ficii virtutũ. eccleſiaſtes. x. In pigritiis humi
liabitur contignatio. glo. i. edificiũ virtutũ.
Quartũ eſt ſterilitas bonorũ operum. p
uerbi. xxi. Omis piger in egeſtate eſt. Et pro
uer. xxiiii. vſq; quo piger dormis? Sequitur
veniet tibi quaſi curſor egeſtas tua: et mendi
citas tua quaſi vir armatus. Quintũ eſt
cõfuſio et improperiũ. eccleſiaſtici. xxii. In la
pide luteo lapidabitur piger: et oĩes loquẽ
tur ſuper aſpernationẽ illius. De ſtercore bo
um lapidandus eſt piger. Et omnis qui teti
gerit eũ. glo. cõmunicando negligentie eius
excutiet manus ſuas. glo. pigritia malorũ in
bono opere torpentiuꝫ per apertam ſtultitie
operationem a predicatoribus improperabi
tur. Sextũ eſt diſplicentia dei. prouerbi. x
Sicut acetũ dentibus et fumus oculis: ſic pi
ger hiis qui miſerunt eũ. Senſus eſt. ſic ſer
uus piger moleſtat dñꝫ. Item apoca. iii. Uti
nam frigidus eſſes aut calidus: ſed quia tepi
dus es. incipiã te euomere ex ore meo. calid⁹
eſt qui feruẽs ẽ ad bonũ. frigidus qui ſimpli
citer deſiſtit. tepid⁹ qui medio modo ſe habet
et remiſſe. Et dicit glo. interli. ꝙ maior ſpes
eſt de frigidis ꝗ̃ de tepidis. cui⁹ rei hec eſt cã.
quia tepidi quandaꝫ fiduciã accipiũt de hoc
ꝙ aliquid boni faciunt: et ideo nõ ſe corrigũt
hierony. in epiſtola. Sicut dñs non vult mor
tem peccatoris ſed vt conuertatur et viuat:
ita tepidos odit. et cito ei nauſeam faciunt.
Et ideo econuerſo de gratia quã habet apud
dominum ſeruus velociter et ſtrenue ſeruiens
dicitur prouer. xxii. Uidiſti hominẽ velocem
in opere ſuo: coram regibus ſtabit. Septi
mũ remiſſio celeſtiũ deſideriorũ. prouer. xxvi
Abſcondit piger manus ſub aſella ſua: et la
borat ſi ad os ſuũ eas conuerterit. Bernard⁹
in ſermone. Tepeſcimus proceſſu temporis
a feruore noſtre conuerſationis. paulatim re
frigeſcit caritas. abundat iniquitas. Et heu
cõſũmamur in carne qui ſpiritu ceperamus.
Octauũ eſt priuatio eterne gratie. prouer
biorũ xx. Propter frigus piger arare noluit:
mendicabit ergo in eſtate. glo. interli. in die
iudicii. Gregorius. Nemo in huius vite iti
nere torpeat: ne in patria locum perdat.

¶ Capitulũ xxxiiii. de xl. et xli inſtrumentis: vbi de murmuratione et detractiõe vitãdis.

Quadrageſimũ inſtrumentũ eſt (Non
eſſe murmuroſũ) Recte ſanctus pater
poſt inſtrumentũ de vitanda pigritia:
ſubiungit inſtrumentum de murmuratione
fugienda. quia pigritiam preſumptio diſcre
tionis comitat: vñ ſepe oritur murmur et de
tractio. ſcdꝫ illud puer. xxvi. Sapientior ſibi
piger videt ſeptẽ viris loquẽtib⁹ ſententias.

gloſa. id eſt viris ſeptiformi gratia imbutis.
¶ Murmuratio autē videtur eſſe oblocutio i⸗
debita cōtra factū vel dictum alicuius facta
¶ Ubi notandum primo ꝙ multiplex eſt ge
nus murmuris. Eſt enī quoddā genus mali
gnitatis ſicut cū quis murmurat cōtra dicta
vel facta bonorū vilipendo: et ſiniſtra interp̄
tatione damnando. Sicut de phariſeis ⁊ ſcri
bis legitur luce v. ꝙ murmurabant de xp̄o ꝙ
comedebat et bibebat cū peccatoribus. ¶ Ali
ud eſt impatientie in aduerſis. ¶ Et ſunt qui
non poſſunt ſuſtinere aliquid tribulationis
vel laboris quin ſtatim murmurēt. De quo
numeri xi. Ortum eſt murmur populi quaſi
dolentiū pro labore contra dn̄m. ¶ Aliud eſt
elationis et inuidentie et eſt eorum qui eo ꝙ
non aſſumuntur ad honores et officia mur⸗
murāt. De quibus numeri xvii. loquitur do
minus ad moyſen. Cohibebo a me q̄rimoni
as filiorū iſrael quibus contra vos murmu⸗
rant. ¶ Aliud eſt gule et eſt eorum qui mur
murant : eo ꝙ non reficiuntur ad ſaturitatē
ſeu ad voluptatē eorum. de quibus in p̄s. Si
vero nō fuerit ſaturati murmurabūt. Utrū
qꝫ genus horū eſt malū et deteſtabile. ſapi. i.
Cuſtodite vos a murmuratione que nichil p̄
deſt ſed plurimū nocet. ¶ Circa qd̄ inſtrumē
tum dimiſſis multis aliis que dici poſſet: de
duobus fiet ſermo. ¶ Primo ponentur quī
qꝫ conſiderationes que diſcipulū huius ſcho
le debent compeſcere a murmure impatiētie
in aduerſitatibus contra deum. ¶ Secundo
ponentur alie quinqꝫ conſideratiōes que di⸗
ſcipulum huius ſchole retrahunt a murmu⸗
ratione contra prelatos locū dei in cōgrega⸗
tione tenentes. ¶ Pria conſideratio eſt pati
entie xp̄i et ſanctorū. De xp̄o dicitur pſa. liii
Quaſi agnus coraꝫ tondente ſe obmuteſcet
et non aperiet os ſuū. Auguſtinus. Omnia
terrena contempſit homo deus: vt ab homi⸗
nibus cōtemnenda monſtraret et oīa aduer
ſa ſuſtinuit vt ſuſtinenda doceret: vt nec in il
lis quereretur felicitas: nec in iſtis timeretur
aduerſitas. De ſanctis vero cantat eccleſia.
¶ Non murmur reſonat non querimonia : ſed
corde tacito mēs bene conſcia conſeruat pa⸗
tientiā. ¶ Secunda conſideratio eſt ꝙ mur
mur de pena aut tribulatiōe eſt murmur cō⸗
tra deum. qd̄ eſt grauiſſimū peccatum : quia
ſecundū qd̄ dicitur amos iii. Non eſt maluꝫ
ī ciuitate qd̄ deꝰ nō fecerit. De grauitate hu
ius peccati dicit Auguſtinus ſuper p̄s. xciii.
Murmuras aduerſus deū: quia fur nō mo⸗
ritur. appende in ſtatera equitatis furem et
blaſphemum. Jam dicis quia fur non es: ſed
murmurando aduerſus deū blaſphemus es.
¶ Tertia conſideratio eſt quia nichil niſi re
ctum et iuſtum poteſt deo placere. Gregoriꝰ
in moralibus. Si recta deo placere ſcimꝰ pa
ti autē nulla niſi que deo placent poſſumus
iuſta autē ſunt cuncta que patimur. Et val⸗
de iniuſtū eſt ſi de iuſta paſſiōe murmuramꝰ.
¶ Quarta conſideratio eſt diuine ſapientie
et noſtre inſipientie. Nos autē neſcimus qd̄
nobis expediat an aduerſitas an p̄ſperitas.
¶ Scit autē celeſtis medicus inquit Auguſtinꝰ
quid nobis daturus ſit ad conſolationem: et
quid ſubtracturus ad emendationē. pſa xlv.
Ue qui contradicit factori ſuo. ¶ Quinta cō
ſideratio eſt diuine beniuolentie : quia deus
quos amat corripit et caſtigat. prouerbi. iii.
Diſciplinā dn̄i ne abicias: ne deficias cū ab
eo corriperis. Quē eī diligit deus corripit ⁊
quaſi pater in filio complacet ſibi. vbi gloſa
ait. Tanto ergo minus de flagello quo caſti
gamur murmurare debemus : q̄to certius ī
eo paterne dilectionis pignus tenemus. vn̄
ipſe ait. Ego quos amo corrigo et caſtigo.
Quare gregorius ait. Jlle ſolus de flagello
murmuret qui animum precurſoris ignorat
¶ Circa ſecundū videlꝫ circa murmur religi⸗
oſorū aduerſus prelatos ſuos ponuntur etiā
alie quinqꝫ conſiderationes que habent diſci
pulum compeſcere ab huiuſmodi murmure.
¶ Prima eſt ꝙ murmurare contra prelatū xp̄i
locūtenentem eſt murmurare contra deum.
Cum enī omīs poteſtas ſit a deo : manifeſtū
eſt ꝙ qui poteſtati reſiſtit dei ordinationi re⸗
ſiſtit vt dicit apoſto. ad ro. xii. Et ita qui mur
murat contra poteſtatem contra deū dicitur
murmurare. Unde Gregorius. Qui enim
contra ſuprapoſitam ſibi poteſtatē murmu⸗
rat. liquet ꝙ eū redarguit qui eandem pote⸗
ſtatem homini dedit. Et ideo dicit Moyſes
exo. xvi. Non eſt murmur veſtrū contra nos
ſed contra dn̄m deū. ¶ Secunda conſidera⸗
tio eſt quia hoc peccatū excludit a regno celo
rum. Sicut enī viciū murmuris filios iſrael
tranſeuntes per deſertum excluſit a terra p̄⸗
miſſionis licet fuerit eis promiſſa multotiēs

numeri.xiiii. Omnes qui murmuraſtis con-
tra me non intrabitis in terraz ſuper quā le-
uaui manū meam vt habitare vos facerem:
ſic etiam nunc excludit a regno celoꝝ. Gre-
gorius. Regnū celoruz nullus qui murmu-
rat accipit: et nullus qui accipit murmurat.
Tertia eſt quia hoc peccatum grauiſſime
et horribiliter punitur a deo. tam in preſenti
ꝙ̄ in futuro. Propter hoc eī peccatū murmu-
ris maria ſoror moyſi percuſſa eſt lepra. nu-
meri xii. Propter hoc peccatuz ignis diuin⁹
accenſus deuorauit extremam partē caſtroꝝ.
numeri.ix. Propter hoc peccatuz dathan et
abiron abſorpti ſūt a terra viuentes. numeri
xvi. Propter hoc peccatū miſit deus ſerpen-
tes ignitos in populuz qui eos ſubito come-
debant. numeri.xxi. Quarta conſideratō
eſt quia viciū murmuris eſt plurimū pertur-
batiuū et corruptiuū ſocietatis bonorū. Adu-
latio enī et mendaciuz et alia multa ſimilia
non ſunt ita ſui diffuſiua et contagioſa alio-
rum ſicut murmur. Sicut eī vno porco grū-
niente alii idem incipiunt: Ita murmuratio
vnius facile inducit alios ad murmuranduz
et ita tota congregatio conturbatur. ſicut dī
nume. xiiii. de illis quos miſerat moyſes ad
conſiderandum terrā: qui reuerſi murmura-
re fecerunt contra moyſen omnē multitudi-
nem. detrahētes terre ꝙ eſſet mala. Et ideo
dicit beatus Bernar. Nichil ſic horrendū vt
murmur. et diſſenſio in cōgregatione. Qui-
ta conſideratio eſt quia hoc peccatuz mutat
hominē de ſtatu religioſo ad ſtatū non religi-
oſum. Unde paſtor abbas dicit in vitis pa-
trū. Qui queruloſus eſt: monachus nō eſt.
Quadrageſimū primum inſtrumentū eſt
(Non eſſe detractorē) De quo inſtrumēto
dicitur prouer.iiii. Remoue a te os prauū: ⁊
detrahentia labia ſint procul a te. Et ſapi.i.
A detractione parcite lingue: quia ſermo ob-
ſcurus.i.occultus in vacuū non ibit. Detra-
ctio autem vt ait hugo de ſancovictore: eſt lo-
cutio ex inuidia procedens. bona aliorū deni-
grans. Et anſelmus in libro de ſimilitudini-
bus. Detractio eſt quotienſcunqꝫ aliquis de
aliquo ea intentione aliquid dicit. vt ipſe mi-
nus amari vel minus appreciari poſſit. Et
bernar. Omnis qui detrahit oſtendit primū
ipſum vacuum caritate: deinde intēdit vt is
cui detrahitur veniat in odiū et contemputz

illis apud quos detrahit. Ubi notande ſūt
quinqꝫ conſiderationes que diſcipulum ha-
bent compeſcere ab hoc detractionis vicio.
Prima quia eſt graue peccatū detractio
cum ex iam dictis repugnet caritati: manife-
ſtum eſt. ꝙ ſecundū ſuam rationē ſit peccatū
mortale. Augu. in ſermone quodaz quadra-
geſime. Omnino abſcinde a lingua tua vici-
um detractionis: alienā vitam non laceres.
Detractio enī graue peccatum eſt. et grauis
damnatio eſt. Et ideo apoſtolus iacob⁹ hor-
tatur dicens. Nolite detrahere fratres mei
qui detrahit fratri: detrahit legi. glo. ne leue
peccatū puteꝫ detrahere addit: legi detrahit
que ſcꝫ detractionem ꝓhibuit. Secunda
conſideratio eſt qꝛ hoc viciū eſt odibile ſingu-
lariter deo. ad ro.i. Suſurrones detractores
deo odibiles vbi glo. ait. Ne leuia putentur
ſuſurratio et detractio. quia in verbis ſūt: ad-
dit apoſtolus de eis: deo odibiles. Tertia
conſideratio quia hoc vicium eſt multū odibi-
le hominibus. prouerbi.xxiiii. Cogitatio ſtulti
peccatū eſt. et abominatio hō detractor. Ra-
tio. Detractor enī ledere nititur famā et in-
ficere honorē hominis: in hoc peior quocūqꝫ
fure. Nam vt dicitur prouer.xxii. Melius ē
nomen bonū. ꝙ̄ diuicie multe. Un̄ detractor
comparatur ſerpenti. eccleſiaſtici.x. Si mor-
deat ſerpens in ſilentio: nichil eo minus ha-
bet. qui occulte detrahit. Serpens eſt aīal ve-
nenoſū. proditioſum. in ſilentio mordēs. tor-
tuoſe incedens. terram comedens: ſic detra-
ctor linguam venenoſaz habet. Itē proditor
retro īcedit. illos eī retro quos preſens ama-
re ſimulat in ſilentio mordet. Nec enī detra-
hit niſi vbi de ſilentio confidit. Terram co-
medit: quia qđ terrenū et infimū in homie ē
hoc in ore ſuo verſat. Nam vt ait hierony⁹.
Callidi detractores rumores peſſimos ſerūt
Quarta conſideratio eſt. ꝙ hoc viciū plu-
rimum nocet ipſi detrahenti. Eſt enī detra-
ctio tanꝙ̄ ignis in corde torquēs ⁊ moleſtās
ſuū poſſeſſorē. Detractor enī nunꝙ̄ caret in-
uidia. Unde detractio dicitur eſſe ſicut vipe-
ra. que anteꝙ̄ quēquā alium ledat. propriam
matrem in vtero exiſtens corrodit vulnerat
et occidit. Quinta conſideratio eſt. ꝙ hoc
vicium non modo detrahentem: ſed etiā au-
ditores inficit. hierony. Tanta eſt diſtantia
inter fornicātē et detrahentem. ꝙ ille qui for

nicatur ſe tantum interficit: ille qui detrahit
ſe et auditoꝛes. Bernar. ſuper cantica. Unꝰ
eſt qui loquitur et vnū tantum verbū pꝛofert
et tamen illud vnū verbum vno in momen-
to multitudinis audientiū dum aures tranſ
figit aīas inficit. eccleſiaſtici. xxi. Dētes leo
nis dētes eiꝰ interficiētes aīas hoīꝫ. Caſſio-
doꝛus in glo. Dentes dicti ſunt a demendo:
ideo pulcre lingue detrahentiū dentes vocā-
tur. quia ſicut illi ciboꝝ partes demunt. ita ⁊
iſti opiniones hoīm corrodunt.

¶ Capitulum xxxv. de xlii. et xliii. inſtrumen
tis: vbi de ſpe ſemper deo committenda et de
gratiarum actione deo ſemper facienda.

Quadrageſimū ſecundū inſtrumentuꝫ
eſt (Spem ſuā deo cōmittere) Quo-
niam ad vincēdū diaboli temptamē-
ta plurimū valet ſpes vel fiducia in deo. ſecū
dū illud p̄s. Qui confidūt in dn̄o ſicut mōs
ſyon non cōmouebitur. Congrue ſanctus pa
ter poſt inſtrumenta quibus diſcipulus āmo
nitus eſt vitare peccata: ſubiungit inrſtumen
tum de ſpe et fiducia habenda in dn̄o qui ſal
uos facit ſperantes in eū. ¶ Ubi notandū pꝛi
mo ꝙ diſcipulus merito docetur ſpem ſuam
deo cōmittere: quoniam eſt potētiſſimus in
adiuuando. eccleſiaſtici. ii. Nullus ſperauit ī
dn̄o. ⁊ confuſus eſt. p̄s. In te confido non eru
beſcam. Et ideo dn̄s ait Jo. xvi. Confidite:
ego vici mundū. ¶ Secundo quia eſt ſapien
tiſſimus in conducendo. ſapien. iii. Qui con
fidunt in illū intelligent veritatem. Et ideo
dicitur Jere. xvii. Beatus vir qui ſperat ī do
mino: et erit dn̄s fiducia eius. Erit quaſi li-
gnū qđ plātat ſup aquas: qđ ad humoꝛē mit
tit radices ſuas. et non timebit cum venerit
eſtus. Et erit foliū eius viride: et in tempoꝛe
ſiccitatis non erit ſollicitū: nec aliquando de
ſinet facere fructū. ¶ Tertio quia eſt libera-
liſſimus in condonando. tren. iii. Bonus eſt
ſperantibus in eum. Math. ix. Confide fili
remittuntur tibi peccata tua. ¶ Secundo no
tandum ꝙ dicit cōmittendam ſpem deo: qꝛ ī
eo ſolum virtus et oīs ſalus noſtra conſiſtit.
dicente propheta. In deo ſalutare meū ⁊ glo
ria mea deus auxilii mei: et ſpes mea in deo
eſt. p̄s lxi. Auguſtinꝰ ſuper p̄s. lxx. Tota ſpes
noſtra ī deo ſit. Nichil quidē de nobis tanꝙ
de noſtris viribus pꝛeſumamus. ne noſtrum
faciētes qđ ab illo eſt: etiā qđ accepimꝰ amit
tamus. Quidā ponūt ſpem ſiue confidentiā
ſuam in virtute ſua: ⁊ hii faciliter mouentur
vt paſſer. De quibus dicitur in p̄s. Qui cō-
fidunt in virtute ſua et in multitudine diui-
ciarum ſuarum gloꝛiantur. Auguſtinus ſup
p̄s. xc. Ne quiſꝙ ſpem in ſe ſuam ponat: ſed ī
illo in quo ſunt omnes vires noſtre. Ex adiu
toꝛio enī illius vincimus: non ex noſtra pre-
ſumptione. Quidā confidunt in diuiciis: et
hii cito coꝛruunt. De quibus pꝛouerbioꝝ. xi
Qui confidit in diuiciis coꝛruet. Alii confi-
dūt in parentibus: et hii ſūt maledicti. Jere-
mie xvii. Maledictus qui confidit in homīe
et ponit carnē bꝛachiū ſuū. Alii confidunt in
pꝛincipibus: et hiis non eſt ſalus. p̄s. Nolite
confidere in pꝛincipibus in quibus nō eſt ſa-
lus. Alii in pꝛomiſſionibus hominum: et hii
frequenter fallūtur. De quibꝰ. iere. vii. No
lite confidere in verbis mendacii. ¶ Qua
drageſimū tertiū inſtrumentum eſt (Bonū
aliquod in ſe cū viderit deo applicet id eſt tri
buat non ſibi. Malū vero ſemper a ſe factū
ſciat ⁊ ſibi īputet) Senſus eſt. bona que agit
diſcipulus non a ſeipſo: ſed a deo illa cogno-
ſcat habere. a quo omne datū optimuꝫ eſt et
omne donū perfectum deſcendit. iaco. i. De
quo dicitur yſa. xxvi. Oīa opera noſtra ope-
ratus eſt in nobis. Unde vt dicit Auguſtinꝰ
de libero arbitrio ⁊ gratia. dona ſua coꝛonat
deus: non merita noſtra. Agat ergo gratias
deo. a quo eſt quicquid boni eſt. Optima enī
cuſtos beneficioꝛum eſt ipſa memoria et per
petua confeſſio gratiarū. Malū vero a ſe fa
ctum ſciat: dicente dn̄o per prophetā. Perdi
tio tua ex te iſrael. glo. Tu ipſe es cauſa tue
perditionis: tantūmodo ex me auxiliū tuuꝫ.
Oſee xiii. Agende ſunt gratie oīno deo. quia
vt ait Bernardꝰ. Peremptoꝛia res eſt ingra
titudo. hoſtis gratie. inimica ſalutis. exinani
tio meritoꝝ. virtutū diſperſio. beneficioꝛum
perditio. ventus vrens. ſiccans ſibi fontē pie
tatis. roꝛem miſericoꝛdie: fluenta gratie dico
ego. quoniaꝫ pꝛo meo ſapere. nichil ita diſpli
cet deo pꝛeſertim in filiis gratie ⁊ in filiis cō
uerſionis: quēadmodū ingratitudo. vias eī
obſtruit gratie. et vbi fuerit illa: iā gratia ac-
ceſſum non inuenit. nec locū habet. Uerū qꝛ
de materia huius inſtrumenti. ſatis dictū eſt

in prohemio huius: parũ hic loquendum eſt.
¶ Notandũ autem ꝙ diſcipulus de bonis ſu
ſceptis a deo debet gratias agere quadrupli
citer. Primo deuote et iocunde. quia dñs
liberaliter et ſine meritis tribuit. pſa. xlvi.
Gaudiũ et leticia inuenitur in ea gratiaruꝫ
actio et vox laudis. Bernardus in ſermone
de capite ieiunii. Siquidẽ fluminis aqua ſi
ſtare ceperit putreſcet. Sic plane gratie ceſ-
ſat decurſus vbi recurſus non fuerit. nec mo
do aliquid augetur ingrato: ſꝫ qđ acceperat
ei vertitur in perniciem. Fidelis autẽ in mo
dico cenſetur dignus munere ampliori. Re
funde igitur in eũ qui ſupra te eſt. quicquid de-
uotionis. quicquid delectationis. quicquid af
fectiõis: vt ſi qua eſt in te gratia referatur ad
ipſum. Nec tuam queras gloriam ſed ipſi⁹
Idem alibi. Oportet glorioſũ eſſe hominem
et deuotũ: qui percepta gratie munera ma-
nere ſibi deſiderat et multiplicari. Secun
do magnifice quia magna dant nobis a deo
Non ergo tantũ verbo et lingua: ſed opere ⁊
veritate exhibeamus nos gratos. Non enĩ
gratiarũ dationem ſed gratiarum actionem
exigit a nobis dñs deus noſter. Magnifice
ergo deo qui magna tribuit gratiarũ actio-
nes ſũt exhibẽde. ſcđi macha. i. De magnis
ꝑiculis a deo liberati magnifice gratias agi
mus. Tertio aſſidue quia continue diſci
pulus beneficia a deo ſuſcipit ꝑs. Benedicã
dñm in omni tẽpore ſemper laus eius in ore
meo. Et ad epheſeos v. Gratias agens ſẽp
deo. Criſoſtomus. Admoneo vos vt dñꝫ ſem
per benedicatis. Si venerint mala benedici
te et diſſoluentur mala: ſi proſpera venerint
benedicite et perſeuerabunt. Caſſiodorus ſu
per ꝑs. Jugiter ſibi ſubuenire facit cui colla
tum beneficiũ ante oculos ſemper aſſiſtit.
Quarto integre quia omĩa bona noſtra
a deo ſunt: et oĩa que nobis a deo donantur
bona ſunt. prĩe theſſa. v. In omĩbus gatias
agite. Bernardus. Diſce in referendo gra-
tias nõ eſſe tardus aut ſegnis. Diſce ad ſin-
gula dona gratias agere. Diligẽter igr̃ cõ
ſidera que tibi apponuntur vt nulla videlicꝫ
dei dona debita gratiarum actione fruſtren
tur. non grandia: non mediocria: non puſil-
la: vnde debemus colligere fragmẽta ne pe-
reant.

¶ Capitulũ xxxvi. de xliiii. et xlv. inſtrumẽtis
vbi de timore diei iudicii: et pauore gehẽne.

Quadrageſimũ quartũ inſtrumentum
eſt (Diem iudicii timere) Cũ ſpes ⁊ ti
mor ſe concomitantur in iuſtis ſecun-
dum illud ꝑs. Beneplacituꝫ eſt dño ſuper ti
mentes eum. et in eis qui ſperant in mĩa ei⁹.
Timor iudicii et ſpes diuine mĩe ſũt duo pe-
des xp̃i. vt ait Bernardus ſuper cantica. quo
rum vnũ ſine altero oſculari non expedit: qꝛ
recordatio ſolius timoris in baratrũ deſpera
tionis ꝑ̃cipitat. et inde fallax aſſentatio peſ-
ſimã generat ſecuritatem. Merito ergo ſan
ctus pater poſt inſtrumentũ ſpei habende de
mĩa dei: ſubdit ĩſtrumenta de timore iudicii
¶ et pauore gehenne. Timendus eſt autem di
es iudicii: et preparandus eſt animus ad ope
randum iuſtitiam. ſecundũ illud eccleſiaſtici.
xviii. Ante iudiciũ para iuſtitiam. gloſa mo-
net vt ſemper parati ſimus. nec ſtulta ſecuri-
tate nobis blandiamur. ſꝫ in ſeruitute dei la
boremus vſqꝫ ad finem vite. De quo lu. xii.
Et vos eſtote parati. quia qua hora non pu-
tatis filius homĩs veniet. vbi glo. gregorii.
Horam vero vltimam dñs noſter idcirco vo
luit nobis eſſe incognitã. vt ſemper poſſit eſ-
ſe ſuſpecta. vt dũ preuidere non poſſumus ad
illam ſine intermiſſionne preparemur. ¶ Eſt
autẽ hic notandũ ꝙ decẽ terribilia leguntur
ventura circa iudicium. ratiõe quorũ merito
dies iudicii venit timenda et formidanda.
Primũ eſt xv. ſignorũ preceſſio. Sicut enĩ
cum paterfamilias moritur: tota familia de
ponit conſuetũ ornatum ⁊ induit ſe veſte lu-
gubri in ſignũ doloris: ſic ſecundum criſoſto-
mum appropinquante mundi termino. oẽs
creature oſtendent ſigna doloris: iuxta dictũ
ſaluatoris luce xxi. Erunt ſigna in ſole et lu-
na ⁊ ſtellis: et in terris preſſura gentiũ pre cõ
fuſione ſonitus maris et fluctuum. Secun
dum terribile eſt mundi conflagratio. que ſi
cut dicit Auguſtinus ventura creditur ante
iudiciũ. Sicut enĩ imperator procedens con
tra hoſtes ſuos ꝓmittit incendiarios: qui ter
ras eorũ comburant. ita ignis iudicis aduen
tum precedet: mundũ comburens. ſcđe petri
tertio. Adueniet dies dñi in quo elementa ca
lore ſoluentur: terra auteꝫ et que in ipſa ſunt
exurentur. Si autẽ incenſo igne in parte ci-

uitatis omnes terrētur: q̄tū terrorē induce-
re credendus eſt tantus ignis. Gregorius.
O q̄ anguſtie erunt reproborū vie. cū ante ſe
viderint mundū ardentem. ſecūdū illud p̄s.
Ignis ante ipſū precedet et inflammabit ini
micos eius. Tertiū terribile eſt angelice tu
be clāgor ꝛ aduocatio. Math. xxiiii. Mittet
angelos ſuos cuꝫ tuba et voce magna et hoc
more imperatoris ſeu magni principis: cui⁹
aduentū cum exercitu ſuo tuba precedit. Vn
hierony. Ecce de celo tuba canit. Ecce de ce-
lo cū militib⁹ debellaturus orbē: imperator
ſūmus armatus egreditur. O q̄tuꝫ timebat
hanc vocem hieronymus qui dicebat. Siue
comedam ſiue bibam ſiue qcq̄ aliud faciā ſē-
per ī aure mea videt̄ ſonare illa vox. O vos
mortui ſurgite et concurrite ad iudicium.
Quartū eſt mortuorū reſurrectio que fu-
tura eſt ſecundū catholicā fidem. Si aūt nūc
aliquo reſurgente de ſepulcro oēs fugerent
pre timore q̄tū erit terribilis illa vniuerſalis
omniū reſurrectio: quando omēs qui in mo-
numentis ſunt cuiuſcunqꝫ conditionis fue-
rint reſurgere oportebit. In cuius figura de
reſurrectione dñica exterriti ſunt cuſtodes.
Math. xxviii. Quintū terribile eſt iudicā
tis conditio. Non eni flectetur timore: quia
omīpotens eſt: nec mīa quia iuſtiſſimus eſt.
nec rācore: q2 optim⁹ eſt. nec errore: q2 ſapiē-
tiſſim⁹. Nec valebūt ibi allegatiōes aduoca
torꝫ. nec ſophiſmata philoſophorꝫ. nec eloqa
oratorū. nec aſtutie verſutorꝫ ſecundū bernar
dum. Sextum terribile eſt accuſātiū multi
tudo. ſcꝫ vrens cōſcientia. peccata ꝓpria. cun
cta demonia. Omīs creatura tunc armabit
ad vltionem inimicoruꝫ. Criſoſtomus ſuper
math. In illo die nihil eſt qd̄ reſpondeamus
vbi celum et terra aqua ſol et luna dies ꝛ no
ctes ꝛ mundus totus ſtabit aduerſus nos in
teſtimoniū peccatorū. Et beatus bernardus
in meditationibus ſuis. Ve michi cū venerit
dies illa iudicii: ꝛ aperti fuerunt libri in qb⁹
omnes mei conatus et cogitationes preſen-
te dño recitabuntur. Quadam eī vi diuina
fiet vt vniuſquiſqꝫ opera ſua: bona et mala
cuncta in memoriā reducat et mētis intuitu
mira celeritate arguat et accuſet vel excuſet
ſuam conſcientiaꝫ: atqꝫ ita ſimul et omnes ꝛ
ſinguli iudicentur. Septimū eſt ſententie
ſtabilitas que reuocari non poterit. tum ꝓpt
iudicantis efficaciam. tum propter facti eui
dentiā: quia cuilibet alterius conſcientia no
ta erit. Unde Auguſtin⁹ in epiſtola quadaꝫ
Cum venerit dñs et illuminauerit abſcondi
ta tenebrarum et manifeſtauerit cogitatio-
nes cordiū: tunc nichil latebit primo. nec erit
qd̄ ſuū quiſqꝫ aperiat et abſcondat alienis.
Octauū terribile eſt redditio ratiōis. Po
net eni dñs rationē cū ſeruis ſuis: ſicut dicit
Math. xviii. in parabola. Quis hunc diem
non timeat. in quo de toto tempore vite no-
ſtre: imo de quolibet momento reddituri ſu-
mus rationē. Nā vt dicit bernardus. Sicut
non peribit capillus de capite ita ne momen
tum de tempore de quo ratio non queratur.
Quare beatus Anſelmus in meditationib⁹
exclamat dicēs. O lignū aridū ꝛ inutile: eter
nis ignibus dignum. quid reſpondebis in il-
la die. cū exigetur a te vſqꝫ ad ictū oculi om̄e
tempus viuendi tibi impenſū qualiter ſit ex-
penſum: quot peccata ibi prumpēt ex impro
uiſo velut ex inſidiis. que modo non cernis.
Nonū terribile eſt ſententie expectatio.
Exemplum in vitas patrum dicit quidā ſe-
nex. Ego tres timeo res. Unam quando ani
ma mea egreſſura eſt a corpore. Aliam quan
do occurſura eſt deo. Tertiam quādo aduer
ſum me ferenda eſt ſententia. Et vere ſi oīs
expectatio ſententie incuſſiua eſt timoris: il-
lius tamen ſuper omnes eſt formidanda ſen
tentia qui poteſt corpus et animā mittere in
gehennam. Math. x. Gregorius. Que mēs
erit hominis eterni iudicis ſententiam non
formidantis: ibi enī tunc cūcta ſimul pecca-
ta ante oculos redeunt: ibi oīa que cum dele
ctatione acta ſunt ad memoriam cum pauo
re reuocantur. Et ideo dicitur ſapientie. xii.
Quis ſtabit cōtra iudiciū tuū: quaſi diceret
nullus. Decimū terribile illius diei eſt dif
fidētia omīs auxilii. quia ſecundū q̄ ait bea
tus criſoſtomus ibi non erit reſiſtendi virtus
nec penitentie locus. nec denfenſionis tem-
pus. nec fugiendi facultas. nec latendi poſſi
bilitas. nec apparendi ſecuritas. nec ſatiſfa-
ciendi vtilitas. Ibi preterea nulla ſanctoruꝫ
orationibus ſuffragia expectabuntur: quia
nullus eorū compatietur miſerie damnatorꝫ
p̄s. Letabitur iuſtus cum viderit vindictam.
Glo. luce. xvi. ſuper illud. Inter vos ꝛ nos ma
gnū chaos firmatū eſt dicit. Iuſtorū aīe et ſi

in nature ſue bonitate miam habeant iā/ tūc
creatoris ſui iuſtitie coniuncte tanta rectitu
dine conſtringuntur/ vt nulla ad reprobos cō
paſſione moueantur. hec ſūt que merito nos
inducere debēt ad timorē diuini iudicii/ Vn
beatus hieronymꝰ in de lapſu ſuſanne. Cer⸗
te ſi mente tenerent homīes quale iudicium
imminet mundo: ſenſus humanus vanitate
non diſpergeretur. ſi non infidelitate graua
retur/ quēuis ⁊ qualēuis cruciatū ad preſens
libenter ſufferrent: dūmodo illū ignis eterni
nō ſuſtinerēt. ¶ Quadrageſimū quītū inſtru
mentū eſt (Gehennā expaueſcere) Merito
ſanctus pater gehennā dicit expaueſcendā;
quia vt ait Auguſtinꝰ/ Sicut nullū gaudiuꝫ
rerū temporaliū ex aliqua parte poteſt inue⸗
niri ſimile gaudio vite eterne/ ita nullus cru
ciatus penarū temporalium poteſt ſempiter
nis cruciatibus comparari. ¶ Ubi notandū
ꝙ ſex ſunt conſiderationes circa qualitatem
penarū gehenne/ que diſcipulū inducere me
rito debēt ad expaueſcendā illā. ¶ Prima eſt
penarū acerbitas. Auguſtinus de igne pur⸗
gatorii ita dicit/ Miro modo ignis ille/ et ſi
eternus non ſit grauis eſt/ Exuperat enī om
nem penā quā aliquis in hac vita ꝑpeſſus ē/
Et gregorius/ Tanta eſt vis doloris ꝙ mēs
ad aliud dirigi non poterit. niſi ad quod vis
doloris impellit/ Et yſidorus/ Intende aīo
quaſcūqꝫ ſeculi penas. quoſcūqꝫ tormentoꝝ
dolores/ quaſcūqꝫ dolorū acerbitates: et cō⸗
para hoc totū gehenne ⁊ leue eſt qđ pateris/
¶ Secunda eſt penarū multitudo. que tan⸗
ta eſt ꝙ numerari non poteſt/ deutero. xxii.
Congregabo ſuper eos mala/ et ſagittas me
as implebo in eis/ De quarū multitudine et
varietate beatꝰ gregoriꝰ/ Erit in inferno fri⸗
gus inſuperabile/ ignis inextinguibilis. ver⸗
mis immortalis. fetor intolerabilis. tenebre
palpabiles. flagella cedentiū. horrenda viſio
demonū. confuſio peccatorū. deſperatio oīm
bonorū/ Quare beatus bernardus in ſermo
ne de negociatione ſpirituali ita dicit/ O ge⸗
hennalis regio fugienda. ibi ignis ardēs. fri
gus rigens. vermis immortalis. fetor intole
rabilis. mallei percutientes. tenebre palpabi
les/ confuſio peccatorū. innodatio vinculorū
horribiles facies demonū. totꝰ tremo ad hu⸗
ius memoriā regionis/ Item beatus Augꝰ.
Ve illis quibꝰ preparabitur dolor vermiū/ ar
dor flāme. ſitis ſine potu. fletus et ſtridor den
tiū. oculoꝝ lachryme/ tenebre exteriores ſine
luce/ pena inextīguibilis. vbi nullus eſt amor
ſeu cognitio xp̄i ſiue proximi/ ſed continuus
dolor ⁊ gemitus/ vbi mors optabitur ſed nō
dabitur. vbi non eſt honor ſenioris et regis/
nec dn̄s ſuper ſeruū. nec mater diligit filium
. nec filius honorat patrē. ibi oē malū. omis ī
dignatio. et fetor et amaritudo abundat.
¶ Tertia eſt penaꝝ diuturnitas: quia ſine fi
ne durature ſūt. Math. xxv. Ite in ignē eter
nū/ Et auguſtinus. Timet homo cruciatum
temporalē: et non timet penā ignis eterni/
poſtremo timet ad modicū mori: et nō timet
in eternū mori. pſa. xxxiii. Quis poterit habi
tare cū ardoribus ſempiternis? ¶ Quarta
eſt penarū contrarietas que non ad conſola⸗
tionē ſed ad maiorē punitionē operabitur.
Iob xxiiii. Tranſibunt ab aquis niuiū ad ca
lorē nimiū/ diſcordabūt ipſis qualitatibꝰ ma
lorū tormenta inquit/ Gregorius: quia ipſi a
conditoris volūtate dū viuerent diſcordarūt/
¶ Quinta eſt penarū vniuerſalitas/ Punit
enī ibi homo non tantū in parte vna corpo⸗
ris ſed in omibus: non modo in corpore ſed ī
aīa/ non ſolū in vna virtute aīe ſed in vniuer
ſis ſenſibus et potentiis experietur homo ſue
dānationis tormenta. ¶ Sexta eſt penarū
inutilitas. Pene enī preſentis ſeculi ſūt me⸗
ritorie et purgatorie/ Pene vero purgatorii
ſunt purgatorie. ſed non meritorie/ ille vero
nec purgatorie nec meritorie ſed afflictiue tā
tum/ Auguſtinus/ In inferno ⁊ ſi erit tumul
tus penitudinis: nulla erit correctio volunta
tis. a quibus ita culpatur iniquitas. vt nulla
tenus poſſit deſiderari iuſtitia/ Et ideo dicit
Arſenius fratribus petentibus verbū/ Plore
mus hic fratres anteꝗ̄ eamus ad locum vbi
lachryme corpora noſtra cōſumant/ Ibi enī
non eſt locus penitentie fructuoſe/ Bernar.
in ſermone quodam/ Fruſtra flebunt pecca⸗
tores: qꝛ nunꝗ̄ a tali ſeparabuntur cōſortio/
/ Ve ve cui hec experienda ſunt priuſꝗ̄ credē⸗
da/ cuius vita mortua fugit in culpa et mors
viuet in pena/ ve qui hec ridenda nunc depu⸗
tant in poſterum lugenda/

¶ Capitulum triceſimum ſeptimum de qua
drageſimoſexto inſtrumēto: vbi de deſiderio
eterne vite.

Quadrageſimū ſextum inſtrumentū eſt
(Vitam eternā omni concupiſcentia
ſpirituali deſiderare) Recte poſt timo
rem extremi iudicii et gehenne: ſanctus pat
ſubdit inſtrumēta de amore vite eterne/ q2 vt
ait Bernardus. Sicut iniciū ſapientie eſt ti
mor dn̄i et ſpes profectus: ita conſūmationē
ſibi caritas vendicat/ Eſt ergo vita eterna oī
concupiſcentia ſpirituali deſideranda/ vt va
leat cūveritate diſcipulus dicere cum prophe
ta/ Queādmodum deſiderat ceruus ad fon
tes aquarum: ita deſiderat aīa mea ad te de
us. Sitiuit aīa mea ad deū fontē viuum qn̄
veniā et apparebo ante faciē dn̄i/ Et cū apo
ſtolo ad phi. prīo/ Cupio diſſolui et eſſe cum
xp̄o. Et auguſtinus ſuper prīa canonica io/
hannis. Tota vita boni xp̄iani ſanctum deſi
deriū eſt. Circa quod notandū ꝙ duodeci cō
ſiderationes ſunt vite eterne que diſcipulum
mouere ad concupiſcentiā illius maxime de
bent. Prima eſt ꝙ illa ſola eſt vera vita cū
ſit eterna/ Auguſtinus ſuper p̄s. cxviii. ſermo
ne xix/ Tunc verevivam quando nichil pote
ro timere ne moriar/ Ipſa enī et ſine vllo ad/
ditamento diciturvita. nec intelligit̄ niſi eter
na et beata: tanꝙ̄ ſola dicenda ſit vita. in cu/
ius cōparatiōe iſta quam ducimus mors eſt
potius appellanda ꝙ̄ vita/ Item in cōmuni/
bus ſermonibus ſermone vi. Vita eterna ſo
la vita dicenda eſt/ Nam iſta vita mortalis
in qua nunc ſumus ex illius vite cōparatiōe
mors eſſe conuincitur/ que tanta mutabilita
te variatur. et nulla ſtabilitate firmat̄/ et cur/
ſu breuiſſimo terminatur/ et ideo vera vita di
cenda non eſt niſi eterna. que ſola vita eſt be/
ata/ Non ergo eſt vita beata niſi vera/ et nō
eſt vita niſi vera vita: nec vera vita eſt niſi et̄
na vita. Secunda conſideratio eſt quia in
illa eterna vita poſſidetur ſanitas. ſine qua/
cūqȝ infirmitate/ moleſtia aut paſſione/ De
ea propheta in p̄s. ait/ Qui ſanat omnes in/
firmitates tuas. gloſa. oīpotenti medico: nul
lus inſanabilis lāguor occurrit/ Marie aūt
in fine ſanabit. quando hoc corruptū induet
incorruptionē. quare apocali. xxi. dicitur. Ab
ſterget deus omnē lachrymam ab oculis ſan
ctorū et mors nō erit vltra. nec luctus nec cla
mor ſed neqȝ vllus dolor erit vltra/ quoniam
priora tranſierunt. glo/ Ibi erit gloria et nul
la triſtitia/ qm̄ vtraqȝ ſimul eſſe non poſſunt

Et auguſtin⁹ in ſermone quodā de die iudi/
cii. Vitā eternam ex omnibus precordiis fra
tres amate/ vbi iam nulla erit triſtitia/ null⁹
ibi labor. null⁹ dolor/ null⁹ timor. nulla mors
ſed perpetua ſemper ſanitas perſeuerat. nul/
la ibi conſurgit malicia. nulla carnis miſeria
nulla egritudo/ nulla neceſſitas/ Nō erit ibi
fames. nō ſitis. nō frig⁹. nō eſt⁹. nō laſſitudo
ieiunii. nulla temptatio inimici. nec peccādi
volūtas. nec delinquendi poſſibilitas: ſed to/
tum letitia. totū exultatio poſſidebit/ homīeſ
qȝ ſociati angelis ſine vlla carnis infirmita/
te pernabunt. hec ille. Tertia conſideratio
eſt ꝙ in illavita eſt pulcritudo ſine quacunqȝ
deformitate/ Fulgebūt enī iuſti ſicut ſol in re
gno patris mei dicit xp̄s. Math. xiii. vbi cri
ſoſtomus dicit/ Non quia ita ſolū ſicut ſol/ ſȝ
quia hoc ſydere aliud maius luculentuȝ non
noſcimus: cognitis nobis vtitur exemplis.
Et ad philip̄. iii. ſcribit apoſtol⁹/ Expectam⁹
dn̄ȝ nr̄m ieſū xp̄m. qui reformabit corpus hu
militatis noſtre. configuratū corpori clarita/
tis ſue. Qualis putatis inquit Auguſtinus
tunc erit ſplendor aīarum/ quando ſolis clari
tatem habebit lux corporū. Quarta conſi
deratio eſt ꝙ in illa vita eſt copia oīm bono/
rum. deuterono. viii/ Rerū oīm abundantia
perfrueris/ Hec aūt eſt cōditio beatitudinis
vt ſit ſtatus oīm bonorū aggregatione perfe
ctus/ Auguſtinus in libro ſoliloquiorū/ In il/
la et̄na vita. in illo ſeculo/ et in illo regno. erit
bonū ſūmū et nullū malū/ quando erit et vbi
erit ſapiētie amor ſūm⁹. et cōtinētie labor nul
l⁹/ Et in eodē li. ſoliloquioꝝ. i regno beatitu
dinis oē bonū ſine oī malo. ibi iuuēt⁹ nūꝙ̄ ſe
neſcit. ibivita t̄minū neſcit. ibi decor nūꝙ̄ pal
leſcit. ibi amor nūꝙ̄ tepeſcit. ibi ſanitas nūꝙ̄
marceſcit. ibi gaudiū nūꝙ̄ decreſcit. ibi dolor
nūꝙ̄ ſētitur. ibi gemitus nūꝙ̄ auditur. ibi tri
ſte nichil videtur. ibi leticia ſemper habetur.
ibi nullū malū timetur. quoniā ibi ſūmū bo/
num poſſidetur: quod eſt ſemper videre faciē
dn̄i virtutū/ Felices igitur qui de naufragio
vite preſentis ad tanta gaudia iam perueni
re meruerunt. Quinta conſideratio ꝙ in
vita illa eſt ſacietas et adimpletio deſideriorū
ſine quocūqȝ defectu/ De quo inquit pſalmi
ſta p̄s. xvi. Saciabor cum apparuerit gloria
tua. Et prīe corint. ii. Oculus non vidit. nec
auris audiuit et in cor homīs non aſcendit q̄

preparauit deus diligentibus ſe. Auguſtinꝰ
libro de ciuitate dei. Premium virtutis ipſe
erit.qui virtutē dedit:eiqꝫ ſeipſū quo melius
et maius excogitari nichil poteſt.et promiſit
⁊ dabit. ipſe finis erit deſideriorū noſtrorum
qui ſine fine videbitur.ſine faſtidio amabit.
ſine fatigatione laudabitur. Bernardus ſu
per cantica. Qui replet in bonis deſiderium
aīe.ipſe rationi futurus eſt plenitudo lucis.
voluntati plenitudo pacis.memorie cōtinu
atio eternitatis. Et ideo yſa.lx.dicitur. Tūc
videbis ⁊ afflues et dilatabit cor tuū. Sexta
conſideratio quia in illa vita eſt ſecuritas.et
pacis trāquillitas ſine timore quocūqꝫ.yſa.
xxxii. Sedebit populus meus in pulcritudi=
ne pacis.ī tabernaculis fiducie.ī requie opu=
lenta. De quo Auguſtinus in libro ſoliloqui
orum. Vita vitalis dulcis et amabilis.ſemp
qꝫ memorialis.vbi nō erit hoſtis impugnās
nec vlla illecebra. ſed ſumma et certa ſecuri=
tas.et ſecura tranquillitas.et iocunda felici=
tas.et felix eternitas. Item Augꝰ in quodā
ſermone. O caro omni infirmitate depreſſa.
illā vitam debuiſti amplecti.que in eternita=
te conſiſtit.vbi vita ſine morte. vbi iuuentus
ſine ſenectute.vbi lux ſine tenebris. vbi gau=
dium ſine triſtitia. vbi pax ſine diſcordia.vbi
voluntas ſine iniuria.vbi regnū ſine cōmuta
tione. Septima conſideratio eſt ꝙ in vita il
la habebitur viſio beata.clariſſima.et iocun=
diſſima diuinitatis. De qua io.xvii. Hec eſt
vita eterna.vt cognoſcāt te ſolū deū ⁊ quē mi
ſiſti ieſū xp̄z. Si eī vt dicit ſapiens eccleſiaſti
xli.delectabile eſt oculis videre ſolem:ꝙ̄ta io
cunditas.videre ſolē iuſtitie. Job xxxiii. Vide
bis faciē eius in iubilo. Et ps.letificabis eos
in gaudio cū vultu tuo. Et ideo bene dicitur
tertū regū i. Beati ſerui tui qui ſtant corā te.
et ſemper audiūt ſapientiā tuā. Auguſtinus
in libro ſoliloquiorū. O regnū beatitudinis.
vbi tu dn̄e ſpes ſanctorū ⁊ dyadema glorie fa
cie ad faciem videris a ſanctis.letificans eos
vndiqꝫ in pace tua que exuperat omnē ſenſū.
vbi gaudiū infinitū.leticia ſine triſtitia. Et
idem in libro de contemplatione ieſu xp̄i. O
vita ſempiterna et vita beata.vbi a bonis dei
tas cernitur. et lumen illuminans a ſanctis
glorificatur. vbi preſens dei maieſtas conſpi
citur. et hoc vite cibo mens intuentiū ſatiat
et deſideratur ſine āxietate.et ſine faſtidio ſa
ciatur.vbi verus ſol iuſtitie mira ſue pulcritu
dinis viſione patrie ciues illuminat. De cu=
ius viſionis iocunditate idem beatus Augꝰ
libro de libero arbitrio.ita dicit. Tāta eſt pul
critudo iuſtitie. tanta iocūditas lucis eterne.
hoc eſt incōmutabilis veritatis atqꝫ ſapiētie.
vt etiā ſi non liceret in ea amplius viuere ꝙ̄
vnius diei hora. propter hoc ſolū īnumerabi
les anni huius vite pleni deliciis et circūfluē
tia temporaliū bonorū.recte meritoqꝫ contē
nerentur. Item Auguſtinus. Beata vita eſt
amor et perfecta notitia trinitatis. Ipſa enī
ſūmum bonū.ineffabile gaudiū.ſerena leti=
cia.purū perfectū et infinitū oblectamentū.
Octaua conſideratio eſt ꝙ in illla vita eſt
delectatio ſūma. Si enī amplexus ſponſi de=
lectant ſponſam:ſūme putandus eſt delecta=
bilis amplexus dei.qui eſt ſūmū bonum: fōs
dulcedinis et totius ſuauitatis. Ideo apoca.
xix.dicitur. Gaudeamus et exultemus et de
mus gloriā deo.quia venerunt nupcie agni.⁊
vxor eius preparauit ſe. glo.i.fecit ſe idoneā
Et p̄s.xv.dicit propheta de iuſto. letificabis
eū in gaudio cum vultu tuo.delectatiōes in
dextera tua.vſqꝫ in finem. Felix aīa que pote
rit dicere illud canticorū ii. Leua eius ſub ca
pite meo:et dextera eius amplexabitur me.
Ineſtimabilis plane.erit delectatio vite bea
te.que in ſuo fonte bibitur. Cum eī dei boni=
tas in infinitū ineſtimabiliter excedit omnē
bōitatē creatam:delectatio que ex perceptio
ne immediata illius ſūme bonitatiſ percipit.
melior in infinitū erit perceptione cuiuſcūqꝫ
ſuauitatis bōitatis create. De quo anſelmꝰ
ad ꝓpoſitū noſtrum ſic loquitur. Excita nūc
aīa mea.et erige totū intellectū tuum.⁊ cogi
ta ꝙ̄tum potes quale et quātū ſit illud bonū.
Si enī ſingula bona delectabilia ſunt.cogi=
ta intente ꝙ̄tū delectabile ſit illud bonum et
quale:quod continet iocunditatē oīm bono=
rum. Non quale in creaturis bonis ſumus
experti.ſed tanto differenter ꝙ̄to differt crea
tor a creatura. Si enī bona eſt vita creata.ꝙ̄
bona eſt vita creatrix: ſi iocunda eſt ſalus fa
cta ꝙ̄ iocunda eſt ſalus.que facit omnē ſalu=
tem. Si amabilis eſt ſapientia in cognitio=
ne rerū conditarū ꝙ̄ amabilis eſt ſapientia ꝗ
omia condidit ex nichilo. Deniqꝫ ſi multe ⁊
magne ſunt delectationes in rebus delecta=
bilibus.qualis et ꝙ̄ta delectatio in illo qui fe

cit ipſa delectabilia. hec anſelmus. Nona conſideratio ꝙ in illa vita eſt ſapientia ⁊ pleniſſima cognitio abſq; ignorantia. prie cori. xiii. Videmus nunc per ſpeculū in enigmate tunc autē facie ad faciem. Nūc cognoſco ex parte tunc cognoſcam ſicut cognitus ſū. Auguſtinus libro xii. ſuper geneſim. Cū ad illā regionē venitur. vbi ſine vlla corporis ſimilitudine perſpicua veritas cernitur. nullis opinionū falſaꝝ nebulis offuſcantur. Item in libro confeſſionū. Rerū omiū ibi q̄ta ꝙ ſpecioſa ꝙ certa erit ſcientia ſine errore. vel labore vbi dei ſapientia de ipſo fonte potabitur cū ſūma felicitate ſine aliqua calamitate. Proſper dicit libro de vita cōtemplatiua. ita. Singulis tunc patebunt ſinguloꝝ mentes: ſicut nunc oculis corporalibus. ſubiacēt facies corporales. Ipſos etiā oculos corporales nichil latebit creature viſibilis. Gregorius. Quis non videbit qui videntē omīa videt. Decima conſideratio ꝙ in illa vita viuentes ſūmo honore et gloria ibi ſublimantur. Jo. xii. Qui michi miſtrauerit honorificabit eū pater meus qui eſt in celis. Et apoca. primo. Fecit nos regnum. id eſt reges ⁊ ſacerdotes deo patri de veritate glorie vite eterne. Beatus Auguſtinus libro de ciuitate dei ita loquitur. Vera gloria ibi erit. vbi nec laudantis errore quiſꝙ nec adulatione laudabitur. ibi verꝰ honor nulli negabitur digno. nulli conferet indigno: ſed nec eū ambiet vllus indignus.

Undecima conſideratio ꝙ in illa vita eterna eſt iocunditas ineffabilis. yſaie. li. Leticia ſempiterna ſuper capita eorū: gaudiū et leticiam obtinebūt. De qua beatus Auguſtinꝰ in quodam ſermone de die iudicii ita loquitur. Eſt in illa vita iocūditas infinita. beatitudo ſempiterna: quā qui ſemel adipiſcitur ſemper tenet. Nichil illo loco magnificētius. nichil glorioſius. nichil clarius. nichil pulcrius. nichil verius. nichil illa beatitudine ſincerius. nichil illa abundantia copioſius. Item Gregorius ī omelia. Si quis venit ad me. Que lingua dicere aut quis intellectus capere ſufficit. ſuperne felicitatis q̄ta ſint gaudia. āgelorū choris intereſſe. cum beatis ſpiritibus ī gloria ſemper perſiſtere. preſentē dei vultū cernere. icircūſcriptū lumē videre. nullo mortis metu affici. incorruptionis perpetuo munere letari. Duodecima conſideratio eſt ꝙ in illa vita eſt laus intermīabilis. De quo propheta ait in pſ. Exultabunt ſācti in gloria. letabuntur in cubilibus ſuis. Gregorius ſuper illud Job viii. Donec repleatur os tuum: dicit. Sicut in illa eterna patria iuſtorū mens in exultatione rapitur: ita lingua ī cāticum laudis eleuatur. Auguſtinus ī quodā ſermone. In illa vita gaudiū ſempiternū. vbi incorruptibilis et incomparabilis delectatio vbi chorus apoſtolorū et prophetarum ⁊ ſanctorum oīm. cum iocunditate eterne leticie ī ceſſabiles laudes cū ſanctis angelis canunt. Beatꝰ effren in li. de reſurrectōe. Illic cantabimus et dicemus. Mirabilis es dn̄e in ſanctis tuis. Illic etiā confitebimur quoniam repleti ſumus mane mīa tua. ⁊ exultauimus ⁊ delectati ſumus. Et bernardus. Ciuitas celeſtis manſio ſecura. patria totū continens qđ delectat. populus ſine murmure. incole quieti. ꝙ glorioſa dicta ſūt de te ciuitas dei: ſicut letantiū oīū habitatio eſt in te. Ibi pax. bonitas. pietas. lux. virtꝰ. ſplēdor. honeſtas. gaudium. leticia. dulcedo. vita perhennis. gloria laus. requies. amor. et concordia dulcis. Et ſubdit ꝙ attentiſſimis animis aduertendū eſt. Que ergo nos angit veſania viciorū ſitire abſcinthiū huius mundi. ſequi naufragiū vite labentis. pati infortuniū. impie tirannidis ferre dominiū. et non magis conuolare ad angelorū ſocietatem. ſāctorum ſplendorē regis potētis honorē. ſuperne glorie decorē. ſed ad hec omīa quis idoneus. Profecto verus penitens. bonus obediens. amabilis ſocius. fidelis ſeruus. hec bernardus.

Capitulum xxxviii. de xlvii. xlviii. et xlix. inſtrumentis: vbi de vtilitate memorie mortis et preparatione animi ad illam.

Quadrageſimū ſeptimum inſtrumentum eſt (Mortem continue ante oculos ſuſpectam habere) De quo dn̄s ī euangelio. Vigilate quia neſcitis horā nec diem quando dn̄s veſter venturus ſit. Mathei xxiiii. Poſtꝙ ſanctus pater inſtrumenta poſuit pertinentia ad timorem gehenne ⁊ amorem vite eterne. rationabiliter ſubdit inſtrumenta de memoria mortis habenda. que eſt introitus ad illa. et de optima animi preparatione ad bene moriendum. Circa hoc

autem inſtrumentū conſiderandū/ꝙ memo-
ria mortis valde vtilis eſt homini/ Hierony
mus in epiſtola/ platonis eſt ſententia omnē
ſapientū vitā meditationē eſſe mortis/ Item
ſapiens ait/ Summa philoſophia eſt aſſidua
mortis meditatio/ Specialiṫ memoria mor-
tis eſt vtilis ad nouē. Primo ad cognitio
nem humilē ſui. treñ. iii. poſt illud/ Bonū eſt
viro cuꝫ portauerit iugū dñi ab adoleſcentia
ſua: ſubditur/ ponet in puluere os ſuū/ Os in
puluere ponit qui cogitat ꝙ puluis ſit/ Ber
nardus/ Cogita o homo vnde venis ⁊ erube
ſce/ et vbi ſis et ingemiſce/ quo vadis et con-
tremiſce/ Hinc orat propheta. ſciant gentes
quoniam homīes ſunt .i. de humo/ Auguſti.
de vbis dñi. Agnoſcat ſe homo mortalem et
frangat elationem/ Cetera noſtra et bona et
mala incerta ſunt: ſola mors certa eſt. Se
cundo valet ad hoc vt homo recte ſe regat in
via preſentis vite/ ſicut aues regunt ſe cauda
volando et piſces natando/ Job xii. Interro
ga iumenta et docebunt te: et volatilia celi ⁊
indicabūt tibi/ Preterea nauta ſi vult nauē
regere in fine nauis ſe locat: ſic ſapiens conſi
deratione finis regit ſe in hiis que ſunt ad ſu
um finem. Tertio valet ad euigilationem
animi ad mortē. Gregorius in moralibus.
Deꝰ noſter horā vltimā voluit nobis eſſe in
cognitā. vt ſemper poſſit eſſe ſuſpecta/ vt duꝫ
illā preuidere non poſſumus ad illā ſine inṫ-
miſſione preparemur: quod a nobis faciēdū
eſt/ quia beati ſerui illi quos cum venerit dñs
inuenerit vigilantes/ luce xii. Quarto va
let ad contemptū mundi. Hierony. Facile cō
temnit omīa qui ſe ſemper cogitat eſſe mori
turū/ eccleſiaſtici xi/ Si annis multis vixerit
homo et in hiis omībus letus fuerit: memi-
niſſe debet tenebroſi temporis ⁊ dierū multo
rum/ qui cū venerīt vanitatis arguentur pre
terita/ In morte arguitur vanitas et om̄e qđ
eſt in mundo/ ſcꝫ concupiſcentia oculorū/ con
cupiſcentia carnis auaricia vite/ Concupiſcē
tia oculorū in hoc ꝙ homo nudus reuertitur
in terrā. Job. i/ Nudus egreſſus ſū de ventre
matris mee: et nudus reuertar illuc/ Concu-
piſcentia carnis in hoc ꝙ corpꝰ in deliciis nu
tritū vermibus datur/ Superbia vita in hoc
ꝙ ille qui volebat eſſe ſuper homīes ponitur
ſub terra que eſt infimū elementū. Quin-
to valet ad reprehenſionē carnaliū deſiderio
rum. Gregorius/ Nichil ſic ad domandū de
ſideriorū carnaliū appetitū valet/ ꝙ͞ vt vnuſ-
quiſqꝫ hoc quod diligit viuū quale ſit mortu
um penſet. Sexto valet ad temperandā
preſentē leticiā ſicut ⁊ alia mala pene/ Sene
ca/ Nichil eque tibi proficiet ad temperanti
am oīꝫ rerū/ ꝙ͞ frequēs meditatio breuis eui
⁊ hoc incerti/ Quicquid facis reſpice ad mor
tem/ Et ideo optime dicitur eccleſiaſti. xi/ In
die bonorū ne imemor ſis malorū. Septi
mo valet ad cauendū a peccatis/ eccleſiaſtici
vii. In oībus operibꝰ tuis memorare nouiſ-
ſiſſima tua et in eternū non peccabis/ Augꝰ
Nichil ſic reuocat a peccato ꝙ͞ frequēs mor-
tis meditatio. Octauo valet ad bona opa
facienda/ eccleſiaſtici. xiiii. Fili ſi habes bene
fac tecū/ ⁊ deo dignas offer oblationes/ Me
mor eſto qm̄ mors non tardabit/ vbi gloſa in
quit/ Hortatur vt contempta mūdi luxuria
bonorū operū oblatiōes offeramus/ qr breue
eſt ſpaciū vite in quo operari poſſumꝰ/ Poſt
mortē enī que feſtinat non eſt tempus operā
di/ ſed mercedē recipiendi/ Vñ operamini dū
dies eſt/ venit enī nox quando nō licet opera
ri. iohan. iiii/ Gregoriꝰ ſuper eze/ Ideo nobis
conditor noſter diem mortis incognituꝫ eſſe
voluit/ vt dū ſemper ignoratur: ſemper proxi
mus eſſe credatur/ et tanto quiſqꝫ ſit feruen-
tior in opere ꝙ͞to incertior de vocatiōe. No
no valet ad pſeuerandū in penitentia ⁊ in re
religionis auſteritate/ De quo narraṫ exem
plū ꝙ cū filius cuiuſdā nobilis et vnicus in-
traſſet religionem vt deo ſeruiret/ veniſſetqꝫ
pater vt eum extraheret vi/ cum non poſſent
illi religioſi eum tenere/ petiit iuuenis vt poſ
ſet loqui cum patre/ quod cum ei eſſet conceſ
ſum ait puer ad patrem/ ꝙ ſi auferret vnam
conſuetudinem que fuit in patria ſua rediret
ad ſeculum/ annuitqꝫ pater ꝙ libenter aufer
ret/ petiitqꝫ vt illam exprimeret/ Cui filius
ꝙ in terra ſua fuit cōſuetudo vt iuuenes mo
rerentur ſicut ⁊ ſenes/ ⁊ ſi illā auferret ipſe re
diret/ qđ ſi nō faceret nec ipſe rediret/ licet ei
eſſet iuuenis timebat mortem/ quod audiēs
pater videns ipſū eſſe conſtante in propoſito
ait/ Nec volo ꝙ ad ſeculum redeas: ſꝫ hic ſer
uias deo. conuerſuſqꝫ pater cum filio ſeruie-
runt ambo fideliter deo. Quadrageſimū
octauum inſtrumentum eſt (Actus vite ſue
omni hora cuſtodire) Hoc inſtrumentum

eſt quaſi cõcluſio ⁊ finis precedentis. Ad hoc quippe mortis meditatio nobis preponitur / vt vigiles ſimus ſuper cuſtodia noſtra. ne im preparati inueniamur. De qua cuſtodia in quit ſaluator noſter. luce xii. Sint lumbi ve ſtri precincti ⁊ lucerne ardentes in manibus veſtris. et vos ſimiles hominibus expectantib⁹ dñm ſuũ quãdo reuertatur a nupciis. Et ſe quitur / Beati ſunt ſerui illi quos cũ venerit dñs inuenerit vigilãtes / De hac cuſtodia dr̃ deuterono. iiii. / Cuſtodi temetipſũ et animã tuã ſollicite. prouer. iiii. Omi cuſtodia ſerua cor tuũ. / Cuſtodia huiuſmodi figurat̃ apoca. iiii. vbi legit̃ ꝙ aĩalia erant plena oculis an te et retro: per quod plena vigilantia ⁊ cuſto dia deſignatur / Viri enĩ ſancti timent ſemp et vbiqꝫ. ideo ſemper vigilant ſuper cuſtodia eorũ / Et ideo dicitur eccleſiaſtici xviii. / homo ſapiens in oĩbus metuit. / Et prouerbi. xviii. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus.

❡ Quadrageſimum nonũ inſtrumentũ eſt ❡ In omi loco deũ ſe reſpicere pro certo ſcire) De quo inſtrumento ſacra ſcriptura manife ſte teſtatur. puer xv. / In oĩ loco oculi dñi con templant̃ bonos et malos. / Itẽ eiuſdem xvi. Omñes vie hoĩ; patent oculis eius. / Et ad he breos. iiii. inquit apoſto. / Oĩa nuda ⁊ aperta ſunt oculis eius. / Hec autẽ conſideratio diui ni intuitus multũ mouere debet diſcipulũ ad cuſtodiã actuũ ſuorũ ne aliqua imũdicia / aut inhoneſtas in eo appareat / que valeat offen dere oculos dei cũcta cernẽtis. / Hic dicit boe cius. Magna nobis eſt indita probitatis ne ceſſitas: niſi diſſimulare velimus: cuꝫ cuncta agamus ante oculos iudicis cuncta cernẽtis / Et ſeneca in epiſtola / Sic certe viuendũ eſt tanꝙ in cõmuni viuam⁹. ſic cogitanduꝫ tãꝙ in pectus intimũ proſpicere poſſit / Quid ei prodeſt ab hoĩe eſſe ſecretũ: nichil a deo clau ſum eſt: / Vbi notandũ ꝙ quinqꝫ ſunt circũ ſtantie ex parte videntis / propter quas ſolet quis magis timere facere aliquid mali coraꝫ eo: que omnes concurrunt in deo / Una eſt ſi ſit pſona magna. / Alia ſi ſit honeſta. / Alia ſi malũ quod ſic fit fiat cõtra eũ. / Alia ſi ipſe videns habeat de illo malo accuſare. / Alia ſi de illo malo debeat iudicare / Ipſe autẽ dñs eſt tam magna perſona ꝙ magnitudinis ei⁹ nõ eſt finis. ps. tam honeſta ꝙ oculi eius ad iniquitatẽ reſpicere non poſſũt. Abacuth. ii. Ipſe eſt contra quẽ ſolũ eſt pctm̃. ps. Tibi ſo li peccaui / Ipſe eſt q habet accuſare de pecca to. teſtificando et qui iudicare habet de eo. Je remie xxix. Ego ſũ iudex et teſtis. / Merito er go diſcipulus conſiderans deũ ſe ſemper re ſpicere / debet timere ne aliquid agat quod tã te maieſtatis offẽdat oculos. / Ambroſius ſu per Beati imaculati. / Dominẽ vereris preſẽ tem: dei patris et filii et ſpũs ſancti non vere ris preſẽtiã. / Legitur in vitas patrũ ꝙ abbas Macharius dixit / Si erubeſcis hoĩes ne te videant peccantẽ: quare nõ magis vereri de bes deũ qui ſecreta cordis conſiderat:

❡ Capitulum xxxix. de l. et li. inſtrumentis: vbi de malis cogitationib⁹ cito effugandis.

Quinquageſimum inſtrumentum eſt ❡ Cogitationes malas cordi ſuo adue niẽtes mox ad xp̃m allidere) Quoni am vt ait gloſa. numeri xxi / Maxima pars dyabolici regni et poteſtas eius plurima in cogitationibus conſiſtit / quia de corde prode unt cogitatiões male. homicida adulteria et huiuſmodi q̃ coinquinant hominẽ. / Merito ſanctus pater Benedictus inter inſtrumen ta bonorum operum poſuit hoc / vt naſcentes cogitationes mox de corde eradicarẽtur / Si cut enim a radice amara amari progrediun tur fructus: ſic a mala cogitatõe non niſi ma la operatio progredi poteſt. / Mala eĩ arbor non poteſt fructus bonos facere: vt teſtatur veritas Math. vii / Quare ſapientie primo dicitur. cogitationes perverſe ſeparant a deo

❡ Circa hoc inſtrumentũ licet plura dicta ſint in prologo de alliſione cogitationũ ma larum ad xp̃m: Nichilominus quattuor no tabuntur. / Primo ꝙ conuenientiſſimum ſit diſcipulo militi monaſtyce diſcipline non ſinere creſcere cogitationes malas. / Secũ do de multiplici genere cogitationum a qui bus cauendum eſt. / Tertio de cauſalitate malarum cogitationum. / Quarto de re mediis contra malas cogitationes. / Cir ca primum conſiderandum ꝙ conuenientiſ ſimus modus repugnandi hoſti humani ge neris ſerpenti antiquo eſt per contritionẽ ca pitis eius / queãdmodum docet dñs. geñ. iii. loquens ad ſerpentẽ de muliere q̃ figurã te net eccl̃e. ipa pteret caput tuũ. / Serpẽs caput

pꝛe ceteris membꝛis cuſtodit/ ꝛ non eſt caput
nequius ſuper caput colubꝛi.eccleſiaſtici xxv
ideo totis viribus debemus conari ad eius
cōtritionē/ Caput vero eius intellige/ vel ſu⸗
perbiā vel pꝛincipiū temptationis/ vel pecca
tum cordis anteq̄ per locutionē/ vel operati
onē exierint extra/ Contritio capitis pꝛimo
modo ſcꝫ deſtructio ſuperbie multū valet ad
repugnandū ei/ et hanc facit humilitas que
multū valet ad triūphandum de diabolo/ hu
militas gloꝛiā victoꝛie totā deo attribuit/ et
pꝛopter hoc totū pondus pꝛelii eidem impo⸗
nit/ Cuius ei eſt victoꝛie gloꝛia et pugna ꝛ hu
milibus a deo adiutoꝛiū gratie datur a quo
reſiſtitur ſuperbis/ Ideo non eſt mirū ſi humi
les triūphent et ſuperbi vincantur. Jaco.iiii.
Deus ſuperbis reſiſtit ꝛ humilibus autē dat
gratiā/ Item caput ſerpētis infernalis eſt cō
terendū/ quia in pꝛīcipio temptationis eſt re
ſiſtendū ei/ ſecūdū illud. Pꝛīcipiis obſta ſero
madicina paratur. Cū mala per longas con
ualuere moꝛas. Et gregoꝛius in moꝛalibus
Si temptationi in corde naſcenti feſtine nō
reſiſtitur/ hac eadē que nutritur moꝛa robo⸗
ratur/ in p̄s. Beat⁹ qui tenebit et allidet par
uulos ſuos ad petram/ diabol⁹ quaſi paruu⸗
lus eſt in pꝛincipio temptationis/ vnde tunc
facilius occidi poteſt in homīe/ In moꝛte pri
mogenitoꝛū liberati ſunt filii iſrael de ſerui⸗
tute pharaonis/ exo.xii. Pꝛimogenita pha⸗
raonis infernalis ſunt pꝛincipia temptatio⸗
nū/ quibus ſi viriliter reſiſtitur cito liberatur
homo a diabolo/ qui vero ei in pꝛincipio nō
reſiſtit vix ab eo ſe expedit/ Hierony/ Lubꝛi⸗
cus eſt antiquus ſerpens et niſi capite teneat̄
totus ſtatim illabitur/ Conterendū eſt ergo
caput ſerpentis infernalis vt peccatū coꝛdis
ante deſtruatur q̄ per locutionē vel operati⸗
onē extra egrediat̄/ Sūmopere debet hō cu⸗
ſtodire coꝛ ſicut caput ſuuꝫ/ iuxta monitionē
illā math x. Eſtote prudentes ſicut ſerpētes/
Diabolus tanq̄ ſuperb⁹ et ambicioſus ſup̄⸗
mam partē noſtri ſcꝫ coꝛ obtinere nitit̄/ tanq̄
arcem in caſtro noſtro/ vt ī nobis perfecte do⸗
minet̄/ vn̄ coꝛdi cogitationes īmittit et affe⸗
ctū ad malū incendit/ Gregori⁹ ſuper illud
Job xix. Simul venerūt latrones eius/ ꝛ fece
rūt ſibi viā p me. dicit/ Maligni ſpūs qui ex
quirendis hoīꝫ moꝛtibus occupantur/ qui vi
am ſibi in afflictoꝛum coꝛdibus faciunt inter

aduerſa que exterius tolerantur/ cogitatiōes
prauas immittere non deſiſtunt/ Item Gre
goꝛius ſuper illud Job xli/ Alitus ei⁹ pꝛunas
ardere facit et flamma de oꝛe eius egreditur/
Quid prunas niſi ſuccenſas in terrenis con
cupiſcentiis repꝛoboꝛū mētes appellat/ Tā
to igitur leuiathā alitu in pꝛunas flat quāto
ānifu ſuggeſtionis occulte humanas mētes
ad illicita inflāmat/ Flāma oris eius eſt inſti
gatio occulte locutionis/ Damaſcenus Po⸗
tens eſt diabolus facere imiſſiones in nobis/
nobis autē eſt eas ſuſcipere vel non ſuſcipe⸗
re/ Auguſtinus/ Diabolus plenus eſt incen⸗
tiuis viciorū. Circa ſecundum ſciendmu q̄
Bernardus diſtinguit diuerſa genera cogi⸗
tationū/ a quibus multa ſollicitudine cauere
neceſſe eſt eos qui conuertuntur ad coꝛ/ et di⸗
gnū deo in ſemetipſis templuꝫ exhibere feſti
nant/ Sunt ei nōnulle cogitationes penit⁹
ocioſe/ quas tam facile abicere q̄ repellere po
teſt aīa ſecū habitans in coꝛde ſuo/ et aſſiſtēs
dn̄atori vniuerſe terre/ Sunt et alie violente
magis et foꝛtius adherētes/ que ad neceſſita
tem nature pertinent/ et quaſi ex eodem aſſū
pte limo de quo et nos/ que ſi paululū incide
rint auelli nequeunt ſine leſione ꝛ difficulta
te/ Sepe ei ſic afficit nos cogitatio carnalis
de neceſſariis coꝛpoꝛis/ vt vix eradicari poſſit
a nobis quia limoſa cū ſit ꝛ viſcoſa/ limoſam
ſimiliter inuenit terrā/ Non ſine cauſa dictū
eſt hominē non plaſmatū de terra qualibet/
ſed de limo/ opoꝛtet repꝛimere quē extingue⸗
re non poſſumus appetitū/ et q̄cito mentē ī
greditur creſcere nō ſinat̄/ Sed ſicut dicit ſcri
ptura ſub nobis ſit/ et nos dominemur illi⁹.
Eſt tertiū cogitādi genus īmundū nimis ac
fetidū/ qd̄ nec admittere qdē vlla ratione de⸗
bem⁹/ ſed a longe pꝛeſentire fetoꝛē ꝛ tota vir
tute repellere/ conuerſi ad gemit⁹/ lachꝛymis
et ſuſpiriis inuocātes ſpm̄ qui adiuuat infir⸗
mitatē noſtrā/ Dico autē cogitationes illas
īmundas penit⁹ ac fetidas/ que ad luxuriam
ad inuidiā ꝛ vanā gloꝛiā pertinent/ ceteraqꝫ
vana deteſtāda. Circa tertiū notandū q̄ co
gitatiōes male diuerſis de cauſis ī coꝛde ſur⸗
gūt/ vna cā eſt coꝛruptio q̄ eſt ex pctō pꝛimoꝝ
parentū/ illud ei ſpinas et tribulos germina
uit tibi. geñ.iii. Itelligit̄ ꝛ de t̄ra quā calcam⁹
ꝛ de terra quā geſtam⁹/ In vtraqꝫ ei inutilia
vel noxia gratis naſcuntur/ vtilia vero cū la⸗

bore. Aliquando verò ſurgunt occaſione rex
viſarū vel auditarum vel alio ſenſu corporeo
perceptarum. Cum enī aliquis ad mentē re
dit volens intendere orationi vel meditatio
ni vix poteſt ſe expedire ab hiis quibus vidē-
do vel loquendo vel audiendo pauloante in
tentus fuit. limoſa ei eſt ſubſtantia aīe ſicut
et corporis: et quicquid cōtractat facile ei ad
heret. iuxta verbū bernardi. Aliquando ſur-
gunt inſtinctu diaboli vt prius oſtenſū eſt bñ
in libro. Non omīs cogitationes noſtre male
ſemper diaboli inſtinctu excitantur: ſʒ aliqñ
ex noſtri arbitrii motu emergunt. Cōcupiſcē
tia etiā cauſa eſt malarū cogitationū in no-
bis. Unde legitur in vitis patrū ꝙ quidā fra
ter dixit abbati ſiſoy. Quare non recedunt a
me cogitationes. Et dixit ei ſenex. quia vaſa
earūdem paſſionū intra te ſunt. Hec vaſa in
telliguntur concupiſcentie: vnde cogitatio-
nes oriuntur. vbi enī amor ibi oculus. In li.
de vita ſolitaria dicitur. Qui redit ad conſci
entiam: ſi nondū vicit concupiſcentiam ſuaʒ
inuenit ibi de concupiſcentia ſua vel ſuaues
delectationes. vel graues corroſiones: ꝛ inde
multiplicat cogitationes. Qui vero iam cō
cupiſcentiaʒ vicit. ꝙdiu tamen maioris boni
cōcupiſcentia vel maior delectatio mentē nō
obtinuerit: cum exoſa quadam voluptate ge
ſtorum viſorū auditorū patitur imaginatio-
nes. Unde in vtroqʒ lumbi implentur illuſi-
onibus delectationū. ꝛ ad cogitanda ſpiritu-
alia vel diuina lumen oculorū ſuorū ipſū nō
eſt ſecū: vna cogitatio cauſa eſt aliarū. Qui
dam frater interrogauit quendā ſenē. Quid
faciā quia multe cogitationes ſollicitant me
et neſcio quomodo repugnē eis. Qui reſpō
dit. Non repugnes contra omēs: ſed contra
vnā que caput eſt aliarū. Contra cogitatio-
nes malas luctari nos oportet. In vitis pa-
trum dicit quidā ſenex de antiquis patribus
Non ſumus eradicatores cogitationū: ſʒ lu
ctatores. In eodem dicit quidā abbas. Si co
gitationes non habes ſpem non habes: quo
niā ſi cogitationes non habes. opera non ha
bes. Circa quartū notandū ꝙ octo reme-
dia ſunt contra malas cogitationes. Unū
eſt non permittere illas exire extra per locu-
tionē vel operationē. In vitas patrum dixit
abbas paſtor cuidā abbati. Sicut capſa ple-
na veſtibus ſi dimiſſa fuerit longo tempore
putreſiunt veſtes in ea: ita ſunt cogitationeſ
in cordibus noſtris: ſi nō fecerimus eas tem-
pore longo exterminantur. Idem ad abbatē
ioſeph. Sicut ſi quis claudit ſerpētē vel ſcor
pionem in vaſe. et obturet illud: procedēte tē
pore ſerpens moritur: ita male cogitationes
que ſtudio demonuʒ pullulant. patiētia eius
cui immittuntur paulatim deficiunt. et ſpeci
aliter expedit. ꝙ cogitationes iracūdie ad ver
ba non procedant ſicut ſupra circa inſtrumē
tum xxii. ſatis dictū eſt. Secundum reme
dium eſt boni tranſitorii contemptus. Amo
rem boni tranſitorii comitatur turba cogita
tionum tumultuoſarum. E contrario contē
ptus boni trāſitorii habet ſolitudinem. Gre
gorius ſuper illud Job iii. Qui edificant ſibi
ſolitudines. Omnis terrenus denſis tumul-
tibus premitur. ꝛ frequentia deſideriorū qua
ſi turbarū calcatur. Item ſancti viri quia ni
chil huius mundi appetunt: nullis proculdu
bio in corde tumultibus premuntur. Ter
tium eſt ſenſuum exterioruʒ cuſtodia ſicut cu
ſtodia porte ad hoc valet vt nō intret qui in-
trare non debet: ſic cuſtodia ſenſuum ad hoc
valet. vt cogitatio mala ad cor nō intret. pſa.
xxvi. Claude hoſtia ſuper te. Quartum eſt
vigilantia qua cogitationes male que oriū-
tur et cauſe earum deprehenduntur. Qui
tum eſt virilitas ad operandum. qua cogita-
tiones male in corde naſci prohibentur: et ſi
nate fuerint expelluntur. Hec duo commen
dantur nobis prime Corinthi. xvi. Uigilate
inquit glo. mentis oculis contra aſtutias di
aboli. et ſtate in fide. glo. quia ſtanti non ob-
repit ſomnus: viriliter agite. Qui ei cogita-
tionibus malis carere deſiderat cogitationi
bus bonis cor occupare ſtudeat. Sextum
remedium eſt meditatio ſacre ſcripture. In li
bro de vita ſolitaria dicitur. De quotidiana
lectione aliquid in ventrē memorie dimittē
dum eſt quod fidelius dirigatur. et ſurſum re
uocatum crebrius ruminetur quod propoſi-
to cōueniat. quod intentioni proficiat. quod
detineat animū vt aliena cogitare nō libeat
Uñ de viro iuſto dr̄ in p̄s. In lege ei9 medita
bit die ac nocte. In vitas patrū dicit abbas.
Euagrius. Mentem errātem vel nutantem
ſolidat lectio diuina. ꝛ vigilie et oratio. In vi
vitas patrum. Uidit quidam ſenex ī cenobio
aliquando meditātem fratrē in cella. et ecce

demon veniens ſtabat foris cellam/ Et dum
frater ille meditaretur non potuit ingredi/
Cū aūt ceſſaſſet a cogitatione tunc ingredie
batur demon. ¶ Septimū remediū eſt medi
tatio mortis ⁊ tormentorū gehēne. ¶ In vitas
patrum frater dixit ſeni. quid facio quia occi
dit me ſordida cogitatio/ ¶ Reſpondit ſenex.
Mulier quādo vult ablactare infantē: ama
rū aliquid ſuperungit vberibus vt puer ama
ritudine amareſcat/ Mitte ergo et tu in co
gitationem tuam amaritudinem/ id eſt cogi
tationem mortis et tormentorū que peccato
ribus preparantur. ¶ Octauū remediū eſt re
uelare eas ſanctis patribus. Et de hoc in in
ſtrumento qđ ſequitur. ¶ Quinquageſimū
primū inſtrumentū eſt (Seniori ſpūali ipſas
ſ. cogitatōes malas patefacere) ¶ De vtilita
te reuelationis et patefactionis cogitationū
ſpūalibus patribus/ abbas ſerapio collatione
ſecunda patrū. ca. xi. narrata difficultate con
tinui conflictus et ſpūalis certaminis quam
habemus aduerſus principes tenebrarū: dicit/
¶ Semper ſeniorū ſūma cautione ſunt ſectan
da veſtigia/ atqꝫ ad eos cuncta que in noſtris
cordibus oriuntur ſublato confuſionis vela
mine ſunt deferenda/ Itē in vitas patrū legi
tur/ ꝙ impugnabatur quidā frater vehemen
ter ſpiritu fornicationis/ qui tamē frequēter
pergebat ad quendā ſeniorē probatū/ ⁊ confi
tebatur ei: tandē dixit ſenior/ ¶ Ne ptimeſcas
fili/ Nichil enī ſic allidit virtutē demonū ſi
cut reuelare cogitationes imundas beatiſſi
mis patribus.

¶ Capitulum xl. de inſtrumento lii. vbi multa de diſciplina et cuſtodia lingue habenda.

Quinquageſimū ſecundū inſtrumentū
eſt (Os ſuū a malo vel prauo eloquio
cuſtodire) vt dicat cū propheta. Poſui
ori meo cuſtodiā/ qm̄ cuſtodia oris ꝑ magna
parte eſt cuſtodia cordis. Os eī eſt quaſi por
ta in homine/ Et ſicut cuſtodia caſtri pendet
ex cuſtodia porte: ſic cuſtodia oris ē cuſtodia
aīe/ Vñ puer. xiii/ Qui cuſtodit os ſuū cuſto
dit aīaꝫ ſuā/ Merito ſctūs pr̄ poſt inſtrumē
ta de depellendis malis cogitationib⁹ inſtru
menta ponit de cuſtodia lingue. ¶ Porro qꝛ
maxime ad religioſum pertinet lingue cuſto
dia/ ꝓ pleniori diſciplina cuſtodie lingue tria
principaliter hoc loco notanda ſunt. ¶ Prio
de cauſis quattuor/ quare diligentia eſt adhi
benda circa cuſtodiam lingue. ¶ Secundo de
hiis que attendenda ſūt in locutione. ¶ Ter
tio de hiis que valent ad cuſtodiam lingue.

¶ Circa primū notandū eſt ꝙ quadruplici ra
tione magna diligentia adhibenda eſt circa
cuſtodiā lingue. ¶ Primo qꝛ eius cuſtodia ē
valde difficilis. ¶ Secundo qꝛ valde vtilis.
¶ Tertio qꝛ valde indecēs eſt circa eius cuſto
diā negligentia. ¶ Quarto qꝛ hec negligētia
valde eſt piculoſa. ¶ Difficultatē cuſtodien
di linguā primo indicat nobis natura q̄ lin
guā includit ſicut ſolent includi crudelia aīa
lia et indomita ne noceant/ Aug⁹ ſuper cano
nica pria io. Lingua facilitatē habet/ Pot⁹
enim in humido poſitus facile in lubrico la
bitur/ Quanto enī illa cicius et facilius mo
uetur: tanto tu aduerſus illā fixius eſto. ¶ Se
cundo ſcriptura in ps̄. cxl Pone dñe cuſtodiā
ori meo. glo. ne incōgrua verba exeant/ Pro
pter difficultatē cuſtodiendi linguā rogat ꝓ
pheta dñꝫ pro eius cuſtodia: qꝛ vt habetur ꝓ
uerbiorū. xvi. Dñi eſt gubernare linguā/ Nō
enim ſufficit ad hoc virtus vel diſcretio hūa
na. eccleſiaſti. xxii/ Quis dabit ori meo cuſto
diā et ſuper labia mea ſignaculū certū/ vt nō
cadā ab ipſis et lingua mea pdat me/ Et ia.
iii. Ois enī natura beſtiarū et volucrū et ſer
pentū et ceterorū domatur ⁊ domita eſt a na
tura hūana/ linguā autē nullus hoīm doma
re poteſt/ Et ſubditur. Eſt eī inquietū malū.
Augu. de verbis dñi ſermone iiii/ Si linguā
nullus hoīꝫ domare poteſt/ ad dñꝫ confugiē
dū eſt/ Exemplū de hoc impoīt/ Si beſtia de
bet domari queritur homo: ſic et ſi lingua de
beat domari querat deus/ imago dei domat
ferā et nō domat de⁹ imaginē ſuā/ Utilis eſt
valde cuſtodia ligue/ Si eī ligua mō debito
regat de fructu eius pōt homo ditari/ puer.
xii/ De fructu oris vnuſqſqꝫ replebitur bo
nis ¶ Precioſi fructus lingue quam ſpiritus
ſanctus regit qui in ſpecie columbe appare
re voluit: ſunt modeſtia in loquendo. oratio.
dei laudatio. gratiarum actio. peccatorum
confeſſio. proximorum eruditio ⁊ conſolatio
¶ Secundo magna diligentia adhibēda eſt
circa cuſtodiā lingue: qa ei⁹ cuſtodia eſt valde
vtilis: cuius cuſtodie vtilitatē oſtēdit ſalomō/
prouer. xiiii. dicens/ Mors et vita in manib⁹

lingue:q diligũt eã comedũt fruct⁹ ei⁹/ gloſa bonos vel malos mortẽ vel vitã/ Et ia. apo. inquit. Qui in lingua non offendit: hic perfectus eſt vir. Jaco. iii/ Et eccleſiaſti. xxv/ Beatus qui lingua ſua non eſt lapſus. Tertio eſt diligentia magna adhibenda circa cuſtodiam lingue/ q2 valde indecens eſt lingue cuſtodiã negligere. Tum q2 lingua eſt mẽbrũ nobile: indecens aũt valde eſt in eo ĩmundicia/ Qui enĩ ori ſuo ab inquinatione nõ parcit: ab hoie quaſi degenerauit et in porcũ trãſiit/ Porcus quidẽ non plus parcit ori ꝙ pedi/ vbi poſuit pedẽ ponit et os. Tum ſecũdo quia lingua ꝙtum ad vſũ loquele eſt organũ rationis. Unde a ratione debet regi ⁊ ad ei⁹ imperiũ in actũ ſuũ exire: valde indecens eſt/ vt qs ratione liguã ſuã nõ regat ⁊ moderet̃/ Unde prouer. x. dicitur/ Os ſtulti. glo. qui inordinate bona vel aperte mala loquitur/ confuſioni proximũ eſt/ qui autẽ moderat̃ labia ſua ſapientiſſimus eſt/ Tum tertio q2 in hoc mẽbro homo ſpecialiter pre oibus creaturis honoratus eſt a deo: valde indecens eſt vt hõ in eo deũ offẽdat in quo deus maxime honorari debet. Tum quarto q2 ligua deputata eſt diuino ſeruicio/ vt puta orationi diuinis laudibus et doctrine que ſãctitatẽ magnã requirunt: indecentiiſſimũ plane eſt vt lingua qua deus oratur laudatur et predicatur/ peccatorũ ſordibus ſit polluta/ Non eſt enĩ ſpecioſa laus in ore peccatoris. Eccleſiaſtici xv.

Itẽ quarto diligentia magna adhibenda eſt circa cuſtodiã lingue: q2 negligentia circa cuſtodiã lingue eſt valde periculoſa/ multuz enĩ nocet ſi non ſeruetur/ Qui enĩ os non cuſtodit ipſe eſt quaſi ciuitas ſine muro. puer. xxv/ Sicut vrbs patens abſq3 murorũ ambitu: ita vir qui non poteſt in loquendo cobibere ſpiritũ ſuũ. vbi glo. ita dicit/ Si ei murũ ſilencii non habet: patet inimici iaculis ciuitas mẽtis. In vitas patrũ quidã ſenex cũ quibuſdam fratribus ibat ad beatũ antonium/ qui multa locuti ſunt in via de ſacra ſcriptura et de operibus manuũ ſuarũ/ ⁊ ſenex ſemper tacebat/ Cui ait beat⁹ antonius bonos fratres habuiſti in itinere/ At ille. boni quidã ſunt/ ſ3 habitatio eorũ non habet ianuã/ qui vult intrat in ſtabulũ eorũ et ſoluit aſinũ/ Itẽ preterea eſt ſicut equus ſine freno/ et ſicut nauis ſine gubernaculo/ Jaco. iii. Si quis in v̄bo nõ offendit hic perfectus eſt vir/ poteſt enĩ in freno circũducere totũ corpus ⁊c. Sequitur Ita et lingua. modicũ quidẽ membrũ eſt et magna exaltat. i. ad magna premia vel tormenta ducit. Et infra. Lingua nr̃a ignis eſt/ vniuerſitas iniquitatis. glo. vniuerſitas quia ꝑ eam fere cuncta facinora: aut cõcinantur vt latrocinia ſtupra/ aut patrãtur vt periuria et falſa teſtimonia/ aut defenduntur vt cũ quilibet impurus excuſando ſcelus quod cõmiſit ſimulat bonũ quod non fecit. Ubi conſiderandum ꝙ lingua nocet ei qui loquitur gratiam dei ei auferendo. Prouerbiorum. xiii. Qui autem inconſideratus eſt ad loquendũ ſentiet mala/ Bernardus. leuis res ſermo: ſ3 grauiter vulnerat/ aptiſſimum euacuandis cordibus inſtrumentum/ Et ideo dicitur eccleſiaſtici. xxviii/ Multi ceciderũt in ore gladii/ ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam/ Nocet etiam audiẽti. Bernardus. Unus eſt qui loquitur et tantum vnum verbum profert/ et tamen in vno momento multitudinem audientium. dum aures inficit animas interficit/ Et Gregorius ſuper ezechielem/ Sicut malus aer aſſiduo flatu tractus inficit corpus: ita peruerſa locutio aſſidua. infirmantium inficit animas/ Nocet etiam hiis de quibus loquitur: etiã valde remotis. Lingua enĩ que eſt in gallia nocet ei qui eſt vltra mare. vel in hyſpania dũ eũ infamat/ Et ideo ieremie ix. dicitur. Sagitta vulnerans lingua eorum. ¶ Circa ſecundum ſciendum ꝙ circa diſciplinam lingue ſeptem ſunt attendenda/ videlicet quis loquatur: et cui: et de quo. Item quid dicendum/ vbi. et quãdo/ et quomodo. Circa primũ inſtruit nos venerabilis hugo de ſancto victore hiis verbis. Qualitas perſonarum quattuor modis conſiderat̃. ſ. ſecundũ etatẽ. ſecundũ ſcientiã: ſecundum officium. et ſecundum conditionẽ.

Secundum etatẽ: quia aliud cõuenit locutionibus ſenũ. aliud locutionibus iuuenum.

Secũdũ ſcientiã: q2 aliud cõuenit locutõib⁹ ſapientũ. aliud locutionib⁹ ſimpliciũ. Scdꝫ officiũ q2 aliud cõuenit locutõib⁹ eoꝝ q negocia terrena tractãt: aliud locutõibus eoꝝ q ſecretioris vite geti ⁊ ſtudio cõtẽplatiõis iuigilãt. Scdꝫ ꝯditõez q2 aliud ꝯueit locutõib⁹ eorũ q ſũt plati/ aliđ locutõib⁹ eoꝝ q ſũt ſubditi

Senes debent loqui de diſcretione bene con

ſulendi/iuuenes de inſtantia bene faciendi/
ſapientes de myſteriis bonorū operū/ hii qui
exteriora tractant negocia de ſolertia acqui⸗
rendi/ hii qui quietam vitam ducunt de diſci
plina viuendi/prelati de prouiſione vel diui
ſione rerū.ſubiecti de obedientia preceptorū.
¶ Circa ſecundū ſcꝫ circa perſonā cui loqui⸗
mur īſtruit nos etiā hugo de ſctō victore hiis
vbis. Boni prauorū eloqa aliqñ appetere ali
qñ vitare debent/ Appetere quādo ſua exhor
tatione illos ſperant corrigi:et tamen de ſua
ſtabilitate confidunt vt non timeant de illo⸗
rum praua ſuggeſtione corrūpi.quandovero
ꝛ illorū duriciā et ſuā infirmitatē conſiderāt/
expedit eis vt fugiant/ ne dū illos non valēt
ſuis āmonitionibus corrigere/paulatim inci
piant ipſi ad prauitatē illorū declinare/ Cuꝫ
ergo propē noſtrā edificationē loquimur/ cū
illis loquamur quorū doctrina poſſumus ad
virtutem inſtrui/ Cū autē loquimur propter
edificationē proximi/cū illis loquamur quos
ſperamus per noſtrā exhortationē a prauita
te ſua poſſe emendari/ Alioquin ꝛ ſapientes
velle docere ſuperbia eſt:et obſtinatos corri⸗
pere inſipientia/ Unde prouer.xxiii. In auri⸗
bus inſipientiū ne loquaris/ quia deſpicient
doctrinā tuā/ Item eccleſiaſti.xxii/ Cū ſtulto
ne multū loquaris/ Et math.vii. Nolite ſan
ctum dare canib⁹/et margaritas nolite ſpar
gere ante porcos/ Canes ſūt detractores:por
ci ſunt contemptores. ¶ Cirta tertiū ſcꝫ circa
id de quo loquendū eſt/cum illo quē ſperam⁹
exhortatione noſtra poſſe corrigi/ aduertēda
eſt doctrina hugonis de ſancto victore hiis v
bis nos inſtruētis/ Id profecto dici magis cō
uenit/qđ ad illud ī quo plus ipſe laborat ma
lum ſanādū conſilio cōmodiori occurrit/ ver
bi gratia/quando conſtantiā laudare volu⸗
mus ad puſillanimes nō ad ſuperbos ſermo
nem noſtrum dirigere debemus/quia cū vici
um ſuperbie nonnūq̄ ſub pretextu cōſtantie
ſe cōtegat/ſi ceperimus ſuperbis laudare cō⸗
ſtantiam.duꝫ eos ad virtutē hortari credim⁹/
amplius eos in ſuo vicio confirmamus/ Ex⸗
hortemur ergo ad conſtantiā timidos/ad ti⸗
morē ſuperbos/ad frugalitatē prodigos/ ad
liberalitatē auaros/ Item beatus Gregori⁹
in moralibus. Lingua noſtra bonis in fomē
tū ſit/prauis aculeus/tumidos retūdat ꝛ ira
tos mitiget/pigros exacuet/ deſides hortatu
incendat/refugientibus ſuadeat/aſperis blā
diatur/deſperatos conſoletur/vt ſemper quia
ductores dicimur.viā ſalutis gradiētibus ef⸗
fundamus. ¶ Aduertendū etiā circa hūc lo⸗
cum/ꝙ āmonitio non tm̄ debet eſſe ſecūdū de
fectū gratie quē habet ille quē exhortari pro
ponimus/verū etiā ſecundū capacitatē audi
torū ſermo formandus eſt.vt ait beat⁹ Gre⸗
gorius/et hoc non ſolū q̄tū ad ſublimitatem
vel ſubtilitatē doctrine:ſed etiā q̄tū ad ꝓlixi
tatē/ Aliqui enī minus capacib⁹ tot et tanta
dicere volunt ꝙ nichil retinent/ Attendere ꝓ
terea circa hoc debet qui loquit̄/vt ſermo eius
materie cōgruat/ Seneca. Uiciosū eſt ī re ſe⸗
ua delicatū inferre ſermonē/ Non decet etiā
cū de diuinis loquimur.vt exēplis vilib⁹ vta⸗
mur/ Reprehenſibile eſt etiā contra paruam
negligentiā.nimiū zelū oſtēdere/ Aliqui q̄rūt
enſem ad muſcā occidendā/ et ſecuri ad ouū
frangendū:q contra modicā negligentiā ita
mouentur.ac ſi eſſet magnū peccatū/ qđ non
debet fieri.precipue cum facile poteſt corrigi.
¶ Circa quartū ſcꝫ circa id de quo dicendū ē
inſtruimur ab apoſtolo ad ephe.iiii/ Ois ſer
mo malus ex ore veſtro non ꝓcedat/ ſed ſi qs
eſt bonus ad edificationē fidei/ vt det gratiā
audientibus/ Itē inſtruimur in hoc a beato
Benedicto/cū diſcipulū ſuū exhortat̄ os ſuū
a malo ꝛ prauo eloquio cuſtodire/ Malū col
loquiū dr̄ quodcūqꝫ verbū ocioſū.aut indecēſ
ipſi loco.aut materie nō cōueniens/ Prauuꝫ
vero colloquiū dr̄ nociuū vbū.ſicut colloquiū
detractionis.murmuris.et ſimilia/ De iſtis
duab⁹ differentiis dr̄ ps xxxiiii. Prohibe lin
guā tuā a malo/ꝛ labia tua ne loquant̄ dolū/
ꝛ ꝓuer.iiii. Remoue a te os prauū/ꝛ detrahē
tia labia ſint ꝓcul a te/glo.hoc duob⁹ modis
faciēdū eſt/ Prio os tuū ne prauū loquat̄ ali
quid/tua labia ne detractōib⁹ aſſueſcāt cuſto
dias. ¶ Scđo alios quos huic vicio ſubditos
noſti.ne te corrūpant fugias/ Pretea beatus
Bñdit⁹ infra in ca.vi.rl̄e de taciturnitate ꝓ
hibet tria gña collogoꝝ.ſ.ſcurrilia/ vba ocio
ſa ꝛ riſū mouētia.de qb⁹ ſuo loco agem⁹/ Cir
ca quintū ſcꝫ circa locū vbi loqui debem⁹ in⸗
ſtruit nos hugo de ſctō victore hiis vbis/ Cū
aliqd dicere volum⁹.pri⁹ vbi dicere illud cōue
niat cōſiderem⁹/ Nā quedam loca ſūt in qui
bus ſilentium ſeruādū eſt/ Quedā vero in q
b⁹ hūanos ſermōes.i.cōfabulatōes ad alterꝝ

edere nõ licet/exceptis hiis verbis quibus ho
mo cũ deo vel ad deum loquitur / quando in
orationibus vel locutiõibus ſiue in hymnis
et canticis manifeſte vel occulte prolatis deo
famulatur / Unde beatus Auguſtin⁹. In ora
torio nichil agendũ eſſe dicit. preter id ad qđ
factũ eſt/quod non ſolum de opere. ſed etiam
de locutione accipiendũ eſt / Ita non debem⁹
ea que ſunt pluribus dicẽda in oculto edere:
nec ea que ſunt paucis reuelanda. in manife
ſto ꝑpalare / Sapiẽs / Quidã ea q̃ ſolis ami-
cis committenda eſſent: hiis quos habuerint
obuiã narrant / Non poſſunt aliqui retinere
verbũ auditum. eccleſiaſtici. xix / Sagitta in-
fixa femori canis: ſic verbum in ore ſtulti / In
eodem / A facie verbi parturit facinus / par-
turiens non quieſcit donec partum emiſerit:
nec fatuus donec verbũ protulerit. ¶ Circa
ſextum ſcz circa tempus loquendi attenden-
dum eſt primo illud prouer. xv. / Sermo opor
tunus optimus eſt. / Et eiuſdẽ xxv. / Mala au
rea in lectis argenteis. qui loquitur verbũ in
tempore ſuo. eccleſiaſtici xx / Homo ſapiens
tacebit vſqz ad tempus. Et eiuſdem xxviii.
Ex ore fatui reprobabitur parabola / quia nõ
dicit illam in tempore ſuo / Ambroſius libro
de officiis / Sapiens vt eloquatur multa pri
us conſiderat: quid dicat. cui dicat. quo in lo
co et tempore / yſidorus tempore congruo lo-
quere. tempore congrue tace / Non loquaris
niſi interrogatus fueris / Non dicas priuſq̃
audias. eccleſiaſtes iii. / Tempus tacendi ⁊ tẽ
pus loquendi. / Hugo de ſancto victore. Tẽ-
pus tacendi tempus loquendi precedere de-
bet / quia prius per ſilentiũ tempore tacendi
diſcitur. qđ poſtea per verbũ tempore loquẽ-
di proferatur. ¶ Eſt autẽ notandũ ꝙ in qui
qz temporibus ſuperſedendũ eſt a loquendo /
Ex ſententia eiuſdẽ hugonis. ¶ Primo quã
do alter prior loqui cepit: ne ſi ſermonẽ eius
verborũ noſtrorũ prolatione interruperim⁹ /
et eum qui loquitur: et eos qui audiunt pari
ter offendam⁹ / Et ideo dicebat iob xxix. ca.
/ Qui me audiebant expectabant ſentẽtiam
meam. et intendebãt ad conſiliũ meũ. ¶ Se
cũdo tacendũ eſt: quãdo id ad quod inducere
volum⁹ animos auditorũ / preparatos adhuc
non eſſe cõſideramus / De hoc habemus exẽ
plum dñi. qui cum apoſtolos ſuos adhuc im-
becilles et ad ſublimioris doctrine eruditio-
nem imparatos aſpiceret / ait. Adhuc multa
habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare
modo. Io. xvi. ¶ Tertio tacendũ eſt propter
multiloquiũ vitandũ. quia vt dicit ſalomon.
¶ In multiloquio non deerit peccatum / Qui
autẽ moderatur labia ſua. prudentiſſimus ẽ.
prouer. x. ¶ Quarta ratio quando ipſi cui lo
cuturi ſumus. nondũ apud noſmetipſos con
gruã loquendi formã inuenimus / quia ꝑfe-
cto animi auditorꝫ magis offenduntur: ſi ſer
mo qui edificare debet confuſus et inordina
tus ꝓferatur / Et ideo dicitur eccleſiaſtici v.
/ Si eſt tibi intellectus. reſponde proximo tuo /
ſinaũt: ſit manus tua ſuper os tuũ. ne capia-
ris in verbo indiſciplinato. ¶ Quinto tacẽ
dum eſt: quando hii qui preſentes habentur /
nequaꝙ̃ tales ſunt ad quos verbuꝫ debeam⁹
facere / vtpote quando preſentes ſunt magne
auctoritatis aut ſapiẽtie / ſecundũ illud eccle-
ſiaſtici. xi. In medio ſeniorꝫ ne adicias loqui.
¶ Circa ſeptimũ ſcz modum loquẽdi inſtru
it nos. Hugo de ſancto victore hiis verbis.
Modus loquendi in tribus conſtat / hoc eſt
quo geſtu. quo ſono. et qua ſignificatione qđ
dicatur. ¶ Diſciplina iubet vt loquẽtis ſit mo
deſtus geſtus. et humilis / ſonus demiſſus et
ſuauis. ſignificatio verax et dulcis. ¶ Mode
ſtiam debet habere geſtus loquẽtis: vt nec in
ordinate nec impudice. nec turbulente inter-
loquendo membra moueat / aut aliqua inde-
centi conformatione aut trãſmutatione vul
tus prolationẽ ſui ſermonis ĩminuat / humi
lis debet eſſe geſtus loquentis / vt apud audi-
tores gratiam ſermo eius inueniat / Sonus
loquentis debet eſſe demiſſus. ne ſtrepitu et ĩ
moderata clamoſitate. auditores ſuos aut in
iuſte terreat: aut iniuſte offendat. Unũ de xp̃o
loquitur / pſaie. xxiiii. Non clamabit. nec acci
piet perſonã / nec audietur vox eius foris / Se
neca / Vox ſit ſine clamore / Suauis debet eſ-
ſe ne prolationis aſperitate tanto fiat anim⁹
audientium oneroſior / q̃to ad aures durior
venit et iniocundior / Significatio id eſt ſen
tentia ſermonis debet eſſe vera et dulcis.
¶ Hugo de ſancto Victore / Cum veritate ne-
ceſſe eſt vt ſermo loquentis dulcedinem ha-
beat / quia ſepe etiam veritas auditori ama-
ra efficitur / vt ſi ſine ratione aut ſine dilecti-
one. vel importune vel impie cõtra eum pro-
feratur. eccleſiaſtici vi. Verbũ dulce multipli

cat amicos et mitigat inimicos. Et eiuſdem xvi. Qui ſapiens eſt corde appellabitur prudens: et qui dulcis eſt eloquio maiora reperiet. Magis enī proficiunt qui habent dulcedinem lingue q̄ꝫ qui habent ſapientiam magnam in corde. Et notandum ꝙ ſermo noſter debet eſſe purus. prouer. xv. Sermo purꝰ pulcherrimus. purꝰ eſſe debet a falſitate. purus a noxietate proximi. et contumelia dei.

Circa tertium principale notandū ꝙ quattuor ſunt que multū valent ad cuſtodiam lingue. Primū eſt ꝙ ante portā oris barre ponantur. Secundū eſt ꝙ porta oris raro aperiatur. Tertiū eſt vt porta cito claudatur. Quartū vt in ea clauis habeatur. Quaſi barre ante portam oris ſunt firma propoſita declinandi illas perſonas cū quibus per linguam peccare ſolemus. vel loca illa in quibꝰ habemus occaſionē peccandi per linguā. vel tenēdi ſilentiū in illis horis in quibus homo facilius per linguam labitur. vt eſt hora poſt ſumptionē cibi et potus. et alia ſimilia ꝓpoſita ſalubria valentia ad cuſtodiam lingue. De hiis barris ſiue vectibus habet̄ prouer. xviii. Frater qui iuuat̄ a fratre quaſi ciuitas firma. ⁊ iudicia quaſi vectes vrbiū. propoſita ex iudicio rationis facta ſunt quaſi vectes vl̄ quaſi barre. Raro etiam aperienda eſt porta oris. et cito claudenda. Sapiens. Ad ſūmam ꝑfectionem volo te eſſe. breuiloquū rariloquum et ſubmiſſa voce loquentem. Jaco. i. Sit omnis homo tardus ad loquendū: velox ad audiēdū. Seneca. Tardiloquū te eſſe iubeo et prope erit tibi deꝰ. Idem. Aurē frequentiꝰ q̄ꝫ linguā accōmoda. Sicut enī multiloquiū frequenter habet peccatū: ſic breuiloquiū valet ad hoc vt caueatur peccatū. Triplicē clauem debet habere porta oris. Prima ſeruatur in archa cordis. Secunda in manu prelati. Tertia in manu dei. Clauis cordis ē neceſſaria. quia locutionē viri religioſi debet precedere mentis deliberatio. Hieronymꝰ. priꝰ veniat ſermo ad limā q̄ꝫ ad linguā. eccleſiaſtici. v. Ne temere loquaris. eccleſiaſti. iiii. Noli citus eſſe in lingua tua. Item eiuſdem xxi. Verba prudentium ſtatera ponderabuntur. Sapiens habet os in corde. i. in cordis poteſtate. et diſpoſitione. Stultus cor in ore. In eodem. In ore fatuorū cor illorū. et in corde ſapientū os illorū. Secūda clauis in manu prelati eſt. Unde religioſus anteq̄ꝫ loquatur a prelato ſuo licētiā debet petere. Qui ei neſciente aut nolente prelato. ad loquendū portam oris aperit poſtq̄ꝫ clauē ei tradidit. fractor templi ſpiritualis eſſe videtur. et quaſi fur faciendo clauem contra clauē. Tertia clauis in manu dei eſſe dicitur. Quocirca religioſꝰ anteq̄ꝫ loquatur orationē debet ad deum premittere. cuius eſt linguam gubernare. vt linguam regat ne in ea offendat. orās cū propheta. Dn̄e labia mea aperies: et os meum annunciabit laudem tuā. pſalmo l.

Capitulū xli. de liii. liiii. et lv. inſtrumētis vbi de multiloquio ⁊ vanis ſermonibus ac riſu fugiendis.

Quinquageſimū tertiū inſtrumentū ē (Multū loqui non amare) De quo ſaluator noſter ait mathei. vi. Nolite multū loqui. Et ſeneca vt ſuperius inductū eſt ait. Tardiloquū te eſſe iubeo: ⁊ prope erit tibi deus. Ubi notandū ꝙ a multiloquio cauendū eſt multiplici ratione. Primo q̄ꝛ hominē reddit odioſum: Pauciloquiū vero amabilem. Unde philoſophꝰ queſitus quomodo quis homibus poſſet placere. reſpōdit Si geſſeris optima et locutus fueris pauca. eccleſiaſtici. ix. Terribilis eſt ī ciuitate ſua hō linguoſus: et temerarius in verbo ſuo odibilis erit. Secundo quia impedit conuerſionem homīs. Job xi. Nunquid vir verboſus iuſtificabitur? Tertio quia dicitur prouerbiorū x. In multiloquio non deerit peccatū. Et ecceleſiaſtici xx. dicitur. Qui multis vtit̄ verbis. ledit animam ſuam. Quarto quia ſignū eſt ſtultitie. eccleſiaſtes x. Stultus verba multiplicat. Quinto quia vbi eſt multiloquiū. ibi eſt frequēter egeſtas ſicut vbi multum eſt de palea. ibi parū eſt de grano. puer. xix. Qui tantū verba ſectatur nichil habebit. Sexto quia magna vtilitas eſt in cauēdo a multiloquio. eccleſiaſtici. xix. Qui odit loquacitatem extinguit maliciā.

Quinquageſimū quartum inſtrumentū eſt (Verba vana aut riſui apta non loqui) De quo apoſtolus inquit. ſcđe thi. ii. Prophana et vaniloquia deuita. Ubi nota ꝙ ſunt vana verba. que ſunt inutilia. Job xxvii. Ut quid ſine cauſa vana loquimini? Secundo vana dicunt̄

que ſunt ſuperflua. ad thitū. i. Sunt multi i
obedientes. vaniloqui et ſeductores. Ter
tio vana dicuntur ſine ratione prolata / p̄rie
ad thi. p̄io. A quibus quidē oberrantes con
uerſi ſunt in vaniloquiū / Uerba vero riſui ap
ta dicunt / que riſum mouent ſiue prouocāt / ſi
cut ſunt ſtultiloquia / cachinationes. ſcurrili
tates et huiuſmodi / que ab ore religioſi oīno
debent eſſe aliena / Unde apoſto. ad ephe. v.
inquit / nō nominetur in vobis (ſicut decet ſā
ctos) turpitudo aut ſtultiloquiū aut ſcurrili
tas que ad rem / id eſt vtilitatē non pertinet
ſed magis gratiarum actio. ¶ Quinquage
ſimum quintū inſtrumentu eſt (Riſum mul
tum aut excuſſū non amare / Nota ꝙ non ꝓ
hibetur riſus moderatus / Tum quia homo
naturaliter eſt riſibilis / Tum qꝛ religioſus
debet eſſe vultu ſerenus / non turbulentus vl'
indignabundus: ſed prohibetuꝛ īmoderatus
ſiue exceſſiuus. ¶ Ubi notandū ꝙ virū religi
gioſū multū decet / vt diſciplinā in riſu ſeruet
Quis riſus ſit reprehenſibilis / oſtendit ſene
ca hiis verbis / Miſcebis interdū ſeriis iocos
ſed temperatos: et ſine detrimento dignatio
nis et verecundie / Nam reprehenſibilis riſꝰ
eſt. ſi īmoderatus. ſi pueriliter effuſus. ſi muli
ebriter fractus / Item riſus ſit ſine cachino.
Notandū hic ꝙ luctus in hac valle lachry
marū debet eſſe diſcipulo frequens ⁊ multꝰ:
riſus vero rarus et modicus / Et hoc triplici
ratione. Primo exemplo xp̄i / De cuius lu
ctu habetur in multis locis ſacre ſcripture. ſ.
luce xix. Jo. xi. Et ad hebre. v. / De riſu xp̄o ciꝰ
in hac vita preſenti nūꝗ legimus. Secun
do quia riſus habet maledictionē eius / lu. vi
Ue vobis qui ridetis / Luctus vero habet eiꝰ
benedictionē. Math. v. Beati qui lugent. /
Hierony. in epiſtola ad heliodoꝝ / Nō eſt trā
ſitꝰ de deliciis ad delicias / Longꝰ riſꝰ ꝑpetuo
cōpēſādꝰ eſt fletu / Delicatꝰ es ſi vis hic gaude
re in ſeculo. et poſtea regnare cū xp̄o. Ter
tio quia riſus imoderatus vacuā reddit ani
mam bonis omibus / Baſilius in exameron
Jocus ſiue riſus remiſſā efficit aīam ſiue ne
gligentem erga dei precepta / nec delicta ſua
poteſt ad memoriā reuocare: ſed obliuiſcitur
nec ſe inſtigat ad penitentiā: et ita paulatim
omibus bonis priuatur / Item criſoſto. ſuper
math. Nullū habebit acceſſū cōpūctionis ge
mitus. vbi fuerit īmoderatus riſus ac iocus /
Quarto quia vbi riſus īmoderatus ibi nul
la grauitas ⁊ diſciplina eſſe poteſt / ideo Hie
ronymus vbi ſupra ait. Ridere ⁊ ludere ſecu
laribus derelinque / grauitas tuā perſonā de
cet. Quinto qꝛ riſus exceſſiuus odibilem
facit hominē. Seneca. Odibilem facit hoīeʒ
riſus / aut ſuperbus aut elatus aut malignꝰ
aut furtiuus. aut aliis malis enotatus. ¶ Se
cundo notandū ꝙ inter riſum diſciplinatū ⁊
indiſciplinatū differentia eſt. eccleſiaſtici xxi.
Fatuus in riſu exaltat vocem ſuā: vir autem
ſapiens vix tacite ridebit / Riſus indiſciplina
tus eſt velut ebulitio ſtultitie. prouer. xv. Os
fatuorū ebulit ſtultitiā / Eſt etiā velut ſonitꝰ
ſpinarū in igne. eccleſiaſtici vii. Sicut ſonitꝰ
ſpinarū crepitantiū ſub olla: ſic riſus ſtulti.
Riſus indiſciplinatus aliquando eſt inuidie
aliquando perfidie / aliquando inſanie / De
p̄io dicit poeta. Riſus abeſt niſi quē viſi fe
cere dolores. De ſecundo dicitur prouerbi. x
Quaſi per riſū ſtultus operatur ſcelus / De
tertio dicit Aug. Malunt ſapientes ſe habe
re ſanos lugentes ꝙ freneticos ridentes.

¶ Capitulum xlii. de inſtrumento lvi. vbi de
vtilitate audiendi lectiones ſanctas.

Quinquageſimū ſextū inſtrumētuʒ eſt
(Lectiones ſanctas libenter audire)
De quo hiero. Scripturas diuinas ſe
pius lege. imo lectio ſacra de manu tua nūꝗ
deponatur / Dicit autē ſanctus pater lectio
nes ſanctas audiendas eſſe: vt excludat va
nas et noxias ⁊ inutiles ſiue damnoſas. libē
ter dicit ſcʒ cum attentione ⁊ deſiderio profi
ciendi / ſecūdū illud eccleſiaſtici. iii. Auris bo
na audit cū omi concupiſcentia ſapientiam.
¶ Ubi notandū ꝙ lectio ſacra plurimas ha
bet vtilitates: et potiſſime duodeci / que diſci
pulum multuʒ mouere debēt ad libēter cum
magna cordis concupiſcentia ad lectōnes ſā
ctas audiendas. Primo quidem valet ad
bonorū fructuū productionē / Nam viri de
uoti qui iuxta aquas ſapiētie que per libros
decurrunt plantati ſunt ferunt multū fructū
quia quandoqʒ bonorū operum: quandoqʒ
predicationis: quandoqʒ doctrine / Unde de
viro bono dicitur p̄s. i. In lege eius medita
bitur die ac nocte / ⁊ erit tanꝗ lignū quod plā
tatū eſt ſecus decurſus aquarū / quod fructuʒ

ſuũ dabit in tempore ſuo. ¶ Secundo valet
ad celeſtis deſiderii inflãmationẽ. Cum eni
verba diuina ſint quaſi ignis. ſicut dicitur ie
remie v. Conſtat libros qui ſunt pleni diui-
nis verbis eſſe quaſi calefactoriũ humanarũ
mentiũ. Sicut ergo in hyeme dura monachi
libenter vadunt ad calefactoriũ: ita viri ſan-
cti frigore huius mundi durante ſtant libenť
iuxta libros. vt illos legendo et audiendo ca-
lefiant in amore celeſti. Gregorius. Stude
queſo. et quotidie verba creatoris tui medi-
tare. vt mẽs tua ad celeſtia gaudia maioribꝰ
deſideriis accendatur. ¶ Tertio valet ad ani
mandum et confirmandum debiles et infir-
mos contra temptationũ bella; per hoc qđ ĩ
libris ſacris narrantur geſta virorũ fortium.
Et ideo ſicut milites mundi audiũt et legũt
libenter libros hyſtoriarũ in quibus inueniũ
tur probitates antiquorũ militũ: ita et mili
tes xp̃i libenter legunt et audiunt libros ſa-
cros. vt ex geſtis probatiſſimorũ patrum que
narrantur in eis animentur et roborentur.
¶ Gregorius. Scriptura narrat geſta ſanctoꝝ.
et ad imitationem prouocat corda infirmoꝝ.
dũqꝫ illoꝝ victricia cõmemorat contra vicio
rum prelia debilia noſtra confortat. ¶ Quar
to valet ad cauendũ demonum inſidias. Eſt
eni ſacra lectio ſicut alueus ꝑ quã fluit aqua.
in qua ſolent reſultare imagines auiũ rapa-
cium: et ideo viri ſancti libenter legunt in li-
bris ſanctis. vt intuẽtes ĩ eis fallacias demo
num melius caueant. canticorũ v. Oculi eiꝰ
ſcꝫ viri ſancti ſicut columbe ſuper riuos aqua
rum que reſident ſuper fluenta pleniſſima.
glo. Solent columbe iuxta fluenta reſidere.
vt volantiũ auium in aqua vmbrã videant ꝛ
ſic vngues vitant: ſic ſancti in ſcripturis frau
des demonũ proſpiciũt: et ex deceptione quã
attendunt. quaſi ex vmbra hoſtem cognoſcũt
et fugiunt. ¶ Quinto valet ad ſui cognitio-
nem. Eſt eni ſcriptura ſacra quaſi ſpeculum
in quo cognoſcit quis ſemetipſũ. Et ideo ſi-
cut dñe magne quotidie ſe reſpiciũt in ſpecu-
lis: ſic ꝛ ſancti in ſcripturis. Grego. Scriptu
ra ſancta oculis mẽtis quaſi ſpeculũ quoddã
opponitur. ꝛ interior nr̃a facies in ipſa videť.
Ibi feda nr̃a ꝛ pulcra nr̃a cognoſcimꝰ. ibi ſẽti
mus q̃tũ proficimus: et a profectu q̃tuꝫ lon
ge diſtamus. ¶ Sexto valet ad cõmorandũ
cũ deo. Nam in lectione auditur deꝰ loquẽs.

Ambroſius. Xp̃m alloquimur dũ oramus ip
ſum. audimus cũ diuina oracula legimꝰ et vi
detur: qꝛ videmus nunc ipſum per ſpeculum
ſcripturaꝝ. pᵃ corin. xiii. Et yſidorus. Qui
vult cũ deo eſſe. frequenter oret et legat. Nã
cum oramus ipſi cum deo loquimur: cũ vero
legimus. nobiſcum loquitur. Et in vitis pa-
trum legitur de fratre qui ait. Surgite oſcu
lamini monachos. ſancta eni ſunt ora eorũ ꝛ
ſepe loquuntur cũ deo. Et ideo viri ſancti li-
benter morantur iuxta libros. vbi ſunt cũ deo.
¶ Septimo valet ad aĩe refectionẽ. Sunt eĩ
diuini libri quaſi loca paſcualia vberrima. ps
In loco paſcue ibi me collocauit. glo. Intelli
gentia diuini ſermonis. ¶ Et ideo deuote aĩe
libenter in eis morantur. ſicut aĩalia in locis
paſcualibus. yſidorus. Scripturaꝝ altitudo
montes paſcue ſunt. ad quos cũ quiſqꝫ iuſto-
rum conſcenderit: paſcue indeficientis refe-
ctionẽ inueniſſe ſe gaudet. ¶ Octauo valet
ad ſalutaria remedia. Diuina eni ſcriptura
eſt quaſi apotheca ſpecierũ ſalutariũ et odori
ferarũ. Et ideo ſapientes libenter ad eam re
currunt pro ſalute ꝛ recreatione. Ambroſius.
Sacra ſcriptura ſalutẽ ſuggerit. vite odorẽ
fragrat. vt ſuauitatem legens capiat: non ꝑ-
cipicii crimen incurrat. ¶ Nono valet ad con
ſolationẽ in tribulatione. Sunt eni in libris
ſanctis multe conſolationes pro bonis. pᵒ mo
macha. xii. Habentes ſolacio libros ſanctos.
in manibus veſtris. Et ideo ſancti viri cũ fre
quenter tribulationes in hoc mundo patiũť.
recurrunt ad libros frequenter quaſi ad ſola
cium. Gregorius ad conſolationẽ veſtrã ſa-
cra ſcriptura preparata eſt. Tãto ergo debe-
mus magis legere. q̃to nos cõſpicimus ſub
tribulationũ faſce laſſari. ¶ Decimo valet
ad vires aĩe replendas. Libri eni aliarũ ſcien
tiarũ licet illuminent intellectũ. non tamen
accendunt affectũ. Diuini vero libri vtrũqꝫ
faciunt. yſidorus. Geminũ cõfert donum le
ctio ſcripturarũ ſacrarũ: ſiue ꝙ intellectũ mẽ
tis erudit. ſiue ꝙ a mũdi vanitatibus abſtra
ctũ hominẽ ad amorẽ dei perducit. ¶ Unde
cimo valet ad neceſſaria ĩ vita pñtis peregri
natõis cognoſcẽda. ꝛ prudẽť pſequẽda. Dia
eĩ hec docet lectio ſctã. yſido. Lectio docet qd
caueas. lectio oſtendit quo tendas. lectione
ſenſus augetur et intellectus. ¶ Duodecio
valet ad carnalia deſideria refrenanda. Hie

ronymus. Ama ſacras lectiones et carnis de-
licias nõ amabis. ¶ Preterea notandũ ꝙ ex
hoc ꝙ ſanctus pater ait lectiones ſanctas li-
benter eſſe audiendas. non eſt intelligenduꝫ
voluiſſe omino excludere. quin monachi poſ-
ſint alias artes ſiue ſcientias ad intelligenti
am ſacre ſcripture conducẽtes ſiue manudu
centes legere/ ſicut ſũt grãmatica. logica. rhe
torica. et philoſophia/ Omnes eni huiuſmo-
di ſcientie ex ordine. ⁊ intentione huiuſmodi
poſſunt dici ſancte.

¶ Capitulũ xliiii. de inſtrumento quinquage
ſimo ſeptimo: in quo de vtilitate orationis.

Quinquageſimũ ſeptimũ inſtrumentũ
eſt (Orationi frequenter incumbere)
Poſt exhortationẽ lectionis ſacraruꝫ
litterarũ ſubdit exhortationẽ orationis/ Et
merito: quia cũ teſte iohãne damaſceno ora-
tio ſit aſcenſus mentis in deũ: oratio procul-
dubio diſpoſitio maxima ẽ ad lectionẽ. debet
ei oratio lectionẽ preuenire. Jaco. i. Si quis
indiget ſapientia. poſtulet a deo. Auguſtin⁹.
¶ Oratione ſoluuntur dubia melius ꝙ inqui-
ſitione. Hortatur ergo merito ſanctus pater
diſcipulũ ſuũ frequenter orare. ¶ Unde addit
frequenter. ¶ Tum quia multũ valet depreca
tio iuſti aſſidua. Jaco. vltimo. ¶ Tum quia mi
les non debet ſcutũ orationis deponere dum
bellũ durat/ Bellũ autẽ durat dũ durat vita
preſens/ Militia ei eſt vita homĩs ſuper ter-
ram. Job vii. ¶ Item dũ durat periculũ neceſ-
ſariũ eſt dei adiutoriũ: et ideo in oratione eſt
inuocandũ. Dum durat miſeria. inuocanda
eſt dei miſericordia/ Unde apoſtolus p̃ie ad
theſſalo. v. Sine intermiſſione orate. ¶ Cir
ca orationẽ in preſenti loco notandũ ꝙ ora-
tio ad multa valet/ propt̃ que merito frequẽ-
ter eſt incũbendum illi. vt ait ſanctus pater.
¶ Primo eni placat deũ. exo. xxxii. Moyſes
orabat dicens/ ⁊c. ſequitur/ Placatuſqꝫ eſt do
minus/ Auguſtinus. Magna eſt virtus pure
orationis. que quaſi quedã perſona ad deũ in
trat et mandatũ peragit/ quo caro peruenire
nequit. Itẽ hierony. Oratio deũ lenit: lachry
ma cogit. hec mitigat: illa pungit. Item ſup
ezechielem libro x. Sicut hoſti murus oppo-
nitur. et aduerſario ex aduerſo veniẽti occur
ritur: ita dei ſententia ſanctorũ precibus frã-
gitur. Unde moyſi dicitur/ Dimitte me vt ira-
ſcatur furor meus contra populũ iſtũ. ¶ Se
cundo peccatorũ veniã impetrat. ſcḋi regum
xii. Dauid poſtꝙ orauit audiuit: dñs abſtu-
lit peccatũ tuũ a te/ Et mathei xviii. Serue
neq̃. om̃e debitũ dimiſi tibi quoniam rogaſti
me. ¶ Tertio temptationis impetũ ſedat.
In cuius figuram dicitur. numeri ii. Orauit
moyſes. et abſorptus eſt ignis/ Et luce xx. Ui
gilate et orate. ne intretis in temptationem.
yſidorus. Hoc eſt remediũ ei/ qui viciorũ tẽ-
ptamentis eſtuat/ vt quotiens quolibet tan-
gitur vicio. totiens ſe ad orationẽ ſubdat: q̃r
frequens oratio viciorũ pugnationẽ extiguit
¶ Quarto oratio ſanat morbos ſpirituales
aĩe. Jaco. vltimo/ Infirmatur quis ex vobis
inducat preſbyteros eccleſie et orent ſuper eũ
et ſi in peccatis fuerit dimittentur ei. Hiero.
Ieiunio ſanãtur peſtes corporis: oratione pe
ſtes mentis. ¶ Quinto valet ad curationẽ
infirmitatũ corporaliũ. eccleſiaſtici xviii. Fili
in tua infirmitate ne diſpicias teipſũ: ſed ora
deũ et ipſe curabit te. Jaco. vltimo. Oratio
fidei ſanabit infirmũ. ¶ Sexto vitã prolon-
gat. yſa. xxxviii. dictũ eſt regi ezechie. Audi-
ui orationẽ tuã. et vidi lachrymas tuas: et ec
ce ego adiiciã ſuper dies tuos quindecim an
nos. ¶ Septimo valet ad effugandũ demo-
nes. thobie vi. legitur ꝙ per orationẽ fugat⁹
eſt demõ ab vxore thobie iunioris. ¶ Item ma
thei xvii. et Marci ix. hoc genus demoniorũ
non eiicitur niſi oratione et ieiunio ¶ Legitur
in vitis patrũ/ ꝙ per orationẽ vnius impedi
tus eſt vnus demõ. per magnũ tempus (quẽ
Julianus in perſidem mittebat) ne trãſiret.
¶ Octauo valet ad victoriam habendã de ho
ſtibus. exo. xvii. Cuꝫ leuaret manus moyſes
vincebat iſrael/ Judich iiii. Memores eſtote
moyſi ſerui dei. qui amaleth nõ ferro pugnã
do. ſed precibus ſãctis deiecit. glo. ſuper librũ
numeri. Plus valet vnus ſanctus orando/ ꝙ̃
innumeri peccatores preliando. Oratio ſan
cti celum penetrat. quomodo in terris hoſtes
non vincat: Auguſtin⁹ ſuper apoca. omelia
decima. Quotiens perſecutiones irrogant
eccleſie: ſanctorũ orationibus aut mouentur
aut temperantur. ¶ Nono oratio liberat in
periculis tribulationũ. pſ. Ad dñm cũ tribu-
larer clamaui. et exaudiuit me. Et Ambroſi⁹
Bonũ ſcutũ oratio/ quo omĩa aduerſarii ſpi-

cula repelluntur. Unde pſalmiſta / Inimici
mei detrahebant michi: ego autem orabam /
Criſoſtomꝰ de reparatione lapſi / Oratio ec-
cleſiaſtica et continua ſoluit petrū a vinculis /
et pauli dilatauit ꝑdicationis fiduciā / Ora-
tio caminū ignis extinxit / Oratio concluſit
ora leonū. oratio ſterilem fecundauit. oratio
cornelii celos penetrauit. oratio publicanum
iuſtificauit. hec criſoſtomus. Unde vltimū re
fugiū in omni neceſſitate cū alia remedia de
ſūt eſt oratio ipſa. ſecūdi palip o. xx. Cū igno-
ramus quid agere debeamus hoc ſolū habe-
mꝰ reſidui vt oculos noſtros ad te dirigamꝰ.
Decimo valet oratio ad impetrandū bo-
na. Math. xxi. Omia quecūqꝫ petieritis in
oratione: credētes accipietis. Et luce xi. Pe-
tite et dabitur vobis. Undecimo oratio fa
miliaritatem dei confert. ps. cxliiii. Prope ē
dn̄s omibus inuocantibus eū. Et Bernar. ī
epiſtola quadam. Oratio eſt hoīs deo adhe-
rentis affectio et familiaris quedā et pia al-
locutio et ſtatio illuminate mentis ad ſerui
endum deo ꝙdiu licet. Item effrem in libro
de luctaminibus ſeculi. Orationes ſancte et
pure confabulationes et colloquia dei ſunt;
et magna exultatione ad dn̄m in celum aſcē
dunt / Angeli et archangeli cum gaudio eis
occurrunt: et ſuſcipientes eas vſqꝫ ad thronū
glorie dei ſancti perducunt. Duodecimo
oratio totam curiā celeſtem quaſi quadā re-
dolentia delectat / apoca. v. Habētes fialas
aureas plenas odoramentorū que ſunt orati
ones ſanctorū / Criſoſtoꝰ. ſuper math. Sicut
thimiama bene confectū delectat hominem
odorantem: ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante de
um. Uis autē ſcire dignitatē eius mox vt de
ore proceſſerit ſuſcipiunt eā angeli manibus
ſuis et offerunt ante deum.

Capitulum quadrageſimumquartum de lviii. inſtrumento vbi de penitentia.

Quinquageſimū octauū inſtrumentū
eſt (Mala ſua preterita cum lachry-
mis vel gemitu quotidie in oratione
deo cōfiteri. et de ipſis malis de cetero emen
dare) Merito ſanctus pater inter inſtrumē
ta bonorum operū penitentiā annumerat /
Tum quia poſt lapſū eſt vnica via peruenië
di ad deū / Auguſtinus in omelia de peniten-
tia. Nullus hoīm tranſit ad xp̄m vt incipiat
eſſe quod non erat niſi per penitentiā / Unde
ſecunda tabula eſt poſt naufragium in mari
magno huius ſeculi / vt dicit Hieronymus.
Quare lu. xiii. dicit ſaluator. Si penitentiā
non egeritis ſimul omēs peribitis / Tum ſe
cundo. quia penitentia ad regnū conducit ce
lorū. Math. iii. Penitentiam agite appro-
pinquabit regnū celorum / Criſoſtomꝰ in ſer
mone de penitentia / O penitentia que pec-
cata deo miſerāte relaxas. paradiſū reſeras.
cōtritum ſanas. triſtem exhilaras. vitam de
interitu reuocas. ſtatum reſtauras. honorē
renouas. fiduciā reformas. et gratiam abun
dantiorem recuperas. Eſt autem hic notā
dum ꝙ ſanctus pater Benedictus ſeptē con
ditiones tangit in hoc inſtrumēto / quas ne-
ceſſario penitentia vtilis et fructuoſa debet
habere. Prima eſt ꝙ ſit integra: quod no-
tatur cum ait mala. In hac eni generalitate
cuncte includuntur ſpecies peccatorum / de
quibus omibus penitere neceſſe eſt / Impoſſi
bile quidē eſt vnū remitti ſine alio. Auguſti.
libro de penitentia / Sunt plures quos peni
tet peccaſſe ſed non omino: reſeruantes ſibi
quedam in quibus delectentur / non aīaduer
tentes dn̄m ſimul mutum ⁊ ſurdum a demo
nibus liberaſſe: per hoc docens nos nūꝙ niſi
de oībus ſanari / Et ideo Ezechielis xviii. dr̄
Conuertimini et penitentiam agite ab oībꝰ
iniquitatibus veſtris. Secunda eſt ꝙ ſit hu
milis et accuſatoria quod notatur cū dicitur
ſua. Debet eni penitens propria peccata nō
aliena cōfiteri: ⁊ ſibiipſi et nō alteri illa aſcri
bendo. ſecundū illud ps. xxxi. Dixi cōfitebor
aduerſū me iniuſtitiam meam dn̄o / Et ſecū-
di regū vltio / Ego ſum qui peccaui: ego ſum
qui inique egi / Et prouer. xviii. Juſtus prior
accuſator eſt ſui. Tertia eſt ꝙ ſit doloroſa
quod notatur cum dicitur / Cum lachrymis
vel gemitu. Penitētia autē vera vt ait Am-
broſius eſt dolor cordis et amaritudo anime
ꝑ malis que quiſqꝫ cōmiſit / Hinc propheta
ait ps. vi. Laboraui in gemitu meo. lauabo ꝑ
ſingulas noctes lectū meuꝫ: lachrymis meis
ſtratum meū rigabo. Merito habendus eſt
magnus dolor et gemitus cordis de peccato
cōmiſſo / Tum propter offenſe diuine maie-
ſtatis celſitudinē. Tum ob diuine legis trāſ-
greſſionē. Tum ob impiā abuſionem benefi

cioꝝ dei. tum ob damnoſā ſeparationē a deo.
tū ob ignominioſam captiuitatē ſub demo-
nibus. tū pꝛopter peccatoꝛū vilitatē que oīa
concurrunt in peccato moꝛtali. Quare iere.
ſexto dicitur. Filia populi mei accingere cili-
cio et conſpergere cinere. glo. docet vt cōuer-
tantur ad penitentiā. luctū fac tibi vnigeniti.
hoc dicit ad deſignandū magnitudinē dolo-
ris qui habendus eſt pꝛo peccato cōmiſſo: qꝛ
vt ait gloſa. Nichil amplius dolemus ꝙ vni
genitū vel ſolū perdere filiū. Conſiderandū
ꝙ notanter inquit ſanctus pater cum lachꝛy
mis vel gemitu confeſſionem. faciendaȝ eſſe
peccatoꝛū. quia non ſemper excuti poſſunt la
chryme corpoꝛales. Sufficit autem ad peni-
tentiam ipſe gemitus coꝛdis. Auguſtinus in
libꝛo de penitentia. Recte penitēs quicquid
poſt purificationem cōtraxit ſoꝛdiū opoꝛtet
vt abluat ſaltē lachꝛymis mentis. Quar
ta eſt vt ſit continua quod notatur cum dicit
quotidie. De quo Auguſtinus libꝛo de peni
tentia. Doloꝛ in penitentia quotidie cuſtodi
atur. Item. Quid reſtat nobis. niſi dolere in
vita. Vbi eni doloꝛ finitur. deficit penitētia.
Bernardus in ſermone de penitentia. Verꝰ
penitens ſemper eſt in laboꝛe ⁊ doloꝛe. dolet
de pꝛeteritis. laboꝛat de futuris cauēdis. Ve
ra ſiquidē penitentia eſt ſine intermiſſionis
tempoꝛe de peccatis dolere: ſic plangere com
miſſa ne cōmittat plangēda. Unde dicebat
Abbas felix vt habetur in vitis patrum. Si
cut vmbꝛā coꝛpoꝛū circūferimus: ſic cōpuncti
onem debemꝰ circūferre. Hinc vt beatꝰ Gre
goꝛius teſtatur in moꝛalibus mentes fideliū
ſine amaritudine eſſe neſciunt. Eſt tamen
notandum. ꝙ penitere contingit dupliciter.
vt dicit ſanctus Thomas in tertia parte. q.
lxxxiiii. articulo ix. videlicet ſecundum actuȝ
et ſecundū habitum. Actu quidē impoſſibile
eſt ꝙ homo continue peniteat: quia neceſſe ē
ꝙ actus penitentis ſiue interioꝛ ſiue exterioꝛ
interpoletur ad minus ſomno. ⁊ aliis que ad
neceſſittatē coꝛpoꝛis pertinent. Aliomodo di
citur penitere ſecundu habitū. Et ſic opoꝛtet
ꝙ homo cōtinue peniteat. Et ꝙtū ad hoc ꝙ
homo nūꝙ aliquid contrariū faciat peniten
tie: per quod habitualis diſpoſitio peniten-
tis tollatur. et ꝙtum ad hoc ꝙ debet in pro-
poſito gerere ꝙ ſemꝑ peccata pꝛeterita diſpli
ceant. Quinta conditio eſt. vt ſit ſatiſfacto

ria quod notatur cū dicitur in oꝛatiōe. Oꝛa
tio autē eſt vna pars ſatiſfactionis. Ait eni
beatus Auguſtinus ſuper ps̄. xlii. Hec eſt ei
inquit iuſtitia hominis in hac vita. oꝛatio. ie
iuniū. et obedientia. Vis oꝛationē volare ad
celū: fac ei duas alas ieiuniū. et elemoſinam.
Debet autem penitens ſatiſfacere de cōmiſ-
ſis. Nam vt ait yſidoꝛus libro ethimo. peni-
tentia eſt appellata quaſi punientia: eo ꝙ ho
mo in ſe penitendo punit qđ male admiſit.
Et Auguſtinꝰ in quadā epiſtola. Hoc eſt opꝰ
penitentis. vt id mali quod fecit impunitū eſ
ſe non ſinat. Joelis ii. Cōuertimini ad me in
toto coꝛde veſtro. Et ſequitur. Scindite coꝛ-
da veſtra. et non veſtimenta veſtra. Luce iii.
Facite dignos fructꝰ penitētie. vbi glo. inter
linearis dicit. i. vidictā ꝑ q̄litate culpe. Sex
ta eſt ꝙ ſit recte oꝛdinata. quod tunc fit quan
do non pꝛopter imminentia ſupplicia. aut in
cōmoda tempoꝛalia: ſed propter offēſionem
diuine maieſtatis. ⁊ culpe vilitatem peccaſſe
penitet. quod notatur cū dicitur: dn̄o. ps̄ xxxi
Dixi confitebor iniuſtitiaȝ meam dn̄o. i. ad
iuſtitiam dei. Joſue vii. Fili mi da gloꝛiā do-
mino deo iſrael et confitere. Septima eſt
vt vera et non ſimulata ſit. quod tangitur cū
dicitur. Et de ipſis malis de cetero emenda
re. id eſt in poſterū ipſa mala non reiterare. ſi
ue iterū nō cōmittere. Hoc quippe vera pec
catoꝛū confeſſio requirit. Gregoꝛius. Vera
penitentia eſt anteacta deflere: et deflenda
iterum nō committere. Nam qui ſic alia de-
ploꝛat. vt tamen alia committat. adhuc peni
tentiam agere aut ignoꝛat. aut diſſimulat.
Et ambꝛoſius. Penitentia eſt mala pꝛeteri-
ta deplangere. ⁊ plangenda iterū non cōmit
tere. yſidoꝛus de ſūmo bono. Multi lachꝛy-
mas indeſinenter fundunt. et tamen peccare
non deſinunt. Sed deriſoꝛ ⁊ non penitens ē
qui adhuc agit pꝛopter quod penitet. Nec vi
detur deū poſcere ſubditus. ſed ſubſannare ſu
perbus. Canis reuerſus ad vomitū eſt pecca
toꝛ rediens ad peccatum. Bernardus in ſer-
mone de penitentia. Si ergo vis verus peni
tens eſſe. ceſſa a peccato. Noli amplius pec-
care. quia inanis eſt penitentia quam ſequēs
coinquinat culpa.

Capitulum xlv. de lix. et lix. inſtrumen-
tis. vbi de non perficiendis deſideriis carnali
bus. ⁊ odienda pꝛopꝛia voluntate.

Quinquageſimū nonū inſtrumentum
eſt (Deſideria carnis non perficere)
Ut ait Caſſiodorus/ deſideria carnis
ſunt delectationes quas caro ſuggerit/ Aug.
libro de ſymbolo/ Ad deſideria carnis perti-
nent illecebre voluptates/ Talia non ſunt ꝑ
ficienda vt ait ſanctus pater.i. conſenſu vo-
luntatis opere adimplenda/ quod hortatur
apoſto.ad ro.xiii.dicens. Curam carnis ne
feceritis in deſideriis/glo.illicitis. Et ad ga.
v.inquit. Spiritu ambulate et deſideria car
nis non perficietis. Ubi notandum vt ait
gloſa ꝙ non ait non habueritis/ quia nō ha
bere deſideria carnis non poterant/ſꝫ inquit
non perficietis.i.nō opera eorum cōſenſu vo
lūtatis implebitis/ Unde Aug.de ꝟbis apoſto-
li ſuper illud/ Non regnet peccatū ꝛc.inquit
nō dicit/ Noli habere deſideria mala/ Quo
modo eni in hac carne mortali/vbi caro con-
cupiſcit aduerſus ſpiritū.ꝛ ſpiritus aduerſus
carnem/nō habes deſideria mala/ Illō ergo
fac vt nō regnet peccatum ī tuo mortali cor-
pore ad obediendū deſideriis eius/ et ſi ſunt
deſideria non eis obediatur ne iniquitas do
minetur/ Cauſam autē quare deſideria car-
nis perficienda nō ſunt: apoſtolus Petrus aſ
ſignat dicēs/ Cariſſimi obſecro vos tanꝗ ad
uenas et peregrinos abſtinere a carnalibus
deſideriis.que militāt aduerſus aīam.i.con-
tinue pugnant/ quia caro cōcupiſcit aduerſꝰ
ſpiritum.et ſpūs aduerſus carnē/ad gala.v.
Ubi notādum ꝙ deſideria carnis militāt
aduerſus aīam multipliciter. Primo con
tra bonū nature/et hoc ꝙtum ad intellectuꝫ.
quia venter pinguis ſenſum ebetem facit.ec
cleſiaſtes ii. Propoſui a vino abſtrahere car-
nem meam.vt animū trāſferam ad ſapiētiā.
gloſa/ Ebrietas animi vigorē mutat. Se
cundo ꝙtum ad affectū.quia quaſi ī naturā
pecoris hoīem vertūt per aſſimilationē/ ps.
xlviii. Comparatus eſt iumētis inſipiētibus/
et ſimilis factus eſt illis. Tertio militāt cō
tra bonum gratie/ quia qui in carne ſūt deo
placere nō poſſūt.ad Roma.viii.id eſt/ Qui
poſt concupiſcētias carnis eunt.et carnis vo-
luptatibus delectātur/deo placere nō poſſūt
Quarto militant contra bonū glorie: qꝛ
ducūt ad eternam mortem.yſa.xxiiii. Amara
eſt potio bibentibus illā/ Ducit eni potio de
ſideriorū carnalium.ad ſempiternam amari
tudinem. Dicit beatꝰ Gregorius/ Quid in
ſanius ꝙ pro momentanea delectatiōe eter-
nis ſe penis obligare/ Optime ergo cōſulit
ſanctus pater.diſcipulum ſuū vt carnis deſi-
deria non perficiat. Quinquageſimum
nonum inſtrumentū eſt (Voluntatē propriā
odire) Propria volūtas odio habenda dicit/
ſingularis aut priuata quam nec lex dei ap-
probat: nec patrū auctoritate firmatur/ Unde
Bernardus in ſermone de lepra/ Volūtatē
dico propriam.que nō eſt cum deo et homibꝰ
ſed noſtra tātum/quādo quod volumus non
ad honorem dei.nō ad vtilitatē fratrum: ſed
propter noſipſos facimus/nō intēdētes pla-
cere deo et prodeſſe fratribus/ ſed ſatiſfacere
propriis motibus animorū/ Talem propriā
volūtatem odire.merito ſanctus pater diſci-
pulū ſuum docet. Ubi notandū eſt ꝙ quat
tuor rationibus propria voluntas eſt odien-
da. Prīa eſt quia eſt inimica deo/ Bernar
dus in ſermone predicto/ Hec eni aduerſus
deū inimicicias exercet/et guerram crudeliſ
ſimam/ Et in ſermone paſce ita loquit/ Por
ro volūtas propria quo furore dominū maie
ſtatis impugnet.audiant et ſerui proprie vo-
lūtatis/ Primo ſubtrahit ſemetipſum.et ſub
ducit eius dn̄ationi/cui tanꝗ auctori ſeruire
debuerat dū efficitur ſua/ Sed addit ad hoc:
Et ꝙtum in ſe eſt omīa quoqꝫ que dei ſūt tol
lit et dirrupit/ Quē eni modū imponit ſibi
humana cupiditas/ Dico fiducialiter nemi
qui ſit in propria volūtate.poſſet mūdus vni
uerſus ſufficere/ Ipſū autē et ꝙtum in ipſa ē
deum perimit voluntas propria/ Omino ei
vellet deum peccata ſua aut vīdicare nō poſ-
ſe.aut nolle aut neſcire/ Vult ergo eum non
eſſe deū: que ꝙtum in ipſa eſt.vult eū aut im
potentem aut iniuſtum eſſe.aut inſipientem/
hec bernardus/ Hieronymꝰ in epiſtola. Tm̄
virtuti adicies.ꝙtum proprie volumtati ſub
traxeris/ Propria volūtas deū impugnat/et
aduerſus eum extollitur/ Ipſa eſt que para-
diſum expoliat et infernū ditat. Secunda
ratio.quia omīa bona opera priuat precio ꝛ
virtute ſua/et meritum euacuat/ Bernardꝰ
ſuper cant/ Grande malū propria voluntas/
qua fit vt bona tua non ſint bona/ Eteni ſi i
die ieiunii mei inuenitur voluntas mea.non
tale ieiuniū elegit ſponſus.nec ſapit illi ieiu
niū meum/quod non lilium obedientie: ſꝫ vi

cium proprie voluntatis ſapit. Ego ergo nõ
ſolum de ieiunio. ſ3 de ſilentio meo. de orati-
one. de lectione. de opere manuu3. poſtremo
de omĩ obſeruantia monachi vbi inuenitur
voluntas ſua in eo. et non obedientia magi-
ſtri ſui id ipſum ſentio: minime prorſus obſer
uantias illas (et ſi bonas in ſe) tamen inter
virtutes cenſueri deputandas. Tertia ra
tio quia eſt contraria perfectioni religionis.
Euſebius in epiſtola. Illũ diem tantũ te be-
ne vixiſſe puta. in quo voluntatẽ propriã ab-
negaſti. et deſideriis tuis reſtitiſti. Quarta
ratio quia ſicut ex cõmuni voluntate multa
bona ſequuntur: ita ex propria vniuerſa ma-
la et ſcandala oriuntur. Bernardus ĩ ſermo
ne paſce. Voluntatẽ quidẽ propriã dimittẽs
nichil amittimus. imo et lucramur plurimũ
cõmutantes illam in melius: vt cõmunis fi-
at que propria fuit. Porro communis volũ-
tas caritas eſt. Via peccatorũ eſt ꝓpria vo-
luntas. que eſt ſuperbia ex qua omĩa mala: ſi
cut ex cõmuni ſunt bona. Unde enĩ ſunt ſcã-
dala. niſi ꝙ propriã ſequimur volũtatẽ. Ber
nardus ſuper cantica. Sicut propria volun-
tas dei. fons et origo eſt totius boni: ita pro-
pria voluntas homĩs. totius mali eſt exordi-
um. Anſelmus libro de ſimilitudinibꝰ. Pro
pria voluntas eſt velut regina adultera. que
ſe cuidam regi adultero coniunxit. i. diabolo
ex quo tres filios genuit. ſc3 delectationẽ. cu-
rioſitatem. et exaltationem. Ex hiis vero tot
alii filii et nepotes ſũt geniti. vt numerari nõ
poſſit eorũ excercitus. Ex delectatione nãq3
naſcitur luxuria. adulteriũ. fornicatio. vẽtris
ingluuies. ĩmundicia. ebrietas et alia huiuſ-
modi. Ex curioſitate. inquietudo. ſuſurratio
detractio. et huiuſmodi. Ex exaltatione vero
inanis glia. inuidia. triſtitia. auaricia. ⁊ alia
huiuſmodi. Quinta ratio eſt quia eſt cru
delis et dure conditionis. Bernardus. Nul
lu3 aliud onus grauius ipſi homini ꝗ̃ ꝓpria
voluntas. Quis ei tam neꝗ̃ dñs. quis adeo
crudelis tirannus. qui non multo ãplius ſub
iecto ſibi ſeruulo parcat: ꝗ̃ homis ipſius pro
pria voluntas? Nunꝗ̃ quieſcere nũꝗ̃ ſub ea
pauſare licet. Quo te amplius ad obedien-
dum ſibi nouerit fatigari. eo amplius vrget.
quo magis inſtigat. eo grauius onerat tanꝗ̃
crudelis abſq3 pietate. et ſine miſericordia.

Capitulum xlvi. de lx. et lxi. inſtrumentis vbi ꝙ obediendum ſit etiam malis prelatis. et de iactantia fugienda.

Sexageſimum inſtrumentũ artis ſpiri
tualis eſt (Preceptis abbatis in omni
bus obedire. etiã ſi ipſe aliter quod ab
ſit agat: memor illius dñici ꝑcepti. que dicũt
facite: que autẽ faciunt facere nolite) Quis
per obedientiã propria volũtas mactatur vt
ait beatus Gregoriꝰ: recte ſãctus pater poſt
odiũ proprie voluntatis. de obedientia ſubiũ
git dicens. obediendũ eſſe preceptis abbatis
in omĩbus. Ad collo. iii. Filii obedite paren-
tibus per omĩa. hoc enĩ placitũ eſt dño. gloſa
placet deo ſi per oĩa obeditis: ita tamen ſi in
dño obeditis. Ubi notandũ ꝙ ſicut actio-
nes naturales procedunt ex potentiis natu-
ralibus: ita etiam operationes humane. pro
cedunt ex humana voluntate. Oportuit au
tem in rebus naturalibus. vt ſuperiora moue
rent inferiora ad ſuas actiones. per excellen-
tiam naturalis virtutis collate diuinitꝰ. Sic
etiam oportet in rebus humanis. ꝙ ſuperio-
res moueant inferiores per ſuam voluntatẽ
ex vi auctoritatis diuinitus ordinate. Mo-
uere autẽ per rationẽ et voluntatẽ. eſt preci-
pere. Et ideo ſicut ex ipõ ordine naturali di-
uinitus inſtituto. inferiora in rebus naturali
bus neceſſe habent ſubdi motioni ſuperiorũ:
ita etiã in rebus humanis ex ordine iuris na
turalis et diuini. tenentur inferiores ſuis ſu-
perioribus obedire. Quare dicit apoſtolꝰ ad
hebre. vltimo. Obedite ꝑlatis veſtris et ſub-
iacete illis. Sunt autem circa hoc inſtrumẽ-
tum notanda tria. Primo de hiis que obe
dientiam iuuant. Secundo de hiis que ad
uerſantur obedientie. Tertio de partibus
obedientie. Circa primũ notandum ꝙ qui
q3 ſunt que ſolent valere ad hoc ꝙ aliquid ſit
magis tractabile vel flexibile. et ſimilia hiis
valent ad hoc ꝙ cor alicuius ſit magis obedi
ens. Primũ eſt ſeparatio rei ab aliqua re
minus flexibili cui adherebit. vt patet ĩ corio
adherẽti ligno. qꝺ flecti nõ poteſt niſi a ligno
ſeparetur: ſic oportet ad hoc ꝙ aliquis perfe
cte obediens fiat. vt voluntatem ſuã ſeparet
ab omi re temporali. et eam recolligat: vt ha
beat eam paratam. quando mandatum ſu-
perioris venerit. ſecundũ illud ꝓphete in pſ.

Paratus ſum et non ſum turbatus. Itē Pa
ratum cor meum deus. paratum cor meum.
Bernardus. Paratum ad ſublimia. paratū
ad vniuerſa quecunqꝫ p̄ceperis. Auguſtin⁹
Verus obediens mandatum non procraſti-
nat. ſed parat aures auditui. linguam voci.
manus operi. pedes itineri: ꝛ ſic totū intra ſe
colligit. vt mandatum peragat imperantis.
Ut abraham magis obediens eſſet deo. dn̄s
voluit eum ſeparari ab oī re temporali/ dans
ei tria precepta/ quorū. Primo voluit eum
ſeparare ab hiis a quibus ortum duxerat. ge
neſis xii. Egredere de terra/ et de cognatione
tua/ et de domo patris tui. Secundo a ſe
ipſo/ q̄tum ad carnalia deſideria/ Gene. xvii
Circūcidetur ex vobis omne maſculinū. Cir
cunciſio in carne facta. monebat ad reſecatio
nem deſideriorum ſuperfluorum carnalium/
ideo fiebat in membro in quo maxime concu
piſcentia ſeuit. Tertio ab eo quod ortum
duxerat ab ipſo. geneſis xxii. Tolle filium tu
um vnigenitum quem diligis yſaac. ꝛc. Se
cundum valens ad tractabilitatem eſt exili-
tas/ vt patet in virga que propter exilitatem
flexibilis eſt/ etiam fenum ſi ſit tenue vel exi-
le flecti poteſt: ſic exilitas humilitatis multū
valet ad obedientiā. Ideo apoſtolus loquēs
de obediētia xp̄i/ premittit de eius humilita-
te dicens. Humiliauit ſemetipſum/ et cetera
Philip. ii. Auguſtinus xiiii. libro de ciuitate
dei. Obedientia niſi humilium eſſe non po-
teſt. Cum humilitas ſit ſenſus proprie vacui
tatis: humilis habet vnde ſēſum alienum re
cipiat. tanq̄ qui vacuus eſt a ſuo. Et qui ſen
ſum alienum recipit niſi ſit aperte malus/ re
cipit alienam voluntatem: et ſic fit obediens
Superbus prius exibit de ſenſu ſuo q̄ recipi-
at ſenſum alienum vel alienam voluntatem/
et fiat vere obediens. puerbioꝝ. xxvi. Vidi-
ſti hominem ſapiētem ſibi videri: magis illo
ſpem habebit inſipiens. Cibus in quo nimis
eſt de ſale quaſi perditus eſt/ facilius ſal cibo
additur q̄ ſubſtrahatur: ſic ille in quo propri
us ſenſus nimis abundat. non eſt aptus reli-
gioni. Unde facilius homo ſimplex religioſ⁹
efficitur. q̄ homo ſtultus. Tertium eſt ali
cuius liquoris admixtio. vt pellis dura vngi
tur vt ſit tractabilior: et terre dure aqua mi-
ſcetur. Similiter vnctio gratie neceſſaria eſt
vt cor magis tractabile fiat: ideo qui in reli-
gione eſt. frequenter deo debet ſupplicare in
oratione. vt obediendi ei gratiam tribuat: et
p̄lato ſuo gratiā iniungendi ei id quod ma
gis deo placet inſpiret. Auguſtinus libro cō-
feſſionum. Domīe continentiam iubes: da
quod iubes et iube quod vis. A ſimili debet
dicere religioſus deo. Obediētiam iubes: da
quod iubes et iube quod vis. Quartum
eſt calefactio. vt patet ī cera que calefacta tra
ctabilior eſt. et in metallis que ad ignem liq̄-
facta formam rei cui infundūtur facilius re-
cipiunt: ſic accendendum eſt cor hominis ad
obediendum/ oſtenſione beneficiorū iam ac
ceptorum. et generalium et ſpecialium. Item
oſtenſione beneficiorum promiſſorum. Accē-
dendus eſt inſup ignis diuini amoris ī corde
viri religioſi. maxime ex conſideratione diui-
ni amoris quem xp̄s habuit ad nos/ quando
pro nobis factus eſt obediens vſqꝫ ad mortē
crucis. qui dicit luce xii. Ignem veni mittere
in terram. Et quid volo niſi vt ardeat. Co-
gitāda autem ſepe numero. hec dignatio ſū-
ma. Dignatio qua dei filius pro nobis obe-
dire voluit patri vſqꝫ ad mortē crucis. et con
fundatur omnis arrogans et rebellis. qui eti
am in leuibus que ei ex parte dei iniungun-
tur obedire recuſat. Valet etiam ad hāc obe-
dientie accenſionem. conſideratio culparum
cōmiſſarum/ et penarum que ex hiis debent.
Bernardus. O ſi cognouiſſes q̄ multa et q̄
multis debes: videres q̄ nichil eſt quod facis
Primo debes chriſto totam vitam tuam:
qr ipſe pro tua poſuit ſuam. Secundo exi-
gunt peccata mea totam vitam meam: vt fa
ciam fructus dignos penitētie. et recogitem
omnes annos meos in amaritudine anime
mee. Q̄ð ſi tertiū debitorem oſtendam qui
eum vendicet ſibi: puto q̄ deſideres gloriam
quam oculus non vidit. et cetera. Nonne ad
hoc emendum totum te et quicquid poteris
dare oportebit. Et cum omnia compleueris
non ſunt condigne paſſiones huius tempo-
ris ad futurā gloriā que reuelabit in nobis.
Q̄rto debitori debes qð es a quo totū ha
bes. q te fecit et bene fecit: et cūcta miniſtrat/
cui horū p̄ponis reddere qð debes. Itē valet
ad accēdendū cor ad obediendū miſera ſerui
tus in quā remanet qui nō p̄ficit: et libertas
atqꝫ conſolatio ad q̄ p̄uenit q p̄ficit. puer xii
Manus fortium domiabitur: que autem re

miſſa eſt tributis ſeruiet. Hoſtes hominis re
miſſi quotidie aliquid acquirunt ſuper eum.
ꝛ ſic in duram ſeruitutē eum ponūt. Homo
remiſſus ſemper habet pugnā et nūꝗ victo-
riam nec promiſſam vincenti letitiā. apoca.
ii. Vincenti dabo māna abſconditū. Quā-
tum eſt aſſuefactio. exemplo equi durioris q
aſſuefactionibus freni et circūuolutionibus
eius flexibilis efficitur ad voluntatē ſeſſoris
prouerbi. xxi. Equus paratus ad diem belli:
dñs autē tribuet ſalutē. Equus eſt religioſ9
cui niſi obedientie frenū impoſitū ſit factus
indomitus in precipiciū damnationis itur9
eſt. Quare in vitis patrū antonius precipie
bat paulo ſimplici heremite ſuere et diſſuere
veſtes et ſportulas texere et poſtea frangere:
volens voluntatē ipſius flexibilē et obedien
tem facere ¶ Circa ſecundū notandū ꝙ obe
dientie proprius ſenſus et propria voluntas
ſpāliter aduerſantur. Senſus proprius eſt q
non eſt cōmunis. circa quē reprehēſibile eſt ſi
a ſociis nō ſit ſuaſibilis: reprehenſibilius ve-
ro eſt ſi non ſit ſubiectus ei qui tenet locū dei
Maxie reprehenſibile eſt ſi deo non ſit ſub-
iectus. determinādus eſt ſenſus proprius po
tius reſpectu ſuperioris ꝙ̄ reſpectu inferioris
Sicut enī non dicitur prelatus proprietari9
q̄tum ad bona temporalia: ſi non diſponat
de illis ad voluntatē eius qui inferior eſt. ſic
nec dicendus eſt proprietarius q̄tū ad ſenſū:
ſi ſenſus eius non ſit ſubiectus ſenſui inferio
ris. Proprius ſenſus valde periculoſus eſt ei
qui in religione eſt. Bernardus in ſermone.
Lepra proprii conſilii eo pernicioſior quo oc-
culta. ꝛ q̄to plus abundat in homīe tanto ſi
bi ſanior eſſe videtur. Hec illorū eſt qui zeluꝫ
dei habent ſed non ſecundū ſcientiā ſequen-
tes errorē ſuū et obſtinati in eo ita vt nullis
velint conſiliis acquieſcere. Hii ſunt vnita-
tis diuiſores. inimici pacis. caritatis exptes.
vanitate tumētes. placentes ſibi ꝛ magni in
oculis ſuis. ignorantes dei iuſtitiā: et ſuā vo
lentes ſtatuere. Et que maior ſuperbia ꝙ̄ vt
vnus homo toti congregationi conſiliū ſuuꝫ
preferat. tanꝙ̄ ipſe ſolus habeat ſpiritū dei:
ydolatrie ſcelus eſt non acquieſcere: et quaſi
peccatū ariolandi. Ecce nūc qui ſe faciunt re
ligioſiores qui non ſunt ſicut ceteri hominuꝫ
ydolatre et arioli facti ſunt. Nō debet homi

nem regere ī clauſtro proprius ſenſus qui eū
rexit in mundo. Non debet habere eum pro
duce qui in tot foueas eum precipitauit. deu
teronomii xii. Non facietis ibi quod nos hic
facimus: hodie ſinguli quod ſibi rectum vi-
detur. proprius ſenſus eſt oculus veteris ho-
minis. oculus inꝙ̄ caligans: ſic oculi ſolent
in ſenibus caligare. Oculus iſte eſt deſtruen-
dus ſicut et cetera membra veteris hominis
colo. tertio. Mortificate membra veſtra que
ſunt ſuper terram. Item proprius ſenſus eſt
oculus ſcandaliſans: et ideo eruendus. Ma
thei. v. Si oculus tuus ſcandaliſat te erue eū
Sicut equus videns non eſt idoneus circui-
re ad molam: ſic qui in religione eſt non eſt
aptus volubilitati obedientie niſi oculus p-
prii ſenſus ei erutus fuerit. Proprius ſenſus
eſt conſiliarius infidelis de quo non eſt confi
dendum eo ꝙ nimis coniunctus ſit carni. ec-
cleſiaſtici xxxviii. Noli conſiliari cum ſeruo
tuo. Item iudex eſt qui merito ſuſpectus ha-
betur eo ꝙ inordinato amore vel timore per
uertitur. Bernardus in libro de conſiderati
one. Amor vel odium veritatis iudicium im
pedit. ¶ Et notandum ꝙ vna ratio qua-
re aliquis religionē ingreditur eſt hec: vt de9
ei plenius dominetur. Cum aliquis vult re-
cuperare caſtrum amiſſū. vbi ſunt multe por
te per quaſ oportet eum intrare. primo opor
tet eum habere ingreſſum prime porte: quia
ſi non habet eius ingreſſū non habet ingreſ-
ſum ſecunde. Prima porta eſt ſenſus. ſi nō
habet deus ſenſum hominis: non habet eius
voluntatem: nec perfecte ei dñatur. Obediē
tie multū aduerſatur propria voluntas. De
qua Bernardus. Voluntatem dico propriā
que non cōmunis deo eſt et hominibus: ſed
omni caſu quod volumus non ad honorem
dei vel profectum proximi: ſed propter noſip
ſos facimus propriis ſatiſfaciendo affectib9
hoc in viro religioſo deo multuꝫ diſplicet: di-
abolo multum placet. Non eſt mirum ſi deo
multum diſpliceat cum dominium ſuum ei
auferat. Gregorius de ſuperbo. Quaſi a ſe
iugum dominationis conditoris excutit:
cui per inobedientiam ſubeſſe contemnit.
Bernardus. Proprie voluntati recta fron-
te contraria eſt caritas que deus eſt aduer-
ſus eum exercens inimicicias. Quid enim

odit deus vel punit niſi propriā voluntatē. Ceſſet voluntas propria ⁊ infernus non erit. Diabolo multū placet. eccleſiaſti. xviii. A voluntate tua auertere. Si preſtes aīe tue concupiſcentias eius: faciet te in gaudium inimicis tuis. propria voluntas multuꝫ nocet et ei in quo eſt et ceteris qui in cōgregatione ſunt. Ceteris nocet ſcandaliſando eos. Bernardꝰ. Unde ſcandala niſi ꝙ ſequendo volūtatē ꝓpriā quod apud nos temere diffinimꝰ: ſi quo modo prohiberi contingat vel impediri ſtatī in murmur et ſcandalum prorūpimꝰ. Et in quo eſt multipliciter nocet. Primo dei beneficia ei ſubtrahendo. Gregorius. Dignū eſt vt ab eius beneficiis ſit quilibet extraneꝰ qui eius iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus. Scđo meritū eius euacuando. pſa. lviii. Quare ieiunauimꝰ et non aſpexiſti. Et ſubditur. Ecce in die ieiunii veſtri inuenitur voluntas vr̄a. Bernardꝰ. Grande malū ꝓpria voluntas. qua fit vt bona tua bona non ſint. Item. Non ſapit deo ieiuniū quod nō obedientiā ſapit. ſed viciū voluntatis. Ego in ſilē tio et in omī obſeruantia regulari idipſū ſentio. Tertio idipſū confundit. Oſee x. Confundetur iſrael in voluntate ſua. pſa. xlv. Cōfundentur oēs qui repugnant ei. In hoc confunditur qui voluntatē ꝓpriā in religione ſequitur. quia cōtrariū ei accidit eius quod intendit. querit alicubi conſolationē: et ex hoc poſtea maiorē habet deſolationē. vel ī remorſione conſcientie. vel in punctione penitētie. vel in infirmitate que quādoqꝫ ex hoc ſequitur. qui plus vult facere volūtatē ſuā in religione: plus cogitur facere contra eū. Cū enī talis non habeat gratiā illā apud deū vel homines. quā habet verus obediens. multa nō conceduntur ſibi. que conceduntur vero obedienti. Jonas qui effugere voluit vt dei voluntatē nō ī pleret. impleuit eā inuitus. Gregorius. Ecce ionā fugitiuū dei tempeſtas inuenit. ſors ligat. mare ſuſcipit. Et quia actoris voci obedire noluit remittit̄ ad locuꝫ quo miſſꝰ fuerat. ſuo carcere reus portat̄. Qr̄to hominē in afflictione ponit. Un̄ ſaul. Inobedientē malignus ſpūs exagitat. primi regū xvi. ¶ Circa tertiū aduertendū ꝙ cū dicitur in oībus preceptis: ꝙ vt ſctūs Thomas ponit in ſcđa ſcđe. q. ciii. arti. v. Triplex diſtinguitur obedientia. Quedā indiſcreta. quedā imperfecta ſed ſufficiens ad ſalutē. quedam autē perfecta. Indiſcreta autem eſt quando aliquis obedit in illis que diuine legis regule contrariantur quā oportet inuiolabilit̄ obſeruari. vel etiā que cōtrariantur regule quā profeſſus eſt: in hiis duntaxat que diſpenſationi prelati non ſubduntur. Et ad hanc obedientiam nullus tenetur: imo quilibet tenetur eam non habere. Quia vt dicit Gregorius. Nullus vnq̄ per obedientiam malum facere debet. Sed quid ſi ex mādato abbatis tenetur ſequi peccatum aliquod aut ſcandalum. ſuperſedendum videtur ab obedientia. Et notificandū eſſet abbati ſiue prelato precipienti inconuenientia que ex tali obedientia ſequerentur. Preſumenduꝫ enī eſt ꝙ vbi prelato precipienti nota fuiſſent talia inconuenientia ſequi ex mandatis eius. nūq̄ talia fieri precepiſſet. Imperfecta autē obedientia ſed ſufficiens ad ſalutē obedientiam profitētibus eſt illa qua aliquis obedit ī hiis que ſeruare promiſit: et nō ī aliis. Unde Bernardꝰ poſtq̄ dixerat de hac obedientia loquens in libro de diſpenſatione ⁊ precepto. Nichil ipē prelatus prohibeat horū que promiſi: nec plꝰ exigat q̄ promiſi. Subiungit. Ceterū ſubditus huiuſmodi obedientiaꝫ que voti finibus cohibetur nouerit imperfectā. et ad hanc obedientiā profitentes ex neceſſitate coguntur. Obedientia vero perfecta eſt ſecundū quam ſubditus ſimpliciter obedit ī omibus que nō ſunt contraria legi diuine. vl̄ regule quā profeſſus eſt. Unde bernardꝰ ibidem dicit. Perfecta obedientia legem neſcit. terminis non artatur. non continetur profeſſionis anguſtiis. largiori voluntate fertur in latitudinē caritatis. et ad om̄e quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis alacriſqꝫ animi moduꝫ non conſiderans: in infinitam libertatem extenditur. Ad hanc autem obedientiam nullus tenetur ex debito neceſſitatis. ſed ſoluꝫ ex honeſtate quadam: ſicut tenemur ſēper emulari cariſmata meliora. ¶ Preterea notandum eſt vt idem ſanctus Thomas ait ꝙ ad regulam pertinet aliquid dupliciter: vel directe vel indirecte. Directe ſicut ea que ī ſtatutis regule cōtinet̄: vt nō comedere carnes. tenere ſilētiū ⁊ huiuſmodi. Indirecte ſicut ea q̄ pertinent ad iniuncta obſequia: ſine quibus ſtatus religionis ſeruari non poſſet. vel etiaꝫ

q̄ ꝑtinent ad penā tranſgreſſorū/etiā ſi de eis
nulla ſpecialis mētio in regula fiat/Uerū ne
aliquis reſpiciens ad conuerſationē abbatis
fortaſſis contemneret auctoritatē precipien-
tis/ hanc occaſionē tollens ſubiungit ſanct⁹
pater dicens. Etiam ſi ipſe aliter quod abſit
agat: memor illius dominici precepti/que di
cunt facite. que autem faciunt facere nolite.
quod ſcribitur math xxiii. glo. doctrinā tene-
te non vitā/ De quo optime beatus criſoſto
mus in gloſa ita loquitur/ Sicut aurū de ter
ra eligitur et terra relinquitur/ſic et audito-
res doctrinā accipiant. et mores relinquant.
Frequenter ei et de homie malo bona doctri
na procedit. ¶ Sexageſimū primum inſtru
mentū eſt. Non velle dici ſanctū anteꝙ ſit: ſꝫ
prius eſſe vt verius dicatur. Senſus eſt/ Nō
cupiat diſcipulus predicari ſāctus. iuſtus aut
bonus/vt ſit inanis glorie cupidus/ſecūdū il
lud apoſtoli ad gala. vi./ Non efficiamur ina
nis glorie cupidi/ ſed tantū cupiat et ſtudeat
bona opera facere. et ita in veritate ſanctū eſ
ſe/vt ſupple ſi ab aliis contingat eū credi. pre
ſumi. aut predicari ſanctū. non falſe non mē-
daciter: ſed veraciter talis dicatur/ Unde Au
guſtinus libro de ſermone dn̄i. Laus huma-
na appeti non debet a recte faciente/ſꝫ ſubſe-
qui debet recte faciētes. vt illi proficiant qui
etiā imitari poſſunt quod laudant/ nō vt hic
putet aliquid eos ſibi prodeſſe. quē laudant/
¶ Et in libro lxxxiii. queſtionū/ Qui boni ſunt
virtute. boni ſunt/. virtus autē nō appetit qđ
eſt in hominū aliorꝫ poteſtate/ Qui ergo imi
tatur bonos/nulli⁹ hoīs appetit laudē/ Qui
malus eſt non. eſt dignus laude/ imo vt dicit
Gregorius ſuper eze. Quid prodeſt ꝙ oēs
laudēt. cū conſciētia accuſat/ De vanitate ⁊
ſtultitia appetitus humane laudis Bernar
dus in quadā epiſtola ita loquitur/ Uanuꝫ ē
qđ noſtra plerūqꝫ ignorantia ⁊ tacetur quod
eſt/et predicatur quod nō eſt/ Quid ad iſta di
cemus. niſi ꝙ vani filii hominum. mendaces
filii hoīꝫ in ſtateris. vt decipiant ipſi de vani
tate in idipſū. Laudamur mendaciter/dele-
ctamur inaniter ¶ Et vani ſunt qui laudant/
et mendaces qui laudant/ Alii laudantur et
ficti ſunt/ Alii laudantur ⁊ putant et falſi ſūt
/Alii vtrorūqꝫ preconiis gloriāt. et vani ſunt.
¶ Dicebat Abbas paſtor ꝙ ſi duas res oderit
monach⁹. poteſt liber eſſe ab hoc mundo/car-
nalem repauſationē. et vanā gloriam. Ber-
nardus in epiſtola. Sol⁹ qui vere humilis eſt
parcit aīe ſue/qui ne putetur quod non eſt: ſē
per ꝙtū in ſe eſt. vult neſciri quod eſt/ Gran-
de reuera periculū. audire quēquā de ſe. ſupra
ꝙ ſentit de ſe/ Idē in ep̄la eadē. Qui huma-
nas laudes conſueuit perfecte cōtemnere/cū
ſe laudare percipit/de eo quod in ſe nouit nō
eſſe: nullatenus acquieſcens illud ſibi cōme-
morat/ Qui te beatificant ī errorē te mittūt
/cum vero laudari ſe cōperit de bono quod ſe
forte habere cognoſcit/ nichilominꝰ ꝙtū in ſe
eſt. ſcuto v̄itatis curat a ſe repellere iaculū fa
uoris/dans deo gloriaꝫ et dicens. gratia dei
ſum id quod ſum.

¶ Capitulum xlvii. de lxii. inſtrumento: vbi
de ratione multiplici quare precepta dei fa-
ctis adimplenda ſunt.

Sexageſimū ſecundum inſtrumentum
eſt. Precepta dei factis quotidie adim
plere. De quo eccleſiaſti. vi/ Cogitatū
habe in preceptis dei. ⁊ in mandatis illius aſ
ſiduus eſto/ Talis vt tangit gloſa eſt. qui co-
gitationes ſuas temperat ſecundū precepta
dei/et aſſidue legem meditatur et opere exe-
quitur/ Factis dicit adimplenda precepta do
mini/quia iaco. ii. dicitur/ Nō auditor legis
ſed factor operis hic beatus erit. ¶ Ubi notā
dum ꝙ precepta dei ſunt adimplenda multi
plici ratione. ¶ Primo propter precipientis
dignitatē et reuerentiā/ Leuit. xviii/ Ego do
minus. leges meas cuſtodite. eccleſiaſtes vlti
mo/ Deum time et mandata eius obſerua:
hoc eſt oīs homo. glo. i. ad hoc factus eſt oīs
homo/ Dicit hieronymus ad metriadē/ Cō-
tempt⁹ cuiuſcūqꝫ precepti precipientis iniu-
ria eſt/ ꝙtoqꝫ potentiores ſunt dn̄i/ tanto ſer
ui ad obedientiā proniores ſunt/ Itē in ep̄la
ad celantiā/ Quid enī vnꝙ tam ſupbū/quid
vero tā ingratū videri poteſt. ꝙ aduerſus ei⁹
viuere volūtatē. a quo ipꝫ viuere acceperis.
¶ Secūdo ꝑpter precipiendi rigoroſitatē/ qr
ſub pena pdēdi corp⁹ ⁊ aīam/deutero. xxviii.
Si audire nolueris vocē dn̄i dei tui. vt cuſto
dias mādata eius/venient ſup te omnes ma
ledictiones iſte. et apprehendent te/ Maledi
ctus eris in ciuitate. maledictus in agro. ⁊c.
¶ Tertio propter precipiētis dilectionē/ Si-

gnū enī dilectionis manifeſtū argumentū ē
exhibitio opis. vt dicit gregori⁹ io.xiiii. Si di-
ligitis me mādata mea ſeruate. Itē.io.xiiii.
Si quis diligit me ſermones meos ſeruabit.
¶ Quarto propter preceptorū ipſorū facili-
litatē. deutero.xxx. Mandatū quod ego p̄-
cipio tibi hodie non eſt ſupra te. Et math.xi.
Iugū meū ſuaue eſt: et onus meum leue. Et
prīe io.v. Mandata eius grauia non ſunt.
Precepta aūt dicuntur facilia ſi conſiderent
ſecundū rationē virtutis. ¶ Primo ex natu-
ra homīſ inq̄tū homo eſt. quia ſic eū honeſtū
ſua vi trahit et ſua dignitate allicit. ¶ Secū-
do ex natura habitus virtutis qui in moduz
nature eſt rationi conſentaneus vt dicit tulli-
us. ¶ Tertio ex natura caritatis quia vt di-
cit Augu. Labores amantiū non ſunt diffici-
les. Item idē libro ſententiarū proſperi. Dē
preceptuz dei leue eſt amanti. ¶ Quarto ex
ſpeciali modo vnionis ad primū principiū .ſ.
ſpiritū ſāctū. per quā vnionē quodāmodo ef-
ficimur organū ſpiritus ſancti. Apoſtolus ro-
mano.viii. Quicunqz filii dei ſunt hi ſpiritu
dei agunt. Virtuti autē diuine nichil eſt dif-
ficile. Quare cū dicat beatus Io. criſoſto. in
omelia. Quāto leuiora ſunt precepta. tanto
maius ſuppliciū hiis qui nō obediunt. omni
ſtudio curandū eſt vt diuina adimpleantur p̄-
cepta. ¶ Quīto propter preceptorū ipſorū no-
bilitatē et oblectamētū ſuauitatis. puer .vi.
Mandatū lucerna eſt et lex lux. vt eccleſiaſti-
ci.xxiii. Nichil dulcius ꝙ reſpicere in manda-
tis dn̄i. ¶ Sexto propter adimplendi et ob-
ſeruādi vtilitatē. eccleſiaſtici.viii. Qui cuſto-
dit precepta non experietur quicꝙ mali. ¶ Et
math.xix. Si vis ad vitā ingredi ſerua man-
data.

¶ Capitulū quadrageſimū octauū. de lxiii.
inſtrumento: vbi de amore caſtitatis.

Sexrageſimū tertiū inſtrumentuz artis
ſpiritualis eſt (Caſtitatē amare) ¶ De
hoc apl'us prīe thimo.v. Teipſum ca-
ſtum cuſtodi. Merito amandā proponit ca-
ſtitatem ſanctus pater. quoniā vt ait beatus
Auguſtinus in libro de ſingularitate clerico-
rū. Singularis caſtitas ſola eſt munimen in-
uictū ſāctimonie. ſanctitatis indiciū. abolitō
ſcandalorū. exercicium continentie. vaſtatio
tota luxurie. claritatis faſtigiuz. et dedecoris

p̄cipiciū. q̄ dū ſibi ſubtrahit aminicula concu-
piſcentie. mortua membra ſua cognoſcit ba-
iulare. ¶ Sunt aūt hic duo notanda. ¶ Pri-
mo de bonis caſtitatis. ¶ Secūdo de mediis
quibus conſeruatur. ¶ Circa primum notan-
dū ꝙ caſtitas multa bona confert. ¶ Primo
quidē mūdū reddit hominē ⁊ decorū ſicut lu-
xuria imundū et turpē. Quare de aīa caſta
dr̄. cantico.ii. Sicut liliū inter ſpinas: ſic ami-
ca mea inter filias. Bernardus. Quid caſti-
tate decorius. q̄ mundū de imundo conceptū
ſemine. de hoſte domeſticū. āgelū de hoīe fa-
cit. ¶ Differunt quidē inter ſe homo pudicus
et angelus. ſed felicitate non virtute. ¶ Se-
cundo mentē liberā reddit et expeditā ab in-
numeris curis et anxietatibus. quibus coniu-
gio ligati impliciti ſunt. prīe corin.vii. Qui
ſine vxore eſt ſollicitus eſt que dn̄i ſunt. quo-
modo placeat deo. glo. interiori pulcritudine
Qui aūt cū vxore eſt ſollicit⁹ eſt que ſunt mū-
di: quō placeat vxori. ¶ Tertio facit in hoīe
fundamentū oīm v̄tutū. q̄admodū enī color
albus dr̄ ypoſtaſis oīz colorū. ita caſtitas oīz
virtutū et bonoꝝ operū. q2 vt gregorius dicit
Non eſt bonū ſine caſtitate. ¶ Quarto ami-
cū dei facit. puer.xx. Qui diligit cordis mū-
diciā habebit amicū regē. yſidor⁹. Continen-
tia hominē deo ꝓximū facit. vbi iſta manſe-
rit ibi et deus manet. ¶ Quinto reddit ho-
minē amabilē angelis. q2 cū oē aīal diligat
ſibi ſimile: angeli qui naturaliter caſti ſūt fa-
miliari⁹ diligūt hoīes caſtos. ¶ Sexto reddit
hoīez cōmendabilē ⁊ laudabilis opinionis.
ſapien.iiii. O ꝙ pulcra eſt caſta generatō cū
caritate: imortalis eſt memoria illi⁹. ¶ Septi-
mo ducit ad vitā beatā. Math.v. Beati mū-
do corde qm̄ ipſi deū videbūt. ¶ Circa ſecūdū
eſt notandū ꝙ decē ſūt q̄bus caſtitas conſer-
uat. ¶ Primū eſt vera humilitas. ꝑ quā noſtra
fragilitate cognita ad deū recurrim⁹. ſapien.
viii. Vidi ꝙ nō poſſū eſſe continēs niſi deus
det. ¶ Scd̄z eſt cibi et pot⁹ ſobrietas. Caſtitas
eī ſobrietatis eſt filia. ⁊ nutritur ab ea. Sicut
ecōuerſo luxuria nutrit a ventris ingluuie.
hiero. Difficile int̄ epulas ſeruat pudicicia.
Bernar. Periclitat caſtitas ī deliciis. Qua-
re q caſt⁹ eſſe deſiderat ſtudeat ſobrietati. qm̄
ſine ea nō diu ē ſecura. Alan⁹. Unguētū ē ca-
ſtitas in qua ſpēs q̄ſi aromatice ſūt. puritas
mētis. mūdicia corporis. modeſtia in geſtu.

pudicicia in habitu. abstinentia in cibo. vere
cundia in verbo. ¶ Tertiū est vestiū asperi
tas per quā molliciem repellimus. Luce. vii.
Qui mollibus vestiuntur in domibus regū
sunt. Hugo de sancto victore. Molles mol-
lia querunt. Bernardus. Memento ꝙ aspe
rior cardo pannū facit leniorem: sic asper ha-
bitus carnē facit castiorem. ¶ Quartum est
carnis mortificatio per quā carnales motus
restringuntur. prie corin. prio. Castigo corpꝰ
meū et in seruitutē redigo. ¶ Quintū est cu
stodia sensuū. Bernardus. Ascēditur ad mō
tem castitatis triplici continētia. membrorū
sensuū. et cogitationū. In prima prohibetur
actus. in secunda vitatur aspectus. in tertia
refrenatur affectus. Inter alios sensus ma-
xime custodiēdus est visus. quoniam sicut ex
empla multa demonstrant: per illum multi-
passi sunt detrimenta castitatis. ideo ecclesia
stici ix. dicitur. Noli circūspicere in vicis ciui-
tatis. nec oberraueris in plateis illius. Auer
te faciem tuā a muliere compta: et ne circun
spicias mulierem alienā. Propter speciē mu
lieris multi perierunt. ¶ Sextū est vitatio et
declinatio occasionū. et maxime cauendū est
a cohabitatione mulierū. que inter alias est
castitati valde periculosa. Hierony. Hospici
olum tuū aut raro aut nūꝙ mulierum pedes
terant. nec sub eodem tecto manseris. nec in
preterita castitate cōfidas: quia nec dauid sā
ctior. nec salomone sapientior esse potes. qui
tamen lapsi sunt per mulieres. Item in alia
epistola. Feminarū cum clericis nullo pacto
coniuncta permittitur cōuersatio. Janua di
aboli. via iniquitatis. scorpionis percussio.
nociuumqꝫ genus est femina. cum proximat
stipule incendit ignē. flāmigero igne percu-
tit femina. conscientiam perurit habitantis.
eruitqꝫ fundamēta montiū. Ego iudico: si
cū viris femine habitant. non deerit viscariū
diaboli. ¶ Septimū est virilis temptationū
resistentia. per quā demonū suggestiones re-
pellimꝰ. prie petri tertio. Cui resistite fortes
in fide. ¶ Octauū est scripturarū sanctarum
meditatio. per quā carnales cogitatiōes spi-
ritualibꝰ ipedimꝰ. Hierony. Ama scientiā di
uinarū scripturarū et carnis vicia nō amabis
¶ Quidā in vitis patrū ait. Securitas siue cō
fidētia. taciturnitas et deuota meditatio pa-
riūt castitatē. ¶ Nonū est feruēs dei dilectio
per quā in deo delectamur. et sic voluptates
carnis tanꝙ amarissimas despicimꝰ. qꝛ gu-
stato spū desipit oīs caro. ps. Gustate et vide
te quoniā suauis est dn̄s. ¶ Decimū est mor
tis meditatio et eternarū penarū que deben
tur impiis consideratio. per quā stultū esse co
gnoscimus. pro breui voluptate eterna susti-
nere supplicia. Hierony. Facile contēnit oīa
qui se cogitat moriturum.

¶ Capitulum xlix. de lxiiii. et lxv. instrumentis: vbi de odio et inuidia fugiendis.

Sexagesimū quartū instrumentum est
(Nullum odire) De quo dn̄s leuit. xix
precepit dicens. Non oderis fratrē tu
um in corde tuo. glo. interli. i. quēlibet hoīem
¶ Ubi notandū ꝙ ad detestationē huius vi
cii scꝫ odii fraterni. debet discipulꝰ moueri po
tissime quinqꝫ ratiōibus. ¶ Primo quia odi
um ad hominē est viciū diabolicū et serpenti
num. Sicut enī deus a natura posuit inter
equos et griffos. canes et lupos odiū: sic inter
diabolū serpentē et aīaꝫ. gen. iii. Inimicicias
ponā inter te. et mulierē. ¶ Secūdo qꝛ odiū
fraternū contrariū est diuine dilectioni. prie
io. iiii. Si quis dixerit qm̄ diligo deū. et fratrē
suū oderit mēdax est. Qui enī nō diligit fra-
trem suū quē videt: deū quem nō videt quo
modo potest diligere. Hoc mādatū habemꝰ
a deo. vt q diligit deū. diligat et fratrē suū. glo
¶ Frater tuus imago dei est. Si nō diligit ima
ginē. nec eū diligit cuiꝰ est imago. Augꝰ i epl'a
Quid tam contrariū. tā execrabile est deo ꝙ
aliquē odisse vel ledere. ¶ Tertio qꝛ odiū fra
ternū necat aīam odiētis. prime. io. iii. Qui
odit fratrē suū homicida est. Aug. li. omeliarum
omelia v. Qui odit fratrē suū homicida est.
nōdū manꝰ armata est. nondū famē obsedit
nōdū insidias p̄parauit. nōdū venena q̄siuit
et reꝰ ī cōspectu dn̄i ꝯcepto odio iā tenet. Ad-
huc viuit quē q̄rit occidere: et occidisse iā iudi
cat. ¶ Quarto qꝛ fraternū odiū execat et obtene
brat aīaꝫ. prie io. i. Qui odit fratrē suū ī tene
bris ābulat. et nescit quo vadat: et tenebre ob
cecauerūt oculos eiꝰ. glo. In tenebris ignorā
tie. et p ipaꝫ ignorātiā ābulat de vicio ī viciū: et
nescit. i. nō p̄uidet quo eat. i. ad quā penā ra
piendus sit. Augustinꝰ libro primo de verbis
domini. Qui odit fratrem suum. in tenebris

eſt vſqꝫ adhuc. odiū tenebre ſunt. Non poteſt
autē fieri. vt qui odit alterū nō prius ſibi no
ceat. illū enī ledere conatur extrinſecus. ſe va
ſtat intrinſecus. ¶ Quinto quia odiū frater
num eſt cauſa multorū malorū. et ſcandalorū
/ Sicut enī ignis in ſtupis diu latere non pōt
quin exeat fumꝰ flāma et ſcintilla / ita odium
nō poteſt diu latere in corde. quin ex eo exeāt
rixe. conuicia. et ſcandala oriantur. prouer. x.
Odium ſuſcitat rixas. ⁊ vniuerſa delicta ope
rit caritas. ¶ Sexto inducit ad mortem eter
nam. prīe. io. iii. Qui odit fratrē ſuū manet
in morte. Omnis qui odit fratrē ſuū homici
da eſt. et ſcitis quoniā omīs homicida nō ha
bet vitā eternā in ſe manentē / yſidorus / Odi
um a regno dei ſeparat / a celo ſubtrahit / a pa
radiſo eicit / Odium nec paſſione amittitur /
nec martyrio expiatur / Auguſtinꝰ libro de cō
flictu viciorū exclamat / Omnē ergo amari-
tudinē fellis euome / ⁊ quo pacto valueris ca
ritatis dulcedinē ſume / Nichil enī ea ſuauiꝰ /
nichil ea beatiꝰ. deus (inqͥt iohēs) caritas eſt /
¶ Sexageſimū quintū inſtrumentū eſt (ze
lum et inuidiā non habere) zelū in bono ⁊ in
malo legimus dictū / ſed in hoc loco in malo
ponitur. videlicet pro emulatione mala ſeu ī
uidia / qua quis contra proximū excitatus: de
illius felicitate contriſtatur / de quo prīe cori
iii. Cū enī inter vos ſit zelus et contentio / nō
ne carnales eſtis / glo. ſuper verbo. zelus di-
cit. i. inuidia / idem ergo eſt zelus hic et inui-
dia ¶ Eſt ergo ſenſus ꝙ diſcipulus inuidiā: q̄
eſt triſtitia de bono proximi / ſiue vt dicit Au-
guſtinꝰ dolor aliene felicitatis / nec aīo tene-
re. nec in aliquo opere exercere contra proxi-
mū ſuū debet / De quo etiā apoſtolus adhor
tatur ad gala. v. dicens. Non efficiamini in
uicem prouocantes / inuicē inuidentes ¶ Hic
notanda ſunt tria. ¶ Primo enī oſtendetur.
quando inuidia ſit peccatum mortale / et qñ
veniale. ¶ Secundo de hiis que faciūt ad de
teſtationē huius vicii / propter que diſcipulus
debeat ſūmo ſtudio illud vitare. ¶ Tertio de
remediis contra hoc viciū. ¶ Circa primum
notandū ꝙ ſicut dictū eſt inuidia eſt triſtitia
de alienis bonis / Sed hec triſtitia poteſt con
tingere quattuor modis vt notat ſāctus tho
mas in ſcda ſcde. q. xxxvi. ¶ Uno quidē modo.
quando aliquis dolet de bono alicuius inq̄-
tum ex eo timetur nocumentū / vel ſibiipſi vl'
etiam aliis bonis / et talis triſtitia non eſt in-
uidia / et pōt eſſe ſine peccato. Unde Gregori
us xxii. moraliū. Euenire plurimum ſolet / vt
non amiſſa caritate. et inimici nos ruina leti
ficet / ⁊ rurſū eius gloria ſine inuidie culpa cō
triſtet / cū ⁊ ruente eo quoſdā bene erigi credi
mus. et proficiente illo pleroſqꝫ iniuſte oppri
mi formidamus. ¶ Alio modo poteſt quis tri
ſtari de bono altiꝰ non ex eo ꝙ ipē habet bo-
nū: ſed ex eo ꝙ nobis deeſt bonuꝫ illud quod
ipſe habet / et hoc proprie eſt zelus vt dicit ari
ſtoteles ſcdo rethorice / Et ſi iſte zelus ſit cir-
ca bona honeſta eſt laudabilis. ſecundū illud
prime cori. xiiii / Emulamini ſpiritualia. Si
autē ſit de bonis temporalibus / poteſt eſſe cū
peccato et ſine peccato. ¶ Tertio modo aliq̄s
triſtatur de bono alterius. inq̄tum ille cui ac
cidit bonum eſt eo indignus / que quidem tri
ſtitia nō poteſt oriri de bonis honeſtis ex qui
bus aliquis iuſtus efficitur / ſed ſicut dicit phi
loſophus ſecundo rethorice de diuiciis et tē-
poralibus / Et quia ipſa bona temporalia q̄
indignis proueniunt ſecundū doctrinam fi-
dei / ex iuſta dei ordinatione diſponuntur. vel
ad eorum correptionem. vel ad eoruꝫ damna
tionem / Talis triſtitia prohibetur in ſcriptu
ra ſacra. ſecundum illud ps. Noli emulari in
malignantibus neqꝫ zelaueris facientes ini
quitatem. ¶ Quarto aliquis triſtatur de bo
nis alicuius. inq̄tū alter excedit ipſum in bo
nis / et hec proprie eſt inuidia / ⁊ iſtud ſemp eſt
peccatum: et ex genere ſuo eſt peccatum mor
tale / Genus enim peccati ex obiecto conſide
ratur. inuidia enim ſecundum rationem ſui
obiecti. contrariatur caritati per quā eſt vita
anime ſpiritualis. ſecundū illud prime iohā.
tertio. Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumꝰ
de morte ad vitā. quoniā diligimus fratres /
vtriuſqꝫ autē obiectū / caritatis ſcꝫ et inuidie /
eſt bonū proximi. ſed ſecundū contrariuꝫ mo
tū / Nā caritas gaudet de bono proximi: inui
dia aūt de eodē triſtatur / vnde manifeſtū eſt
ꝙ inuidia ex ſuo gñe eſt pctm̄ mortale. ¶ Eſt
tñ conſiderandū ꝙ vt dicit idē ſctūs Tho. in
quolibet gñe pcti mortalis. inueniūt aliq̄ im
pfecti motꝰ in ſēſualitate exiſtētes / q ſūt pec-
cata venialia / Sicut in gñe adulterii primꝰ
motus cōcupiſcentie / in gñe homicidii primꝰ
motꝰ ire / ita etiā ī gñe īuidie inueniunt ali-
qui primi motus. qñqꝫ etiā in viris perfectis

qui ſunt peccata venialia. Ratio quia motꝰ
inuidie ſecundū quod eſt paſſio ſenſualitatis.
eſt quid imperfectū in genere actuum huma
norū. quorū principiū eſt ratio. Unde talis i-
uidia non eſt peccatū mortale. Et ſimilis ra
tio eſt de inuidia paruulorꝫ in quibus non eſt
vſus rationis. ¶ Circa ſecundū notandū ꝙ
ſpālia ſunt octo que faciunt ad deteſtationē
huius vicii. ¶ Primū eſt quia eſt viciū diabo
licum. et aſſimilatur diabolo. ſapieñ. ii. Inui
dia diaboli mors intrauit in orbem terrarū.
Imitātur autē eū qui ſunt ex parte eius. yſi-
dorus. Inuidus membrum diaboli eſt: cuius
inuidia mors introiuit in orbem terrarū. In
uidia a diabolo eſt: quia diabolus inuidēdo
cecidit. Item Auguſtinus libro de diſciplina
xpiana. Viciū diabolicū eſt inuidia. quo ſolū
reus eſt: et inexpiabiliter reus. Non enī dice
tur diabolo vt damnetur: adulteriuꝫ cōmiſi
ſti. furtū feciſti. villā alienam rapuiſti: ſed ho
minū ſtatui lapſus inuidiſti. Inuidia diaboli
conuiciū eſt: ſed habet matrē ſuā. Superbia
eſt mater inuidie: ſupbia inuidos facit. Suf
foca matrem et non erit filia. ¶ Secundo qꝛ
eſt viciū venenatiſſimum: vnde totū hominē
inuenenat. ſiue veneno perfundit. Unde in ꝑ
ſona inuidi dicitur Job xxx. Frater fui draco
num. ⁊ ſocius ſcorpionū. Auguſtinus ſuper il
lud ad gala. vi. Per omne viciū antiqui ho-
ſtis. virus humano cordi infunditur. In zelo
autē inuidie. tota viſcera ſua cōcutit et in hac
imprimenda malicia. quaſi peſtē vomit. Itē
idem libro omeliarum omelia xv. Qui inui
det ſic eſt quomodo tabes. quomodo vulnus.
quomodo apoſtema. ¶ Conſiderādū ꝙ huiuſ
modi venenū non modo animū occupat: ve
rumetiā ſe exterius diffundit. Unde in gloſa
precedenti ita ſequitur. Huic vultus minax
toruus aſpectus. pallor in facie. in labiis tre
mor eſt. ſtridor in dentibus. verba rabida ⁊ ef
frenata cōuicia. et manꝰ ad violentiā prōpta
Et ſi gladio interim vacua: odio tamen furi
oſe mentis eſt armata. ¶ Tertio hoc viciuꝫ
eſt crudeliſſimū et īmaniſſimū. Cum enī hoc
viciū cor alicuius occupat. iam nullū ſcelus
abhorret. Non parcit innocenti. nō timet ho
micidium. īmo nec fratricidiū. Non pepercit
diabolus parentibus noſtris. qui innocentes
erant. quin mortē eorum procuraret. Nō pe
percit cayn Abel fratri ſuo. quin ex ſola inui-
dia occideret eū. geñ. iiii. Non pepercerūt filii
iacob ioſeph fratri ſuo innocenti. quin eū ven
derent: quia inuidebant ei. geñ. xxxvii. Nole
bat etiam parcere ſaul dauid. qui ei valde vti
lis erat. quia inuidebat ei. ſicut liber primus
regum oſtendit. Noluerūt iudei parcere xp̄o
quin eum occidi facerent ſola inuidia conci-
tati Math. xxvii. Sciebat pylatus ꝙ per in
uidiā tradidiſſent eum. ¶ Quarto eſt diffici
limū ad curandum. Unde ciprianus ⁊ ponit
in glo. ad gala. vi. zelus iſte modum non ha
bet: permanens iugiter ſine fine cum alia ſce
lera finiātur. ꝙ̃toqꝫ ille cui inuidetur ſucceſ-
ſu meliore profecerit: tanto inuidus ī maius
incendiū liuoris ignibꝰ inardeſcit. Preterea
non eſt mirū ſi hoc viciū difficulter curatur:
quia inuidia eſt rubigo q̄ vix a ferro recedit.
Baſiliꝰ. Sicut rubigo ferrū: ſic inuidia aīaꝫ
in qua naſcitur corrūpit. Et criſoſtomꝰ in ſer
mone. zelus et inuidia omī malicia cumula-
ta. Inuidia ignis eſt inextīguibilis. Etenī ſi
cut tinea comedit veſtimenta: ſic inuidia eū
qui zelatur cōſumit: eum autem cui inuidet
reddit clariorem. ¶ Quinto eſt vicium infe
liciſſimū. quia inuidus de omī bono proximi
ſui affligitur et execatur: vnde illuminari de
bet. Job v. Per diem incurrerunt tenebras.
vbi Gregoriꝰ. Mens inuidi cum de alieno
bono affligitur. de radio lucis obcecatur. Itē
inuidi perpendere non poſſunt ꝙ̃te cecitatis
ſunt qui profectu aliorꝫ deficiunt et aliena le
ticia contabeſcunt. Quāte infelicitatis ſunt
inuidi. qui de melioratione deteriores fiunt.
de ſanitate aliorū infirmantur. ⁊ de vita mo
riuntur. et de bono odore de quo alii viuunt
putreſcunt. et breuiter ꝙ̃ta ſunt felicium ho-
minū gaudia. tanti ſūt vt dicit ſocrates inui-
dorum gemitus. Quare beatus Auguſtinꝰ
libro ix. de ci. dei dicit. Qui beati ſūt inuidēt
nemini. Nam quid miſerius inuidentia?
¶ Sexto eſt vicium deteſtabiliſſimū. Cū enī
bonū in cōmune deductū clarius eluceſcat. ſe
cundum boeciū ⁊ ſenecā. Nulla rei poſſeſſio
iocunda ſit: ſine ſocio: nichilominus inuidus
potius vult carere bono. ꝙ̃ habere ſociū in eo
Et potius vult habere ſociū in pena. ꝙ̃ in fe-
licitate. Hinc ſpecialiter oculus inuidi dicit
neqꝫ Math. xx. An oculus tuus neq̄ eſt. glo.
id eſt inuidia plenus. Uñ legitur de quodaꝫ
rege. qui habebat in obſequio ſuo vnū auarū

et vnũ inuidũ.⁊ ſolerter experiri voluit.quod
viciũ peius eſſet.an auaricia vel inuidia/⁊ vo
catis ambobus dixit/Petat quilibet veſtruz
quod voluerit.et petat alter primo et habe=
bit quod petet: et alius qui ſecũdo loco petet
habebit duplum/Voluit primo petere auar=
rus.vt poſſet duplũ habere/Voluit etiã inui
dus aliquid quod eſſet bonũ petere:ne auarꝰ
cui inuidebat duplicatũ bonũ reciperet.ſ; pe
tiuit vt ſibi erueretur vnꝰ oculꝰ/vt poſtmodũ
auaro eruerentur duo/et ĩ hoc potuit cogno
ſcere rex.ꝙtum malũ ſit inuidia/De cuiꝰ ma
lignitate Auguſtinus ſuper iohanem dicit.
Quid eſt inuidere:horrendũ malũ.ipſo ma
lo diabolus deiectus eſt/ipſo deiecto deiecit
multos:quia multum maligna peſtis eſt.

Septimo eſt periculoſum/Corrũpit enĩ ⁊
deuaſtat vniuerſa bona homĩs/Eſt enĩ ſicut
vermis in ligno naſcens.qui vnde prius na=
tum eſt conſumit.yſidorus/Inuidus medul=
litus aĩo eſtuans.a ſemetipſo liuoris proprii
exigit penas/Criſoſtomus/Inuidia cuncta
bona ardore peſtifero deuorat/Inuidia tinea
animi ſenſum comedit.pectus vrit.mentem
affligit.cor homĩs quaſi quedã peſtis depa=
ſcit/prouerbiorꝝ xiiii.Putredo oſſiũ inuidia.
glo.oſſium.i.bonorũ operum. Octauo eſt
damnoſum valde/Aufert eĩ hoĩ ſocietatẽ ec=
cleſie.ps.Particeps ego ſum oĩm timentiũ
te.Augꝰ.Penſent illi ꝙtum bonum ſit cari=
tas que aliena bona ſine labore noſtro facit
nr̃a.Itẽ idẽ/Tolle inuidiã ⁊ tuũ eſt qđ ago/
⁊ meũ eſt qđ agis/vbi eſt inuidia firmus eſſe
nõ poteſt/Ab hac autem ſancte cõmunionis
ſocietate preciſi ſũt inuidi/Unde Auguſtinꝰ
libro omeliarũ omelia xv/Uidet ĩ te inuidie
morbum celeſtis medicus/et preſcindet te de
ſuo corpore/Noli ergo inuidere de dono dei/
de virtutibus quas non habes.ne preſcinda=
ris a corpe/Et infra/Cognoſcunt inuidi om
nes:qui de aliorũ et ſi inimci eorũ ſint tribu=
lationibus gaudent:quia membra ſũt putre
facta.abſciſa.et mortua. Nono eſt vicium
ignominioſum/eccleſiaſtici.vi.Improperiũ
enĩ et cõtumeliam malus hereditabit/et oĩs
peccator inuidus et bilinguis. Decimo tol
lit ſpem diuine mĩe/Ambroſius ſuper lucã.
Fruſtra opẽ celeſtis mĩe expectas/ſi alienis
fructibus virtutis inuideas/Aſpernator in=
uidorũ eſt:et ab hiis qui diuina beneficia in
aliis perſequuntur miracula ſue poteſtatis
auertit. ¶Circa tertium notandũ ꝙ plura
ſunt remedia contra inuidiã. Primum eſt
amor ſuperne hereditatis/Gregorius/Qui
facibus inuidie carere deſiderat:illam here=
ditatem appetat.quã numerus poſſidentiũ
non anguſtat/Itẽ vir iuſtus per hoc ꝙ in ter
ris nichil appetit:alienis profectibus inuide
re neſcit. Secundũ eſt conſideratio eorum
que ſuadent nobis fraternã dilectionem/qa
vt ait Auguſtinus ſuper prima cano.iohan.
Ubi eſt inuidia amor fraternꝰ eſſe nõ poteſt/
qui inuidet nõ amat. Sunt autẽ quattuor
q̃ perſuadẽt maxie fraternaz dilectionẽ/ſcil;
Fraternitas naturalis.que eſt inter oẽs ho
mines ab vno parente et vna matre. Secũ
dum eſt fraternitas dilectionis ſpiritualis/q̃
eſt inter oẽs xpianos:quia nati ex vno pa=
tre deo.et vna matre eccleſia.et eandem here
ditatem celeſtem habituri ſunt. Tertium
eſt ſocietas ſpiritualis que eſt inter fideles.
Socii enĩ ſunt in lucro et damno. Quar
tum eſt.ꝙ ipſi ſunt membra vnius corporis/
ro.xii.Unũ corpus ſumꝰ in xp̃o:ſinguli aũt
alter alterius membra/Tertium remedium
contra inuidiam eſt cõſideratio multipliciũ
damnorꝝ que facit inuidia:de quibus iam di
ctum eſt parũ ante in hoc capitulo.

¶Capitulum l.de lxvi.inſtrumento:vbi de
contentionibus non habendis.

SExageſimum ſextum inſtrumentũ eſt
(Contentiones non amare) De quo
ſic loquitur Auguſtinus/Sũmopere
iurgia fuge. Nam contra parem contende=
re anceps eſt/cum ſuperiore furioſum:⁊ cum
inferiore ſordidum/Et apoſtolus ſecũde thi.
ſecundo. Noli verbis contendere. ¶Circa
quod quinq; veniunt notãda. Primũ eſt
quando contentio eſt mala.et vituperabilis/
et quando non. Secundo quare non ſit cõ
tendendum. Tertio de eis.que occaſio ſo
lent eſſe cõtentionum Quarto de diuerſis
generibus cõtentionũ et litium. Quinto
de remediis.per que diſcipulus valeat contẽ=
tiones cauere. ¶Circa primum notãdum ſe
cundũ ſãctum Thomã in ſcđa ſcđe.q.xxxviii
arti.i.ꝙ contẽdere eſt contra aliquid tẽdere/
Unde ſicut diſcordia contrarietatẽ quandã

importat in voluntate/ ita contentio contra
rietatem quandā importat in locutione. et ꝓ
pter hoc etiā cū oratio alicuius per cōtraria
ſe diffundit vocatur cōtentio/ que ponit̃ vnꝰ
color rethoricus a tullio qui dicit / Cōtentio
eſt. cum ex grauibꝰ rebus oratio efficitur/ hoc
pacto habet abſentatio iocunda pńcipia: ea⸗
dem exitꝰ amariſſimos affert/ Cōtrarietas
autem locutionis poteſt attendi dupliciter.
Uno modo ꝙ̃tum ad intentionē conten
dentis. Alio modo ꝙ̃tum ad modum. In
intentione quidē conſiderandū eſt. vtrum ali
quis contrariari nititur veritati quod eſt vi⸗
tuperabile/ vel falſitati quod eſt laudabile /
In modo aūt conſiderandū. vtrum talis mo
dus contrariandi conueniat et perſonis ⁊ ne
gociis: quia hoc eſt laudabile/ Unde etiā tul
lius dicit ſecūdo rethorice/ ꝙ cōtentio eſt ora
tio acris ad confirmandū vel confutandum
accōmodata/ vel execat cōuenientiam perſo
narum et negociorū. et ſic contentio eſt vitu⸗
perabilis/ Si ergo accipiatur contentio. ſecū
dum ꝙ importat impugnationē veritatis. ⁊
inordinato modo/ ſic eſt peccatum mortale et
hoc modo diffinit Ambro. contentionē/ Cō⸗
tentio eſt impugnatio veritatis/ cū confidē⸗
tia clamoris/ Si autē contentio dicatur im⸗
pugnatio falſitatis. cū debito modo acrimo⸗
nie: ſic contentio eſt laudabilis/ Si autē acci
piatur contentio. ſecundū ꝙ importat impu⸗
gnationē falſitatis. cū inordinato modo/ ſic
poteſt eſſe peccatum veniale/ niſi forte tanta
inordinatio fiat in contendendo. ꝙ ex hoc ge
neretur ſcandalū aliorū. / Unde et apoſtolus
dicit ſcđe ad thimo. ſcđo. Noli verbis conten
dere. ſubdit. Ad nichil eni eſt vtile niſi ad ſub
uerſionē audientiū. Circa ſecundū quare
non ſit contendendū ſunt plures rationes.
Prima quia cōtendere et litigare eſt igno
miniolum/ Non eſt eni res que deceat viros /
Seneca. litigare muliebre eſt/ Item eſt ribal
dorum cōmorantiū in tabernis. prouer. xxiii
Cui rixe: et cetera. Sequitur. Nonne hiis ꝗ
morantur in vino/ ⁊ ſtudent in calicibus epo
tandis/ Itē eſt demoniacū. Auguſtinus. Ni⸗
chil eſt ſimilius actibus demonū ꝙ̃ litigare.
Unde ſeruos diaboli ſe oſtendūt. qui litigāt.
Quā indecēs ergo ſit diſciplo. qui debet vir
eſſe. amator virtutū. honeſtatis cōuerſatōne
angelus. ꝙ ad modū mulierū. imo ribaldorū.

imo demonū litigare non erubeſcat. Legi
tur in vitis patrū ꝙ duo monachi habitabāt
in eadem cella/ ⁊ cum nūꝙ̃ vel modicā contē
tionē inter ſe habuiſſent/ dixit alter ad alteꝝ
faciamus ⁊ nos litem ſicut faciunt homīes.
dixit alter. / Neſcio quomodo fit. dixit alter.
Ego pono iſtum laterem in medio/ et dico ꝙ
meꝰ eſt/ et dic nō eſt tuus ſed meus/ et hoc mo
do fit rixa. et fecerunt ſic. / Et dixit vnus meꝰ
eſt. reſpondit alter/ Spero ego illū eſſe meū/
reſpōdit alter imo meus eſt. tunc dixit alter.
Si tuus eſt tolle eū/ et neſcierunt facere litē.
Secundo quia ſeparare ſe a contentione
eſt honorabile. prouerbi. xx. Honor eſt homi
ni qui ſeparat ſe a contentionibus. Tertio
quia eſt ſignū ſuperbie. ſtultitie. peruerſitatis
et malicie/ De p̄io prouer. xviii. Labia ſtul
ti miſcent ſe rixis: et os eius iurgia prouocat
De ſecundo prouer. xviii. Homo peruerſus
ſuſcitat rixas/ lites/ De tertio. prouerbi. xvii
Semper iurgia querit malus: angelus autē
crudelis/ glo. i. diabolus mittetur contra eū.
Quarto quia eſt ſignū apertū carnalita⸗
tis. prime corin. vi. / Cum eni ſint in vobis ze
lus et contentio: nōne carnales eſtis? Qui
to quia aufert homibus ſignū ſeruitutis di⸗
uine/ ſcđa thimo. ſcđo. Seruum dei nō opor⸗
tet litigare: ſed modeſtū eſſe ad omēs. Sex
to aufert fructū bonoꝝ operū. pſa. lvii. Ecce
ad lites et contentiones ieiunatis. quaſi dice
ret. Quid prodeſt tale ieiuniū? Origenes ſu
per yſaiā. Nec eni accepta poſſunt eſſe bona
opera. niſi in pace peragantur. Septimo
inducit multa mala vtpote cōuicia/ maledi⸗
ctiōes. improperia et huiuſmodi. Et ideo dr̃
Eccleſiaſtici xxviii/ Abſtine te a lite et minue
peccata. yſidorus. Contentio faces odioꝝ ac
cendit/ pacem cordis contentio extinguit/ cō
cordiam contentio rumpit. Octauo quia
abſtinere a cōtentione eſt magni meriti/ Ūn
in vitis patruꝫ legitur/ ꝙ orante machario ꝗ
fuit excellentis vite. vox inſonuit ad eū dicēs
/ Nondū ad menſurā duaruꝫ mulierū perue⸗
niſti/ que habitant in proxima ciuitate / cum
macharius intrans ciuitatem queſiuiſſet cō⸗
uerſationes earū/ inuenit ꝙ erant vxores du
orum fratrū/ et cum quindecim annis ſimul
morate fuiſſent. nūꝙ̃ litigaſſent inter ſe: nec
vna aliā vnꝙ̃ facto aut dicto contriſtauerit.
Circa tertium notandum ꝙ ſex ſolent eſſe

occaſio cōtētionis et litis. Unū eſt rerum ꝓ
prietas, quia enim vnus dicit hoc eſt meum
alter imo eſt meū: ſurgit inde cōtentio et lis,
propter quod dicit ſeneca. Quietiſſime viue
rent homines ſi tollerentur iſta duo pronoīa
meū et tuuꝫ. Aliud eſt carnis neceſſitas. vt cū
non prouidetur alicui ſicut caro ſua requirit
Jaco. i. Unde lites in vobis nōne ex concupi
ſcentiis. que militant ī mēbris veſtris. Ter
tiū eſt ſuperbia. quia vt frequenter duo ſuper
bi non poſſunt pacifice ſimul cohabitare. pro
uerbiorū xiii. Inter ſuperbos ſemper iurgia
ſunt. Hinc patet ꝙ longe lites et cōtētiones
debēt eſſe a ſchola diſcipline ſācte religionis,
in qua diſcipuli nichil debent habere propri-
um. qui debēt eſſe ex toto ſecundū carnē mor
tificati. et ſūme humiles. Quartū eſt ho-
noris inuidia. puer. tertio. Non contendas
aduerſus hominē fruſtra. cum ipſe tibi nichil
mali fecerit. Quintū eſt contrarietas ſen
ſuum, ſicut elemēta propter contrarietates
qualitatū. ps. Effuſa eſt contentio ſuper pri
cipes et errare fecit eos in inuio ⁊ non in via
quod exponit glo. de hominibus diuerſi cul-
tus. Unde exemplificat de hereticis. qui con-
tendūt ꝯtra catholicos. Sextū cupiditas tē
poraliū. math. v. Qui vult aduerſū te contē
dere et tollere tunicā: dimitte ei et pallium,
glo. i. anteꝙ contendas: ſic enī canes conten
dunt propter cadauera. Circa quartū at-
tendendū ꝙ lis ſolet interdū oriri inter mino
res. ſicut inter familiam domus, cōtra quod
ſcđe thimo. ſcđo hortatur apoſtolus. Admo-
ne ſeruos nō litigioſos eſſe. Interdū vero
ſunt aliq maiores qui tanꝙ leo in domo ſua
loqui neſciunt minoribꝰ niſi litigioſe. Iſti ſūt
ſimiles Nabal viro ruſticano, de quo dicunt
ſerui eius primi regū xxv. Et ipſe eſt filius be
lial: ita vt nemo poſſit eis loqui. Interdum
vero aliqui minores nō verentur litigare cū
maioribus ſuis. more populi iudaici, de quo
dicitur exodi xvii. Iurgatus eſt cōtra moyſē.
Primū eſt malum. ſecundū peius, tertiū peſ
ſimū. Et ideo reputatur magna culpa. quan
do quis in religione contendit ſiue lites ha-
bet cū prelato. Item notandū ꝙ grauius
eſt religioſo litigare ⁊ contendere cum extra
neo. ꝙ cū fratre propter ſcandalū maiꝰ. Ideo
dicitur yſa. xlii. in laudē ſerui dei. Nō audie-
tur vox eius foris. Item ſtultiꝰ eſt litigare cū
homīe iracūdo ꝙ cū homīe tranquillo, et hoc
ꝓpter maius periculū peccati in eo, quia plꝰ
inflāmatur ad malū propter talem diſpoſiti
onem. Ideo dicitur eccleſiaſti. viii. Cū iracū-
do nō facies rixam. Itē damnoſius eſt litiga
re cū magnatibus ꝙ cū minoribus, quia plꝰ
poſſunt nocere. Eccleſiaſtici. viii. Nō litiges
cum homīe potēte ne incidas in manus illiꝰ
Merito ergo ſanctus pater. exhortatur diſci
pulū vt non amet cōtentiones. Circa qui
tum notandū ꝙ ad cauendū lites et conten-
tiones plura ſunt remedia. Primū eſt re-
frenatio interioris cōmotionis. per ſilentiū.
Sicut enī qui dimittit aquā fit caput iurgi-
orum: ſicut dr̄ prouer. xvii. quia vt ait gloſa.
Qui linguā non refrenat. concordiā diſſipat
ita econtrario, Qui cōtinet huiuſmodi im-
petum. cauſa eſt quietis et pacis. Et ideo be-
ne dr̄ eccleſiaſti. xxviii. Abſtine te a lite. quaſi
dicat facias tibi vim ne prorūpas in litem.
Secundū eſt declinatio a colloquio cū viro
litigioſo. Eccleſiaſtici viii. Non ſtruas ligna
in ignē linguati; quod fit cū habent̄ ꝟba cuꝫ
eo. Tertium eſt declinatio verborū haben
tium materiā litigioſā. ſcđe thimo. ii. Stul-
tas et ſine diſciplina queſtiones deuita: ſciēs
ꝙ generant lites. Quartumeſt cauere ab
illis. que ſunt occaſio litis, que ſunt iactantia
Prouerbiorum. xxviii. Qui ſe iactat et dila
tat. iurgia concitat. Item deriſio. prouer. xxii
Eice deriſorē. et exibit cum eo iurgiuꝫ. Item
iracundia eccleſiaſtici xxviii. Homo iracūdꝰ
accendit litem. Item peruerſitas. prouer. xvi
Homo peruerſus excitat lites.

Capitulum li. de lxvii. lxviii et lxix. inſtru
mentis: vbi de elatione fugienda, et de vene
ratione ſenum, et dilectione omnium.

SExageſimū ſeptimū inſtumentum eſt
(Elationē et iactantiā fugere) vt poſ-
ſit diſcipulus ſchole religionis cū ſan-
cto viro dauid dicere. Dn̄e non eſt exaltatū
cor meū. neqꝫ elati ſunt oculi mei. Elatio cū
videatur eſſe quedā extra ſiue ſupra vires la-
tio; nichil aliud in hoc loco ſignificare videt̄,
niſi mentis ſuperbiā. ſiue preſumptuoſā elati
onem. que radix eſt omīis peccati. Unde ſan
ctus pater. iubēdo elationē fugere. docere vi-
ſus eſt omīa vicia reſecare. Nam vt dicit po-

licrato libro ſcdo. Areſcunt riuuli ſi fontis ve
na preſcindit: nec rami conualeſcunt radice
ſuccíſa: deficiunt vicia ſi elatio iuguletur. Et
bernardus in ſermone ſancti andree. Iniciū
omis peccati et cauſa totius perditionis ſup
bia. Propterea quiſquis es qui ſalutē tuam
operari ſtudes. aduerſus hanc ſuper caput tu
um ſignū ſancte crucis habere memēto: ꝛ nō
eleueris in ſuperbiam nec exaltetur cor tuū.
Nā de hoc plurima dicta ſūt circa inſtrumē-
tum xxxv. ſolū hic notanda veniūt octo reme
dia. quib9 diſcipulus vti debet cōtra elationē
ſiue ſuperbiā inſurgentē. Primū eſt ꝛc. vide
ſupra circa inſtrumentū xxxv. Sexageſimū
octauū inſtrumentū eſt (Seniores venerari)
De quo dn̄s leuiti. xix. mādatū tribuit dicēs
Coram cano capite conſurge: et honora per-
ſonam ſenis. Senes autē in hoc loco appel-
lantur omnes ſuperiores ſtatu. gradu. officio.
dignitate. ordine. meritis. et ſanctitate. Qēs
iſti ſeniores intelligi et appellari poſſūt. Nā
de honoris mutua exhibitōe ſupra circa octa
uum inſtrumentū plurima dicta ſunt. dicen-
dum tantū hic venit. de decē modis honorā-
di ſeniores. Primus modus eſt diligentē
et humilē preſtare audientiā loquenti. Vn̄
ſapien. viii. loquens ſapiēs de honore quē p-
pter ſapientiā habiturus eſt dicit. tacentē me
ſuſtinebunt. gloſa. non audebunt loqui. et lo
quentē me reſpiciēt. glo. attēti ad ſermones.
et ſermocinantē me plura manus ori ſuo im
ponent. Secundus eſt aſſurgere venienti
leuit. xix. Coram cano capite cōſurge. Ter
tius eſt aſſiſtere ſedenti more angelico. yſa. vi
Vidi dn̄ꝫ ſedentē. et poſt. Seraphin ſtabant
ſuper illud. ſcilicꝫ ſoliū ſedentis. danielis vii.
Decies milies cētena milia aſſiſtebant ei. ſ.
ſedenti. Quartus eſt comitari incedentē
ſecundi regum xl. Vniuerſi ſerui regis ibant
iuxta eum ſcilꝫ regē dauid. quaſi comitantes
illum. cū egrederetur de ihrl'm fugiens abſa-
lonē. Quintus conſiſtit in ſignis humilia
tionis. vt ſunt inclinatio. genu flexio. proſtra
tio et huiuſmodi. eccleſiaſtici iii. Et ab humi
libus honoratur. quod ſi verū eſt de deo. eadē
ratiōe de quocūqꝫ corā quo nos humiliam9.
Sext9 eſt in ſeruicii exhibitōe. vt eſt lotio
pedū. adminiſtratio aque ad man9. ꝛc. eccle-
ſiaſti. iii. Qui timet deū honorat parētes. et
q̄ſi dn̄is ſeruiet hiis qui ſe genuerūt. Septi
mus eſt in munerūꝫ honorabiliū collatōe. vt
eſt honorabilius ferculū vel veſtis vel huiuſ-
modi. Vnde numeri xxiiii. dixit balac ad ba
laan. Decreueram quidem magnifice te ho
norare ſcꝫ muneribus ſꝫ deus priuauit te ho-
nore diſpoſito. Octauus eſt in proprie ma
gnificentie depoſitione. vt fit cū quis ſertum
vel caputiū deponit corā magnate. apoca. x.
Cū darent illa quattuor aīalia honorem ſe-
denti ſuper thronū. viginti quattuor ſeniores
mittebāt coronas ſuas ante thronū. Et hoc
pro honore et reuerentia ſedentis in throno.
Nonus in alterius prepoſitione. vt fit cuꝫ
preponitur in ſede. vel in via vel in actu quo-
cūqꝫ honeſto. iuxta illud eccleſiaſti. xxii. Loq̄-
re maior natu decet enī te. Et ideo prelati di
cuntur prepoſiti ad hebre. vltimo. Memen-
tote prepoſitorū veſtrorū. videlicet quia pre-
ponuntur in huiuſmodi. Decimus in be
nedictionis petitiōe quod fit cū petitur vt be
nedicat ſe. Vnde Gen̄. xxvii. dixit iacob pa-
tri ſuo yſaac. Benedicat michi aīa tua. Itē
eſau. Benedic et michi pater mi. Sūt et alii
multi modi quos ratio et vnctio ſecundū p-
ſonarū qualitatē pro tempore docꝫ exhibere.
ſecundū quos poterit diſcipulus iuxta ſancti
patris doctrinam venerari ſeniores.
Sexageſimū nonū inſtrumentū eſt (Iu-
niores diligere) hoc poteſt legi ſingulariter
vt maiores reſpiciat: ſicut p̄cedens inſtrumē
tum minores. ac ſi diceret. Sicut reuerentia
debetur maiori a iuniore: ſic dilectio debetur
minori a ſeniore. Seniores ergo minores di
ligere debent. q̄admodum patres filios. pro
uidentia pietatis nutriēdo paruulos. doctri
na veritatis erudiendo ignaros. exemplo ſā
ctitatis dirigendo deuios. vbere conſolatio-
nis roborando infirmos. virga correctionis
corrigendo inquietos. ſtimulo exhortationis
incitando pigros. Et ideo leuit. xix. dicitur.
Honora perſonā ſenis. Et prīe ad thimo. v.
Seniorem ne increpaueris: ſed obſecra vt pa
trem. Secundo poteſt hic textus extēdi in
differenter ad oēs vt ſit ſenſus. Diſcipul9
ita debet diſcretione vti circa perſonarū pari
etatē. vt ſeniores venerentur: et diligat iunio-
res. Hugo de ſancto victore. Diſcretio per-
ſonarum q̄tū quidē ad dilectionē ſecundum
meritū: q̄tum vero ad venerationē ſecundū
etatē vel officiū habēda ē. Iuniores diligere

ſuperiores honorare debemus/ quia par con
tumacia eſt.ſiue in eo qui propter gradũ infe
riorem homĩs virtutẽ deſpicit/ſiue in eo qui
propter vitã inferiorem.gradũ ſuperiorẽ con
temnit. Iſtis ergo honor:illis amor impẽda
tur.hec ille.

¶ Capitulum lii. de lxx. inſtrumento: vbi de ſignis caritatis inimicis exhibendis.

SEptuageſimũ inſtrumentũ eſt (In xp̄i
amore pro inimicis orare) hoc eſt quod
deus ammonet.math.v./ Orate pro ꝑ
ſequentibus et calumniantibus vos/ vt ſitis
filii patris veſtri qui in celis eſt. qui ſolem ſu
um oriri facit ſuper bonos et malos:ſuper iu
ſtos et iniuſtos./ Or ſuperius circa inſtrumẽ
tum xxxi. habita eſt doctrina copioſa de dile
ctione inimicorũ:tantũ duo hoc in loco notã
da veniunt. ¶ Primo de beneficiis in quibꝰ
ſcriptura ſancta perſuadet nobis erga inimi
cos beniuolos eſſe. ¶ Secundo an de neceſſi
tate caritatis.diſcipulus obligetᷣ talia ſigna
ſiue effectus dilectionis inimicis exhibere/.
¶ Circa primũ notandũ ꝙ multa ſunt in qui
bus ſcriptura ſancta nos perſuadet erga ini-
micos eſſe beniuolos. ¶ Primo in diligendo
Math.v. Diligite ĩimicos veſtros. ¶ Scđo
pro eis orando. Luce vi. Orate pro perſequẽ
tibus et calũniantibus vos. ¶ Tertio eis be-
nedicendo .ad ro.xii. Benedicite perſequen
tibus vos: benedicite et nolite maledicere.
¶ Quarto eis benefaciendo. Luce vi. Bene
facite eis qui vos oderunt. ¶ Quinto eis ne
ceſſaria vite miniſtrando.prouer.xxv. Si eſu
rierit inimicus tuus ciba illũ. ¶ Sexto in ne
ceſſitatibus adiuuando.exo.xxiii. Si videris
aſinũ odientis te iacere ſub onere non pertrã
ſibis:ſed ſubleuabis eũ. ¶ Septimo malis eo
rum condolẽdo. prouer.xxiiii. Cum ceciderit
inimicus ne gaudeas. ¶ Octauo penitenti-
bus indulgendo. Luce xvii. Si reuerſus fue
rit dicens penitet me:dimitte illi. ¶ Circa ſe
cundum notandũ ꝙ vt ſanctus Tho.docet ĩ
ſcđa ſcđe.q.xxv. / Effectus et ſigna caritatis
ex interiori dilectione procedunt/et ideo pro-
portionantur ¶ Dilectio autẽ interior ad ini
micũ in cõmuni quidẽ eſt de neceſſitate pre-
cepti abſolute/in ſpāli autẽ non abſolute ſed
ſecundũ ꝓparationẽ animi/ vt ſupra circa in
ſtrumentũ xxxi.dictũ eſt/. Sic igitur dicendũ
eſt de effecctu.vł ſigno dilectiõnis exterius ex
hibendo. ¶ Sũt enĩ quedã beneficia vel ſigna
dilectionis.que exhibẽtur proximis in com-
muni/puta cũ aliquis orat pro omĩbus fide-
libꝰ.vel ꝑ toto populo.aut cũ aliquod bñfici-
um impendit aliquis toti cõmunitati/ Et ta
lia beneficia vł dilectionis ſigna inimicis ex
hibere eſt de neceſſitate precepti/ quia ſi non
exhiberentur inimicis.hoc pertineret ad liuo
rem vindicte/contra id quod dicitur leuit.xix
¶ Non queres vltionẽ ⁊ non eris memor iniu
riarũ ciuiũ tuorum ¶ Alia vero ſunt beneficia
vel dilectionis ſigna/que quis exhibet parti-
cularitet aliq̄bus perſonis/et talia beneficia
vel dilectionis ſigna ĩimicis exhibere non eſt
de neceſſitate ſalutis.niſi ſecundũ preparati-
onem animi.vt ſcꝫ ſubueniatur ei in articulo
neceſſitatis.ſecũdũ illud prouer.xxv. Si eſu-
rierit inimicus tuus ciba illuꝫ/. Si ſitit potũ
da illi ¶ Sed ꝙ preter articulũ neceſſitatis hu
iuſmodi beneficia aliq̄s exhibeat inimicis.ꝑ
tinet ad perfectionẽ caritatis.per quã aliq̄s
nõ ſolũ cauet vinci a malo.quod neceſſitatis
eſt/ſed etiã vult in bono vincere maluꝫ quod
eſt etiã perfectionis/.dũ ſcꝫ non ſolũ cauet ꝓ-
pter iniuriã illatã detrahi ad odiũ.ſed etiam
ꝓpter ſua beneficia.inimicũ intendit pertra-
here ad ſuũ amorẽ/ Et hoc modo accipienda
eſt gloſa ſuper illud Math.v. Bñfacite hiis
qui oderunt vos.que dicit ꝙ benefacere ini-
micis eſt cumulus perfectionis.

¶ Capitulum liii. de lxxi. inſtrumento: vbi de bono pacis et diſcordiis cito terminandis et de cauſis huiuſmodi.

SEptuageſimũ primũ inſtrumentũ eſt
(Cum diſcordantibus ante ſolis occa-
ſum in pacẽ redire) De quo apoſt.ad
ephe.iiii. Sol non occidat ſuper iracundiam
veſtram.glo.ipſa ira non duret vſqꝫ ad occa-
ſum ſolis:quia ſi ex ipſa infirmitate qua pec-
camus ſurripit ira xp̄iano/nõ debet diu tene
ri.et fieri pridiana/. Eicienda eſt de corde an-
teꝙ̃ occidat lux iſta viſibilis.ne deſerat lux in
uiſibilis ¶ Vult ergo apoſtolꝰ ꝙ ira nõ duret/
quia ſi durat datur diabolo occaſio. ¶ Iratꝰ ei
male cogitat:et ſic ſe diabolus ingerit vt ma
la peragat ¶ Exemplũ in vitis patruꝫ. Abbas

Agathon ſolebat dicere.nūq̄ dormiui.nec li-
tem habentem mecum dormire permiſi q̄tū
ad virtutē meā pertinuit.niſi prius reuerte-
rer in pacē cū eo. ¶ Ubi notanda tria ſunt.
¶ Primo de bono multiplici pacis.ratione
cuius amanda eſt a diſcipulo ſchole ſpiritua
lis. ¶ Secundo de hiis que ad diſcordias et
lites exortas extinguendas valent. ¶ Tertio
de cauſis quare diſcordie illico ſunt ſedande
¶ Circa primū notanduȝ q̄ pax eſt amanda
ꝓpter multa. ¶ Primo quia eſt naturale de
ſideriū eius in oībus . Auguſtin⁹ xix.libro de
ciui.dei. Sicut nemo ē qui gaudere nolit:ita
nemo eſt qui pacem habere nolit. qm̄ quidē
et ipſi qui bella volūt.nichil aliud q̄ vincere
volunt. Ad glorioſam ergo pacem bellando
volunt peruenire. Nam quid eſt aliud victo
ria.niſi ſubiectio repugnantiū: quod cū factū
fuerit pax erit. ¶ Secundū quia pax eſt verū
bonū amicorū dei. Unde ſuper illud pſalmi-
ſte. Pax ſuper iſrael.dicit glo. vno verbo oīa
bona dicit. Qui pacem non habet.infelix eſt
in pſalmo. Contritio et infelicitas in viis eo
rū.et viam pacis non cognouerunt. ¶ Ter
tium eſt maximū bonū inter oīa bona terre-
na. Auguſtinus de ciui.dei. Tantū eſt pacis
bonū inter oīa.vt etiā in rebus terrenis atqȝ
mortalibus.nichil gratius.nichil deſiderabi-
lius cōcupiſci. nichil poſtremo poſſit melius
inueniri. ¶ Quartum eſt:dei filiū conſtituit
Math.v. Beati pacifici quoniā filii dei vo-
cabuntur. Gregorius in paſtorali. Si vocā-
tur filii dei qui pacē faciunt:proculdubio ſa-
thane ſunt qui confundunt. ¶ Quintū deo
in nobis habitaculū facit.p̄s. In pace factus
eſt locus eius. Ad hoc ſignificandū templum
ſalomonis i pacis tempore factū eſt. tertii re
gū v. Item ad idem oſtēdendū.deus naſci vo
luit de virgine:cū vniuerſus orbis pacem ha
beret.hinc dicitur ſcđe corin.xiiii. Pacem ha
bete et deus pacis et dilectionis erit vobiſcū.
¶ Sextū oculos mentis diſponit ad viſionē
dei.ad hebre.xii. Pacem ſequimini cū oībus
et ſanctimoniā:ſine qua nemo videbit deum
Aqua ei turbata non reddit imagines vt ait
gregorius: ſic cor turbatum non clare videt.
¶ Septimū ſpiritū noſtrū deo coniūgit. ad
ephe.v . Sollicitti ſeruate vnitatē in vinculo
pacis. ¶ Octauū bonorū ſpiritualiū abun-
datiā acquirit. pſalmiſta. Fiat pax in virtute
tua.et abundantia in turribus tuis. Criſoſto
mus de compūctione cordis . Ubi pax eſt ibi
omnia proſperabūtur.ibi ſobrietas lucet.ibi
vnanimitas regnat.ibi abſtinentia coronat.
¶ Nonū deo amabilē reddit. Unde ſalomō
Quia pacificus vocatus eſt:vocat⁹ eſt ama-
bilis dño.ſcđi regū xii. yſidorus libro de ſum-
mo bono. Pax deo hominē: et hoī deū proxi
mū reddit. ¶ Decimū ad eternā quietē per-
ducit.roma.xiiii. Nō eſt regnū dei eſca et po
tus:ſed iuſtitia et pax. ¶ Circa ſecundū ſcien
dum q̄ multa ſunt huiuſmodi que ad extin-
guendas lites et diſcordias.ſanctos viros le-
gimus practicaſſe. ¶ Primū eſt recedere a lo
co.in quo lis aut diſcordia eſt . Unde in vitis
patrū legitur q̄ abbas monachis dimiſit lo-
cum in quo erat.propter quendā fratrē q ſē-
per habebat iram cum eo.et tranſtulit ſe ali-
bi ad manendū. Ambroſius . Melius eſt mi
grare cū gratia q̄ habitare cū diſcordia. Me
lius eſt ſine lite abire.q̄ cum iurgio reſidere.
¶ Secundū eſt ſilere.ſecundū illud p̄s. Po-
ſui ori meo cuſtodiā.cum conſiſteret peccator
aduerſū me. Et prouer.xxvi.dr̄. Qui impo-
nit ſtulto ſilentiū iras mitigat. ¶ Tertiū eſt
habere patientiā : ita vt nec verbo.nec ſigno
nec facto moueatur.prouer.xvi. Qui patiēs
eſt mitigat rixas ſuſcitatas. Gregori⁹ in mo
ralibus. Nunq̄ ſeruari concordiā niſi per ſo
lam patientiā ſolet. ¶ Quartū eſt ſi reſpon-
dere aliquid contingat.quod non reſpondea
tur verbo duro quod prouocet : ſȝ dulci quod
leniat.prouer.xv. Reſponſio mollis frangit
iram.ſermo durus ſuſcitat furorē. ¶ Quin
tum eſt cedere cauſe litis. Exemplū de abra-
ham.qui dixit geñ. xiii.loth fratri ſuo.ne q̄ſo
ſit iurgiū inter me ⁊ te. ecce vniuerſa terra co
ram te eſt:recede a me obſecro. ſi ad ſiniſtraȝ
ieris ego dexteram tenebo:ſi dexterā elegeris
ego ad ſiniſtram pergo. Et hanc viam cōmē
dat apoſtolus prie corin.vi. Quare nō ma-
gis iiuriā patimini:ſcȝ q̄ contēdatis. ¶ Sex
tū eſt non inniti iuſtificationi cauſe ſue . Ex
quo eni quilibet laborat in lite ad oſtenden-
dum ſe rationem habere prolongatur lis:et
per ceſſationē ab iſtis termiatur. Et ideo di-
cit apoſtolus ad roma.xiii. Non vos defen-
dentes cariſſimi.ſed date locum ire. ¶ Septi
mum humiliare ſe erga iniuriantem. Exem
plum in vitis patrū. Cū duo germani cōmo

rarentur in cella/diabolus volens eos prouo
care ad iurgiū extinxit lucernam.quā minor
poſuerat ſuper candelabrū/propter quod ſe⸗
nior percuſſit minorem cū furore/minor ve⸗
ro proſtratus in terrā clamauit dicens/ma⸗
gnanimus eſto dn̄e: ⁊ ego rurſus accendo eā
Et ſtatim propter humilitatē illius iunioris/
non potuit diabolus preualere/Quod audi
ens quidam ſacerdos ydolorꝝ factus eſt xp̄ia
nus. Circa tertiū notandū ꝙ multa ſunt q̄
debent diſcipuluꝫ mouere ad ſedandam ortā
diſcordiam/et pacem reparandā. Primū
eſt quia deus eſt amator pacis et concordie/
et per cōtrariū odit diſcordiam/Eccleſiaſtici
xxv. In tribus beneplacitū eſt ſpiritui meo/q̄
ſunt probata coram deo ⁊ hominibus/Concor
dia fratum ⁊c. Secundū eſt quia ex diſcor
dia ſi non cito terminatur oriunt̄ multa ma
la:ſicut de igne quando eſt accēſus ſi non ci⸗
to extinguitur. Primū malū eſt in corde
odiū.Auguſtinus.Odium eſt ira inueterata
Item Auguſtinus in epiſtola quadā/Sicut
acetū corrūpit vas ſi diu ibi fuerit:ſic ira cor⸗
rūpit cor ſi in aliū diē durauerit/Hic idē au
guſtinus in regula/Lites aut nullas habea⸗
tis aut ꝙ celerrime finiatis/ne ira creſcat in
odium et trabem faciat de feſtuca/et aiaꝫ fa
ciat homicidā/Quantū autē malum ſit odi
um ſupra eſt oſtenſū circa inſtrumentū lxiiii.
Secundū malum quod ſequitur eſt malū
in ore quo leditur proximus/ſcꝫ contumelie.
clamor.indignatio.blaſphemie/Et ideo dici
tur prouer.xxv/Que viderunt oculi in iurgi
um nō proferas cito/ne poſtea emendare nō
poſſis cū dehoneſtaueris amicū tuū/In quo
innuitur ꝙ diſcordia et iurgia generant ver⸗
ba deturpantia et dehoneſtantia proximum
Tertium malū eſt malū in manu/quo ad
percuſſionē.yſa.lviii/Ecce ad lites et conten
tiones ieiunatis et percutitis pugno/Hinc
dicit Gregorius in regiſtro/ꝙ diſcordia cōſu
euit ſcandala generare. Quartū qꝛ diſcor
dia et diuiſio/deſolatiua eſt cōmunitatis ⁊ ſo
cietatis. Math.xii. Omē regnū in ſeipſum
diuiſum deſolabitur/glo.eccleſiaſtici.xxi. Cō
cordia mimime res creſcunt/diſcordia maxie
dilabuntur. Quintū eſt quia diſcordia red
dit inutilia ſacrificia noſtra/Diſcordes eni
vt ait Gregorius tam diu nullū boni operis
ſacrificiū deo imolant/ꝙdiu a proximorū ca⸗
ritate diſcordant/Hinc dn̄s ait Math.v.Si
frater tuus habet aliquid aduerſū te:vade et
reconciliare fratri tuo. Sextum diſcordia
reddit hominē diſcordem a deo/Auguſtinus
de verbis dn̄i/Non poterit habere concordi
am cum xp̄o/qui diſcors voluerit eſſe cū xp̄ia
nis/Idem. In ſciſſura mentiū deus non habi
tat. Septimū diſcordia ducit ad perditio
nem.glo.ſuper io.iii/Imperpetuū cum capn
damnabitur/qui hoc genere homicidii tenet̄/
vt diſcordet a fratribus.

Capitulum liiii.de lxxii.inſtrumento:vbi
de multiplici ratione quare nunꝙ deſperan⸗
dum ſit de miſericordia dei.

Septuageſimū ſecundū inſtrumentuꝫ
eſt(De mia dei nūꝙ deſperare)ſed ſē
per ſperandum eſt de mia dei/ſecundū
illud p̄s.Ego autē ſemp ſperabo/Et oſee xii
Spera in deo tuo ſemper. Ubi notāda ſūt
duo a diſcipulo. Primo de cauſis quare de
ſperandū nullo modo ſit de mia dei. Se⸗
cundo de remedio contra temptationē inſur
gentem deſperationis. Circa primū notā
dum ꝙ quattuor ſunt cauſe precipue propter
quas ꝙtūcunqꝫ quis āguſtiarū preſſura aut
peccatorū pondere fuerit grauatus/nō ſit de
ſperandū de mia dei. Prima quia mia dei
ſiue eius bonitas incomparabiliter maior ē
omni malicia et iniquitate cuiuſcūqꝫ graui⸗
tatis ſit/Auguſtinus/Tanꝙ ſcintilla ignis
in medio maris:ſic oīs malicia ad miam dei/
Quare idem libro de differentia ſpiritus et
aīe/Nemo de dei mia diffidat:quia maior ē
mia eius ꝙ noſtra iniquitas/Tardius ſiqui
dem videtur peccatori veniā dare/ꝙ ipſi pec⸗
catori ipſam accipere/Sic enī feſtinat reū ab
ſoluere a tormento ſue cōſcientie/quaſi plus
cruciet eū compaſſio miſeri ꝙ ipſum miſeruꝫ
compaſſio ſui/hec Auguſtinus/Ille ergo ſolꝰ
(inquit idem Auguſtinꝰ libro de vera et fal⸗
ſa penitentia)diffidat qui tantū peccare pōt
ꝙtum deus bonus eſt/cum ſit nullus qui hoc
poſſit. Gregorius ſuper ezechielē/Nec vos
veſtrorū vulnerū multitudo in deſperationē
deprimat/qꝛ maior eſt potentia medici ꝙ ma
gnitudo languoris veſtri/Quare dicit beatꝰ

Ambroſius ſuper lucam. Nemo diffidat. ne-
mo veterum conſcius delictorũ de venia de-
ſperet. nouit enĩ deus mutare ſententiam ſi
tu noueris mutare delictũ. Secundo quia
eſt grauiſſimũ peccatorum. ſcđi Regũ ii. An
ignoras ꝙ periculoſa ſit deſperatio. Et me-
rito. Eſt eĩ plaga inſanabilis. ſcđꝫ illud iere.
xxx. Inſanabilis fractura tua. peſſima pla-
ga tua. yſidorus in gloſa ſuper gen̄. iiii. Ma-
ior eſt iniquitas mea ꝙ vt veniam merear. di-
cit ſic. peccatũ peccatis adiciens deſperat. nec
credit ſe veniã poſſe adipiſci. que eſt blaſphe-
mia in ſpiritũ ſanctuꝫ que non remittitur in
hoc ſeculo nec in futuro. quia putat deuꝫ aut
ꝙ non poſſit aut ꝙ inuideat ſaluti. yſidorus
de ſũmo bono. Qui eĩ de venia deſperat. plꝰ
ſe deſperatione ꝙ cõmiſſo ſcelere dãnat. De-
ſperatio auget peccatum. Deſperatio eſt pe-
ior omĩ peccato. Tertio eſt peccatũ pluri-
mum iniurioſuꝫ diuine maieſtatis. Criſoſto-
mus. Unuſquiſqꝫ poſitus in peccato. ſi de ve-
nia deſperauerit miãꝫ fũditus perdidit. Ni-
chil enĩ ſic offendit deum. ꝙadmodũ deſpera-
tio. Auguſtinus. Qui deſperat de venia pec-
catorũ. deuꝫ negat eſſe miſericordẽ. Magnã
iniuriã deo facit qui de eiꝰ mĩa diffidit. ꝙtuꝫ
in ſe eſt negat deũ habere caritatẽ. veritatem
et poteſtatẽ in quibus cõſiſtit tota ſpes mea.
Hieronymus in epiſtola quadã. Nichil ita
offendit deũ. ꝙ ſicut deſperatio maloruꝫ. Et
ideo idem Hieronymus ait ꝙ iudas plus of-
fendit deũ quando ſe ſupendit ꝙ quando eũ
tradidit. Quarto quia eſt multũ grata di-
abolo aduerſario noſtro. Cum eĩ quis deſpe-
rat manifeſte oſtendit ſe iam deuictum eſſe a
diabolo quod illi gratiſſimũ eſt. Ambroſius.
Ideo diabolus deſperationem ſubiecit ĩ pec-
cato vt ſpem a nobis dei abſcidat. que eſt ſalu-
tis noſtre anchora. vite noſtre fundamentuꝫ
dux itineris quo itur ad celũ. Quinto eſt
multũ noxia. Aufert enĩ omne robur et forti-
dinem ab homĩe. prouer. xxiiii. Si deſperaue-
ris in die anguſtie lapſus: minuetur fortitu-
do tua. glo. Nichil execrabilius deſperatiõe
quã q habuerit et in generalibus huius vite
laboribus: et quod peius eſt in fidei certami-
ne conſtantiam perdit. Circa ſecundũ no-
tandum ꝙ quinqꝫ remedia poſſunt aſſigna-
ri contra deſperationis vicium. Primũ eſt
conſideratio infinitatis diuine miſerationis

Bernardus. Cum ſentio te iratum. ſpero te
propiciũ: quia cum iratꝰ fueris miſericordie
recordaberis. Auguſtinus. Erubeſcat huma-
na pigricia. plus vult ille dare ꝙ nos accipe-
re. plus vult ille miſereri ꝙ nos a miſeria li-
berari. Secundũ eſt memoria dñice paſſio-
nis. Bernar. Peccaui pctm̃ grãde. cõſciẽtia
mea turbat̃ ſꝫ nõ pturbat̃. vulnerũ dñi recor-
dabor. quid tam ad mortẽ quod nõ xpi mor-
te ſoluatur. Si in mentẽ venerit tam potẽs
tam efficax medicamẽtũ. nulla iam poſſum
morbi malignitate terreri. Tertiũ eſt con-
ſideratio magne virtutis ipſius penitentie q
ita virtuoſa eſt medicina. vt contra eam nul-
la ſpiritualis infirmitas preualeat. eccleſia-
ſtes x. Curatio. gloſa penitentie ceſſare faci-
et peccata maxima. Unde beatus martinus
legitur dixiſſe diabolo. Si veram penitentiã
poſſes habere. adhuc veniam cõſequi poſſes.
Quartũ eſt conſideratio illarũ perſonarũ
cum quibꝰ dñs legitur miſericorditer egiſſe.
Bernardꝰ. Omino propter mãſuetudinẽ q
in te predicatur currimus poſt te dñe ieſu: au-
dientes ꝙ non ſpernas pauperem. peccatorẽ
nõ abhorreas. non oderis cõfitentẽ latronẽ.
non lachrymãtem peccatricẽ. nõ chananeã.
non deprehenſam in adulterio. non ſedentẽ
in teloneo. non ſupplicantem. non negantẽ
diſcipulũ. non perſecutorẽ diſcipulorum. non
ipſos crucifixores tuos: in odorem vnguento-
rũ tuoꝝ currimꝰ. Quintũ eſt efficacia dep-
cationis glorioſiſſime virginis dei genitricis
marie que mater eſt mĩe. Bernardus in ſer-
mone quodam. Si criminũ ĩmanitate tur-
batus. ſi conſcientie feditate confuſus. ſi iudi-
cii horrore perterritꝰ. ſi baratro deſperatiõis
abſorptꝰ: mariã cogita. mariã inuoca. nõ re-
cedat a corde. non recedat ab ore. Nã ipſam
cogitans non erras. ipſam rogans nõ deſpe-
ras. ipſam ſequens non deuias. Ipſa tenen-
te non corruis. ipſa protegente non metuis.
ipſa duce non fatigaris. ipſa propicia perue-
nis: et ſic in temetipſo experiri poteris ꝙ me-
rito dictum ſit nomen virginis maria. id eſt
ſtella maris.

Capitulum lv. de mercede danda diſcipu-
lis predicta inſtrumenta artis ſpũalis adim-
plentibus. et de idoneitate loci vbi hec adim-
plenda ſunt.

Ecce hec ſunt inſtrumēta artis ſpiritualis/q̄ cū fue= rint a nobis die noctuqꝫ inceſſa biliter adimpleta.et in die iudi= cii reconſignata: illa merces no bis a domino recompenſabitur quam ipſe promiſit/quam ocu= lus non vidit.nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit.que preparauit deus hiis qui diligūt eum. Officina vero vbi hec om nia diligent operemur/clauſtra ſunt monaſterii/et ſtabilitas in congregatione.

Ecce hec ſunt inſtrumenta artis ſpiri= tualis que cum fuerint a nobis die no ctuqꝫ inceſſabiliter adimpleta/ꝛ in die iudicii reconſignata/illa merces nobis a do= mino recompēſabitur quā ip̄e promiſit; quā oculus non vidit/nec auris audiuit/nec in cor hominis/aſcendit que preparauit deus hiis qui diligunt eum. Enumeratis bonorū ope rum artis ſpiritualis inſtrumentis: ſubiun= git ſāctus pater de mercede q̄ danda eſt ope= rantibus et adiplentibus illa dicens.ꝙ ſi hec inſtrumēta artis ſpiritualis fuerint a nobis adimpleta/et in die iudicii tanꝗ̄ inſtrumen= ta veritatis reconſignata.i. cognita ꝛ appro bata/merces illa retributione recompenſabi tur ſempiterna/ De qua dicit ſapiens eccleſi aſtici ii. Qui timetis deum ſeruite illi/et non euacuabitur merces veſtra/ Fidelis enī fideli ter ei ſeruienti mercedem retribuet iuxta ope ra ſua/ſapientie xvi. Reddidit iuſtis merce= dem laborum ſuorum/et deduxit illos in via mirabili. Circa hunc articulum ſunt duo parua notabilia. Primo quomodo eſt in= telligendum ꝙ ſanctus pater dicit; ſi hec in= ſtrumenta fuerint a nobis die noctuqꝫ inceſ= ſabiliter adimpleta. Secundo de incom= prehenſibilitate mercedis beatorum. Cir ca primum notandum/ꝙ tunc nocte dieqꝫ in ſtrumenta illa inceſſabiliter dicuntur adim= pleri/quando nichil illis contrarium fit/ꝙ ad modū accipitur illud pſalmiſte primi/ Qui in lege domini meditatur nocte dieqꝫ/ Et il= lud luce xvii. Oportet ſemper orare et non deficere/ Item illud prime theſſalo.quinto. Sine intermiſſione orate/ Quippe non deſi nit meditari in lege dn̄i. qui nichil facit me= ditationi contrarium./ Et ſine intermiſſione orat.qui nichil facit orationi contrarium/

Circa ſecundū notandum ꝙ apoſtolus vo lens oſtendere incomprehenſibilem eſſe mer cedem dandam adimplentibus prefata ſan= cta opera.inquit prime ad corin.ii/ Oculus non vidit nec auris audiuit:nec in cor homi= nis aſcendit.que preparauit deus hiis qui di ligunt illum/ Auguſtinus/ Quod deus pre= parauit diligentibus ſe fide non capitur/ſpe non attingitur/caritate non comprehendit/. deſideria et vota trāſgreditur/acquiri poteſt /exiſtimari non poteſt/ Gregorius in omelia. Que enī lingua dicere poteſt/aut quis intel lectus capere ſufficit.ſuperne felicitatis ꝗ̄ta ſint gaudia/angelorꝫ choris intereſſe/cū bea tibus ſpiritibus in gloria ſemper conſiſtere/. preſentem vultū dei cernere/incircūſcriptum lumen videre.nullo mortis metu affici/incor ruptionis perpetuo munere letari/ Hinc do minꝰ luce vi. ait ad diſcipulos / Gaudete et exultate: ecce enī merces veſtra multa eſt in celo/ Ubi merces ſanctorū deſignatur tres ꝓ prietates habere excellentiſſimas./ Habet enī primo indefectibilē firmitatē cū dicitur: veſtra.i.vobis irreuocabiliter danda/ eccleſi= aſtici ii/ Qui timetis deū credite illi et non euacuabitur merces vr̄a/ Et eccleſiaſtici xviii Non verearis iuſtificari vſqꝫ ad mortē/quia merces tua viuet ineternū./ Scd̄o habet bo nitatē inexhauribilē cū dr̄: multa/gen̄.xv.in qt dn̄s ad abrahā/ Noli timere abrahā: ego ꝓtector tuꝰ ꝛ merces tua magna nimis/ Ubi cōſiderādū ꝙ merces ſctōꝝ dr̄ multa/dr̄ ma= gna/dicitur precioſa/et dictur ꝑpetua/vt ait Bernardus tam multa dicit̄ eſſe/ꝙ non pōt numerari/tā magna ꝙ nō poteſt eſtimari/tā precioſa ꝙ nō poteſt comparari/tā diuturna ꝙ nō pōt t̄miari/vide de hoc ſupra circa īſtru metū xlvi.vbi de eterna vita plura dicta ſūt/ Tertio hꝫ dignitatē icōpabilē cū dr̄ i celo: Res ei excellētior reputat̄ et nobilior q̄ dat̄ i loco nobiliori ./ Felicitas ei ſctōꝝ nō cōſiſtit i caducis ꝛ corruptibilibꝰ/ ſꝫ in bonis optimis

Cam quītū etc

et diuinis incorruptilib⁹ ac digniſſimis. ¶Se
quitur (Officina vero) id eſt loca (vbi hec
omnia diligenter operemur/ clauſtra ſūt mo
naſterii et ſtabilitas in congregatione) Pe
ſcriptis inſtrumētis artis ſpūalis et mercede
adimpletionis eorū/ hic ſanctus pater deſcri
bit idoneitatem loci in quo hec adimplenda
ſunt/ Senſus eſt. Loca in quibus hec ſancta
opera deſcripta et infra deſcribenda diligen
ter a nobis ſunt exercenda/ clauſtra ſunt/ id ē
loca ſub clauſtris exiſtentia. ⁊ ſtabilitas in cō
gregatiōe/ id eſt in quibus ſtabiliter viuatur
quaſi diceret ¶ Duo ſunt neceſſaria in mona
ſterio in quibus operemur ꝑdicta/ ſcʒ ¶ Clau
ſura vt nullus exeat. nemo intret ſine licētia
maioris. Secundū eſt ſtabilitas conuerſatio
nis in congregatione. Bernardus in epiſto
la ad fratres de monte dei. Omnium bono
rum borum officina cella eſt/ et ſtabilis perſe
uerantia i ipſa. Et paulo poſt ſubdit Impoſ
ſibile eſt hominē fideliter figere in vno aīm
ſuū/ qui non prius in aliquo loco perſeueran
ter affixerit corpus ſuū. Nam qui egritudi-
nem animi migrando de loco ad locum effu
gere nititur/ ſic eſt ſicut qui fugit vmbrā cor-
poris ſui. ſeipſum fugit. ſeipſum circūfert. lo-
cum mutat non animū. eūdemqʒ ſe inuenit:
niſi ꝙ deteriorem facit ipſum mobilitas: ſi-
cut ledere ſolet egrum qui circūferendo con-
cutitur. ¶ Ubi notandum ꝙ in verbis iſtis
ſanctus pater hoc genus monachorū contra
alia tria genera diſtinxiſſe videtur/ Per pri-
mum ſcilʒ per clauſuram loci: genus videtur
excludi monachorū ſcʒ heremitarum qui lo-
ca deſerta inhabitāt. Per ſtabilitatem vero
in congregatione alia duo genera. ſ. ſarabai
tarum qui ſine paſtore ſine regula viuunt/ et
girouagorum qui vagi et nūꝙ ſtabiles ſūt.
Uel ſenſus huius littere eſt/ Nullus ad ope-
randum aliqua eorū que dicta ſūt loca extra
monaſterium querere preſumat/ Nullus ſub
occaſione viſitandi infirmos ſepeliendi mor
tuos vel aliquid aliud huiuſmodi procedat i
publicum/ quia officina vbi hec operant̄ clau
ſtra ſunt que ita apta debent eſſe vt eis poſſit
eſſe ſtabilitas in congregatione. Sʒ nūquid
extra huiuſmodi clauſtra hec que traduntur
in regula ſunt obſeruanda/ Reſpondetur ꝙ
quedam ſunt que dependēt a loco ſicut illud
vt michi videtur de capitulo regule. Omni
tempore ſilentio debent ſtudere monachi/ et
ſimilia/ et ad hoc non videtur teneri quis ex-
tra monaſteriū. Quedaʒ vero ſunt que non
pendent a loco vt habitus honeſtas et huiuſ
modi. Et hec ſunt vbiqʒ ſeruanda. ⁊c.

¶ Capitulum quinquageſimum ſextum. et
eſt quintum regule: vbi de obedientia agitur
diſcipulorum qualis debeat eſſe.

Primus humilitatis gra
dus eſt obediētia ſine mo
ra. Hec conuenit his. qui nichil
ſibi chriſto carius aliquid exiſti-
mant/ Propter ſeruicium ſāctū
quod profeſſi ſūt/ ſeu propter me
tum gehenne/ vel gloriam vite
eterne/ mox vt aliquid impera-
tum a maiore fuerit. ac ſi diuini
tus imperetur moram pati ne-
ſciunt in faciendo. De quibus
domin⁹ dixit. Obauditu auris
obediuit michi. Et iterum dicit
doctoribus. Qui vos audit me
audit. Ergo hii tales relinquen
tes ſtatim que ſua ſunt et volun
tatem propriam deſerētes/ mox
ex occupatis manibus et quod
agebant imperfectum relinquē
tes/ vicino obedientie pede iubē
tis vocem factis ſequuntur/ et ve
luti vno momento predicta ma
giſtri iuſſio. et perfecta diſcipu-
li opera i velocitate timoris dei
ambe res cōmuniter citi⁹ expli-
cant/ quib⁹ ad vitā etnā gradiēdi

amor incumbit: ideo anguſtam
viã arripiunt. Vnde dñs ait An
guſta via eſt que ducit ad vitam/
vt non ſuo arbitrio viuentes vel
deſideriis ſuis et voluptatibus
obedientes/ ſed ambulantes ali=
eno iudicio et imperio. in cenobiis
degẽtes: abbatem ſibi preeſſe de
ſiderant/ Sine dubio hi tales il=
lam domini imitantur ſenten=
tiam. qua dicit. Non veni facere
voluntatem meam. ſed eius qui
miſit me. Sed hec ipſa obedien=
tia tunc acceptabilis erit deo et
dulcis hominibus: ſi quod iube=
tur non trepide/ non tarde/ non
tepide/ aut cum murmure/ vel cũ
reſponſione nolentis efficiatur
Quia obedientia que maioribꝰ
prebetur deo exhibetur/ ipſe enĩ
dicit. Qui vos audit me audit.
Et cum bono animo a diſcipu=
lis preberi oportet. Quia hylarẽ
datorem diligit deꝰ/ Nam cum
malo animo ſi obedit diſcipulus/
et non ſolum ore verum etiã in
corde ſi murmurauerit/ et ſi im
pleat iuſſionem: tamen acceptũ
iam non erit deo: qui cor reſpi
cit murmurãtis/ Et pro tali fa
cto nullam conſequitur gratiã/
imo penam murmurãtium in
currit/ ſi non cum ſatiſfactione
emendauerit.

PRimus humilitatis gradus eſt Obe
dientia ſine mora. Supertius ſanctus
pater Benedictus in quadã generali
tate deſcripſit inſtrumenta artis ſpũalis con
quirendi vitã eternã: Nunc in ſpãli pſequit
ea que maxie cõponunt monaſticã vitã/ et in
cipit ab obedientia q̃ potiſſima pars religio=
nis eſt dicens/ Primꝰ gradꝰ religiõis eſt obe
dientia ſine mora. Querit cur beatus Be
nedictus hoc loco primum hũilitatis gradũ
dixerit obediẽtiã/ cũ ſecundꝰ ibi non ſuccedat/
imo ĩ capitulo ſeptimo regule timorẽ primũ
hũilitatis gradũ deſcribit. Ad hoc respondet
ꝙ primũ hoc loco poſitũ non ordinẽ dicit. vt
primus dicat qꝛ ſecũdus ſequit/ ſꝫ potius ma
gnitudinẽ aut excellentiã dicit/ veluti eſt illd
luce xii. Primũ querite regnũ dei/ vt ſit ſenſꝰ
Obediẽtia eſt precipuũ/ quo hũilitatis ꝟtus
cuſtoditur. fouetur. et roboratur/ Nullꝰ quip
pe p ſe gradꝰ hũilitatis ſubſiſtit/ ſi obedientie
viribus fulciri deſit/ Nã vera humilitas ipſa
eſt/ quam obedientia comes non deſerit. Gre
gorius in moralibus/ Sola obedientia virtꝰ
eſt/ que ceteras virtutes mẽti inſerit/ inſertas
qꝫ cuſtodit/ Hinc apoſtolus de xp̃o loquens:
has duas virtutes ſimul coniungit dicens/
Humiliauit ſemetipſũ/ factus obediens vſqꝫ
ad mortẽ. philip. ii. Vel reſpondetur ꝙ humi
litas in hoc loco dicitur vita monaſtica/ ſiue
ſtatꝰ religionis/ quẽ beatus Bernardus ſup
Miſſus eſt. vocat ſcholã huilitatis/ Et vii. q
iii. in capitulo/ Hoc monachoꝝ vita ſubiecti
onis habet verbũ et diſcipulatus/ Huius au
tẽ humilitatis. i. religionis primꝰ gradꝰ id ẽ
potior eſt obedientia/ q̃ eſt ſpontanea intuitu
dei proprie voluntatis abnegatio: Circa
obedientiã tria notãda occurrunt iuxta tres
partes huiꝰ capituli. Primo de cõmendati
one excellentie huiꝰ virtutis. Scḋo de cau
ſis obediendi. Tertio de cõditiõe et q̃litate/
quã debet habere obediẽtia diſcipuli. Circa
primũ notandũ ꝙ ſtatꝰ quo ſub obediẽtia vi
uit valde eſt laudabilis multiplici rõe. Pri
mo quidẽ qꝛ p obediẽtiã ꝟtuti multũ adicit/
Cũ ei ſapiens dicat/ Hoc ſolũ ꝟtuti adicies
qḋ pprie volũtati detraxeris/ multũ ꝟtuti adi
cit/ cũ p obediẽtiã ppria volũtas oĩno ãputa
tur/ Eſt ei obediẽtia ſubiectõ q̃ hõ ſpõtanee i
tuitu dei alterꝰ hois ſubdit volũtati. Aditio
nem ꝟo ad virtutẽ ſequit aditio ad premium

Diffi° obed

Dif° obed

Ideo premiū viuētiū ſub obedietētia valde eſt
magnū/ſicut oſtēſum eſt cuidā patri in extaſi
poſito/qui vidit quattuoꝛ oꝛdines ante deuꝫ
¶ Pꝛimus erat hoīm infirmantiū/et grati
as deo agentium. ¶ Secundus hoſpitalita⸗
tem ſectantiū/et inſtanter miniſtrantiuꝫ eis.
¶ Tertius ſolitudinem ſectantiū et non vi⸗
dentium hoīes. ¶ Quartus eſt eoꝛū qui ad
obediendū patribus ſpiritualibus ſe ſubiciūt
pꝛopter deū/ Erat autē illis tribus:oꝛdo ſub
obedientia viuentiū ſuperioꝛ/vtebaturqꝫ toꝛ
que aurea/et maioꝛē gloꝛiā pꝛe ceteris poſſi⸗
debat/ Et cū quereret ſenex.quare hoc/reſpō
ſum eſt ei/ Quia om̄es alii habent aliquā re
quiem in adimplendo pꝛopꝛias voluntates
ꝙuis in bonis operibus/ Obediens autē om
nes voluntates ſuas relinquens/totꝰ pendet
in voluntate patris ſpiritualis. ¶ Secundo
per obedientiā triumphus nobiliſſimus acq
ritur/ Nobiliſſimū genus triumphi eſt vince
re ſeipſū quod facit obediens/ pꝛouerbio.xxi.
Vir obediēs loquetur victoꝛias/ Et ſuper il⸗
lud pꝛīo regū xv/ Melioꝛ eſt obedientia ꝙ vi
ctime/dicit beatus gregoꝛius/ Vir obediens
loquitur victoꝛias. Dū eni aliene voci humi
liter ſubdimur/noſmetipſos in coꝛde ſupera⸗
mus/pꝛouer.xvi./ Melioꝛ eſt qui dn̄atur aīo
ſuo expugnatoꝛe vrbium/ Multi vrbes et re
gna ſibi ſubiugauerunt/qui tamen ad hūc tri
umphum nobilem non peruenerūt/ Hic tri⸗
umphus pꝛopꝛius eſt hoīs/ Vincit leo vel ali
ud aīal cetera aīalia/ſeipſū autē vincere non
poteſt. Seneca/ Qui ſeipſū vincit cōtra oīa
foꝛtis eſt. ¶ Tertio per obedientiā meritoꝛū
abundantia cumulatur/ Alie ei ꝟtutes mul⸗
ta lucratur circa vnā materiā/obedientia vo
circa oīa et quaſi continue/ Sicut ergo mer⸗
catoꝛ qui circa oē genus negociationis/et oī
tempoꝛe et in pꝛecioſis mercibus negociatur
facile ditatur/ita et huiuſmodi/ Et ideo pōt
bene dici pꝛouer.vlti/ Obedientie multe filie
id eſt virtutes filie ſpūs ſancti cōgregauerūt
diuicias:tu vero ſupgreſſa es vniuerſas/ Vn̄
obedientia vt ait beatus gregoꝛius non tam
virtus eſt ꝙ mater virtutum. ¶ Quarto obe
dientia hoīeꝫ de dei placito certificat.niſi ei
ſit malū qđ a ſuperioꝛe pꝛecipitur: ſic accipiē
dum eſt ac ſi a deo preciperetur/ Luce x. Qui
vos audit me audit. Bernardus. Quicquid
vice dei pꝛecipit homo qđ non ſit certū diſpli
cere deo/ haud ſecus oīno accipiendū eſt ac ſi
pꝛeceperit deus. ¶ Quinto obedientia hoīeꝫ
a ſollicitudine ſuiipſius exonerat/ Alii eni in
cumbit ſollicitudo/et ſpiritualiter ꝛ tempoꝛa
liter pꝛo illo/qui in religione eſt/ Unde cum
alleuiatus ſit etiam a ſeipſo/valde repꝛehen⸗
ſibile eſt in eo/ſi pigricia toꝛpet ꝛ non pꝛoficit
Valde fatuus eſt ſi onus iterū reſumit. Ber
nardus ſuper cantica. Qui veſtri curā ſemel
nobis credidiſtis/quid rurſꝰ de vobis vos ite
rum intromittis? ¶ Sexto obedientia hoīeꝫ
a periculo conſeruat/pꝛouer.xix. Qui cuſto⸗
dit mandatū/cuſtodit et aīaꝫ ſuā/ Et eccleſia
ſtes viii. Qui cuſtodit pꝛeceptū non experiet
quicꝙ mali/ Obedientia eni quaſi eques va
dit/ Alieno eni ſenſui et aliene voluntati qua
ſi alienis pedibus innititur/ideo non macu⸗
latur nec leditur/ Inquinatio ei et leſio impe
rantis eſt ꝛ non obedientis/niſi manifeſte ſit
malū quod imperatur. ¶ Septimo obedien
tia mentē caſtigat a libidine pꝛopꝛie volun⸗
tatis/ſecundū illud pꝛīe petri i. Aīas veſtras
caſtificantes in obedientia caritatis/ Sicut
ramꝰ nobilis arboꝛis arboꝛē ſilueſtrē reddit
domeſticā/ſic obedientia mentē libidinoſam
reddit caſtam/ Gregoꝛius in moꝛalibus. So
la obedientia virtus eſt/que ceteras virtutes
menti inſerit.inſertaſqꝫ cuſtodit. ¶ Octauo
obediētia hoīeꝫ ſupꝛa ſe leuat/tren.iii. Leua
uit ſe ſupꝛa ſe/ Cū eni ꝑ obedientiā hō ꝓpꝛia
exuatur volūtate/ꝛ foꝛmā quodāmodo ac di
gnitatem induat ſuperioꝛū/quoꝛū imperio ꝛ
ſapientia viuit et regitur/ recte dicitur ꝙ di⸗
ſcipulus obediendo ſupꝛa ſe aſcendit ꝛ eleua
tur. Vn̄ ambꝛoſiꝰ ſuꝑ lucā. Diſce eſſe cū xp̄o
vt poſſis eſſe ſupꝛa mūdū/ Et apoſto.ad ga.
ii. Viuo ego/iā non ego.viuit vero ī me xp̄s
¶ Nono obedientia ſtatui celeſtiū aſſimilat
ipſa eſt imago hoīs celeſtis/ſicut inobedien⸗
tia imago homīs terreni.pꝛīe coꝛi.xv. Sicut
poꝛtauimꝰ imaginē t̄reni/ſic poꝛtemꝰ imagi
nē celeſtis/ Obediētia facit vt dei volūtas ſic
fiat in terra/ſicut fit in celo/ Vn̄ obediētia ſi
cut dr̄ in vitis patrū/eſt ſalꝰ oīm fideliū.geni
trix ꝟtutū.celos aperiēs.hoīes de t̄ra eleuās
cohabitatrix āgeloꝛū.cibꝰ oīꝫ ſctōꝝ ¶ Decio
ꝑ obediētiā acceptiſſimū deo ſacrificiū offert
/per pietatem eni offeruntur deo res tempo⸗
rales/per abſtinentiam pꝛopꝛia caro/per obe
dientiā vero pꝛopꝛia volūtas.pꝛimi regū xv.

Melior eſt obedientia ꝙ victime: ⁊ auſculta
re magis ꝙ offerre adipē arietū / Gregori⁹.
Quia per victimas aliena caro / per obediē⸗
tiam vero propria voluntas mactatur / obe⸗
dientia quaſi quoddā martyriū eſt / Obediēs
ei quaſi propriū caput pro xp̄o ſibi amputat /
et caput ſibi conſtituit xp̄ꝫ / vel illum qui loco
xp̄i eſt. Gregorius. Tanto deū quiſqꝫ citius
placat / ꝙto repreſſa arbitrii ſuperbia gladio
precipiti ſe īmolat. ¶ Undecimo per obediē
tiam deus homī perfecte dn̄atur / Qui obe⸗
dientiā ꝑmittit dominio ſu i ſe exuit / et illū ꝗ
locū dei tenet. i poſſeſſionē ſui ponit. Math.
xvi. Si quis vult poſt me venire / abneget ſe⸗
metipſū / et ſequatur me / Felix qui poteſt dice
re prelato ſuo aut deo / illud p̄s. / vt iumentuꝫ
factus ſum apud te / glo. manſuetus ferendo
onera. / Et tn̄ ꝑpter hoc nō recedo a te: ſꝫ ego
ſemper tecū. ¶ Duodecimo per obedientiā
deus multū glorificatur / yſa. lviii. Si glorifi
caueris eū dū non facis vias tuas / et non in⸗
uenitur voluntas tua vt loquaris ſermonē /
tunc delectaberis ſuper dn̄o / et ſuſtollā te ſup
altitudinē terre / ⁊c. glo. interli. In eterna be⸗
atitudine. ⁊c. / Multū glorificat deum verus
obediēs qui paratus eſt facere eius benepla⸗
citum / etiā ſi mandetur ei per vilem perſonā: /
ideo merito ab eo glorificatur / primi regū ii.
Quicūqꝫ honorificauerit me glorificabo eū /
qui autē me contemnit erit ignobilis. ¶ Itē
xiii° facit preces apud deū efficaces / Gregori
us. Si obedientes fuerim⁹ prepoſitis noſtris /
obediet deus orationibus noſtris / et hoc iu⸗
ſtum eſt / Qui enī huiuſmodi prepoſitos au⸗
dit deū audit / iuxta illud math. x. / Qui vos
audit me audit / Et ideo tales ipſe libēter au
dit / Auguſtinus libro de opere monachoruꝫ.
Citius exauditur vna oratio obediētis / ꝙ de
cem milia contemptoris. ¶ Quartodecimo
Obedientia hoī pacē dat / prouer. xiii. Qui
timet preceptū in pace verſabitur / p̄s. Pax
multa diligentibus legē tuā / Dicitur primi
macha. xiiii / Siluit terra iuda in diebus ſy⸗
monis / qui interpretatur obediens / Et yſaie
xlviii. Utinā attendiſſes ad mandata mea: /
fuiſſet quaſi flumē pax tua / Alanus / O ꝙ ef
ficax eſt regula obedientie que concordiā ſer⸗
uat in angelis / que pacē nutrit in clauſtris / ſi
ne qua res publica ſtare non valet / ſine qua
nec minima familia regi poteſt / quam etiaꝫ
brutis vis nature ſuggerit / quā pro prole ſua
res inaīata cuſtodit: ac ligātur celeſtibus ter
rena. humanis diuina / Hec eſt ſcala per quā
fit aſcēſus in celum. hec eſt quadriga qua he
lyas vectus eſt in paradiſū / Item obedientia
humilitatem nutrit. patientiā probat. man⸗
ſuetudinē examinat. ſtudeat hanc clauſtralis
vlnis caritatis āplecti: vt quod eſt dei ſoluat
deo. quod eſt proximi proximo. ¶ Quinto
decimo facit hominē beatū / prouerbiorꝫ xxix
Qui cuſtodit legem beatus. Et math. xviii.
Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.

¶ Circa ſecundū notandū ꝙ ſanctus pater
Benedictus ponit in littera quattuor ratio
nes / propter quas obediendum ſit deo ⁊ locū
eius tenentibus. ¶ Prima eſt debitū diuine
dilectionis q̄d nemo adiplere poteſt ſine obe
dientia mandatorū dei / Et hanc cauſam tan
git ſanctus pater cum ait (Hec cōuenit hiis
qui nichil ſibi xp̄o carius aliquid exiſtimāt)
id eſt qui xp̄m diligunt ſuper oīa. deuterono.
tertio / Diligas dn̄ꝫ deū tuum atqꝫ obedias
voci eius / Premitttit dilectionē obedientie: /
innuens ꝙ obedientia ex dilectiōe debet ori⸗
ri. Hinc ſaluator noſter dicit diſcipulis ſuis.
Si diligitis me mādata mea ſeruate io. xiiii
Item ibidem / Si quis diligit me ſermonem
meū ſeruabit. ¶ Secunda ratio eſt vinculū ꝑ
feſſionis quo diſcipulus ſe ligauit ad ſeruiē⸗
dum deo ſub obedientia / ⁊ hanc cauſā tangit
ſanctus pater cum ait (Propter ſeruiciū ſan
ctū quod profeſſi ſunt) id eſt propter profeſſi
onem ſanctā de ſeruiendo deo ſub obediētia
ſancte religionis / eccleſiaſtes v. / Si quid voui
ſti deo nō moreris reddere / Diſplicet ei deo
infidelis ⁊ ſtulta ꝑmiſſio / et gloſa ſuper illud
p̄s. Uouete et reddite deo vota veſtra dicit /
vouere volūtati cōſulit: ſꝫ poſt voti emiſſionē
redditio neceſſario exigitur. ¶ Tertia eſt con
minatio etne dānatiōis q̄ maxie timēda eſt /
deutero. viii. Peribitis ſi iobediētes fueritis
p̄s. Maledicti q̄ declināt a mādatis tuis / Et
hāc rōnē tāgit ſcūs pr̄ cū ait (ſeu ꝑpt gehēne
metū) ¶ Q̄rta eſt merces beate retributōis q̄
ſūme ē deſiderāda / de qua puer. xxix. Qui cu
ſtodit legē beat⁹ eſt / Itē math. xix. Si vis ad
vitam ingredi ſerua mādata / Et hanc tāgit
ſctūs pat̄ cū ſubdit (Et vitā eternā que timē
tib⁹ deū preparata eſt. ¶ Circa tertiū notan
dū ꝙ obedientia diſcipuli ad hoc ꝙ ſit grata

et meritoria debet habere plures conditiões / quas pro maiori parte ponit ſanctus pater ĩ preſenti capitulo. ¶ Primo vt obediatur velociter ſine mora non procraſtinando / Viam inquit propheta mandatorũ tuorũ cucurri / luce xix. dictuz eſt zacheo / feſtinans deſcende. / Math. iiii. dicitur de petro ⁊ andrea a domino vocatis. / Illi continuo relictis retibus ſecuti ſunt eũ. ¶ / Et ſimiliter ſubditur de iacobo et iohanne. / Illi ſtatĩ relictis retibus et patre ſecuti ſunt eũ / Hieronymus. Perfecta obedientia eſt ſua imperfecta relinquere / Bernardus / Fidelis obediens morã neſcit / fugit craſtinũ / ignorat tarditatẽ / precipiẽtẽ preuenit / oculos parat viſui / aures auditui / linguã voci. pedes itineri: et totũ ſe colligit vt ĩperantis impleat volũtatẽ / Quẽ obediẽtie gradũ tangit ſanctus pater Benedictus cum dicit (Mox vt aliquid imperatũ a maiore fuerit / ac ſi diuinitus imperet morã pati neſciant in faciendo. De quib⁹ dñs dicit / Obauditu auris obediunt michi / id eſt ꝙ cito audiunt ĩperiũ mandãtis illico ſine aliqua dilatione obediũt / Et iterũ dicit doctoribus. Qui vos audit me audit. Math. et luce x. ¶ In quo videt aſſignare rationem / quare ita celeriter ⁊ ſine mora obediendũ ſit mandatis maiorũ / quia ſicut in miniſtro deus loquitur: ita in eo ipſe auditur / quaſi diceret. Sicut ſine mora obediendũ eſt p̄ceptis dei / ita etiã preceptis ſui vicarii / Bern. / Nõ te moueat mgr̃ ĩperit⁹ / indiſcreta poteſtas: ſz memẽtote q2 nõ eſt ptãs niſi a deo / ⁊ q poteſtati reſiſtit dei ordinatiõi reſiſtit / ad ro. xiii. ¶ Cõſequẽter ſctũs pr̃ ſpecificãs ⁊ declarãs illud / qđ de celeriter obediẽdo dixerat / deſcribit eos q hunc gradũ adimplẽt dicens (Ergo hii tales) ſupple ſunt celeriter obediẽtes qui (relinquẽtes ſtatĩ) id eſt in ip̄a voce ĩperantis (que ſua ſunt) ſcilz pſonali ad miniſtrationi deputata (et voluntatẽ ꝓpriã deſerentes / mox ex occupatis manibus et qđ agebant ĩperfectũ relinquentes / vicino. i. proximo obedientie pede iubentis vocẽ factis ſequunt / et veluti vno momento p̄dicta magr̃i iuſſio / et perfecta diſcipuli opera in velocitate. i. celeritate timoris dei ambe res cõmunit id eſt ſimul citius explicantur). i. adĩplent ſiue perficiunt (quib⁹ ad vitã eternã gradiendi amor incũbit) De hoc obedientie gradu legitur in vitis patrũ / ꝙ abbas ſiluanus habebat duodeci diſcipulos / vnũ eorũ noĩe marcus / quẽ pre ceteris diligebat propter bonum obedientie quod erat in eo. ¶ Cũqz quidã dicerent ei / ꝙ alii diſcipuli contriſtarẽtur ex hoc / ipſe eos duxit per cellas fratrũ. ⁊ pulſans ad oſtiũ vniuſcuiuſqz vocauit eos / et nullus exiuit / tandem vocauit marcũ / qui relicta littera ĩpfecta quã ſcribebat ſtatim exiuit / quo viſo dixit ſiluan⁹ illis / Ecce quare diligo eum. At illi dixerũt / Vere plus diligendus eſt a te / eo ꝙ magis diligitur a deo. ¶ Valde gratũ ſolet eſſe principibus / cũ precepta eoruz velocit adimplentur. prouer. xx. Dominẽ velocẽ vidiſti in opere ſuo / corã regibus ſtabit. (Sequitur (Ideo anguſtam viam arripiũt. Vñ dominus dicit. Anguſta via eſt que ducit ad vitam) Mathei. vii. Hic ſanctus pater conſiderata altitudine perfectionis hui⁹ gradus obedientie / quã obſeruare ſtudent qui celeſtis patrie deſiderio feruẽt / dicit ꝙ ãguſta eſt via quam tales arripiunt. ¶ Et aſſignans cauſaz dicit (et. i. quia non ſuo arbitrio viuentes / vel deſideriis ſuis et voluptatibus obedientes / ſz ambulantes alieno iudicio et imperio in cenobio degẽtes / abbatẽ ſibi preeſſe deſiderãt) cui ſcz tanꝙ locũ dei tenenti obediãt. ſuã voluntatẽ cõmunicẽt: arbitriũ ſuũ ⁊ iudiciũ derelinquãt (Sine dubio hii tales illã domini imitantur ſententiã qua dicit. Non veni voluntatem meam facere ſz eius qui miſit me) ¶ Secunda conditio acceptabilis obedientie eſt / vt obediat viriliter ⁊ ſtrẽnue. / Bernar. / Manum miſiſti ad fortia / agendũ eſt inſtanter / et conſtanter obediendũ / Nec inter aſperitatem verborum tam regalis eſt ſemita relinquenda / et loquitur de ſemita obedientie. ¶ Et hanc obedientie conditionem tangit ſãctus pater cum ait (Sed hec ipſa obedientia tũc acceptabilis erit deo ⁊ dulcis hominib⁹ ſi quod iubetur non trepide) id eſt timide (non tarde) id eſt pigre (non tepide) id eſt molle: ſed ſupple viriliter et ſtrẽnue fiat / ſcđm illud p̄s / Viriliter agite et confortetur cor veſtrũ: q̄ſi diceret / Et ſi tribulatõ intonat / ſi pſecutio inſultat / ſi pctõres laqueũ imponunt / ſi maligni ſpũſ iter ĩpediũt / nolite pauere aut diſſolui / ſz confortet cor veſtrũ et viriliter ⁊ ſtrẽnue agite / pſa. xxxv. ¶ Confortate man⁹ diſſolutas et genua debilia roborate / dicite puſillanimes cõfortamini. Et ad hebreos. xii. / Remiſ

ſas manus et diſſoluta genua erigite/ Augu
ſtinus/ Nolite lapſas manus in tribulationi
bus dimittere/ nec nutēt genua veſtra. Ter
tia conditio gradus obedientie eſt ſimplicit̄
obedire/ ſine querela ſine diſcuſſione/ Et hāc
tangit ſanctus pater cū ait (Aut cū murmu
re/ vel cum reſponſione nolentis videlicet cor
dis vel lingue fiat quod iubetur) Sicut dici
tur ad ephe v. Omia facite ſine murmurati
onibus/ multos enī videmus iuxta verbum
bernardi poſt precipiētis imperiū multas fa
cere queſtiones/ quare ſepius ingeminare/ vn
de hoc venit/ et quis inuenit hoc conſiliū/ in
de murmuratio. excuſatio. ſimulatio. impoſ
ſibilitas. aduocatio amicorū/ tales ſane non
faciunt obedientiā deo acceptā : nec homibꝰ
gratam. Bernardꝰ in ſermone. Quid ſi obe
diat ſimulatorie ⁊ ad oculū/ murmuret autē
in abſcondito/ falſa eſt obedientia/ ſola eſt ca
ritas que obedientiā gratiorē facit ⁊ accepta
bilem deo cōmendat. Simpliciter ergo obe
diendum eſt et adimplendū quod iubetur/ ſi
obediētiam noſtrā acceptabilē deo eſſe opta
mus/ Bernardus libro de conſideratione.
Omibus nobis in conuerſionis inicio nulla
magis virtus eſt neceſſaria/ ꝙ ſimplicitas hu
milis et grauitas veneranda. Itē ad fratres
de monte dei. Perfecta obedientia maxie in
incipiente eſt indiſcreta/ hoc eſt non diſcerne
re quid vel quare precipiatur/ ſed ad hoc tan
tum niti vt fideliter et humiliter fiat quod a
maiore precipitur. Ceſarius ad monachos.
omelia viii. Quicquid tibi a ſenioribus fue
rit imperatū accipe tanꝙ de celo ſicut de ore
prolatū/ nichil reprehendas. nichil diſcentias.
in nullo penitꝰ murmurare p̄ſumas/ quia in
monaſterio ſeruire veniſti non imperare/ po
tius obedire ꝙ iubere/ totū ſanctū. totū iuſtū
vtile iudica quicquid tibi a prelato videris ī
perari. Hanc ſimplicitatē obedientie multū
amāt ſancti patres in diſcipulis ſuis/ ideo in
principio non precipiebant eis recta/ Unde ī
vitis patrū dicit quidam abbati paſtori/ Pa
tres ſeniores non loquuntur ab inicio fratri
bus recta ſꝫ magis diſtorta/ et ſi viderit qꝛ ea
q̄ diſtorta ſūt faciūt/ iā eis nō loquent̄ niſi qđ
expedit/ agnoſcētes qm̄ in oībꝰ obediētes ſūt
Qrta conditio acceptabilis obediētie/ ſiue
quartꝰ gradꝰ eſt huīliter obedire. Bernardꝰ
Magna virtꝰ huīlitatis/ ſine cuiꝰ obtentu ꝟ
tus fortitudinis nō ſolū virtꝰ nō ſit/ ſꝫ etiā in
ſupbiā erūpit/ Hinc dictū eſt Sauli/ Cuꝫ eſſes
hūilis in oculis tuis. factꝰ es caput ī populis/
primi regū xv. Et dn̄s ad diſcipulos/ lu. xiiii.
ait/ Cū feceritis oīa q̄ precepta ſūt vobis dici
te ſerui inutiles ſumꝰ/ qđ facere debuimꝰ feci
mus/ Et hoc maxie militat cōtra eos q ī obe
diendo magna ſe feciſſe exiſtimāt/ Hunc obe
diētie gradū. tāgit ſctūs pater cū dicit (Obe
dientia tūc erit acceptabilis ſi nō cū reſponſi
one nolentis efficiat̄) id eſt cū ꝟbis ſupbis. di
cendo ſe nolle parere mādatiſ iubētis. Qua
re autē huīliter ſine murmure ſine ꝟbo alicu
ius note ſupbie obediendū ſit ſuperiorū p̄cep
tis ſubiūgit (Qꝛ obedientia q̄ maioribꝰ p̄be
tur deo exhibet̄. ipe enī dicit. Qui vos audit
me audit) Unde ſicut non diſceptarēt ſi ali
quid a deo preciperetur/ ſed illud huīliter im
plerent/ ſic non diſceptare debent de manda
tis prelati. Quinta conditio aut quintus
gradus obedientie eſt gratanter et hylariter
obedire/ quem gradum tangit ſanctus pater
cum ait (Et cum bono animo a diſcipulis p̄
beri oportet. Quia hylarem datorem dili
git deus. Nam ſi cum malo animo obedi
at diſcipulus/ et non ſolum ore ſed etiam cor
de ſi murmurauerit/ et ſi impleat iuſſionem/
tamen acceptum iam non erit deo/ qui cor re
ſpicit murmurantis/ et pro tali facto nullam
conſequitur gratiam/ imo penā murmuran
tium incurrit/ ſi non cum ſatiſfactione emen
dauerit) De pena autem murmurantium
ꝙ grauis ſit ſupradictū eſt in capitulo xxxiiii
Hylariter ergo īplenda eſt obedientia/ ſcđꝫ
illud eccleſiaſtici. In oī dato tuo hylarem fac
vultū tuū/ Bernar/ Serenitas ī vultu/ dulce
do ī ſermonibꝰ multū colorāt obedientiā ob
ſequētis/ Nubiloſa corporis compoſitio ⁊ fa
cies triſtitie tenebris obfuſcata/ deuotōnē ab
aīo receſſiſſe ſignificāt/ Quis enī īperat hoī
triſtitiā inflāti. Eſt aūt hic conſiderandū ꝙ
beatꝰ bernardꝰ ſeptē gradꝰ obedientie deſcri
bēs/ addit ſupra qnqꝫ poſitos a beato Bn̄di
cto. alios duos/ Quorū vnꝰ ē q in loco nota
ri pōt. ſ. libent̄ obedire. reqrit enī dn̄s oblati
ones volūtarias/ exo. xxxi. Iſte eſt ſermo quē
p̄cepit dn̄s/ Omis volūtariꝰ ⁊ prono aīo offe
rat primicicias dn̄o/ Itē dauid. volūtarie ſa
crificabo tibi. Coacta ſeruicia deo non pla
cent. Hūc obediētie gradū/ vt ipſe bernardꝰ

ait non poteſt aſcendere qui voluntatem precipientis ſuā non fecerit Libenter obediebat qui dicebat meus cibus eſt vt faciam voluntatē eius qui miſit me. io. iiii Auguſtinus libro x. confeſſionum Optimus miniſter talis eſt qui non magis intuetur hoc audire quod ipſe voluerit ſed potius hoc velle quod a te audierit Bernardus. Quiſquis occulte vel aperte ſatagit vt quod habet in volūtate hoc ei prelatus iniungat ipſe ſe ſeducit ſi forte ſibi quaſi de obedientia blandiatur nec tamē in ea re ipſe prelato ſꝫ magis prelatus ei obedit Paratū ad dei voluntatē ſe oſtēdit paulus dicēs actuū ix. Dn̄e quid me vis facere? Bernardus in ſermonibus Non dubiū qui ampliorem gratiam mereatur qui paratū ſe exhibet ante mandatū ꝙ qui obedire ſatagit poſt mandatū. ¶ Ubi notandum ꝙ libenter obedire precipue laudabile eſt cum grauia iniunguntur Unde ſuper illud primi regū xv. Melior eſt obediētia ⁊ cetera dicit glo. Gregorii in moralibus ¶ Obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat nulla eſt aliquando autē ſi de ſuo aliquid nō habeat minima eſt Nam cū huius mundi ſucceſſus precipit̄ cum locus ſuperior imperatur is qui ad percipienduꝫ hec obedit obedientie ſibi virtutē euacuat ſi ad id etiam ex ꝓprio deſiderio anhelat Non enī ſe ſub obedientia dirigit qui ad percipiēda huius vite proſpera libidini ꝓprie ambitionis ſeruit Rurſū cum mūdi deſpectus ꝑcipitur cū probra adipiſci et contumelie iubentur niſi hec ⁊ ex ſemetipſo anim⁹ appetat obediētie ſibi meritū minuit qui ad ea que in hac vita deſpecta ſunt: inuitus nolenſqꝫ deſcendit Ad detrimentū quippe obediētia adducitur cū mentē ad ſuſpicienda ꝓbra huius ſeculi nequaꝙ̄ ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur Hec gregori⁹ Hic moyſes principatū populi humiliter recuſat paulus vero audacter dicit Ego non ſolum ligari in ihrl'm ſed etiam mori paratus ſum.

¶ Septima conditio ſiue ſeptimus gradus obedientie eſt indeſinenter ſiue perſeuerāter obedire. Bernard⁹ Manum tuā miſiſti ad fortia agendū eſt inſtanter ⁊ conſtanter obediendū nec inter aſperitatē verborū tam regalis eſt ſemita relinquenda Et loquitur de ſemita obedientie xp̄s hanc ſemitā pro morte ignominioſa relinquere noluit philippen̄ ii. Factus obediens vſqꝫ ad mortē mortē autem crucis Item Bernardus. Mementote fratres xp̄s ne perderet obedientiā perdidit vitam Obediendum ergo eſt perſeueranter quia nichil prodeſt currere et ante curſus metham deficere Quare dicit apoſtolus. Sic currite vt comprehendatis. p̄ie corin. xv Et math. x. Qui perſeuerauerit vſqꝫ in finē hic ſaluus erit. glo. Non enim cepiſſe vel facere virtus eſt; ſed perficere.

¶ Capitulum lvii. de viginti modis quibus ſolet bonum obedientie minui.

Attendēdum vero pro pleniori doctrina bone ⁊ ſalutaris obedientie ꝙ multa ſunt que minuunt bonū obedientie a quibus diſcipulus huius ſchole omī ſtudio et vigilantia debet cauere. ¶ Primus mod⁹ eſt eorū qui et ſi obediant in quibuſdā tamē in aliis ſunt minus obedientes quod contra dixit apoſtolus ſcd̄e ad cori. ii. Ideo ſcripſi vobis vt cognoſcam experimentū veſtrū: an in oībus obedientes ſitis. ¶ Secundus eſt eoꝝ qui et ſi faciant rem iniunctā tamen minus plene faciunt contra quos dicitur ad philomenē. confidens de obedientia tua ſcripſi tibi ſciens ꝙ et ſuper id qd̄ dico facies. ¶ Tertius eſt eorū qui et ſi faciant quod dicitur tamen alio modo et interdū peruerſo cōtra qd̄ dicitur math. xxi. Euntes diſcipuli fecerunt ſicut preceperat eis ieſus. ¶ Quartus eſt eorum qui adeo ſe reddunt difficiles ad obediendum quod cum multo labore ⁊ afflictione moueri poſſunt a propoſitis ſuis ad aliquid faciendū ſicut affligitur qui transferre nitit̄ lapides magnos ad altum locū cōtra quod dicitur ad hebreos xiii. Obedite p̄poſitis veſtris et ſubiacete eis ipſi eī vigilant quaſi rationem reddituri pro aīabus veſtris vt cum gaudio hoc faciant et non gementes: quaſi diceret Ita ſcꝫ obedite vt non faciatis eos gemere ex difficultate obediendi ſed ex facilitate gaudere. ¶ Quintus eſt eorū qui ad ſimplex verbū nolūt obedire niſi precipiatur eis contra qd̄ dicitur thimo. iii. Admone ſeruos obedire dn̄o/ ſcꝫ ad ſimplex verbum Et ſi debent hoc facere ſerui mundi ꝙ̄to magis ſerui dei. Bernardus. In obedientia valde vtile ē ſi id quod diſcipline rigor imponit nullo co-

gente humilitas ſeruauerit. ¶ Sextus eſt eo
rum qui non amore ſed timore pene interdū
obediunt/cōtra quod dicit Gregorius. Obe
dientia non timore pene ſꝫ amore iuſtitie fa
cienda eſt. ¶ Septimus eſt eorum qui nunꝙ̄
obediunt/ſed ſolent multū diſcutere de man
dato/contra quod dicit Hieronymus. Pre
poſitum monaſterii timeas vt deuꝫ/diligas
vt parentē/credas tibi ſalutare quicquid ille
preceperit/nec de maioris ſententia iudices
tu/cuius officiū eſt obedire et implere que iuſ
ſa ſunt. ¶ Octauus eſt eorū qui et ſi facere
velint quod mādatur/tamen moroſi ſunt in
aggrediendo/contra quod dicitur in pſalmo
In auditu auris obediunt michi. ¶ Nonus
eſt eorū qui ſemper inueniuntur imparati/al
legantes ſe in illa hora illa non poſſe facere/
contra quod dicit dauid. Paratus ſum et nō
ſum turbatus. ¶ Decimus eſt eorū qui nūꝙ̄
ſe diſponunt premeditando ad bene obediē
dum/contra quod Bernardus. Perfectꝰ obe
diens aures parat auditui/oculos viſui/ma
nus operi/linguā voci/pedes itineri/et ſic to
tū ſe colligit/vt ex toto mandatū impleat im
perātis/propter quod dicitur prouerbiorū.xv.
Mens iuſti meditabitur obedientiā/quia co
gitat frequenter quomodo ipſe bene obedi
ens inueniatur. ¶ Undecimus eſt eorū qui
obediunt quidē ſed cum murmure exequunt
mandatū/ſimiles obedientie demonū qui ad
mandatuꝫ dñi exibant de corporibus/ſed cla
mantes. Cōtra quos dictū eſt a ſancto patre
Benedicto in superiori loco/ꝙ obediētia ac
ceptabilis tunc erit deo et dulcis homībus/ſi
quod iubetur non cum murmure efficiatur.
¶ Duodecimus eſt eorū qui et ſi non mur
murant tamen cum triſtitia eam exequūtur
obedientiam. Contra quod beatus pater be
nedictus dicit in capitulo precedenti. Obedi
entia que maioribus prebetur deo exhibetur
Ipſe enī dicit. Qui vos audit me audit. Et
cū bono aīo a diſcipulis preberi oportet/quia
hylarem datorē diligit deus.&c. ¶ Tertiuſ
decimus eſt eorū qui in magnis obediunt/ta
men minora contemnunt. Contra quod ber
nardus. O monachum obedientiſſimuꝫ cui
ex quibuſlibet verbulis ſeniorū nec vnū pret
uolat ¶ Quartuſdecimus eſt eorū qui inter
dum non curant de implēda intentione mā
dantis/dummodo mandati ſubſtantiam im
pleant. Cum ecōtrario apud fideles et pias
mentes magis reſpectus habendus ſit ad in
tentionē mandantis ꝙ̄ ad verba. Hinc eſt ꝙ
illi liberati a dño (quibus precipiebat ne cui
dicerent cum ipſū predicabant) laudabilius
feciſſe putantur ꝙ̄ ſi tacuiſſent/quia dñs hoc
precipiendo potius intēdebat dare exemplū
vane glīe fugiende ꝙ̄ ipſos obligare. ¶ Qui
tuſdecimꝰ eſt eorū qui cum eis aliquid diſpli
cens iniungitur peruertunt intentionē man
dantis/iudicantes ꝙ aliqua mala ratōe hoc
faciat. Contra quod Bernardus. Non ſuffi
cit exterius obtemperare maioribus noſtris/
niſi ex intimo cordis affectu ſublimiter ſenti
amus de eis. ¶ Sextuſdecimus eſt eorum q
ad excuſandū ſe ab obedientia impotētiā al
legant. Cōtra quod dicitur beatus Benedi
ctus capitulo lxviii. huius regule/ꝙ ſi prela
tus impoſſibile precipiat/tamen temptandū
eſt diſcipulo id implere/ad quod cōfortat exē
plum pauli dicentis philippeñ.iiii. Omnia
poſſum in eo qui me confortat. ¶ Septimuſ
decimus eſt eorū qui tales ſe exhibent/ꝙ pre
lati non audent eis aliquid imponere/ſicut
equo indomito qui mordet et percutit nō au
dent homies imponere onus. Contra quod
eſt conſiliū ſancti ſenis/qui cuidā intrare vo
lenti religionē: et querenti quomodo ſe ha
beret. Reſpōdit/tu et aſinus vnū eſtote/ſicut
aſinus indifferenter quodlibet onus ſuſcipit
et pacifice/ita debet vir religioſus ſe in religi
one habere. Iaco.i. In manſuetudine ſuſcipi
te inſitū verbū. Uerbum obediētie poteſt di
ci inſitū/quia trahit ſuſcipientē ad ſui naturā/
ſicut ſurculus inſertus trunco. ¶ Octauuſ
decimus eſt eorū qui ex quadam preſumptio
ne de ſapientia ſua confidentes/dedignant
ab aliis regi:et ideo minus obedientes ſunt.
Contra quod Hieronymus. Bonū eſt obe
dire maioribus/et poſt ſcientiā ſcripturaruꝫ
vite ſue tramitē ab aliis diſcere/nec precepto
re vti peſſimo ſcilꝫ preſumptione ſua. ¶ No
nuſdecimus eſt eorū qui malunt ſibi obediri
a maioribus ꝙ̄ eis obedire/dum ad ſuā volū
tatem pertrahunt faciendam. Bernardus.
Multorum peruerſitas hodie exigit/vt dica
tur eis/quid vis vt faciam tibi. Non ipī que
runt dñe quid me vis facere. O breue verbū
ſed plenū ſed viuū ſꝫ efficax et dignū omī ac
ceptione. Sic enī dignū eſt omnino dñe non

meam a te ſed tuã a me et queri et fieri voluntatem. Vicesimus eſt eorũ qui interdum rem iniunctã et ſi faciant: tamen ſcienter faciunt male in fraudẽ: ne ſcʒ alias imponatur eis. Sicut equus fict⁹ educt⁹ de ſtabulo male ambulat: ne de ſtabulo alias educatur. Cõtra quod dicitur iere. xlviii. Maledictus qui opus dñi facit fraudulenter. Cauendũ eſt diſcipulo religioſo degenti ſub obediẽtia ab oĩb⁹ iſtis: ne ſic faciẽdo laborẽ obediẽtie et mercedem perdat in toto vel ĩ parte. Bernard⁹. Memẽtote fratres: xp̃s ne perderet obediẽtiam perdidit vitam: ſi autẽ xp̃s ſic fecit. q̃tũ cauendũ eſt nobis ne obediẽtie bonũ ꝑdam⁹

Capitulum lviii. et eſt ſextum capitulum regule: in quo agitur de taciturnitate.

Faciamus quod ait propheta. Dixi cuſtodiã vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam. obmutui et humiliatus ſum ⁊ ſilui a bonis. hic oſtẽdit propheta ſi a bonis eloquiis interdũ propt taciturnitatem debet taceri: q̃to magis a malis verbis ꝑpter penam peccati debet ceſſari. Ergo q̃uis de bonis et ſanctis ad edificationẽ eloquiis ꝑfectis diſcipulis propt taciturnitatis grauitatem rara loquendi concedatur licentia: quia ſcriptũ eſt. In multiloquio nõ effugies peccatum. Et alibi. Mors et vita ĩ manibus lingue. Nam loqui ⁊ docere magiſtrum condecet: tacere ⁊ audire diſcipulo ꝯuenit. Et ideo ſiqua requirẽda ſunt: a priore cũ omĩ humilitate et ſubiectiõe reuerentie requirantur. Scurrilitates vero vel verba ocioſa ⁊ riſũ mouentia eterna clauſura in oĩbus locis damnamus: et ad tale eloquiũ diſcipulum aperire os non permittimus.

Deſcripta obedientia monaſtice diſcipline: nunc beatus Benedictus admonet diſcipulũ ad taciturnitatis grauitatem et amorem: ſciens ꝙ ſilentiũ cuſtos virtutũ eſt. Et diuiditur hoc capitulũ ĩ tres partes. Primo quidẽ exhortatur ad taciturnitatem ex auctoritatibus ſacre ſcripture. Secundo inducit rationes ad hoc. Tertio ponit ſpecialiter aliqua a quibus ita abſtinendũ eſt vt nũq̃ illis os noſtrũ accõmodare debeamus. Circa primũ ſanctus pater dicit ſic (Faciam⁹ qd ait propheta) ſcʒ ps. xxxviii. (Dixi) id eſt in corde deliberaui. Sapiẽtes ei prius deliberant q̃ loquantur/ ſiue firmiter propoſui (cuſtodiam vias meas) q̄ multe ſũt ſcʒ cogitationes locutiones operatiões. De quibus iere. vii. Bonas facite vias veſtras ⁊ ſtudia veſtra (vt nõ delinquã in lingua mea) quia niſi homo ſollicite cuſtodiat vias ſuas cito labitur lingua. Unde petebat propheta Pone dñe cuſtodiã ori meo et oſtiũ circunſtãtie labiis meis (Poſui ori meo cuſtodiam obmutui) glo. quaſi diceret. poſui ori meo cuſtodiam vſq3 eo ꝙ obmutui. i. penitus tacui (et humiliatus ſum) glo. Hoc dicit vt purũ intelligas ſilentiũ non doloſum (Et ſilui a bonis. hic oſtendit propheta) inquit ſanct⁹ pater Benedictus (ſi a bonis eloquiis interdũ propter taciturnitatem debet taceri q̃to magis a malis verbis propter penã peccati debet ceſſari. Ergo diſcipulis q̃uis perfectis de bonis et ſanctis edificationũ eloquiis propt taciturnitatis grauitatẽ rara loquendi concedatur licentia) Sequitur (Quia ſcriptum eſte). Hec eſt pars ſecunda huius capituli in q̃ ſanctus pater aliquas inducit cauſas/ quare taciturnitas amanda ſit. Ubi notandum ꝙ decem aſſignari poſſunt propter que grauitas taciturnitatis amanda ſit. Primo quia per illã homo euitat ml'ta peccata/ q̄ ex loquacitate oriri ſolent. Et hanc cauſã indu

cit ſanctus pater Benedictus cum ait (quia
ſcriptum eſt) ſcꝫ prouerbiorū x. (In multilo
quio non effugies peccatū) Climacus ī libro
de ſcala ſpirituali in capitulo de loquacitate
Loquacitas eſt ignorantie certū argumentū
detractiōis ianua. ſcurrilitatis dux. mdēacii
opifex. cōpunctōnis deſolatio. accidie auctor
ſiue euocatrix. ſomni precurſor. intēte firmeqꝫ
cogitationis diſſipatio. cuſtodie extermina-
tio. Et ideo bene dicit eccleſiaſtici xx. Qui
multis vtitur verbis ledit aīaꝫ ſuā. Secun
da cauſa eſt quia per taciturnitatē vitantur
multa ſcandala diſſenſionū. guerraꝝ pericu
la. ⁊ etiam mortis que ex loquacitate ſepe cō
tingunt. Et hanc cauſam tangit beatus Be
nedictus cum ait (Et alibi) ſcꝫ ſcriptū eſt vi-
delicet prouer. xiiii. (Mors et vita ī manibꝰ
lingue) eccleſiaſtici xxviii. Multi ceciderunt
in ore gladii, ſed non ſic ꝙſi qui interierunt ꝑ
linguam ſuā. Itē prouer. xiii. dicit ſapientiſſi
mus ſalomon. Qui inconſideratus eſt ad lo
quendū ſentiet mala. quare optime ſanctus
pater ad taciturnitatē diſcipulū exhortatur.
quia qui odit loquacitatē extinguit maliciā.
eccleſiaſtici xix. Tertia cauſa eſt quia taci
turnitas multū conuenit ſtatui ⁊ conditioni
diſcipulorū. cuiuſmodi ſunt viri religioſi qui
in ſchola virtutū continue ſe exercent. Nam
vt dicit ſydonius in epiſtola xxi. Pictagoras
aduenientibus diſcipulis prius legitur tacē
di patientiā ꝙ loquendi monſtraſſe doctrinā.
Et vt ait hierony. in epiſtola ad nepocianū.
Ypocras adiurauit diſcipulos anteꝙ eos do-
ceret et in verbis ſuis iurare cōpulit et iura-
menti extorſit ſilentiū. Et hanc rationem in
ducit beatus pater benedictus (Nam loqui
et docere magiſtrū condecet: tacere et audire
diſcipulo conuenit. Et ideo ſi qua requiren-
da ſunt a priore. cum omi humilitate et ſubie
ctione et ſuma reuerentia requirantur ne vi
deant plus loqui ꝙ expedit) Eſt autē conſi
derandū pro eo ꝙd magiſtros dicit docere et
loqui et tacere diſcipulos. ꝙ taciturnitas eti
am quādoqꝫ reperitur vicioſa ſicut et ipſa lo
quacitas. eccleſiaſtes iii. Tempus tacendi ⁊
tempus loquendi. ſeruāda eſt lingua non in
ſolubiliter liganda. Taciturnitas maxie re-
prehenſibilis eſt in prelatis quibus ex officio
incumbit docere populū. Illos eni tacere a ꝟ
bo predicationis mors eſt. Unde ſacerdos ſo

lebat habere tintinabula in ora veſtimento-
rum ingrediens et egrediens ſanctuariū ſo-
num faciens vt non moreretur. exo. xxvi. vbi
gregorius. Sacerdos ingrediens et egredi-
ens moritur ſi de eo ſonitus non audiatur. qꝛ
contra ſe diuinaꝫ iram iudicis prouocat. ſi de
eo ſonitus predicationis non procedat. Un
eze. xxxiii. Si ſpeculator viderit gladiū veni-
entem et non inſonuerit bucina ⁊ populꝰ nō
cuſtodierit ſe, et venerit gladius et tulerit de
eis aīam, ille quidē in iniquitate ſua captus
eſt. ſāguinē eius de manibus ſpeculatoris re
quiram. Et ii͂e corin. vi. Ue michi ſi nō euā
geliſauero. Ubi ergo ex officio incūbit loqui
perſone ſicut magiſtro et prelato dinoſcitur
conuenire. aut vbi veritas periclitaretur. aut
periculū magnuꝫ īmineret ex taciturnitate.
taciturnitas eſſet vicioſa. Un̄ yſa. miſſus a
deo ad prophetandū qui etiam inter pecca-
tores habitans inter quos veritas periclita-
batur dicit. Ue michi quia tacui. yſaie vi. Et
ideo beatus Gregorius in moralibus dicit.
Diſcreta viciſſitudine penſanda ſūt tempo-
ra ne aut cū reſtringi debet lingua per verba
ſe inutiliter ſoluat. aut cūm loqui vtiliter po
teſt ſemetipſū per pigriciam reſtringat. Idē ī
paſtorali. Sicut indiſcreta locutio ī errorē ꝑ
trahit, ita indiſcretū ſilentiū eos qui erudiri
poterant in errore derelinquit. Quarta
cauſa quia taciturnitas ſiue ſilentiū facit ad
perfectionē homīs. philoſophus. Ad ſūmam
perfectiōis volo te eſſe breuiloquū rariloquū
et ſubmiſſa voce loquentem. Seneca. Auribꝰ
frequentius ꝙ lingua vtere. Itē tardiloquū
te eſſe iubeo et prope erit tibi deus. Hinc eſt
ꝙ arſenio deſcendenti a palatio vt monachꝰ
fieret et per conſequens ad perfectionem ten
dens facta eſt vox dicens. Arſeni fuge tace et
quieſce: hee enim ſunt radices non peccandi.
Ambroſius libro de officiis. Silendi patien-
tia. oportunitas loquendi. et contemptus di
uiciarū ſunt maxima fundamenta virtutū.
Quinta quia taciturnitas ſiue ſilentium
operatur ad veritatē religiōis. Nam abſqꝫ
freno ſilentii vana eſt putanda religio. Iaco
bi iii. Si quis putat ſe religioſuꝫ eſſe non re-
frenans linguam ſuā a malo, ſꝫ seducēs cor
ſuū: huiꝰ vana eſt religio. Religio abſqꝫ ſilē-
tio eſt quaſi caſtrū habens guerrā abſqꝫ por-
ta et abſqꝫ muro. eccleſiaſtici xxviii. Ori tuo

fac oſtia. prouerbiorū xxv. / Sicut vrbs patēs
et abſq3 murorū ambitu / ita vir qui non pōt
in loquendo ſpiritū ſuum cohibere. ¶ Sexta
quia taciturnitas hoīe3 roborat ſiue fortem
facit / pſa. xx. In ſilentio ⁊ ſpe erit fortitudo ve
ſtra / Sicut enī ad fortitudinē obſeſſorū in ca
ſtro valet plurimū bona clauſura cū forti ad⸗
iutorio / ſic ad fortitudinē ſpiritualē plurimū
vtilitatis cōfert ſilētiū cū ſpe et celeſti adiuto
rio. Abbas paſtor / Dis labor q euenerit tibi
taciturnitate ſermonis ſuperabit / Sicut vir
vel nūq̄ pugil vincitur niſi malū verbū dixe
rit / ſic vir vincitur a diabolo qui a malis ver
bis ſibi cauerit / Ambroſi⁹ ſup pſalmū xxxviii
O validū ſcutū circūſpecte munitionis ſilē⸗
tium / O fideliſſimū ſtabilitatis fundamen⸗
tum / in quo ſi quis ſtare potuerit / lubricū ver
bi timere non poterit. ¶ Septima quia taci
turnitas operatur ad pacem ſocietatis. pſa.
xxxii. Erit opus iuſtitie pax / ⁊ cultus iuſtitie
ſilentium / Sicut enī ex vno verbo ſepe ſequi⸗
tur iniuria tam dei q̄ proximi / ſic ex ſilentio
iuſtitia nutritur / ex qua veluti ex propria ar⸗
bore pacis fructus colligitur / Unde cū clau⸗
ſtralib⁹ religioſis pax ſūme neceſſaria ſit / ma
xime neceſſaria eſt illis obſeruantia ſilentii / ⁊
taciturnitatis cuſtodia vnde pax oritur / Eo
autem q lites diſſentiones et rixe / taciturni⸗
tatis obſeruatione vitantur: dicitur prouer.
xxvi. Qui īponit ſtulto ſilentiū iras mitigat
¶ Octaua q2 taciturnitas preparat ad contē
platione ⁊ collocutōe3 cū deo / Climach⁹ vbi
ſupra. Studioſus ſilentii appropiat deo. ipſi⸗
q3 coniungitur in abſcondito cordis / aſſiſtēs
deo illuſtratur ab eo / treñ. iii. Bonu3 eſt pre⸗
ſtolari cum ſilentio ſalutare dei / Et ſequitur
Sedebit ſolitarius ⁊ tacebit. et eleuauit ſe ſu
pra ſe ſcil3 ſupra conditionem humanam ad
querendā angelice vite cōmunionē ¶ Deus
enī nō reuelat miſteria ſua in tumultu et tur
ba / ſed ſeparatis a mundi tumultu ⁊ tacitis /
quippe auditū et auſcultationē requirit / ſecū
dum illud eccleſiaſtici. xxxii. Ubi non eſt au⸗
ditus non effundas ſermonē ¶ Et primi regū
tertio. Loquere dñe quia audit ſeruus tuus.
¶ Et danielis iiii. dicitur / Daniel cepit intra
ſe cogitare / Quare dñs dicit oſee ii. Ducam
eam. id eſt aīa3 in ſolitudinē et ibi loquar ad
cor eius / Religioſus igitur qui totus contē⸗
platione debet eſſe ſuſpenſus / ſilētii grauita⸗
tem ſtudeat obſeruare. ¶ Nona eſt quia ſilē
tium conſeruat feruorem deuotionis / Sicut
enī ſolet obſtrui vas. in quo ſeruātur aroma⸗
ta ſiue vnguenta precioſa ne odor exaletur /
ita oportet q diſcipulus ſeruet ſilentiū / vt fer
uor deuotionis in eo preſeruetur / Nam ſi os
ei⁹ ad loquacitatem diſſoluitur / quicquid de
uotionis eſt in eo exalatur. Eccleſiaſtici xx.
/ Gratie fatuorū effundētur / Seneca. Nichil
eque proderit q̄ quieſcere / et minimū cū aliis
loqui et plurimū ſequi. ¶ Decima eſt quia
taciturnitas ſignū eſt ſiue argumentū ſapiē
tis et prudentis viri / Seneca / Taciturnitas
homī ſtulto pro ſapientia eſt / Et quida3 phi
loſophus cuidā ruſtico in cōuiuio tacenti. ex
doctis inquit hoc ſolū habes / prouerbi. xvii.
Stultus ſi tacuerit ſapiens reputabitur / Et
iob xiii. Utinā taceretis vt reputaremini ſa⸗
pientes / Oēs autē huiuſmodi vtilitates ſilē
tii Climachus in ſuo opere de ſchola ſpiritu⸗
ali in capitulo de loquacitate cū multis aliis
comprehendēs ita dicit / Taciturnitas in co
gnitione mater orationis eſt / captiuitatis re
uocatio / ignis obſeruatio / cogitationum dili
gens inſpectio / ſpecula hoſtiū. carcer luctus.
lachrymarū amica / memorie mortis opatrix
ſuppliciorū3 pictor / iudicii indagatrix / ſagax
meroris ſubminiſtratrix. inimica fiducie / am
bicioſe doctrine aduerſatrix / ſcientie adiectio
ſpeculationis opifex. ſecret⁹ in deū profect⁹.
occultus aſcenſus. qui peccata cognoſcit con
tinet linguā: qui vero loquax eſt nondū ſeip3
¶ vt oportet cognouit. hec ille (Scurrilitates
vero / vel verba ocioſa / et riſū mouētia / eterna
clauſura in omibus locis damnamus: et ad
tale eloquium diſcipulū aperire os non per⸗
mittimus) ¶ Hic ponitur tertia pars huius
capituli / in qua ſāctus pater deſcribit ea que
eterna clauſura in omibus locis. in viris reli
gioſis damnanda veniunt / Et ponit tria ge⸗
nera horū / videlicet ſcurrilitates / vba ocioſa
/ et riſū mouentia / Scurrilitas dicitur a ſcur⸗
ra qui eſt ioculator / et idē eſt q verbū iocula⸗
re. vel turpe ad laſciuiam pertinens / a quo ge
nere abſtinendum eſt et maxime viris religi⸗
oſis / Apoſtolus ad epheſeos v. dicit / Non no
minet in vobis ſicut decet ſanctos turpitudo /
aut ſtultiloquium / aut ſcurrilitas que vt ait
glo. a ſtultis curialitas dicitur. i. iocularitas
Hieronymus / Qui ſcurrilitatem replicat ⁊

cachinnis oꝛa diſſoluit/ꝛ aliqͦd profert turpi-
tudinis:non ocioſi ſermonis ſed criminoſi re
us tenetur/¶Et bernardus libꝛo de conſidera
tione/Inter ſeculares nuge ſunt/nuge in oꝛe
ſacerdotis blaſphemie/Interdū ſi accidāt fe
rende foꝛtaſſe:referende nūq̄ /conſecraſti os
tuum euangelio/iam talibus aperire illicitū
eſt:aſſueſcere ſacrilegiū/Idē/Verbū ſcurrile
quod fatui vꝛbani nomie coloꝛant/non ſuffi-
cit peregrinari ab oꝛe/ſed etiā pꝛocul ab aure
relegandū eſt.fede ad cachinnos moueris:fe
dius moues. ¶Secundū genus eſt verboꝛū
ocioſoꝛū/Verbū autē ocioſum vt dicit Ber-
nardus eſt/quod ſine vtilitate loquentis dici
tur aut audientis. Vitanda quidē ſunt ocio
ſa verba et maxime a religioſis. ¶Tū pꝛopt̄
periculū.quia teſte eodē bernardo i epiſtola.
Quicquid non edificat audientes/in pericu
lum vertitur audientiū. Ambꝛoſius ſup Be
ati imaculati/Non mediocre periculū eſt cū
habeas tam eloquia dei et opera que fecit/ſi
pꝛetermiſſis illis loquaris que ſeculi ſunt vel
audias. ¶Tum ſecundo ne tempus pꝛecio-
ſum quo nichil p̄cioſius habemus inutiliter
amittatur/Bernardus libꝛo de conſiderati-
one/Nemo inquit paruū exiſtimet tempus
quod in verbis conſumitur ocioſis/volat tē-
pus irreuocabile/volat verbum irreuocabile/
nec aduertit inſipiēs quid amittat/Et infra
Cur perdis illud quo diuinā tibi ꝑpiciari de
bueras pietatē/pꝛoperare ad angelicā ſocie-
tatē/ſuſpirare ad pꝛomiſſā felicitatē/excita-
re te ad amiſſā voluptatē/flere cōmiſſā iniq
tatem. Quare dicit beatus yſidoꝛus. Sicut
falſitatis crimen a pꝛofitentibus pertimeſci-
tur/ita ocioſa verba a perfectis viris vitātur
¶Tum tertio ꝓpter diſcuſſionē extremi iu
dicii/Teſte ei ipſa veritate math.xii/de omi
verbo ocioſo qͦd locuti fuerint hoīes reddent
rationē deo in die iudicii. ¶Tertiū vero qͦd
vitare debemus/eſt verboꝛū ad riſū mouenti
um ſiue excitantiū/Vanus eni ſermo vt ait
yſidoꝛus index exiſtit/moꝛes hoīs lingua pā
dit/et qualis ſermo oſtenditur talis animus
cōpꝛobatur/pꝛouer.xv/Os ſtulti ebullit ſtul
titiam/Multū autē monachis conuenit ab
huiuſmodi ſermonibus vanis ꝛ riſum pꝛouo
cantibus abſtinere/quia vt ait hieronymus
in epiſtola Monachus plangentis habet of
ficium/qui ſe vel mundum lugeat ꝛ dn̄i paui
dus pꝛeſtoletur aduentum.

¶Capitulum lix.et eſt capitulum ſeptimū
r̄te:vbi de hūilitatis cōmēdatōe multiplici.

Clamat nobis diuina ſcri-
ptura fratres dicens/Ois
qui ſe exaltat humiliabitur:et q̄
ſe humiliat exaltabitur/Cū hec
ergo dicit.oſtendit nobis oēꝫ exal
tationē genus eſſe ſupbie/quod
ſe cauere pꝛopheta indicat dicēs
Dn̄e non eſt exaltatū coꝛ meum/
neqꝫ elati ſunt oculi mei/Neqꝫ
ambulaui in magnis.neqꝫ i mi
rabilibus ſuper me/Sed quid?
Si non humiliter ſentiebā:ſꝫ ex
altaui aīaꝫ meā/ſicut ablactatꝰ
ſuper matre ſua ita retribues in
animā meam/¶Unde fratres ſi
ſūme humilitatis volumus cul
mem attingere/et ad exaltatio-
nem illam celeſtem ad quā per p̄
ſentis vite humilitatem aſcēdit̄
volumꝰ velociter peruenire/acti
bus noſtris aſcendentibus ſcala
illa erigenda eſt que in ſomno ia
cob apparuit/per quā ei deſcen-
dentes et aſcēdentes angeli mō
ſtrabantur/¶Nō aliud ſine dubio
deſcenſus ille ⁊ aſcenſus a nobis
intelligitur/niſi exaltatione de-
ſcendere:et humilitate aſcende-
re/¶Scala vero.ipſa erecta/noſtra
eſt vita in ſeculo:que humiliato
coꝛde a dn̄o erigitur ad celū/La-

**tera enī eiuſdē ſcale dicimus no-
ſtrum corpus ⁊ animam/ inter q̄
latera diuerſos gradus humili-
tatis vel diſcipline euocatio di-
uina aſcendendos inſeruit/**

Clamat nobis ſcriptura diuina fratres
dicens/ Omis qui ſe exaltat humilia-
bitur/ et qui ſe humiliat exaltabitur) Poſita
doctrina de obſeruanda taciturtitate: ſubiū-
git ſctūs pat̄ hūilitatis doctrinā. / Et diuidit̄
hoc capitulū ſeptimū r̄le ī duas ptes/ In pri-
ma quidē ponuntur ea que ad exhortationē
humilitatis faciunt / In ſecunda deſcribunt̄
duodecī gradus humilitatis. Circa primū
notandum ꝙ ſanctus pater ex tribus/ ad hu-
militatis virtutē ſuum diſcipulū exhortatur/
Primo quidē ex eo/ ꝙ oīs elatio humilita-
ti contraria genus videtur eſſe ſuperbie. que
ruina eſt oīꝫ virtutū/ et totius perditionis ini-
cium/ Et hoc eſt quod dicit (Cum hec ergo di-
cit/ oſtēdit nobis omnē exaltationē genus eſ-
ſe ſuperbie) que ſcꝫ radix eſt oīm malorū/ q̄ſi
vellet arguere/ Cū oīs elatio eo ꝙ ad ſuper-
biam pertineat deteſtabiliſſimuꝫ vicium ſit/
vtpote quod radix iniciūqꝫ exiſtit omniū ma-
lorū fugienda ſit/ introduxit ad hoc exemplū
prophete ſanctiſſimi dauid dicens (quod ſcꝫ
viciū elationis ſe cauere indicat dicens) ſcilꝫ
p̄s. cxxx. (Dn̄e non eſt exaltatū cor meū) ſed
ſupple humiliatū eſt cor meū quod eſt verum
ſacrificiū deo/ ſecundū illud p̄s. l/ Sacrificiuꝫ
deo ſpiritus contribulatus/ cor contritū et hu-
miliatum deus nō deſpicies (Nec elati ſunt
oculi mei) quia ſignuꝫ ſuperbie exterius non
oſtendi/ quaſi diceret interiorem et exteriorē
ſuperbiā repuli a me (Nec ambulaui in ma-
gnis) id eſt non ſuperbiui de magnis factis
vel dictis vel virtutibus (nec in mirabilibus
ſuper me) id eſt non affectaui q̄ſi in mirabili-
bus innoteſcere homīb⁹/ non queſiui aliquid
ſupra vires meas/ Unde apud imperitos ia-
ctarem me/ ſicut multi qui ex factis et dictis
magis querunt gignere in populo admirati-
onem q̄ edificationē/ ſicut ſymon magus vo-
luit ī mirabilibus ſupra ſe ire/ delectatus po-
tentia apoſtoloruꝫ non iuſtitia/ voluit facere
talia qualia apoſtoli: ſed talis non eſſe. Seq-
tur (Si non humiliter) Hic propheta aſtrin-
git ſe maledicto ſi ita non ſit. Senſus eſt (Si
non humiliter ſentiebam/ ſed exaltaui aīam
meam) ſuperbiendo iactando vel gloriando
vel de me mirabilia preſumendo (ita fiat re-
tributio in aīam meā) id eſt ita peream ego
(Sicut ablactatus ſuper matrē ſuā) id eſt ſi-
cut aliquis incumbens ſuper matrē ſuā indi-
gens foueri ſinu matris/ perit ſi ſit ablactat⁹
id eſt a lacte matris ſeparatus/ aſtrigit ſe ma-
ledicto hic propheta. et vt dicit gloſa: ita ſole-
mus dicere quando de cauſa bene confidim⁹
Circa hanc partē in qua ſanctus pater ad
humilitatē diſcipulū ammonet Notandū ꝙ
decem ſunt/ que hanc humilitatis virtutē cō-
mendatiſſimā faciūt et amabilē. / Primuꝫ
eſt ꝙ ipſa eſt gratiſſima deo/ Miro nempe mo-
do humilitas deo redolet et cetera bona ho-
minis ei redolere facit: cantic. i/ Cuꝫ eſſet rex
in accubitu ſuo/ nardus mea dedit odorē ſuū
Nardus propter ſui paruitatē humilitatem
deſignat: et q̄admodū ſpecies aromatice cuꝫ
in puluerē rediguntur vehementius redolēt/
ſic bona hominis cū per humilitatem quaſi
communita fuerint deo ſunt gratiora/ Hie-
ronymus/ Nichil eſt quod nos hominibus ita
gratos ⁊ deo efficiat/ q̄ ſi vite merito magni:
humilitate ſumus infimi/ Et ideo beat⁹ yſi-
dorus hortatur ad hoc dicens/ Eſto paruus ī
oculis tuis vt ſis magnus in oculis dei/ tan-
to eris apud deuꝫ precioſior/ q̄to fueris inter
oculos tuos deſpectior. / Hec virtus vt ait be-
atus dyoniſius ī epiſtola ad demophilū mo-
nachum/ fecit dauid regem. dei amicum. / De
quo dicit Inueni virū iuxta cor meū. Et ideo
eccleſiaſtici iii/ Quāto magnus es humilia
te in oībus/ et corā deo inuenies gratiā. / Se-
cundū eſt ꝙ humilitas eſt fundamentū edifi-
cii ſpiritualis/ Bernardus/ Bonus fundus
eſt humilitas/ ī quo omne edificiū ſpūale cre-
ſcit conſtructū in templū ſāctū in dn̄o/ Item
ibidem libro de conſideratione/ Uirtutū bo-
num quoddā ac ſtabile fundamentū humili-
tas/ Nempe ſi nutet illa virtutū aggregatio/
non niſi ruina eſt/ Ideo Auguſtinus inquit.
/ Cogitas magnā fabricā conſtruere celſitudi-
nis: de fundamento cogita hūilitatis. / Ter-
tium eſt ꝙ humilitas eſt radix et origo virtu-
tum/ Gregorius in moralibus/ Origo virtu-
tis humilitas eſt/ Illa in nobis virtus veraci-
ter pullulat/ que in radice propria. i. in humi

litate perdurat/a qua nimiruꝫ ſi abſcinditur
areſcit/quia viuificantē ſe humorem carita⸗
tis perdit. ¶ Quartū eſt ꝙ humilitas ſingu
lariter nutrix diuine dilectionis eſt. Criſoſto
mus ſuper math. Nutrix dilectionis eſt hūili
tas/et odii mater ſuperbia. ¶ Igitur totius bo
ni iniciū humilitas eſt/et totius mali ſuper⸗
bia. Deniqꝫ et perditionis iniciū a ſuperbia
cepit per diabolū/ et iniciū ſalutis ab humili
tate ꝑ xp̄ꝫ. Propterea omī beatitudini hūili
tatem xp̄s facit iniciū. Math.v.dicens. Be
ati pauperes ſpiritu.i.humiles. ¶ Quintū
eſt:humilitas eſt aque ductus/per quem diui
na gratiavenit ad homīes. Bernardus. Flu
enta gratie tanto tempore defuerunt/qꝛ nō⸗
dum interuenerat aque ductus/et aque du⸗
ctum iſtuꝫ intelligit humilitatē marie. Ber
nardus ſuper Magnificat. Solet eſſe diui⸗
ne gratie familiaris virtus humilitas. Deꝰ
ſuperbis reſiſtit/humilibus autē dat gratiā.
Unde ⁊ beatam virginē propter humilitatē
eius ad quā reſpexit repleuit gratia. Aue in⸗
quit gabriel gratia plena. ¶ Sextū humili
tas eſt cuſtos omiꝫ virtutū. Ambroſius. Cu⸗
ſtos virtutum humilitas. Gregorius. Perit
oīe quod agitur ſi non in humilitate ſollici
te cuſtoditur. ¶ Item. Qui ſine humilitate vir
tutes congregat/ quaſi qui puluerē in ventū
portat. ¶ Auguſtinus. Niſi humilitas quecun
qꝫ benefacimus et preceſſerit et concomitata
fuerit/⁊ conſecuta iam nobis de alieno bono
gaudentibus totū aufert de manu ſuperbia.
¶ Septimū humilitas eſt turris fortitudinis/
contra oīes temptationes diaboli. Auguſti
nus. Solus vincitur qui de ſe preſumit. So
lus vincit qui de ſe non preſumit. Et glo.ad
roma.vii. Eſto humilis/non de te preſumas
et poteris vincere. Bernar. in epiſtola qua
dam. Humilitas inimicā omis gratie omiſ
qꝫ iniciū peccati debellat ſuperbiā/ et tam a
ſe ꝙ̄ a ceteris virtutibus propulſat illius ty⸗
rannidem. Nā ſola eſt propugnaculū quod⸗
dam omim turriſqꝫ virtutum/fortiter reſiſtit
eius malicie.obuiat ꝓ̄ſumptioni/Sola deni⸗
qꝫ eſt de qua beata virgo omim vtiqꝫ plena
virtutū ſibi gloriandū putauit/Uñ diabolus
dixit machario. Humilitas tua ſola me vin
cit. Interrogatus quidā ſenex/quare inquie⸗
taremur a demonibꝰ/dixit qꝛ abiecimꝰ arma
nr̄a/q̄ ſunt cōtumelie paupertas/humilitas.

et patientiā. ¶ Octauū eſt ꝙ humilitas eſt
clauis ſapiētie. Bernardus. Humilitas cla
uis eſt ſcientie. Math.xi. Abſcōdiſti hec a ſa
pientibus et prudentibus/et reuelaſti eā par
uulis. Ptholomeus. Inter ſapientes ſapien
tior eſt qui humilior exiſtit. Beatus gregori⸗
us. Lumen intelligētie humilitas aperit/ſu⸗
perbia abſcondit. Unde beatus Dyoniſius
in epiſtola ad demophilū monachū in princi
pio dicit/ꝙ moyſes propter ſuā manſuetudi
nē dei apparitione dignus habitus eſt/et ꝓ⸗
pter hoc famulus dei appellatus eſt/⁊ vniuer
ſis prophetis dignior. ¶ Nonū eſt ꝙ humili
tas eſt ſcala paradiſi. Unde beatus pater be
nedictus ait/ Unde fratres ſi ſūme humili⸗
tatis volumꝰ culmen attingere/et ad exalta
tionē illā celeſtē/ad quā per preſentis vite hu
militatem aſcenditur volumus velociter per
uenire/actibus noſtris aſcēdētibus ſcala illa
erigenda eſt q̄ in ſōnis iacob apparuit/ꝑ quā
ei aſcēdētes ⁊ deſcēdētes angeli mōſtrabant
¶ Non aliud ſine dubio deſcenſus ille et aſcen
ſus a nobis intelligitur/niſi exaltatione de⸗
ſcendere et humilitate aſcendere. Scala vero
ipſa erecta noſtra eſt vita in ſeculo/que humi
liato corde a dño erigitur ad celum. ¶ Latera
eni eiuſdē ſcale dicimus noſtrū eſſe corpus ⁊
aīam/inter que latera diuerſos gradus hu⸗
militatis vel diſcipline/euocatio diuina aſcē
dendos inſeruit) ¶ Circa hanc partē notan
dum ꝙ humane ſcripture de ſcala iacob. de
qua geñ.xxviii.habetur/et doctores ſancti ali
am intelligētiā proſequuntur ꝙ̄ beatus Be
nedictꝰ/glo.eni ordinaria illius textus geñ.
xxviii.per ſcalam in terra ſtantē/et in celū ere
ctam xp̄m intelligit. Unde gloſa.interli.ſu⸗
per verbū ſcalam dicit/ id eſt chriſtum qui eſt
via. ¶ Et Ambroſius de iacob libro ii. Jacob vi
dit angelos dei aſcendentes et deſcendentes/
hoc eſt xp̄m preuidit in terris/ad quē angelo
rum caterua deſcendit atqꝫ aſcendit/obſequi
um dño proprio pio ꝓ̄bitura ſeruicio. ¶ Alii vo
exponentes etiā de xp̄o/per angelos intelli⸗
gunt doctores/qui:vt dicit beatus yſidorus:
aſcendunt/intelligenteſ diuinitatē xp̄i omnē
creaturā excedentem/vt inueniant In princi
pio erat verbum et verbū erat apud deum et
deus erat verbū. omīa per ipſū facta ſunt/de
ſcendētes ad ea que ſunt humanitatis/vt in
ueniant eū natum ex muliere factū ſub lege.

Alii per ſcalam:ſcalam contemplationis ac-
cipiunt:vt gregorius.per quā angeli.i.predi
catores aſcendere et deſcendere xp̄m contem
plando intelliguntur: quia non ſolū xp̄m cō
templando appetunt ſed etiā ad membra il-
lius miſerando deſcendunt. Beatus autē be
nedictus moraliter hunc locum ſcripture ex-
ponens et ſapientiſſime ſcalam erectā in ce-
lum vitam dicit humanā que ad celuꝫ erecta
eſt: in cuius ſignū corporis ſtatura erecta eſt
verſus celum. Bernardus ſuper canti. Cor-
poris ſtaturā dedit deus homi rectam: forſā
vt iſta corporea exterioris vilioriſqꝫ rectitudo
figmēti hominē interiorē illum qui ad ima-
ginem factus eſt ſpūalis ſue ſeruande rectitu
dinis āmoneret. Rectitudo aūt huius volū-
tatis maxime obſeruanda eſt ab hiis qui viā
humilitatis ſunt aggreſſi/quoꝝ conuerſatio
in celis eſſe debet.ſecundū illud ad philp.iii.
Noſtra conuerſatio in celis eſt. Latera huiꝰ
ſcale corpus ⁊ aīa eſſe dicuntur/que ſunt due
nature ex quibus homo dinoſcitur eſſe com-
poſitus/ et ſecundū quas due in homine acci
piuntur operationes/corporalis ſcꝫ et ſpiri-
tualis/quarum vtraqꝫ diſcipline magiſterio
complananda et adaptanda eſt ad virtutem
Duodecim huius ſcale humilitatis gradus
eſſe dicuntur (quos diuina euocatio) ſiue ele
ctio qua per gratiā elegit/quos per boni ope
ris fructū perducit ad gloriaꝫ. ſecundū illud
ad roma.viii. Quos predeſtinauit:hos ⁊ vo
cauit (inſeruit) .i.docuit/vl' imiſit in animis
iuſtoꝝ.quia vt ait apoſtolus ſcđe ad corin.iii
Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex
nobis quaſi ex nobis/ſꝫ ſufficientia noſtra ex
deo eſt. Euocatio etiam diuina (vt caſſiodo-
rus ſuper p̄s.v.ait) om̄e meritū precedit nec
inuenit/ſed facit angelos aſcendētes et deſcē
dentes. Per hāc ſcalā viros religioſos intel-
ligimꝰ. Uita enī obedientie vita angelica eſt
Deſcendunt quidē humiliter de ſe ſētiendo
ſuperioribus parendo/et fratribus miſericor
diter miniſtrando. Aſcendunt aūt deo aſſiſtē
do oratione lectione meditatione/adimplen-
tes in omibus inſtar ſanctorū angelorū diui
nam voluntatē. Unde de iuſto dicitur in p̄s
Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.i. gradus
per quos ad celeſtem manſionem aſcendit.

¶ Decimū eſt ꝙ eſt promotrix ad gloriam.
luce xiiii. Qui ſe humiliat exaltabit. Et iob
xxii. Qui humiliatus fuerit erit ī gloria. Et
qui inclinauerit oculos ſuos ipſe ſaluabitur.
Et puer.xvi. Gloriā p̄cedit humilitas. Itē
eiuſdem xix. Humilē ſpiritu ſuſcipiet gloria.
Auguſtinus libro de penitentia. Qui nolu-
erit humiliari vt exaltetur:cū voluerit exaltari
deicietur. Hoc patuit in primo āgelo qui vo
luerat exaltari et humiliatus eſt. E conuerſo
beata maria voluit humiliari et exaltata eſt
ſuper omnes angelos. Eze.xvii. Ego domi-
nus humiliaui lignum ſublime et exaltaui li
gnum humile. Item dictū eſt ſauli/primi re-
gum xv. Nonne cum eſſes paruulus in ocu-
lis tuis/caput in tribubus iſrael factus es?
Gregorius. Quiſquis nunc ſe nō humiliat
nequaꝗ̄ hunc ſequēs gloria exaltat. Et ideo
beatus yſidorus exhortatur dicens. Deſcen-
de vt aſcendas:humiliare vt exalteris/ne ex-
altatus humilieris. Qui enī extollitur hūili
atur:qui exaltatur deicitur/qui eleuatur pro
ſternitur:qui inflatur allidit

¶ Capitulum lx.de primo gradu humilita
tis:vbi de timore dei et multiplici eius com-
mendatione.

PRimus itaqꝫ humilitatis
gradus eſt/ſi timorem dei
ſibi ante oculos ſemper ponens
obliuionem omino fugiat.et ſē
per ſit memor oīm que precepit
deus/qualiter contemnentes de
um in gehēnam pro peccatis in
cidunt.et vitam eternam que ti
mentibus deum preparata eſt
animo ſuo ſemper reuoluat. Et
cuſtodiēs ſe omī hora a peccatis
et viciis/id eſt cogitationum/lin
gue oculoꝝ/manuum pedū/vel
voluntatis proprie:ſed et deſide
ria carnis āputare feſtinet. Eſti
met ſe hō de celis ſemper a deo
reſpici omī hora: et facta ſua in

omī loco ab aſpectu diuinitatis
videri:et ab angelis deo omi ho-
ra renunciari/Demonſtrat no-
bis hoc propheta/cū in cogitati
onibus noſtris ita deū ſemper p̄
ſentem oſtendit dicēs/Scrutās
corda ꝛ renes deus/Et item. Do
minus nouit cogitationes hoīz/
Et itē dicit. Intellexiſti cogitati-
ones meas a lōge:et qꝛ cogitatio
hoīs confitebit̄ tibi/Nā vt ſollici
tus ſit circa cogitationes ſuas p
uerſas/dicat ſemp hūilis frater ī
corde ſuo /Tūc ero īmaculatus
corā eo ſi obſeruauero me ab ini
quitate mea/Voluntatē vero p
priā ita facere prohibemur/cum
dicit ſcriptura nobis. Et a volū-
tatibus tuis auertere/Et itē:Ro
gamus deū in oratiōe vt fiat vo
luntas eius in nobis/Docemur
ergo merito nō facere noſtrā vo
luntatē/cū cauemus illud quod
dicit ſancta ſcriptura/Sunt vie
que videntur ab hominibus recte/
quarum finis vſqꝫ ad profundū
inferni demergit/Et cum nunc
cauemꝰ illud qd̄ de negligētibꝰ di
ctū ē. Corrupti ſūt ꝛ abominabi
les facti ſūt in voluptatibꝰ ſuis.
In deſideriis vo carnis ita nobis
deū credamꝰ ſēp eſſe p̄ſentē/cū di
cit ꝓpheta dn̄o/Ante te ē oē deſi
deriū meū/Cauēdū g° ideo ma
lū deſideriū:qꝛ mors ſecꝰ itroitū
delectatōis poſita ē. Vn̄ ſcriptu-
ra p̄cipit dicēs/Poſt cōcupiſcēti
as tuas nō eas/Ergo ſi oculi dei
ſpeculant̄ bonos ꝛ malos/et dn̄s
de celo ſēp reſpicit ſup filioſ hoīz
vt videat ſi ē itelligēs aut reqrēſ
deū/et ſi ab āgelis nobis deputa
tis quotidie dn̄o factori nr̄o opa
nr̄a nūciant̄:cauendū eſt ergo oī
hora frēs ſicut dicit in p̄s ꝓphā/
ne nos declinātes in malū/et in
utiles factos aliqua hora aſpici-
at deus/et parcēdo nobis in hoc
tēpore:qꝛ pius eſt ꝛ expectat nos
cōuerti in melius: dicat nobis ī
futuro:hec feciſti et tacui.

Diſpoſita ſcala et erecta ſanctus pat̄
deſcribit xii.gradus./Pro quoꝝ di
ſcretione ꝛ ſufficiētia eſt notandū ꝙ
hūilitas cōſiſtit in appetitu ſecundū ꝙ aliqs
refrenat īpetū animi ſui ne inordinate tēdat
in magna.ſed regulā hꝫ in cognitōe/vt.ſ.ali-
qs nō ſe exiſtimet eſſe ſupra id qd̄ eſt: ꝛ vtriuſ
qꝫ pricipiū ꝛ radix eſt reuerētia quā habet ad
deū/Ex interiori aūt diſpoſitōe hūilitatis p
cedūt qdā exteriora ſigna ī v̄bis/ꝛ factis/ꝛ ge
ſtibꝰ/qbꝰ id qd̄ interiꝰ eſt manifeſtat̄ ſicut ī ce
teris v̄tutibꝰ accidit/Nā ex viſu cognoſcitur
vir ꝛ ab occurſu faciei ſēſatꝰ vt dr̄ eccleſiaſtici
xix/Et ideo ī aſſignatis gradibꝰ hūilitatis p
ſctm̄ patrē bn̄dictū/ponit̄ aliqd qd̄ ad hūilita
tis radicē ptinet/ſ.gradꝰ primꝰ q eſt vt hō de
um timeat/ꝛ memor ſit oīm q̄ p̄cepit/Ponit̄
etiā aliqd ptinēs ad appetitū ne ſcꝫ in ꝓpriā
excellētiā inordinate tēdat. qd̄ qdē fit tripli
citer./Uno modo vt nō ſequat̄ hō ꝓpriā vo
lūtatē/qd̄ ptinet ad gradū ſecundū q eſt ꝓpri
am nō habere volūtatē/Alio modo vt regu-
let eā ſcd̄m ſuperioris arbitriū / qd̄ ptinet ad
tertiū gradum qui eſt omī obedientia ſubdi
maioribꝰ./Tertio mō vt ab hoc nō deſiſtat
ꝓpter dura vel aſpera q̄ occurrūt/ꝛ hoc perti
net ad quartū graduꝫ/qui eſt pro obedientia

in duris et aſperis patiētiā amplecti. Ponū
tur etiā quedā pertinentia ad eſtimationem
hominis recognoſcentis ſuū defectū. Et hoc
tripliciter. Uno quidē modo per hoc ꝙ ꝓ
prios defectus cognoſcat ⁊ cōfiteatur: quod
pertinet ad quintū graduʒ/ qui eſt puriſſima
confeſſio malorū ſuorū. Secūdo vt ex con-
ſideratione ſui defectꝰ aliquis inſufficientē ſe
exiſtimet ad maiora/ qđ ꝑtinet ad ſextū gra-
dum/ qui eſt ad oīa ſe indignū confiteri et cre
dere. Tertio vt q̄tū ad hoc ſibi alios prefe
rat: quod pertinet ad ſeptimū graduʒ/ qui eſt
credere et pronunciare ſe omibus viliorem.
¶ Ponuntur etiā quedā que pertinent ad ex
teriora ſigna/ quoꝝ vnū eſt in factis vt ſcʒ ho
mo non recedat in ſuis operibus a via cōmu
ni: quod pertinet ad octauū gradū/ qui eſt te-
nere quod cōmunis regula monaſterii tenet
¶ Alia duo ſunt in verbis vt ſcʒ homo non pre
ripiat tempus loquendi: quod pertinet ad
gradū nonū qui eſt taciturnitas vſqʒ ad int-
rogationē. Nec excedat modū in loquendo/
quod pertinet ad decimū gradū vt non faci-
lis ſit ⁊ promptus in riſu. Alia vero conſiſtūt
in exterioribus geſtibus puta cohibendo ex-
terius riſū et alia inepte letitie ſigna/ quod ꝑ
tinet ad vndecimū gradū qui eſt pauca et ra
tionabilia ſine riſu et cū grauitate loqui. Et
in reprimendo extollentiā oculorū: quod pti
net ad duodecimū gradū/ qui eſt corde et ope
re humilitatē oſtendere defixis in terra aſpe
ctibus. Qui oēs gradus breuiter notari poſ
ſunt hiis verſibus. Qui timet/ et nil vult/ pa-
rens/ patienſqʒ/ fatetur. Cōtemnit/ prefert ali
os/ nil ſingulꝰ audet. Abſqʒ loqui/ riſuqʒ gra
uis/ ſtat pronus vbiqʒ. Primū autē horū gra
duū ſactꝰ pater dicit eſſe timorē dei ſub hiis
¶ verbis. (Primus itaqʒ humilitatis gradus
eſt/ ſi timorē dei ſibi ante oculos ſemp̄ ponēs/
obliuionē omino fugiat/ ⁊ ſemper ſit memor
omninū que precepit deus) Radix profecto
humilitatis timor dei eſt/ quem inſeparabili
ter cōcomitatur memoria preceptorū dei: ita
vt dicat Gregorius ſup̄ iob. Timere deum
eſt nulla que facienda ſūt preterire. Quare
dicitur eccleſiaſtici ii. Qui timent deum inq
rent que beneplacita ſunt ei. Item in eodem
Qui timent dominū/ cuſtodiunt mandatuʒ
illius. Et in pſalmo. Beatus vir qui timet
dominū in mandatis eius cupit nimis. De

tali memoria mandatorū dei habenda dicit
deuterono. vi. Erunt verba mea hec que pre
cipio tibi hodie/ in corde tuo/ et narrabis ea fi
liis tuis/ et meditaberis ſedens in domo tua
/ et ambulans in itinere dormiens atqʒ con-
ſurgens. Joſue i. Non recedat volumē legis
huius ab ore tuo/ ſʒ meditaberis diebus atqʒ
noctibus. Eccleſiaſtici iii. Que precipit tibi
deus hec cogita ſemper. ¶ Sunt autem hic
quattuor notanda pro intelligentia preſen-
tis capituli/ que etiam ſanctus pater conſide
raſſe videtur. Primo quare primus gradꝰ
humilitatis poſitus eſt timor. Secundo de
ſpeciebus timoris. Tertio de cauſis inducē
tibus timorem. Quarto de effectibus ali
quibus illius. ¶ Circa primū notandū ꝙ ſā
ctus pater primū gradū poſuit timorem dei
ſex rationibus que plurimū faciunt ad cōmē
dationem eius. Primo quidē propter excel-
lentiā quā timor dei habet reſpectu ceterarū
gratiaꝝ/ eccleſiaſtici. xxv. Quā magnus qui
inuenit ſapientiā et ſcientiā/ ſed non eſt ſuper
timentē deū. Timorem dei ſuper oīa ſuper
poſuit. Beatus cui donatuʒ eſt habere timo
rem dei. glo. ſicut nouenarius eſt imperfectꝰ
niſi denario ſuppleatur/ ſic oīs operatio vir-
tutum ſine timore. Timor enī dn̄i ſanctus ꝑ
manēs in ſeculū ſeculi/ ipſe eſt fidei fundamē
tū/ caritatis origo/ per ipſū fit bonum et per-
uenitur ad premiū. Secundo quia timor
dei eſt iniciū ſapientie. prouer. i. Principium
ſapientie timor domini. Et pſalmo x. Iniciū
ſapientie timor domini. gloſa. timor dn̄i ini-
cium ſapientie eſt/ quia eſt ianua conuerſiōis
¶ Item caſſiodorus in gloſa. Timor dn̄i eſt ini
cium ſapientie. Per hunc enim ad deum ve
lut quibuſdā ianuis introitur. Nam ſi metꝰ
eius iudicii neſciatur/ conuerſionis medici-
na neglitur. Bernardus ſuper cātica. Inſtru
ctio doctos facit/ affectio ſapientes. Aliud eſt
multas diuicias ſcire aliud poſſidere/ nec no
titia diuitem facit ſed poſſeſſio/ nec cognitio
ſapientem ſed timor facit qui afficit. Tu ne
ſapientem dixeris quem ſua ſcientia inflat.
¶ Iniciuʒ ſapiētie timor domini/ quia tunc pri
mo deus anime ſapit/ cum eam afficit ad ti-
mendum non cum inſtruit ad ſciendū. Ter
tio quia timor dei eſt noſtre ſalutis principi-
um. Vn̄ caſſianus libro iiii. inſtitutionū inq̄t
/ Principiū noſtre ſalutis eiuſdemqʒ cuſtodia

timoꝛ eſt/ Per hunc enī et iniciū cōuerſionis/
et viciorū purgatio/et virtutū cuſtodia hiis q
imbuuntur ad viā perfectionis acquiritur/q
cū penetrauerit hoīs mentē/contemptū oīm
rerū parit/obliuionē parentū mūdiqꝫ ipſius
gignit horrorē / Contemptu autē ac priuati
one omniū facultatū humilitas acquiritur.
/ Quarto timoꝛ dn̄i eſt principiū religionis/
Hic enī eſt qui ſeculū ſpoliat ⁊ clauſtra ac de
ſerta monachis implet/qꝛ vt dicitur eccleſia-
ſtici xxi. Qui timet deū cōuertet̄ ad coꝛ ſuum/
Et eiuſdē ii/ Qui timēt dn̄z preparabūt cor
da ſua/⁊ in conſpectu illius ſanctificabūt ani
mas ſuas/yſa.xxvi/ A timoꝛe tuo dn̄e conce-
pimus et quaſi parturiuimus et peperimus
ſpm̄ ſalutis/Bernardus de ſeptē donis/ Cō
nexa ſunt quidē timoꝛ et religio/nec manere
poteſt alterū ſine altero./ Vn̄ cornelius dictꝰ
eſt vir religioſus ac timendꝰ deū/ Et ſymeon
vir iuſtus ⁊ timoꝛatus/ Propter hoc ſalomō
dicit/ Deū time ⁊ mandata eiꝰ obſerua/ Per
hunc timoꝛē vniuerſa deſerimꝰ/mūdo abre-
nunciamꝰ noſqꝫ ipſos negamꝰ/ ſicut dn̄s ait
Si quis vult poſt me venire abneget ſemet-
ipſū et ſequatur me./ Quinto qꝛ timor dn̄i
eſt ſuſtentaculū primū totius edificii ſpūalis/
eccleſiaſtici xxvii. Si non in timoꝛe inſtanter
te tenueris/cito ſubuertetur domꝰ tua/ Quā
auctoꝛitatē tractans beatꝰ bernardꝰ de ſeptē
donis ſubdit/ Om̄e nāqꝫ virtutū edificiū ver
git in precipiciū/ſi huiꝰ gratie amiſeris preſi-
diū./ Sexto qꝛ timor dn̄i bonoꝛū abundan-
tiā introducit/eccleſiaſtici xv. Qui timet de-
um faciet bona/ Bernardus de ſeptē donis.
/ Sicut ſecuritas vel deſidia mater eſt et cau-
ſa oīm delictoꝛū/ ſic timoꝛ dn̄i radix et cuſtos
oīꝫ bonoꝛū/ideo eccleſiaſtici vii. dicit̄/ Timor
dn̄i ſicut paradiſus benedictionis/ patet cla-
riſſime ꝙ rationabiliter ſāctus pater primū
humilitatis gradū poſuit timoꝛē. ¶ Secun
do notandū ꝙ loquendo de timoꝛe ſecunduꝫ
ꝙ per ipſū ad deū aliquo modo conuertimur/
vel ab eo auertimur/quattuoꝛ ſunt eius ſpēs
vt ait magiſter ſententiarū in iii. d. xxxiiii. vi
delicet: timoꝛ mundanus ſiue humanus/ſer-
uilis/inicialis/caſtus vel filialis./ Humanꝰ
timoꝛ eſt/vt ait caſſiodoꝛus: quando timemꝰ
pati pericula carnis/vel perdere bona mūdi/
propter qđ deliquimus/hic timoꝛ malus eſt.
At vt idē caſſiodorus dicit/ Miſeros efficit/
et aſcenſū neſcit ſed ruinā/ quē prohibet dn̄s
math. x. dicens./ Nolite timere eos qui occi-
dunt coꝛpꝰ/ Procedit autē timoꝛ iſte malꝰ/ex
nimio amoꝛe preſentis vite./ De quo amore
inoꝛdinato dr̄ io. xii./ Qui amat aīaꝫ ſuā per
det eā/ Ille aūt dr̄ aīaꝫ ſuā in hoc mūdo ama
re dicit criſoſtomꝰ/qui deſideria eius incōue-
nientia facit/ Odit aūt eā qui credit ei noxia
concupiſcenti/ Et ideo dicit Auguꝰ in gloſa.
Qui amat aīaꝫ ſuā perdet eā / Noli amare
in hac vita ne perdas in eterna vita./ Secū
cundꝰ timoꝛ ſeruilis eſt. vt dicit Augꝰ/cū pro-
pter timoꝛē gehenne aut alicuiꝰ tēpoꝛalis in
cōmodi ſeu mali continet ſe homo a peccato/
/Iſte autē ſeruilis timoꝛ cū peccandi volunta
tem non auferat/non eſt cū caritate īmo illa
adueniente propellitur/ Augꝰ de verbis apo
ſtoli/ Qui adhuc ideo bene agit/qꝛ penam ti
met deū non amat/nondum eſt inter filios.
Et infra/quid magnū eſt penā timere? quis
eā non timet? quis latro quis ſceleratꝰ quis
nefarius?/ Vbi ꝯſiderandū tn̄ ꝙ licet timoꝛ
ſeruilis cū caritate nō ſimul ſtet/nichilominꝰ
via eſt ad illam/ Eccleſiaſtici xxv. Timoꝛ dn̄i
iniciū dilectōis/ Augꝰ ſup p̱ria cano. iohānis
omelia ix/ Timoꝛ dei locū p̄parat caritati/cū
ceperit caritas habitare pellit̄ q ei p̄parauit
locū/ꝙtū illa creſcit tm̄ ille decreſcit/ꝙtū illa
fit interioꝛ: timoꝛ pellit̄ foras/maior caritas
minoꝛ timoꝛ/ ſi nullus timoꝛ perfecta caritas
Quia vt dr̄ p̱rie io. iiii./ Perfecta caritas fo-
ras mittit timoꝛē./ Tertiꝰ timoꝛ filialis ſi
ue caſtꝰ eſt quo timemꝰ ne ſponſū offendamꝰ/
ne ſponſꝰ tardet/ne diſcedat. ne eo careamꝰ/
Timoꝛ iſte de vero dei amoꝛe naſcit̄/ de quo
ps. Timoꝛ dn̄i ſctūs p̄manet ī ſeculum ſeculi
/ De differētia aūt iſtoꝝ duoꝝ timoꝛū videlꝫ
ſeruilis ⁊ filialis ſiue caſti Aug. ſup p̱ria cano
io. vbi ſupra ſic loquit̄/ Eſt timoꝛ quē caritas
foras mittit/ Et ē timoꝛ caſtꝰ p̄manēs ī ſecu
lū ſeculi/ſicut ſūt hoīes q timēt deū ne mittā
tur ī gehēnā/ Iſte timoꝛ introducit caritatē/
ſed ſic venit vt exeat/ Si eū p̄pt̄ penas times/
deū nō amas/nō bona deſideras ſꝫ mala ca-
ues/coꝛrigis te ⁊ incipis bona deſiderare/ Et
cum incipis bona deſiderare eſt ī te timoꝛ ca
ſtus/qui eſt ne amittas ipſa bona/ ſicut ſi po-
nas duas mulieres maritatas quarum vna
velit adulteriū facere/ſed timet maritū ne ve
niat/ Hec diligit negciā ⁊ oneroſa ē ei p̄ſētia

mariti/altera amat virū et nulla ſe adulteri
na imūdicia vult maculare/optat pſentiā vi-
ri/timet illa:timet iſta/illa timet virū ne ve-
niat: iſta timet virum ne diſcedat/Illa dicit
timeo ne damnet:iſta dicit timeo ne deſerat/
pone hoc in aio xpianorū et videas timorem
quē caritas foras mittat/et aliū timorem ca
ſtum permanentē in ſeculū ſeculi. hec Augu
ſtinus. Quartus timor incialis dicitur q̄
ſi medius inter duos ſupradictos/ſcȝ ſeruilē
et filialem/Nam ſeruilis timor vt dictū eſt/
eſt quo homo cōtinet ſe a peccato timore pe-
ne/Timor filialis eſt quo hō cōtinet ſe a pec
cato timore offenſe/filiorū eni eſt timere pa-
tris offenſā/Timor vero inicialis dicit quo
homo propter vtrūqȝ ſcȝ penā et offenſā ſe a
peccato abſtinet/Et ideo dicitur a beato ber
nardo habere duos oculos/dextrū quidē quo
reſpiciens ſurſuȝ timet a deo ſeparari/Sini-
ſtrum/quo reſpiciens deorſuȝ timet incurrere
penas/Timor iſte inicialis dr̄/quia eſt inci-
pientiū/conuenit ei ſtatui incipientiū in qui
bus inchoatur quidē filialis timor p inchoa
tionē caritatis/Non eſt tamen in eis timor
filialis perfecte/quia nonduȝ peruenerūt ad
perfectionē caritatis/Et ideo timor inicialiſ
vt dicit ſanctus tho. hoc modo ſe habet ad fi
lialem:ſicut caritas imperfecta ad perfectaȝ/
que non differunt ſecundū eſſentiā ſed ſecun
dū ſtatū. Tertio notandū ꝙ tres maxime
inter alias conſiderationes/debent timorem
dn̄i incutere diſcipulo huius ſchole/quas be-
atus Benedictus tangit in preſenti capitu-
lo. Prima eſt conſideratio acerbitatis pe-
narū gehenne/et hanc tangit cū dicit (quali
ter contemnentes deuȝ) ſiue in ſe/cuiuſmodi
ſunt qui peccatis continue eū offēdunt/ſiue
in ſuis/cuiuſmodi ſunt/qui prelatis xp̄i vices
in terra agentibus ſunt rebelles (In gehen-
nam pro peccatis incidunt:aio ſemper reuol
uāt) De quo Job xiiii. Quis michi tribuat
vt in inferno protegas me/et abſcondas me
donec pertrāſeat furor tuus/De timore aūt
et acerbitate penarū gehenne/ſupra in inſtru
mento xlv./ſatis dictū eſt/quare ad preſēs ſuf
ficiat id quod i vitis patrū habetur/ꝙ abbas
amon cuidā fratri interroganti aliquem ſer
monē dixit/Vade ꝛ fac tibi talē cogitationē.
qualē faciūt illi q ſūt in carcere/Illi tm̄ inter
rogant hoīes vbi eſt iudex/et quando veniet.
et in ipſa expectatione penaꝝ ſuarū plorant:
ſic et monachus debet aīaȝ ſuā obiurgare di-
cens/Ve michi quomodo habeo aſtare ante
tribunal xp̄i/et actuū meoꝝ reddere rationē/
ſi ſic ſemper meditatus fueris poteris ſaluus
eſſe. Secunda cōſideratio que diſcipuluȝ
debet inducere ad timendū deū eſt imenſitaſ
glorie q̄ timentib⁹ deū preparata eſt/ſecūduȝ
illud p̄s/Quā magna multitudo dulcediniſ
tue dn̄e quā abſcondiſti timētib⁹ te/hanc cō-
ſiderationē tāgit ſanctus pater ibi cū ſubdit
(Et vitā eternā que timentib⁹ deū p̄parata
eſt aio ſuo ſemper reuoluat) De excellentia
aūt vite eterne ſatis notatū eſt in inſtrumen
to xlvi. Tertia cōſideratio incutiens timo
rem/eſt conſideratio inflexibilis diuine iuſti-
tie/q̄ nullū malū impunitum relinquit/Job
xxxiiii. Deus inultū abire non patit/et ideo
maxie timend⁹ eſt deus:ideo Job ix. dicebat
Verebar oīa opera mea/ſciens ꝙ non parce-
res delinquenti/hanc cōſiderationē tangere
videtur ſanctus pater cū ſubdit (Et cuſtodi-
ens ſe oī hora a peccatis et viciis/ſ. cogitatio
nū/lingue oculorū manuū pedū/vel volunta
tis ꝓprie) quod fit per timorē. iuxta illud ec
cleſiaſtici i. Timor dn̄i expellit peccatū (Sed
et deſideria carnis amputare feſtinet) bene
dicit feſtinet/eccleſiaſtici v. Non tardes con-
uerti ad dn̄ȝ/et ne differas de die in diē/ſubi-
to eni venit ira illi⁹/ꝛ in tempore vindicte di
ſperdet te/De deſideriis non pficiēdis ſatis
dictum eſt ſupra circa inſtrumentum lviii.
Quarta conſideratio eſt claritatis diuine
ſapientie/cui nichil pōt abſcōdi/primi Regū
xvii/De⁹ intuetur cor/Et hāc cōſideratiōeȝ
tāgit ſctūs pat cuȝ ſubdit (Exiſtimet ſe hō de
celis a deo ſēper reſpici oī hora:ꝛ facta ſua in
oī loco ab aſpectu diuinitatis videri/ꝛ ab an
gelis) ſcȝ cuſtodie hoīȝ deputatis (omi hora
deo renūciari) Ad quā cōſiderationem cōfir-
mandā inducit plures auctoritates ſacre ſcri
pture dicēs (Demonſtrat nobis hoc ꝓpheta
cū i cogitatōib⁹ nr̄is ita dn̄ȝ ſp p̄ſentē oſtēdit
dicēs/ſcrutās corda ꝛ renes de⁹) p̄s. vii. id eſt
cogitatōes ꝛ delectatōes quaſ in occulto ſcru
tat/vbi null⁹ videt niſi q pſpicit corda/ſ. de⁹.
ip̄e ſolus ſcrutat corda/i. ꝙ qſqȝ cogitet/et re
nes/i. qd quēqȝ delectet. glo/et itē/ſ. p̄s xciii.
Dn̄s ſcit cogitatōes hoīȝ/Et itē dicit/ſ. p̄s.
cxxxviii. Intellexiſti cogitatōes meas a lōge

A longe dicitur intellgere cogitationes ho-
minū:quoniā anteꝙ̄ mente formentur ab et
no illaſ nouit. Item illud ps̄.lxxv(Et quoni
am cogitatio hoīs confitebit̄ tibi)id eſt nota
erit tibi. His auctoritatibꝰ manifeſtuꝫ fecit
ſanctus pat̄ oculis diuinitatis notas eſſe ho
minū cogitatōnes/ꝛ ita oīa opa nr̄a nuda et
aperta eſſe oculis eius/atqꝫ ex eo timendū eſ
ſe ne aliquid a nobis cogitatū aut effectū ſit/
quod tante maieſtatis oculos offendat. Am
broſius libro de officiis. Nichil eſt ꝙ magis
pficiat ad vitā honeſtā ꝙ̄ vt credamus eū iu
dicē futurū quē occulta non fallunt et inde-
cora offendāt/et honeſta delectent. Quar-
to notādū ꝙ inter alios effectus quos timor
facit in aīo diſcipuli preter eos qui ſupra cir-
ca primū notabile aſſignati ſunt/tres deſcri-
būtur hic a ſancto patre benedicto. Primꝰ
eſt ꝙ cogitationes malas et peruerſas fugat/
Eſt eni quaſi flabellū quo muſce malarū co-
gitationū a mente fugant̄/eccleſiaſtici.i. Ti
mor dn̄i expellit pctm̄/et eccleſiaſtici ii. Qui
timent dn̄ꝫ preparabūt corda ſua/ꝛ in conſpe
ctu illius ſanctificabūt aīas ſuas. Hunc tan
git ſctūs pater dicens (Nam vt ſollicitus ſit
circa cogitationes ſuas peruerſas/dicat ſem
per huilis frater in corde ſuo. Tunc ero ima
culatus corā eo ſi obſeruauero me ab iniqui
tate mea)qd̄ ſcribit̄ ps̄.xvii.Senſus eſt/Im-
culatꝰ ero corā deo ſi obſeruauero me ab ini-
quitate mea/i.cuſtodiero me ne cadā iterum
per pctm̄:quod habet aīaꝫ maculare.eccleſia
ſtici xxi. Fili peccaſti ne adicias iterꝝ:vt dicas
cū beato iob. Donec deficiā nō recedā ab in-
nocentia mea. Job xxvii.ps̄. Beati imacula
ti in via qui āmbulant in lege dn̄i/ hoc operat̄
timor dn̄i. Unde glo ſup illud Eccleſiaſtici.i
Timor dn̄i expellit pctm̄:dicit/expellit pecca
tū.qꝛ per penitentiā mundat a p̄teritis/vel ꝓ
hibet a cōmittendis. Et ideo dicit beatꝰ ber-
nardus ſuper cantica. Qui timorē dei ſemp̲
habet pre oculis/eiꝰ vie ſunt publice/et oēs
ſemite eius pacifice. Secundus effectus ti
moris eſt ꝙ propriā voluntatē abnegare fa-
cit/ꝛ illā ſubicit et ſubmittit voluntati ſuperi
oris. Hinc dicitur eccleſiaſtici ii. Qui timent
dn̄ꝫ inquirūt q̄ beneplacita ſunt illi. Item in
eodē. Qui timent dn̄ꝫ cuſtodiunt mandata
illius. Gen̄.xxii.dictum eſt abrahe obediēti.
Nunc cognoui ꝙ timeas dn̄ꝫ. Gregorius i
pria pte moraliū. Deū timere eſt nulla q̄ fa-
cienda ſunt preterire. Et hunc effectū tangit
ſanctus pater cū ſubdit (Volūtatē vero pro
priā ita facere prohibemur/cū dicit ſcriptura
nobis)ſcꝫ eccleſiaſtici xxviii.(Et a voluntati
bꝰ tuis auertere. Et item rogamꝰ dn̄ꝫ)ſcꝫ in
oratione dn̄ica(vt fiat illius voluntas in no
bis)Orantes eni dicimus fiat voluntas tua
ſicut in celo et in terra/vbi dicit cyprianus.
Non petimus vt deus faciat qd̄ vult/ſed vt
nos facere poſſimus qd̄ deus vult/qd̄ vt fiat
in nobis opus eſt dei voluntate/i.opera eius
et protectione/quia nemo ſuis viribus fortis
eſt ſed dei mia. Conſequenter oſtēdēs ſanctꝰ
pater rationabilitatem huius documenti ex
ipſa ſacra ſcriptura ſubdit dicēs (Docemur
ergo merito noſtrā non facere voluntatē cuꝫ
cauemus)id eſt obſeruamus(illud quod di-
cit ſacra ſcriptura. Sunt vie que putant̄ hoī
bus recte/quarū finis vſqꝫ in profundū infer
ni demergit)prouer.xvi.habetur. Sic eſt via
que videt̄ hoī recta et nouiſſima eius ducunt
ad mortē. Ex hoc loco aperte colligit̄ ꝙ̄ ma-
xima ſecuritas ſit ſuperiorꝝ ſuorū et patrū vo
luntatē ſequi/et obedientiā in oībus dubiis
inuiolatā ſeruare. De q̈ materia circa inſtru
mentū lx. plura notata ſunt(Et cū iterū ca-
uemus)id eſt obſeruamus (illud qd̄ de negli
gētibus dictū eſt)ps̄.lii (Corrupti ſūt et abo
minabiles facti ſunt in voluptatibus ſuis)
Textus tranſlationis noſtre habet iniquita
tibus ſuis/ſcꝫ in peccatis tā carnis ꝙ̄ ſpiritꝰ.
Tertius effectꝰ timoris dn̄i eſt carnaliū de
ſideriorū cōpreſſio/ps cxviii. Confige timore
tuo carnes meas/a iudiciis eī tuiſ timui/glo
ſa.i.cōprime carnalia deſideria ꝛ carnaleſ cō
cupiſcētias. Hūc timoris effectū tāgit ſctūs
pat̄ cū ſubiūgit (In deſideriis ꝟo carnis ita
nobis deū credamꝰ ſēp eſſe p̄ſentē cū dicit ꝓ-
pheta dn̄o)ps̄.xxxvii (Dn̄e āte te eſt oē deſi
deriū meū. Cauēdū ergo ē ideo malū deſide
riū/qꝛ mors ſecꝰ itroitū delectatōis poſita ē)
Ubi notandum ꝙ vt ait gregorius in mo
ralibus/et ponitur in gloſa gen̄.iii. Tribus
modis culpa perpetratur/ſuggeſtione/dele-
ctatione/et conſenſu. Primo per hoſtem.
Scd̄o per carnē. Tertio p̲ ſpm̄. Hoſtis ei
praua ſuggerit/caro ſubicit ſe delectatōi/tā-
dē ſpūs delectationi conſentit. Unde et ſer-
pens praua ſuggeſſit/eua quaſi caro delecta

tioni ſe ſubdidit/Adam vero velut ſpūs ſug-
geſtione et delectatione ſuperatus aſſenſit/
/ſuggeſtione ergo peccatū cognoſcimus: dele
ctatione vincimur: conſenſu ligamur/. Cū er
go malignus ſpiritus peccatū ſuggerit ī mē
te.ſi nulla peccati delectatio ſequat: omimo-
de peccatū perpetratū non eſt/. Cum aūt de-
lectari caro ceperit tunc peccatū incipit naſci/
Si aūt ad conſenſū iam ex deliberatione de-
ſcendit.tunc peccatū cognoſcitur perfici/. In
ſuggeſtione ergo peccati ſemen eſt/in delecta
tione fit nutrimentum/in conſenſu expletio/
/Nichil enī aliud eſt dicere. mors ſecus introi
tum delectatiōis poſita eſt/ niſi quaſi diceret
Noli conſentire concupiſcentie tue. ſecundū
illud quod (ſcriptura precepit dicens) eccleſi
aſtici viii. (Poſt concupiſcētias tuas nō eas/
quia ſi concupiſcentia vſqꝫ ad conſenſū per-
uenerit mors eſt.i.mortale pctm̄.quod aīam
occidit.ſecundū illud ezechielis xviii/Anima
que peccauerit ipſa morietur/. De deſideriis
aut concupiſcentiis non pficiendis.ſupra cir
ca inſtrumenū lxiii.plura dicta ſunt. Seqꝛ
Ergo ſi ꝛc. Hic ſanctus pater ex dictis colli-
git concluſionem dicens (Ergo ſi pro quia)
id eſt cū ergo ita ſit ꝙ (oculi dn̄i ſpeculantur
bonos et malos; et dn̄s de celo ſemper reſpi-
cit ſuper filios hoīꝫ vt videat ſi eſt intelligēs
aut requirens deū) Ubi notandum ꝙ iſta
duo libenter aſpicit deus in nobis: intellectū
ſcꝫ intelligentē ipſū/et affectū requirentem/
ieremie v. Oculi tui dn̄e proſpiciūt fidē. Et
bene coniungit hec duo: quia vnū ſine altero
parū valet/Multi enī litterati videntur in-
telligere ſed pauci requirunt/heretici ecōuer
ſo videntur requirere/ſed non intelligunt.
Sequitur (Et ſi ab āgelis nobis deputatis
quotidie die noctuqꝫ dn̄o factori noſtro opa
noſtra nūciantur. Cauendū eſt ergo fratres
ſicut dicit in pſ.ſcꝫ lii.propheta. Ne nos de-
clinantes in malū) per auerſionē ſcꝫ ab incō
mutabili bono: et cōuerſionē ad bonū cōmu
tabile.in quo comprehenditur tota ratio pec
cati (Et inutiles factos) ſcꝫ ſibi ꝛ aliis per in
utilem remiſſionē/puer.xviii. Homo remiſ-
ſus in operibus ſuis frater eſt ſua opera diſſi
pantis/eccleſiaſtici iiii. Noli eſſe remiſſus et
inutilis in operibus tuis (Aliqua hora aſpi-
ciat deus.et parcendo nobis in hoc tempore
quia pius eſt/et expectat nos conuerti in me-
lius ne dicat nobis ī futuro) grauiter impro
perando/et de ingratitudine redarguendo
(hec feciſti et tacui) Tacere dei in hoc accipi
tur.p eo ꝙ eſt nō puniui/no dānaui/non vin-
dictā intuli/. Ubi notādū eſt illud qđ beatus
gregorius ait ī omelia quadā/. Tanto diſtri
ctiorē iuſtitiā in iudicio exiget; ꝙto longiorē
patientiā ante iudiciū prerogauit/. De qua
expectatione ꝛ patientia ſaluatoris noſtri er
ga peccatores/plura circa prologuꝫ huius re
gule notata ſūt. Hec ſufficiāt de prīo gradu
humilitatis.

Capitulū lxi. de ſecundo et tertio gradib⁹ humilitatis: vbi de propria voluntate nō ha benda et de duplici obedientia abundanti et perfecta.

SEcund⁹ hūilitatis gradus
eſt/Si ppriā q̇s nō amans
voluntatē/deſideria ſua non de-
lecteꝛ implere/ſed vocem illā dn̄i
imiteꝛ dicētis/Nō veni facere vo
lūtatē meā: ſꝫ volūtatē ei⁹ q̄ mi-
ſit me/. Item dicit ſcriptura/. Vo
lūtas habet penam: ꝛ neceſſitas
parit coronā. Tertius grad⁹
humilitatis ē vt quis p dei amo
re oī obedientia ſe ſubdat maio
ri:imitans dominū de quo dicit
apoſtolus. Fact⁹ obediens patri
vſqꝫ ad mortem.

SEcund⁹ hūilitatis grad⁹ eſt (Si ppriā
q̇s nō amās volūtatē deſideria ſua nō
delecteꝛ īplere) Cū aūt timor dei vtpo
te q̄ iniciū eſt ſapiētie/pricipiū ſit ad religiōis
ingreſſū/Uñ vt ait bernard⁹. Cōnexa ſūt ti-
mor ꝛ religio/. Cūqꝫ pprie volūtatis ꝛ pprio
rū deſiderioꝝ abrenūciatio prim⁹ religionis
lapis dicaꝛ eſſe: optimo ordine ſctūs paꝛ poſt
timorē dn̄i aſcendēdo in ſcala hūilitatis.pri-
mū gradū abrenūciationē poſuit pprie volū
tatis. Ubi notandū/ꝙ ſctūs paꝛ ex trib⁹ niti
tur amonere diſcipulū ad ppriā volūtatē nō
amandam. / Primo exemplo xp̄i: ibi cum
ſubdit (Sed vocem illaꝫ dn̄i factis imitetur

dicentis. Non veni facere voluntatē meam
ſed eius qui miſit me) Jo.vi/ Non quero vo-
luntatē meā inquit xp̄s/ ſ; eius qui miſit me
patris. Auguſtinus in gloſa/ Non quero vo
luntatē meā ꝓpriā.i. filii homis/ que reſiſtat
deo/ faciunt eni̅ homines voluntatē non dei/
quando faciunt quod volunt nō quod iubet
deus/ Quando autē ita faciunt quod volūt
vt tamen ſequantur voluntatē dei/ non faci
unt voluntatē ſuā/ Jtem idē Auguſtinus. Fi
lius vnicus dicit non quero voluntatē mea;/
et homi̅es facere volunt voluntatē ſuā/ Faci
amus ergo voluntatē patris xp̄i et ſpiritꝰ ſā-
cti/ quia horum vna voluntas vna poteſtas
vna maieſtas eſt. Secundo ex damno qđ
ſequitur ex propria voluntate: ibi cu; ſubdit.
(Jtem dicit ſcriptura. Volūtas habet penā)
Senſus eſt voluntas propria multa damna
ꝛ penā multiplicē inducit/ Licet autē ſcriptu
ram non legerimus que talem auctoritatem
formaliter ſecundū litterā ponat/ ſecundū ſē
ſum tamen ex multis paſſibus eā aperte col
ligimus/ Scribitur luce xii/ Ille autē ſeruus
qui cognouit voluntatē dn̄i ſui ꝛ non fecit ſe
cundū volūtatē eius/ vapulabit plagis mul-
tis. Ubi notandum ꝙ propria voluntas
multiplicē habet penā per quā homini mul-
tipliciter nocet. Primo aufert ei deū/ Ber
nardus ſuper canti/ Non dabit inobedienti
copiā ſui qui tantus obedientie fuit amator/
vt mori potius ꝙ̄ nō obedire maluerit. Se
cundo beneficia dei homi̅ ſubtrahit/ Grego.
Dignū eſt vt ab eiꝰ beneficiis ſit quilibet ex
traneꝰ qui eiꝰ nimirū iuſſionibus nō vult eſſe
ſubiectꝰ. Tertio meritū euacuat/ yſa.lviii
Quare ieiunauimꝰ et non aſpexiſti/ Et ſub
ditur. Ecce in die ieiunii veſtri inuenitur vo-
lūtas veſtra/ Bernardus ſuper canti. Gran
de malū volūtas: qua fit vt bona tua tibi bo
na non ſint. Quarto hoi̅e; excōmunicat.
ſecūde theſſa.iii/ Si quis nō obedierit verbo
noſtro per epiſtolā hūc notate: et ne cōmiſce-
amini cū illo. Quinto reddit hoi̅e; male-
dictū.deuterono.xxviii/ Si audire nolueris
vocem dn̄i dei tui vt cuſtodias et facias oi̅a
mandata eius venient ſuper te maledictiōeſ
iſte.ꝛc. Sexto hoiem a dignitate deicit/ vt
patet i̅ ſaule/ cui dixit ſamuel.primi regū xv.
Quia proiecisti ſermonē dn̄i/ proiecit te deꝰ
ne ſis rex iſael. Septimo homie; cōdfun-
dit. Oſee x. Confundetur iſrael in voluntatē
ſua. Octauo homie; morte temporali et
eterna dignū efficit/ deuterono.xvii. Qui ſu
perbierit nolens obedire ſacerdotis imperio
morietur/ Bernardus/ Quid odit aut quid
punit deus preter voluntatem propriā/ Ceſ
ſet eni̅ propria voluntas ꝛ infernus non erit
De iſta materia ſc; propria voluntate non
amanda ſed odienda/ plura notata ſunt cir-
ca inſtrumentū lix/ Jtem de deſideriis nō ad
implēdis/ plura notata reperies circa inſtru-
mentū lviii/ ideo non eſt opꝰ in hoc loco am-
pliore ſermone. Tertio hoc idem ſanctus
pater inducit ex premio quod conſequitur ꝓ
prie voluntatis abrenunciator/ cum ſubdit.
(Et neceſſitas) ſc; obediendi et parendi deo/
noſtriſq; ſuperioribus locum viceſq; eius ge
rētibus (parit coronam) yſa.lviii. Si glorifi
caueris eū dum non facis vias tuas/ et nō in
uenitur voluntas tua vt loquaris ſermonē/
tunc delectaberis ſuper domio/ ſubſtolam te
ſup altitudinem terre. gloſa interli. Jn eter-
na beatitudine. Math.vii/ Non omis qui
dicit michi dn̄e domie intrabit in regnū celo
rum/ ſed qui facit voluntatē patris mei qui
in celis eſt/ De vtilitatititibus aūt obedientie
plura notata ſunt circa quintum capitulū re
gule. Tertius humilitatis gradus eſt
Ut quis pro dei amore (omi) id eſt perfecta
(obedientia ſe ſubdat maiori. imitans dn̄m
de quo dicit apoſtolꝰ) ſc; ad philip.ii (Factꝰ
eſt obediens vſq; ad mortē/ Eſt aūt hic notā
dū prio ꝙ obediētia cōmēdabilis eſt duplex/
quedā ſufficiēs: quedā abūdans/ Sufficiēs
eſt volūtas i̅plendi preceptū vel mandatū ſu
perioris iuxta modū profeſſionis/ Et intelli
ge p̄ceptū vbi eſt coactio i̅perii/ mandatū vo
vbi nō eſt/ Bernar/ Modꝰ obeditionis eſt te
nor ꝓfeſſionis nec ſe valet extēdere poteſtas
imperantis/ niſi ꝙ̄tū attingit votū ꝓfitentis
Jtē. Nil me p̄latus prohibeat eorū que ꝓmi
ſi/ nec plus exigat vota mea nec augeat ſine
mea voluntate/ nec minuat ſine neceſſitate.
Abundans obedientia eſt cum aliquis obe-
dit in hiis ad que ex voto profeſſionis non te
net/ Bernar/ Subiectꝰ huiuſmodi obediētiā
q̄ finibꝰ cohibet nouerit imperfectā/ Nā pfe
ta obediētia legē neſcit/ t̄mis nō artat/ Se
cūdo notādū circa exemplū poſitū obediētie
xp̄i ꝙ dr̄ factꝰ obediēs vſq; ad mortē/ duplicit

poteſt intelligi: ꝛ ita dupliciter induci in exē plum noſtrū obedientia xpi. ¶ Primo modo ſic ꝙ talis ac tanta fuit eius obediētia ꝙ etiam mortē ex obedientia ſuſtinuit. Et iſte intellectus exprimitur in gloſa vbi ſic dicitur. factus obediens patri non ſolū ſuſtinēdo cōuicia et opprobria ſed etiā vſqȝ ad mortē. ꝗ ta humilitate humiliauit ſe xps: vſqȝ ad incarnationem. vſqȝ ad mortalitatis humane participationē. vſqȝ ad diabolicā temptationem. vſqȝ ad populi irriſionē. vſqȝ ad ſputa ꝛ vincula. et alapas et flagella. vſqȝ ad mortē. ꝛ ſi parū eſt hoc aliquid de genere mortis addendū eſt: mortē autē non ꝗtanlibet ſed crucis que ignominioſioꝛ eſt. Ecce habemus humilitatis exemplū. ſuperbie medicamentum. quid ergo intumeſcis homo: o pellis morticina quid tēderis: o ſanies feda quid inflaris: princeps tuus humilis eſt et tu ſuperbis: caput eſt humile ꝛ membrū ſuperbū: abſit. hec gloſa. ¶ Hoc modo diſcipulus exemplo xpi debet omi. id eſt perfecta obedientia ſubdi ſuis maioribus. Perfecta autē obediētia vt dicit bernardus libro de precepto et diſpenſatiōe legem neſcit. terminis non artatur. neqȝ cōtenta anguſtiis profeſſionis. largioꝛi voluntate fertur in latitudinē caritatis. et ad omē quod iniungitur ſpontanea vigoꝛe liberalis alacriſqȝ animi fertur. modū non conſiderāſ. in infinitā libertatē extenditur. vt etiam impoſſibilia ſi iniungātur confidens de dei adiutorio obediat ex caritate. ¶ Legitur in vitis patrum ꝙ quidā ſenex perfectus virtutibus oꝛauit dn̄m. Oſtende michi dn̄e quid ſit perfectio aīe et faciam: et cū requireret conſiliū a quodam alio ſene. ille reſpondit ei de hoc ꝑ reuelationē. Uis facere quicquid dico tibi: At ille. volo. Et dixit vade paſce poꝛcos. et fecit ſic. Et cum alii viderēt ꝙ paſceret poꝛcos. dixerunt ꝙ factus eſſet ſtultus. et viſa humilitate ſua reuocatus eſt ad locū ſuum. ¶ Secundo modo intelligitur. obedientia xpi vſqȝ ad mortē quia. ſ. perſeuerauerit vſqȝ ad moꝛtem incluſiue: talis debet eſſe obedientia diſcipuli. Bernardus. Obedientie limes ſecūdum tempus eſt ipa tempoꝛis extremitas: vt ſit terminus obedientie qui et vite. quod nobis maxime vnigeniti cōmendat exemplum. qui factus eſt patri obediens vſqȝ ad mortē.

¶ Capitulum lxii. de quarto gradu humilitatis: vbi de multiplici vtilitate tribulatiōis patienter tolerate.

Quartus humilitatis gradus eſt. ſi in ipſa obediētia duris et contrariis rebus: vel etiam quibuſlibet irrogatis iniuriis. tacita conſcientia amplectatur. et ſuſtinens non laceſcat vel diſcedat: dicente ſcriptura. Qui perſeuerauerit vſqȝ in finem hic ſaluus erit. Item confoꝛtetur coꝛ tuum et ſuſtine dn̄z. Et oſtendēſ fidelem pro dn̄o vniuerſa etiam contraria ſuſtinere debere. dicit ex perſona etiā ſufferentiū. Propter te moꝛte tota die afficimur. eſtimati ſumus vt oues occiſionis. Et ſecuri de ſpe retributōis diuine: ſubſequuntur gaudētes et dicentes. Sed in hiis omibus ſuperamus propter euȝ qui dilexit nos. Et itē alio loco ſcriptura. Probaſti nos inqͭt deus: igne nos examinaſti ſicut igne examinatur argentum. induxiſti nos ī laqueum: poſuiſti tribulationes in doꝛſo noſtro. Et vt oſtēdat ſub prioꝛe debere nos eſſe: ſubſequitͬ dicens. Impoſuiſti homines ſup capita noſtra. ſed et preceptū domini in aduerſis et in iniuriis ꝑ patientiā adimplentes: qui percuſſi in maxillam prebent et aliam. Auferenti tunicā dimittūt

et palliũ/angariati miliario va dunt et duo/cuꝫ paulo apoſtolo falſos fratres ſuſtinẽt et perſecu tionem ſuſtinẽt/et maledicẽtes ſe benedicunt.

Quartus humilitatis gradus eſt (ſi i ipſa obedientia duris) id eſt graui⸗ bus et difficilibus ad exequendũ (et contrariis rebus) id eſt diſplicibilibus et ad⸗ uerſis voluntati ſue (vel etiaꝫ in quibuſlibet irrogatis iniuriis tacita conſcientia patien⸗ tiam amplectatur:et ſuſtinens non laceſcat vel diſcedat) Quia tertius gradus humilita tis eſt vt diſcipulus omĩ obedientia ſe ſubdat maiori/ne forte aliqua occaſione vtpote pro⸗ pter grauitatẽ iniuncti oneris/aut propt̃ re⸗ pugnantiã animi ad id quod agẽdũ precipi⸗ tur reſipiſcere velit:congruenti ordine quar⸗ tus gradus humilitatis ſubiungitur/qui eſt vt diſcipulus in ipſa obedientia contra aſpe ra patientiam amplectatur. Dicit gregori⁹ Qui gloriam non querit/contumeliã non ſẽ tit. Item. Non timet confundi in conſpectu hominũ/qui ſolam gloriã querit apud deum. Dicitur etiam de apoſtolis actuũ.ix/ꝙ ibãt gaudentes a conſpectu conſilii/quoniã digni habiti ſunt pro noĩe ieſu contumeliã pati (di cente ſcriptura) Inducit autẽ in hoc loco ſã⸗ ctus pater plures de fonte ſcripturarum au⸗ ctoritates/que diſcipulum habeant ad hunc humilitatis gradũ inducere. Prima eſt il la Math.x.(Qui perſeuerauerit vſqꝫ in fi nẽ hic ſaluus erit) Non eni cepiſſe/vt ait hie ronym⁹ in gloſa/ſꝫ perfeciſſe virtus eſt. Nec inchoatib⁹/vt ait. Remigius/ſed perſeueran tibus premiũ tribuitur. Secũda eſt illa p̃s. xxvi (Confortetur cor tuum et ſuſtine dñm) Confortetur cor tuũ conſideratione premii. Gregorius. Cõſideratio premii minuit vim flagelli/et ſi differatur premiũ ſuſtine patiẽ⸗ ter dñꝫ qui promiſit quia verax eſt in promiſ ſis/et ſic confortetur cor tuum ſcꝫ ne laſſeris. Et ſi mala eueniant/ſi ingruerint perſecutio nes ſuſtine per patiẽtiã dñm/qui eas imittit tibi ad vtilitatem tuã.prouer.iii. Diſciplinã dñi fili mi ne abiicias/nec deficias cum ab eo corriperis/Quem eni diligit dñs corripit. Tertia auctoritas in qua ſanctorũ exem⸗ plum inducitur eſt/que ſequitur cum ait (Et oſtendens) ſcꝫ ſancta ſcriptura (fidelem pro dño vniuerſa etiã contraria ſuſtinere debere dicit ex perſona ſufferentiũ) id eſt ſanctorum martyrũ (Propter te mortificamur tota die eſtimati ſumus vt oues occiſionis) Hec vox eſt iuſtorum ſiue ſanctorũ martyrũ ad dñm. p̃s.xliiii.et ad roma.viii. Propter te/non pro criminibus noſtris:ſicut latrones et malefa⸗ ctores ſed propter te.i.pro nomĩe ſancto tuo vel propter te vt notetur puritas intentionis id eſt amore tuo.non humane glorie/contra ypocritas: qui ſicut dicitur math.vi. Exter⸗ minant facies ſuas vt appareant hominibus ieiunantes.mortificamur/id eſt morte affici mur tota die. Nota perſeuerantiã que ne⸗ ceſſaria eſt in patientia.vt dictũ eſt. Eſtimati ſumus vt oues occiſionis.i.ſine aliqua relu⸗ ctatione aut contradictione ſumus paſſi/id eſt ſumus occiſi/iſta eſt vera humilitas quã diſcipulus huius ſchole habere debet. De q̃ mira ſanctorũ patrum humilitate multa in vitis patruꝫ leguntur exempla. Ubi de quo dam abbate legitur/ꝙ cũ ab eo eſſet queſituꝫ quomodo acquiſiuiſſet hanc virtutẽ:vt cum emergeret aliqua tribulatio i monaſterio nõ loqueretur/reſpõdit.quando intraui inquit dixi animo meo. Tu et aſinus vnum eſtote. Sicut ergo ille vapulabit et nõ loquetur/in iuriam patitur et non reſpondet/ſic et tu fa⸗ cias.pro vt ait p̃s. Ut iumentuꝫ factus ſum apud te. Sequitur (Et ſecuri de ſpe retribu⸗ tionis diuine ſubſequuntur gaudentes et di centes.ſed in hiis omnibus) ſcꝫ tribulationib⁹ tormentiſqꝫ poſiti (ſuperamus) id eſt ſuperi ores efficimur:et hoc non propter nos (ſed ꝓ pter eum qui dilexit nos) cuius beneficio ſu⸗ peramus in omnibus predictis. Sequitur. (Item alio loco ſcriptura) ſcꝫ p̃s lxv. (Pro⸗ baſti nos de⁹ inquit.igne nos examinaſti ſi⸗ cut examinatur argentum. Induxiſti nos in laqueũ.poſuiſti tribulatõnes i dorſo noſtro) vox iuſtorũ eſt quos deus probat per tempta tiones. Ubi notandum ꝙ deus:cui omnia nota ſunt anteꝙ fiant/vt dicitur eccleſiaſtici xxiii.et ad hebreos iiii. Omĩa nuda et aper⸗ ta ſunt oculis eius:ſibi nichil probat/quia ꝓ⸗ bare eſt aliquid occultũ per manifeſtum oſtẽ dere ſed nobis probat ad imitandũ/et ad ipm glorificandũ.qui tales habet milites/⁊ ad vir

tutes eorum demonſtrandū. Solet autē pro
bare bonos militeſ in quattuor que ſpecialit̄
bonos milites faciunt: in fide. in fortitudine/
in prudentia. in perſeuerātia/ hec ſunt arma
ſpūalis militie/ De quibus apoſtolus. ii. ad
corin. De probatione fidei ad hebre. xi. Oīī
om̄es teſtimonio fidei probati inuenti ſunt.
Et prima ad cori. xi. Oportet hereſes eſſe vt
qui probati ſunt manifeſti fiant. De fidei vi
ctoria dicitur prime io. v. Hec eſt victoria q̄
vincit mundū: fides noſtra. Et ad hebre. xi.
Sancti per fidem vicerunt regna. ⁊c. Se
cūdo probat deus milites ſuos de fortitudīe
et maxime ad tolerandū et patiendū aduer/
ſa. De qua iaco. i. Beatus vir qui ſuffert tē/
ptationē/ quoniā cū probatus fuerit accipiet
coronam vite. Et ad hebreos xi. Fortes facti
ſunt in bello: lapidati ſūt. ſecti ſunt. tempta/
ti ſunt. Tertio probat dn̄s milites ſuos de
de prudentia/ De qua eccleſiaſtici xxxi. Bea
tus vir qui inuentus eſt ſine macula/ et q poſt
aurū non abiit/ Et ſequitur qui probatus eſt
in illo: et perfectus inuentus eſt. Quarto
probat deus milites ſuos de perſeuerantia q̄
ſūme neceſſaria eſt/ nam vt dicit criſoſtomus
/Tolle perſeuerantiā. neqꝫ obſequiū mercedē
habet neqꝫ beneficiū gratia: neqꝫ laudē for/
titudo. deniqꝫ nec qui ceperit ſed qui perſeue
rauerit hic ſaluꝰ erit. De qua thobie iii. hoc
habet pro certo omīs qui colit te/ quia ſi vita
eius in probatione fuerit coronabitur. Seq̄/
tur (igne) ſcꝫ tribulatōnis nos examinaſti ſi
cut examinatur argentū. Cum argentum vl̄
aurum examinatur vel conflatur purius fit/
et de ſuo pondere nil pdit/ ſic homo cū ſubicit
ſe tribulationibus vel penitentie vilior eſt ho
minibus/ ſed deo lucidior ac ſplēdidior. Qui
dam tamen conflantur non ſicut argentum
aut aurum/ ſed ſicut plūbū quod in igne con/
ſumitur/ De quibus beatus Benedictus di
cit ſupra in primo capitulo/ ꝙ in plūbi natu/
ra moliti/ adhuc operibus ſeruantes ſeculo fi
dem. mentiri deo per tonſurā noſcuntur. Bo
nus autē et deuotus diſcipulus tribulationi
bus. et temptationibus. aduerſitatibus. et re/
gularibus diſciplinis probatur melioratur. ⁊
ſplendidior redditur. Malus vero reprobus
magis efficitur et inutilis plane/ vnde auruꝫ
rutilat palea fumat. Sequit̄ (induxiſti nos
in laqueum) ſcꝫ penalitatis ſicut eſt infirmi

tas/ paupertas/ mortalitas ⁊ huiuſmodi. pſ.
/Preoccupauerunt me laquei mortis. In per
ſona vero bonorū monachorū exponitur ſic.
Induxiſti nos in laqueū. i. cuſtodiā et clauſu
ram monaſterii/ vbi vinculis voti obedien/
tie ligamur/ ſecundū illud prouerbioruꝫ xvi.
Captus es propriis ſermonibus/ et illaqueā
tus es verbis oris tui: et regularibus aſtrin/
gamur obſeruantiis. Sequit̄ (Poſuiſti tri
bulationes ī dorſo noſtro). i. flagellis et caſti
gationibus tuis nos male erectos per ſuper/
biā. incuruaſti ad humilitatē/ Boni viri q̄tū
plus flagellationibus atteruntur: tanto plꝰ
in humilitatis virtute proficiunt. Sequitur
(Et vt oſtendat ſub priore debere nos eſſe: ſe
quitur. d. Impoſuiſti homīes) id eſt prelatos
(ſuper capita noſtra) Et notanter dicitur ſu
per capita noſtra/ quia in capite coniungunt
oēs vires et oēs ſenſus/ q̄ oēs ſub prelati im/
perio captiuande ſunt ⁊ illiꝰ diſpoſitione mo
uende. Sequitur (ſed et p̄cepta dn̄i in aduer
ſis et ī iniuriis per patientiā adiplentes ⁊c)
Hic inducit qualiter qui hūc quartū graduꝫ
humilitatis aſcendunt/ adimplent ea que do
minus dicit/ Mathei. v. et luce vi. videlicet
(Qui percuſſi in maxillam prebent et aliā)
/Iſtud autē preceptū patientie non eſt intelli
gendū accipiendo ſemper q̄tū ad actū exteri
orem/ Unde et xp̄s qui humilimꝰ fuit et pati
entiſſimus in maxilla percuſſus: vt habetur
ioban. xviii/ non obtulit aliam ſed magis p̄/
cutientē ſe caritatiue correxit dicens/ Si ma
le locutus ſum perhibe teſtimoniū de malo.
Si autē bene quid me cedis/ ſed eſt intelligē
dum ſecundū preparationē animi/ ſecunduꝫ
ꝙ dicit Auguſtinꝰ libro de ſermone dn̄i in mō
te/ quia homo debet habere animū prepara/
tum ad ſuſtinendū percuſſionē in alia maxil
la anteꝙ ſuſtineret ſcandalū vel aliquid ali/
ud contra caritatē/ Sequitur (Et auferenti
tunicam dimittunt ⁊ palliū) Eodem modo
eſt accipiēdū hoc ſcdm. ſ. preparationē animi
in caſu cōſimili/ nō aūt in tali caſu. in quo ex
tali permiſſione nutriretur rapiens in mali
cia ſua/ imo ī tali caſu non eſſet bonū ſuſtine/
re. niſi propter ſcādalū vel aliquod aliud ma/
ius malū euitandū (et angarianti) id eſt in/
iuſte trahenti ſiue compellenti (miliario vno
vadunt et duo) hoc pariter adimplenduꝫ ve
nit/ videlicet in illo caſu in quo ex reſiſtentia

ſequeretur maius malū/ Tūc enī ſicut dictū
eſt debet homo habere animū preparatuꝫ ad
ſuſtinendū maius malū ſibi illatū/ ꝙ ꝙ ex re⸗
ſiſtentia ſua ſuſcitaret maius ſcandalū ⁊ ma⸗
ius malū. Unde gloſa Aug. Hoc vtiqꝫ mo⸗
net nō tam vt pedibus agas ꝙ vt aīo ſis pa⸗
ratus. Sequitur (Cū paulo apoſtolo falſos
fratres ſuſtinent et perſecutionē). i. tolerant/
falſos fratres noīat eos qui et ſi fratres ſint
natura aut vnius religioniſ profeſſione/ ope
ra tamen fraternitatis ſiue amicicie mores
non obſeruant/ ſed inimicicie aut hoſtilitatis
vt puta murmuratores et detractores/ con⸗
ſpiratores/ perſecutores (et maledicentes ſe
benedicunt) humiliter reſpondendo pro eis
orando et exempla patientie eis demonſtrā⸗
do. Circa hoc capitulū de patienti tolerā
tia aduerſitatū et tribulationū ſermo factus
eſt plenus circa inſtrumentū xxxi. Quare ad
preſens ſolū ſupereſt parū dicere de vtilitate
tribulationis patienter tolerate. Circa qđ
eſt notandū ꝙ multe ſunt vtilitates tribula⸗
tionis/ De quibus tantū ponemus ſeptē ſe⸗
cundū ſeptem proprietates ignis/ Tribula⸗
tio enī in ſcriptura per ignē conſueuit ſignifi
cari/ vt patet in illa auctoritate prophete pa⸗
rum ante inducta in hoc capitulo de pſalmo
lxv/ Igne me examinaſti ſicut examiatur ar⸗
gentū. Notandū ergo ꝙ tribulatio primo
ad modū ignis illuminat. treñ. iii Ego vir vi
dens paupertatē meā in virga indignatiōis
eius/ Gregori⁹/ Oculos quos culpa claudit/
pena aperit. prouerbi. xxix/ Uirga atqꝫ corre
ctio tribuit ſapientiā/ Hec illuminatio figu⸗
rata eſt in illuminatione thobie/ qui felle po⸗
ſito ſuper oculos eius viſū recepit. tho. xi. In
amaritudine fellis amaritudinē ītellige tri⸗
bulationis. Secundo tribulatio emollit
vt ignis cerā/ vel omino vt ignis metalla du
ra. Job xxiii. Deus emollit cor meum. Et in
pſalmo. Liquefacta eſt terra/ ſicut cera. igne
modico emollitur ⁊ veterē imaginē deponit
et nouā recipit/ ſic corda non indurata modi
ca tribulatione molliuntur/ et vetuſtatē vici⸗
orum deponunt et nouitatē aſſumunt virtu
tum/ Corda vero dura non liquefiūt ad ignē
tribulationis niſi ſit tribulatio magna mor⸗
tem inferens vel cōminans/ tunc vetuſtas vi
ciorū deponitur et corda parata ſunt fluere ī
omnē modulū et formā recte viuendi/ per oīa

parata ſtare ſuperioris imperio/ tunc fit ibi
felix cōmutatio dextere excelſi/ Uas ei igno⸗
mime cōmutatur in vas glorie/ ⁊ ſerui diabo
li efficiuntur filii dei/ prouer. xii. Uerte impi
os et non erunt/ Et iob xxviii. Auro locus eſt
in quo conflatur/ hic locus eſt ignis tribulati
onis. Tertio tribulatio homīeꝫ roborat:
ſicut ignis roborat laterem quā tamen vide
tur comburere. roma. v. Tribulatio patien⸗
tiam operatur/ patientia autē probationem/
probatio vero ſpem. glo. Quia per exerciciū
tribulationis docetur aliquis eſſe ſtrenuus
dum fortiter tolerat tormenta/ per quod ſan
cti martyres vincunt ſeuiciā tyrannorū/ Et
ideo dicit gloſa ſuper math/ Nūꝙ formides
temptationē ſi animā paratā habes/ Nam
non nocebit tribulatio quia tolerantiā ope⸗
rabitur/ ſicut aurū in camino non leditur ſic
nec paratā animā tribulatio nocebit/ Quid
operatur caminus: aurū mūdat/ Quid ope
ratur tribulatio: tolerantiam ampliorem qꝫ
patientiā/ abſcidit deſidiā et coadiuuat aīam
et ſobriorē reddit/ Unde marcus et marcelli
anus martyres quorū hodie feſtū agimus in
ligno vno confixi pſallentes dicebant iudici
fabiano/ Nūꝙ tam bene epulati ſumus mo
do eī cepimus eſſe fixi in amore xpī/ Quar
to tribulatio deſtruit et quaſi annichilat vin
cula amoris quibus homo alligatus eſt mū⸗
do. Unde danielis tertio/ Tres pueri qui li⸗
gati miſſi fuerant in fornacem/ inuenti ſunt
ſoluti/ Criſoſtomus ſuper math. loquens de
tribulatione dicit. Uere optabilis res ſapiē⸗
tibus/ Per hanc enī ſapiens a mundi vincu⸗
lis liberatur/ per hanc in celeſti horreo collo⸗
catur/ Nec eſt modica vtilitas ſeparatio ab
amore mundi vt dicit auguſtinus/ Gregori⁹
Ipſe mundus dum tot amaritudinibus cru⸗
ciatur/ duꝫ tot calamitates ingeminat/ quid
aliud niſi vt non ametur clamat/ Profecto
niſi tribulationes eſſent hoīes deum obliui⸗
ſcerentur bonis temporalibus contēti/ Gre
gorius. Electis ſuis dñs iter aſperū facit/ ne
dum delectentur in via obliuiſcantur eorum
que ſunt in patria. Quinto tribulatio ho
minem probat. eccleſiaſtici. xxvii/ Uaſa figu
li probat fornax/ et homines iuſtos tempta⸗
tio tribulationis/ Eiuſdem ii. In igne proba
tur aurum et argentū/ Thobie xii. Quia ac
ceptus eras deo neceſſe fuit vt temptatio pro

baret tc. Gregorius. Nemo vires ſuas in pace cognoſcit. Si bella deſunt virtutū experimenta non prodeunt. ¶ Sexto tribulatio hominē purgat. io. xvi. Omnē palmitē qui fert fructū purgabit eū vt fructum plus afferat. malach. iii. Sedebit conflans et emūdās argentū: et purgabit filios leui. Gregorius Quod flagelluȝ grano, qđ fornax auro: hoc tribulatio viro iuſto. Sed de quibuſdā poteſt dici illud iere. vi. Fruſtra conflauit conflator malicie eorū non ſunt cōſumpte, argentū reprobū: vocate eos, quia dn̄s proiecit eos. maledictū ferrū quod ex lima contrahit eruginē. Non aurū ſed paleā ſe oſtēdit. quod in igne tribulationis non purgatur, ſed per impatiētiam cōſumitur. Math. iii. Paleas comburet igne inextinguibili. ¶ Septimo tribulatio ad modū ignis deſiccat ab aquis deliciaꝝ et ſic cōſeruat ne in ſuperbiā euaneſcat. Gregorius i paſtorali. Cor ſalomonis idcirco ſapientia funditus deſeruit, quādo ipſū nulla diſciplina exterius cuſtodiuit. ne ſupeibiret. ¶ Tribulatio eſt quaſi mirra a putrefactione cuſtodiens, hec pauluȝ cuſtodiuit ne ſuperbiret. ſcđe corin. xii. Ne magnitudo reuelationū extollat me, datꝰ eſt michi ſtimulus angelꝰ ſathane qui me colaphiſet, hinc dicit Origenes ſuper librū numeri omelia xxvii. Sicut caro ſi ſale non aſpergitur corrumpitur: ita anima ſi temptatione non ſalitur, continuo reſoluitur, et ideo dictū eſt ꝙ omne ſacrificiū ſale ſalietur.

¶ Capitulū lxiii. de quinto gradu humilitatis: vbi de decem conditionibus confeſſionis et eius vtilitate multiplici.

Quintus humilitatis gradus eſt ſi omnes cogitationes malas cordi ſuo aduenietes vel mala a ſe abſconſe cōmiſſa p humilem confeſſionem abbati non celauerit ſuo. Hortās nos de hac re ſcriptura dicit. Reuela domino viam tuā et ſpera in eo. Et item dicit. Confitemini domio quoniam bonus quoniam in ſeculū miſericordia eius. Et item propheta. Delictū meuȝ cognitum tibi feci et iniuſtitias meas non operui. Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas domino: et tu remiſiſti in pietatem cordis mei.

Quintus humilitatis gradus eſt (Si omēs cogitationes malas cordi ſuo ſuperaduenientes: vel mala a ſe abſconſe cōmiſſa per humilem cōfeſſionē abbati nō celauerit ſuo) Magnū profecto eſt humilitatis argumentū non tegere aliquid abbati ſuo in corde cogitatū, aut abſconſe commiſſū. Unde glo. ſuper math. dicit. Confeſſio peccatorū teſtimoniū eſt conſcientie timētis deum. Qui enī timet iudiciū dei. non erubeſcit cōfiteri. Perfectus eī timor ſoluit omnem pudorē. Item gregorius in moralibus. Hec ſūt vere humilitatis ſigna. Iniquitatē ſuā quācunqȝ cognoſcere: et cognitā voce cōfeſſionis aperire. ¶ Conſequenter ſanctus pater inducit ad hunc humilitatis gradū confirmandū plures auctoritates ſacre ſcripture: in quibus tangunt̄ duo in generali. ¶ Primo conditiones decē quas debet habere confeſſio. ¶ Secundo fructus ſiue vtilitas quē ex humili confeſſione peccatorū diſcipulus a dn̄o conſequitur. dicit ergo (Hortās nos de hac re ſcriptura dicit) ſcilȝ p̄s. xxxvi (Reuela dn̄o viā tuā et ſpera in eū) Reuela ſcȝ per cōfeſſionē dn̄o. i. vicario eius vt prelato tuo ſacerdoti. Math. viii. Uade oſtēde te ſacerdoti. Unde ſacerdos non ſcit peccata confitentis inꝙtum homo: ſed inꝙtum eſt i loco dei. viā tuam. ſ. qua ibas ad mortem. Et ecōtra ponas in via pedem que ducit ad vitā. puer. xii. In ſemita iuſtitie vita. ¶ In hac auctoritate datur intelligi, ꝙ confeſſio primo debet eſſe nuda et aperta abſqȝ obſcuritate quacunqȝ verborū: cum dicitur reuela. Hoc enī dicitur reuelari quod aperte dicitur, qđ ſine aliquo velamine manifeſtatur. prouer. xvi. Reuela dn̄o opera tua, vt ſcȝ reuelando cognoſcas. cognoſcendo erubeſcas: et erubeſcendo

deteſteris/Auguſtinus ſuper iohannē/Hoc
eſt cōfiteri:dicere quod habes in corde/ſi ali-
ud habes in corde.et aliud loqueris non con
fiteris/Et quedā gloſa ſuper illud iacobi v.
Confitemini alterutruꝫ peccata veſtra:dicit/
/Confeſſio peccati reuelatio et manifeſtatio
eſt/Et bernardus/Execranda nāqꝫ fictio eſt
diuidere peccatū/et ſuperficietenus radere ni
chil intrinſecus eradicare/Ad hanc confeſſio
nis nuditatē et apertionē hortatur idē Ber
nardus ſuper cātica dicēs:quod remordet cō
ſcientiā confitere humiliter.pure et fideliter.
Secundo in auctoritate predicta datur in
telligi/ꝙ confeſſio debet eſſe recta et pura: qr
recta debet eſſe confitentis intētio.quod no-
tatur cū dicitur dn̄o quia ſcꝫ ad gloriā dei.p̄s
Confitebor dn̄o ſecundū iuſtitiā eius/Joſue.
vii/Fili da gloriam deo iſrael/et confitere ⁊
indica michi quid feceris. Tertio cōfeſſio
debet eſſe propria non aliena/eccleſiaſtici iiii
Non confundaris confiteri peccata tua.ho-
mo enī propria peccata reuelare debet nō ali
ena:ſicut multi faciunt qui aliorū peccata di
recte vel oblique dicunt/cū ſua deberent dice-
re/Directe quidē vt qui dicunt ita malus eſt
ille vel ille.Oblique vt qui dicunt ille me fe-
cit peccare/Sicut adam dixit geñ.iii. Muli
er quā dediſti michi dedit michi de ligno/⁊ co
medi/quaſi diceret.Ipſa me fecit peccare/⁊ tu
ipſe qui dediſti michi eā/Debet ergo eſſe pro
pria quod notatur cū dicitur tuā/prouerbio
rum xviii.Juſtꝰ priꝰ accuſator eſt ſui.Quar
to confeſſio debet eſſe cū ſpe et fiducia diuine
pietatis/Auguſtinus.Confeſſio eſt per quā
morbus latens ſpe venie aperitur/quod no-
tatur cū dicitur/et ſpera in eū ꝙ ſcꝫ det tibi ſa
tiſfaciendi poſſibilitatē/et ꝙ miſereatur tui:
veniā tribuens peccatorū/Judas enī penitē
tiam habuit et confeſſus eſt/Math.xxvii.ſꝫ
quia deſperauit periit/Similiter cayn confi
tens.ſed tamen deſperans dixit.geñ.iiii/Ma
ior eſt iniquitas mea/ꝙ̄ vt veniā merear/Sꝫ
dementitur euꝫ ſacra ſcriptura que ſequitur/
(Confitemini domino quoniā bonus quoni
am in ſeculū mia eius)quaſi diceret/Confi-
temini audacter quoniā bonus in ſe eſt natu
raliter/hoc enī eſt propriū deo/ꝙ per ſe ⁊ ex ſe
bonus eſt/ſicut ipſe ait/Nemo bonus niſi ſo-
lus deus/Et ita ad condonandū liberaliſſi-
mus quoniā in ſeculū miſericordia eiꝰ.i.vſqꝫ
in finem ſeculi miſerebitur cōfitentibus pec-
cata ꝙ̄tūcunqꝫ magna fuerint/Bernardus
in epiſtola/Maior eſt dei mia ꝙ̄ queuis ini-
quitas/Sicut enim ſcintilla in medio maris/
ita oīs malicia ad miaꝫ dei.Sequitur(Itē
propheta)p̄s.xxxi.(Delictū meū cognitū ti
bi feci)ſcꝫ per confeſſionē reuelando(et iniu
ſtitias meas non operui.Ego dixi.Pronun
ciabo aduerſū me iniuſtitiā meā dn̄o)Ex q-
busverbis colligūtur alique alie conditioneſ
quas confeſſio debet habere. Quinto con
feſſio debet eſſe integra generalis ⁊ plena/vt
non ſubſtrahatur aliquid de eis que manife
ſtanda ſunt.p̄s/Confitebor tibi in toto corde
meo.prouer.xxviii/Qui abſcōdit ſcelera ſua
non dirigetur:qui autē confeſſus fuerit et re
liquerit ea:miſericordiaꝫ conſequetur/Sunt
ergo oīa criminalia reuelanda in confeſſiōe/
non ſolū actiones ſed omiſſiones/non ſolum
opera:ſed circunſtantie/id eſt locus.tempus
perſona.numerꝰ.Et in perſona/ſexus/etas/
et ſcientia.conditio.neceſſitudo et ordo pen-
ſanda/Auguſtinus libro de vera ⁊ falſa peni
tentia/Ponat ſe oīno in poteſtate iudicis in
iudicio ſacerdotis nichil ſeruans ſui/vt omia
eo iubente paratus ſit facere pro recipienda
vita aīe.quecunqꝫ faceret pro euitanda cor-
poris morte.quiavitā reparat infinitā/Cum
gaudio enī facere debet imortalis futurus/q
faceret pro differenda morte moriturus/hec
ille.yſidorus/Pleniſſima debet eſſe cōfeſſio/
vt pleniſſimā indulgentiā cōſequatur/Hec
autē integritas cōfeſſionis.notat̄ inverbis p̄
dictis prophete/in quibus om̄e genus pecca-
ti exprimitur/Nam cū dicitur.Delictū me-
um cognitū tibi feci/peccatū omiſſionis intel
ligitur/Cū vero et iniuſtitias meas non ope
rui ſiue non abſcōdi: accipitur peccatū cōmiſ
ſionis. Sexta conditio confeſſionis eſt vt
ſit premeditata/Difficile nāqꝫ eſt ſubito re-
colere omia peccata tam omiſſionis ꝙ̄ com-
miſſionis/Ideo debet premeditari quod no-
tatur cum ſequitur/Dixi id eſt ex prehabita
deliberatiōe acceſſi ad cōfeſſionē/pſa.xxxviii
Recogitabo tibi omēs annos meos in ama
ritudine aīe mee. Septima conditio con
feſſionis eſt ꝙ ſit vera/quod notatur cum di-
citur.pronūciabo/ſiue confitebor/vt textꝰ trāſ
lationis noſtre habet.i.ſimul ore et corde fa-
tebor./Non eſt enī mentiendū in cofeſſione

ſiue accuſando ſiue excuſãdo / Unde eccleſia
ſtici.iiii / Pro aĩa tua non confundaris veruꝫ
dicere / Item eccleſiaſtici xxxvii / Ante oĩa ver
bum verax precedat te. Contra q̃d fecit cayn
qui interrogatus vbi eſt abel frater tuus mẽ
titus eſt dño dicẽs neſcio.geñ.x. Octaua
conditio confeſſionis eſt vt ſit accuſatoria q̃d
notatur cũ dicitur aduerſũ me:nõ aduerſus
deum vt adam.non aduerſus fatum vt aſtro
nomus / non aduerſus diaboluꝫ vt populus
ſtultus / ſed aduerſũ me / Auguſtinus ſuper il-
lud p̃s. Ego dixi dñe miſerere mei / ſana aĩaꝫ
mea quia peccaui tibi.dicit. Ego non fatum
non fortuna.non diabolus / Talis fuit con-
feſſio dauid / ſcdi regũ xiii. Ego ſum qui pec-
caui / et ego inique egi. Nona conditio eſt /
ꝙ confeſſio ſit humilis / quod notatur cuꝫ ait
iniuſtitias / Uerus humilis iniuſtitias et pec
cata confitetur.non iuſtitias ſi quas fecit / vt
phariſeus qui dicebat luce xviii / Gratias ti-
bi ago dñe.quia non ſũ ſicut ceteri hoĩm / ⁊c.
Sic etiã ſoliti ſunt facere ypocrite / Celant eĩ
peccata ſua et iniuſtitias ſuas ⁊ bona ſua pa
tefaciunt / Bernardus in ſermone quodã na
tiuitatis dñi / Tunc confeſſores eritis ſi oĩs
vita veſtra confiteatur vos peccatores et di-
gnos multo maioribus penis. Decima cõ
ditio confeſſionis eſt ꝙ ſit ſatiſfactoria et cuꝫ
propoſito emendandi / quod notatur cũ dicit
dño / cui ſcꝫ de cetero ſeruire propono qui an
te obſecutus ſũ diabolo / Auguſtinus libro ſẽ
tentiaruꝫ proſperi / Bona eſt peccati confeſ-
ſio.ſi ſequitur correctio / Nam quid ꝓdeſt de-
tegere plagã et non adhibere medicinam.
Hinc ioelis ii.dicitur / Conuertimini ad me
in toto corde veſtro.in ieiunio / et fletu et plã-
ctu : et ſcindite corda veſtra / et non veſtimẽta
veſtra ait dñs omipotens. Secundũ autẽ
videlicet vtilitas et fructus confeſſionis no-
tatur in verbis ſequentibꝰ / cuꝫ dicitur (Et tu
remiſiſti impietatẽ cordis mei) Ubi notã
dum ꝙ confeſſio peccatorũ prefatis conditio
nibꝰ conditionata eſt vtilis ad multa. Pri
mo ad remiſſionẽ peccatoruꝫ vt patet ex hoc
loco cũ dicitur. ⁊ tu remiſiſti impietatẽ pecca
ti mei / Et ſcdi regũ xii.dixit dauid ad nathã
prophetã / peccaui dño:et ſtatim reſpondit na
than / Dñs tranſtulit peccatũ tuũ a te / Aug.
Nullũ tam magnũ peccatũ quod nõ confeſ-
ſione deleat / vel elemoſinarũ largitate emũ-
detur. Secundo valet ad purgationẽ ani
mi / Eſt enĩ confeſſio quidã vomitus veneni
diabolici / eccleſiaſtici xxxi / Si coactus fueris
in comedendo multũ / ſurge e medio et vome
et refrigerabit te / Criſoſtomus / Confeſſionẽ
puta eſſe digeſtionẽ impuritatis et ſpurcitie
/ que intuſ erant incluſe / Et ſicut in corpore ſã
guis frequenter excreſcens frequenter exqui
rit minutionẽ ad ſalutẽ / ſic ſãguis peccati cõ
tinue excreſcens frequenter requirit confeſſi-
onem. Tertio valet ad ornamentũ et de
corem aĩe. Unde propheta / Confeſſionem ⁊
decorẽ induiſti. Bernardꝰ in epiſtola / Ama
confeſſionẽ ſi affectas decorẽ / Confeſſioni iũ
gitur decor.iũgit̃ pulcritudo / Reuera vbi cõ
feſſio:ibi pulcritudo.ibi decor / Si pctã ſunt
in confeſſione lauantur / ſi bona opera in cõ-
feſſione emundantur / cũ mala tua confiteris
exhibes deo ſacrificiũ ſpũs contribulati / cum
dei beneficia recolis.ĩmolas deo ſacrificium
laudis / bonũ aĩe ornamentũ confeſſio que ⁊
peccatores purgat ⁊ iuſtũ reddit purgatiorẽ
Quarto valet ad euitandũ confuſionem
future damnationis / quia niſi homo per con
feſſionẽ peccata ſua ad ſalutem detegat deꝰ
peccata illius reuelabit in futuro ad damna
tionẽ / Unde ſcdi regum xii / dixit dñs per na
than ad dauid / Tu feciſti abſcondite / ego ve
ro faciam verbũ iſtud in conſpectu iſrael et ĩ
conſpectu ſolis / Et ideo gloſa ſuper p̃s.xxxi.
dicit / Quando homo peccatũ detegit deus
tegit.quãdo homo tegit deus detegit / Si hõ
agnoſcit deus ignoſcit / Et gloſa ſup p̃s lxvi.
Illis non iudex ſed aduocatus eſt xp̃s / qui ſe
propria confeſſione damnarunt. Quinto
valet ad placandũ deũ et defendit contra di
abolũ / Unde propheta. Preoccupemus faci
ciem eius in confeſſione / Figura ad hoc geñ.
xliiii / Judas qui interpretatur confeſſio / pri-
mus cũ fratribus ſuis ingreſſus eſt ad ioſeph
/ quia confeſſio primo ingreditur ad deũ / Et
iudicũ primo querentibꝰ filiis iſrael poſt mor
tem moyſi / quis aſcendet ante nos ⁊ erit dux
belli / Reſpondit dñs Judas aſcendet / Item
primi macha.ii / Judas machabeus factus ẽ
princeps ad bellanduꝫ pro fratribus ſuis / qꝛ
confeſſio principaliter diabolũ debellat / Uñ
gloſa ſuper thobiã. Ueram confeſſionẽ dia-
bolus pertimeſcit / et ante faciẽ eius non ſub
ſiſtit / Bernardus. Humiliter confitenti di-

mittit deus peccatū/ et diabolus eum quē in
boīs corde inuaſerat amittit pricipatū/ Ubi
nempe peccatū remittitur/ ibi proculdubio di
abolus de corde peccatoris expellit. ¶ Sexto
regnū celoꝝ promeretur/ Figura ad hoc exo.
xiiii. Iudas primo ingreſſus eſt mare rubruz
in egreſſu filiorū iſrael de egypto/ propter qđ
regnū promeruit/ ſicut dicit magiſter in hy-
ſtoria. In eius tribu xp̄s natus eſt/ ſic in con-
feſſiōe promeretur regnū celorū. quia ipſa po
nit hominē in via penitentie et ſalutis/ et fa
cit xp̄m naſci in ipſa per gratiā/ Ambroſius.
¶ Confeſſio a morte liberat/ aperit paradiſum/
Confeſſio ſpem ſalutis tribuit/ quia non me
retur iuſtificari. q in vita ſua nō vult cōfiteri/

¶ Capitulum ſexageſimum quartum de vi.
et vii. et viii. gradibus humilitatis.

Sextus humilitatis gradꝰ/
eſt ſi omī vilitate vel extre
mitate contentus ſit monachuſ/
Et ad omia que ſibi iniungun-
tur velut operariū malū et indi
gnū ſe iudicet dicens cū prophe-
ta/ Ad nichilū redactus ſū ⁊ neſci
ui. vt iumētū factus ſum apud
te et ego ſemper tecū. ¶ Septi-
mus humilitatis gradꝰ eſt: ſi oī-
bus ſe inferiorē et viliorē non ſo
lum ſua lingua pronunciet/ ſed
etiā ītimo cordis credat affectu/
humiliās ſe ⁊ dicēs cū propheta
/ Ego autē ſum vermis et nō hō/
obprobriū hominuz et abiectio
plebis/ exaltatus et humiliatus
et confuſus/ Et item bonuz mi
chi quod humiliaſti me vt diſcā
mandata tua. ¶ Octauus hūi-
litatis gradus eſt / ſi nichil agat

monachus/ niſi quod cōmunis
monaſterii regula vel maiorum
cohortantur exempla.

Sextus humilitatis gradus eſt (ſi oī
vilitate vel extremitate contentꝰ ſit
monachus/ et ad omīa que ſibi iniun
guntur velut operariū malū ſe iudicet ⁊ indi
gnum) Uilitas attinet ad cibum vel potum
veſtitū. calciamentū. et lectum ¶ Extremitas
vero attinet ad locū. gradum et ſtatū tenen-
dum/ et ad opus agendum. ¶ Eſt ergo ſextus
humilitatis gradus. ſi monachus omī vilita
te cibi. aut potus. aut veſtimenti. ſeu lecti ſibi
dati et adminiſtrati contentus ſit. i. qn̄tūcun
qꝫ abiectus. incultus. et inutilis iudicetur: ſit
contentus. Preterea etiā de quacunqꝫ extre
mitate loci in choro. in capitulo. in mēſa et ce
teris aliis locis/ aut de quacūqꝫ extremitate
gradus. aut ſtatus tenendi. aut officiū exercē
di/ vtpote ſi deputetur vili arti. ſicut lotioni
pannorū īmundorū/ aut purgatiōi coquine/
aut cloace. ſiue ſeruicio fratrū infirmorū ma
xime leproſorū/ contētus ſit. i. debet exiſtima
re ſibi ſufficere/ quod etiā in tali vilitate et ex
tremitate maneat et viuat/ Bernardus. Ue
rus humilis vilis vult reputari. non humilis
predicari. gaudet de contemptu ſui. hoc ſolo
ſane ſuperbit. q laudes contemnit ¶ Notan
dum q omī: dicit vilitate: quia quidā ſunt cō
tenti vilitate veſtiū. qui non ſunt vilitate ci-
borū contenti/ Et econtra quidā ſunt contē-
ti vilitate ⁊ parcitate ciborū/ qui tamen non
ſūt contenti de vilitate veſtiū. ¶ Preterea no
ta q duo poſuit ſimul. ſ. et vilitatē ⁊ extremi
tatē qꝛ plures cōtēti ſūt ſuſtinere vilitatē tā
veſtiū q̄ ciborū/ qui in extremo loco. aut gra-
du. aut ī humili artificio. aut obſequio aut vi
li obedientia eſſe non patiuntur/ vel etiā ſi ex
terius ſuſtinent interius tamen murmurāt/
¶ Iſti ſunt velut ypocrite/ quia aliud eſſe oſten
dunt et aliud exiſtunt. ¶ Nulli iſtorū contenti
ſunt omī vilitate et extremitate: et per conſe
quens hunc ſextū humilitatis gradum non
aſcenderunt. ¶ Item nota q beatus Bene
dictus non dicit omnē vilitatē aut extremi-
tatē habeat: ſed prudentiſſime loquens ait.
Omī vilitate vel extremitate contentus ſit/
quo modo loquendi videbitur pertinere hic
humilitatis gradus/ etiā ad eos qui nec vili-

bus ſemper vtuntur nec extrema loca in con
gregationibus tenent. Ceterū notanduꝫ ꝙ
hic hūilitatis gradꝰ ortuꝫ de proximo haberi
videtur ex cognitiōe ſui. Nam humilitas vt
ait bernardus dicitur virtus qua homo veriſ
ſima ſui cognitione vileſcit. Vñ idē bernar.
ſuper canti. De ignorantia tui venit tibi ſu
perbia. Si aūt ſuperbiā parit tibi ignorātia
tui cū meliorē ꝙ ſis decepta et deceptrix tua
cogitatio te eſſe mentitur. Hec quippe eſt ſu
perbia. hec iniciū omis peccati cū maior es ī
oculis tuis ꝙ apud deuꝫ ꝙ apud veritatem.
Quare idem bernardus dicit. Volo proinde
aīam ſcire ſeipſā quia ſcientia talis nō inflat
ſed humiliat et eſt quedā preparatio ad edi
ficandū. Niſi eni ſuper humilitatis ſtabile fū
damentuꝫ ſpirituale edificiū fuerit ſtare non
poteſt. Porro ad ſe humiliādā nichil anima
viuacius vel accōmodatius habere poteſt ꝙ
ſi ſe in veritate inuenerit. tamen ne diſſimu
let nō ſit in ſpiritu eius dolus. nec ſe a ſe auer
tere abducatur. Nam quomodo nō vere hu
miliabitur in hac vera cognitione ſui cū ſe p
ceperit oneratā peccatis. mole huius morta
lis corporis aggrauatā. terrenis intricatā cu
ris. carnaliū deſideriorū fece infectā. cecā cur
uam. infirmā. implicitā. multis horroribꝰ ex
poſitā. mille periculis. mille difficultatibꝰ an
xiam. mille ſuſpitionibus obnoxiā. mille ne
ceſſitatibꝰ erumnoſā. procliuē ad vicia. inua
lidam ad virtutes. Unde iam extollētia ocu
lorū. vnde leuare caput. Ergo de ſui cogni
tione mater ſalutis humilitas oritur. Sequit
(Et ad oīa que ſibi iniunguntur velut ope
rariū ſe malū iudicet et indignū) Debet enī
monachus huius gradus aſcenſor. ſe iudica
re malū et indignū operarium ad agendam
quācunqꝫ obediētiā ſibi iniunctā etiam ſi vi
liſſimū ſit opus qđ exercere imperatur. Hoc
autē intelligendum eſt vt ſanctus thomas di
cit ſecundū vires proprias aut ſufficientiā ſu
am totā in deum referat ſecundū illud ſecun
de corin. iii. Non ꝙ ſufficientes ſimus cogi
tare aliquid ex nobis quaſi ex nobis ſed ſuffi
cientia noſtra ex deo eſt. Inducit autē ſanctꝰ
pater ad hunc ſextū humilitatis graduꝫ ſacti
prophete exemplū. dicēs cū propheta (Ad ni
chilū redactus ſum et neſciui: vt iumentū fa
ctus ſum apud te et ego ſemper tecuꝫ) Ad ni
chilū redactus ſū. ſcꝫ per humilitatē. ne de ſā

ctitate aut quibuſcūqꝫ bonis operibus eleue
tur cor. Job xxx. Redactus ſum ad nichilum
abſtulit quaſi ventus deſideriuꝫ meum. De
hac anichilatione prouer. xii. dicitur. Verte
impios et non erunt. Per contrariū dicitur
gala. vi. Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe cuꝫ
nichil ſit. ipē ſe ſeducit. Et neſciui id eſt abſcō
di. quia vera humilitas bona ſua homī abſcō
dit. Gregorius. Soli ſancti bona ſua non vi
dēt que aliis videnda prebent. Ut iumentū
factus ſum apud te per perfectā obedientiā:
ſine murmure portās iugum michi iniunctū
math. xi. Tollite iugum meū ſuper vos. iu
gum eni meū ſuaue eſt: et onus meum leue.
Et ego ſemper tecum. per conformitatē vo
luntatis et per infatigabilē conſtantiā. Hoc
ad differentiā eorū qui cū eis dura precipiun
tur obedire reſiliunt. qui ad tempus credunt
et intempore tēptationis recedunt. luce viii.
De quibus oſee vii. Ve eis qui receſſerunt a
me vaſtabuntur quia preuaricati ſunt in me
Sed boni ſemper ſunt cū dño. ſecundū illud
ps. Nō diſceſſimus a te. Roma. viii. Certus
ſum quia nec mors. neqꝫ vita poterunt nos
ſeparare a caritate dei.

Septimus humilitatis gradus eſt (Si
omibus ſe inferiorem et viliorē non ſo
lum ſua lingua pronūciet ſed etiā intimo cor
dis credat affectu) Textus planꝰ eſt. De in
telligentia videamus. Dubiū ei eſt quomo
do cum veritate poteſt monachus omibus ſe
inferiorem et viliorē credere et pronunciare.
Sanctus Thomas in ſecunda ſecūde. q. clxi
de gradibus humilitatis loquens: ad hoc re
ſpondens ita dicit. Aliquis abſqꝫ falſitate
poteſt ſe credere et pronunciare viliorē ſecun
dum defectus occultos quos in ſe habet et re
cognoſcit: et dona dei que in eis latēt. Unde
Auguſtinꝰ libro de ꝟginitate dicit. Exiſtima
te aliquos in occulto ſuperiores quibꝰ eſtis ī
manifeſto meliores. Preterea hoc idē argu
it Bernardus ſuper cantica. ex ignorantia
qua habemus ſtatus noſtri apud deuꝫ dicēs
Si enī in quo iam ſtatu vnūquēqꝫ noſtrum
habeat deus liquido cognoſceremus. nec ſu
pra ſane nec infra: ſed cedere deberemus ve
ritati in omibus acquieſcentes. Nunc aūt qr
hoc abſconditū eſt a nobis vt nemo ſciat ſi di
gnus ſit amore vel odio. iuſtius tutiuſqꝫ pro
fecto nouiſſimū locum nobis eligimus. De

quo poſtmoduz cum honore ſuperius educa-
mur.ꝙ preſumimꝰ altiorē / vnde cedere mox
oportebat cū rubore / Nō eſt periculū q̄tūcū-
qꝫ te reputes minorē ꝙ ſis / hoc eſt ꝙ te veri-
tas habeat / Eſt autē grāde malū horrenduz
periculū ſi vl̄ modice plus vero te extollas: ſi
vel vni viro in tua cogitatione te p̄feras quē
forte parem te veritas tibi indicat / aut etiam
ſuperiorē. q̄obrē noli te homo cōparare ma
ioribus noli aliquibus noli vni. Notandū
eſt hoc loco illud preclariſſimū dictū gregorii
Tanto vnaqueqꝫ aīa fit gratioſior ante ocu
los dei. q̄to pro amore veritatis deſpectior fu
it ante oculos ſuos / hinc ad ſaul dicitur / Nō
ne cū paruulus eſſes in oculis tuis caput iſra
el factus es: ac ſi aperte dicat. magnus tūc fu
iſti quia deſpectus tibi: ſed nunc quia magnꝰ
tibi factus es: es deſpectus michi / Tanto er-
go fit vilior deo. q̄to precioſior ſibi: tanto pre
cioſor eſt deo. q̄to propter eum vilior ſibi. Se
quitur (humilians ſe et dicens cū propheta)
p̄s. xxi (Ego autē ſum vermis) ſcꝫ per fragi-
litatē et vilitatē. iob xxv. Homo putredo / et
filiꝰ hoīs vermis. Monachꝰ eī quaſi vermē
quo nichil in creaturis vilius eſt ſe exiſtimat /
cū oībus ſe viliorem et inferiorē ex aīo credit.
(Non homo) id eſt alicuius honoris. ſicut ho
mo: quaſi diceret / Vilior et inferior ſū omībꝰ
ſicut vermis. et nō ſū alicuius honoris. vel di-
gnitatis ſicut homo / quia per peccatū amiſi
dignitatē quā habui. ad imaginē et ſimilitu
dinē dei factus / p̄s. Homo cū ī honore eſſet
non intellexit / cōparatus eſt iumentis inſipi
entibus. et ſimilis factus eſt illis (Opprobri-
um hominuz et abiectio plebis) id eſt tam a
maioribus ꝙ a minoribus dignus vilipendi
et concu[l]cari / et nullo honore dignus haberi.
Item inducit illud p̄s. lxxxvii (Exaltatus
autem humiliatus ſum et confuſus) Conti-
nuando ad precedentia ſenſus eſt / Exaltatꝰ
autē. ſiue prius in ſeculo apud homines per
honores mundanos / ſiue nūc exaltatꝰ in hoc.
ꝙ ad diſcipulatum xp̄i et ſublimem religio-
nis ſtatū ſum vocatus / ſiue exaltatus. quia in
religione ipſa ad prelationis dignitatē ſum
aſſumptus / Nichilominus humiliatus ſum
in aīo meo attendens. quod dicitur eccleſia-
ſtici iii. Quanto magnꝰ es humilia te in oī-
bus / Unde de prelato cui locus iſte compete
re videtur. dicit beatus Auguſtinus in regu-
la ſubditis loquēs / honore corā deo prelatus
ſit vobis: timore corā deo ſit proſtratus pedi
bus veſtris (Et confuſus) id eſt nō modo hu
miliatus ſū: ſed me confuſibilē omībuſqꝫ vili
orem exiſtimaui / ſciēs illud quod beatus hie
ronymus dicit ſuper math / ꝙ nichil ita gra-
tum deo faciat ꝛ hominibus / ꝙ ſi vite merito
magni: ſed humilitate infimi videamur / yſi-
dorus / Tunc ſe quiſquis monachum iudicet /
quando ſe minimū exiſtimauerit. etiā cū ope
ra maiora virtutū geſſerit. Item tertio in
ducit illud p̄s. cxviii (Bonū michi quod hu-
miliaſti me. vt diſcam mādata tua) Vox iſta
que dauid eſt. diuerſis temptationibꝰ eruditi
ad diſcipulū optime pertinet / cui nō ſolū gra
tiſſimū eſt: ſꝫ gratias refert deo / ꝙ ad hūc hu-
militatis ſtatū ſiue gradū diuino munere ve
nerit. in quo legem dei frequentius meditan
do / eruditionē maiorū audiendo / ac intuen-
do honorū conuerſationē abundantius. ꝙ in
ſeculo factus. illuminatus pleniꝰ addiſcit mā
data dei. quo ſcꝫ ardore. qua ſinceritate ac di-
ligentia adimplenda ſunt.

Octauus humilitatis gradus eſt. Si
nichil agat monachus niſi quod com
munis monaſterii regula vel maiorū
cohortantur exēpla) Senſus clarꝰ eſt / Octa
uum graduz hūilitatis conſcendit / qui nichil
ad propriū arbitriū. ad propriā voluntatē / p-
prio ſenſu agit. niſi quod cōmunis monaſte-
ſterii regula facit / vel exempla maiorū ſuorū
cohortantur / Non videtur michi in hoc loco
per maiores intelligi vt aliqui voluerunt pa
tres antiquos heremitas / qui maxime fuerūt
abſtinētie ꝛ laboris. in vigiliis. oroībꝰ ꝛ huiuſ
modi obſeruātiis religionis / quia imitari ta
les ſine expreſſo abbatis conſēſu fortaſſe pa-
reret turbationē / et ſcandala in congregatio
ne / et varietatē plurimā inter fratres / ſed per
maiores intelligi videntur maiores ipſiꝰ mo
naſterii / qui non ſolū doctrina verbi. ſed exem
plo ſancte cōuerſationis ſubditos ſuos exhor
tantur / ad religionis perfectionem. Circa
hunc humilitatis gradum vtile erit repete-
re illud verbum beati bernardi ſuper canti.
Grande malū ꝑpria voluntas / q̄ fit vt ſbona
tua oīno nō ſint bona / Eteni ſi in die ieiunii
mei inuenit̄ volūtas mea / nō tale ieiuniū ele
git dn̄s / nec ſapit illi ieiuniū meū. qđ nō obe-
dientiā ſꝫ iudiciū volūtatis ꝑprie ſapit / Ego

autē non ſolū de ieiunio meo. ſed de ſilencio. de vigiliis. de oratione. de lectōne. de ope manuum. poſtremo de omi obſeruantia monachi. vbi inuenitur volūtas ſua in eo. et nō obedientia magiſtri ſui (id ipſū ſentio) minime prorſus obſeruantias illas: et ſi bona in ſe tamen inter virtutes cenſuerim deputandas/ De odienda propria voluntate plura in ſuperioribus notata ſunt/ tam circa inſtrumentum lviii. ꝙ circa ſecundū gradū humilitatis

Capitulū lxv: de ix. x. xi. et xii. humilitatis gradibus.

Nonus hūilitatis gradus eſt/ ſi linguā ad loquēdum prohibeat monachus: et taciturnitatē habēs vſqꝫ ad interrogationē non loquatur. monſtrante ſcriptura/ Quia in multiloquio nō effugietur peccatū/ Et quia vir linguoſus non dirigetur ſuper terram.

Decimus huilitatis gradꝰ eſt/ ſi non ſit facilis ac prōptus in riſu: quia ſcriptū eſt. Stultus in riſu exaltat vocem ſuam.

Undecimus huilitatis gradus eſt/ ſi cū loquit̄ monachꝰ leuit̄ ⁊ ſine riſu. huilit̄. cū grauitate. pauca vba ⁊ rationabilia loquat̄/ et nō ſit clamoſus in voce: ſicut ſcriptū eſt/ Sapiens verbis innoteſcit paucis.

Duodecimꝰ huilitat̄ gradꝰ eſt/ ſi non ſolū corde monachus ſꝫ etiā corpore huilitatē videntibꝰ ſe ſemp indicet/ id eſt in ope. in oratorio. in monaſterio. in in orto. in via. in agro/ vel vbicūqꝫ ſedens. ābulans. vel ſtās: inclinato ſit ſēp capite. defixis in trā aſpectibꝰ. reū ſe oī hora de pctis ſuis exiſtimās/ iā ſe tremēdo iudicio dei pñtari eſtimet/ dicēs ſp illud qđ publicanꝰ ille euāgelicus fixis in terram oculiſ dixit. Dñe nō ſū dignꝰ ego peccator leuare oculos meos ad celū/ Et iteꝝ cū ꝓpheta. Incuruatꝰ ſū ⁊ huiliatꝰ ſū vſqꝫquaqꝫ. Ergo hiis oibꝰ huilitatis gradibꝰ aſcēſis monachꝰ mox ad caritatem dei perueniet illam. que pfecta foras mittit timorem/ p quā vniuerſa que prius non ſine formidine obſeruabat. abſqꝫ labore velut naturaliter ex conſuetudine incipiet cuſtodire. nō iā timore gehenne ſed amore xpi et conſuetudine ipſa bona/ et delectatiōe virtutū. que dñs iam in operario ſuo mundo a viciis et pctis ſpiritu ſancto dignabitur demonſtrare.

Nonus humilitatis gradus eſt. Si linguam ad colloquendū prohibeat monachus et taciturnitatē habens vſqꝫ ad interrogationem non loquatur) Interrogatio hoc loco iudicio noſtro dicitur oportunitas ſiue congruitas neceſſitatis temporis/ Qui enī humilis eſt. anteꝙ̄ congruū et oportunū tēpus habeat loquēdi taciturnitatē ſeruat. qꝛ vt dr̄ puer. xv. Sermo oportunꝰ optimus eſt/ Et eiuſdē xxv/ Mala aurea ī lectis argēteis. q logt̄ vbū in tp̄e ſuo/ Et ideo eccleſiaſtici xx. dr̄/ Nō ſapiēs tacebit vſqꝫ ad tēpꝰ Aug. Loq̄la ſit ī neceſſitate: taciturnitas ī iocūditate/ Quare aūt nō loquēdū ſit ante tēpus debitū/ ſctūs pat oſtēdit duabꝰ auctoritatibꝰ. Prio ibi cū dicit (mōſtrāte ſcriptura). ſ. puer. x. qꝛ in multiloquio nō effugiet pctm̄.

Quanta autẽ mala ex multiloquio ſequun
tur/notatũ eſt circa inſtrumentũ lv/Sequitˀ
ſecunda auctoritas (Et quia vir linguoſus
non dirigetur ſuper terrã)id eſt in hac vita.
ps.cxxxix.vbi dicit glo/Vir namqz linguoſꝰ
amat mendacia.non cauens quid loquitur/
/Ideoqz nõ poteſt fieri vt dirigatur/Quiſqs
ergo vult dirigi.oportet audire anteꝙ̃ loqui:/
ſicut iacobus ait/Sit oĩs homo velox ad au-
diendũ/et tardus ad loquendũ/Nam ſi quis
vera dicat:ſz p̃ter neceſſitatẽ vir linguoſꝰeſt.

Decimus humilitatis gradus eſt (Si
non ſit facilis et promptus in riſu)
quod non de riſu moderato aut diſci-
plinato accipiendũ eſt/cũ homo natura riſibi
lis ſit:ſed de riſu indiſciplinato/qui cũ exalta
tione vocis.aut cachinnis fit/quod oſtendit
cũ ſubdit(qa ſcriptũ eſt) ſcilz eccleſiaſtici xxi
(Stultus in riſu exaltat vocẽ ſuã) Vir autẽ
ſapiens vix tacite ridebit/De hac materia
plura notata ſũt circa inſtrumentũ lv/ꝛ ideo
hic non extendimus ſermonem.

Undecimus humilitatis gradꝰ eſt(Si
cũ loquitur monachus leuiter.ꝛ ſine ri
ſu.humiliter ꝛ cũ grauitate.pauca ver
ba et ratiõabilia loquatur.et non ſit clamoſꝰ
in voce:ſicut ſcriptũ eſt.Sapiẽs verbis inno-
teſcit paucis)littera plana eſt/Ubi nota ꝙ
ſanctus pater deſcribit in hiis verbis ſeptem
conditiones/quibus ſermo diſcipuli debet eſ-
ſe adornatus./Primo vt ſit leuis ſiue ſua-
uis et dulcis.prouer.xv.Reſpõſio mollis frã
git iram/ſermo durꝰ ſuſcitat furorẽ/Eccleſia
ſtici ſexto . Verbũ dulce multiplicat amicos.
Et eiuſdem xvi/Qui ſapiens eſt corde.appel
labitur prudens/et qui dulcis eſt eloquio ma
iora reperiet./Secundo ꝙ ſit ſobrius.et mo
deſtus.ac honeſtꝰ/vt nõ ſit riſu cachinnoſo diſ
ſolutus/Fatuus enĩ in riſu exaltat vocẽ ſuaz
Vir autẽ ſapiens vix tacite ridebit.eccleſia-
ſtici xxi./Tertio ꝙ ſit humilis.non ſuperbꝰ
verboꝝ ampuloſitate elatus.p̃s. Nolite loq
ſublimia gloriantes./Quarto ꝙ ſit grauis
eccleſiaſtici v. Ne temere quid loquaris/Itẽ
eiuſdem xxi. Verba prudentũ ſtatera ponde
rabuntur./Quinto ꝙ ſit tardiloquus ſiue
rarus.eccleſiaſtici v.Sint pauci ſermões tui.
In multis ſermonibus inuenitur ſtultitia.
/Sexto ꝙ ſit rationabilis ab omĩ falſitate
et prauitate alienus/Hoc enĩ eſt veritatẽ lo
qui:ratõnabiliter loqui vt dicit Rabanus ſu
per exo.zacha.viii/Loquimini veritatẽ vnuſ
quiſqz cũ p̃xio ſuo/vt poſſit dicere diſcipulus
illud prouer.viii/Iuſti ſunt om̃es ſermones
mei/non eſt in eis prauũ nec peruerſũ./Sep
timo vt ſit demiſſus:nõ imoderata clamoſi-
tate prolatus.Seneca.Vox ſit ſine clamore.
De hac materia plura notata ſunt circa in-
ſtrumentum quinquageſimum ſecundum.

Duodecimus humilitatis gradus eſt
(Si non ſolũ corde monachus ſz etiã
corpore humiltatẽ videntibus ſe ſem-
per indicet.i.in opere.in oratorio.in monaſte
rio.in orto.in via.in agro/vel vbicũqz ſedens
aut ſtans.vel ãbulãs inclinato ſit ſemp capi-
te defixis in terrã aſpectibꝰ)Textus planus
eſt/Iſte gradus huĩlitatis reſpõdet p̃io gra-
dui quẽ beatꝰ Bernar. ponit inter duodeci
gradꝰſup̃bie q dr̃ curioſitas.que eſt qñ mona
chus vbicũqz ſtat.ãbulat.ſedet:oculis vagatˀ
caput erectũ et aures ſuſpenſas portans. Cõ
ſequẽter ſctũs pater Bñdictꝰ inducit q̃ttuor
q̃ diſcipulũ debent mouere ad hoc/vt inclina
to capite et oculis in terrã defixis ſemper ã-
bulet/niſi neceſſitas aliqua aut officii condi
tio illud impediat./Primũ eſt memoria pec
catorũ cũ ait(reũ ſe oĩ hora de p̃ctis ſuis exi-
ſtimans)ſecunduz illud dauid. Peccaui ſup
numerũ arene maris/et multiplicata ſũt pec
cata mea/ꝛ non ſũ dignꝰ videre altitudinẽ ce
li/pre multitudine iniq̃tatis mee:qm̃ irritaui
irã tua.ꝛ malũ corã te feci/Ambro./Sapiens
ſi epuletˀ.ſi cogitet.ſi oret ac dep̃cetˀ:ante ocu-
los eiꝰ ſemp error p̃priꝰ eſt/et momẽtis oĩbꝰ
pulſat culpa cõſcientiã.nec q̃ſcere nec obliui
ſci ſinit./Scd̃z eſt memoria futuri iudicii cũ
ſubdit(iã ſe iudicio tremẽdo dei p̃ſẽtari exiſti
met)Hierony./Certe ſi mẽte cernerẽt hoĩes
quale iudiciũ ĩminet mũdo.ſenſꝰ hũanꝰ non
vanitate diſp̃gerẽtˀ:ſi nõ infidelitate graua-
retur/Filioli memoremur nouiſſima nr̃a ne
peccemꝰ/Hec enĩ recordatio maxime facit ti
moratũ:timor enĩ p̃ctm̃ expellat/negligẽtia
nõ admittat./Tertiũ eſt exẽplũ euãgelici
publicani cũ ſequitˀ(Dicens ſibi in corde ſẽ-
per illud qđ publicanꝰ ille euangelicꝰ fixis ĩ
terrã oculis dixit/Dñe nõ ſũ dignꝰ ego pec-
cator leuare oculos meos ad celũ)luce xviii
/Publicanus hic qui nobis in exemplum pro
ponitur oculos ad celũ leuare non p̃ſumebat

ſciebat eī ibi eſſe patrē ſuū a cuius dulcedine receſſerat:et ideo erubeſcebat ſurſū aſpicere. Item conſiderabat ꝙ celū et gloriā eius perdiderat propter peccatū et illud aſpicere ſibi dolor erat. Itē qr peccator erat videre celum vbi eſt dei preſentia. paradiſi gloria. ſanctoꝝ curia. indignū ſe reputabat:ſꝫ aſpiciebat terram quā celo pretulerat. Theophilus. Verebatur oculos leuare/cēſens indignos viſiōis ſuperne eos qui maluerūt bona terrena ſpectare et querere. Quartū eſt exemplū prophete cū ſequitur (Et itē cū propheta. Incuruatꝰ ſū et hūiliatus ſū vſquequaqꝫ) Partim hoc dicit ꝑpheta p̄s. cxviii. Et hūiliatus ſū vſquequaqꝫ. Curuitas refertur ad corpus:hūilitas vero ad aīaꝫ. Verus enī penitēs corpe et aīo hūilitatē debet ſeruare. Sequitur (Ergo hiis omibus hūilitatis gradibus aſcenſis monachus mox ad caritatē dei perueniet) Diſpoſita ſcala ꝑ xii. gradꝰ huilitatis/ponit ſctūs pater concluſionē: fructū ſcꝫ ⁊ vtilitatē aſcenſus dicens. Monachꝰ quidē q ante poſitos aſcēdit gradus mox ad caritatē ꝑuenit q̄ vinculū eſt ꝑfectionis. Dicit enī Aug. de v̄bis dn̄i. Fode in te fundamentū huilitatis/et ꝑuenies ad faſtigiū caritatis. Conſequēter ſctūs pater attribuit duos effectꝰ ipſi caritati. Primꝰ eſt (que ꝑfecta foras mittit timorē) prime io. iiii. Perfecta caritas foras mittit timorē. glo. interli. i. ſeruilem. Ambroſiꝰ. Caritas excludit timorē. vt miles q diligit imperatorē bella ꝑ imperatore ſuſcepta non metuit. ⁊ ſeruus amās dn̄ꝫ q̄uis ꝑ prerupta mittat̄ tn̄ oīa pericula dn̄i amore contēnit. Et ſi quis dn̄ꝫ petat ſeipſū offerre non trepidat. Secundꝰ effectꝰ eſt ꝙ onꝰ et iugū diſcipline religionis leue dulce reddit ac ſuaue: cuꝫ ſubdit (per quā) ſcꝫ caritatē (vniuerſa q̄ priꝰ non ſine formidine obſeruabat/abſqꝫ vllo labore velut naturaliter) id eſt faciliter ⁊ prompte (ex cōſuetudine) q̄ eſt altera natura vt dicit philoſophꝰ (incipiet cuſtodire:nō tam timore gehenne ſꝫ amore xp̄i et cōſuetudine ipſa bona et delectatōe v̄tutū) De iſtis duobus effectibus caritatis Augu. ſimul loquit̄ libro de ꝑfectione iuſtitie ſic/perfecta caritas foras mittit timorē: ecce primū/et facit p̄cepti ſarcinā leuē non ſolū p̄mentē onere ponderū/verum etiā ſubleuantē vite penaꝝ/ecce ſecundū. Itē idē in eodē. Nullo modo ſūt oneroſi labores amantiū/ſed etiā delectabiles ſicut venantium et aucupantiū et piſcantiū. Itē bernardꝰ ſuper canti. Ubi amor eſt labor non eſt:ſꝫ ſapor. Sequit̄ (que dn̄s) ſcꝫ amorē xp̄i (iā) ſcꝫ aſcenſis oībꝰ gradibꝰ (in operariū ſuū). i. diſcipulū qui in orto religionis laborat eradicādo vicia et plantādo v̄tutes/vt tandē fructū dulciſſimū colligat eterne beatitudinis (mūdū a viciis et a pctīs ſpū ſancto dignabit̄ demonſtrare) Merito ſpūi ſctō attribuit mundationē a pctīs/qm̄ ipſiꝰ totiꝰ ſanctificatiōis ⁊ mundatōis aīorū nr̄oꝝ actor eſt. Vn̄ puer. viii. dr̄/ꝙ vniuerſa delicta operit caritas/que apoſtolo teſte ad ro. v. Diffuſa eſt in cordibꝰ nr̄is ꝑ ſpm̄ ſctm̄ q datꝰ eſt nobis. Itē in ſignū huiꝰ io. xx. dr̄. Accipite ſpm̄ ſctm̄. quorū remiſeritis pctā remittēt̄ eis. et p̄s. ait. Emitte ſpiritum ⁊c. ſequit̄. Et renouabis faciem terre. Et yſaie.iiii. Si abluerit dn̄s ſordes filiaruꝫ ſyon et ſanguinē lauerit de medio eius in ſpiritu iudicii et ſpiritu ardoris.

Capitulū lxvi:et eſt capitulū octauū regule de officiis diuinis in noctibus. vbi ꝙ diuinis laudibus inſiſtendū ſit/ et quare maxime nocturnis.

Hyemis tempore/id eſt a kalendis nouembris vſqꝫ ad paſca iuxta cōſiderationē rationis octaua hora noctis ſurgēdū eſt/vt modice ăplꝰ de media nocte pauſet:et iā digeſti ſurgant. Qđ vo reſtat poſt vigilias a fribus q̄ pſalterii vel lectionū aliqđ indigēt:meditatōni inſeruiat. A paſca aūt vſqꝫ ad ſupradictas kalendas nouēbris ſic tēperet̄ hora vigiliarū agēda: vt paruiſſimo īteruallo quo fratres ad neceſſaria nature exeant cuſtodito mox matutini qui incipiēte luce agēdi ſunt ſubſequantur.

Hyemis tempore ⁊c) Poſtq̃ beatꝰ pa
ter Benedictus ſub figura ſcale du/
odecim graduuꝫ integrã perfectãqꝫ
humilitatẽ deſcripſit/quã diſcipulus ample
cti debet tanq̃ perfectionis magiſtrã/Con/
ſequenter nunc de officiis diuinis ſubiungit/
que ſunt laudare et benedicere deũ/Illud ei
officiũ deo acceptũ eſt quod ab illis agitur/q
per humilitatis ſcalã aſcendentes/ad perfe/
ctionis magiſteriũ feſtinant cõſcendere/Alio
quin propheta dicente/Non eſt digna laus
in ore peccatoris/Daturus igitur ſanctus
pater regulam de officiis diuinis dicendis a
nocturnis inchoat dicens (Hyemis tempo/
re ⁊c.i. a kalendis nouembris vſqꝫ ad paſca
iuxta conſideratione rationis: octaua hora
noctis ſurgendum eſt vt modice amplius de
media nocte pauſetur:et iã digeſti ſurgant)
Sed querit quomodo accipiẽda ſit iſta octa
ua hora cũ oẽs noctes non ſint equales/Vñ
in kalendis nouẽbris et ianuarii octaua ho
ra videtur eſſe in media nocte/in menſe vero
decembris eſt ante mediã noctẽ/Ad hoc vide
tur nobis dicendũ/ꝙ cũ ſanctus Benedictꝰ
dicat ꝙ hora octaua ſurgendũ ſit/vt modice
amplius de media nocte pauſetur/apte deſi/
gnat ꝙ octaua hora ſit poſt mediam nocteꝫ/
et per conſequens quod non veniat accipien
da ſecundũ ordinẽ horaruꝫ noctis cuiuſlibet
menſis/ſcꝫ ſecundũ ꝓportionẽ ad tempus ka/
lendarũ nouembris/Et hoc eſt ꝙ ſanctus pa
ter dicit iuxta cõſideratione rationis ſumpte
ſcꝫ a kalendis nouembris/Et cauſã aſſignãſ
quare tantũ tempus detur pauſationi ⁊ qui
eti dicit/vt iam digeſti:id ẽ iam decoctis cibiſ
atqꝫ depoſitis leuiores facti a grauitate cibo
rũ:ſurgant peruigiles ad officiũ diuinum de
uote peragẽdũ. Unde hierony. Ad oratione
tibi nocte ſurgenti non indigeſtio ructũ faci
at:ſed inanitas/homo autẽ ſobrius ſatis eſſe
poteſt per mediã noctẽ hyemali tempore di/
geſtionẽ celebraſſe. Sequitur (quod vero) ſcꝫ
temporis ſpaciũ (poſt vigilias) quas noctur
nale officiũ vocat quod imediatũ dicitur cuꝫ
ſurgitur ad vigilias cũ pſalmis lectionibuſ ⁊
reſponſoriis (reſtat a fratribus qui pſalterii
vel lectionũ aliquid indigent) ante laudes q̃
matutini dicũtur (inſeruiatur) id eſt occupet
(meditationi) Nota ꝙ non dicit quieti aut
dormitioni: ſed meditationi a fratribus qui
indigent.i.neceſſe habent aliquid pſalterii vel
lectionũ legere ꝑſcrutari aut ꝓuidere. Quãtũ
vero ad continentie puritatẽ vigilie noctur/
ne faciant oſtendit Caſſianus ſic dicens/An
te omia vero peruigil neceſſaria eſt ſollicitu
do nocturna. Nam ſicut puritas et cuſtodia
diei nocturnã preparant caſtitatem/ita no/
cturne vigilie cordi pariter ⁊ obſeruationi di
urne ſtatum ſolidiſſimũ roburqꝫ promittunt
Sequitur (A paſca aũt vſqꝫ ad ſupradictas
kalendas nouembris ſic temperetur hora vi
giliaruꝫ agenda/vt paruiſſimo inteteruallo
quo fratres ad neceſſaria nature exeãt cuſto
dito:mox matutini qui incipiente luce agen
di ſunt ſubſequantur) Senſus planꝰ eſt/Ec
ce ꝙ de agendis vigiliis beatus pater bene/
dictus duplicem diſtribuit rationẽ/ſecunduꝫ
duas partes in quas totũ annũ diuiſit/vide
licet a kalẽdis nouembris vſqꝫ ad paſca/Et
a paſca vſqꝫ ad kalẽdas nouẽbris/De lau/
dibus vero dicendis vnã ſolũ diſponit ratio/
nem/videlicet vt incipiente luce.i. tenui au/
rora: tunc enim lux incipere noſcitur:regula
riter agantur tam ſcꝫ in hyeme q̃ in eſtate.

Circa hoc autẽ capitulũ dimiſſis multis q̃
dici poſſent conſiderationis noſtre oculos ſo
lum ad ea que diſcipuluꝫ huius ſchole diuini
ſeruicii edificare poſſent extendentes/notan
da ducemus duo. Primo rationes quibus
diuinis laudibus inſiſtendũ ſit/Officiũ enĩ ĩ
hoc loco pro diuina laude accipiẽdũ eſt/Vñ
baſilius in regula. Officiũ bonorũ eſt deũ iu
giter laudare et amare/Studeat igitur deũ
laudare et amare/qui concupiſcit ad eius cõ
ſorcium peruenire. Secundo q̃ laudabi/
le ſit ſurgere ad officium ſiue laudes noctur
nas. Circa primum notandum ꝙ ad lau/
des deo perſoluendas multa nos incitant.

Primo ſacra ſcriptura. pſalmo xlix. Im/
mola deo ſacrificium laudis/Item. Pſallite
deo noſtro pſallite/Et eccleſiaſtici.xxxix./In
omĩ corde et ore collaudate et benedicite no
men domini/Et ad hebreos xiii. Offeramꝰ
hoſtiam laudis ſemper deo/Et pſalmo vlti
mo. Omnis ſpiritus laudet dominũ. Se
cundo altitudo magnificẽtie diuine/pſalmo
cxliiii./Per ſingulos dies benedicam tibi et
laudabo nomen tuum in ſeculum ſeculi/Et
cauſã ſubiungit dicens/Magnus dñs ⁊ lau
dabilis nimis et magnitudis eiꝰ nõ eſt finis/

Hugo de ſancto victore ¶ Laudemus in deo
potentiā. magnificemus pietatē. imitemur
ſapientiā. extollamus generoſitatē. approbe
m⁹ equitatē. ¶ Tertio incitat oīs creatura.
Grego. Mirū eſt ꝙ hō ſemper deū non lau/
dat: quia quelibet creatura ad eū laudandū
ſemper inuitat. Opera laudabilia artificem
laudabilē oſtēdūt. eccleſiaſtici ix In manu ar
tificū opera laudabunt. Aug⁹. Ceterū arbo/
res et oīa terrena deū laudāt: qꝛ cū iſta vide
mus et creatorē q fecit ea conſideram⁹ de il/
lis naſcit̄ nobis laus ipſi⁹. ¶ Quarto incitat
bn̄ficiū creatiōis. p̄s. Jubilate deo oīs terra
et cetā / Et addens cauſā. d. qm̄ ipſe eſt de⁹ / ip
ſe fecit nos et non ipſi nos / Aug⁹ libro confeſ
ſionū. Tu de⁹ excitas nos vt laudare te nos
delectet. qꝛ feciſti nos et īquietū eſt cor noſtrū.
donec quieſcat in te. ¶ Quito marie bn̄ficiū
redēptiōis / Vn̄ nato ſaluatore nr̄o facta eſt
multitudo milicie celeſtis laudantiū deū ꝛc.
Luce ii. ad puocandū hoīes ad dei laudē / Et
p̄s. Confiteant̄ tibi populi deus cōfiteant̄ ti
bi populi oēs / et addit̄ cauſa. terra dedit fru/
ctū ſuū / Terra dicit̄ beatiſſima ꝟgo. q̄ nobis
fructū ꝓtulit ſalutis. / Et p̄s. cxliii. Deus cā
ticū nouū cantabo tibi / Et cauſā ſubdens ait.
qui das ſalutē regib⁹. qui redemiſti dauid ſer
uū tuū de gladio maligno. ¶ Sexto qꝛ hoī
ipſa loq̄la data eſt ad laudandum deū / Vn̄
q deū non laudat. mut⁹ reputand⁹ eſt. Aug.
Ve tacentib⁹ de te / qm̄ loquaces muti ſunt.
¶ Idē. Qui hic incipit tacere in futuro mutus
erit / quare laudand⁹ eſt deus ſiue blandiat̄ ī
ꝓſperis ſiue caſtiget in aduerſis. p̄s. Semper
laus ei⁹ in ore meo / Hieronym⁹. Felix ligua
/ q̄ non nouit niſi de diuinis texere ſermonē /
¶ Septio incitat ad laudē dei nobilitas opa
tionis. / Laudatio enī dei eſt opatio valde no
bilis. cū angeli et aīe iā beate huic opationi ī
tendant. p̄s. Beati q habitant in domo tua
dn̄e in ſecula ſeculorū laudabūt te / Multuz
quidē gaudere deberet. q in terris conſtitut⁹
ad hanc celeſtē opationē admittitur exercen
dā / Aug in libro de doctrina xp̄iana / De⁹ cū
de illo nichil digne poſſit dici. admiſit huma
ne vocis obſequiū / ꝛ verbis nr̄is in laude ſua
nos gaudere voluit / Bernar. ſup canti. Ni/
chil ita ꝓprie in terris celeſtis habitatiōis ſta
tū repſentat / ſicut alacritas laudantiū deum
Quare dicit hierony. ſup yſaiā / Inueniat̄ in
eccleſia vox laudis / vt qd̄ ī celis facturi ſum⁹
cū angelis / hoc etiā iugiter in dei laude me/
ditemur in terris. ¶ Octauo incitat: qꝛ hoc
officiū eſt deo gratiſſimū / p̄s. xlix. Sacrificiū
laudis honorificabit me. / Caſſiodor⁹ ſup p̄s.
cxviii. Laudes deo in ocio exhibere gratiſſi/
mum eſt: / ſed in tribulatione amplius. ¶ No
no incitat nos ad diuinas laudes hoc: qꝛ offi
ciū iſtud eſt demoni valde infeſtū / Fugat enī
malignū ſpiritū. primi regū xvi / Ecce ſpirit⁹
dn̄i malus exagitat te. Jubeat dn̄s noſter rex
et ſerui tui q corā te ſunt querent hoīez ſcien
tem pſallere in cythara; / vt quādo arripuerit
te ſpūs dn̄i malus. pſallat manu ſua ꝛ leuius
feras / Et ſubditur ī eodē capitulo. dauid tol/
lebat cytharam ꝛc. et leuius ferebat ſaul. p̄s.
/ Laudans inuocabo dn̄z et ab inimicis meis
ſalu⁹ ero / Effren libro de cōpunctione. Quē
admodū autem puluis a vehementia venti
ſpargitur: / ſic aduerſarius noſter quando vox
noſtra in dei laudibus reſonat ad nichilū re/
digitur. ¶ Decimo incitat nos ad hoc vtili
tas maxima huius officii / Preparat eī laus
diuina viā ſpiritui ſancto. Unde gregori⁹ ſu
per ezechielē. Cū vox pſalmodie per intenti/
onē cordis agitur / oīpottēi dn̄o iter ad cor ꝑ
paratur. quarti regū iii. / Cuz caneret pſaltes
facta eſt ſuper heliſeū man⁹ dn̄i / Itē hoīez le
tificat. p̄s. / Exultabunt labia mea cū canta/
uero tibi / Jaco. v. Triſtatur quis ī vobis / oret
equo aīo et pſallat. gloſa. Crebra pſalmodie
dulcedine nociuā triſtitie peſtem de corde ex/
pellas / Itē glo. ſuper p̄s. cxliii / Laus diuina
bonorū eſt refectio / vt nulla videatur ei ſimi/
lis delectatio / ipſa eſt remuneratio que ꝛ ope
ratio. / Circa ſecūdū notandū ꝙ valde lauda/
bile eſt ad matutinas libēter ſurgere / ꝛ de no
cte diuine laudi intēdere / Ad hoc mouemur.
¶ Prīo ſacra ſciptura incitante. Vn̄ treñ. iii
dicitur / Conſurge id eſt ſimul cuz aliis ſurge
lauda in nocte / Itē danielis tertio. Benedi/
cite noctes et dies domio. ¶ Secundo exem
plis multis / Et prīo ſctōꝝ aīaliū que requiē
nō habent die ac nocte dicētia: ſctūs ſanctus
ſctūs dn̄s deus omipotens qui erat qui eſt et
qui venturus eſt. apoca. iiii. Itē yſa. lxii. dicit̄
de cuſtodib⁹ eccleſie / tota die et tota nocte nō
tacebunt laudare nomen dn̄i / Itē exēplo ſan
ctiſſimi regis et prophete dauid. qui nec occu
pationib⁹ regiis: proxiis nec diurnis. nec no/

cturnis retrahebatur/ quin de nocte ſurgeret et valde cito ad laudes diuinas. Vñ ſcriptuꝫ eſt in p̄s. Media nocte ſurgebã ad ꝯfitendũ tibi. Itẽ exẽplo xp̄i: qui interdũ nõ ſolũ partẽ noctis/ ſed etiã totã noctẽ expẽdebat orando/ lu. vi. Et erat pnoctãs in oratõe. Itẽ exẽplo beatoꝝ pauli et ſyle/ q nõ impediebãt anguſtia carceris quin in media nocte orantes laudarent deũ/ act. xvii. Infelices plane religioſi ſõnolenti/ q taliũ et tantoꝝ exẽplo non excitant̃ ad ſurgendũ nocte/ ad laudes matutinas deo pſoluẽdas. Preterea tertio mulieres ſolẽt ſurgere de nocte ꝓ ſollicitudine domus ſue/ puer. vltio. De nocte ſurrexit dedit qꝫ predã domeſticis ſuis/ ꝛ cibaria ancillis ſuis. Itẽ artifices magna parte noctis vigilãt ꝓ lucro/ eccleſiaſtici xxxvi. Oĩs faber ferrarius/ q noctẽ tanq̃ diẽ tranſiit. Itẽ ſtudẽtes ſapiẽtie citiꝰ artificibꝰ ſurgũt de nocte. Refert hieronymus demoſthenẽ dixiſſe ſe oẽs artifices vigiliis p̄ueniſſe/ Si ergo ſtudioſi ꝓ ſapiẽtia acqrenda/ artifices ꝓ lucro/ mulieres procura domꝰ ſue ſic ſurgũt de nocte/ q̃tomagis decet ſeruos dei ꝓ ſeruicio regis eterni ſurgere de nocte. Inde eſt qđ dicit paulꝰ ſcđe corin. vi. In oĩbꝰ exhibeamꝰ noſmetipſos ſicut dei miniſtros/ Et ſubiũgit/ In vigiliis: inuens ꝙ nõ ſit verꝰ dei miſter/ q refugit ſacras vigilias. Itẽ quarto. Tp̄s nocturnũ aptiꝰ eſt actibꝰ contẽplatiue vite/ et quietiꝰ eſt ꝛ liberiꝰ ab occupationibꝰ mundi/ Et ideo dr̃ in p̄s. In die mãdauit dñs miaꝫ ſuã ſcꝫ opera actiue vite/ ꝛ nocte canticũ eiꝰ/ qđ eſt vite contẽplatiue.

Itẽ qnto. cõueniẽs ẽ valde vt nocturno tp̄e qñ mali deũ inhonorãt/ boni deũ glorificẽt ꝛ laudẽt. Sexto qꝛ hoſtis eccleſie ſcꝫ diabolꝰ/ nõ ſolũ ĩpugnat de die ſed etiã de nocte. Gregoriꝰ. Nõ dormitabit neqꝫ dormiet qui impugnat iſrael: cui reſiſtit̃ ꝑ ſacras vigilias.

Septio vt tp̄a tẽptatiõs carnis euadamꝰ/ cuiuſmodi eſt tẽpꝰ nocturnũ/ Sõnolentos eĩ cõcomitant̃ frequẽter carnales tẽptationes/ ꝓpter qđ hec duo tangit apoſto. ro. xiii. Nõ ĩ cubilibꝰ et impudiciciis. Has aũt reprimũt honeſte vigilie/ Iuxta illud eccleſiaſtici xiii. Vigilia honeſtatis calefaciet carnes. Octauo. qꝛ ſurgere ad matutinas cũ valde penoſũ ſit/ Vñ paulꝰ inter labores ſuos/ ſcđe cori. xii enumerat vigilias dicẽs/ In vigiliis multis: multũ meritoriuꝫ eſſe videt̃ ſurgere de nocte ad laudes diuinas/ Quare ſctũs dauid ingt/ In noctibꝰ extollite manꝰ vr̃as ĩ ſancta/ et bñdicite dñꝫ. Nono qꝛ frequenter in nocte vtpote in ſilẽcii tp̄e dñs viſitat aĩam/ et emittit cõſolatõẽs internas/ iob xxxv. Qui dedit carmina in nocte. i. cõſolatõẽs gaudioſas. Decimo/ qꝛ non mõ eſt aĩe ſalutare multipliciter/ vt dictũ eſt ſꝫ et corpoi ſalubre/ Surgẽtes eĩ ad matutinas multis modis corpalit̃ purgãtur/ qđ multũ confert ſanitati corpali. Patet ergo ꝙ libent̃ debeat ſurgere diſcipulꝰ ad matutinas. Et hoc pro preſenti capitulo.

Capitulũ lxvii. et eſt ix rl̃e. quãti ſiue quot pſalmi dicendi ſũt in nocturnis horis: vbi de vario modo inchoãdi diuinas laudes/ et q̃re in oĩbus laudibus dicit̃ deꝰ in adiutoriũ.

Hyemis tempore/ premiſſo in primis verſu. Deus in adiutoriũ meuꝫ intende. dñe ad adiuuandũ me feſtina. In ſecũdo ter dicendũ ẽ. Dñe labia mea aperies: et os meũ ãnũciabit laudẽ tuã. Cui ſubiũgendꝰ eſt tertius p̄s et glia. Poſt hunc p̄s nonageſimꝰ qrtꝰ cũ ãtiphona aut certe decãtandꝰ/ Inde ſequat̃ ãbroſianũ: deĩde ſex pſalmi cũ antiphonis. qbꝰ dictis dicto v̄ſu bñdicat abbas. Et ſedentibꝰ oĩbꝰ in ſcãnis legant̃ viciſſim a frĩbꝰ in codice ſup analogiũ tres lectõẽs/ inter quas tria reſpõſoria canant̃/ Duo rñſoria ſine gloria dicãtur/ Poſt tertiã vero lectõeꝫ q̃ cantat dicat gliaꝫ/ Quã dũ incipit cãtor dicere/ mox oẽs de ſedilibus ſuis ſurgant/ ob honorẽ et reuerentiã ſancte trinitatis/ Codices aũt legant̃ in vigiliis. tã veteris teſta-

menti ꝙ noui diuine auctorita/
tis:ſed et expoſitiones earū que
a nomīatiſſimis doctorib⁹ ortho
doxis ⁊ catholicis patribus facte
ſunt. Poſt has vero tres lectiōes
cū reſponſorijs ſuis/ ſequantur
reliqui ſex pſalmi cū allelulya ca
nendi/ poſt hos lectio apoſtoli ſe/
quatur ex corde recitāda/ et vſus
et ſupplicatio letanie/ id eſt kyri
eleyſon:et ſic finantur vigilie no
cturne:

Determinata hora ſurgendi ad vigi
lias nocturnas ſanctus pater Bn̄/
dictus incipit tractare qualiter deo
in nocturnis horis ſeruiendū ſit/ exprimens
numerū pſalmorū qui decantandi ſūt dicēs
(Hyemis tempore:premiſſo in primis verſu
deus in adiutorium meū intende dn̄e ad ad/
iuuandū me feſtina) Quia eni vt dn̄s ait i
euangelio io. xv/ Sine me nichil poteſtis fa/
cere/ Merito ſanctus pater officiū diuinū a
deuota oratione inchoandū diſpoſuit/ que ſe
cunduꝫ doctrinā in collationibus a patribus
traditā/ in omni articulo inceſſabili iugitate
fundenda eſt in proſperis/ et in aduerſis/ In
proſperis vt coſeruemur nec extollamur/ in
aduerſis vt eruamur. Preterea cū ſecunduꝫ
apoſtolum pr̄e corin. x. Omia in dei noīe fa
cienda ſunt:merito eſt ab eo inchoandū/ Itē
gloſa ſuper illud p̄s. lxix/ Deus in adiutoriū
meū intende dicit/ Nota ꝙ verſiculus iſte an
te om̄es horas in inicio predicitur/ quia cum
orare debemus/ maxime tunc temptare niti
tur diabolus vt muſce morientes perdant ſu
auitatem vnguenti/ Cōtra ergo illius inſul/
tus auxiliū a dn̄o poſtulamus ante omnia/

Circa hoc autē notandū eſt ꝙ cōuenit tri
bus modis peccare/ videlicet corde. ore/ ⁊ ope.
Ideoqꝫ tribus modis vt dicitur in rationali
diuinorū officiorū hore inchoantur/ videlicꝫ
completorium per Cōuerte nos deus ſaluta
ris noſter. cōtra peccatū cordis/ nocturne ho/
re per dn̄e labia mea aperies. contra peccatū
oris/ Alie vero hore per de⁹ in adiutoriū meū
intende cōtra peccatū operis/ Et quoniaꝫ in
peccato cordis et oris eſt aliud operis/ iam in
omibus horis tam nocturnis ꝙ diurnis dici
tur deus in adiutoriū meum intende. Mo/
nachi vero ex inſtitutione ſancti patris Be/
nedicti in hoc capitulo. dicunt primo in no/
cturnis horis. Deus in adiutoriū/ Et poſtea
domīe labia/ quia ſine dei adiutorio nec cor
nec labia ad ipſi⁹ laudē apiri valēt. Preterea
notandū ꝙ ſacerdos dū dicit. Deus in adiu
torium meū intende/ ſigno crucis ſe munit/ et
ita ſinguli i choro pſallētes/ ad effugandū il
li⁹ v̄tute quālibet diaboli v̄ſuciā ⁊ poteſtatē.
Valde eni timet diabolus ſignū crucis/ Vn̄
criſoſtomus. Vbicūqꝫ demones ſignū crucis
viderint fugiunt/ timētes baculū quo plagā
accceperunt/ Sequitur (Et gloria) Poſt de
us in adiutorium in ſingulis horis ſubicitur
gloria patri. ⁊c. Sicut erat. ⁊c. quos duos ver
ſus beatus hieronymus ſcripſit inter opuſcu
la. que pape damaſo miſit/ et ipſi⁹ rogatu ipe
damaſus in fine pſalmoruꝫ cantari inſtituit
Ipſū tamen verſū glia patri. nicena ſynod⁹
vt legitur in rationali diuinorū officiorū dici
tur edidiſſe/ Quia vero dn̄s dixit pſa. penul
timo/ Adhuc te loquente ecce adſū/ ideo poſt
orationē deus in adiutoriū meū intende/ q̄ſi
iam nos intellexerimus exauditos. gratiarū
actiones tribuim⁹ trinitati dicētes/ Gloria
patri ⁊c (Deinde ter dicendū eſt. Dn̄e labia
mea aperies. et os meum ānunciabit laudē
tuam quaſi dicat) Tu dn̄e aperi et non ego/
Nam ſi tu labia mea aperueris ſecure laudē
tuam annunciabit os meū/ Ter autē inſti/
tuit ſanctus pater dicenduꝫ/ Domine labia
mea. ⁊c. propter reuerentiā vnitatis/ et trini
tatis (Sequitur (Cui ſubiungēd⁹ eſt tertius
pſalmus) ſcꝫ. Dn̄e quid multiplicati ſunt.
Ideo iſte tertius pſalmus qui de reſurrectio
ne dn̄i digeſtus eſt/ vt ibi. Ego dormiui et ſo/
poratus ſum ⁊c. premittitur/ vt dū monach⁹
in eo de reſurrectiōe dn̄i audit/ peruigilem ſe
et deuotū in tota vigilia cuſtodiat:et ad red/
dendas laudes creatori ſuo/ depulſa ſomnolē
tia ſe puriſſimū reddat. Sequit̄ (Et gloria)
Poſt vnūquēqꝫ pſalmū dr̄ gloria patri. ⁊c.
Qr verſus iſte toti⁹ trinitatis ſimplex laus ē
Pſalmus nāqꝫ bonā operatōnē ſignificat/ q̄
finita merito deo gloria dāda eſt/ qui p omni
bono opere laudandus eſt nunc et ſemper/

(Poſt hunc pſalmus xciiiiꝰ) qui vulgato ſer
mone dicitur Inuitatoriū cū antiphona: aut
certe decantandus. Inde ſequatur ambroſia
nū) .i. hymnus. In nouo teſtamento Hylari
us pictaueñ. epiſcopus eloquentia conſpicuꝰ/
primꝰ hymnorū carmīe floruit. Et poſt eum
Ambroſius medionaleñ. epiſcopus. Ideoqꝫ
hymni ambroſiani dicuntur: quia eius tem/
pore plurimū in eccleſia mediolaleñ. cantari
ceperunt: poſtea vero in eccleſiis occidentali/
bꝰ (Deīde ſex pſalmi cū ātiphonis) Hic ſex
pſalmi iubent̄ dici. ⁊ poſt lectōes alii ſex pſal
mi: quos duodecī pſalmos canendos ad vi/
gilias ab angelo tradita cōſuetudo obtinu/
it. Narrat enī caſſianus libro inſtitutionum
monachorū quaſi in principio ꝙ cū magna
eſſet varietas apud patres egypti ī numero
pſalmorū qui cantantur ad vigilias: quibuſ/
dam plures. quibuſdā pauciores pſallentibꝰ
conuenerunt vt diffinirent de numero et q̄ti
tate pſalmorū. Et cū diu ſuper hac diffiniti
one conſulerent/ orantibꝰ ipſis angelꝰ dñi aſti
tit inter eos/ qui vndecim pſalmos orationū
interiectione diſtinctos. contiguis verſibꝰ pa
rili pronunciatione decantans. ⁊ duodecimū
ſub alleluya reſponſione conſūmans: ab vni
uerſorū oculis repente ſubtractus. queſtioni
pariter et cerimoniis finē impoſuit. Exhinc
venerabilis patrū ſenatus intelligens ange
li magiſterio congregationibus fratrū gene
ralem canonē non ſine diſpenſatione dñi cō
ſtitutū/ decreuit hunc duodenarium numerū
pſalmos celebrari. Sequitur (Quibꝰ dictis
dicto verſu benedicat abbas et ſedentibus oī
bus in ſcamnis legātur viciſſim) id eſt per vi
ces. ſiue alternatim (a fratribus in codice ſu
per analogiū) id eſt lectoriū ſiue locū vbi reci
tantur lectiones. Ubi nota ꝙ lecturus le
ctionem. ad librū accedens ſupra gradū aſcē/
dit/ quia doctor perfectiori vita vulgus tran
ſcendere debet. et ab abbate. vel preſbytero ī
eiꝰ abſentia bñdictionē tāꝙ legēdi licentiā
poſtulat dicens. Domne iube benedicere: ꝙ
quod principatus eccleſie. q̄dqꝫ nullus niſi a
maiore iuſſꝰ in eccleſia debere legere: deſigna
tur. Et dicit domne: ⁊ non domie/ quia ſolus
deus vere dñs eſt (Tres lectiōes inter quas
tria reſponſoria canantur) Reſpōſoria quo/
qꝫ poſt lectiones ſubiciuntur. Cum eī per le
ctiones doctrina/ per reſponſoria vero bona
opera ſignificantur: rite poſt lectiones reſpō
ſoria ſubiciūtur. quia per bona opera doctri/
ne reſpondere debemus. ne cum ſeruo pigro
qui pecuniā dñi ſui abſcondit. in tenebras ex
teriores mittamur. Dicitur nāqꝫ reſponſori
um. quia lectioni reſpondere .i. conſonare de/
bet. vt ſi forte ſunt lectiones de libris geneſis
aut regū. aut actuū apoſtolorū: reſponſoria
ſint regulariter ſimiliter de eiſdem. Uel dicit̄
reſponſoriū quia vni cantanti ſiue inchoanti/
chorus concorditer cantando reſpondet. Se
quitur (Duo reſponſoria ſine gloria dicant̄.
Poſt tertiam vero lectionē qui cantat dicat
gloriam/ quā dum incipit cantor dicere. mox
omēs de ſedibus ſuis ſurgant ob honorē ⁊ re
uerentiā ſancte trinitatis. Codices autem le
gantur in vigiliis diuine auctoritatis tā ve/
teris teſtamenti ꝙ noui: ſed et expoſitiones
earū que a noīatiſſimis doctoribus et ortho/
doxis catholiciſqꝫ patribꝰ facte ſunt) Expo/
ſitiones vero ſiue veteris et noui teſtamenti
legendas dicit noīatiſſimorū patrum .i. pro/
batiſſimorū. Cuiuſmodi ſunt. Auguſtinus.
Ambroſius. Hieronymus. Gregorius. Cri/
ſoſtomus. Gregorius nazāzenus. Ciprianꝰ.
Hilarius. Leo papa/ qui in hiis que de fide
catholica dixerunt ſunt ab vniuerſali eccleſia
approbati: ſicut patet in capitulo. Sācta ro/
mana eccleſia. di. xv. qui dicti ſunt orthodoxi
id eſt rectā fidem habentis/ aut glorioſa vita
⁊ doctrina clariſſimi/ dicuntur catholici. id eſt
vniuerſales/ quia in fide et doctrina vniuer/
ſalis et apoſtolice eccleſie perſiſtentes: nunꝙ
per hereſim aut ſciſma ab eadem fuerūt ſepa
rati. Si queratur de expoſitionibus origenis
qui cū in pluribꝰ erraſſe legatur: nec orthodo
xus. nec catholicus cenſendus eſt. Reſpondē
dū: vt ait pelagius in decreto ſuo: ꝙ origenis
opuſcula que beatus hieronymus non repu/
diat legenda ſuſcepimus. Reliqua oīa cū
auctore ſuo dicimus eſſe reticenda. Sequit̄
(Poſt has vero tres lectiones cū reſpōſoriis
ſuis ſequāt̄: reliq ſex pſalmi cū all'a canendi)
Nota ꝙ in hoc ꝙ pſalmi ſunt cū alleluya
decantandi expreſſe oſtendit ꝙ nocturnalis
pſalmodia in laudē dei claudat̄. Et hoc idē
in ſpe future beatitudinis ſācta fecit eccleſia/
ſignificans ꝙ poſt ānunciationē regni celorꝝ
que in hac vita per vtrūqꝫ teſtamentū mūdo
predicatur/ actionē noſtrā non eſſe profuturā

niſi in laudē dei: ſicut ſcriptuꝫ eſt / Beati qui habitant in domo tua dñe in ſecula ſeculoꝝ laudabunt te (Sequitur (Poſt hos Lectio apoſtoli ſequatur ex corde recitanda et verſꝰ et ſupplicatio letanie / id eſt kyri eleyſon. ſic fi niantur vigilie nocturne) Iſta explanatione non eget.

(Capitulum lxviii. et eſt capitulū x. regule in quo qualiter eſtatis tempore agatur nocturna laus.

A paſca autē vſqꝫ ad kalendas nouēbris. oīs vt ſupra dictū eſt pſalmodie quantitas teneatur: excepto ꝙ lectiōes in codice propter breuitatē noctium minime legant: ſed pro ipſis tribus lectionibus vna de veteri teſtamento memoriter dicatur / Quā breue reſpōſoriū ſubſequatur: et reliqua oīa vt dictū eſt impleātur / id eſt vt nūꝙ minꝰ a duodecim pſalmorū ꝙtitate ad vigilias nocturnas dicātur / exceptis tertio ⁊ nonageſimo quarto pſalmo.

Conſequenter ſanctus pater ſubiungit ſeruandū ordinē in quātitate pſalmodie in tempore eſtiuali dicēs (A paſca aūt vſqꝫ ad kalendas Nouembris omīs vt ſupradictū eſt pſalmodie ꝙtitas teneatur / excepto ꝙ lectiones in codice propter breuitatē noctiū minime legentur: ſed pro ipſis tribus lectionibus vna de veteri teſtamento memoriter dicatur: quā breue reſpōſoriū ſubſequatur. et reliqua omīa vt dictū eſt impleantur / id eſt vt nunꝙ minus a duodecim pſalmorū ꝙtitate ad vigilias nocturnas dicantur: exceptis tertio ⁊ nonageſimo quarto pſalmo) hec omīa plana ſunt. (Solūmodo hic videndum occurrit quare cū ſeptember et october equales noctes habent cū martio et aprili / officiū iſtis menſibus non equaliter eſt ordinatum. / Reſpondetur primo ꝙ ideo quia in p̄fatis menſibus magnus labor occurrit vindemiarū et collectionis frugū / circa collecturas ſeminū. et pomorū et aliarū rerū que ad vſus monaſterii neceſſarie ſūt / In quibus oībus exercēdis. ſi neceſſariū fuerit oportet monachum eſſe impigrū. / Quia ſicut idem patꝛ aſſerit capitulo xlviii. regule. / Tunc veri monachi ſunt. ſi de labore manuū ſuarū viuunt / ſicut et patres noſtri et apoſtoli. et hoc fortaſſis ſanctus pater conſiderans. ne forte monachus velit eſſe deſidioſus aut ab opere agrorum excuſatus: dat potius licentiā vt eſtatis tempore in vigiliis nocturnis vna ſit lectiōe monachus contentus: ꝙ vt labor agrorū per deſidiā ſit aliquatenus neglectus. / Secunda ratio eſt breuitas noctiū. / Et hec aſſignatꝛ a ſancto patre in textu cū ſubdit propter breuitatem noctiū. maxime autē illis fiunt breues noctes in dormitorio / qui ī die labores exercent in agro. (Preterea conſiderandū eſt / ꝙ hec clauſula de vna lectione tantū dicēda / non ſic accipienda eſt ad litterā. vt tranſgreſſor regule conſtituatur. qui tres lectiones ī p̄fatis menſibus in codice legerit ī vigiliis nocturnis. / Unde ſi cōgregatio voluerit propꝛ maioem deuotionē deo exhibendam legere tres lectiones / maxime vbi monachi laboribꝰ manuū non exercentur / non dubiū quin ſalua intentione patris legere poſſit.

(Capitulum lxix. et eſt xi. regule qualiter dñicis diebus vigilie agantur.

Dominico die temperius ſurgatur ad vigilias / in q̇bus vigiliis teneatur menſura / id eſt modulatis vt ſupra diſpoſuimus ſex pſalmis et verſu: reſidentibus cunctis diſpoſite ⁊ per ordineꝫ in ſubſelliis / legantur in codice vt ſupradiximus quattuor lectiones cum reſponſoriis ſuis: vbi tantū in quarto reſponſorio dicatur a cantante Gloria.

Quā dū incipit/ mox oms.cū re
uerentia ſurgant/Poſt quas le⸗
ctiones ſequantur ex ordine alii
ſex pſalmi cuꝫ antiphonis: ſicut
āteriores et verſu/Poſt quos ite
rum legātur alie quattuor lectō
nes cuꝫ reſponſoriis ſuis.ordine
quo ſupra/Poſt quas iteꝝ dican
tur tria cātica de prophetis.q̄ in⸗
ſtituerit abbas/ que cantica cuꝫ
alleluya pſallantur/Dicto etiaꝫ
verſu.et benedicēte abbate/legā
tur alie quattuor lectiōes de no⸗
uo teſtamento.ordine quo ſupra
/Poſt quartū autē reſponſorium
incipiat abbas hymnū/Te deuꝫ
laudamꝰ/Quo ꝑdicto.legat ab⸗
bas lectōem de euāgelio.cū hono
re.⁊ tremore ſtantibꝰ oībꝰ/.qua ꝑ
lecta reſpondeāt oēs amē/Et ſub
ſequatur mox abbas hymnū Te
decet laus/ Et data benedictio⸗
ne.incipiāt matutinos/Qui or
do vigiliaruꝫ omi tpe tā eſtatis
ꝙ̄ hyemis.equaliter in die dn̄ico
teneatur/niſi forte qđ abſit tardi
us ſurgant.et aliquid de lectio⸗
nibus breuiādum eſt/ aut reſpō
ſoriis/Quod tamē omino cauea
tur ne proueniat/Quod ſi conti
gerit/digne inde ſatiſfaciat deo
in oratorio/per cuiꝰ euenerit ne⸗
glectum

POſtꝙ̄ priuatis diebus vtroqꝫ tēpo⸗
re ſcꝫ tam hyemali ꝙ̄ ⁊ eſtiuo ſanctꝰ
pater poſuit ordinē agendaꝝ vigilia
rum/ ne forte crederetur ꝙ idem modus per
omīa in dn̄icis diebus obſeruandus eſſet/ſub
iunxit hic rubricā de die dn̄ico/Dies eni dn̄i
cus primatuꝫ obtinet/et maior eſt inter alios
dies/quia in illa xp̄s fuit annunciatus et re⸗
ſurrexit/et in apoſtolos ſpiritū ſanctuꝫ miſit
et deus mundū/.i.celū et terrā in illo fecit/in
eodē quoqꝫ die vt dicitur diſſoluetur/Dicit
ergo ſanctus pater (Dn̄ico die temperiꝰ ſur
gatur ad vigilias)et vt quidā codices habēt
temporius vnū idemqꝫ ſignificat.i. maturiꝰ
altius.i.plus alta hora noctis.i. citius ſolito
ſurgant/in dn̄icis ꝙ̄ in quotidianis diebus:⁊
hoc tantū tempore eſtatis/Nam hyemis tp̄e
ſufficit ſatis ſurgere octaua hora ſecundum
diſpoſitōnem octaui capituli/niſi forte nocte
natalis dn̄ici.propter plixitatē officii in quo
iuxta conſiderationē ratiōis preuenire opor
tet/In eſtate vero non ſufficeret ſurgere pre⸗
fata hora/Et ſi queratur ꝙ̄to citius ſurgen⸗
dum eſt dominicis diebuſ in tempore eſtiuo⸗
/Reſpondit ꝙ tāto citius ſurgendū eſt/ꝙ poſ
ſit impleri quod in octauo capitulo dictū eſt/
videlicet ꝙ laudes incipiente luce poſſint in⸗
choari/quod plane non fieret ſi ita tarde ſur
geretur ſicut quando noctes ſunt grandes/
Sequitur(In quibus vigiliis teneatur men
ſura/id eſt modulatis vt ſupra diſpoſuimꝰ ſex
pſalmis et verſu.reſidentibus cunctis diſpo⸗
ſite ⁊ per ordinem in ſubſelliis legantur in co
dice vt ſupradiximus quattuor lectiones cuꝫ
reſponſoriis ſuis:vbi tantū in quarto reſpon
ſorio dicat a cantāte gloria.quam dū incipit
mox oēs cū reuerētia ſurgāt)inclinantes ſcꝫ
ſe profunde/quouſqꝫ cantor cōpleuerit/q mo
dus obſeruādus eſt quotiens dicit gloria pa⸗
tri/Eſt autē hic aduertendū.vt ita huius re
uerētie diſciplina obſeruetur ab omibus vni
formiter/vt omes ſimul ſurgāt/equaliter in⸗
clinent/ vt ne minus inclinando irreuerētia
notari poſſit/⁊ plus inclinando ſingularitas
vendicet ſibi locū/Eſt autē inclinandū ita ꝓ
funde ab vno quoqꝫ/vt manus ſuper genua
ponere poſſit/Sequitur (Poſt quas lectōes
ſequātur ex ordine alii ſex pſalmi cū antipho
nis ſicut anteriores et verſu. Poſt quos iteꝝ
legantur alie quattuor lectiones cū reſponſo
riis ſuis ordine quo ſupra/ poſt quas dicant
tria cātica de ꝓphetis que inſtituerit abbas)
id eſt ordinauerit competenda/ſecundum ꝙ

congruit officio quod agitur/aut ſolennitati
que celebratur (que cãtica cum allelupa pſal
lantur. Dicto etiã verſu et benedicẽte abba
bate legantur alie quattuor lectiones de no-
uo teſtamẽto ordine quo ſupra Poſt quartũ
autẽ reſponſoriũ incipiat abbas hymnũ. Te
deum laudamus/quo perdicto legat abbas
lectionem de euangelio cum honore et timo
re ſtantibus omnibus/qua perlecta reſpon-
deant omnes: Amen. Et ſubſequatur mox
abbas hymnum. Te decet laus. Et data be
neditione) id eſt oratione que poſt euange-
lium dici conſueuit (incipiant matutinos)

Circa hanc diſpoſitionẽ beatiſſimi patris
notandum ꝙ i primo nocturno ſex pſalmos
et quattuor lectiones cum totidem reſponſo
riis cantari inſtituit: et totidem in ſecundo:
per hoc vitam contemplatiuam innuens et
actiuam. Senarius enĩ pſalmorũ numerus
vitã deſignat actiuã/in qua ſex opera mie cõ
uenit exercere/ſi quis ad contemplatiue vite
perfectionẽ voluerit peruenire/que per quat
tuor lectiones figuratur. Quaternarius nu
merus quidẽ apud monachos quadratam et
euangelicam in ſanctis exprimit ſtabilitatẽ.
In tertio vero nocturno tria cantica cantari
inſtituit in laudẽ trinitatis/a qua nobis vi-
te perfectionẽ dari cuz caritate credimus et
ſperamus. Cantantur autẽ illa cantica cuz
allelupa/quod eſt canticũ celeſtis letitie:ut p
hoc totam trinitatem eſſe dignam celeſti lau
de oſtendatur: ad quã plene laudandam nõ
ſufficit vox hũana. Quattuor vero lectiões
de euangelio que ſequũtur/ſignificant ꝙ lau
datores dei per quattuor euangeliorũ doctri
nam debent eſſe quattuor virtutibus inſigni
ti. Quattuor etiã reſpõſoria laudantiũ ala-
critas deſignaret:ſed ne hoc bonũ agẽtes il-
lud ſibi aſcribant. ſed totum dei laudi attri-
buant/et ſe illius ſeruos eſſe oſtendant ſubiũ
gitur. Te deum laudamus. Poſtea legitur
euangelium quod ſignificat denariuz.i.vitã
eternam/que digne deũ laudantibus in fine
reddetur. Cum autẽ euangeliũ legitur ſan-
ctus pater iubet omẽs ſtare cũ honore et timo
re/vt ad prelium pro fide xp̄i ſeruanda prom
ptitudo et deuotio notetur. Unde Anaſtaſi9
de conſecra.di.prima ca. Apoſtolica.ita dicit/
Apoſtolica auctoritate mandamus/vt dũ ſã-
cta euangelia in eccleſia leguntur/vt ſacerdo
tes et ceteri omẽs non ſedentes/ſed venerabi
liter curui et in conſpectu euangelii ſtantes
dñica verba intente audiant et fideliter ado
rent. Poſt euangeliuz ſequitur Amen.i.fiat
nobis/qđ ex euãgelio credimus et ſperamus.
Hymn9 vo qui ſequit ſcz. Te decet laus.ꝛc.
gaudium quod ſancti poſt laborẽ habent/de
remuneratione denarii ſignificat. Sequitur
Qui ordo vigiliarũ omĩ tempore tam eſta
tis ꝙ hyemis equaliter ĩ die dñico teneatur
niſi forte qđ abſit tardi9 ſurgatur/aliquid de
lectionibus breuiandum eſt) Non quidẽ in
numero/quia ſemper duodecim dicende ſũt:
ſed in ꝙtitate/vt breuiores dicantur ꝙ debe-
rent (Aut reſpõſoriis) breuitas reſponſoriorum
non eſt accipienda in numero/vt dicant pau
ciora ꝙ duodecim/aut in ꝙtitate vt dicãtur
breuiora/ſed quo ad notam accipienda eſt vt
cantantur expediti9 nota breuiori. Sequit
(Quod tamẽ oĩno caueatur ne proueniat)
ſcz negligentia ſurgendi pro debito tempore
(quod ſi cõtigerit/digne inde ſatiſfaciat deo
in oratorio per cui9 venerit delictũ ſeu negle-
ctũ) bene dicit digne/eſt enĩ conſideranda ꝙ-
titas culpe ſiue negligentie/cauſa etiã propt
quam hoc acciderit/conditio etiã perſone q̃
peccauit:et tunc fiat digna ſatiſfactio.

Capitulũ lxx.et eſt xii.regule in quo et quo
modo matutinorũ ſolennitas agatur.

IN matutinis/dñico die in
primis dicatur ſexageſi-
mus ſextus pſalm9 ſine antipho
na indirectũ/poſt quem dicatur
quinquageſimus cum allelupa
Poſt quẽ dicatur centeſimus de-
cimus ſeptimus/et ſexageſimus
ſecundus/Inde benedictiones et
laudes.lectio vna de appocalipſi
ex corde/et reſpõſorium.ambroſi-
anũ.verſus. canticũ de euange-
lio.letania/et completum eſt.

POſtq̄ ſuperius ſanctus pater diſpo/
ſuit ordinē ſeruandū ī horis noctur
nis; Nunc dat ordinē tenendum in
horis ſequentibus / ⁊ inchoat a laudibus. que
vt in ſuperioribus dictū eſt matutini dicunt̄:
quia incipiente luce matutine aguntur. Di
cit ergo (In matutinis dn̄ico die dicat̄ ſexa/
geſimus ſextus pſalmus) ſcilꝫ deus miſereat̄
noſtri ſine ātiphona indirectū / Pſalmū iſtū
deus miſereatur noſtri / primo abſqꝫ antipho
na decātari inſtituit / Tum quia tenebris fa/
tiſcentibus diluculo. matutino laudes canūt̄
Et ideo dicitur / Illuminet vultū ſuū ſup nos
/ Tum ſecūdo quia hoc officiū ad dn̄i pertinet
reſurrectionē / per quā accepimus miaꝫ et be/
nedictionē. Sequitur (Poſt quē dicatur quī
quageſimus cum allelupa) pſalmus iſte licꝫ
ſit penitentialis iubetur dici cuꝫ allelupa / qꝛ
licet habeat lamentū / nichilominꝰ habet an/
nexum iubilū interioris conſcientie de remiſ
ſione peccati / Unde in eodem pſalmo ſequit̄
Auditui meo dabis gaudiuꝫ et letitiā. gloſa.
gaudiū de abſolutione peccati dicendo dimiſ
ſum eſt tibi peccatū tuū / et letitiā de eternis q̄
promittis michi. Sequitur (Poſt quē dicat̄
cēteſimus decimus ſeptimꝰ) videlꝫ. Confite
mini dn̄o / Qui eo q̄ꝫ de reſurrectione dn̄i loq
tur merito in die dn̄ica in qua dn̄i reſurrectio
cōmemoratur precipitur decantari (Et ſexa
geſimus ſecundus) videlꝫ deus deus meꝰ ad
te de luce vigilo / qui vt de ſe patet marie con
uenit hore matutinali (Inde benedictōnes)
id eſt canticū triū puerorū. Benedicite oīa
opera dn̄i dn̄o (Et laudes) id eſt p̄s. Lauda/
te dn̄m de celis (Lectio) id eſt capitulum (de
apoca. vna ex corde. ⁊ reſpōſoriū. ābroſianū)
id eſt hymnus. verſus (canticū de euāgelio)
id eſt canticū zacharie patris iohannis bapti
ſte / quod ſumptū eſt de euangelio beati luce.
Bn̄dictus dn̄s deus iſrael (letania) Quid
autē ſit letania in fine noni capituli regule
expoſitū eſt (Et cōpletū eſt) ſupple matutinū

Capitulū lxxi. et eſt xiii. regule qualiter in
priuatis diebus matutine agantur.

DIebus autem. priuatis ma
tutinorum ſolennitas ita
agatur / id eſt ſexageſimus ſextꝰ
pſalmꝰ dicatur ſine antiphona /
ſubſtrahēdo modice ſicut dn̄ica:
vt om̄s occurrant ad quiquage/
ſimū. qui cū antiphona dicatur.
/ Poſt quē alii duo pſalmi dican
tur ſecundū conſuetudinē / id eſt
ſecunda feria: quintus / et triceſi
mus quintus / Tertia feria: qua
drageſimus tertius / et quinqua
geſimꝰ ſextꝰ / Quarta feria. ſexa/
geſimus tertius. et ſexageſimus
quartꝰ / Quinta feria. octuageſi
mus ſeptimus: ⁊ octuageſimus
nonus / Sexta feria: ſeptuageſi/
mus quintus / et nonageſimus
primus / Sabbato autē: centeſi/
mꝰ quadrageſimus ſecundꝰ / ⁊ cā
ticū deuteronomii: quod diuida
tur in duas glorias / Nam ceteriſ
diebus canticuꝫ vnūquodqꝫ die
ſuo ex prophetis. ſicut pſallit ec/
cleſia romana dicatur. Poſt hec
ſequantur laudes. deinde lectio
vna apoſtoli memoriter recitan
da. reſponſoriū. ambroſianū. ver
ſus. canticū de euāgelio. letania:
et cōpletū eſt. Plane agenda ma
tutina vel veſpertina non tranſe
at aliquando / niſi in vltimo ordi
ne. Oratio dn̄ica oībus audien/
tibus dicatur a priore / ꝑpter ſcā/
dalorū ſpinas que oriri ſolent. vt
conuenti per ipſiꝰ orationis ſpō
ſionē qua dicūt / dimitte nobis de
bita noſtra. ſicut et nos dimitti/

mus debitoribus noſtris:purgēt
ſe ab huiuſmodi vicio. Ceteris
vero agendis vltima pars eius
orationis dicatur/vt ab omībus
reſpondeatur/Sed libera nos a
malo.

D Ato ordine quo in die dñico explende
ſunt laudes matutine:nunc ſubdit or⸗
dinem quo diebus priuatis agēde ſūt
Dicit ergo(Diebꝰ autē priuatis matutino
rum ſolennitas ita agatur/id eſt vt ſexageſi⸗
mus ſextus pſalmus dicatur ſine antiphona
ſubtrahendo modice)ſub id eſt minus alte ꝙ
ceteri pſalmi dicat̄ (ſicut dñica) Quare aūt
dixerit ſubtrahendo ſequitur cū dicit(vt oēs
occurrāt ad qnquageſimū)pſalmū/ſcʒ Mi⸗
ſerere mei deus(qui cū ātiphona dicatur) qꝛ
qui poſt gloriā iſtius pſalmi videlicet ſexage
ſimi ſexti.ſ. Deus miſereatur noſtri occurre⸗
rit/debet ſatiſfacere et vltimo ſtare in ſuo ordi
ne/ſicut ſuperiꝰ dicitur in quadrageſimo ter
tio capitulo regule(Poſt quē alii duo pſal⸗
mi dicantur ſecundū conſuetudinē .i. ſecūda
feria quintus et triceſimus quintus. Ter
tia feria quadrageſimus ſecundus/et quin⸗
quageſimus ſextus. Quarta feria ſexage
ſimꝰ tertius/et ſexageſimus quartꝰ. Quin
ta feria octuageſimus ſeptimus/et octuage⸗
ſimus nonus. Sexta feria ſeptuageſimus
quintus/et nonageſimus primus. Sabba
to aūt centeſimus quadrageſimus ſecundꝰ)
In quibus pſalmus ſi bene reſpiciātur repe⸗
rietur ꝙ in ſingulis ponitur hoc nomen ma⸗
ne vel ei equiualens/Unde pertinere ad ho⸗
ram matutinalē apertiſſime dinoſcuntur/⁊
ita non abſqʒ ratione matutinorū officio ſūt
deputati(Et canticū deuteronomii quod di
uidatur in duas glorias. Nam ceteris diebꝰ
canticū vnumqdqʒ/die ſuo ex prophetiſ ſicut
pſallit eccleſia romana dicatur/Poſt hec ſe⸗
quāt̄ laudes/deīde lectio vna apoſtoli memo
riter recitanda/reſponſoriū/ambroſianū.vſꝰ
canticū de euāgelio.letania: ⁊ completū eſt)
Sequitur.(Plane agēda matutina vel ve⸗
ſpertina)ſcʒ laus(nō tranſeat aliquādo ni⸗
ſi in vltimo ordine. oratio dñica omibus au
dientibus dicatur a priore propter ſcandalo⸗
rum ſpinas que oriri ſolent/et vt conuenti)
id eſt āmoniti(per ipſius orationis ſponſio⸗
nem qua dicūt. dimitte nobis debita noſtra
ſicut et nos dimittimus debitoribus noſtris
purgēt ſe ab huiuſmodi vicio(Ceteris vero)
ſcʒ laudibus(agendis/vltima pars eius ora
tionis dicatur/vt ab omībus reſpondeatur:
Sed libera nos a malo) Sanctus pater ſan
ctiſſime inſtituit in hoc loco/vt in vltima par
te matutinorū et veſperarū dicatur a priore
ſeu ab eo qui primū locū tenet illis horis ī ec⸗
cleſia dñica oratio/videlicet pater noſter alta
voce/et hoc propter ſcandalorū ſpinas.i.diſ⸗
ſenſiones/ac lites/aut iniurias ſeu contentio
nes que ſunt ſcandalorū cauſa et tanꝙ ſpine
mentē per iram et odium pungentes et la⸗
cerantes/vt conuenti id eſt āmoniti vel victi
vel ſuperati per ipſius oratiōis ſponſionē ac
conditionē/qua dicunt dimitte nobis debita
noſtra ſicut ⁊ nos dimittimus:purgent ſe ab
hoc vicio odii vel ire ſeu cuiuſcūqʒ alteriꝰ pa
ſſionis. In aliis aūt horis oratio dñica nō ita
alta voce dicatur. Sʒ cur tam varie? Reſpō
detur ꝙ veſperū eſt finis diei et principiū no
ctis. Matutinū vero econuerſo principiū di
ei et finis noctis/voluit precipue iſtis duabꝰ
horis dici alta voce orationē dñicā/vt illa fra
ter cōmonitus non tranſeat diē ac noctem ſi
ne reconciliatione fratris ſui. In aliis autē
horis non ſic dici precipitur/quia ſepe contin
git fratrē fratri iraſci/et quodam furoris im
petu cōmoueri/qui licet ſtatī aīʒ non cobibe⸗
at/expectandus tamen ad veniā ſufficere vi
ſum eſt ſancto patri ſi ſol nō occidat ſuper ira
cundiam eius.

Capitulū lxxii.et eſt xiiii.regule vbi quali
ter in nataliciis ſanctorū agantur vigilie/et
quibus de cauſis eccleſia celebrat feſta ſctōꝝ

I N ſanctoruʒ vero feſtiuita
tibus/vel omībus ſolenni
tatibꝰ ſicut diximꝰ dñico die agē
dū ita agatur/excepto ꝙ pſalmi
aut antiphone vel lectiones ad
ipſū diē ꝑtinētes dicātur/Modꝰ
autē ſupraſcriptus teneatur/

Poſtq̄ ſanctus pater Benedictus or/
dinē inſtituit agēdaꝝ vigiliarū diebꝰ
dn̄icis et ferialibus ſiue priuatis/ nūc
dat ordinem tenēdū in feſtiuitatibus ſancto
rum. Ubi in primis notandū venit ꝙ eccle
ſia multis de cauſis celebrat ſanctorū feſta/
Primo vt eis vicem rependamus/ quia
ipſi iam celebrant feſtuꝫ de nobis/ quoniam
gaudiū eſt in celo angelis dei et aīabus ſan/
ctis/ ſuper vno peccatore penientiā agente.
Secundo quia eos honorando rem noſtrā
agimus/ Nam eorū feſtiuitas noſtra eſt. Un̄
apoſtolus. Omia noſtra ſunt: nos autē xp̄i./
Caritas enī omia facit cōmunia. Tertio
vt habeamus eos interceſſores pro nobis/
Unde legitur tertii regū i./ ꝙ Berſabee que
interpretatur puteus ſacietatis.i. per quā ec
cleſia triumphans deſignatur: impetrauit fi
lio ſuo regnū. Quarto vt eos imitemur.
Cōmemorando enī eoꝝ vite cōuerſationem/
facilius ad eorū imitationem prouocamur.
Quinto propter augmentū noſtre ſecuri
tatis ad ſpei noſtre ſubleuationē/ Si enī ho/
mines mortales nobis ſimileſ potuerunt ita
ꝑ ſua merita ſublimari/ ita nos ſimiliter po/
terimus ſi eorum vite ſanctitatē imitari vo/
luerimus. Sexto propter honorem diuine
maieſtatis/ quia illos honorando deū hono/
ramus in eis/ et predicamus mirabilē qui ſā
ctos ſuos ita mirificauit. Septimo vt in/
tellecta ſanctoꝝ pulcritudine et mundicia/ cō
fundatur homo de peccatis et īmundiciis ſu
is/ ⁊ illorū imitatione diſcat terrena bona cō
temnere et amare celeſtia/ Merito ergo ſan
ctus pater dat ordinē qualiter in natalibus
ſanctorū vigilie agende ſint: dicens (In ſan/
ctorū vero feſtiuitatibus/ vel omibus ſolenni
tatibꝰ ſicut diximꝰ dn̄ico die agēdū: ita agat)
Aduertendū ꝙ dicit feſtiuitatibus et non oī/
bus/ et ꝙ dicit ſolennitatibus et addit omībꝰ/
vt intelligas ꝙ non de omibus feſtis ſancto/
rum que occurrunt ſed de precipuis ſiue ſolē
nibus loquatur/ Nam ſi de omibus ſanctis
que occurrunt ſolēniter celebrandū eſſet/ tan
ta eſt ſanctorū multitudo vt pene nichil ali/
ud faciendū eſſet/ Et ita nūq̄ de feria ageret/
Quod ergo dicit in ſanctoꝝ feſtiuitatibus ſup
plendū eſt quorūdā ſiue eorū de quibus ſtatu
tum eſt fieri duodecim lectiones/ Quod ve/
ro dicit omibus ſolennitatibus/ vel ad idem
referendū eſt cuꝫ precipue feſtiuitates dicant
ſolennitates/ vel ſolennitates referuntur ad
feſtiuitates xp̄i que omibus feſtiuitatibus p̄
feruntur/ que ſunt. Natiuitas. Circunciſio.
Apparitio. Preſētatio in templo. Cena dn̄i.
Paraſceue. Sabbatū ſanctū. Paſca. Aſcen
ſio et Penthoſte/ Feſtiuitates vero referun/
tur ad ſolennitates ſanctorū/ que maxime et
vniuerſaliter colūtur in eccleſia dei/ ſicut ſūt
feſta beate virginis. duodecim apoſtolorum
ſancti iohannis euangeliſte. ſancti iohannis
baptiſte. ſancti ſtephani. ſancti laurentii ⁊ ali
orū de quibus in capitulo Pronunciandum.
de conſecra. di. iii (Ita agatur) videlicet q̄tū
ad numerū pſalmorū/ lectionū reſponſorioꝝ
et canticorū/ Sequitur (Excepto ꝙ pſalmi
aut antiphone vel lectiones ad ipſū diem ꝑ/
tinentes dicātur)/ Et hoc rationabiliter quo
niam non iidē pſalmi aut antiphone ſiue le
ctiones congruunt omibus ſolennitatibus.
Obſeruata ergo hac conſonantia (Modus
autē ſupraſcriptus teneatur)

Capitulū lxxiii: et eſt xv. regule: vbi quibꝰ
temporibus dicatur allelupa.

A Sancto paſca vſq3 ad pen
thecoſten: ſine intermiſſi/
one dicatur allelupa/ tam in pſal
mis q̄ in reſponſoriis/ A penthe
coſte autē vſq3 ad caput quadra/
geſime omibus noctibus cū ſex
poſterioribus pſalmis tantū ad
nocturnos dicatur/ Omni vero
dn̄ica extra quadrageſimā/ can/
tica. matutina. prīa. tertia. ſexta
nonaq3 cū allelupa dicantur/ ve
ſpera vero cū antiphona/ reſpon
ſoria vero nūq̄ dicantur cuꝫ alle
lupa/ niſi a paſca vſq3 ad penthe
coſten.

Sanctus pater benedictus plene volēs
diſponere de diuinis officiis: docet in

hoc capitulo quibus tempoꝛibus canticū leti
tie videlicet allelupa in eccleſia dicendum ſit/
ne contingeret dici quando non expedit/aut
taceri quando dicenduz eſſet/ Dicit ergo(A
ſacto paſca vſqz ad pēthecoſten ſine intermiſ
ſione dicatur allelupa/tam ī pſalmis/ꝙ in re/
ſponſoꝛiis) Ubi notandū ꝙ allelupa eſt leti
tie canticum/et auditū ab angelis decantari
apoca.xix/. Habet autē varias expoſitiones.
Nam pꝛio vt habetur pſalmo cxii/. Allelupa
interpꝛtatur laudate pueri dn̄z/. Allelu.i.lau/
date.pa nomen domini./ Hieronymus ſic.
Alle.i.cantate.lu.i.laudem.pa.i.ad dn̄z/ Au
guſtinus ſic. Al.i.ſaluū.le.i.me.lu.i.fac.pa.i.
dn̄e./ Ambꝛoſius ſic. Alle.i.lux.lu.i.virtus.
pa.i.vita./ Gregoꝛius. Alle pater.lu.filius
pa.ſpiritus ſanctus/ Petrus manducator di
cit ſuper apoca/ Et auguſtinus in gloſa pſal/
terii ꝙ allelupa eſt verbū imperatiui modi ꝛ
ſonat/ Allelu.i.laudate.pa.i.vniuerſalē. vel
pa.i.inuiſibilē.ſcz deū:quaſi laus inuiſibilis
dei./ Decantari autē inſtituit ſanctus pater
hoc letitie canticū/a ſancto paſca vſqz ad pē/
thecoſten/ Tum pꝛio quia hoc tempꝰ ſignat
ſtatum eterne felicitatis quē poſt hāc vitā ex
pectamus/in quo ab omi laboꝛe quieſcentes
vacabimus dei laudibus/ Tum ſecūdo vt li/
bertatē quā nobis xp̄s reſurgēdo acquiſiuit
pꝛofiteremur/ Tum tertio quia hoc tempus
paſcale ſignat octauam reſurrectiōis/in qua
verū perfectum gaudiū et perpetuū erit/ Au
guſtinus ſuper iohanē ſermone xviii/ Poſt q̄
dragesimā paſca reſurrectionis celebramꝰ/ſi
gnantes reſurrectionē noſtram/ Et ideo per
quinquaginta dies celebratur/quia in quinq̄
genario merces denarii figurat/.et ideo tunc
nō vacabit niſi laudare deum/ideo per illos
dies allelupa dicimus/ Allelupa laus dei eſt ī
iſta moꝛtalitatis fragilitate/ Tū quarto me
rito hoc tempoꝛe paſcali frequentat allelupa/
quia hoc tempoꝛe xp̄s reſurgens ex moꝛtuis/
eterne beatitudinis ſpem nobis dedit et pꝛo/
miſſū./ Sine intermiſſione dicit cantanduz/
quia in omibus pſalmis.et omibus verſibus.
et in omibus antiphonis.ꝛ reſponſoꝛiis vult
dici allelupa./ Et hoc ideo quia hoc toto tem
poꝛe figurātur dies ſempiterne letitie in qui/
bus ſine intermiſſione in omibus letandum
erit./ Sequitur(A penthecoſte autē vſqz ad
tempus quadrageſime) id eſt vſqz ad ſeptua
geſimam in qua moꝛe antiquoꝝ erat pꝛinci
pium et caput ieiunii(omibus noctibus cuz
ſex poſterioꝛibus pſalmis tātū ad nocturnos
dicatur) Nota hic ꝙ in ſeptuageſima vſqz
ad paſca allelupa non dicitur./ Tum quia
hoc tempoꝛe recolitur et cōmemoꝛatur ſtatꝰ
miſerie in quē cecidit humanū genus ꝓpter
peccatū pꝛimoꝛū parentū/vnde merito can/
ticū letitie ſubticetur/. Unde officiū miſſe in
choamus. Circundederūt me gemitus moꝛ/
tis./ Secundo quia hoc tempoꝛe cōmemo/
ratur tempꝰ penitentie et perigrinationis ac
exilii a patria celeſti/ Quod quidem exiliū vi
te pꝛeſentis ſub reuolutione ſeptē dierū agit.
Unde leo papa/ Ideo hymnos ſcz Allelupa.
Gloꝛia in excelſis quos angeli cantauerunt
intermittimus in ſeptuageſima/quia pecca/
to veteris hoīs a conuētu angelice iubilatio
nis expulſi/i huiuſmodi miſere vite babilone
ſuper flumina eius ſedemus et flemus/dum
recoꝛdamur illiꝰ ſyon in qua deū decet hym/
nus/ A ſeptuageſima ergo quando ꝓthopla/
ſtus lapſus eſt recitare allelupa et gloꝛia in
excelſis in eccleſia vſqz ad paſca intermitti/
mus/vbi xp̄s reſurgens a moꝛtuis triſtitiam
noſtram vertit in gaudiū ꝛ allelupa reddidit
nobis.hec ille. Sequitur (Omni vero dn̄ica
extra quadrageſimā cātica.matutini.pꝛima
tertia.ſexta.nonaqz cum allelupa dicantur.
Veſpera vero cū antiphona canatur/ Reſpō
ſoꝛia vero nūq̄ dicantur cum allelupa:niſi a
paſca vſqz ad penthecoſten) Plana ſūt oīa.

Capitulū lxxiiii:et eſt xvi. regule:vbi qua
liter diuina opera per diem agantur. in quo
habetur quot et que dicantur hoꝛe canonice.

Ut ait pꝛopheta. Septies
in die laudē dixi tibi/ Qui
ſeptenarius ſacratus numerus
a nobis ſic implebitur/ſi matuti
ne/pꝛime/tertie/ſexte/none/ ve/
ſpere/completoꝛiiqz tempoꝛe no
ſtre ſeruitutis officia pſoluamꝰ/
qꝛ de his hoꝛis dicit ꝓpheta/ſepti
es in die laudē dixi tibi Nam de

nocturnis vigiliis idem ipſe propheta ait / Media nocte ſurgebā ad confitendum tibi. ¶Ergo hiis temporibus referamus laudes creatori noſtro / ſuper iudicia iuſtitie ſue / id eſt matutinis. prima tertia. ſexta. nona. veſpera. completorio / et nocte ſurgamus ad confitendum ei.

Aſſignato ordine officiorū in horis nocturnis / et laudibus matutinalibus tā diebꝰ priuatis ꝙ dñicis et feſtiuis / Et ordinato etiam quibus temporibus quibuſqз horis angelica laus ſcilз alleluya dicenda ſit / Nunc agens de horis diurnis ſubiungit numerū earū et nomīa / et inſtitutionis cauſā aſſignando / Satiſfaciendo ergo ſanctus pater rubrice ſcilз qualiter diuina opera per diē agenda ſint dicit ſic / vt ait propheta. Septies ī die laudem dixi tibi / qui ſeptenarius numerus a nobis ſic implebitur / ſi matutini prime tertie ſexte none veſpere completoriiqз tēpore noſtre ſeruitutis officia perſoluamus / q2 de hiis horis dicit. Septies in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis vigiliis idem ipſe propheta ait. Media nocte ſurgebam ad cōfitendum tibi / ¶Ubi notandum ꝙ cum corpus quod corrumpitur aggrauet animā / vt dicitur Sapientie ix. nequiuimus infirmitate noſtra prepediente in ſingulis horis duodecim diei iugiter diuinis inſiſtere laudibus / qm̄ neceſſe habet homo aliqñ neceſſariis corporis intendere / Et ideo inſtitutum eſt vt certis horis illis vacetur / Et vocantur iſte hore canonice / id eſt regulares / quia a ſanctis patribus regulariter obſeruate / ¶Sed aduertendū ꝙ hee hore ſcdm vſū antiquū ſunt octo / videlicet vigilie nocturne. matutini ſcз laudes et alie ſex hore diurne videlicet prima. tertia. ſexta. nona. veſpere et completorium / ſecundum quem vſum matutine prime ſiue vigilie dicuntur diuiſim a matutinis que dicūtur in pricipio aurore / Et ſic octies laudatur deus in die naturali ab eccleſia in nouo teſtamento / ſicut et octies laudatur in veteri ſicut habetur Neemie ix. hunc vſum orandi quo ad numerum horarum obſeruandum inſtituit beatus Benedictus / licet ſecundum alium modum diſtinctionis / In veteri enim teſtamento orabatur quater in nocte et quater in die: beatus vero Benedictus voluit ſemel in nocte / et ſepties in die. exemplo optimi oratoris dauid dicentis pſalmo cxviii / Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſcilicet confeſſione laudis / et hoc quo ad matutinas primas ſiue vigilias / Et iterum / Septies in die laudem dixi tibi / et hoc quo ad alias ſeptē horas / quarum prima eſt laus matutina dicenda in aurora / Alie ſex ſunt prima tertia ſexta nona veſpere et completorium / Et hic modus approbatus eſt per concilium agatenſe / vt patet extra de celebratione miſſarum in capitulo. Preſbyter / Cuiꝰ capituli verba ſūt que in hoc loco ſanctus Benedictꝰ ponit. ab illo loco vbi dicit / vt ait propheta ſepties in die. &c. / ſecundum autem vſum cōmunem ambe matutine iam ſimul dicuntur et computantur ꝑ vna hora / cum etiam per vnā orationem terminentur / ſecundum quem modum omnes hore canonice reducuntur ad numerum ſeptenarium qui eſt numerus ſacratus / Et ſic illud dauiticum. ſepties in die laudem dixi tibi: intelligitur de die naturali / et vna laus fit in nocte artificiali / Et alie ſex in die noctis eiuſdem / ſcilз prima. tertia. ſexta nona. nona que eſt veſpera et duodecima que eſt completorium. / Sequitur (Ergo hiis temporibꝰ referamꝰ laudes creatori nr̄o ſup iudicia iuſtitie ſue) id eſt cōfitendo et laudādo oīa opera ſua iuſta eſſe (id eſt matutinis. prima. tertia. ſexta nona. veſpera completorio / et nocte ſurgamus ad confitendum ei) ¶Ubi notandū ꝙ potius iſte hore ad laudandum et confitendum domīo ſunt inſtitute tribus de cauſis / ¶Primo quia iſtis horis ſancti legūtur orationibus et laudibꝰ diuinis ſpālius vacaſſe / Unde dauid / Media nocte ſurgebam ad cōfitendū tibi / ecce vna hora / Et iterum. Ueſpere et mane et meridie narrabo et annunciabo / ecce alie tres / ſcilicet veſpera prima et ſexta / Tertia vero hora orabant apoſtoli cū receperunt ſpiritum ſanctum. Actuum ſcdo. Petrus vero et iohannes aſcendebant in tēplum vt orarent ad horam oratiōis nonam. vt dicitur actuū tertio ¶Circa duodecimam

vero horam que dicitur completorium dicit xp̄s oraſſe / cum poſt cenam fudit orationem ad patrem ſicut habetur io. xvii. ¶ Secunda cauſa eſt quia hore iſte ſunt inſignite quibuſdam operibus inſignibus ad noſtram pertinentibus redemptionē / ¶ Nocte enī natus eſt nobis ſaluator. / Circa horā primam reſurrexit / circa tertiam ſpiritum ſanctum dedit / circa ſextam aſcendit / circa nonā mortuus eſt in cruce / circa nonam / id eſt veſpere corpus ſuū et ſanguinē diſcipulis in ſacramēto diſtribuit in cena / circa duodecimam ſepultus eſt / Iuſte ergo iſte deputate ſūt laudibus diuinis et orationibus pluſꝗ̄ alie in quibus nō legitur aliquid factū huiuſmodi cōtigiſſe. ¶ Tertia ratio quia tales hore diuinis operariis legūtur deputate / vt habetur Math. xx. / vbi legit patrē familias miſiſſe operarios primo mane qđ eſt pria / ſimilit tertia / ſimilit ſexta. ſimiliter nona / et nona que eſt veſpera / et ſero qđ eſt duodecima hora ſiue completoriū ad mercedem vocaſſe / Cum ergo diuinū officium dicatur opus dei / iuſte hore iſte competunt diuino officio / Quod autem additur ſupra ſex horas diei opus diuinum in nocte non eſt inconueniens / quia opus contēplatiue vite nō ſoluz diei ſed etiam nocti competit / Unde iacob dicitur nocte luctatus fuiſſe cum angelo geñ. xxxi / qđ exponēs gregorius dicit luctam huiuſmodi contemplationem. ¶ Item notādum ꝙ iſte cauſe deputādi huiuſmodi horas diuinis laudibus / ſunt etiaz cauſe inſtantius et libentius orandi in eis / Illis profecto libētius orandum eſt horis / quibus ſancti oraſſe dicuntur / horis preuigilatis / horis operibus redemptionis inſignitis / vt eorū ſimus participes horis diuinis operariis attributis /

¶ Ultimo reſtat ſoluenda quedam obiectio / videtur illud quod dicit / media nocte ſurgebam ꝛc. contradicere ei quod dictum eſt in capitulo octauo / ꝙ hyemis tempore ſurgendū eſt ad vigilias octaua hora / vt modice amplius de media nocte pauſetur / ¶ Reſpōdetur ꝙ medium inter aliqua dicitur duobus modis / ¶ Aut per equalem diſtantiam terminorū / aut interpoſitionem inter terminos / Medietas noctis in dicto prophete dicitur medietas ꝑ interpoſitionem inter partes extremas noctis / ſecūdū quam medii rationem. cum octaua hora ſurgitur: media nocte ſurgitur /

¶ Capitulum lxxv. et eſt xvii. regule: quot pſalmi per eaſdem horas canendi ſunt.

Iam de nocturnis vel matutinis digeſſimus ordinē pſalmodie / nunc de ſequentibus horis videamus / ¶ Prima hora dicantur pſalmi tres ſingillatim: et non ſub vna gloria / hymnus vero eiuſdem hore. poſt verſum Deus in adiutorium meum intende. domine ad adiuuandum me feſtina / anteꝗ̄ pſalmi incipiantur / Poſt expletionem trium pſalmorum. recitetur lectio vna verſus: et kyri elexſon: et miſſe ſint / ¶ Tertia vero ſexta. et nona itē eodem ordine celebratur. oratio / id eſt verſus. hymni earumdem horarū. terni pſalmi. lectio. verſus. kyri eleyſon: et miſſe ſint ¶ Si maior congregatio fuerit cū antiphonis / Si vero minor in directum pſallantur / ¶ Veſpertina autem ſinaxis quattuor pſalmis cum antiphonis terminet / poſt quos pſalmos lectio recitāda eſt / inde reſpōſoriū / ambroſianum. verſus. canticum de euangelio. letania. et oratio dominica et fiant miſſe / ¶ Completorium autem trium pſalmorum dictione terminet / Qui pſalmi directanei ſine ātiphona dicēdi ſūt /

Poſt quos hymnus eiuſdē hore/ lectio vna. verſus. kyri eleyſon. benedictio: et miſſe fiant/

Iſtum ordinem obſeruauit ſanctus pater Benedictus in eo ꝙ ſuperius diſtinxerat tempora quibus officia diuina agenda ſunt/ Et nunc ſubiungit quāti pſalmi per eaſdē horas canendi ſunt/ dicēs (Quia de nocturnis vel matutinis digeſſimus ordinē pſalmodie: nunc de ſequentibus horis videamus. / Prima hora diei dicatur pſalmi tres ſingillatim et nō ſub vna gloria) ſʒ ſupple ſub triplici vt trinitas ĩ noſtris operibus glorificetur (Hymnus eiuſdem hore. poſt verſū Deus in adiutorium anteꝙ pſalmi incipiatur/ Poſt expletionē vero triū pſalmorū reciteturlectio vna) que apud alios capitula noiatur (verſus et kyri eleiſon ⁊ miſſe ſint) id eſt dicantur oratiōes que miſſe dicūtur hic a ſancto patre/ eo ꝙ in illis ad deū expreſſe preces mittamus: dicentes. Oremus. Oīpotens ſempiterne deus. vel Deus qui/ vel huiuſmodi / (Tertia vero ſexta et nona eodem ordine celebretur. oratio/ id eſt verſus hymni earūdem horaruʒ. terni pſalmi. lectio et verſus et kyri eleyſon et miſſe ſint / Si maior congregatio fuerit cum antiphonis dicatur: ſi vero minor indirectū pſallantur) Congregatio regularis dicitur congregatio duodecim monachoruʒ iuxta numerum duodeci apoſtolorū principaliū diſcipulorū xp̄i/ Maior congregatio dicitur ab aliquibus a triginta et ſupra/ Minor vero congregatio ſi min⁹ a xxx. fuerint fratres deſcendendo vſqʒ ad duodecim/ Nam minus a duodecim non videt congregatio regularis / Alii volunt dicere ꝙ ſi plures ſint ꝙ̄ duodecim monachi/ id eſt xiii vel xiiii. aut vltra maior congregatio dicēda ſit/ ſed primū magis nobis placet. Eſt tñ aduertendū/ ꝙ hoc quod hic dicitur nō eſt accipiendū preceptiue/ ita ꝙ regule trāſgreſſor habendus ſit conuentus minoris congregationis qui cum antiphonis/ id eſt modulādo officium diceret/ ſed accipiendum eſt per modum indulgentie/ Concedit eni minori congregationi propter paucitatē monachorum ne nimio labore fatigentur/ quod indirectū/ id eſt ſine modulatione officiū dicat ſi voluerit. Sequitur (Veſpertina autē ſinaxis) id ē ſolennitas vel curſus veſperarū (q̄ttuor pſalmis cum antiphonis terminetur. Poſt quoſ pſalmos lectio recitanda eſt. Inde reſponſorium ambroſianū. verſus. canticū de euangelio) ſcʒ Magnificat anima mea dñm (letania) id eſt kyri eleyſon (et oratio dñica. Et fiant miſſe) id eſt orationes (Completoriū autem trium pſalmoruʒ dictione terminetur q pſalmi directanei ſine ātiphonis dicendi ſūt Poſt quos hymnus eiuſdeʒ hore. lectio vna. verſus. kyri eleyſon. benedictio/ et miſſe fiāt. Plana ſunt omnia.

Capitluum lxxvi. et eſt xviii. regule: quo ordine ipſi pſalmi dicendi ſunt: vbi dicitur quare eccleſia vtitur pſalterio in officio eccleſiaſtico pluſꝙ aliis ſcripturis.

t In primis ſemper diurnis horis dicatur verſus. De⁹ in adiutorium meum intende: et gloria/ inde hymnus vniuſcuiuſqʒ hore / Deinde prima hora dominica dicenda quattuor capitula pſalmi centeſimi octaui decimi dicantur/ Reliquis vero horis/ id eſt tertia. ſexta. nona terna capitula ſupraſcripti pſalmi centeſimi octaui decimi dicantur/ Ad primam autem ſecunde ferie. dicantur tres pſalmi/ id eſt primus ſecundus et ſextus / Et ita per ſingulos dies ad primaʒ vſqʒ ad dominicam dicantur ꝑ ordinē terni pſalmi vſqʒ ad nonū decimū pſalmū/ Ita ſane vt nonus pſalmus ⁊ ſeptimus decimus diuidatur in binas glorias/

Et ſic fiat vt ad vigilias domi-
ca ſemper a viceſimo incipiatur.
Ad tertiam vero ſextā et nonam
ſecunde ferie nouē capitula que
reſidua ſūt de cēteſio xviii pſal-
mo ipa tna p eaſdē horas dicāt.
Expenſo igitur pſalmo centeſi-
mo octauo decimo duobus die-
bus / id eſt dn̄ica ꝛ ſecunda feria:
tertia feria iam ad tertiam ſextā
vel nonam pſallantur terni pſal
mi / a centeſimo nono decimo vſ
qꝫ ad centeſimū viceſimū ſepti-
mū.i. pſalmi nouē. Quiqꝫ pſal-
mi ſemper vſqꝫ ad dn̄icā per eaſ-
dem horas itidē repetātur. Hym
norū nichilominꝰ lectionū vel v
ſuū diſpōe vniformi cūctis diebꝰ
ſeruata. Et ita ſcilꝫ vt ſp dn̄ica a
cēteſimo octauo decio incipiat.
Veſpera aūt quotidie quattuor
pſalmoꝝ modulatōe canat. Qui
pſalmi icipiāt a cēteſimo nono
vſqꝫ ad cēteſimū quadrageſimū
ſeptimū / excepti hiis q̄ i diuerſis
horis ex eis ſeqſtrāt.i.a cēteſimo
ſeptio decio vſqꝫ ad cēteſimū vi-
ceſimū ſeptimū / ꝛ cēteſimo tceſi
mo tertio: ꝛ cēteſio quadrageſio
ſcdo. Reliq̄ oēs i veſpa dicēdi ſūt
Et qꝛ minꝰ veniūt tres pſalmi:
ideo diuidēdi ſūt q̄ i nūero ſupra
ſcripto fortiores iueniūt.i. cēteſi
mꝰ triceſimꝰ octauꝰ / ꝛ centeſimꝰ
quadrageſimꝰ tertiꝰ: et cēteſimꝰ
quadrageſimꝰ qrtꝰ. Centeſimꝰ
vo ſextꝰ decimꝰ qꝛ puus eſt / cum
cēteſimo quīto decimo coniūga
tur. Digeſto ergo ordie pſalmo-
rum veſpertinoꝝ. Reliqua / id eſt
lectiones reſponſoria. hymni ver
ſus vel cantica: ſicut ſupra taxa-
uimus impleantur. Ad comple-
torium vero. iidem pſalmi repe
tantur quotidie / id eſt quartus ꝛ
nonageſimus. et centeſimus tri
ceſimus tertius. Diſpoſito ordi
ne pſalmodie diurne. reliqui om
nes pſalmi qui ſuperſunt equa-
liter diuidantur in ſeptem no-
ctium vigiliis / partiendo ſcilicꝫ
qui inter eos ꝓlixiores ſunt pſal
mi: et duodecim per vnamquā-
qꝫ conſtituantur noctem. Hoc p
cipue cōmonentes. vt ſi cui forte
hec diſtributio pſalmorū diſpli-
cuerit / ordinet ſi melius aliter iu
dicauerit. dum omnibus modis
id attendatur. vt omī hebdoma
da pſalterium ex integro nume
ro centum quinquaginta pſal-
morum pſallatur. Et dominico
die ſemper a capite repetatur ad
vigilias / quia minus iners deuo
tionis ſue ſeruiciū oſtendūt mo
nachi / qui minꝰ pſalterio cū cāti
cis ꝯſuetudinariis p ſeptimane
circulū pſallūt / dū legamꝰ ſctōs

patres noſtros vno die ſtrennue impleuiſſe/ qđ nos tepidi vtinaꝫ ſeptimana integra perſoluam9

Oſtꝙ ſãctus pater Benedictus de
numero pſalmorū egit. iam de ipſo-
rum ordine diſponit dicens. In pri-
mis ſemꝑ diurnis horis dicatur verſus. De
us in adiutorium meum intende: domīe ad
adiuuandū me feſtina. Et gloria/ Inde hym
nus vniuſcuiuſqꝫ hore. Deinde prima hora
domica dicēda quattuor capitula pſalmi cē
teſimi octaui decimi dicãtur/ Reliquis vero
horis. i. tertia/ ſexta vel nona: terna capitula
ſupra ſcripti pſalmi centeſimi octaui decimi
dicãtur/ Ad primã autem ſecunde ferie dicã-
tur tres pſalmi/ id eſt primus ſecundus et ſex
tus. Et ita per ſingulos dies ad primã vſqꝫ
ad dñicam dicantur per ordinem terni pſal-
mi vſqꝫ ad nonūdecimū pſalmū/ Ita ſane vt
nonus pſalmus et ſextus decimus partian-
tur in binas glorias/ Et ſic fiat: vt ad vigili-
as dñica ſꝑ a viceſimo incipiat. Ad tertiã ve-
ro ſextam et nonam ſecunde ferie nouē capi-
tula que reſidua ſunt de centeſimo octauode
cimo pſalmo/ ipſa terna per eaſdem horas di
cantur. Expēſo ergo pſalmo centeſimo octa
uo decimo duobus diebus/ id eſt dñica et ſe-
cunda feria/ Tertia vero feria iam ad tertiã
ſextam vel nonam pſallantur terni pſalmi/ a
centeſimo nonodecimo vſqꝫ ad centeſimum
viceſimum ſeptimū/ id eſt pſalmi nouē/ Qui
pſalmi ſemper vſqꝫ ad dñicam per eaſdē ho-
ras itidem repetantur/ Hymnoꝝ nichilomi
nus lectionuꝫ vel verſuū diſpoſitione vnifor
mi cunctis diebus ſeruata/ Et ita ſcilꝫ dñica
ſemper a centeſimo octauo decimo incipiat.
Veſpera autem quotidie quattuor pſalmoꝝ
modulatione canatur/ Qui pſalmi incipian
tur a centeſimo nono vſqꝫ ad centeſimū qua
drageſimum ſeptimum/ exceptis hiis qui di-
uerſis horis ex eis ſequeſtrantur/ id eſt a cen-
teſimo ſeptimo decimo vſqꝫ ad centeſimū vi
ceſimum ſeptimū/ et centeſimo triceſimo ter
tio, et centeſimo quadrageſimo ſecundo: reli
qui om̄es in veſpera dicēdi ſunt. Et quia mi
nus tres pſalmi veniunt/ ideo diuidendi ſūt
qui ex numero ſupraſcripto fortiores inueni-
untur/ id eſt centeſimus triceſimus octauus
Et centeſimus quadrageſimus tertius/ et cē
teſimus quadrageſimus quart9/ Centeſim9
vero ſextus decimus quia paruus eſt cū cen-
teſimo quinto decimo coniungatur. Di-
geſto ergo ordine pſalmodie veſpertinorum:
reliqua/ id eſt lectiones reſpōſoria hymni ver
ſus vel cantica ſicut ſupra taxauimus imple
antur. Ad completoriū vero quotidie iidem
pſalmi repetantur/ id eſt quartus et nonage
ſimus/ et cēteſimus triceſimus tertius. Di
ſpoſito ordine pſalmodie diurne: reliqui om-
nes pſalmi qui ſuperſunt equaliter diuidan-
tur in ſeptem noctium vigiliis: partiendo ſcꝫ
qui inter eos prolixiores ſunt pſalmi/ et duo-
decim per vnamquãqꝫ conſtituantur noctē.
Hoc precipue cõmonentes vt ſi cui forte hec
diſtributio pſalmorum diſplicuerit: ordinet ſi
melius aliter iudicauerit. Hec vltima ver-
ba ſiue cauſa humilitatis ſiue conceſſionis ſã
ctus pater Benedictus dixerit: tutius eſt ſer
uare ordinem datum per eum/ Nullus pla-
ne abbas vel monachus illam ſibi preſumpti
onem debet aſſumere/ vt aliter diſponat ordi
nem pſalmodie ꝙ ipſius ſancti viri diſcretio
nis ſtudio et laboribus extitit ordinatū/ Se
quitur (Dummodo omibus modis id attē-
datur vt omni hebdomada pſalterium ex in
tegro numero cētum quinquaginta pſalmo
rum pſallatur/ Et dominico die ſemper a ca
pite repetatur ad vigilias/ quia minus iners
deuotionis ſue ſeruicium oſtendūt monachi/
qui minus pſalterio cum canticis conſuetu-
dinariis per ſeptimane circulū pſallunt/ Dū
legamus ſanctos patres noſtros vno die hoc
ſtrenue impleuiſſe/ quod nos tepidi vtinã ſep
timana intregra perſoluamus) Hec omnia
planiſſima ſunt quare non eſt opus vt aliqđ
aliud addamus. Uerum eſt circa hoc notã
dum ꝙ eccleſia nulla ſcriptura tãtum vtitur
in officiis diuinis ſicut pſalmis/ quod et bea-
tus Beneditus obſeruauit. Et hoc propter
multas rationes oſtenditur iuſtum et ratio-
nabile. Primo quia canticum pſalmoruꝫ
confortat penitentes/ Conuenientes enim
ad officium diuinum/ attendentes dauid tm̄
peccatorem per penitentiam ad ſtatum pro-
phetie perueniſſe/ ꝙ vbiqꝫ terrarum eius pro
phetia prefertur aliis in diuinis laudibus/ ex
hoc plurimum in domino confortantur/ con
fidentes de eius clementia ſi voluerint peni-

tere. Secundo quia nulla ſcriptura eſt deo
ita ſpecialis. In quolibet enim verſu fere lo
quitur de deo. Et in multis. precipue in illis
que magiſ frequentantur in horis diuinis cū
deo quaſi ante oculos conſtituto loquitur/ qđ
valde mentē eleuat ad ſupna. Item tertio
hec ſcriptura/ innumerabiles habet ſalutares
effectus. De quibus auctoritas que dicitur
eſſe Auguſtini ita habet/ Canticū pſalmorū
effugat demones/ efficit ſāctitatem/ refectio
mētis eſt/ ſicut ſol illuminat/ ſicut oleū deflu
it/ voluntatē illicitā extinguit/ iracūdiā fran
git/ omia penetrat/ oīa iplet/ hoīez deificat/
ſenſū aperit/ deſideriuz regni celeſtis tribuit/
ignē ſpūalē in corde ſuccēdit/ radices oīz ma
lorū expellit/ cōſolatio doloris eſt/ notitia ve-
ri luminis eſt. tediū animi detrahit. qui can-
ticū diligit pſalmorū aſſiduū non poteſt face
re pctm̄. Talia multa inferunt ī eadē aucto
ritate. Quarto. iſta ſcriptura cōmunior eſt
aliis/ Oīa eī fere q̄ hic dicunt. referunt ad ſta
tū iuſti vel īpii generalē/ in quoruz altero eſt
quilibet. Quīto hec ſcriptura eſt q̄ plene cō
tinet illa q̄ ſūt neceſſaria ad hoīs inſtructiōez/
Vñ in glo. in phemio pſalterii/ Conſūmatō
eſt totius theologice pagine/ hic eī deſcribun
tur premia bonorū. ſupplicia malorꝫ. rudimē
ta inſipientiū/ progreſſus proficientium/ vi-
ta actiuorū. ſpeculatio cōtemplatiuorū/ Hic
docetur quid pctm̄ auferat/ quid penitentia
reſtituat/ quid penitens peccatoruz conſcius
dicat/ quid per penitentiā aſſequatur. Sex
to. hec ſcriptura alias excellit in claritate ma
xime prophetie/ ſicut dicitur in gloſa pſalte-
rii. ſupradicta. Alii enī auctores enigmatice
loquuntur/ iſte autē propheta apertius. et ſi-
ne figuris pro magna parte. Septimo qr
nichil eſt in pſalmis/ quod nō ſit vel dei laus/
vel oratio. que duo maxime competūt officio
diuino. Octauo quia pſalmi ſic ſunt com
poſiti/ ꝙ magis competunt iubilationi voca
li/ quam requirit officium diuinū ꝙ̄ alie ſcrip
ture propter diſtinctionē verſuū/ Unde et da
uid cantabat eos corā dño. Et ſicut dicit yſi-
dorus in libro ethimolo: ideo dictū eſt pſalte
rium/ quod vno propheta canente ad pſalte-
rium/ chorus conſona voce reſpondebat.

Capitulum lxxvii: et eſt xix. regule de diſci
plina pſallendi: vbi de reuerentia ſeruanda
in pſallendo/ in qua primo cōſiſtit diſciplina
pſallendi.

**Ubiqz credim⁹ diuinā eſſe
preſentiā/ et oculos dñi in
oī loco ſpeculari bonos ⁊ malos
/ maxime tamen hoc ſine aliqua
dubitatiōe credam⁹/ cū ad opus
diuinū aſſiſtimus/ Ideo ſemper
memores ſim⁹ quod ait prophe-
ta. Seruite dño ī timore/ Et ite-
rum. Pſallite ſapiēter/ Et In cō
ſpectu āgelorū pſallā tibi. Ergo
conſideremus qualiter oporteat
nos in conſpectu diuinitatis ⁊ ā
gelorū eſſe/ Et ſic ſtemus ad pſal
lendū vt mens noſtra concordet
voci noſtre.**

Sanctus pater Benedictus poſtꝙ̄ di-
ſtinxit numerum ⁊ ordinē pſalmorū
Jam aptiſſime ſubiungit in hoc capi
tulo de diſciplina ſiue doctrina pſallēdi/ Pri
mo premittit cauſam propter quā erudita et
diſciplinata laude pſallendū ſit omīpotenti
deo/ videlicet preſentiā indeficientem maie-
ſtatis diuine dicēs (Ubiqz credimus diuinā
eſſe preſentiam) Jeremie xxii. Celum ⁊ terrā
ego impleo. Ut autem dicit ſcđs philoſoph⁹
Deus eſt lux indeficiens/ manus omīa con-
tinens/ oculus inſopitus/ ſpiritus vbiqz tot⁹
/ cui peruiū eſt omē ſolidū/ cui obſcura clarēt.
/ occulta patent/ cui muta reſpondent/ cui ſilē
tium loquitur et mens ſine voce confitetur.
(Et oculos dñi in omī loco ſpeculari bonos
et malos) puer. xv (Et maxie tñ hoc ſine ali
q̄ dubitatione credam⁹ cū ad opus diuinū aſ
ſiſtimus) quia vt ait bernardus licet ſemper
a dño videamur in oratione/ tamen etiā pre
ſentamur et oſtendim⁹ nos/ quaſi facie ad fa
ciem cum deo loquētes. Hinc dicit dñs ſalo-
moni tertii regū ix/ Sanctificaui domū hanc

quã edificaſti vt ponerem nomen meũ ibi in
ſempiternũ/et erunt oculi mei et coꝛ meũ ibi
cunctis diebus. Sequitur (Ideo).i.attento
ꝙ oculi diuine maieſtatis ſemper nos contē
plantur (ſemper memores ſimus/adimplen-
plentes/quod ait ꝓpheta) p̄s.ii (Seruite do
mino in timoꝛe) glo.i.diligenter (Et iterũ)
ſcȝ qđ ait idē ꝓpheta p̄s.xlvi (Pſallite ſapi
enter) glo.i.intelligenter (Et illud) ſcȝ ſup-
ple memoꝛemur quod dicit idē ꝓpheta/p̄s.
xxxvii (In conſpectu angeloꝛũ pſallã tibi (Er
go conſideremus qualiter) id eſt ꝙ decenter.
ꝙ honeſte ꝙ diſciplinate (oporteat nos in cõ
ſpectu diuinitatis et angeloꝛũ eius eſſe/et ſic
ſtemus ad pſallendum vt mens noſtra cõcor
det voci noſtre) ¶Pro pleniori eruditione di
ſcipuli notandũ/ꝙ diſciplina pſallendi ſecun
dum ꝙ pater ſanctus Benedictus innuit/et
ex dictis auctoꝛitatibus ꝑ eũ colligi poteſt/cõ
ſiſtit in tribus que ſunt ſtatus reuerentia/at-
tentionis vigilantia/cantus diſciplina/Per
tinet autē ad diſciplinã pſallendi ſtatus reue
rentia/q̄ deſignat̃ per primã auctoꝛitatē in-
ductã a ſancto patꝛe ex p̄s.ii. Seruite dño in
timoꝛe/Timoꝛ enĩ reuerentiam parit/plane
rationabiliter frater debet habere reuerẽtiã
pſallẽdo in eccleſia./Primo qꝛ locus in quo
ſtat locus ſanctus eſt./Scđo qꝛ altaria cru
ces imagines reliquie ꝛ alia huiuſmodi int̃ q̄
ſtat magne ſũt dignitatis./Tertio qꝛ multi
tudo fratrũ qui etiam honoꝛandi ſunt aſtat.
/Quarto qꝛ angeli in quoꝛũ conſpectu pſal
lit reſpiciũt./Bernardꝰ ſup canti./Attendite
ãgelos cũ ſtatis ad oꝛandũ et pſallendũ/ꝛ ſta
te cũ reuerentia et diſciplina./Quinto qꝛ il
le cui aſtat diſcipulus pſallendo eſt ſũma ma
ieſtas./Conſideret ergo diſcipulus ſãctitatē
loci in quo ſtat/dignitatē rex̃ inter quas ſtat/
conuentũ fratrũ cũ quibꝰ ſtat/angeloꝛũ pꝛeſẽ
tiã coꝛã quibꝰ ſtat/ſũme maieſtatis excellẽti
am cui aſtat/et ſtet diſciplinate et reuerenter
/Caueat aũt ne in choꝛo cũ ad pſallendũ ſtat/
ſit de eoꝛũ nũero de qbꝰ dicit Hugo de ſãcto
victoꝛe/Sunt mẽte vagi/attoniti oculis/ha
bitu diſſoluti/plana parietũ ꝑſpicientes plu-
ſtrant/aliud cantãt/aliud cogitãt/In choꝛo
ſunt coꝛpoꝛe/ſed in foꝛo ſunt mẽte/Studeat
ergo diſcipulꝰ vt in choꝛo nõ ſit incõpoſitꝰ ha
bitu/non vagꝰ oculis/nõ moleſtꝰ aut faſtidi
oſus aliis/non coꝛpoꝛe mobilis ſed quietꝰ/vt
ſtabilitatē mentis ſtabilitate coꝛpoꝛis oſten-
dat/nõ leuitatē diſſolutõnis cuiuſcũqȝ in ali
quo/ſed maturitatē et grauitatē in oĩbꝰ pꝛe
ferat/Ait enĩ ꝓpheta. In populo graui lau-
dabo te/Ciprianꝰ libꝛo de oꝛatiõe dñica/Sit
igit̃ orãtibꝰ ſermo cũ diſciplina/quietē conti
nens ꝛ pudoꝛē/placendũ eſt diuinis oculis ꝛ
habitu coꝛpoꝛis et motu vocis.

¶Capitulũ lxxviii. de coꝛdis attentione ha benda: in qua ſecundario conſiſtit diſciplina pſallendi.

DEinde ſecundũ quod pertinet ad diſci
plinã pſallẽdi eſt coꝛdis attentio/ſiue
attẽtionis vigilantia/que deſignatur
in ſecunda auctoꝛitate inducta a ſãcto patre
de p̄s.xlvi/Pſalite ſapienter.glo. Nemo ſa-
pienter facit quod non intelligit/De quo di
cit apoſtolus ad ephe.v. Pſallentes in coꝛdi
bus veſtris dño/Sic et ipſe apoſtolꝰ faciebat
qui dicit pꝛĩe coꝛin.xiiii. Pſallã ſpũ reuoluẽs
ſcȝ in ſpũ qđ pſallo/pſallã et mente ſcȝ nichil
aliud tunc in mente reuoluens. Et ad hoc in
uitat beatus petrus dicens. Uigilate in oꝛa-
tionibꝰ/glo.ne animꝰ cogitet aliud/pꝛeter id
ſolũ quod pꝛecat̃/Et auguſtinus in regula.
/Pſalmis et hymnis cũ oratis deũ/hoc verſe
tur in coꝛde qđ ꝓfert̃ in oꝛe/Pro intelligẽtia
¶pleniori huiꝰ partis eſt notandũ ꝙ cũ coꝛ eua
gationē patit̃ in oꝛationibꝰ/aliquando acci-
dit ex infirmitate hũana/aliquando ex negli
gentia/aliquando ex ꝓpoſito/Licet aũt totũ
ſit repꝛehenſibile tñ tertiũ magis ꝙ ſecundũ
et ſecundũ magis ꝙ pꝛimũ./Itē ſunt q̄dã co
gitationes de qbuſdã neceſſariis: ſicut cũ in-
cũbit alicui de quo oportet eũ cogitare/De
qbꝰ habet̃ ſapie.ix/Terrena cogitatio depꝛi
mit ſenſũ multa cogitantē/Alie ſũt vanitatiſ
De qbꝰ p̄s/Dñs ſcit cogitationes hoĩȝ qm̃
vane ſũt/Sũt alie iniq̄tatis.ſapi.i./Peruer-
ſe cogitatões ſeparant a deo/¶In oꝛationibꝰ
cauendũ eſt a pꝛimis: ſȝ plꝰ a ſecũdis plꝰ a ter
tiis./Itē q̄dã cogitatões oꝛiunt̃ ex ĩmiſſione
demonũ/q̄dã ex culpa p̄cedẽti/vt cuȝ qs ante
oꝛonē adeo vagꝰ eſt ꝙ illa occaſione occurrũt
ei oꝛãdo ſicut ꝛ ſõniando q̄ eũ ipediũt/q̄dã ex
culpa p̃nti vt cũ dicẽdo diuinũ officiũ ſe occu
pat ĩ aliis/Pꝛimũ malũ/ſcđm peiꝰ/tertiũ peſ
ſimũ./Itē oꝛando ocurrũt quandoqȝ cogita

tiones vtiles et de pertinētibus ad orationē/
vt cū occaſione alicuius verbi occurrentis in
oratione/cogitat quis aliquid vtile ad ſermo
nem faciendū vel ad orationē conficiendam/
¶ Quandoqꝫ occurrunt vtiles ſed de imperti-
nentibus. quandoqꝫ quedā impertinentes ⁊
inutiles: imo quādoqꝫ nociue. Prime habēt
aliq̄ꝙ excuſationē/ſecūde minorē. tertie mīme/
¶ Secundū ergo precedentes differentias co-
gitationū/poteſt aduerti: quando plus debet
timere quis conſcientie ſue/cū patitur euaga
gationē cogitationū in orando. ¶ De hac p-
te diſcipline pſallendi/videlicet de puritate ⁊
attentione mentis habenda in oratione/ bea
tus Bernardus ſuper cantica ita nos horta
tur/Uos ammoneo dilectiſſimi pure/ac ſtren
nue diuinis intereſſe laudibus. pure vero vt
nichil aliud dum pſallitis ꝙ quod pſallitis
cogitetis. Nec vitandas dico ſolas cogitati-
ones vanas et ocioſas: vitande ſunt et ille il
la duntaxat hora. et illo loco quas officiales
fratres pro cōmuni neceſſitate quaſi neceſſa
rio frequenter admittere compelluntur/ Sꝫ
ne illa profecto qdē tūc recipere cōſuleri/que
forte pauloāte in clauſtro ſedentes in codici-
bus legeratis/ſalubria ſunt ſꝫ minime illa ſa
lubriter inter cōpſallendū reuoluitis/ ſpiritꝰ
enī ſanctus illa hora gratū non accipit quic-
quid aliud. neglecto eo quod debes obtuleris
hec bernardus. ¶ Secundo eſt hic notandū
ꝙ multū debent deo pſallentes. ⁊ maxime re
ligioſi operā dare ad hanc mentis intentio-
nem habendā/vt orando hoc verſetur ī corde/
quod profertur in ore. Et hoc propter duas
cauſas. ¶ Primo quia oratio ſine attentiōe
non videtur eſſe vera oratio/ſed ſimiatica/
/ Simia enī interdū labia mouet ad modum
orantis/licet neſciat qd dicat: ita faciunt mul
ti de quibus dn̄s per yſaiā dicit. Populꝰ hic
labiis me honorat/cor autē eorū longe eſt a
me/ Si enī in docendo. in diſputando. in fa-
bricando. et in actione etiā corporali fatuus
reputatur/qui nō cogitat in eo quod facit (ſe
cundum gloſam ſuperiꝰ inductā ſuper illud
p̄s. Pſallite ſapienter. Nemo ſapienter agit
qui non intelligit) q̄ꝫto magis reputādus fa
tuus venit/qui nō attendit orationi. eccleſia-
ſtici xxi. Os ſapientū in corde ipſorum/ quod
ideo dicitur quia que dicunt. verſantur in cor
de ipſo. ¶ Secundo propter reuerentiam dei

cui pſallimꝰ/ Etenim cū quis loquitur proxi
mo cogitat in eo quod dicit/ et tanto magis
q̄ꝫto maior eſt cui loquitur ¶ Cum ergo pſallē
do loquamur ſūmo deo. multa attentione et
cogitatione intendendū eſt oratiōi/ Bernar.
Cum ad orandū ī eccleſiā intraueris/fluctu-
antiū cogitationū tumultū relinque exteriꝰ
/ vt ſoli deo vacare poſſis/ fieri nō poteſt vt cū
deo loquatur qui cum toto mūdo etiā tacēs
fabulatur. ¶ Tertio propter ſuauitatē degu-
ſtandam ſpiritualiū orationū. / Oratio enī ci
bus eſt cordis/q̄ꝫadmodū enī dulcedinē et ſu
auitatē amittit boni morſelli/qui non maſti
cat eū/ ſic dulcedinem ſpūaliū orationuꝫ qui
dentibꝰ intelligentie nō conterit orationem
Bernardus. Cibus in ore. pſalmus in corde
ſapit/ Nō negligat aīa illū terere dētibus in
telligentie/ne ſi forte integrū glutiat fruſtre-
tur palatū ſapore dulciori ſuper mel et fauū.
¶ Quarto propter diuinā exauditionē/ Cū
enī pſallimus petimus vt deus nobis inten-
dat: iuxta illud/ Intende michi dn̄e et exaudi
me. / Unde etiā in exordio diuinarū laudum
petimus/ Deus in adiutoriū meū intēde ⁊c.
¶ Quomodo autē eſt pbabile ꝙ hoc faciat de
us/ſi nos nobis non intendimus: Bernardꝰ
Quomodo michi intendit qui michi non in
tendo/ Quare beatus ciprianus ſuper orati
onem dn̄icam nos ita hortatur/quando ſta-
mus ad orationē. incumbere ad p̄ces toto cor
de debemus/nec quicq̄ꝫ tunc animꝰ q̄ꝫ id ſolū
cogitet quod precatur/ Que enim ſegnicia
eſt alienari et capi prophanis cogitatiōibus/
cū deum precaris/quaſi ſit aliud quidē ma
gis debeas cogitare ꝙ quod loqueris ¶ Quo
modo audiri te a deo poſtulas. cū te ipſe non
audias / Uis deū memorē eſſe tui cū rogas:
quando tuipſe tui memor non es. ¶ Quin
to propter efficaciā orationis/cuius efficacia
principaliter attenditur ex parte cordis. Au-
guſtinus. Potiꝰ ad vocem cordis q̄ꝫ corporis
aures eius intendunt/ Et yſidorus. Oratio
cordis eſt non labiorū/ Nec enī verba depre-
cantis deus intendit/ſed orantis cor aſpicit.
/ Qui ergo cor non habet in oratione/ſubtra-
hit quod melius eſt in oratione/ Unde beatꝰ
baſilius dicit. Diuinū auxiliū implorandū
eſt non remiſſe/nec mente huc illucqꝫ vagan
te/eo ꝙ talis nō ſolū nō impetrabit quod pe-
tit/ſꝫ etiā magis deū irritabit/ Itē Bernar-

dus/ Parū prodeſt ſola voce cantare ſine cor
dis intentione. Deus enī cui non abſcondit
quicquid illicitū perpetratur/non querit vo-
cis leuitatē.ſed cordis puritatē. ¶ Secundo
ad videndum qualiter attentio neceſſaria ſit
orationi notādū eſt vt ſanctus Thomas no-
tat in ſecunda ſcđe.q.vii.ſcʒ ꝙ neceſſariū dici
tur aliquid dupliciter. Uno modo per qđ
melius peruenitur ad finē.et ſic attentio ab-
ſolute orationi eſt neceſſaria. Alio modo di
citur neceſſariū/ſine quo res non poteſt conſe
qui effectum ſuū/Eſt aūt triplex effectus ora
tionis. Prim⁹ quidē cōmunis oībus acti
bus caritate informatus quod eſt mereri/et
ad hunc effectū non ex neceſſitate requiritur
ꝙ attentio aſſit oratiōi per totū/ſed vis prīe
intentionis qua aliquis ad orandū accedit/
reddit totam orationē meritoriā ſicut ī aliis
meritoriis actibus accidit. Secundus au
tem effectus orationis eſt ei proprius/quod ē
impetrare/et ad hunc etiā effectū ſufficit pri
ma intentio quā deus principaliter attendit/
Si autē prima intentio deſit/oratio nec me
ritoria eſt nec impetratiua/Illam autē orati
onem deus non audit/cui ille qui orat nō in-
tendit vt dicit gregorius. Tertius autem
effectus orationis eſt quē pricipaliter efficit/
ſcʒ quedā ſpūalis refectio/et ad hunc de neceſ
ſitate requiritur in oratione attentio/Unde
prime ad corin.xiiii./Si orem lingua mens
mea ſine fructu eſt/Sciendū tamen eſt ꝙ tri
plex eſt attētio/q̄ orationi vocali poteſt adhi-
beri. Una quidē qua attenditur ad verba
ne quis erret. Secunda qua attenditur ad
ſenſum verborū. Tertia qua attenditur ad
finē orationis/ſcʒ ad deuʒ et ad rem pro qua
oratur/que quidem eſt maxime neceſſaria/et
hanc etiam poſſunt habere ydiote/et quan-
doqʒ intantū abundat hec attentio qua mēs
fertur in deū/vt etiā omīʒ aliorū mens obli-
uiſcat/ſicut dicit Hugo de ſancto victore his
verbis/Pura eſt oratio quando ex abundan
tia deuotionis mens ita accenditur/vt cuʒ ſe
poſtulatura ad deum conuertitur/etiam ſue
petitionis obliuiſcatur. ¶ Tertio videndū
eſt an euagatio mentis in oratione ſit pecca-
tum. Pro quo notandum quod dicit ſan
ctus Thomas ī ſcđa ſcđe vbi ſupra/ꝙ ſi quis
ex propoſito mente euagetur peccatum eſt/⁊
impedit orationis fructū. Et addit in iiii.di

xv.precipue ſi in aliis ſe occupat que mētem
diſtrahunt/ſicut ſūt exteriora opera. Et ſi ad
contrariū mens euagetur etiā culpa morta-
lis erit/quod intelligendū eſt duobus modis
/ſicut dn̄s Petrus de palude ponit ī iiii.d.xv.
Uno modo de oratione.vt ſub precepto hu
mano cadit/et tunc contingit quando aliq̄s
ſcienter ſe occupat in actu exteriorū.qui ſecū
non compatitur attētionē orationis/tunc vi
detur eſſe culpa mortalis et directe contra p̄-
ceptū eccleſie/.qđ habetur extra de cele.miſſa
rum capitulo/Dolentes/vbi ita dicit Inno.
tertius in cōcilio generali/Diſtricte p̄cipim⁹
in virtute obedientie/vt nocturnū officiū pa
riter et diurnū q̄tū eis deus dederit ſtudioſe
celebrent pariter et deuote/Hoc autē prece
ptū nō obſeruāt.q occupātes ſe ī actu exterio
ri ſciēter ſibi attētionē ſubſtrahūt/Tale op⁹
quidē etiam ſi ſit bonū/cum ſit incompaſſibi
le attentioni.dicitur contrariū non orationi
ſed attentioni. Secundo modo poteſt in-
telligi de oratione/vt cadit quodā modo ſub
precepto diuino/ſic ꝙ vbi etiā non eſt conſen
ſus in opus nec in delectationē/quia tunc eti
am extra orationē eſſet peccatū mortale/ſed
quando ſolū conſentit in cogitationē/Eua-
gatio autē que fit preter propoſitū oratiōis
fructū non tollit/Unde baſilius dicit. Si ve
ro debellatus a peccato fixe nequis orare/q̄-
tūcūq̄ potes ipſū cohibeas et deus ignoſcet/
eo ꝙ non ex negligentia ſed ex fragilitate nō
potes vt oportet aſſiſtere coram eo/Uerba
aūt iſta ſūt ſācti thome in ſcđa ſcđe vbi ſupra/
In quarto vero ſententiarū loquitur ſic/Si
autē ſine hoc quod percipiamuſ mēs ad alia
euagetur/vel culpa caret vł paruiſſima culpa
eſt/niſi precedens cogitatio ex qua conuenit
euagatio talis.in culpa eſſe dicitur. ¶ Quar
to notādū eſt/ꝙ licet ex infirmitate humana
non poſſit quis habere cor multuʒ attentum
orationibus/non tamen propter hoc tepeſcē
dū eſt ab oratione/Et hoc propter tria. Pri
mo quia pauper licet non ſemper clamet/ta
men ſola inſtātia corporis diu ſedēdo ad por
tam mouet ad miam dn̄ʒ/Multo autē ma-
gis confidendū eſt de mia altiſſimi/cuius mi
ſericordie non eſt numerus. Secūdo.quia
ipſe voces orationū vt pie creditur multam
habent efficatiā/vt verba que incantant ſer-
pentes. Tertio qꝛ vt ſupra dictū eſt intētio

que a pͥncipio adeſt ipſi orationi: reddit totā
orationē meritoriā. ¶ Si ꝟo queratur / vtrum
teneatur repetere horas debitas. ille qui non
cogitat in hiis que dicit / poteſt reſpōderi vt
dicit magiſter Hymbertus ſuper regulā bea
ti Auguſtini / ꝙ tanta poſſet eſſe cogitatio et
tam culpabilis ſecundū ſupranotata ꝙ tene
retur / alias nō / ſed ſufficeret de huiuſmodi cō
fiteri. ¶ Iudiciū vero iſtorū relinquendū eſt in
tentioni ⁊ rationi. ¶ Uel poteſt dici / ꝙ in nullo
caſu cū quis dicit horas ore / teneretur repete
re quia obligatio non cadit niſi ſuper actum
exteriorem.

¶ Capitulū lxxix. de diſciplina obſeruanda in cantu: in qua tertio conſiſtit doctrina pſal lendi.

Tertiū quod pertinet ad doctrinam
pſallendi eſt cātus diſciplina / que no
tatur in tertia auctoritate inducta a
ſancto patre / de pſalmo centeſimo triceſimo
ſeptimo / In conſpectu angelorum pſallam ti
bi. Diſciplina aūt cantus conſiſtit in ſeptem
¶ Primo. vt cantetur cū letitia letanter: con
tra eos. qui ex quadam neceſſitate conueniē
tes ad pſallendū / illic triſtitiam ſecū ferunt: ⁊
ideo minus accepta eſt eorū muſica deo. Nō
enī concordat muſica cū luctu: nec bene ſedet
catnus in triſti perſona. Pſallendū eſt ergo
dn̄o cū letititia / prout nos hortatur propheta
dicens. Et in pſalmis iubilemus ei. / Eſt enī
iubilus letitia ſe exterius repreſentans. ¶ Se
cundo pſallēdū eſt diligenter / contra eos qui
non ex religionis maturitate / ſed ex ſegnicie
pigre et moroſe pronunciant pſalmodiā. cuꝫ
tamen dicatur cuilibet. illud eccleſiaſtici xxxi
/ In omibus operibus eſto velox. i. non piger.
/ Si autem non ſunt digni ſtare corā regibus
terrenis in aliquo ſeruicio qui pigri ſūt / quē
admodū ex illo colligitur qd̄ dicitur prouer.
xxii. / Uidiſti virū velocē in opere ſuo / corā re
gibus ſtabit / ꝙ̈tominus digni ſunt ſtare corā
rege celi et ſctīs āgelis eiꝰ / quare vt excitetur
pigritia in pſallentibus dicitur frequenter ī
pſalmis / Pſallite deo noſtro pſallite. pſallite
/ ſicut aſinus pigre incedens frequenter pun
gitur et ſepe numero ei dicitur / Uade / vade
vade: ad excitandū eius pigriciā. ¶ Tertio
pſallendū eſt vigilanter / cōtra eos quidē qui
ſomnolenti ſiue graui depreſſi ſomno ſunt in
pſallendo / ꝙ̈admodū Bernardus de peruer
ſo monacho dicit / Peruigil es ad fabulas: ſō
nolentus ad vigilias / Et ſuper cantica idem
ſic ait / Pſallentibus dignanter admiſceri ſā
cti angeli ſolent. Doleo proinde aliquos ve
ſtrum graui in vigiliis deprimi ſomno: nec
celi ciues revereri / ſed in preſentia principum
tanquā mortuos apparere / cum veſtra ipſi
alacritate permoti / veſtris intereſſe ſolenniis
delectentur / Uereor ne veſtram quādoqꝫ de
ſidiam abominantes / cū indignatione rece
dant: et incipiat vnuquiſqꝫ veſtruꝫ ſero cum
gemitu dicere deo / Longe feciſti notos meos
et cetā. ¶ Eapropter attendite angelos cū ſta
tis ad orandū et pſallendū / et ſtate cū reuerē
tia et diſciplina / De qua vigilantia haben
da in pſalmodia dicitur in p̄s. Bene pſallite
ei in vociferatione. / Ille enī bene facit rem q
diligenter facit eā / vociferare autē non dor
mientis eſt ſed expergefacti / Ille ergo vocife
rando pſallit q peruigil ⁊ diligens eſt in pſal
lendo. ¶ Quarto pſallendū eſt plene: contra
fingentes ſe infirmos / Sunt enī quidā qui
quaſi febres habentes / extendentes ſe oſſitāt
frequenter in choro / replentes os vento / cum
deberet eſſe plenū pſalmo / iuxta illud pſalmi
Repleatur os meū laude. Unde bernardus
de peruerſo monacho dicit / ꝙ eſt potēs ad po
tandum / eger ad cantandū / quo contra dicit
de dauid pſallenti coram archa. primi palip.
xiii. Porro dauid ludebat corā dn̄o omī vir
tute in canticis et cytharis ⁊ pſalteriis / Qui
enī omī virtute pſallebat non infirmum ſe ſi
mulabat. ¶ Quinto pſallendū eſt alte / con
tra eos qui in tm̄ timent ſe grauari in clamā
do / ꝙ ita ſubmiſſe pſallunt ꝙ a ſimul ſtantibꝰ
vix audiri poſſunt / quo contra dicitur in p̄s.
Pſallam nomini tuo altiſſime / Et accipe al
tiſſime aduerbialiter. ¶ Sexto pſallendum
eſt integre / contra eos qui tantum de verbis
pſalmorum tranſiliunt vel preſcindunt / ꝙ vix
reddunt debitū. contra quod dicitur in p̄s.
/ Sic pſalmuꝫ dicā noī tuo dn̄e / vt reddā vota
mea de die in diem. ¶ Septimo pſallendū ē
viriliter / contra eos qui adeo remiſſe confra
ctis vocibus pſallūt / ꝙ multoitens videntur
plus mulieres ꝙ̈ viri / contra quos dicitur in
p̄s. Pſallite in tubis ductilibus / et voce tube
cornee / Iſta autē inſtrumenta non habent ſo
nū mollem ſed fortem et virilem. ¶ Ex quibus
omībus patet ꝙ ad cantandū diſciplinate ſi

· C · 20 ·

ue modo debito/pſallendum eſt cū letitia/ex
citanda eſt pigritia/excutienda ſomnolentia/
non ſimulanda infirmitas/non eſt timendū
ſine cauſa grauamen/plene dicēda ſunt/et vi
riliter decantanda/¶ Unde dauid dictꝰ eſt egre
gius pſalmiſta ſecundi Regum xxiii/quia ſi/
cut ſatis patet in predictis/hec omīa ad diſci
plinam cantus pertinentia in pſalmodia ſer
uanda/verbo docuit/vel exemplo/¶ Sic etiam
beatus Bernardꝰ docebat pſallere filios ſu/
os alloquens eos ita ſuper cantica/¶ Moneo
vos dilectiſſimi vt in diuinis laudibus dn̄o
alacriter aſſiſtatis/¶ Non pigri.non ſomnolē
ti.non oſcitantes.non parcētes vocibus.nō
preſcindentes verba dimidia/nō integra trā
ſilientes/non fractis et remiſſis vocibus mu
liebri quidē ſonantes/ſed virili vt dignuʒ eſt
ſonitu et affectu voces ſancti ſpiritus depro/
mentes/¶ De diſciplina vero mirabili quā ali
qui ſancti patres obſeruabant dicit caſſianꝰ
libro ſecundo inſtitutionuʒ monachoꝝ ſic/ꝙ
cum predictas ſolennitates quas illi ſinaxes
vocant celebraturi conueniunt/tantū prebe
tur a cunctis ſilentiū/vt cum in vnū tam nu
meroſa fratrū multitudo conueniat/preter il
lum qui conſurgens pſalmū decantat in me
dio/nullus hoīʒ penitus adeſſe credatur ac ꝑ
cipue cum conſūmatur oratio.

¶ Capitulū lxxx:et eſt viceſimū regule:de re
uerentia orationis:vbi de quinqʒ que ad ora
tionem maxime valent.

SI cum homibus potentibꝰ
volumus aliqua ſuggere/
re:nō preſumimus niſi cum hu/
militate.et reuerētia/ꝙtomagis
dn̄o deo vniuerſorū cum omī hu
militate et puritatis deuotione
ſupplicādum eſt/¶ Et non in mul
tiloquio/ſed in puritate cordis ⁊
cōpunctione lachrymaꝝ nos ex/
audiri ſciamꝰ/¶ Et ideo breuis de
bet eſſe ⁊ pura orō/niſi forte ex af
fectu inſpiratiōis diuine gratie
protendatur/¶ In conuentu tamē
omino breuietur oratio/et facto
ſigno a priore om̄es pariter ſur/
gant.

DAta diſciplina de doctrina pſallendi q̄
maxime in hoc conſiſtere videtur/ꝙ cō
formiter mente pſallitur.et voce.¶ Con
ſequenter ſubdit doctrinam qualiter orandū
ſit dicens ¶ Si cū homibus potentibus volu
mus aliqua ſuggerere non preſumimus niſi
cuʒ humilitate et reuerentia:ꝙtomagis dn̄o
deo vniuerſorum cū omī humilitate et puri/
tatis deuotione ſupplicandū eſt/⁊ nō in mul
tiloquio ſed in puritate cordis et cōpunctio/
ne lachrymarū nos exaudiri ſciamus/¶ In q/
bus verbis ſanctus pater dans doctrinā orā
di/ponit quinqʒ pertinere ad orationē/¶ Pri
mum eſt ꝙ ſit humilis oratio/multū enī va/
let humilitas ad orationē/¶ Unde ſuper illud
Job primo/¶ In terrā corruit:dicit gregorius
in moralibus/¶ Ille verā orationē deo exhibet/
qui ſemetipſū quia puluis ē humiliter videt/
qui nichil virtutis ſibi tribuit/qui bona q̄ ha
bet de mīa conditoris eſſe cognoſcit/pſa.vlti
/Ad quē reſpiciā niſi ad pauperem/et contri/
tum ſpiritu/¶ Item eccleſiaſtici xxxv.¶ Oratio
humiliantis ſe nubes penetrabit/pſ.¶ Reſpe/
xit in orationē humiliū/et non ſpreuit preces
eorum/¶ Judith.ix.¶ Humiliū et manſuetoruʒ
ſemper placuit tibi deprecatio/¶ Humilitate
obtinuit chananea a xp̄o quod voluit/catello
ſe comparans:cū xp̄s eam cani comparaſſet.
¶ Math.xv.et marci vii.habetur quod xp̄s ei
dixit/¶ Propter hunc ſermonē exiuit demoni/
um de filia tua/¶ Et math.viii/¶ Poſt illud hu
militatis verbū centurionis:dn̄e non ſum di
gnꝰ vt intres ſub tectū meū.dictū eſt ei a xp̄o
¶ Sicut credidiſti fiat tibi/¶ Itē luce xv.¶ Poſtꝙ
filius prodigus dixit/non ſum dignus voca/
ri filius tuus:pater occurrēs cecidit ſuper col
lum eius.¶ Secūdo valet ad orationē puri/
tas cordis.Auguſtinus/¶ Munda cubiculum
cordis.intus.eſt qui exaudiat/¶ Et ſuper illud
pſalmi.Iniquitatem ſi aſpexi ī corde meo.nō
exaudiet dn̄s.dicit gloſa/¶ Puritas orationis
auditur/¶ Item iob xi.¶ Si iniquitatē que eſt ī
manu tua abſtuleris a te/et non manſerit in
tabernaculo tuo iniuſtitia/tūc leuare poteris

faciem tuam abſqʒ macula et eris ſtabilis et
non timebis/ Et econtrario dicitur yſa. p̃rio.
¶ Cum extenderitis manus veſtras auertam
oculos meos a vobis/ et cum multiplicaueri
tis oratione᷉ non exaudiam/ Manus enĩ ve
ſtre plene ſunt ſanguine/ Gregorius/ Cuʒ is
qui diſplicet ad intercedēdũ mittitur/ animꝰ
iudicis ad deteriora prouocatur/ Quare bea
tus yſidorus ait libro de ſũmo bono. Purgã
dus eſt itaqʒ primũ animus et a temporaliũ
rerũ cogitationibus ſegregãdus/ vt pura aci/
es cordis ad deũ vere et ſimpliciter dirigat.
Ubi notandũ venit quod caſſianus colla.
nona ex verbis abbatis yſaac dicit/ vt ea puri
tate qua debet emitti poſſit oratio/ hec ſũt oĩ
modis obſeruanda. ¶ Primũ ſollicitudo rerũ
carnaliũ generaliter abſcindenda eſt./ Dein
de nulliꝰ negocii cauſe vel nõ ſolũ cura/ ſʒ nec
meõria qdē penitꝰ admittēda/ Detractiões
vaniloquia ſeu mľtiloquia: ſcurrilitates quo
qʒ ſimiliter amputande. ire pre oĩbus ſiue tri
ſtitie. perturbatio funditus eruenda. concu/
piſcētie carnales atqʒ philargirie. noxius fo
mes radicitus euellendus. Et infra./ Quic/
quid ante orationis horam aĩa noſtra conce
perit/ neceſſe eſt vt orantibus nobis per inſti/
gationē recordationis occurrat/ quobrē qua/
les orãtes volumus inueniri/ tales ante ora/
tionis tempora preparare debemus. ¶ Ter
tio valet ad orationē feruor deuotiõis. Mul
tum enĩ efficacem reddit orationē magnitu
do deſiderii. ¶ Unde deuteronomii quarto
dicitur/ Cum queſieris dñm deum tuũ inue/
nies eum/ ſi tamē toto corde queſieirs. ¶ Item
ieremie xxix. Cum queſieritis me in toto cor/
de veſtro inueniar a vobis/ Deuotio medul
la eſt holocauſtorũ. p̃s. Holocauſta medulla
ta offeram tibi/ Sine deuotione holocauſta
ſunt arida. ¶ Eſt autē deuotio feruor bone vo
luntatis/ quē mens cohibere non valens cer/
tis manifeſtat indiciis/ Quante autē effica
cie et vtilitatis ſit deuotionis feruor in orati
one oſtendit Auguſtinus dicens/ Dignior ſe
quitur effectus q̃to feruentior precedit affe/
ctus/ Et econtra dicit Bernardus tangens
ſuper cantica tria impedimenta orationis/
¶ Timida oratio celũ non penetrat. quia reſtri
git animã timor ĩmoderatus/ vt oratio non
dico aſcendere ſed nec procedere queat/ Di
citur aũt nimis timida oratio cũ homo ſic co
gitat propriã indignitatē/ vt non conuertat
oculos ad diuinam benignitatē/ Oratio au
tem temeraria non aſcendit ſed reſiſtit ei/ nec
tantũ nõ optinet gratiam ſed meretur offen
ſam/ ¶ Dicitur autē oratio temeraria quando
is in cuius conſciētia peccatũ adhuc regnat:
/ ambulat in magnis et in mirabilibus ſuper
ſe/ et non eſt ſollicitus ſuper periculo aĩe ſue.
¶ Oratio tepida in aſcenſu langueſcit et defi/
cit/ eo quod non habeat vigorem/ que vero fi/
delis humilis et feruens fuerit ſine dubio ce
lum penetrabit. ¶ Quarto valet ad oratio
nem multũ compunctio lachrymarũ/ tertio
regum viii. Si quis cognouerit plagam cor
dis ſui et extenderit manus ſuas ĩ domo hac
tunc exaudies in celo/ ¶ Item propheta ſanctꝰ
p̃s. v/ Auribus percipe lachrymas meas/ La
chryme violente ſunt in precibus/ yſa. xxxvii.
Audiui orationē tuã ꝛ lachrymas tuas. Gre
gorius ĩ moralibꝰ. Ueraciter orare eſt ama/
re compunctionis gemitus non verba cõpo/
ſita reſonare/ Et auguſtinus libro de ciuita/
te dei/ Quanto eſt quiſqʒ ſanctior ꝛ deſiderii
ſancti plenior/ tanto eſt eius in orando fletus
vberior/ ¶ De qua compunctionis vtilitate in
oratione beatus yſidorus dicit/ Peccatorum
recordatio merorē gignit/ luctus vero men/
tem puriorē reddit/ Et ideo cũ deo aſſiſtimꝰ
gemere et flere debemꝰ/ reminiſcentes q̃ gra
uia ſũt que cõmiſimus/ et q̃ dira inferni ſup/
plicia que timemus/ ¶ Unde dicebat quidã/ q
latrones et trutãni docuerant eũ orare/ La/
tro quippe attendens quid fecit et quod ſibi
tormentũ paratũ ſit/ inter hec duo cum mul/
tis lachrymis miſericordiã petit. trutãni ve/
ro membra que in eis ſana ſunt abſcondunt.
et que ſunt miſerabilia improbiſſime oſten/
dunt/ vt magnitudo miſerie ad mĩam excitet
¶ Item abbas paſtor vidēs mulieres in monu
mentis flentes ait/ q ſic debet monachus fa/
cere ſcʒ iugiter flere pro peccatis ſuis/ ¶ Qui
to oratio debet eſſe breuis. dicit enĩ math. vi.
Orantes autē nolite multũ loq ſicut ethnici
faciunt/ putant enĩ q in multiloquio exau/
diantur/ ¶ Qualiter autē hoc intelligendũ ſit
comparatũ ad illud luce xviii. Oportet ſem/
per orare. et nõ deficere/ Et illð p̃rie ad theſſa
lo. v. Sine intermiſſione orate/ eſt notanduʒ
q vt ait ſanctus Tho. in ſcða ſcðe. q. lxxxiii.
articulo xiiii/ ¶ De oratione dupliciter loqui

poſſumus/vno modo ſecundū ſeipſā/aliomo ſecūdū cauſā ſuā. Cauſa aūt orōnis eſt deſideriū caritatis ex quo ꝓcedere debet/qđ qđē in nobis debet eē ꝯtinuū vł actu.vł ꝟtute/Manet aūt virtus huiꝰ deſiderii in oīb;q̄ ex caritate facimus/Omīa autē debemus in gloriam dei facere.vt dicitur prime corin.x/⁊ ſecūdū hoc oratio debet eſſe continua/Unde auguſtinus dixit ad probam/Ipſa ſpe.fide et caritate continuato deſiderio ſemper oramus.

/Sed ipſa oratio ſecundū ſe conſiderata non poteſt eſſe aſſidua/quia oportet aliis operibꝰ occupari:ſed ſicut dicit Auguſtinus ibidem.

/Ideo per certa interualla horarū et temporū etiā verbis rogamus deū/vt illis rerū ſignis noſipſos āmoneamus q̄ntūcūqꝫ in hoc deſiderio profecerimus.nobiſipſis innoteſcamus/⁊ ad hoc agēdum noſipſos acrius excitemus/

/Uniuſcuiuſqꝫ ei rei q̄ntitas debet eſſe proportionata fini/ſicut q̄ntitas potionis ſanitati.

/Unde conueniens eſt.vt oratio tantuꝫ duret q̄ntum eſt vtile ad excitandū interioris deſiderii feruorē/Cum vero hanc menſurā excedit.ita ꝙ ſine tedio durare non poteſt/non eſt vlterius oratio protendenda. Unde auguſtinꝰ dicit ad probā/Dicuntur fratres in egypto crebras quidē habere orationes ſꝫ tamē breuiſſimas ⁊ raptim quodāmodo iaculatas/ne illa vigilanter erecta que oranti plurimū neceſſaria eſt.per ꝓductiores moras euaneſcat atqꝫ ebetetur intentio/ac per hoc etiā ipſi ſatis oſtendunt hanc intentionē.ſicut non eſſe obruendam ſi perdurare non poteſt/ita ſi ꝑdurauerit nō cito eſſe rumpendam/Et ſicut hoc eſt attendendū in oratione ſingulari per ꝯpatōem ad intētionē orātis/ita etiā ī orōe cōi ꝑ cōparationē ad ppł'i deuotionē/Et caſſianꝰ dicit libro ſcđo inſtitutionū monachoꝝ/ ꝙ ideo ſancti patres precipiūt orationē celeri fine concludi/ne forte īmorantibus nobis in ea/redundantia quedā ſputi vel fleumatiſ interrumpat noſtre oratiōis exceſſum/Et idcirco dū adhuc feruet velut e faucibus inimici velociter rapienda eſt/qui proculdubio cuꝫ ſit nobis ſemper infeſtus.tūc maxime aſſiſtit infeſtior cum contra ſe offerre nos preces domino velle preuiderit/et cogitatiōibus ſeu diuerſis humoribus excitatis abducere mentē noſtram a ſupplicationis intētione feſtinās/et per hoc etiā tepefacere a cepto feruore contendens/q̄obrem vtilius cenſuerunt breues quidē orationes ſed creberrimas fieri/Illud quidē vt frequentius deū deprecantes iugiť eidem coherere poſſimus/hoc vt inſidiantis diaboli iacula.que infligere tunc precipue cū oramus inſiſtit ſuccincta breuitate vitemus/

Sequiť (ideo breuis debet eſſe et pura oratō niſi forte ex affectu inſpirationis diuine gratie protēdatur) quaſi diceret inſtante tumultu diſtrahentiū cogitationū oratio debet abbreuiari/niſi ex affectu inſpiratōis diuīe gratie protendatur. Ubi notandū eſt ꝙ Augꝰ ad probā dicit vt habetur in gloſa math.vi.

/Non eſt hoc orare.in multiloquio ſi diutius oretur/Aliud eſt enim ſermo multus/Aliud diuturnus affectus/Nam et de ipſo dn̄o ſcriptū eſt ꝙ pernoctauerit orando/et hoc vt nobis preberet exemplū. Et poſtea ſubdit augꝰ /Abſit ab oratione multa locutio/ſꝫ non deſit multa deprecatio.ſi feruens perſeueret intentio/ſic enī plus gemitibus q̄ ſermonibus agitur. Sequitur In conuentu tamen omnino breuietur oratio/et facto ſigno a priore om̄es pariter ſurgant/Hoc autē non eſt accipiendum de oratiōe canonica/que certa habet capitula.verſus et pſalmos. Hec enī nullo pacto abbreuianda eſt/ſed accipiendū de oratione vniuſcuiuſqꝫ quā vnuſquiſqꝫ apud ſe orat cū toto conuentu/ſicut in fine officii religioſi proſtrati aut inclinati ſoliti ſunt facere orationem aliq̄ vſqꝫ ad ſignū qđ fit a prelato/hāc orationē abbeuiandā dicit vt facto ſigno omnes pariter ſurgant.

/Capitulum lxxxi:et eſt xxi.regule de decanis monaſterii quales ſint.

SI maior fuerit congregatio eligant̄ de ipſis fratres boni teſtimonii ⁊ ſancte conuerſationis et conſtituantur decani/qui ſollicitudinē gerant ſuper decanias ſuas.in oībꝰ ſecūdū mandata dei et precepta abbatis ſui.

/Qui decani tales eligantur in q̇bus ſecurus abbas partiať onera ſua; Et non eligantur per or-

dinem ſed ſecundum vite meritum/ et ſapiētie doctrinā. Quod ſi quiſqꝫ ex ipſis aliqua forte inflatus ſuperbia. repertus fuerit reprehenſibilis/ correptus ſemel et iterum atqꝫ tertio/ ſi emendare noluerit. deiciatur/ et alter in loco eiꝰ qui dignus eſt ſuccedat.

Et de prepoſito eadem conſtituimus.

DIſpoſita abbatis ordinatiōe in ſuperioribus/ nunc de coadiutoribus eiꝰ ſcilꝫ de decanis quales eſſe debeant ſubiungit doctrinā. Et diuiditur hoc capitulum in duas partes. In prima parte ponit q̈les eligendi ſunt decani. In ſecūda qualiter corrigendi ſi reprehenſibiles et errare inueniantur/ ſecūda ibi. Quod ſi quis ex eis ⁊c. In prima dicit ſic (Si maior fuerit cōgregatio) que iudicio quorūdam quorū ſentētia nobis placet dicitur/ que ad minus triginta fratruꝫ eſt/ vt etiam ex ipſa ſerie textus colligi poteſt (Eligātur ex ipſis) de gremio ſcilꝫ cōgregationis/ quia de illis habetur plenior notitia. ſi digni aptiqꝫ ſint tali officio (fratres boni teſtimonii) Unde actuū vi. dicūt apoſtoli/ Cōſiderate fratres viros ex vobis boni teſtimonii/ plenos ſpiritu ſancto. et ſapientia/ quos conſtituamus ſuper hoc opus (et ſancte conuerſationis) vt ſanctitatis exemplo aliis luceāt (et conſtituantur decani) Decanus autem dicitur qui preeſt decem hominibus/ et dicitur a deca quod eſt decē (qui ſollicitudinē gerant ſuper decanias ſuas in omibus ſecundū mādata dei et precepta abbatis ſui) Bene autē vtrūqꝫ poſuit/ Ne enī precepta abbatis dei mandatis preponat/ ait in primis: ſecundum mandata dei/ Obedire ei oportet deo pluſꝙ hominibus. actuū iiii. Ne autem decanus ſibi vſurpet. quaſi propria auctoritate vtens prelationis imperio tanꝙ exutꝰ ab abbatis obedientia. ſubiungit: ſecundū precepta abbatis. Fuit etiā neceſſario hoc addendū/ quia multa diſponenda in monaſterio occurrunt/ quorū diſpenſationis doctrina non habetur expreſſe in mandatis dei/ ſed ex abbatis diſcretione et arbitrio pendet/ Sequitur (Qui decani tales eligātur in quibus ſecurus abbas partiatur onera ſua) luce xii. Fidelis ſeruus et prudens quē conſtituit dn̄s ſuper familiā ſuā/ Bene dicit partiatur onera ſua. et nō honores/ quia aliorū ſollicitudinem gerere pluſ habet oneris ꝙ honoris (Et non eligantur ꝑ ordinem) ſcd̄m tēporis ingreſſꝰ religionē. (ſed ſecūdū vite meritū ⁊ ſapientie doctrinā) ſecūduꝫ illud exo. xviii. dictū moyſi/ Prouide autē de omi plebe viros ſapientes et timentes deum/ in quibus ſit veritas et qui oderint auariciā; et conſtitue ex eis tribunos et decanos/ In capitulo etiam. Innouamus. d. lxiiii dicitur. vt illis qui prudētia ⁊ merito vite clareſcunt/ huiuſmodi cōcedātur honores. Sequitur ſecunda pars capituli vbi de correctione agitur delinquentiū decanorū/ Ubi ſic dicit ſanctus pater Benedictꝰ (Quod ſi quis ex eis aliqua forte inflatus ſuperbia/ repertꝰ fuerit reprehenſibilis) Textus ſic eſt ordinādus ſiue legēdus/ Si quis ex eis repertus fuerit reprehenſibilis (et ſemel ac iterū atqꝫ tertio correptus inflatus ſuperbia ſe emendare noluerit deiciatur et alter in loco euis qui dignus eſt ſubrogetur) Et ſequitur (Et de prepoſito eadem conſtituimus) Uerū dicunt aliqui gloſatores/ ꝙ hoc excepto: ꝙ prepoſitus āteꝙ deiciatur ſi reprehenſibilis inueniatur q̈ter cōmonendus ſiue corrigendus venit/ et quinto loco eiciendus venit/ Decanus tantum ter corripitur et quarto loco eicitur.

Capitutum lxxxii: et eſt xxii. regule quomodo dormiant monachi: vbi de decem pertinētibus ad dormitionem religioſam.

SIngulí ꝑ ſingula lecta dormiant/ lectiſternia ꝓ modo conuerſationis ſecundum diſpoſitionem abbatis ſui accipiant/ Si poteſt fieri omēs in vno loco dormiant/ Si autem multitudo non ſunt/ deni aut viceni cū ſenioribus qui ſuper eos ſolliciti

ſint pauſent ¶ Cãdela iugiter in eadem cella ardeat vſqȝ mane ¶ Veſtiti dormiant: et cincti cingulis aut funibus ⁊ cultellos ad latus non habeant dum dormiunt. ne forte per ſomniũ vulnerẽtur dormientes/ et vt parati ſint monachi ſemper/ et facto ſigno abſqȝ mora ſurgentes feſtinent ſe inuicem preuenire ad opus dei/ cum omni tamen grauitate et modeſtia ¶ Adoleſcẽtiores fratreſ iuxta ſe non habeãt loca: ſed permixti cum ſenioribus ¶ Surgentes vero ad opus dei/ inuicem ſe moderate cohortentur. propter ſomnolentorum excuſationes.

Singuli per ſingula ⁊c) Quoniã de potioribus curis que abbati et prelatis religionis incũbunt/ eſt cura ⁊ ſollicitudo quibus locis et horis monachi pauſare habeant/ merito poſt decanoꝝ inſtitutionẽ ſanctꝰ pater ſubiungit doctrinã qualiter fratres habeant dormire/ Ubi ſanctus pater in ſumma ſeptem mandata circa fratrum dormitionẽ/ ad maiorem caſtitatis cuſtodiam obſeruanda ponit. ¶ Primũ eſt (Singuli per ſingula lecta dormiant) id eſt ꝙ ſingulariter monachi dormiant (lectiſternia autem) id eſt loca vel locellos in quibus lecti ſternendi ſunt (ꝓ modo conuerſationis) id eſt vite antiquitatis. debilitatis. aut neceſſitatis. ſeu alterꝰ cauſe et hoc tamen (ſecũdũ diſpoſitionẽ abbatis ſui accipiant) ¶ Secundum mandatum eſt (Si poteſt fieri om̃es) id eſt ſi amplitudo loci permittit (in vno loco dormiant) vt omnes adinuicem teſtes et cuſtodes ſint caſtitatis et honeſtatis/ dicitur enĩ eccleſiaſtici xvii. Unicuiqȝ mãdauit de proximo ſuo ſcȝ cuſtodiendo/ ¶ Et beatus Auguſtinus inquit in regula/ ¶ Inuicẽ veſtrã pudiciciã cuſtodite. ¶ Hic colligi poteſt contra regulam beati patris benedicti eſſe/ ꝙ monachi dormiant per cellas ſinguli ſeparati. ¶ Tertiũ mandatũ eſt. vt inter monachos in vno loco dormiẽtes ſint aliqui ſeniores probate conuerſationis/ qui ſollicite vigilare habeãt ſuper alios. Unde ait (Si autẽ multitudo non ſunt) ſcȝ vt omnes in vno loco dormiant (deni aut vigeni cuȝ ſenioribus qui ſuper eos ſolliciti ſint pauſent) vt adimpleatur illud pſa. xliii (Super muroſ tuos ihrl'm conſtitui cuſtodes ſcȝ prelatos et ſeniores. ¶ Quartũ mandatũ eſt (vt candela) ſiue lampas (iugiter) id eſt pſeuerãter (in eadem cella ardeat vſqȝ mane) aut plures ſi loci vbi dormiendũ eſt amplitudo requirat.

¶ Quintũ eſt vt monachi (veſtiti dormiant/ ⁊ cincti cingulis aut funibus: ⁊ cultellos ad latus non habeant dum dormiunt ne forte per ſomniũ vulnerentur dormientes) ¶ Cauſã aũt quare veſtiti debeãt et precincti dormire ſubiungit dicens/ vt ſcȝ (parati ſint monachi ſẽper: et facto ſigno abſqȝ mora ſurgentes feſtinent inuicem ſe preuenire ad opus dei cum omi tamen grauitate et modeſtia ¶ Utrũ autem monachi dormire habeãt veſtiti ſolis tunicis. aut etiam cucullis/ non explicat in hoc loco. in qua re credimus ſtanduȝ eſſe antique conſuetudini patrum ordinis/ vt dicetur infra circa capitulum quinquageſimũ quintuȝ regule. ¶ Sextũ mandatum eſt (vt adoleſcentiores fratres iuxta ſe non habeant lectos ſȝ permixti cũ ſenioribus) Cuiuſmodi ſupra deſcripti ſunt videlȝ ſenectute maturitatis. diſcretionis moruȝ. et religionis/ vt ab illis adoleſcentes honeſtatem addiſcãt ⁊ grauitatẽ/ ⁊ illorũ reprehenſionẽ timentes: vt vigilantiores ſint ad cuſtodiam religionis. ¶ Ait enĩ bernardus. Securus accedit temptator/ vbi non timetur reprehenſor. ¶ Septimũ eſt ne propter grauitatẽ ſomni aliquis pretendat excuſationem de ſurgendo (ſurgẽtes vero ad opꝰ dei inuicem ſe moderate cohortẽtur propter ſomnolentorũ excuſationes) hoc tamen honeſte faciendũ eſt. aut ſonitu oris/ aut pedis ĩ terra. aut tactu lecti abſqȝ eo tamen ꝙ dormiens tangatur. ¶ Circa hoc capitulũ pro pleniori doctrina et informatione diſcipuli circa ordinationẽ dormitõnis notandũ eſt decẽ ptinere ad ordiate dormiẽdũ. ¶ Primũ eſt vt diſcipulꝰ in ſtatu periculoſo puta in ſtatu peccati mortalis non obdormiat. ¶ Non enĩ ſecurum eſt imo valde periculoſum dormire ſub

poteſtate diaboli/ Cuiuſmodi eſt qui dormit
in peccato mortali. ¶ Unde ſuper illud pſalmi
Immiſſiones per angelos malos dicit Aug9
¶ In malis poteſt diabolus ſicut in ſuo pecore:
niſi prohibeatur a maiore. ¶ Quare ſicut vbi
abundāt latrones: hoīes domos ſuas ſcrutā-
tur anteꝗ̄ lectum intrent/ ne latrones ibi la-
teant/ Sic diſcipulus deuotus domū conſciē-
tie ſue perſcrutari debet āteꝗ̄ dormiat/ ne la-
tro infernalis ibi lateat/ quem ſi reperire con-
tingat ſtatim clamore penitentie fugere cō-
pellat/ ſic enim faciens ſecurus dormiet/ pro-
uerbiorū iii/ Cuſtodi legem meā atqꝫ conſili-
um. Sequitur Si dormieris nō timebis qui-
eſces et ſomnus tuus erit ſuauis/ Et iob xi.
Securus dormiens requieſces/ ꝛ non erit qui
te exterreat. ¶ Secundum eſt oratione dor-
mitationem preueniat/ vt euigilet ſuper eum
mīa dñi/ ꝛ omnes inſidias inimici procul ab
eius dormitationis loco repellens. clemēter
protegat et cuſtodiat/ Bernard9/ Ruminan-
tem pſalmos ſomnus te occupet/ Et in glo.
primi eſdre dicitur/ Cōpletis diei operib9 nō
ante debemus ſomnū oculis capere/ ꝗ̄ locuꝫ
dño in nobis. orationū inſtantia conſecrem9/
iuxta illud pſalmi. Dirigatur oratio mea/ ſi-
cut incenſum in conſpectu tuo domīe. ¶ Ter-
tium eſt/ vt ſigno crucis ſe primo contra dia-
boli temptationes muniat/ Hierony. epiſto-
la lxxxviii. Crebro ſignaculo crucis munias
frontem tuā/ ne exterminator egypti in te lo-
cum reperiat/ ſed priogenita que apud egyp-
tios peremit in tua mente ſaluētur. ¶ Quar-
tum eſt vt bonis meditationibus plenus va-
dat dormitū/ Bernardus ad fratres de mon-
te dei/ Iturus in ſomnū aliquid defer tecū in
memoria vel cognitione/ in qua placide dor-
mias qđ nōnūꝗ̄ etiā ſomniare iuuet/ Et ſeq-
tur/ Sic tibi nox ſicut dies illuminabitur/ et
nox illuminatio tua erit in deliciis tuis/ pla-
cide obdormies. ī pace quieſces. facile vigila-
bis: et ſurgens facilis et agilis eris ad rede-
undum in idem vnde nō totus diſceſſiſti/ Un-
de origene ait hieronymus in quadā epiſto-
la/ Eidē nūꝗ̄ veniſſe ſonū niſi vn9 ex fratrib9
ſacris litteris perſonaret/ ꝛ ſic dormienti erit
ſomnus delectabilis/ quoniā aliquando fiūt
ſomnia ſecundū qualitatem eorum de quib9
cogitauit ſomnians/ prout ait Gregorius in
moralibus ſuper illud iob/ Terrebis me ſup
ſomnia ita dicens/ Somnia contingunt vel
ventris plenitudine. vel vacuitate/ vel illuſi-
one: vel cogitatione et illuſione ſimul/ vel re-
uelatione: vel cogitatione et reuelatione ſi-
mul/ prout ibidem exemplificat de omibus.
¶ Ad cogitationes autē ſanctiores ſomnia me-
liora et placidiora ſequuntur/ vt ariſtoteles
ponit primo ethicorū. ꝗ̄ meliora fantaſmata
ſunt virtuoſorū hoīm ꝗ̄ aliorū quorūcūqꝫ.
¶ Quintū eſt. vt non querat lecti molliciem
/ Saluator eni in paſſione ſua lectū duruꝫ ha-
buit ſcilꝫ lignum crucis/ Unde illi qui exem-
plo et amore eius crucem clauſtralis penitē-
tie aſcendit/ duricies lecti magis ꝗ̄ mollicies
congruit. Auguſtinus lectū ſuuꝫ dimiſit xp̄s
diſcipulis ſuis/ Idem. Moriatur in cruce qui
vult crucifixū placatū videre. ¶ Sextum eſt
/ vt nudus non iaceat ſed veſtitus vt parū an-
te ſanctus pater Benedictus inſtituit/ tū vt
paratior ſit ac expeditior ad ſurgendū ad ora-
tionem/ tum vt ſurgendo minus triſtetur et
min9 moleſte patiatur/ eccleſiaſtici xxxii. Ho-
ra ſurgendi non te contriſtet/ tum vt minorē
habeat poteſtatē ac facilitatem circūducen-
di manus ſuas hac et illac in corpore ſuo nu-
do. ¶ Septimū eſt. vt membris compoſitus ꝛ
nō brutaliter iaceat/ Bernardus. Cū ad ſtra-
tum lapſus deueneris te honeſtiſſime iacen-
do cōponas/ Nec ſupinus iaceas nec genua
leuando calcaneos iūgas ad tibias. ¶ Octa-
uum vt quietus dormiat ne per eum aliquis
inquietetur ſiue orans ſiue dormiens/ Unde
bernardus/ Si quem religioſum ſiue durius
ſternentem ſiue minus compoſite iacentē vi-
deret. vix patienter ferre poterat/ ſed ſeculari-
ter dormire cauſabatur/ Verū ad habendū ſō-
num tenuem duo iuuant/ ſcilꝫ ſobrietas in ſu-
mendo cibum. et cuſtodia ſenſuū ¶ Nā vt idē
bernardus ait/ Sobriū cibū ſobriūqꝫ ſenſum
ſobrius ſomnus ſequitur. ¶ Nonū eſt vt nō
ſit ſomnolentus id eſt nimiū ſomno deditus
/ ſicut ſupra beatus Benedictus circa inſtru-
mentū xxxviii. diſpoſuit/ Bernardus ad fra-
tres de monte dei/ Caue ſerue dei ꝗ̄tū potes
ne totus aliquando dormias/ ne ſit ſomnus
tuus non requies laſſi. ſꝫ extinctio ſpirit9 tui
/ Suſpecta res eſt ſomnus et ex magna parte
ebrietati ſimilis/ nichil tpis tā deperit de vi-
ta noſtra ꝗ̄ quod ſomno deputatur/ Aduerte-
re debet diſcipulus qđ dicit Hieronym9 ſup

prophetam naū/ꝙ diaboli ſtudiū eſt vigilan
tes aīas conſopire/ Unde ī paſſione dn̄i apo
ſtolorum oculos graui ſomno deprimit/quos
ſaluator ſuſcitans ait/ Uigilate et orate/ In
vitis patrum legitur de abbate daniele/ꝙ to
ta nocte vigilabat et quādo volebat circa ma
ne propter naturam dormire dicebat ſomno.
/Ueni ſerue male/⁊ ſurripiebat pauxillū ſom
ni ſedendo et ſtatim ſurgebat. Decimum
eſt/vt non pigreſcat in lecto/ſecundū ꝙ de pi-
gro dicitur. prouerbiorū xxv. Sicut oſtiuꝫ ver
titur in cardine ſuo/ita piger in lectulo ſuo/
Sed promptiſſimus ſit ad ſurgendum/et ad
vigilias et ad perſoluendas diuinas laudes/
ad cuſtodiam ſacrarū litteraruꝫ/ad vacandū
orationi et meditationi/ Ambroſius ſuper be
ati īmaculati/ Si ſtudentes doctrinis ſecula
ribus parum ſomno indulgent/ q̃to magis
qui cognoſcere deum cupiunt ſomno corpo-
ris/niſi q̃tū nature ſatis eſt impediri non de
bent/ Non ergo totis noctibus dormiamus/
ſed maximam partem eius lectioni et medi-
tationi deputemus/ Item hieronymus ī epi-
ſtola octuageſima quarta/ Noctibus bis ter
qꝫ ſurgenduꝫ eſt/reuoluenda ſunt de ſcriptu-
ris que memoriter retineamus/ Job viii/ Si
diluculo ſurrexeris ad deum et omipotentē
fueris deprecatus/ſtatī euigilabit ad te/et pa
catum reddet habitaculū tuum/ Debet autē
monachus quotienſcūqꝫ euigilauerit in p̄s.
maxime illico deo gratiarum actiones age-
re/quia ipſe eſt qui vigilat ſuper nos quando
dormimus/cuſtodiens nos a leonibus rugiē
tibus preparatis ad eſcam/

Capitulum lxxxiii. et eſt xxiii. regule: de ex
comunicatione culparū: vbi ꝙ correctio mul
tum amanda eſt a diſcipulo huius ſchole.

SI quis frater cōtumax/aut
inobediēs/aut ſuperbꝰ/aut
murmurans/vel in aliquo con-
trarius exiſtens ſancte regule/et
preceptis/ſeniorū ſuorū contem
ptor repertus fuerit/hic ſecundū
dn̄i noſtri preceptū āmoneatur
ſemel et ſecundo ſecreto a ſenio
ribus ſuis/ Si non emendauerit
obiurgetur publice corā oībꝰ/ Si
vo neqꝫ ſic correxerit/ſi intelligit
qualis pena ſit excōmunicatiōi
ſubiaceat/ Sin autē improbꝰ eſt
vindicte corporali ſubdatur.

POſtq̃ ſuperius beatus pater Benedi
ctus poſuit legē et inſtituit prelatos:
Nunc ordine congruo agit de penis
et purgatione delinquentiū dicens (Si quis
frater contumax ⁊c) Ubi ſex caſus ponit/in
quibus adhibenda eſt excōmunicationis me
dela. Primus eſt (Si fuerit cōtumax) hic
dicitur ab eo ꝙ contemnat facere quod ei im
peratū fuerit/ Et ideo omis contumax eſt in
obediens/non autē ecōuerſo/ Quia inobedi
ens poteſt eſſe etiā ille qui ſuſcipit verbun iu
bentis/ſed pro aliqua occaſione aut ex parte
non fecit aut omino nichil/ Contumax vero
non ſuſcipit verbuꝫ iubentis/ſed ne faciat in
ipſa fronte publice contradicit/et contemnit
iubentis imperium. Secundus eſt ſi fuerit
(aut inobediens) .i. non adiplens mandatū
ſuperioris. Tertius aūt (ſi fuerit ſuperbꝰ)
.i. elatus ſupra ſeipſū eleuatus qui elato ⁊ nō
humili aīo ſuſcipit ſupioris mādata/ Quar
tus eſt (aut ſi fuerit murmurans) Quintꝰ
eſt aut ſi fuerit (vel in aliquo contrarius exi-
ſtens ſancte regule et preceptis) per aliquod
ſcꝫ malū opꝰ qđ ſācte rl̕e inſtitutōi repugnet
et aduerſet̃/ Sextꝰ eſt (ſi ſeniorū ſuorū) ſcꝫ ſa
lubriť monētiū ſiue exhortantiū ad bonū (cō
tēptor reptꝰ fuerit. Seqt̃ (Hic ſcđꝫ dn̄i nr̄i p̄
ceptū amoneat̃ ſemel et ſcđo ſecrete a ſeniori
bꝰ ſuis. ſi nō emēdauerit obiurget̃ publice co
rā oībꝰ. Si vo neqꝫ ſic correxerit ſi intelligit
q̈lis pena ſit excōicatio) .i. q̃ta ꝯfuſio ſit a cō
ſortio fratrū ſeq̄ſtrari (excōicatiōi ſubiaceat)
.i. ſeq̄ſtratiōi a cōſortio fratrū ſecūdū mēſurā
delicti ꝑut dicet̃ ī ſequēti capl̕o (Sin autē i-
probꝰ eſt) .i. inuerecūdꝰ q nulla increpatione
emēdat̃ nulla verecūdia flectit̃ ſꝫ īpetū cordiſ
ſui ſeqt̃ (vīdicte corpali) puta afflictioni ieiu
niorū aut vberū diſcipline (ſubdat̃) Hec ſcti
patris doctrina tracta eſt ex illa math. xviii.
vbi dn̄s ait/ Si peccauerit ī te frat̃ tuꝰ/vade ⁊
corripe eū int̕ te ⁊ ipꝫ ſolū/ Si te audierit lu-
cratꝰ es frēꝫ tuū/ſi aūt nō te audierit adhibe
tecū vnū vl̕ duos/qđ ſi nō audierit eos dic ec-

cleſie ⁊c. vt ſicut dicit hieron. in glo. deteſta⸗
tioni cū habeant / Et qui non potuit pudore
ſaluari / ſaltem ſaluetur opprobriis: et vt rubo
re ſequeſtrationis emendetur. Et criſoſtomꝰ
ſuper Matheum docet ꝙ in corrigendo ita
procedendum ſit / Primo ammonendus
per amorē. / Secundo confundēdus per pu
dorem. / Tertio puniendus per rigorem.
Et eundem ordinē docet Augꝰ in regula ſua
capitulo .iii. Eſt autē circa hoc notanduꝫ
ꝙ maxime ad diſcipulū huius ſchole pertinet
vt correctōnē diligat / vt correctōeꝫ libēter ſu
ſcipiat ⁊ āplectat / Multū qppe amāda ē cor
rectio etiā ab eo q eſt i ſeculo / ſed multo āpliꝰ
qui ſcholā hanc diuini ſeruicii ſiue ſacre reli⸗
gionis profeſſꝰ eſt / Quadruplici ratiōe amā⸗
da eſt a quocūqꝫ homie. / Prima eſt quia cor
rigibilitas diſtinguit inter hoieꝫ malū et dia
bolū / Homo malus dū eſt in hac vita morta
li / ſuſceptibilis eſt correctionis: diabolus non /
/ Unde incorrgibilitas multū aſſimilat homi
nem diabolo / ſecunduꝫ illud eccleſiaſtici .xxi.
Qui odit correctionē veſtigiū eſt peccatoris /
Sicut veſtigium valde ſimile eſt pedi / ſic qui
odit correctionem valde ſimilis diabolo / qui
anthonomatice dicitur peccator. / Scda ra⸗
tio quia correctio valde congruit loco in quo
ſumus / In celo eni non habet locuꝫ correctio /
cum nulla ibi ſit peccati corruptio / In infer⸗
no vero non eſt poſſibilis correctō / licet ſit ibi
multa peccati corruptio / ſed in hac valle mi⸗
ſerie eſt ⁊ peccati corruptio ⁊ poſſibilis eſt cor
rectio / Ad hoc poſuit deus hoiem in hoc loco /
vt ſub virga diuine diſcipline viueret ⁊ mala
ſua ibi corrigeret / Corrigibilitas eſt maximū
bonū preſentis vite / vel de maximis / hoc bo⸗
no amoto bonū eſſet peccatori ſi natus nō fu
iſſet. / Melius eſſet ei eſſe canē vel bufonē ꝙ
hoieꝫ. / Tertia ratio eſt qꝛ correctio multū ē
vtilis / Uirga plane correctōnis fructifera eſt /
/ Uñ ſignificata eſt per virgā illā que protulit
flores et amigdala. numeri xvii. / puer. xxvii.
Melior eſt manifeſta correctō / ꝙ amor abſcō
ditus / Eiuſdē xxix. Uirga atqꝫ correctio tri⸗
buit ſapientiā. / Quarta ratio eſt quia defe⸗
ctus correctionis valde eſt noxius ⁊ periculo
ſus / vbi deeſt correctio abūdat peccati corrup
tio / Unde qui odit correctionē amare videt
corruptōnē / Preterea qui hic nō corrigit i fu
turo damnatur / exo. iiii. Proiecit moyſes vir
gā et verſa eſt in colubrū / Coluber occidit: vir
ga non. prouerbioꝝ xxiiii. Si percuſſeris euꝫ
virga non morietur / Uirga correctōnis ī co⸗
lubrū vertitur / quia qui hic non corrigitur in
futuro ſpiritibus infernalibus cruciabitur / p
uerbiorū xv. / Qui increpationē odit moriet.
eccleſiaſtici xix. / Qui odit correctionē minue
tur vita; et vita nature et vita gratie. prouer.
xxix. Uiro qui corripientē ſe dura ceruice con⸗
tēnit / repentinus ſuperueniet interitꝰ / Amor
correctionis ſignū eſt ſapientie. prouer. ix. Ar
gue ſapientē et diliget te / Eccleſiaſtici x. Uir
prudens et diſciplinatꝰ non murmurabit cor
rectus / Econtrario odiū correctionis ſignuꝫ
eſt inſipiētie. prouerbioꝝ xii. Qui odit incre
pationes inſipiens eſt / Inſipiens correctiōis
gratiā reputat iniuriā et contumeliam / ideo
volens ei vicem reddere ſi poteſt diffamat eū
Eiuſdem ix. / Qui arguit impiū ſibi maculā
/ generat / Specialiter amanda eſt correctō ab
eo qui eſt in religione / Religio eni locus eſt
correctiōis / Ad hoc hō ingreditur eam vt ma
la ſua ibi corrigat / Incorrigilitas eſt ſpecialiſ
cauſa / quare aliquis eſt a religione expellen⸗
dus / quando ſcꝫ culpas non timet cōmittere
/ et penā recuſat ferre / gratia valde neceſſaria
eſt ei qui eſt in religione ad hoc ꝙ bene ſe ha⸗
beat ad correctōnē / que gratia ſi deſit frequē
ter eſt in perturbationē / nec in religione pfi⸗
cit et vix ibi perſeuerat / Ad amorē correctiōis
primo pertinet / vt clauſtralis ad locū correcti
onis libenter veniat / locus ille hoſtibꝰ noſtriſ
eſt terribilis demonibus ſcꝫ et viciis / Demo
nes locum illum et metuunt et odiunt / Qñ
eni frater ea que diabolus ei ſugeſſit / humili
ter ei qui locū dei tenet oſtendit / et diſcipline
humiliter ſe ſubdit: diabolus triſtatur ac ſi ip
ſe flagellaretur / Legitur ſecundo libro dialo
gorum / ꝙ beatus Benedictus cum quemdā
monachum quem niger puerulus a loco ora
tionis extrahebat virga percuſſiſſet / antiquꝰ
hoſtis non auſus eſt dominari in eius cogi⸗
tatione ac ſi ipſe percuſſus fuiſſet ex verbere.
/ Et ſicut locus correctionis diabolo eſt exoſꝰ
/ ſic ſpiritui ſancto valde eſt gratus / peccata ei
ibi arguuntur et remittuntur / Argutio vero
et remiſſio peccatorū ad ſpiritū ſanctum per
tinent / Iohan. xvi. Arguet mundum de pec⸗
cato / Libenter debet clauſtralis venire ad iu⸗
dicium capituli / per quod euaſurus eſt diſtri⸗

ctum iudicium dei / qđ tñ multi non faciunt
eccleſiaſtici xxxii. Nõ pctõr vitabit correctõez
Item ad amorē correctionis pertinet / vt clau
ſtralis accuſationē ſui libens faciat / Accuſati
onē vero ſui ab alio factā patiēter ſuſtineat / ꝛ
correctioni ei⁹ q p̄eſt acquieſcat / Plus debet
odire mala ſua q̄ mala alteri⁹ / et āpli⁹ ea per
ſequi / Seruus dei vere hũilis ſecũdũ bernar
dũ nõ vult huilis reputari ſʒ vilis p̄dicari / cõ
ſcientiā magis amplectit̃ q̄ famā / pl⁹ diligit
bonitatis veritatē q̄ nomē / Et nõ ſolũ illuʒ
q p̄eſt ſʒ etiā fratres q adſũt reputat / volētes
et valētes infirmitatib⁹ ſuis mederi admin⁹
orãdo / ideo infirmitates ſuas eis libēt mani
feſtat / Illos ꝟo q eũ accuſāt reputat obſequē
tes nõ pſequētes / medicātes nõ ſagittāes / iõ
nõ iraſcit̃ cõtra eos / imo patiēt accuſatõeʒ ſu
ſtinet qđ valde laudabile eſt / Aug⁹ ad hiero.
Laudabili⁹ eſt libent̃ accipere corrigētē / q̄ au
dacter corrigere deuiantē / Acgeſcere corrigē
ti ſignũ eſt diſcretiõis / nõ acgeſcere ꝟo ſignũ
ē ſtultitie ꝛ puerſitatis / puer.xvii. Pl⁹ pficit
correctio apud prudentē / q̄ cētuʒ plage apud
ſtultũ / Eiuſdē xxvii / Si cõtuderis ſtultũ ĩ pil
la / q̄ſi tipſanas deſup feriēte pilo / nõ auferet̃
ab eo ſtultitia ei⁹ / eccleſiaſtici.i. Peruerſi dif-
ficile corrigunt̃ / Peruerſus eſt q intellectu et
affectu eſt corruptus.

Capitulũ lxxxiiii.et eſt xxiiii.regule: qua
lis debeat eſſe modus excõmunicationis.

SEcundũ modũ culpe / et ex
cõmunicatiõis vel diſcipli
ne debet extēdi mēſura / Qui cul
parũ mod⁹ in abbatis pēdeat iu
dicio / Si quis tñ frat̃ ĩ leuiorib⁹
culpis ĩuenit̃ / a mēſe pticipatõe
priuet̃ / Priuati aũt a mēſe cõſor-
tio. iſta erit ratio / vt in oratorio
pſalmũ aut ātiphonā nõ ĩponat /
neqʒ lectionē recitet vſqʒ ad ſatiſ
factõeʒ / Refectõnē aũt cibi poſt
fratrũ refectiõeʒ ſol⁹ accipiat / vt
ſi vbi grã fr̃es reficiũt ſexta hora /
ille frat̃ nona / Si fr̃es nona / ille
veſpera / vſqʒ dũ ſatiſfactiõe con
grua veniam conſequatur.

QUoniā ſicut ad iuſtitiā ptinet malos
punire / ita ad eandē ptinet qualitatē
et menſurā ponere in punitiõe culpa
rũ delinquentiũ / Ideo ſãctus pater bñdict⁹ de
ſignatis delictis p q̄b⁹ quis puniēd⁹ eſt / ſub-
iungit ordinē q in punitõne eſt obſeruãd⁹ di
cens (Secũdũ modũ culpe / excõicationis vel
diſcipline debet extēdi mēſura) ſecundũ illđ
deutero.xxv / p menſura pcti erit et plagaruʒ
mod⁹ / Sũt aũt attendēda plura ĩ punitione
culparũ / videlʒ qualitas.i.ſpēs delicti / graui
tas causa / ꝛ pſona (Qui culpaꝝ mod⁹).i.mē
ſura (in abbatis pēdeat iudicio) Hoc aũt p
eo dictũ eſt / qꝛ mēſura penarũ pendet ex q̄ti-
tate culparũ / iudiciũ aũt et diſcretio q̄titatis
culparũ cũ ex ipſa rei opatõe et pſona q̄litate
aliiſqʒ circũſtantiis accipienda ſit / nõ p tõad
aliquā artē reduci relinquit̃ iudicio abbatis /
Vñ ſcđʒ q̄ habet̃ leui.xvii. Sacerdotis ē iudi
care inter leprā ꝛ leprā / iudicata aũt p eũ q̄ti
tate culpe / videlʒ ſi leuis ſit / aut grauis / Et ſi
grauis q̄tũ grauis / regulā ĩ modo puniendi
ſeruabit / q penas iā determiauit q̄ leuib⁹ ꝛ q̄
grauib⁹ culpis debeant̃ / ĩ qua re ſũme cauere
debet abbas / vt nõ iudicet leuē culpā grauē /
aut ecõuerſo grauē leuē / Scriptũ eſt ei yſa.v
Ve q dicit amarũ dulce / ꝛ dulce amarũ. Seq
tur (Si q̇s tñ frater ĩ leuiorib⁹ culpis inueni
tur a mēſe pticipatiõe priuet̃) Hic ſctũs pat̃
ſubiũgit q̄ pene ſũt iniũgēde q̇buſcũqʒ culpis /
Et prio q̄ pena iniũgēda ſit leui culpe dicēs
(Si q̇s frater in leuiorib⁹ culpis inuenit̃ iu-
dicio).ſ.abbatis (a cõmunione mēſe priuet̃)
.i.cũ aliis fratrib⁹ nõ reficiat / Leuiores culpe
iudicio nr̃o dicēde ſũt trāſgreſſiones rl̃e / aut
cõſtitutõnũ / quo ad ea q̄ nõ ſũt de eſſentia re-
ligionis / Nec ad act⁹ ptineāt ꝟtutũ / ſed q̄ ad
cerimonias ptineāt vt eſt fractio ſilēcii / tarde
venire ad chorũ / ad refectoriũ / et ſimilia / Aut
ſũt de nũero eoruʒ q̄ de ſuo gn̄e ſũt leuia pctā
/ ſicut eſt verbum ocioſum / vaniloquium / riſus
immoderatus / et ſimilia / Graues autem
culpe ſunt criminales / q̄ ſunt tranſgreſſiones
regule quo ad ea q̄ ſũt legis diuine / aut de eſ-

ſentia/ ſicut pleni⁹ in ſupiorib⁹ circa capitulū ſeptimū hui⁹ operis expoſitū eſt/ Qualis autem ſit excōmunicatō debita illis q in leuib⁹ culpis inueniunt̄/ conſequēter exponit dicēs (Priuati) Alia littera habet priuatis q̄ verioꝛ eſſe videt̄ (aūt a mēſe cōſoꝛtio iſta erit rō) .i. lex (vt in oꝛatoꝛio pſalmuꝫ aut antiphonā nō iponat nec lectionē recitet vſqꝫ ad ſatiſfactionē) Utrū aūt liceat miſſā celebrare videt̄ ꝙ nō/ qꝛ a maioꝛib⁹ videt̄ excludi q a minoꝛib⁹ ꝓhibet̄ (refectionē aūt cibi poſt fratrū refectionē ſol⁹ accipiat/ vt ſi ꝑbi gr̄a fratres reficiunt ſexta hoꝛa/ frat̄ ille nona .ſi fratres nona frat̄ ille veſpera vſqꝫ dū ſatiſſactiōe congrua venia conſequat̄) Littera plana eſt.

Capitulū lxxxv. et eſt xxv. regule de grauioꝛibus culpis: vbi agit̄ de cauſis ꝓpter quas timenda eſt excōmunicationis ſententia.

IS autē frater q̄ grauioꝛis culpe noxa tenet̄/ ſuſpēdat̄ a mēſa ſimul ⁊ ab oꝛatoꝛio/ Null⁹ ei fratrū i vllo iūgat̄ cōſoꝛtio/ neqꝫ i colloquio/ Sol⁹ ſit ad op⁹ ſibi iniunctū/ pſiſtēs i penitētie luctu/ ſciēs illā terribilē apl'i ſentētiā dicētis. traditū huiuſmodi hominē ſathane i interitū carnis/ vt ſpūs ſalu⁹ ſit in die dñi/ Cibi aūt refectionē ſol⁹ pcipiat/ mēſura vel hoꝛa qua ꝓuiderit ei abbas cōpetere/ Nec a quoquā bñdicat̄ tranſeunte/ nec cib⁹ q̄ ei datur.

POſtq̄ egit de illa excōicatiōe q̄ minor appellat̄ q̄ in religione culpis leuioꝛibus debet̄/ Nūc oꝛdine cōgruo de pena excōicationis maioꝛis ſubiungit/ q̄ culpis grauioꝛib⁹ debet̄ dicēs (Is aūt frat̄ q grauiores culpe noxa tenet̄/ ſuſpendat̄ a mēſa ſimul et ab oꝛatione oꝛatoꝛio/ Null⁹ ei fratrū in vllo iūgat̄ conſoꝛtio/ nec in colloquio. ſol⁹ ſit ad op⁹ ſibi iniūctū) Grauis autē culpa hic dr̄. ſecundū qd̄ ex ſuperioꝛi capitulo colligit̄ ꝓ criminali ſiue moꝛtali/ tū qꝛ ſola talis cū moꝛtē aīe inferat ꝓpꝛie dr̄ noxa a nocendo/ tū qꝛ ꝓ ſola tali ſecūdū canonicas ſanctiones qs maioꝛi excōicatione feriend⁹ eſt. Ubi nota ꝙ hec doctrina beati Bñdicti confoꝛmis eſt illi apoſtolice q̄ pꝛie coꝛi. v tradit̄ dicēte apoſtolo/ Si is q frater noīat̄ eſt foꝛnicatoꝛ/ aut auar⁹ aut idolis ſeruiens/ aut maledic⁹/ aut rapax aut ebꝛioſ⁹: cū huiuſmodi nec cibum ſumere. glo. nedū oꝛare/ hoc tñ intelligēdū eſt poſt iudiciū eccleſie. Sequit̄ (Perſiſtens in penitētio luctu/ ſciēs illā terribilē apoſtoli ſentētiā dicētis. traditū huiuſmodi hoīeꝫ ſathane i interitū carnis/ vt ſpūs ſalu⁹ ſit i die iudicii) q̄ſi dicat/ Merito talis excōicat⁹ pſiſtere debet i penitentie luctu/ et doloꝛe ac timoꝛe magno/ qm̄ tribilis eſt excōicatōis ſentētia qua eſt innodat⁹. Ubi notādū ꝙ multe rōes aſſignari poſſūt/ ꝓpt̄ quas multū timēda eſt diſcipulo excōicatio. Pꝛia eſt quā hic ſctūs pat̄ Benedict⁹ ex auctoꝛitate apl'i ducit/ videlꝫ ꝙ excōicat⁹ poteſtati tradit̄ ſathane/ Sicut eni eccleſia hereticos cōuictos reliquit ſeculari poteſtati/ ita excōicatos poteſtati ſathane tradit. Aug⁹/ Oīs xp̄ian⁹ q a ſacerdotib⁹ excōicatur/ ſathane tradi dicit̄/ quō/ quia extra eccleſiā diabol⁹ ſicut i eccleſia xp̄s/ ac ꝑ hoc diabolo tradit̄ qd̄ ab eccleſiaſtica cōmumiōe remouet̄/ Plane pꝛiuato homīe ſuffragiis eccleſie nō dubiū ꝙ dat̄ diabolo maioꝛ poteſtas i ipꝫ ad vexandū eū ſpūalit̄ ⁊ etiā coꝛpalit̄/ Un̄ in pꝛimitiua eccleſia qn̄ optebat peꝛ ſigna hoīeſ ad fidē inuitare/ ſicut ſpūs ſctūs ſigno viſibili manifeſtabat̄/ ita excōicatio coꝛpali demonis vexatōe innoteſcebat. Scd̄a rō ē qꝛ excōicatio eſt ict⁹ gladii ſpūalis/ q multomagis timēd⁹ eſt q̄ materialis/ Un̄ aug⁹ dicit de illo q excōicat̄/ ꝙ graui⁹ eſt illi q̄ ſi feriret̄ gladio: ſi a feris deuoraret̄/ ſi a flāmis exureret̄/ Tertia/ qꝛ excōicat⁹ eſt vt hō valde infirm⁹/ q nullam medicinā pōt habere/ Eſt ei ſepat⁹ a ſacramētis eccleſie q̄ ſūt medicamīa ſpūalia lāguētiū aīaꝝ/ de qb⁹ eccleſiaſtici xxxviii. dr̄. Unguētari⁹ faciet pigmēta ſuauitatis/ et vnctiones cōficiet ſanitatis. Quarta excōicat⁹ eſt vt hō captus ab hoſtibus omni auxilio deſtitutus/ quia pꝛiuatus eſt a cōmunione fidelium/ nec habet partē in bonis que fiūt ab eccleſia/ ipſe eni ſimilis illi eſt qui cecidit i foueā vel ſub onere nec habet ſubleuantē/ Unde ſibi cōpetit illud eccleſiaſtes iiii. Ue ſoli quia cū ceciderit non habet ſubleuantem. Quinta quia

C 26 1-12

excōmunicatio eſt morbus contagioſus/ Un
excōmunicatus a cōſortio hoīm eicitur/ ꝗadmodū leproſi extra caſtra iubebantur expelli
leuit.xiii. ⁊ numeri v/ Unde ꝗadmodū lepra
multū timetur/ ita excōmunicatio plurimuʒ
timenda eſt vtputa lepra aīe. ¶ Sexta quia
excōmunicatus eſt ſicut membrum abſciſū a
corpore/ quod nulli⁹ valoris eſt/ Quilibet au
tem homo xp̄ianus membrū eſt corporis xp̄i
q̄d eſt eccleſia vt habetur prime ad Corin. xii
¶ Multū aūt timenda eſt ſeparatio a tali cor-
pore. Unde Auguſtinus/ Nichil ſic debet for
midare xp̄ianus ꝙ̄ ſeparari a corpore xp̄i/ qꝛ
ſi ſeparatur a corpore xp̄i/ cū iam non ſit mē-
brū eius non vegetatur ſpirit⁹ eius. ¶ Septi
ma quia excōmunicatō eſt magne infamie ⁊
confuſionis/ quia excōmunicatus eſt ſicut in
fidelis habendus Math.xviii. inquit dn̄s de
tali/ Si eccleſiam non audierit/ ſit tibi tanꝙ̄
ethnicus et publicanus. ¶ Octaua qꝛ excō-
municatus excluditur a regno celorū/ iuxta il
lud Math.xviii. Quecūqʒ ligaueritis ſuper
terrā erunt ligata et in celis/ Unde excōmu-
nicatio figurata eſt in eiectione primorū pa
rentū de paradiſo/ ſecundū auguſtinuʒ ſuper
geñ. ad litterā. ¶ Secundo notandū eſt ꝙ li
cet excommunicatio ſit pena grauiſſima/ ni-
chilominus ad correctionē aīe tanꝙ̄ medici-
nalis inferenda eſt/ ſicut apoſtolus ſuperiori
bus verbis manifeſtat cū ait/ Judicaui tradi
huiuſmodi hoīeʒ in interitū carnis. i. in vexa
tionē et afflictionē corporalē/ vt ſpūs ſalu⁹ fi
at in die dn̄i. i. in die iudicii: vbi dicit glo/ Nō
amaritudīe odii debet inferri excoīcatōis pe
na/ ſʒ ea intētiōe vt expulſio hec ad reuocādū
valeat ī die dn̄i/ i. ſi aliqn̄ cor illi⁹ viſitet dn̄s ſi
qn̄ ei luceat ī corde dn̄s/ Et aug⁹ ꝯ͂ pminianū
li.ii/ Excōmunicatio non interfectorie percu
tit/ ſʒ medicinaliter vrit/ Quod tn̄ ita accipiē
dū eſt ꝓut extra de ſen.ex.ī ſexto habet/ vbi dr̄
ꝙ medicinalis eſt excoīcatio nō mortalis: di-
ſciplinans nō eradicans./ Dum tamen is in
quē lata fuerit non contemnat.

¶ Capitulū lxxxvi. et eſt xxvi. regule: de hiis
qui ſine iuſſione abbatis iūgūt ſe excōicatis:
vbi de cauſis ꝓpt̄ q̄s timendū ſit cōmunicare
cum excommunicatis.

Si quis frater preſumpſerit
ſine iuſſione abbatis fra-
tri excōmunicato quolibet mo-
do ſe iungere/ aut loqui cū eo/ vel
mandatū ei dirigere/ ſimilē ſor-
tiatur excoīcationis vindictam.

Poſtꝙ̄ de pena excōmunicatoruʒ egit:
nūc conſequenter ſubiūgit de pena cō
municantiū ſiue ꝑticipantiū cū excō-
municatis dicēs ¶ Si quis frater preſūpſerit
ſine iuſſiōe abbatis fratri excōmunicato/ quo
libet modo ſe iūgere/ aut loqui cū eo/ vel man
datū ei dirigere/ ſimilē ſortiat̄ excōmunicatio
nis vindictā. ¶ Ubi notandū ꝙ ſanctus pat̄/
nō loquit̄ hoc loco de illicita illa ꝑticipatiōe/
qua q̄s ꝑticipat cū excōmunicato eodē crimi
ne ꝓpt̄ q̄d eſt excōmunicatus/ ſ. dando ei cōſi
liū auxiliū vel fauorē/ qꝛ talis ꝑticipans ipſo
facto ſecundū iura incurrit eandē ſentētiā/ ſe
cundū q̄d habet̄ in capi. Nuper. extra de ſen.
exco/ ſed loquit̄ de ꝑticipatione in loquendo/
vel comedendo/ vel ſecū orando/ q̄ cū ſit cōtra
ꝓhibitionē manifeſtā ſuperioris tanꝙ̄ pctm̄
mortale inter grauiores culpas cōnumerat̄/
⁊ ꝑ conſequēs ſimili vindicta venit ferienda/
Jdeo ſctūs pat̄ ait ꝙ ſimilē ſortiat̄ excōmuni
cationis vindictā. ¶ Eſt aūt hic notandū/ ꝙ
multiplici de cauſa cauendū eſt cōmunicare
cū excōicatis. ¶ Pria ē qꝛ coīcans excoīcatis
peccat in ſe cū nō ſibi cauet ab eo q̄ morbū hʒ
cōtagioſū. ¶ Scd̄o peccat ī eū cui cōmunicat/
qꝛ ipſe cū infirm⁹ ſit ad mortē/ aufert ei reme
diū/ vel min⁹ efficax reddit dū cōfuſionē ipſi⁹
minuit/ ꝑ quā corrigi debuit/ eccleſiaſtici iiii.
Eſt confuſio adducēs gloriā. ps. Jmple faci
es eorū ignominia et q̄rent nomē tuum dn̄e
¶ Tertio peccat in eccleſiā ſiue cōgregatōnē/
quā malo exēplo corrūpit/ ⁊ cui⁹ ſocietati pre
ponit ſocietatē eorū q̄ ſūt vt leproſi habēdi/ ī-
mo q̄ ſūt ſicut canes ⁊ porci/ eccleſiaſtici xiii.
Que coīcatio ſcti ad canē. ¶ Q̄rto peccat in
patrē ſpūalē monaſterii/ cui⁹ ſentētiā cōtēnit
¶ Quinto peccat in deū quē in miniſtro ſuo
ſpernit. lu.x. Qui vos ſpernit me ſpernit.

¶ Capitulū lxxxvii. et eſt xxvii. regule: quali
ter debeat abbas eſſe ſollicit⁹ circa excōicatos/
vbi ponūtur cauſe propter quas p̄lati debēt
eſſe ſolliciti circa delinquētes ne pereant.

1 Omni ſollicitudine curā ge
rat abbas circa delinquen
tes fratres/quia non eſt opus ſa
nis medicus.ſed male habentibꝰ
Et ideo vti debet omī modo vt
ſapiens medicus immittere quaſi
occultos cōſolatores ſempectas/
id eſt ſeniores ſapientes fratres.
qui quaſi ſecrete cōſolentur fra-
trem fluctuantē.et prouocēt eū
ad humilitatis ſatiſfactionem.⁊
conſolentur eū ne abundantiori
triſtitia abſorbeatur/ſʒ ſicut ait
idem apoſtolus.confirmetur in
eo caritas.et oretur pro eo ab oī-
2a bus.Magnopere enim debet ſol
licitudinem gerere abbas/⁊ omī
ſagacitate ⁊ induſtria curare ne
aliquam de ouibus ſibi creditis
3a perdat.Nouerit enī ſe infirma-
rum curam ſuſcepiſſe animarū/
non ſuper ſanas tyrannidem/et
4m metuat prophete cōminationē.
per quē dicit deus/Quod craſſū
videbatis aſſumebatis: et quod
quinto debile erat proiciebatis/Et paſto-
ris boni piū imitetꝰ exēplū/q̇ reli
ctis nonagita nouē ouibꝰ i mōti
bus.abiit vnā ouē q̄ errauerat q̄
rere/cuius infirmitati in tantū
compaſſus eſt/vt eam in ſacris
humeris ſuis dignaretur impo
nere/et ſic reportare ad gregem.

Dato ordine penarum contra tranſgreſ
ſores et delinquentes/quia pene vtpo
te medicine quedam ad medendum et ſanan
dum ordinate ſunt/ſūma vigilantia curādū
eſt.ne egroti talibus penis pereāt ſʒ ſanentur
Ideo ſanctus pater ſubdit doctrinā qualiter
abbas circa ipſos delinquentes ſe debeat ha
bere dicens (Omni ſollicitudine curam ge-
rat abbas circa delinquentes fratres) Sen-
ſus eſt/Et ſi abbas vtpote paſtor et pater to-
tius congregatiōis/curam debeat habere de
omī grege ſuo ac vniuerſa cōgregatione/po
tiſſime tamen omī ſollicitudine.oī induſtria
omī ſagacitate ac prouidentia debet curam
gerere circa delinquentes/q infirmi ſunt mo
ribus/Et ad hoc inducit quinqʒ rationes.

Prima eſt quia tales magis indigent: et
hoc tangitur cum ait (quia non eſt opus ſa-
nis medicus ſed male habentibus) Math.
ix (Et ideo) int̄ alias ſollicitudīes ſue curas
(vti debet omī modo vt ſapiens medicus im
mittere quaſi occultos conſolatores) quia li-
cet cum licentia abbatis vadant viſitaturi in
firmū et male habentem/tamen non debent
oſtendere ſe ab abbate miſſos ad hoc/ſed ꝙ il
li compaſſione illius moti/licētiā poſtularūt
cupiētes illi loqui.videlicet (ſempectas id eſt
ſeniores ſapiētes fratres qui quaſi ſecrete cō
ſolētur fratrē fluctuātē) Secrete dicit quia
vt dictū eſt ita prudenter erga illuʒ ſe debent
habere/vt non videātur ad hoc ſpāliter ab ab
bate miſſi/Ne forte frater nimis de mia pre
ſumens in ſua duricia perſeueret/Sequitur
(Et prouocent eū ad humilitatis ſatiſfactio
nē:et conſolentur eū ne abundātiori triſtitia
abſorbeat̄) hoc eſt quod hortat̄ etiaʒ apoſtolꝰ
ſcđe cori.ii/Cōſolamini eū.ſ.vt ait glo.p exē
plū dauid/q multū peccauit ⁊ alioꝝ qbꝰ indul
ta eſt venia/Et p v̄ba dñi p ꝑphetā dicētis.
Nolo mortē pctōris ſʒ vt magis cōuertat̄ et
viuat/Itē q̄cūqʒ hora ingemuerit pctōr:oīm
inīqtatū eiꝰ nō recordabor.Seqt̄ i aplo (Ne
forte abūdantiori triſtitia).i.vt dicit glo.per
nimiā aſperā penitentiā deſperans (abſorbe
atur) a diabolo/⁊ velit vti ſeculo/hoc ei eſt ab
ſorberi vt dicit Ambroſius in gloſa ſcʒ deſpe-
rantem conuerti ad perpetranda peccata.

Ubi notandum ꝙ ex defectu huiuſmodi
conſolationis multa mala ſolent accidere in
ſubditis/Interdū ei ppt̄ hoc ducūt vitā i ama
ritudine/treñ.i.Idcirco ego plorans et oculꝰ

meus deducens aquā/ quia longe a me factꝰ
eſt conſolator/ Interdū dimittunt bona con
ſueta. treñ. i. Depoſita eſt vehementer nō ha
bēs conſolatorē/ quod fit quando aīa propt
defectū conſolationis. cadit a bonis que faci-
ebat ante/ Interdū facit vacillare circa ſtatū
ſuū imutandū/ Et ideo econuerſo dicitur act
tertio. Judas et ſilas cū eſſent profecti conſo
lati ſunt fratres et confirmauerūt/ preponit
conſolatio confirmationi. quia conſolatio cō
firmat/ Interdum facit deficere in labore/ ꝓ
pter quod dñs dedit manna laborantibuſ in
deſerto ne deficerent/ Et ideo dicit apoſtolꝰ
ad philippeñ. iiii/ Omīa poſſū in eo qui me
confortat/ Interdū facit cadere in deſperatio
nē: ſicut patet ex verbo beati patris quod tra
xit ex apoſtolo/ pˀie ad corin. ii/ Conſolamini
eum qui huiuſmodi eſt/ ne forte abundantio
ri triſtitia abſorbeatur/ Interdū facit concipe
re cōtra prelatū rebelliones. et alia huiuſmo
di/ Exemplū tertii regū xii. de roboam a quo
receſſit iſrael/ qꝛ nō eſt ei locutus leuia iuxta
conſilia ſenū: ſed dura iuxta cōſilia iuuenum
/ Qꝛ ergo tot mala ſequuntur ex defectu cō
ſolationis ſubditis/ optime ſāctus pater inſti
tuit. vt prelatus conſolationibus ſubditoruꝫ
et maxime male habentiū operam dare omī
ſollicitudine curet/ Sequitur (Sed ſicut ait
idē apoſtolus confirmetur in eo caritas) id ē
confirmetis eū cōſolando eadē caritate/ quā
habuiſtis in corrigēdo (et oretur pro eo ab oī
bus) id eſt quilibet apud ſe caritatis grā oret
deū pro illo/ ne deſperatiōe pereat. dū ſe a fra
trū conſortio viderit ſeparatum. ¶ Sequitur
(Magnopere enī debet ſollicitudinē gerere
abbas et oī ſagacitate ac induſtria curare ne
aliquā de ouibus ſibi creditis perdat) ¶ Hic
ponitur ſecunda cauſa/ propter quam abbas
debet multum ſollicitꝰ eſſe circa ſubditos de
linquentes/ ſcꝫ propter vitandū periculū oui
um/ quia niſi ſollicite paſtor curam gerat de
ouibus/ oues ipſe peribūt et ipſe ꝑ conſequēs/
qui in die iudicii ipſarum ouiū que ſibi credi
te ſunt redditurus eſt dño rationē/ vt ſanctus
pater poſuit in ſuperioribus ī capitulo tertio
regule/ Sequitur ¶ Nouerit enī ſe infirmarū
curā ſuſcepiſſe aīarum: non ſuper ſanas tyrā
nidem) / Hic ponitur tertia ratio propter
quam abbas debeat cum omni ſollicitudine/
curam pietatis gerere de delinquentibus/ qꝛ
ſcꝫ hoc ſpectat ad officiū ſuuꝫ/ quia cura infir
mantium ouium eſt ſibi credita/ non ſuper ſa
nas dominiū exercere tyranicū/ videlꝫ ſeueri
tatem aut crudelitatē. Unde bernar. Onus
eſt aīarū infirmarū/ Nam que ſane ſunt por
tari non indigēt/ Quoſcūqꝫ ergo de tuis in
ueneris triſtes. puſillanimes. ⁊ queruloſos/ ip
ſorum patrē te cognoſcas et abbatem/ conſo
lando et exhortando. increpādo. age opus tu
um. et portando ſanes quos ſeruādos portas
/ Item idem/ Bernardus ad prelatos loquēs
ait/ Diſcite matres ſubditorū vos eſſe nō do
minos/ matris autē eſt de filiorū et maxime
infirmantiū conſolatōne ſollicitā eſſe. Seqꝫ
/ Quarta ratio ſcꝫ cōminatio etne damna
tionis cum ait (Et metuat prophete cōmina
tionē per quē dicit dñs) ſcꝫ ezechiel' xxxiiii.
(Quod craſſuꝫ eſt aſſumebatis) ſcꝫ ad deuo
randū (et quod debile erat proiciebatis) id ē
contemnebatis/ nullā curam. nullā diligenti
am de earū ſalute aut valitudine habentes/
Unde iſta cōminatio plenior in textu biblie
habetur/ ſcꝫ ezechi. xxxiiii. vbi dñs malis pa-
ſtoribus ita loquitur/ Ue paſtoribꝰ iſrael pa
ſcebant ſemetipſos/ Nonne greges paſcunt
a paſtoribus/ et lac cōmedebatis et lanis ope
riebamini/ ⁊ qđ craſſū eſt occidebatis: gregē
aūt meū nō paſcebatis/ qđ infirmū fuit non
conſolidaſtis/ qđ egrotū eſt nō ſanaſtis. ⁊ qđ
fractū ē nō alligaſtis. qđ abiectū eſt nō redu-
xiſtis/ quod perierat nō queſiuiſtis: ſed cū au
ſteritate imperabatis eis et cum potentia.
¶ Sequitur quinta ratio ſcꝫ exemplum no-
ſtri ſaluatoris cum ait ¶ Et paſtoris boni imi
tetur exemplum/ qui relictis nonaginta no-
uem ouibus in deſerto/ abiit vnā ouē que er-
rauerat/ querere: cuiꝰ infirmitati in tantū cō
paſſus eſt/ vt eā in ſacris humeris ſuis digna
retur imponere/ et ſic reportare ad gregem)
¶ Ubi notandū ꝙ paſtor iſte optimꝰ de quo
ſanctus pater loquitur/ ⁊ quem abbatibuſ po
nit in exemplum. eſt ſaluator noſter filius dei/
qui vt dicitur luce xv. centū perhibetur oues
habuiſſe/ oues angeli ſunt et homines/ Johā
nis x. Ego ſum paſtor bonus/ gloſa. Diues
eſt paſtor cuius nos centeſima portio ſumus/
Angeli autem ⁊ homines dicuntur oues pro
pter innocentiam/ in qua creati ſunt: ſed cen-
tum propter numeri perfectionē/ Unde glo
ſa ait. ꝙ numerus centenarius eſt perfectus

Perfectus deus centū oues/id eſt perfectum numerū habuit/cum angelorū ꝛ hoīm ſubſtā tiam creauit/ſed vna ouis periit ſcꝫ humana natura/quando homo paſcua vite peccando reliquit/ Omnes enī in adam peccauerunt. Roma.v. Dicitur aūt xp̄s nonaginta nouē reliquiſſe in deſerto. ſiue in montibus/ id eſt nouē ordines angelorū in celo/quia non angelos apprehendit: ſed ſemen abrahe/ Unde humanā carnem ſuſcipiēs exinaniuit ſemetipſū factus obediens vſqꝫ ad mortem/queſiuit ouem errantē. predicando et docendo viā veritatis/vocando ad penitentiā/ꝛ ad confirmationē fidei plurima miracula faciendo.

Impoſuit autē eam in humeris ſuis/id eſt in brachiis crucis: vt ait glo/ quando penā peccatorū noſtrorū in corpore ſuo ſuper lignum crucis clementer portauit/et tandē reduxit illam ad gregem/id eſt ſocietatē angelorꝝ/quādo in die aſcenſionis turbe ſanctorū patrum aſſociatus. in altum aperuit credētib⁹ regna celorꝝ/ Ita abbas piiſſimi paſtoris xp̄i exēplo/ debet maximā curā gerere de ouib⁹ infirmātibus/illas precipua ſollicitudine querendo/ꝛ inuentas humeris compaſſionis portando/ vt tandem ad gregē bene viuentiū monachorum. vnde oberrauerant reducat.

Capitulum lxxxviii. et eſt xxviii. regule: de his qui ſepius correpti non emendauerint: vbi de grauitate vicii incorrigibilitatis agit.

SI quis frater frequēter correptus pro qualibet culpa/ ſi etiam excōmunicat⁹ non emēdauerit/acrior ei accedat correctio/id eſt vt verberū vindicta in eū pcedat/ Quod ſi nec ita ſe correxerit. aut forte (qđ abſit) in ſuperbiā elatus etiā defendere voluerit opera ſua/tunc abbas faciat quod ſapiens medicus/ Si exhibuit fomenta/ſi vnguenta adhortationū/ſi medicamina diuinarū ſcripturarū/ſi ad vltimū vſtionē excommunicationis vel plagas virgarū/ Et iam ſi viderit nichil ſuā preualere induſtriā/ adhibeat etiā quod maius eſt ſuam et oīū fratrū pro eo orationē/ vt dñs qui oīa poteſt operetur ſalutem circa infirmū fratrem/ Quod ſi nec iſto modo ſanat⁹ fuerit/tunc iam abbas vtatur ferro abſciſionis/ vt ait apoſtolus. Auferte malum ex vobis/ Et iterum. Infidelis ſi diſcedit diſcedat/ne vna ouis morbida omnē gregem contaminet.

SUperius beatus pater Benedictus certos modos poſuit/quibuſ culpe delinquentiū fratrum ſunt corrigende/ Uerū quia non ſemper p aſſignatos modos corriguntur/vt finaliter emendentur ſubiungit penā vltimo iniungendam delinquentibus fratribus incorrigibilibus dicēs (Si qs frater frequenter correptus pro qualibet culpa/ſi etiam excōmunicatus non emendauerit/acrior ei accedat correctio/id eſt vt verberꝝ vindicta in eū procedat/ Sed videtur hoc cōtra ea que dicta ſunt in ſuperioribus/de grauitate pene excōmunicationis/ vbi Auguſtinus contra aduerſariū legis et prophetaruꝫ dixiſſe allegatus eſt/quod grauī⁹ eſt anathemate feriri ꝙ ſi gladio feriretur. Reſpondetur primo/ꝙ excōmunicatio grauior eſt rationibus ſuprapoſitis/ ſꝫ apud non intelligētes quid ſit excōmunicatio/ cuiuſmodi ſunt mundani ac carnales ſeu iudicio rationis vacui/acrior. i. moleſtior eſt afflictio verberum.

Secundo reſpondetur/ꝙ iſta pena cum vt patet ex textu ſe habeat ad excōmunicatōnē per additionem/merito dicit̄ acrior/quicquid enī additur acrius iudicatur ſiue moleſtius. Sequitur (Quod ſi nec ita ſe correxerit aut forte quod abſit in ſuperbiā elatus etiā voluerit opera ſua defēdere tunc abbas faciat qđ

ſapiens medicus) Hic ponit ſanctus pater
proceſſuȝ quem prelatus obſeruare debet cir
ca delinquētem ſubditū/inſtar ſapientis me-
dici.qui a leuiorib⁹ incipit:ſic dicēs (Si exhi
buit fomenta.ſi vnguenta adhortationuȝ./ſi
medicamina ſcripturarū diuinarū./ſi ad vlti
mum vſtionē excōmunicationis/vel plagas
virgarū/etiā ſi viderit nichil ſuā preualere in
duſtriā/adhibeat etiā quod maius eſt ſuam ꝛ
oīȝ fratrū pro eo orationē/vt dn̄s qui omipo
tens eſt operetur ſalutē circa infirmū fratrē/
quod ſi nec iſto modo ſanatus fuerit/tunc iā
vtatur abbas ferro abſciſionis vt ait apoſto-
lus. Auferte malū ex vobis. Et iteruȝ. In fi-
delis ſi diſcedit diſcedat: ne vna ouis morbi-
da omnē gregem contaminet) Ubi licet ali-
orum iudicio ſeptem gradus deſignentur/no
ſtro tamen non niſi quattuor diſtincti expri-
muntur. ¶ Primo enī eſt āmonendus/et hoc
vnguentis exhortationū .i. exhortationibus
ſuauibus.ꝛ māſuetis/iuxta illud quod de me
dico ſpirituali dicitur eccleſiaſtici xxxviii/Un
guentarius faciet pigmēta ſuauitatis/et vn-
ctiones conficiet ſanitatis/vbi glo.dicit/Cō-
tra diuerſas infirmitates.diuerſa opponunt
medici emplaſtra et vnguenta/vt morbis cō
ueniant./Medicamēta ſimiliter faciunt me
dici ſpirituales./Item adhibendo medicami-
na diuinarū ſcripturaruȝ.i. teſtimonia ſacre
ſcripture/que vere medicamina ſunt aīarum/
ſecundū illud ſapientie xvi./Nec enim herba
nec malagma ſanauit eos/ſed tu⁹ dn̄e ſermo
qui ſanat oīa./Uti debet abbas erga ſubditū
delinquētem teſtimoniis ſacre ſcripture/que
mentiri non poteſt que de conuerſione pecca
toꝝ loquitur/de penitentia.de ſpe habenda.
/de imēſa diuina bonitate/de iuſtitia illius er
ga impenitētes ꝛ rebelles ac ſuperbos. ¶ Se
cundo ſi exhortationes et āmonitiones non
receperit/adhibenda eſt aduſtio.i.pena per ex
cōmunicationē ſi intelligat quid eſt excōmu
nicatio/ſi nō intelligit pena virgarum adhi-
benda eſt. ¶ Tertio ſi videat ꝙ nec ſic corrigi
tur/adhibenda eſt cōmunis oīm oratio/Ma
gne enī virtutis eſt oratio/ꝛ maxime que a cō
munitate procedit/Unde ambroſius/Facile
ei multi impetrant quod deſiderant / Nam
multi minimi dū aggregantur vnanimiter
fiunt magni /Uerum quia quandoqȝ propt
indignationem eius pro quo oratur etiā ora
tiones ſanctorū non exaudiuntur/ſecundū il
lud ieremie xv:vbi dn̄s ait ꝓphete/Noli ora
re pro populo iſto/nec aſſumas pro eis laudē
et orationē/quia non exaudiā/Habetur etiā
in vitis patrū de ſene quodā/ꝙ orante ꝑ quo
dam fratre/temptato a carne/ oſtēſū eſt ꝙ ne
gligētia fratris erat in cauſa quare nō exau
diretur/Unde ipē ſenex ait prefato fratri/fra
ter impoſſibile eſt a te diſcedere fornicationiſ
ſpiritū.aliis pro te orantibus niſi tuipſe aſſu-
mas ieiuniū et laborē in orationibus ¶ Ideo
ſubiungit ſanctus pater quartū gradū dicēs/
ꝙ ſi nec iſto modo ſcȝ per orationē a toto cō-
uentu effuſam ſanatus fuerit:tūc vtatur fer
ro abſciſionis.i.ſententia ſeparationis a cor-
pore monaſterii:/ꝛ hoc vel per incluſionē ſiue
per incarcerationē aut per omimodā expul-
ſionē a monaſterio/Unde Auguſtinus vt ha-
betur xxiiii.q.ii.in capitulo. Corripiantur.
Corripiantur a prepoſitis ſuis ſubditi/corre-
ctionibus de caritate venientibus/pro culpa
rum diuerſitate vel minoribus vel amplior-
bus/Et infra/Paſtoris tamen neceſſitas ha
bet.ne per plures ſerpant dira contagia/ſepa
rare ab ouibus ſanis morbidā ab illo cui ni-
chil eſt impoſſibile/ipſam forſitā ſeparatione
ſanandā ¶ Item gregorius in regiſtro/Dum
vnus corripitur plurimi emēdantur/Et me-
lius eſt vt pro multorū ſaluatione vnus con-
demnetur/ꝙ pro vnius licentia multi pericli
tentur/Et ꝙ ita faciendum ſit inducit ſanct⁹
pater Benedictus duas auctoritateſ apoſto
li/Pria ponitur prie ad corin.v. Auferte ma
lum .i.hominē ex vobis ipſis/Scda ponitur
prie corin.vii./Infidelis ſi diſcedit diſcedat.
/Et ſubiungēs cauſam huius doctrine de ex-
pellendo incorrigibilē ait/Ne vna ouis mor
bida totum gregē contaminet/Hanc ratio-
nem aſſignauit apoſtolus cum exhortaretur
corinthos/vt a ſe expellerent fornicatorē quē
dam dicens/Neſcitis ꝙ modicū fermentum
totam maſſam corrumpit/glo.i.iſte vn⁹ for-
nicator alios ſuo exemplo ad peccandū tra-
hendo/totam maſſā corrumpit/id eſt omnes
qui norunt et non vitant ¶ Item Hieronym⁹
dicit.Secande ſunt putride carnes et ſcabio-
ſa ac vilis ouis repellenda/ne tota dom⁹ maſ
ſa corpus et pecora ardeat/corrumpatur/pu-
treſcat intereant ¶ Arrius in alexandria vna
ſcintilla fuit/ſȝ quoniā non ſtatim oppreſſus

eſt totum orbem eius flamma populata eſt /
.xxiiii. q. iii. capitulo. Secande. ¶ Circa hoc
nota ꝙ aliqui dicunt notari ſiue deſignari i
hoc loco ſeptem gradus diſcipline regularis
vt diximus / per quos delinquens monachus
eſt deducendus. ¶ Primus eſt admonitio ſe
creta. ¶ Secundus correctio ſiue obiurgatio
publica. ¶ Tertius ſimplex excõmunicatio:
¶ Quartus nimia ieiunia ¶ Quintus flagel
la dura ſeu verbera ſi ꝑſona ſit que poſſit fla
gellari aut debet / aut alia corporalis pena.
na. ¶ Sextus eſt cõmunis oĩm pro ipo oratio
¶ Septimus eſt expulſio ſiue eiectio de mo-
naſterio. ¶ Secundo notandũ ꝙ cũ admoni
tus ſemel aut ſecundo frater ſi non emenda-
uerit / non ſtatim educendus eſt ad ſecundum
ſcʒ publicam obiurgationẽ / nec cum ſemel fu
erit obiurgatus ſtatim deducendus ad tertiũ
gradũ ſcʒ ad excõmicationẽ ſi non emenda-
uerit / et ſic de aliis procedendo / quia ſi ita in
diſcrete et incaute factuʒ fuerit / cito pene om
nes de monaſterio poſſunt expelli / eo ꝙ ſicut
dicit apoſtolus. In multis offendimus oẽs.
¶ Regula enĩ non dicit cito duci fratrẽ per ſin
gulos gradus / nec dicit in vno quoqʒ gradu
diu demorari atqʒ detineri / ſed dicit vt faciat
vt ſapiens medicus et diſcretus doctor. ¶ Me
dicus enĩ ſapiens cum vno medicamine vel
vna potione tam diu laborat circa infirmuʒ /
ꝙ̃diu cognouerit ipſuʒ medicamen infirmo
non poſſe ꝓficere: tunc adhibet et aliud ⁊ ita
facit cum ſecundo ⁊c. ¶ Preterea circa incor
rigibilitatẽ ipſam eſt notandũ ꝙ viciũ incor
rigibilitatis eſt grauiſſimũ peccatuʒ / quod ex
multis attenditur. ¶ Primo eſt enĩ diaboli-
cum / Ipſe enĩ diabolus poſtꝙ̃ peccauit nũꝙ̃
poſtea penitere voluit. ps̄. Superbia eorum
qui te oderunt aſcendit ſemper / Et ideo eccle
ſiaſtici xxi. dicitur / Qui odit correctionẽ veſti
gium eſt peccatoris. i. diaboli / peccator enĩ di
citur diabolus anthonomatice / cui multũ aſ
ſimilatur qui incorrigibilis eſt et inſuſcepti-
bilis diſcipline. ¶ Secundo quia eſt periculo
ſa infirmitas / Nõ eſt infirmitas adeo modi-
ca / quin per recuſationẽ medicine verti poſſit
in magnũ periculuʒ / Et ideo puer. xv. Qui
ſine diſciplina eſt in periculo eſt. ¶ Tertio
hoc eſt vicium qd̃ totã religionẽ deſtruit / obe
dientie reſiſtendo in qua tota virtus religio
nis conſiſtit. ¶ Quarto eſt ſũme contagioſũ
quaſi ſicut lepra que non recipit curationẽ.
¶ Quinto eſt viciũ quod ſolum damnat ho
mines / Nullus ei quicũqʒ peccator aliter dã
natur niſi quia non ſe corrigit. ¶ Sexto quia
inter varias ſpecies peccati in ſpiritũ ſanctũ
/ quod eſt horribile peccatuʒ in omĩ caſu / videt
grauius illud quod eſt finalis impẽitentia:
/ incorrigibilitas autẽ eſt huic annexa / Propt
hoc peccatuʒ iſtud incorrigibilitatis in nullo
ꝙ̃tũcũqʒ magno eſt tolerandũ in monaſterio /
et ſi forte alia tolerantur interdum ex cauſa.
¶ Unde ambroſius cũ imperatorem theodoſi-
um abieciſſet ab eccleſia ſua propter culpas
aliquas / nũꝙ̃ voluit eum reconciliare quouſ-
qʒ penitentiã publicam egit / Et cum diceret
ei imperator / ꝙ dauid et adulteriũ et homici
dium cõmiſit / illico dixit ei Ambroſius. Se-
cutus es errantem ſequere et corrigentẽ / Ad
/ quod verbũ compunctus imperator / publicã
penitentiã fecit / propter quas cauſas ſolent
homĩes maxime inſurgere contra huiuſmo-
di incorrigibiles / et illos ab eorũ ſocietate ex
pellere dicente dño Math. xviii. Si eccleſiã
nõ audierit. glo. Criſoſtomi. i. prelatũ / ſit tibi
tanꝙ̃ ethnicus et publicanus / quos ſcʒ oĩes
fideles abominantur. ¶ Itẽ notandũ ꝙ q² di
ctũ eſt incorrigibilitas viciũ eſt contagioſũ / q²
tales exemplo manifeſto et verbis quibus ſe
defendere ſolent / et tolerantia que aliis pre-
ſtare ſolet audaciã ad ſimilia corrumpũt ali-
os / et ideo cum peccẽt in ſocietatẽ ipſam cor
rumpendo puniendi ſunt in quo delinquunt
/ vt de ſocietate expellãtur / Et ideo beat⁹ Au
guſtinus in regula de incorrigibili / De vrã
ſocietate proiciatur / ne contagione peſtifera
plurimos perdat / Nec eſt hoc aſcribendũ cru
delitati ſed potius mĩe / quia maioris eſt pie-
tatis compati multis ſuper damno ſpũali ꝙ̃
vni parcere a pena aliqua / maxime que aĩ-
me ſue medicinalis eſſe poteſt / niſi cõtemple-
rit: ſicut parũ ante dictũ eſt.

¶ Capitulũ lxxxix. et eſt xxix. regule: ſi debe
ant recipi fratres exeuntes de monaſterio.

Frater qui ꝓprio vicio egre
ditur / aut proicitur de mo
naſterio / ſi reuerti voluerit ſpon
deat prius omnẽ emendationẽ

vicii pro quo egreſſus eſt/et ſic
in vltimo gradu recipiatur.vt ex
hoc eius humilitas comprobet.
¶Quod ſi demũ exierit vſqȝ tertio
ita recipiatur/¶Jam vero poſtea
ſciat omnẽ ſibi reuerſionis adi-
tum denegari.

Supra in proxio capitulo beatus Be
nedictus inſtituit tanꝙ vltimũ reme
dium/vt frater incorrigibilis repertꝰ
de monaſterio pelleretur/¶In hac parte ſatiſ-
facere curauit queſtioni/que poſſet fieri vtrũ
ſcȝ talis frater ſemel expulſus valeret iteꝝ re
cipi ad monaſteriũ dicẽs (frater qui proprio
vicio egreditur/aut proicitur de monaſterio/
ſi reuerti voluerit ſpondeat prius omnẽ emẽ
dationẽ vicii pro quo egreſſus eſt/et ſic in vl
timo gradu recipiatur:vt ex hoc eius humili
tas comprobetur)¶Sunt autẽ qui exeunt de
monaſterio quia in eo religio defecit/et ideo
ad aliud monaſteriũ bene ordinatũ zelo pro-
prie ſalutis vadunt/¶Sunt autẽ alii qui exe-
unt ad vitã heremiticã zelo amplioris perfe
ctionis/¶Sunt autẽ alii qui timore forſan di-
ſcipline/aut incõſtantia ⁊ leuitate quadam
exeuntes/demũ ad cor redeunt:et vt iterũ re
cipiantur debita cũ hũilitate depoſcũt/¶Sũt
et alii qui propter ſuperbiã.et contumaciam
vel inobediẽtiam.aut furtũ/aut gulã.aut hu
iuſmodi vicia proiciuntur/aut etiã exeunt ꝓ
pria temeritate qui vt filius prodigus ad cor
reuerſi ſe recipi poſtulant ab abbate/¶Sũt eti
am alii qui propter viciũ contagioſum vt eſt
peccatũ carnis/⁊ ſimilia expelluntur/¶Primi
et ſecundi ſunt vt reuertantur rogandi/vt ali
os exemplo ſancte conuerſationis ſue infor-
ment/et exhortentur ad bonũ/¶Tertii vero et
quarti/qui proprio vicio ſũt egreſſi miſericor
diter recipiendi ſunt ſicut ſtatuit hic beatꝰ be
nedictus/¶De contagioſis autẽ quia vicium
non habent propriũ ſed cõmune/videtur be-
atum benedictũ non feciſſe mentionẽ in hoc
capitulo/¶Frater autẽ qui recipi debeat ſpon
deat duo/primo emẽdationẽ vicii ne ſcȝ am-
plius iteret/ſecũdo ſatiſfactionẽ vt debite di
ſcipline ſiue penitentie per abbatem imponẽ
de ſubiaceat/in quorũ ſponſione ⁊ adimpleti
one vera comprobabit humilitas/¶Et ita ſan
ctus pater reſpondet illi queſtioni/quid cum
eiecti petunt recipi/¶Si enĩ culpe ꝓpter quas
iuſte eiecti ſunt adhuc durant/non tenentur
prelati nec debent illos recipere/imo ex eiſdẽ
cauſis propter quas iuſte eiecti ſunt/poſſunt
a receptione repelli/¶Si vero credatur proba
biliter ꝙ ſunt de culpis ſuis correcti/et ꝙ ceſ-
ſabunt tenentur illos recipere/ſalua tamẽ di
ſciplina ordinis ¶Sed hic ſurgit vna queſtio
/quid ſi eiectꝰ de cuius correctione nõ ſperat/
offert ſe ad carcerẽ/¶Reſpõdet magiſter him
bertus.in expoſitione regule beati Auguſtini/
/ꝙ ſi ille q ſic petit recipi eſt talis/ꝙ faciat ſcan
dala ⁊ multiplicet mala recipiendꝰ eſt ad car
cerem/dũmodo habeatur talis locus in quo
ſecrete et ſecure poſſit cuſtodiri/per hoc enĩ ei
bene prouidebitur.quia a multis malis ceſſa
bit.et congregatõni non nocebit/¶Si vero ta
lis eſt ꝙ ſcandala non facit in ſeculo/nec pec-
cata noua cõmittit/⁊ creditur ꝙ ex difficulta
te receptionis cautior fiat in antea/poteſt dif
ferri receptio:licet finaliter non ſit neganda
¶Sequitur(ꝙ ſi demũ exierit vſqȝ tertio reci-
piatur/¶Jam vero poſtea ſciat oẽm ſibi reuer
ſionis aditũ denegari)¶Hic ſãctus pater non
imponit legem abbati/ꝙ non poſſit iterũ re-
cipere exeuntẽ monachuȝ aut expulſum/imo
lege caritatis mĩe et pietatis poteſt illũ iterũ
recipere/ſed exprimit ꝙ vigore regule erga ſe
agendũ ſciat frater expulſus/et intelligat in-
iuriã ſibi nõ fieri ſi quarta vice nõ recipiat.

¶Capitulum xc.et eſt xxx.regule:de pueris
minori etate qualiter corrigatur:vbi aliqua
de inſtitutione puerorũ ponuntur.

Omnis etas vel intellectꝰ ꝓ
prias debet habere menſu
ras/ideoqȝ quotiẽs pueri vl' adole
ſcẽtiores etate/aut q̃ minꝰ intelli
gere poſſunt quanta pena ſit ex
cõmunicationis/hii tales dũ de-
linquunt aut ieiuniis nimiis af
fligantur/aut acris verberibus
coherceantur vt ſanentur/

S Uperius ſanctus pater egit de penis de
linquētiū ſine diſcretione perſonaruꝫ/
ne quis crederet ꝙ oēs delinquētes pa
ri pena plectendi venirent/hic ſubdit de mo/
do quo corrigendi veniūt pueri/ſiue in mino
ri etate conſtituti/aut minꝰ intelligentes:di/
cens(Omis etas vel intellectus propꝛias de
bet habere menſuras)/Stultū eni eſſet equa
liter punire ſapientē et ſtultum/et infantem
et ſenem/aut etiā ipſos minus intelligentes./
/Et ideo omnis etas vel intellectus propꝛias
debet habere mēſuras/ quia iuxta quod vnꝰ
quiſqꝫ intelligit/⁊ eius etas permiſerit/debet
habere mēſuram diſcipline/Ratio ſequitur.
(Ideoqꝫ quotiens pueri vel adoleſcentiores
etate/aut qui minus intelligere poſſunt ꝙta
pena ſit excōmunicationis:hii tales dum de
linquunt aut ieiuniis nimiis affligātur/aut
acris verberibus coherceantur vt ſanentur)
Cum vero dicit pueri/vel adoleſcentiores du
as etates/ ſcꝫ puericiā ⁊ adoleſcentiā compꝛe
hendit/¶Diſtinguūtur aūt ſex etates homis
vt tāgit yſidorꝰ xi.ethimologiaꝝ.videlicet in
fantia que vſqꝫ ad ſeptē annos protenditur.
¶Secunda puericia/que quartodecimo an
no finitur. ¶Tertia eſt adoleſcentia/que a
quartodecimo anno vſqꝫ ad viceſimū octa/
uum extenditur/¶Quarta iuuentus/que in
quinquageſimo anno terminatur. ¶Quin
ta eſt grauitas que eſt declinatio a iuuentu/
te in ſenectutem a ſeptuageſimo anno cōclu
ditur. ¶Sexta eſt ſenectus que nullo anno/
rum determinat̄ numero/ſed poſt quinqꝫ ali
as etates ꝙtūcūqꝫ vite eſt ſenectuti deputat̄
¶Seniū autē dicitur vltima pars ſenectutis
Cum autē ſanctus pater ſubiungit/aut qui
minus intelligere poſſunt omnē compꝛehen
dit etatē/Iſtos vero quos hic dicit minus in
telligentes ſuperius noīauit in viceſimo ter/
tio capitulo improbos/ quos vindicte corpo
rali ſubiacere decreuit/et idem in iſto loco di/
cit cum ait/Hii tales dum delinquūt aut ie/
iuniis ⁊c. que due pene ſcꝫ ieiunia/et verbera
ad corpoꝛalē referuntuꝛ vindictā/Verū quia
ſepe quibus non competunt flagella ieiunia
conueniunt/ et quibus ieiunia non poſſūt cō
uenire verbera eſſent minꝰ cōueniētia/ ideo
inter iſta duo poſuit diſiunctiuā/Si vero ex
pedire viderit abbas/improbo ⁊ minus intel
ligenti que ſit excōmunicatiōis pena:vtrāqꝫ
penam infligere ſcꝫ verbera et ieiunia poteſt
/vt magis laſciuientis carnis ſuperbia dome/
tur/et elationis motus plenius cōpꝛimentur
¶Eſt autem hic notandū ꝙ circa inſtructio
nem pueroꝛum duo ſunt precipue attenden
da/¶Primo quidem vt exerceantur in bonis
laboꝛibus/¶Secundo vt coꝛrigantur et caſti/
gentur ab exceſſibus/Eſt autē ſpecialiter ti/
menda ⁊ cauenda ocioſitas in iuuene/Unde
inter abuſiones clauſtri numeratur iuuenis
ocioſus/Ubi ſecundū hugonē de ſancto victo
re large dicitur iuuenis/non ſolum qui eſt in
adoleſcentia/ſed etiā qui eſt in etate matura.
¶Sunt ergo exercitandi ſanctis laboribus q̄
dꝛuplici ratione. ¶Prio qꝛ hec etas diſcipli
ne laboꝛibus eſt congrua.treñ.iii./Bonuꝫ eſt
viro cū poꝛtauerit iugū ſcꝫ diſcipline ab ado
leſcētia ſua/.De quo in pſalmo. In quo coꝛri
git adoleſcentioꝛ viam ſuā in cuſtodiendo ſer
mones tuos. ¶Secundo quia etas illa do/
ctrine ⁊ aſſuefactiōi eſt idonea/Uñ in tali iu
uentute domantur equi et tunc ambulatio/
ni aſſueſcunt/In ſenectute autē non ſunt ſu/
ſceptibiles talium/Hieronymus in epiſtola
lxxxvii.ait. Cum in tenera etate facilius ſan
cte ꝯuerſationis vſꝰ inoleſcat/optimi ad inſti
tutionē primi āni/habēt in ſe lentū/qd ⁊ mol
le/et qd facile foꝛmari queat/et ad arbitrium
volentis trahi/Et ponit exemplū de arbuſcu
lis que/in qualibet partem poſſunt flecti/ et
tenera aīalia ſine laboꝛe ſolēt domari /Et ſe
quitur/idem penitus ſolet inherere ſenſibus
quod pꝛius ſederat dū mobilis eſt etas et ani
mus duci exercenda eſt boni conſuetudo/¶Cō
ſimilia exempla ponit Anſelmus in libꝛo de
ſimilitudinibus/ꝙ mollis cera recipit imagi/
nem ſigilli/et retinet eandem cū eſt indurata
Et ideo pꝛouerbioꝛū xii.dicitur/Adoleſcens
iuxta viam ſuā/cū ſenuerit non recedet ab ea
Et cōmuniter dicitur/Quod noua teſta ca/
pit inueterata ſapit:vt ait Auguſtinꝰ. ¶Ter
tio etas iuuenilis eſt exercitāda bonis ſtudiiſ
/quia eſt etas pꝛona ad leuitatem/Senſus et
cogitatio hoīs prona ē ad malū ab adoleſcē
tia ſua/Uñ ambroſius. Iuuētus eſt ad amo/
rem liberioꝛ/ad lapſum incautioꝛ/ad infirmi
tatem fragilioꝛ/⁊ ideo onere virtuoſi laboꝛis
ſtabilienda eſt et nutrienda iuuentus/Ma/
turitatē ei quā in ſenibꝰ facit etas/in iuueni/
bus debet facere huiuſmodi bonorū moꝛū et

ſtudiorũ grauitas. Quarto quia in iuuenibus corp⁹ eſt in ſuo robore / et ſanguis in feruore / Unde niſi corp⁹ opprimatur onere alicuius ſancti laboris / dominari vult ſpiritui et non ſeruire / Unde iuuenib⁹ neceſſaria eſt virga correctionis et onus laboris / eccleſiaſtici xxxiii. Cibaria et virga et onus aſino. panis et diſciplina et opus ſeruo / corpori ſcʒ ad ſeruiendum ſpiritui dato. Hugo de ſancto victore. Juuenis in ocio quaſi iuuentus ſine iugo / Secũdo pueri ſiue iuuenes debito modo ſũt caſtigandi et diſciplina cõgrua corrigendi de exceſſibus / prouerbi. xxiii. Noli ſubſtrahere a puero diſciplinã / Si eni percuſſeris euʒ cum virga non morietur / Tu virga percute eũ et aĩam eius de inferno liberabis. Jtem eccleſiaſtici xxx. / Curua ceruicem eius in iuuentute / et tonde latera eius dum infãs eſt / ne forte induret et non credet tibi / et erit tibi dolor aĩe.

Capitulum xci. et eſt xxxi. regule: de cellarario monaſterii qualis ſit.

Cellararius monaſterii eligatur de congregatõne ſapiẽs. maturus moribus. ſobrius non multũ edax. non elatus. nõ turbulentus. non iniurioſus. nõ tardus. non prodigus: ſed timẽs deum / qui omi congregatõni ſit ſicut pater / Curã gerat de omibus / ſine iuſſione abbatis nichil faciat / que iubent̃ cuſtodiat. fratres non cõtriſtet / Si quis autẽ frater ab eo forte aliquid irrationabiliter poſtulat. non ſpernendo eum contriſtet / ſed rationabiliter cũ humilitate male petenti deneget / animã ſuam cuſtodiat: memor ſemper illius apoſtolici / quia qui bene miniſtrauerit gradũ bonũ ſibi acquirit / Jnfirmorum. infantum. hoſpitũ. pauperũqʒ cũ omni ſollicitudine curã gerat / ſciens ſine dubio. quia pro hiis omibus in die iudicii rationem redditurus eſt / Omĩa vaſa monaſterii cũctamqʒ ſubſtantiam: ac ſi altaris vaſa ſacrata cõſpiciat / nichil ducat negligendũ / Neqʒ auaricie ſtudeat. neqʒ prodigus ſit / aut ſtirpator ſubſtãtie monaſterii / ſed omĩa menſurate faciat. et ſecundũ iuſſionẽ abbatis. Humilitatẽ ante omĩa habeat / et cui ſubſtantia non eſt que tribuat̃: ſermo reſponſionis porrigatur bon⁹. vt ſcriptũ eſt. Sermo bonus ſuper datũ optimuʒ. Omĩa que ei iniunxerit abbas ipſe habeat ſub cura ſua / A quibus eum prohibuerit non preſumat. / Fratribus cõſtitutã annonam ſine aliquo typo vel mora offerat vt nõ ſcandalizẽtur / memor diuini eloquii / quid mereat̃ qui ſcandalizauerit vnũ de puſillis / Si congregatõ maior fuerit ſolatia ei dentur / a quibus adiutus et ipſe equo animo impleat officiũ ſibi cõmiſſũ / horiſ competentibus dentur que danda ſunt / et petantur que petenda ſunt / vt nemo perturbetur. neqʒ contriſtetur in domo dei /

SUperius ſctūs pater Benedictus egit qualis debeat eſſe abbas/ poſtea de officiis diuinis./ Deinde de decanis.et de ſententiis iudiciorū/ Nunc vero ſubiungit de cellatio monaſterii/eo ꝙ ſi bonus eſt multa ī de prouenit vtilitas monaſterio/ſicut ecōtra ſi malus ſit multa nocumenta et damna plurima inde ſperantur/ Dicit ergo (Cellararius monaſterii eligatur de congregatione/nō ad libitū ponatur ab abbate/ſed cum conſilio ſeniorū fratrū timentiuꝫ deum et diſcretorum/ Abbas illum ordinet/ſecundū illud actuū vi. Conſiderate viros ex vobis boni teſtimonii/ plenos ſpiritu ſancto ꝛ ſapientia quos conſtituamus ſuper hoc opus/ vbi vide laudabilē modū conſtituendi officiales/ Non enī ſubito conſtituendi ſunt ſed cū deliberatione ꝛ cōſilio/ Conſiderate inquiunt apoſtoli quaſi dicant deliberate habete conſiliū/ Item non cōſtituunt ad hoc ſexum muliebrē/ſicut permittitur alicubi/ꝙ vetule vel cognate ſeruiūt aliquibuſ quod abominabile debet eſſe apud religioſos/ideo dicunt viros/ Itē non extraneos ſicut fit in quibuſdā monaſteriis ī qbus ſeculares conſtituuntur/et ideo dicūt ex vobis/ Item non quoſcūqꝫ viros ſed famoſos :boni inquiunt teſtimonii. ſcꝫ ſanctos in veritate. / Unde addunt plenos ſpiritu ſancto/ſcꝫ ſapiētes/ Unde ſequitur et ſapiētia/ Officiales ei qui habent cum multis facere/propter alios debent eſſe famoſi/qꝛ habent occaſiones multas peccandi.niſi ſāctitas eos retrahat debēt eſſe ſancti/ Quia vero habent diſpēſare multa que ſine ſapientia fieri bene non poſſūt/requiritur in eis ſapientia/que omia ſāctus pater proſequitur in preſenti capitulo/ Sequitur (ſapiens)id eſt prudens et intelligens (maturus)id eſt ſeuilis morib9 (ſobrius)id eſt tēperatus(non multum edax)id eſt deuorator (non elatus)id eſt per ſuperbiā elatus (non turbulentus)veluti enī aer dicitur turbulentus cū non eſt ſerenus/ ꝛ aqua cum non eſt lūpida ſiue clara/ita ꝛ homo dicitur turbulentus cuius vultus obſcurus eſt.i. non hylaris (Non iniurioſus) Iniurioſus dicitur qui ad iniurias pronus eſt irrogandas et contumelias inferendas(non tardus)in largiendo. (non prodigus) id eſt nimis largus rerū profuſor.indiſcretus dilapidator(ſed timens deum)quia beatus vir qui timet deum in mandatis eius volet nimis/ Qui enī in religione miniſtrant.ſolliciti debēt eſſe vt eomodo miniſtrent/vt miniſtrando deo placeāt/cuiuſmodi ſunt et bona que diſpenſant et familia cui ea diſpenſant/ Non debent autē ea nec auare retinere.nec prodige expēdere/ Cauere debent a perſonarū acceptōe/diſtribuentes vnicuiqꝫ ſicut cuiqꝫ opus fiūt ſicut dicetur infra in capitulo xxxiiii/ Sequitur (Qui omi congregationi ſit ſicut pater/omēs diligendo de omibus paternalē curā habens.vnde ſequitᷣ (Curam gerat de oībus)/ Verū ne ex eo crederet cellararius ſibi poteſtatē libere et indiſtincte traditā in omibus/reſtrictionē ſubiungit tradite poteſtatis/et dependentiaꝫ illius ab abbate dicens(Sine iuſſione abbatis nichil faciat) limites enī et terminos exercende poteſtatis accipere debet ab abbate/ſiue ī ſcriptura quod ſecurius eſſet/ſiue verbo (Et que iubētur cuſtodiat) id eſt adimpleat (diligenter.fratres non contriſtet. Si quis frater forte ab eo aliqua irratōnabliter poſtulat nō ſpernendo eū contriſtet ſed rationabiliter cū humilitate male petenti deneget. Aiam ſuā cuſtodiat/memor ſemper illius apoſtolici precepti/quia qui bene miniſtrauerit gradū ſibi bonū acquirit)pria ad thimo.iii (Infirmorū infantū.hoſpitū pauperūqꝫ cum omi ſollicitudine curaꝫ gerat/ſciens ſine dubio quia de hiis omibus in die iudicii rationē redditurus eſt/ Omia vaſa monaſterii cunctāqꝫ ſubſtantiam/ac ſi altaris vaſa ſacrata cōſpiciat) Nō dicit equaliter ſicut nec accipiēdū eſt ſed proportionaliter/quod ſicut vaſa altaris ſecūduꝫ merita ſue dignitatis aut ſanctitatis diligenter tractantur aut cuſtodiuntur/ſic alia vaſa ſecundū conditionē et ordinem deputatiōis ipſorum officiorū ſuoꝝ diligenter tractentur mundentur/conſeruentur et cuſtodiantᷣ. Sequitur (Nichil ducat negligendū. nec auaricie ſtudeat ſcꝫ retinendo que danda ſunt ꝛ diſtribuenda/ Auguſtinus. Maledictus diſpēſator auarus cui largus eſt dn̄s(Neqꝫ prodigus ſit ꝛ ſtirpator ſubſtātie monaſterii) Inutiliter et abſqꝫ neceſſitate bona monaſterii diſpergendo (ſed omia menſurate faciat et ſecundum iuſſionē abbatis ſui) vt illi conueniat quod dicitur luce xii. Fidelis ſeruus et prudens/quē conſtituit dn̄s ſuper familiā ſuam vt det illi in tempore tritici menſurā/ Humi

litatem ante oīa habeat)vt non indignetur
aut ex conditione iubentis abbatis/vel ex cō
ditione fratruꝫ miniſteriū ſuſcipientiū/Pro
quo attendere debet iuſſionē prelati iuſſionē
eſſe dei/ſecundū illud luce x. Qui vos audit
me audit/Pro ſecundo debet attēdere ꝙ mi-
niſterium quod exhibetur fratri minimo/xpo
exhibetur.ſecundum illud math.xxv.Quod
vni ex minimis meis feciſtis ⁊ michi feciſtis/
xp̄o autē miniſtrare nulli eſt dedecus ſed ho-
nor magnus/cū ille quo inter natos mulierū
maior non ſurrexit/dicat ſe dignum non eſſe
vt ſoluat corrigiam calciamenti eius/Atten
dere etiam debet ꝙ humile miniſteriū xp̄s ex
hibuerit iude proditori ſuo/Item ꝙ āgeli nō
dedignantur homībus ꝙtūcūqꝫ vilibus mi-
niſterium exhibere/Math.xviii/Videte ne
contemnatis vnū de puſillis iſtis/Angeli enī
eoꝝ ſemper vident faciem patris qui in celis
eſt(Et cui non eſt ex ſubſtantia quod tribua
tur:ſermo reſponſionis porrigatur bonus.ſi
cut ſcriptū eſt. Sermo bonus ſuper donū op
timū/Omia que iniunxerit ei abbas ipſe ha
beat ſub cura ſua. A quibus euꝫ prohibuerit
non preſumat)Sequitur(Fratribus conſti-
tutam ānonā)id eſt victū ordinatū/qui quia
ātiquitus ad nonā miniſtrari ſolebat:anno-
na dicta eſt a nona (ſine aliquo typo)id eſt ſi
ne triſtitia aut timore verborū/aut murmu-
re cum indecenti figura verborum/Auguſti-
nus in regula/ſiue qui cellario/ſiue qui veſti-
bus/ſiue qui codicibus preponūtur.ſine mur-
mure ſeruiant fratribus ſuis(vel mora offe-
rati/vt non ſcandalizentur)id eſt ſine tardi-
tate notabili.Auguſtin⁹ in regula/Veſtimē
ta et calciamenta quando ſiunt indigentib⁹
neceſſaria/dare non differant ſub quoruꝫ cu-
ſtodia ſunt que poſcuntur(memor diuini elo
quii quid mereatur qui ſcandalizauerit vnū
de puſillis)bene dicit puſillis.i.paruis aio/qr
qui magnus eſt non poteſt moueri de facili/
Quid autē mereatur ſcandalizator puſillo-
rum/habetur mathei xviii.vbi dn̄s ait/Qui
ſcandalizauerit vnū de puſillis qui in me cre
dunt expedit.i.leui⁹ eſt ei/vt ſuſpendatur mo
la aſinaria in collo eius/et demergatur in ꝓ-
fundū maris/glo. quia multo melius eſt pro
culpa breuē ſuſcipere penā/ꝙ eternis ſeruari
cruciatibus/Non ei iudicabit deus bis in id
ipſū.Sequitur(Si congregatio maior fue-
rit ſolacia ei dentur)id eſt adiutoria per ali-
quos qui iuuent illū (⁊ a quibus adiutus)id
eſt (vt ipſe equo aio)tranquillo pacato ⁊ hy
lari(impleat officium ſibi cōmiſſum) Ubi
nota/ꝙ nō eſt ſecundū regulam vt multi ſint
pricipales bona monaſterii diſpēſātes/Un⁹
ſit principalis quē ſi neceſſe eſt aliq adiuuent
Ille vero non ſolū conuentus/ſed infirmoruꝫ
hoſpituꝫ pauperūqꝫ curā gerere debet/et oīa
vaſa monaſterii cuſtodire:ſicut dictū eſt/Un̄
a puritate regule videtur deuiatū eſſe ī mul-
tis monaſteriis/vbi occaſione infirmorū pau
perū hoſpitum/et eorū que ad elemoſinā per
tinent multiplicati ſūt diſpenſatores bonoꝝ
monaſterii/qb⁹ nō ſolū bonoꝝ tpaliū diſpen
ſatio/ſed etiā quodāmodo dn̄atio data eſt vł
pmiſſa/vt bona illa diſpenſent nō ſecundum
abbatis iuſſionē/ſed ſecundū ſuam volunta-
tem/et vt non ſolum de illis officiū ſibi iniun
ctum adimpleant/ſed etiam ſibi prouideant/
et abundanter vel prodige aliis procurent vł
auare ſibi cuſtodiant/In congregatione cui
ſaluator prefuit/vnus fuit diſpenſator et il-
le latro fuit/Unde dicitur de eo Johannis
xii.ꝙ fur erat et loculos habens/In multis
vero monaſterriis ſicut multiplicati ſunt bo-
norū temporaliū diſpenſatores/ita et multi-
plicati ſunt latrones/Sicut enī iudas ea q̄
danda erant pauperibus dabat vxori ⁊ filiis/
ſic ſepe tales que danda eſſent xp̄i pauperib⁹
dant attinentibus ſibi/⁊ ſicut ſunt ſimiles iu
de in culpa:ſic frequenter ſimiles ſiūt ei in pe
na. Sequitur (Horis competentibus dent̄
que danda ſunt et petantur que petenda ſūt/
vt nemo perturbetur/nec contriſtetur in do-
mo dei)Senſus eſt/Horis conuenientibus
congruis et ad hoc deputatis dentur que dā
da ſunt ab officialibus/et petantur ab aliis
que petēda ſunt/Non ſunt autē hore compe
tentes ad petendū neceſſaria hore nocturne.
hore ſilencii/hore quibus fratres pſalmodie
vel lectioni vacant/Unde illis horis/niſi ne-
ceſſitas īminens aliud exigat ſuperſedenduꝫ
eſt ab huiuſmodi/ne ſcꝫ officiales contriſtent
monachos volendo dare que danda ſunt ho
ris incōpetentibus/⁊ officiales contriſtentur
a monachis petendo horis non cōgruis/Un̄
etiā Auguſtinus ait in regula.qui extra horā
petierit non accipiat/Domus autē dei ap-
pellatur hic monaſterium/quia in eo deo viuit̄

vno aio vno.ꝯſenſu et vna volūtate/ſecundū
illud.p̄s.liiii.In domo dei ambulabimus cū
coſenſu.i.concorditer et vnanimiter/ſicut de
primitiua eccleſia dicitur actuū iiii.Erat eis
cor vnū et aīa vna in dn̄o/Item p̄s.Deus q
inhabitare facit vnanimes in domo/gloſa.i.
vnū ſentientes colligit in vnū.

Capitulū xcii.ꝛ eſt xxxii.regule:de ferramē
tis vel rebus monaſterii:vbi de diligentia ha
benda in cuſtodia rerū monaſterii.

Subſtantia monaſterii in
ferramentis/vel veſtibus/
ſeu quibuſlibet rebus prouideat
abbas fratres de quorum vita ꝛ
moribus ſecurus ſit/et eis ſingu
la vt vtile iudicauerit conſignet
cuſtodienda/atqꝫ recolligenda.
Ex quibus abbas breuē teneat/
vt duꝫ ſibi in ipſa aſſignata fra//
tres viciſſim ſuccedunt/ſciat q̇d
dat aut quid recipit/Si quis au
tem ſordide/aut negligenter res
monaſterii tractauerit/corripia
tur. Si non emendauerit diſci//
pline regulari ſubiaceat.

Poſtq̄ȝ de cellarario qualis eſſe debeat
ſanctus pater inſtituit/Nunc de aliis
officialibus ſubiungit quibus res ſpā/
les veniunt cōmittende/vt puta de cuſtode
ferramentoruꝫ/cuiuſmodi ſunt foſſoria ſecu/
res dolatoria et aliarū rerum ſimiliū mona/
ſterii/Et diuiditur in duas partes preſēs ca
pitulū.In prima ponitur/ꝙ res monaſterii
cōſignentur fratribus vita et moribus com/
poſitis ad cuſtodiā.In ſecunda parte ponit᷑
pena eorū qui negligenter res aſſignatas cu
ſtodire fuerint reperti/Dicit ergo (Subſtā/
tia monaſterii i ferramentis vel veſtibus ſeu
quibuſlibet rebus)ſcꝫ mobilibus vtputa vtē
ſilibus inſtrumentis ad vſū cuiuſcūqꝫ vtilita
tis domus deputatis(prouideat abbas fra/
tres de quorū vita et morib9 ſecurus ſit/ꝛ eis
ſingula vt vtile iudicauerit cōſignet cuſtodi/
enda atqꝫ recolligēda/Ex quibus abbas bre
uem teneat)id eſt notulā.i.memoriale/ſcri/
pturam teneat (vt dum ſibi in ipſa aſſigna/
ta fratres viciſſim)id eſt per vices(ſuccedūt)
id eſt intrant/Fratres enim per vices debent
agere obedientiam vt oīa poſſint agere ſine
murmure(ſciat quid dat et quid recipit)Se
quitur ſecunda pars capituli vbi ponitur pe
na negligentiū cuſtodū(Si quis autē ſordi/
de aut negligenter res monaſterii tractaue/
rit corripiatur:ſi non emendauerit diſcipline
regulari ſubiaceat)Diſciplina autē regula/
ris vocari videtur in hoc loco/deductio ꝑ gra
dus ſicut dictū eſt in capitulo xxviii.regule.
Eſt autē circa hanc partē notandum ꝙ ex
hac ſancti patris inſtitutōne colligitur argu
mentum manifeſtū/ꝙ res cōmunes monaſte
rii/ſiue ad veſtitum ſiue ad victū ſiue ad alia
quecūqꝫ pertinentes/ſunt cū magna diligen
tia conſeruāde q̄ꝫtūcūqꝫ ſint modice/Unde i
libro collationū ſanctorū patruꝫ legitur/ꝙ cū
quidā frater in ſua hebdomada lauaret legu
mina/et tria grana lenticule cecidiſſēt in ter
ra per eius negligentiā colapſa de manibus
eius/quidā alius tranſiens et videns hoc de
nunciauit abbati/et iudicatus quaſi ſacri pe/
culii neglector ſuſpenſus eſt ab oratione/nec
aliter remiſſus eſt niſi eū prius publica peni/
tentia diluiſſet/Hinc eſt etiā ꝙ io.vi.dicit do
minus/Colligite fragmēta ne pereant/Por
ro multiplex eſt ratio quare a religioſis ſunt
huiuſmodi licet modica diligenter ſeruanda
Primo quia ſunt pauperes et reparare nō
poſſunt perdita ſine grauamine alioꝝ/Si ei
diuites huiuſmodi/male cuſtodiunt res ſuas/
non oportet alios grauare/alia ab eis querē
do cum adhuc abundent/Pauperes vero re
ligioſos his perditis oportet querere ab aliiſ/
ꝛ q̄ꝫto plus querunt plus eos grauant/Pau
lus ne grauaret ſubditos qui ei tenebant᷑/ad
ſtipēdia laborabat manib9 ſuis.ſicut dicit᷑ pri
me theſſalo.ii. quanto magis talia elabora/
ta ab aliis debent diligenter cuſtodiri ne ite/
rum grauent eos.Secundo quia talia ſūt
pauperuꝫ/Apud ſeculares enī vt frequenter
veſtes veteres et reſidua aliorū bonorum ma
le expenduntur/Apud religioſos vero expen
duntur in pauperes/Unde beat9 Benedict9

in capitulo lv.regule dicit/Accipientes noua
veſtimēta vetera ſemper reddant in preſenti/
reponēda in veſtiario propter pauperes/Si
ergo ſecundū verbū apoſtoli operādū eſt ma
nibus ꝓpriis/vt habeat vnde tribuat neceſſi/
tatē quis patientibus/ad ephe.iiii:q̄to ma/
gis talia bona monaſterii ſunt ſeruanda dili
genter que ſunt futura pauperū. Tertio
q2 frequēter q̄ habēt iſti religioſi ſūt de neceſ
ſitatib⁹ pauperū/q̄ ſibi ſubtrahendo largiunt̄
eiſdē/Cū qua ergo cōſciētia poſſūt hec negli
genter cuſtodiri a ſeruis dei/q̄ ꝓpt̄ eos paupe
res vite ſue ſubſtraxerūt/Q̄rto q2 q̄ dant̄ re
ligioſis paupib⁹/dant̄ ꝓ pctis et ſūt p̄ciū aīa/
rum/Curandū ergo diligent̄ eſt de p̄cio aīaꝝ
q̄liter tractet̄/vt cuſtodiat̄ diligent̄/ne inutilit̄
pereat apud eos/Quito ſicut pſone religi/
oſe ſūt dn̄o cōſecrate/ita et bona q̄ eis dantur
dn̄o cōſecrant̄/res aūt ſacre ſolēt diligēti⁹ cu/
ſtodiri. Et ideo dr̄ in li.collationū de ſctis pa
trib⁹/Oia q̄ ſua ſūt credūt dn̄o cōſecrata/ꝓpt̄
q̄d oia talia reuerent̄ ꝛ diligēter ſūt cuſtodiē
da. Vn̄ beat⁹ Bn̄dict⁹ dicit ſupra in ca.xxxi.
ꝙ cellarari⁹ oia vaſa monaſterii cūctāq̄z ſub
ſtantiā ac ſi altaris vaſa ſacra ꝯſpiciat/Sex
to q2 de⁹ reqrit rationē diſtrictā a ſuis mini/
ſtris de reb⁹ cuſtodie et diſpenſationi eorū cre
ditis/et adeo/q̄d ponit in carceres ſuos donec
reddāt nouiſſimū minutū:ſicut habet̄ lu.xii.
Cū ergo religioſi ſint nō dn̄i ſz miniſtri bono
rū ei⁹/cū q̄ta ſollicitudine debēt illa cuſtodi/
re de qb⁹ exiget̄ ratio tā diſtricta/Hac ratiōe
vtit̄ beat⁹ Bn̄dict⁹ i ca.xxxi.r̄le cū ait/Sciat
ſcꝫ cellarari⁹ ꝙ de his oib⁹ in die iudicii rōnē
redditur⁹ eſt/Merito ergo ſctūs pr̄ inſtituit
vt res monaſterii diligenter cuſtodiant̄ ne pe
reant/vel inutiliter cōſumant̄/aut ex aliqua
negligentia deteriorentur/vel in aliquo ledā
tur aut deturpentur.

Capitulum xciii.et eſt xxxiii.regule:ſi debe
ant monachi propriū habere:in quo habetur
ꝙ deteſtabile ſit viciū proprietatis.

PRecipue hoc viciū radicit⁹
amputet̄ de monaſterio/
ne quis preſumat aliq̄d dare aut
accipere ſine iuſſione abbatis/ne
q̄z habere aliq̄d ꝓpriū:nullā omi
no rē/neq̄z codicē/neq̄z tabulas:
neq̄z grafiū:ſz nichil oīno/Quip
pe q̄b⁹ nec corpa ſua:nec volūta/
tes licet habere in ꝓpria poteſta
te/Oia v̄o neceſſaria a patre mo
naſterii ſperare:nec quicq̄ liceat
habere q̄d abbas nō dederit aut
ꝑmiſerit/Oiaq̄z ſint oīb⁹ cōmu
nia:vt ſcriptū eſt/nec q̄ſq̄ ſuum
aliq̄d eſſe dicat vel p̄ſumat/Q̄d
ſi quiſq̄ huic neq̄ſſimo vicio dep̄
henſ⁹ fuerit delectari/āmoneat̄
ſemel et iterum/ſi non emenda/
uerit:correptioni ſubiaceat.

QUia in ſupiori caplo ſctūs pr̄ inſtitue/
rat de reb⁹ monaſterii diligent̄ cuſtodi
endis ꝛ bn̄ tractādis/ne aliqs auferre aut da
re ſeu alienare qcq̄ tēptaret/ſubiūgit ꝙ nul/
lus monachorū audeat habere ꝓpriū/ſed oia
ſint cōmunia dicēs ſic (Precipue hoc viciū ra
dicit⁹ āputandū eſt de monaſterio/ne qs p̄ſu/
mat aliq̄d dare aut accipere ſine iuſſione ab/
batis/Nec aliq̄d habere ꝓpriū:nullā oīno rē
nec codicē nec tabulas nec grafiū:ſz nichil oī
no) In quo caplo duo ponit. Prio de āpu
tatiōe vicii ꝓprietatis. Scdo de pena ꝓprie
tarii. Circa primū dicit ꝓprietatis viciū āpu
tandū eſſe totalit̄ ꝛ hoc triplicit̄/videlꝫ in cor
de interi⁹ nichil oīno ꝯcupiſcēdo. Scdo ope
exteri⁹ nichil oīno tanq̄ ꝓpriū poſſidendo.
Tertio in ore nichil ꝓpriū noiando aut di
cendo/primū deſignauit cū dicit radicit⁹ āpu
tādū eſſe de corde/ita vt monach⁹ nec intētōe.
nec volūtate/aut affectu aliq̄d trenū ꝓprium
poſſideat/Nichil ei ꝓderit pecunias nō habe
re/ſi volūtas i nobis fuerit poſſidēdi/Preterea
neceſſe ē radicit⁹ ꝓprietatis viciū āputādū de
corde diſcipl'i/alias nec pauptas ſpūſ/nec hui
litas q̄ fūdamētū videt̄ ceteraꝝ v̄tutū i illius
aīo locū hitura eſt/Vn̄ caſſian⁹ li.x.īſtitutio
nū/Nō pōt hūilitatiſ aut obediētie apphēdē
v̄tutē/ſi i ꝯſciētia ei⁹ pecunie q̄tūcūq̄z latue/
rit/De ſcdo dicit/Nec aliq̄d hr̄e ꝓpriū nullā
oīno rē nec codicē nec tabulas nec grafiū:ſz
nichil oīno/q2 potat eſſe dubiū an de mīmis
etiā h° accipiēdū eēt ꝙ null⁹ hr̄e deberet qcq̄
ꝓpriū/aptiſſie etiā mīma exprimēdo locut⁹ ē

Hec fuit etiā puritas antiquoꝝ monachoꝝ
de quibus Caſſianus libro quarto inſtitutio
nū ita dicit. Illam ſane virtutē. inter ceteras
inſtitutōnes eoꝝ velle cōmemorare ſuperflu
um non puto; ꝙ ſcȝ nulli ciſtellā nulli peculi
arem ſportā liceat poſſidere. nec tale aliquid
qđ velut propriū retinēs ſuo debeat cōmuni-
re ſignaculo. Preterea hoc eſt diſtrictiſſimuȝ
ſtatutū papale extra de ſtatu monachoꝝ in
capitulo. Cū ad monaſteriū: vbi ita dicit ino
centius. Prohibem9 quoqȝ diſtricte ī virtute
obedientie ſub obteſtatione diuini iudicii ne
quis monachoꝝ propriū aliquo modo poſſi
deat. Sequitur (Quippe quibus nec corpo-
ra ſua nec voluntates licet habere in propria
poteſtate) Hic aſſignatur quadāmodo ratō
amputationis proprietatis rerū extrinſecaꝝ
quia ſi corpora et volūtates in propria nō li-
cet habere poteſtate cū monach9 iam ſit mū-
do mortuus: multo min9 debet habere quicꝙ̄
proprii rerū exterioꝝ. Et hoc eſt quod beat9
gregorius arguit in ſermone de cōmuni vita
clericoꝝ vt habetur in capitulo. Nō dicatis
xii. q. i. ita dicens. Cum huiuſmodi noſtre cō
gregationis fratres non ſolū facultatibus ſȝ
etiā voluntatibus propriis in ipſa ordinis ſu
ſceptione renunciauerunt et ſic per promiſſā
obedientiā penitus alioꝝ poteſtati et impe-
riis in xp̄o et pro xp̄o ſubdidere. certuȝ eſt eos
nichil habere poſſidere. vel accipere ſine ſupe
rioris licentia debere. Verū quia poſſet que
ri. vnde ergo monachus ſperare debet vite ne
ceſſaria ſubdit ſanctus pater (Omia vero ne
ceſſaria a patre monaſterii ſperare) ſcȝ debet
(Nec quicꝙ̄ liceat habere quod abbas non
dederit aut permiſerit) Dederit aūt dicit re-
ſpectu eoꝝ que prelatus per ſeipſū dederit
aut permiſerit reſpectu eoꝝ que monacho ab
aliquo alio conceduntur ſiue donantur; ſiue
a parētibus amicis. ſiue benefactoribus que
abbas ſcienter tamē et expreſſe permittit mo
nachū retinere. non tamen tanꝙ̄ propriū ſed
pro aliquibus neceſſitatibus deputatū. Seq
tur (Omiaqȝ omibus ſint cōmunia) Unde
nullus debet habere tanꝙ̄ propriū. equū aut
agrū. librū. veſtē. domū. aut quicꝙ̄ huiuſmodi
huius mundi: ſed omia omibus debēt eſſe cō
munia. ſicut ſcriptū eſt in actibus apoſtoloꝝ
vnde ſumpta eſt regula ꝛ conuerſatio cenobi
tarū: ibi eni capitulo quarto dr̄. Et erāt illis
omia cōmunia. Nec eſt differentia inter fra-
tres carnales ꝛ ſpūales in religione. quia illi
diuidunt quod cōmune eſt ſecundū qđ dictuȝ
eſt dn̄o a quodā. luce xii. Dic fratri meo vt di
uidat mecuȝ poſſeſſionē; Iſti vero quod diui-
ſum eſt in cōmune ponūt iuxta morē primiti
ue eccleſie. Actuū iiii. dicitur. ꝙ precia eoꝝ q̄
vendebantur ponebant ante pedes apoſtolo
rum. Ubi notandū ꝙ ſtatus viuendi in cō
munitate eſt laudatiſſimus et cōmendatiſſi-
mus. quod patet qꝛ in ſtatu nature ante pec-
catū erant oīa cōmunia. Un̄ yſidorus. Ius
naturale eſt cōmunis oīȝ poſſeſſio; vt habet̄
di. pria in decreto. et gloſat̄ in ſtatu ante pec-
catū. Itē in primordiis ſtatus gr̄e. Actuū iiii.
Erant illis oīa cōmunia. ꝛ videt̄ hoc duraſſe
vſqȝ ad tempora conſtantini; vt habet̄ xii. q. i
Futura. Itē in ſtatu glorie erūt oīa cōmunia
Beda ſup predicto verbo actuū quarto dicit
Qui ita viuūt vt ſint oīa cōmunia in domo
cenobite vocantur. que vita tanto felicior eſt
ꝙ̄to ſtatū futurū imitatur in quo erūt omnia
cōmunia. Cum ergo non ſit recipere meliorē
ſtatum nature ꝙ̄ ſtatū ante peccatū. nec gra-
tie meliorē ꝙ̄ primitiuū. nec glorie ꝙ̄ futurū:
ꝙ̄ felix eſt ille ſtatus qui tales ſtatus nature
gratie et glorie imitatur. rationabiliter ergo
ſāctus pater hortatur vt omia ſint inter mo-
nachos cōmunia. Sequitur (Nec quiſꝙ̄ ali-
quid ſuum dicat vel preſumat) ſupple credere
aut dicere meū. Hic ſanctus pater ponit ter
tiam amputationem proprietatis. ſcȝ ab ore
monachi; dicens vt nullus monachus dicere
preſumat aliquid ſuum. Non eni eſt mona-
chorum dicere hoc eſt meum vel meus. ſcilicȝ
equus aut liber. aut veſtis aut grafiū. aut ac9
aut quicꝙ̄ aliud; ſed noſtrum vt oſtendat ni-
chil penitus ſuper terram proprium poſſide-
re. Unde caſſianus libro ſupra notato dicit
de antiquis monachis. Hanc regulam vide
bam9 diſtrictiſſime hucuſqȝ obſeruari vt nec
verbo quidam audeat quis dicere aliquid ſu-
um. Magnūqȝ ſit crimen ex ore monachi ꝓ
ceſſiſſe codicem meum. tabulas meas. grafi-
um meum. tunicam meam. caligas meas.
Proqȝ hoc digna penitentia ſatiſfacturus ſi
aliquo caſu per ſurreptionem vel ignoranti-
am huiuſmodi verbum de ore eius effugerit.
Et Auguſtinus in regula. Non dicatis ali-
quid propriuȝ; ſed ſint vobis omia cōmunia.

¶ Sed circa hoc queri poteſt vtrum mortaliter peccat monachus. quicunqꝫ dicit meus liber/ mea veſtis/ et ſimilia. Dicendū eſt ꝙ ſi dicit ex lapſu lingue non peccat mortaliter/ ſi autē ex propoſito et aīo aſſeueratiuo/ quod eſt proprie dicere: mortaliter peccat. ¶ Sequitur ſecunda pars principalis capituli/ in qua agit̄ de pena et correctiōe proprietarii (ꝙ ſi quiſꝙ̄ huic nequiſſimo vicio deprehenſus fuerit delectari/ admoneatur ſemel et iterum. Si non emendauerit correctioni ſubiaceat) ſcꝫ regulari diſcipline deducendo eū per gradus vſqꝫ ad expulſionē de monaſterio. Attendendum eſt hic ꝙ grāde periculū ſit monacho aliquid habere propriū/ qꝛ beatus Benedictꝰ hoc vicium nō ſimpliciter viciū. ſed nequiſſimū appellat. i. peſſimū/ ⁊ in hoc cognoſcitur ꝙ nequiſſimus eſt manachus qui habet vel habere ꝓpriū deſiderat. Circa hoc proprietatis vicium pro pleniori diſcipuli informatiōe plura veniunt notanda. Primo de deteſtabilitate vicii proprietatis. Secūdo de malis que exoriuntur ex illo. Tertio de illis que occaſionē prebēt proprietatis in monaſterio et de remediis. Quarto de perſecutione et impugnatōe huiuſmodi vicii. Quinto de aliquibus dubitabilibus circa illud.

¶ Capitulum xciiii. ꝙ deteſtabile ſit vicium proprietatis.

Quod aūt valde deteſtabile ſit viciū ꝓprietatis patet. Tū priō quia eſt deteſtabile furtū/ Proprietarius enī furtū cōmittit in loco ſacro/ quod cauebat in ſeculo/ Furtū cōmittit ibi religioſꝰ vbi timet cōmittere ſceleratus/ De quo furto habet̄ geñ. xxxi ꝙ rachel furata eſt ydola laban/ Rachel que interp̄tat̄ ouis religioſū ſignificat/ Laban q̄ interp̄tatur albedo q̄ diſgregatiua eſt viſus mundū deſignat/ Rachel ydola laban furat̄/ qñ religioſꝰ diuicias mundi amore cōplectit̄/ ydolū religioſi eſt oīs res trāſitoria q̄ ī amore eiꝰ deo p̄ponit̄ vł equat̄/ Vñ ad ephe. v. ingt apoſtolus/ Auaricia eſt ydolorū ſeruitus. vbi dicit glo. Auari deus eſt nummus/ Et math. xvi. Nō poteſtis deo ſeruire et mām̄one/ glo. diuiciis ſeruire deū negare eſt/ Et augꝰ Qui verā fidem habet nō cupit in huiꝰ mūdi miſeriis diues fieri. Tertio qꝛ hoc pctm̄ religionis fundamētū deſtruit/ ſcꝫ paupertatē ſpūs quā ſaluator nouā legē tradendo priō cōmendauit/ mathei v. dicens. Beati pauperes ſpū qm̄ ipſorū eſt regnū celorū: vbi dicit q̄dā glo. interli. Sicut iniciū ſapiētie ē timor/ ita paupertas principiū beatitudinis. Tertio hoc viciū euertit et diſſoluit oēꝫ diſciplinam vite monaſtice/ Vt enī ait Auguſtinꝰ in ſermone quodā ad ſauianū monachū/ De radice peculiaritatis vel amore pecunie gignuntur vicia hec/ inobediētia/ ſupbia/ auaricia/ et cōtumelia/ vana gloria/ extollētia/ voracitas/ mēdaciū/ atqꝫ luxuria. hec auguſtinus. Quarto quia hoc viciū denudat monachū a veritate religionis/ Proprietarius enim non eſt dicendus religioſus/ ſicut nec homo mortuꝰ dicendus eſt ſimpliciter hō. In quo optime figuratur per vxorē loth/ que reſpiciens retro verſa eſt in ſtatuā ſalis. geñ. xix. Religioſus poſt ſe reſpicit quando diuicias mundi quas prius reliquerat repetit aut cōcupiſcit/ Statua que ſimilitudinē habet homis et non eſt homo. efficitur/ quia religioſus proprietariꝰ nō v̄itatē ſꝫ ſimilitudinē ⁊ figurā habet tantū religioſi/ Quis enī eſt habitus monachi ī quit gregorius in regiſtro niſi deſpectus mūdi/ Quomodo autē mundū deſpicere ſūt dicendi/ qui in monaſterio poſiti aurū querunt/ Et in primo dialogorum dicit de viro quodā venerabili et multe ſanctitatis noīe yſaac/ ꝙ cū diſcipuli eiꝰ crebro ei humiliter dicerent/ vt pro vſu monaſterii poſſeſſiones que offerebantur acciperet/ Ille ſollicitus ⁊ ſue paupertatis cuſtos fortē ſententiam tenebat dicens/ Monachus qui in terra poſſeſſionē querit/ monachus nō eſt/ Sic quippe metuebat paupertatis ſue ſecuritatē perdere/ ſicut auari diuites ſolent perituras diuicias cuſtodire.

¶ Quinto hoc vicium conducit hominē ad damnationem eternā/ Vnde beatus Auguꝰ in ſermone ſuper allegato/ contra tales ſic loquit̄/ Ve vobis monachi qui diuites eſſe curatis ī pecuniis. et locupletes ī veſtibꝰ/ ⁊ amittitis regna celorum. qui ſponte domīo promiſiſtis obſeruare normam ſanctorum patrum. quorū exemplis et tactu radiaremini in celis/ et modo per cupiditatem pecunie intrabitis in ignem eternum.

¶ Capitulū xcv. de malis tribus que potiſſime oriuntur ex vicio proprietatis.

NOtandum conſequenter ꝙ tria mala potiſſime oriunt̃ ex proprietate. ¶ Primum eſt turbatio pacis que habenda eſt cũ proximo. ¶ Unde ſeneca. Conuenientiſſime viuerent homĩes ſi tollerentur hec duo pnomina. meũ et tuũ. Res enĩ cõmunes nũꝙ̃ ſunt materia litis / ſed cum ex concupiſcentia vult eas appropriare quis ſibi: ſurgũt turbationes frequenter. cum haberi non poſſũt vel cum habite auferũtur / et impletur illud prouerbiorũ xv. Conturbant domũ ſuam qui ſectantur auariciam. ¶ Secundũ malũ eſt occaſio victorie inimico / per propriũ enĩ poteſt eum hoſtis tenere / ſicut quis ab aduerſario tenetur per veſtes. Gregorius. Cũ veſtitus cũ nudo luctatur cıtı⁹ deicitur / quia habet vnde teneatur / Unde ĩ vitis patrũ. cũ frater quidã veniſſet ad cellã volens relinquere ſeculuꝫ / ſꝫ retinere aliqua modica propter neceſſitatẽ / dixit ei ſenex / Si vis eſſe monachus vade ad macellũ et eme carnes crudas et pone ſupra dorſũ tuũ. et ſic veni ad me. / Quod cũ feciſſet inuaſerunt eũ canes et occaſione carniũ dilaniauerunt eũ. Et cũ veniſſet ad ſenem ſic tractatus dixit ei ſenex / Sic dilaniãtur a demonibus qui abrenunciant ſeculo et aliquid retinent ſibi. ¶ Tertiũ malũ eſt impedimentũ animi ab his que dei ſunt / Ubi eſt enĩ theſaurus tu⁹ ibi eſt cor tuũ. math. vi. Econtrario ex cõitate ſequitur fructus triplex / ſcꝫ pax cuꝫ proximo. ſecuritas ab hoſte. libertas in deũ.

¶ Capitulũ xcvi. de tribus que occaſionẽ dare ſolent habẽde proprietatis: et de remediis contra illa.

AMplius notandũ venit ꝙ tria ſunt q̃ ſolent dare occaſionẽ proprietatis habende / Primũ eſt indigẽtia / Magis enĩ diligunt aliquid habere cũ peccato ꝙ̃ indigere / quo contradicitur in ps de viro iuſto. Ego vero egenus et pauper ſũ / quia ipſa indigentia nõ inducit me ad aliquid habendũ ĩmo pauper remaneo. ¶ Contra iſtã occaſionẽ duplex eſt remediũ / vnũ eſt liberalitas prelatorũ / vt ſcꝫ liberaliter adminiſtrent de communi. vt tollat̃ huiuſmodi occaſio. actuũ. iiii. Diuidebatur ſingulis ſicut cuiqꝫ opus erat / Et in eodem / Nec quiſꝙ̃ egens erat inter illos / Aliud remediũ eſt patientia ſubditorum / Sunt enĩ quidã ſecundũ gregoriũ qui pauperes eſſe volunt ſed ſine defectu / Non ſicut apoſtolus qui dicit philippeñ. iiii. Scio abũdare et penuriã pati. ¶ Secundũ quod ſolet dare occaſionẽ habende proprietatis / eſt diffidentia de prouiſione diuina / Sunt eĩ quidã quibus ꝗuis nichil defuerit: tamen timẽt ſẽper ſibi deeſſe / contra quos ad hebre. ii. Sine auaricia preſentibus contenti / Ipſe enĩ dicit Nõ te deſerã nec te derelinquã / Remediũ cõtra huiuſmodi diffidentiã regnũ dei eſt ⁊ cõfortatio dñica. quam fecit verbo et exemplo. ¶ Verbo cũ dicit math. vi. Primũ querite regnũ dei et iuſtitiã eius / et hec oĩa adicientur vobis / Exemplo cũ dicit ibidẽ / Conſiderate volatilia celi. non laborant neqꝫ nent. et pat̃ veſter celeſtis paſcit ea: ꝙ̃to magis vos modice fidei. ¶ Tertiũ eſt carnalitas. Sunt enim aliqui adeo circa curã carnis intenti. in cibis / veſtibus medicinis. et ſimilibus ꝙ non ſũt cõtenti in neceſſariis que eis competẽter miniſtrantur / Et ideo inordinate pcurãt alia ad ſatiſfaciendũ carnalitati ſue / contra quos dr̃ roma. xiii. Carnis curã nõ feceritis ĩ deſideriis veſtris / Contra hoc remediũ bonũ eſt cõſideratõ finis / ad quẽ deducit carnalitas iſta roma. viii. Si ſcd̃ꝫ carnẽ vixeritis moriemini

¶ Capitulũ xcvii. ꝙ maximo zelo a prelatis religioſorũ viciũ proprietatis ſit pſequendũ.

CEterũ notandũ ꝙ multiplici ſanctorũ patrũ exemplo docentur prelati cõgregationũ religioſarũ grandiſſimo zelo pſeq et punire viciũ pprietatis / Habetur prĩo exẽplũ in veteri lege / Joſue vii. vbi legitur ꝙ populus vniuerſus achor q furat⁹ fuerat de anathemate iherico in figura pprietarii lapidauit / et oĩa q̃ eius erãt conſũpſit ignẽ / Secundo ad idẽ habet̃ exẽplũ tẽpore grẽ in anania et ſaphira / q eo ꝙ de eo qd̃ cõmune eſſe debebat furti ſibi partẽ appropriarent / ad vbũ petri morte ſubita ſunt perẽpti ¶ Tertio exẽplum huius habemus mirabile. in vitis patruꝫ / vbi legitur ꝙ quidam frater ex ſutria cẽtum ſolidos quos linum texendo collegerat moriens dereliquit / Initum eſt inter monachos cõſiliũ / Nam in eodẽ loco circiter quiqꝫ milia diuerſis cellis habitabãt: quid facto opus eſſet / Alii pauperib⁹ diſtribuendos eſſe dicebãt. alii dãdos eccleſie / Nõnulli parẽtib⁹

remittendos/ Macharius vero et pachomi⁹
et yſidorus quos patres vocant/ ſancto in eis
loquente ſpiritu. infodiendos eſſe decreuerūt
cū eo: dicendo/ Pecunia tua tecū ſit in perdi=
tionē. ¶ Quarto de hoc exemplū habet ma
nifeſtū tempore beati gregorii in cuius dialo
go legitur/ ꝙ frater quidā ī eius monaſterio
qui medicus erat/ in infirmitate conſtitutus
ſeruienti ſibi fratri reuelauit ꝙ tres aureos
haberet occultos/ quod cū nunciatū eſſet gre
gorio noluit parcere. quin infirmū et mortuū
puniret. ¶ In infirmitate ei ſubtraxit ei viſita=
tionē fratrū/ et in morte noluit corpus ſuum
poni cū corporibus fratrū/ et tres aureos mā
dauit cū eo ſepeliri/ clamātibus omibus fra=
tribus ſuis: pecunia tua tecū ſit in perditōnē
¶ Exemplo ſuo voluit gregorius his qui pſūt ī
religione. oſtendere ꝙtū zelū contra hoc pec
catum debeant habere. ¶ Quito ad hoc ha
bet ſtatutū papale extra de ſtatu monachorū
in capitulo/ Cum ad monaſteriū: vbi ſic dicit
Si proprietas apud quēꝙ̄ inuenta fuerit in
morte/ ipſa cum eo in ſignū perditionis extra
monaſteriū in ſterquilino ſubterretur/ ſecun=
dum ꝙ beatus gregorius narrat in dialogo
ſe feciſſe. Hec ibi.

¶ Capitulū xviii. in quo declaratio ponitur
aliquorū dubiorū circa proprietatem.

Poſtꝙ̄ ſufficienter ānotauimus ea que
ad deteſtationē vicii proprietatis faci
unt/ iam reſtat vt aliqua dubia decla=
remus. ¶ Primū eſt vtrū abbas poſſit diſpē̄ſa
re cuz ſubdito ſuo monacho. ꝙ habeat ꝓpriū?
¶ Reſpondetur ꝙ non/ nec aliquis quicūqz pre
latus. ꝙtecūqz auctoritatis ſit/ nec etiā papa.
ſicut manifeſte colligitur extra de ſtatu mo=
nachorum/ Cū ad monaſterium: vbi dicitur.
¶ Nec exiſtimet abbas ꝙ ſuper habēda propri
etate poſſit cuz aliquo monacho diſpenſare/
quia abdicatio proprietatis. ſicut et cuſtodia
caſtitatis. adeo eſt annexa regule monachali/
vt contra eā. nec ſūmus pontifex poſſit licen=
tiā indulgere. ¶ Secundū dubiū eſt an abbaſ.
aut prelatus poſſit diſpenſare cū ſubdito ſuo.
qđ habeat vſū alicuius rei/ vt puta pecunie li
brorū et ſimiliū/ licet vt dictū eſt non poſſit di
ſpenſare circa proprietatē habendā. ¶ Pro ſo
lutione huius dubii eſt notandū ꝙ duplex di
ſtinguitur vſus/ videlicet certus. et incertus/
/ Certus vſus eſt qui non poteſt auferri. Incer
tus qui eſt in volūtate alterius. vt auferat cū
ei placuerit. ¶ Loquendo de vſu certo. ſecūdū
hunc modū reſpondetur. ꝙ non poteſt diſpē=
ſare/ ratio. ſemper enī debet eſſe voluntas re=
ligioſi ſubiecta prelato. vt reſignet quādo vo=
luerit. hinc dicitur extra de ſtatu monachoꝝ
Cum ad monaſteriuz ¶ Non alicui cōmittat
aliqua obediētia perpetuo poſſidenda/ tanꝙ̄
in ſua ſibi vita locetur/ ſed cū oportuerit amo
ueri ſine cōditione qualibet reuocetur. ¶ Cir
ca autē vſū incertū poteſt diſpenſare ex ratio
nabili cauſa/ quod patet ex preſenti capitulo.
/ Dicit ei beatus Benedictus/ Nec quicꝙ̄ li=
ceat habere qđ abbas non dederit aut permi
ſerit/ ergo videtur ꝙ de licētia abbatis poteſt
monachus vſū rerū aliquaꝝ habere: ex cauſa
tamen rationabili. ¶ Sed quid dicatur cauſa
rationabilis in hoc caſu/ reſpondet ꝙ duplex
poteſt eſſe cauſa diſpenſandi in his/ videlicet
neceſſitas. et vtilitas. ¶ Itē neceſſitas pōt eſſe
duplex ſcz priuata. et communis ſiue publica/
/ Priuata. vt cū conceditur in monaſterio pau
pere in quo de cōmuni non poſſūt haberi ne=
ceſſaria monacho vel moniali. vt aliquid ha
beat ad vſum neceſſitatis ſue/ cum propoſito
tamen reſignandi cū fuerit requiſitus/ Com
munis vt cum cōceditur alicui officiali com=
muni ad expēdendum in vſus et neceſſitates
aliorum/ vel cū aliquis dirigitur ad curiā vel
ad alia loca pro negociis monaſterii peragē
dis/ et ei conceditur pecunia pro expendendo
et aliis neceſſariis/ tunc enī pecunia non eſt
propria ſed adminiſtrationi annexa/ et nomi=
ne monaſterii retinet et diſpenſat/ de quo di=
citur extra de ſtatu monachoruz capitulo pri
mo/ Qui peculium habuit niſi ab abbate fu
erit ei pro iniuncta adminiſtratione permiſ=
ſum/ a cōmunione remoueatur altaris ꝛc.
¶ Utilitas etiam poteſt eſſe duplex/ ſcilicet
priuata ꝛ cōmunis/ ¶ Priuata vt cum concedi
tur alicui religioſo liber aliquis. aut oratōnū
aut alicuius facultatis ad ſtudium propriuz/
gratia ſcilicet informādi animum in his que
ꝑtinent ad ſalutē. ¶ Cōmunis vt cū ꝯcedit ali
cui liber. aut cū qs mittit ad ſcholas ꝗ ex ſtu=
dio ſuo credit aliis poſſe ꝓficē: ꝛ illi cōmiſſa ſi
bi adminiſtratōe ſue ꝑſōe. abbaſ dat pecuniaſ ꝓ

ſuſtentatōne ſui in ſcholis aut prouiſione ali
arum neceſſitatū. Sed eſt bene hic attendē
dū vt dicit magiſter hymbertus ꝙ licet huiuſ
modi neceſſitates ſint interdū cauſa ſufficiēſ
ad hoc ꝙ prelatus concedat vſū aliquarū re-
rum ſicut dictū eſt / tamen non oīs neceſſitas
aut vtilitas ſufficiūt ad diſpenſandū / niſi ſint
valde rationabiles ⁊ manifeſte / vt ſunt in ne
ceſſitatibꝰ quotidianis que pertinent ad vi-
ctum et veſtitū / ⁊ in vtilitatibus que pertinēt
ad aīe ſalutē. Et eſt cauendū ne in huiuſmo-
di facile diſpenſetur propter multa. Tū pro
pter ſpeciē mali / quandoqȝ enī et ſi ſubſit ali
qua cauſa in huiuſmodi diſpenſationibus / tñ
ſpecies mali remanet ibi / tum propter conſci
entie periculū / Facile enī in his fingitur cau
ſa vbi non eſt et mētitur iniquitas ſibi / petēs
huiuſmodi diſpēſationē / tū propter ſequelā /
trahitur enī diſpenſatio que fit cū vno ex cau
ſa bona de facili ad cōſequētiam in altero in
quo non ſubeſt eadem cauſa. Tertiū dubiū
eſt dato ꝙ diſpenſetur cū aliquo circa vſū in-
certū alicuius rei ſed tamen ſine cauſa ratio-
nabili / vtrū talis excuſetur a vicio proprieta-
tis ſi habet animū reſignandi cū fuerit requi
ſitus. Reſpondetᷓ vt reſpōdet magiſter hym
bertus ſuper regulā Auguſtini / ꝙ excuſatur a
vicio proprietatis ſed non tamen a pctō. tam
diſpenſans ꝙ̄ recipiēs diſpenſationē in hoc /
Si queratᷓ cuiuſmodi peccatuȝ ſit hoc ex quo
non eſt proprietas / reſpondetur ꝙ in diſpen
ſante eſt abuſus poteſtatis / que data eſt ei nō
in deſtructionē ſed in edificationē / ſcd̄e ad co
rin. x. ipſe autē abutitur ea in deſtructionē.
In recipiente vero eſt auaricia / cū teneat ali-
qd ſine rationabili cauſa / vtputa librū veſtē
vel aliquid huiuſmodi / de quo poſſet alius ꝓ
ficere tanꝙ̄ pecuniā ī ſudario que dari debu-
it ad lucruȝ / Math. xxv. / Et ideo diſtrictā de
hoc oportebit eū reddere rationē. Ex quibus
manifeſte colliguntur aliqua per modū con-
cluſionū. Primū ꝙ excuſatio vel defenſio
quibus monachi ſiue religioſi aliqui ſe defen
dere nitunᷓ ſup vſu rerū multarū quas poſſi
dent ſine rationabili cauſa / vtpote veſtes ſu-
pfluas libros illis inutiles / pecunias ad ſum-
ptus iocalia et alia bona huiuſmodi mobilia /
dicentes ſe habere prelatoruȝ diſpenſationē:
nulla eſt. patet ex dictis ſuperius / Cū enī di-
ſpenſatio dicatur prouida iuris cōmunis rela
xatio vtilitate ſeu neceſſitate penſata / et ta-
lis cū non ſit ꝓuida nec vtilitate ſeu neceſſita
te promota non eſt diſpenſatio dicenda / ſȝ po
tius iuris et religionis diſſipatio. Secun-
dū tolerantia aut diſſimulatio prelatoruȝ in
premiſſis abuſibus non videtur excuſare mo
nachum. Tertiū ꝙ prelati qui talibus di-
ſpenſationibꝰ minꝰ prouidis abutūtur / ſūt in
periculo aīarū non reuocando illas. Quar
tum periculoſus eſt in religionibus huiuſmo
di modꝰ viuendi ſub talibus diſpenſationibꝰ
irrationabilibus / que fiunt ſine cauſa / ſine ne
ceſſitate. patet ex ſuperioribꝰ vbi dictū eſt: ꝙ
tam prelatus diſpenſans ꝙ̄ ſubditꝰ huiuſmo
di diſpenſationē ſuſcipiens grauiter peccat.
Quintū ꝙ grauiſſime peccant qui refor-
mationi huiuſmodi abuſuū temere reſiſtūt ī
monaſteriis / ⁊ ſe et alios defendunt ne ab hu
iuſmodi labe purgentur. Quartū dubium
qd ſi abbas aut conuentus non vult viuere ī
cōmuni imo reſiſtunt / et monachus ſiue reli-
gioſus aliquis vellet in cōmuni viuere. Re-
ſpondetur / ꝙ talis religioſus debet laborare
pro alio conuentu in quo regulariter viuatᷓ:
et ſi habere poſſit talē cōuentū ibi ꝑmaneat.
Si vero nō poſſit huiuſmodi cōuētū habere
in tali caſu excuſatᷓ / vt nec habendus ſit ꝓprie
tarius nec ſue ꝓfeſſionis trāſgreſſor / habendo
de licentia ſui p̄lati vſū rerū neceſſariarū cuȝ
ꝓpoſito reſignādi ad bn̄placituȝ ſui ſupioris
Hec de hac materia breuitatis gratia dixiſſe
ſufficiat.

Capitulū xcix. et eſt xxxiiii rl̄e: ſi oēs equalitᷓ
neceſſaria debeāt recipere. vbi ꝙ diſpenſatio
rerū ſingulis fiēda eſt a p̄lato nō ſcd̄ȝ accepti
onē ꝑſonaꝝ: ſȝ ſcd̄ȝ indigentiā ſingulorū.

Sicut ſcriptū eſt: diuidebatᷓ
ſingulis ꝓut cuiqȝ opꝰ erat
vbi nō dicimꝰ vt ꝑſonaꝝ qd abſit
acceptō ſit: ſed infirmitatum cō
conſideratio.

Sicut ſcriptum eſt ⁊c. Poſtꝙ̄ beatus pr̄
Bn̄dictꝰ dixit oīa a patre monaſterii
eſſe expectāda: Nūc ſubdit doctrinā circa di-
ſpēſatōeȝ reꝝ a pr̄e monaſterii obſeruādā di.

(Sicut ſcriptū eſt) Sēſus eſt ita a patre mo-
naſterii fiat diſpenſatio et diſtributio rerum: /
ſicut facta legitur a patribus primitiue eccle-
ſie. actuū iiii. vbi ſcriptum eſt (Diuidebatur
ſingulis prout vnicuiqꝫ opus erat) / In quibꝰ
verbis tria determinat / videlicet a quo diſtri-
buendū ſit: quibus / et qualiter. / A quo quia a
patre monaſterii per ſe. vel per aliū puta cella-
rariū. aut officialem aliquē: cū dicit diuideba-
tur / Diuidebatur dicit ſcꝫ a prelato. non rapi-
ebatur a ſingulis. / Non licet aūt religioſo ac-
cipere aliquid de bonis cōmunitatis propria
auctoritate / Cum enī religioſus nō ſit ſui iu-
ris / multominus debet ſibi facere ius in rebꝰ
cōmunitatis. ſine auctoritate ſuperioris / Vn̄
qui ita ſine conſenſu ſuperioris aliquid acci-
pit non dubiū gn peccat / Poteſt tamen circa
hoc peccare plus et minus / Sicut enī in bo-
nis cōmunibus ſunt quedā que non ſolēt di-
ſtribui: vt theſaurus eccleſie / quedā que ſolēt
diſtribui vt victus et huiuſmodi / Itē inter ea
que diſtribuuntur / quedā ſunt maioris neceſ-
ſitatis: vt victus et veſtitus / quedā minoris
vt liber pergamenū ⁊ huiuſmodi / Item inter
ea que ſunt alicuius neceſſitatis / quedā ſunt
que non ſunt adhuc diſtributa ſed ſūt adhuc ī
cōmuni / quedā vero ſunt iam alicui aſſigna-
ta / Item inter diſtributa quedaꝫ ſunt que nō
poſſunt accipi ſine alterius turbatōne / Secū-
dum igitur differentias iſtas. plus peccat qui
accipit quod non ſolet diſtribui. ꝙ qui accipit
quod ſolet diſtribui / et plus qui accipit quod
eſt minoris neceſſitatis / ꝙ qui accipit quod ē
maioris / Et plus qui quod aſſignatū eſt iam
alii ꝙ qui accipit quod non eſt aſſignatum / ⁊
plus qui cū turbatione accipit ꝙ qui ſine tur-
batione alterius. ¶ Circa ſecundū ſcꝫ quibꝰ
diſtributio et diſpēſatio fienda ſit dicit ſingu-
lis. Omnibus eī ꝙtūcūqꝫ (vt dicit Augꝰ in re-
gula) de humilima ſeculi paupertate venerit /
prouidendū eſt de cōmunitate ne aliquis oc-
caſionē habeat habende proprietatis / Unde
grauiter peccat abbas vel prelatus nō diſtri-
buens monachis vel fratribus neceſſariū vi-
ctū vel veſtitum / ſed permittit quēlibet proui-
deri ſibiipſi: cū in hoc preſtet cauſā et occaſio-
nem ſubditis habendi ꝓpriū / et multorū alio-
rū malorū quibus inuoluuntur ſubditi / qui-
bus ſecundū preceptū regule de cōmuni non
prouidetur in vite neceſſariis. / Sed quia di-
citur ſingulis eſſe diſtribuendū. queritur / Utrū
ſi forſitā aliquis eſt excōmunicatus / nūquid
iſti aliquid eſt diſtribuendū / Reſpondetur ꝙ
ſi talis poteſt habere abſolutionē et nō curat.
non eſt aliquid diſtribuēdū illi / precipue ſi ſit
ei fomentū malicie / ſi autē non poteſt habere
abſolutionē. quia eſt forte caſus pertinēs ad
papam et huiuſmodi. cū religioſus ſit pauper
poteſt ei dari ſequeſtratim aliquid / dū tamen
dans faciat cauſa humanitatis nō ex cōtem-
ptu excōmunicationis / ⁊ recipiens ex hoc nō
negligat laborare pro abſolutione: ſed conſi-
lio prelati paratus ſit in hoc ſtare / Unde gre-
gorꝰ xi. q. iii. capitulo / Quoniā multos. dicit
ſic. Si quis excōmunicatis non ſuſtentatio-
ne ſuperbie ſꝫ humanitatis cauſa aliquid da-
re voluerit non prohibemus / Ex quo etiā lo-
co plane arguitur id quod dictum eſt / videlꝫ
ꝙ ſi huiuſmodi ſuſtentatio eſſet excōicato oc-
caſio negligendi abſolutionē / non deberet da-
ri ei / quia quod cauſa humanitatis conceditꝰ
non debet eſſe fomentū malicie. ¶ Circa ter-
tium ſcꝫ modum diſpenſationis et diſtributō-
nis dicit (prout vnicuiqꝫ opus erat / vbi nō di-
cimus vt perſonarum: quod abſit: acceptio ſit
ſed infirmitatū cōſideratio) / Senſus eſt non
debet aliā cauſam fauoris perſonalis abbas
conſiderare: ſed tantū infirmitatē et indigen-
tiam penſare. Vn̄ glo. ſuper illud actuū iiii.
Diuidebant illa oībus prout vnicuiqꝫ opus
erat dicit / non ſcdꝫ honorē pſonas ⁊ munera
ſed ſecundū indigentiā. / Et quia non eſt vna
valitudo omīꝫ patet / ꝙ in conuentu aliquid
interdū diſtribuendum eſt vni quod nō aliis: /
cum hoc requirit neceſſitas. vel infirmitas. vꝉ
natura / vtpote cum aliquis nūꝙ poteſt vti ci-
bis cōibus. vel propter nature infirmitatem /
vel nature abominationem / aliter vero non
eſt extendenda huiuſmodi diſpenſatio ne ſub
pallio neceſſitatis. peragatur negocium vo-
luptatis / De hac autem apoſtolica diſpenſa-
tionis norma beatus Auguſtinus ſic etiaꝫ di-
cit in regula ſua / Et diſtribuatur vnicuiqꝫ ve-
ſtrum a prelato ſuo victus et tegumentuꝫ nō
equaliter omībus / quia nō equaliter valetis
omēs / In iſtis eī duobus. videlꝫ ꝙ omīa ſint
cōmunia / ⁊ ꝙ diſtribuatꝰ vnicuiqꝫ nō eqlit ſed
ꝓut cuiqꝫ opꝰ fuerit / differt fratnitas ſpūalis
a carnali / fr̄es eī carnales cū diuidūt ſcdꝫ eqli-
tatē / nō ſcdꝫ neceſſitatē diuidūt / ſpūales eī eꝯ.

¶ Sed ſurgit hic queſtio ex dictis. ¶ Utrū abbas
poſſit dare alicui plus cauſa honorandi eum/
aut ideo quia diues fuit/aut nobilis in ſecu⸗
lo/aut illi qui cū ingreſſus fuit monaſterium
multa illi donauit. ¶ Reſpondet ꝙ ſic. ¶ Pro
quo notandū ꝙ ſicut duplex eſt ſuperfluū/ſcꝫ
reſpectu nature et reſpectu pſone/ita duplex
eſt indigentia/ſcꝫ illa nature et illa perſone.
/Et eſt aliquid quo perſona indiget non na⸗
tura. ¶ Poteſt igitur inter viuētes in cõmuni
eſſe aliqua perſona cui propter aliquā perſo⸗
ne circūſtantiam plus eſt interdū in cauſa de
ferendum cū moderamine tamen/ꝗuis na⸗
tura non indigeat. ¶ Unde prelato vel illi qui
fuit diues vel nobilis in ſeculo/vel qui plura
dedit monaſterio/poteſt plus interdū dari/et
quando fit cū moderamine fit ſecundū indi⸗
gentiā non nature ſed perſone/Si autē cum
moderamine debito non fieret iam nõ fieret
ſecundū exigētiā perſone nec nature/ſed tūc
fieret ratione honoris aut muneris vel perſo
ne acceptione/et hoc non licet.

¶ Capitulum C. ꝙ in diſpēſatione rerū fien
darum a prelato fratribus in monaſterio ca⸗
uenda ſunt hec duo/ſcꝫ ſuperfluitas ⁊ nimia
tenacitas.

PReterea cõſiderandū ꝙ per hoc quod
dicit/ſicut cuiqꝫ opus fuerit non ſicut
quiſqꝫ voluerit/innuit ꝙ cauēda eſt ſu
perfluitas et nimia tenacitas relinquens in⸗
digentiā. ¶ Neceſſitas enī miniſtrata nec ſup⸗
fluitatem habet nec indigentiam. ¶ Circa
que duo vitanda in neceſſariorꝫ diſpenſatio⸗
ne fienda fratribus veniūt aliqua notanda.
¶ Et primo circa ſuperfluitatē notandū ꝙ li
cet omi xpiano cauēda ſit ſuperfluitas/iuxta
illud prie thimo.vi. Habentes alimenta ⁊ q
bus tegamur his contenti ſimus/tamen ma
gis cauenda eſt clericis. iuxta illud prie cori.
ix. Qui altario ſeruit de altario viuat. Ber
nardus. Uiuat inꝙ non ſuperbiat/non luxu
rietur/non ditetur/non in clericatu ex paupe
re diues fiat/ex ignobili glorioſus. ¶ Maxime
vero cauenda eſt religioſis. Unde numeri.vi
dicitur. Uir ſiue mulier cuꝫ ſe voluerint dño
conſecrare/a vino et ab omni quod inebriare
poteſt ſe abſtinebunt. ¶ Poſſunt autē aſſigna⸗
ri ſex rationes propter quas cauenda maxīe
ſit religioſis ſuperfluitas. ¶ Prima quia ele
moſine ipſe de quibus viuitur/dantur bonis
viris intuitu neceſſitatis. Un ad Roma.xii.
dicit apoſtolus. Neceſſitatibus ſanctorū cõ
municantes. ¶ Secunda quia vt frequenter
fiunt de dantium neceſſitatibus/luce xxi. Ui
dua ex eo quod deeſt illi omnē victū ſuū mi⸗
ſit in munera dei. Unde ad ſuperflue expen⸗
dentes elemoſinas vox eſt pauperū ſecunduꝫ
bernardū. vita noſtra cecidit in ſuperfluas co
pias/noſtris neceſſitatibus ſubtrahitur/quic
quid accedit vanitatibus veſtris. pſa.xxvi. In
terra ſanctorum iniqua geſſit. Bernardus.
Tam iniqua egerunt in terra/vt ſtipēdiis q
ſufficere debeant minime ſunt contenti/Su
perflua quibus egeni ſuſtentandi erant im⸗
pie conſumere non verētur/penſandū eſt dili
genter quale ſit illud quod neceſſitatibus dā
tium ſubtrahitur/quod p neceſſitate releuā⸗
da porrigitur ſuperflue expendatur. ¶ Ter⸗
tia quia elemoſine dantur pro peccatis/⁊ hoc
illorū quorū aliqui ardent in inferno/aliqui
in purgatorio/aliqui adhuc in cõcupiſcētiis ī
mundo/Sunt ergo huiuſmodi elemoſine pa
nis doloris ⁊ luctus/Quis ergo mente ſanꝰ
audeat de his feſtum aut ſuperfluitates face
re/et nõ potius cū timore comedere. ¶ Quar
ta quia elemoſine predicte ſūt de alieno/Nõ
reputatur aūt decens ꝙ de alieno corio faci⸗
at quis ſibi longas corrigias. ¶ Quinta qꝛ
acquiſite ſunt per laborē fratrū non modicū/
/Dauid enī noluit bibere aquam acquiſitam
a tribus fortibꝰ cū periculo et labore magno
/ſicut dicitur ſecundi regū xxiii. ¶ Sexta eſt qꝛ
oportet de earum diſpenſatione reddere ra⸗
tionem diſtrictā/Bernardus. Quid delicie
ille tibi ſapiunt/pro quibus temetipſum obli
gas rationi/et loquitur viuēti de iſtis elemo
ſinis/Qua cõſcientia ergo audet quis facere
ſuperfluas expenſas de elemoſinis/de quibꝰ
tam ſtricta ratio reddēda relinquitur/igitur
nec ratione recreationis/nec ratione hoſpita
litatis/nec ratõne capituli/nec aliqua alia ꝗ⸗
cūqꝫ cauſa laxande ſunt habene ſuperfluita⸗
tibus. ¶ Circa vero tenacitatē vitandā ſecū
do notandū eſt ꝙ in diſtribuendis neceſſariiſ
large prout facultas permittit/ſunt bona mi
niſtranda ſeruis dei/Et ad hoc poſſunt indu
ci octo cauſe. ¶ Prima ſumitur ex forma et
exēplo congregationis ſanctorū patruꝫ eccle

ſic primitiue/de qua dicitur actuū iiii/ ꝙ nul
lus egens erat inter illos / diuidebantq; ſin/
gulis prout cuiq; opus erat. ¶ Secunda ſu
mitur ex ipſo ordine rerum ad moyſen. / Cer/
tum eſt eni ꝙ ſicut deus fecit hominē ad ſer/
uiendū ſibi/ita fecit om̄ia ad ſeruiendū hoi/ꝛ
ideo qui non ſeruit ei ſecundū Auguſtinū/nō
eſt dignus pane quo veſtitur/Cū eī hō pecca
tor non reddat ſeruiciū creatori debitū/nō eſt
dignus illis que ſibi debebantur propter hu
iuſmodi ſeruiciū ¶ Econtra vero om̄ia ſunt iu
ſtorum ſecundū auguſtinū.et ideo dicit apo/
ſtolus prīe corin.iii. Om̄ia noſtra ſunt/glo.
ad ſeruiendum nobis data/Dignū eſt igitur/
vt religioſis de hiis om̄ibus que ſua ſunt ſal/
tem eis neceſſaria miniſtrētur/imo q̄to lau/
dabilius ei ſeruiunt tanto digniores ſūt me/
liori prouiſione/Et hoc confirmat quod legi
tur in vitis patrū de quodā heremita/cui do/
minus per angelū miſit panē delicatū ad ſu
ſtentationem ſui/et cum cepiſſet ſupbire miſ
ſus eſt ei panis aliq̄ptulū groſſior/ꝛ cum plus
et plus creſcebat eius peccatū ſemper groſſi/
or mittebatur/ꝛ tandem conſūmato peccato
nichil eſt miſſū. Ex quo patet ꝙ q̄to quis me
lior eſt tanto dignior eſt meliore prouiſione/
et cum quis malus eſt indignus eſt om̄i pro/
uiſione. ¶ Tertia eſt ex debito iuſtitie/Val/
de eni reprehenſibile eſt ſi conuentui iuxta fa
culatem monaſterii neceſſaria non miniſtrē
tur/cū conuentus pondus diei ꝛ eſtus ſuſtine
at/vnde contra iuſtitiā delinquitur.eccleſia/
ſtici xxxiiii / Qui aufert in ſudore panē/qua/
ſi qui occidit proximū ſuū/Preterea conuen/
tus eſt ſicut iumentū cui dn̄s inſidet./Salua
tor eni manet in cōmunitate. Bernardus.
Amator cōmunitatis ꝛ cōmendator/quomo
do cōmunitatem deſereret / Inhumanū eſt
autem vt iumento pabulū neceſſariū ſubſtra
hatur/cui onus imponitur et flagellū virge
adhibetur. ¶ Quarta eſt beneplacitū diuine
voluntatis/licet eni dn̄s ſanctos ſuos variis
permiſerit perire martyriis/ſicut habetur ad
hebreos xi. Lapidati ſunt/ſecti ſūt/in occiſio
ne gladii mortui ſunt.ꝛc. / Nūq̄ tamen legiē
ꝙ permiſerit aliquē ſanctū fame vel inedia ī
terire/Unde cum helyas fugiens abſcondi/
tus eſſet in torrente Carith/miſit ei dn̄s per
coruū neceſſaria.tertio regū xvii / Et cū dani
el eſſet in lacu leonū in babilone/miſit ei dn̄s
per angelū deferentem abacuth prandiū/da
nielis xiiii / Et paulo prīo heremite miſit pa
nem continue/Ideo dicitur ad hebreos xiii.
Non te deſerā.glo. quin dem neceſſaria/nec
derelinquā.glo.derelinqueret qui fame peri
ret/Conſtat ergo ꝙ voluntas dei eſt/ꝙ ſeruis
ſuis neceſſaria miniſtrentur/cū ipſe vbi alia
deeſt prouiſio etiam miraculoſe prouideat /
¶ Quinta eſt quia ex hoc ꝙ prouidetur de
neceſſariis abunde/boni inſurgunt ad laudē
creatoris.pſ / Edent pauperes et ſaturabun
tur/et laudabunt dn̄ꝫ qui requirunt eum/be/
ne dicit qui requirunt deū / quia qui non req
runt nec curam habēt de deo/nō laudant in/
de deum/ſed potius abutuntur rebus admi/
niſtratis ad voluptatē et peccata. ¶ Sexta/
q2 cum neceſſaria conuentui non miniſtran/
tur/multa mala quandoq; inde ꝓueniunt
¶ Inopia eniꝫ ipſa multis religioſis eſt occaſio
multorū malorum / Ex hoc ei aliqui ſunt in
murmure/ nec mirū cū aſina balaan prophe
te eam iniuſte cedentis conqueſta ſit/numeri
xxii/Item ex hoc ſequitur euacuatio conuen/
tus/Aliquando eni pro defectu qui pro modi
co poſſet ſuppleri refectoriū euacuatur/et cū
magnis expenſis et magno detrimento reli/
gionis fratres per cameras diſperguntur ad
comedendum/Item datur occaſio inde mul/
tis habendi propriū/vt per proprietatē rele/
uent inopiam ſuā/alii quandoq; propter hoc
mutant ſtatum ſuum meliorē in peiorē/eccle
ſiaſtici xxvi. Propter inopiam multi delique
runt/Per prouiſionem autem ſufficientē ca
uentur iſta peccata. ¶ Septima eſt deſolatio
monaſteriorum/Cum eni deſunt neceſſaria/
multi ſufferre nō valentes recedūt et derelin
quunt monaſteria/ꝛ ita deſolantur multa lo
ca religioſorum/ſicut manifeſte temporibus
iſtis videmus. ¶ Octaua eſt defectus vtiliū
et potentiū perſonarū/Deficientibus enim
in conuentibus neceſſariis fiunt fratres mul
totiens minus vtiles et minus potentes/ad
opera tam actiue vite q̄ contemplatiue/in q
bus ſubueniunt proximo celebrādo/predicā/
do/cōſulendo/ſicut apertiſſime intuemur ita
quoſdam in aliquibus monaſteriis ex defe/
ctu neceſſariorū debiles et impotentes effe/
ctos/vt om̄ino redditi ſunt inutiles monaſte/
riis/Econtra cū neceſſaria plene ām̄iniſtrā
tur religioſi potentiores redduntur/ad profi/

ciendũ et deſeruiendũ vtilitatibus proximorum/ quare prouidendũ eſt eis in temporalibus ita competẽter. vt poſſint vtiles eſſe monaſteriis/ ¶ Unde ſuper illud ps. cxlvi./ z herbã ſeruituti hoĩz. dicit. glo. i. temporalia humilibus. qui pro xp̃o ſerui fiunt: omĩz fratruz vtilitati intendentes.

¶ Capitulum Ci. ꝙ robuſtiores corpore nõ debeant contriſtari ꝙ infirmis latius prouideatur/ nec infirmi extollãtur/ ꝙ eis pluſq̃ ceteris diſtribuatur: vbi ꝙ felicior ſit ſtatus ſanorum q̃ infirmantium.

Ubi qui min⁹ indiget agat deo g̃ras: z non contriſtet̃/ Qui vero plus indiget humilietur pro infirmitate. et non extollatur pro miſericordia: et ita omnia membra erunt in pace. ¶ Ante om̃ia ne murmurationis malũ pro qualicunqz cauſa. in aliquo qualicũqz verbo vel ſignificatione appareat. ¶ Quod ſi deprehẽſus fuerit quis: diſtrictiori diſcipline ſubdatur.

Qui minus indiget agat deo gratias z non contriſtetur/ ¶ Qui vero plus indiget humilietur pro infirmitate non extollatur pro miſericordia/ et ita om̃ia membra eruut in pace) ¶ Quia eñ ex inequalitate diſtributionis. aliqui maxime infirmi et imperfecti aĩo: ſz corpore robuſtiores/ poterant contriſtari aut murmurare quia ipſis non equaliter diſpenſetur/ ſanctus pater ſubiungit doctrinam ſalutarem dicens/ ꝙ qui minus indiget neceſſariis cum plus virtutis et valitudinis habeat/ debet deo omĩz bonoruz auctori gratias inde agere/ qui non contriſtari debet ꝙ minus egeat. ſed potius gaudere vtpote ãpliori virtute. z fortitudine a deo dotat⁹. ¶ Uñ auguſtinus in regula. ¶ Nec illos putent feliciores quia ſumunt quod non ſumũt ipſi/ ſed ſibi potius gratulentur. quia valent quod non valent ipſi/ ¶ Qui vero pl⁹ indiget neceſſariis cum hoc tantũ ſit ratione infirmitatis: optime ſãctus pater dicit/ ꝙ humilietur pro infirmitate. non extollatur pro mĩa. que ſibi ratione infirmitatis exhibetur/ et ita faciendo omnia membra congregationis erunt in pace.

¶ Ubi notandũ ꝙ multiplici ratione oſtendi poteſt ꝙ felicior ſit ſtatus ſanorũ q̃ infirmantium/ et per conſequens ꝙ infirmi licet plus ſumant de neceſſariis aut delicatius foueantur/ non ſũt reputandi feliciores q̃ ſani. ¶ Primo. quia maiorẽ habent indigentiã quod nõ eſt felicitatis ſed miſerie. ¶ Secundo. quia frequenter quod ſumunt. cũ magna verecundia ſumunt et anguſtia. ¶ Tertio. quia illa que ſumunt licet ſint meliora non tamen eos tm̃ delectant vt ſanos minus bona. ¶ Quarto quia cũ hiis omibus habent multas afflictiones alias. que eos vexant. ¶ Quinto quia priuantur multis conſolationibus ſpiritualib⁹ quas habent ſani in lectionibus. in officiis eccleſie. in ſtudiis. et huiuſmodi. ¶ Sexto. quia oportet eos etiã inuitos alios in multis portare vt ipſi portentur: que oĩa potius habent miſeriã q̃ felicitatem. ¶ Septimo. quia ſani et fortes in religione habent multã materiã gaudendi in dño. et ei gratias agẽdi. ¶ Octauo. quia ſtatus infirmitatis eſt multis occaſio murmuris. et ĩpatiẽtie. et accidie/ et aliorũ m̃ltorꝝ a quorũ occaſiõe liberi ſũt ſani. ¶ Nono quia ſani ſũt liberi a multa ſeruitute/ qua infirmi ſunt ſubiecti prelatis et officialibus occaſione ſue neceſſitatis. ¶ Decimo. quia libentius in om̃i conuentu habẽtur ſani q̃ infirmi. ¶ Undecimo quia onera ordinis ſunt ſanis leuiora q̃ infirmis. ¶ Duodecimo. q: ſani habent vnde plus lucrari poſſunt in meritis. q̃to enĩ ſaniores tanto potentiores ſũt ad plura opera in quibus omibus poſſũt mereri. ¶ Tertiodecimo. quia ſani iocundiorem pluribus conſolatiõibus refertã et ſine tedio vitam ducũt. ¶ Per que patet ratio huius mãdati in quo prohibui ne aliquis triſtetur de inequalitate diſtributionis. ¶ Conſequẽter autem ſubdit mandatuz/ ne aliquis murmuret illa. aut alia quacũqz cauſa dicens (Ante oĩa ne murmurationis malũ/ pro qualicũqz cauſa in aliquo qualicũqz verbo vel ſignificatione) id eſt ſigno aliquo vel actu indignationẽ animi oſtendente (appareat) ſapie i. ſcribit.

Cuſtodite vos a murmuratione/quod maxi-
me conuenit religioſis cōmunē vitā agenti-
bus/quoniā vt Bernardus teſtat/Nichil ſic
horrendū in cōmunitate eſt./Et ideo optime
ſubdit ſanctus pater (q̄ ſi deprehenſus fue-
rit quis)ſcʒ ſuper murmure(diſtrictiori diſci
pline)id eſt maiori vindicte (ſubiaceat) De
hoc murmurationis vicio quia plura nota-
uim⁹ circa inſtrumētū xl.iſta dixiſſe ſufficiat.

Capitulū cii.ꝛ ē xxxv.regule:de ſeptimana
riis coquine. vbi de cauſis propter quas fra-
tres mutuo ſibi inuicē libenter debēt ſeruire.

FRatres ſic ſibi inuicem ſer
uiāt vt nullus excuſetur a
coquine officio/niſi aut egritudi
ne.aut ī cauſa grauis vtilitatis
quis occupat⁹ fuerit/quia exin-
de maior merces acquiritur/Im
becillibus autē procurentur ſo-
lacia.vt non cum triſtitia hoc fa
ciant/ſed habeant omēs ſolacia
ſecunduʒ modum congregatio
nis/aut poſitionem loci/Si ma
ior congregatio fuerit cellarari
us excuſet a coquina/vel ſi quis
vt diximus maioribus vtilitati
bus occupetur/Ceteri vero ſibi
ſub caritate inuicem ſeruiant/
Egreſſurus de ſeptimana:ſab-
bato mundicias faciat/Lintea
cū quibus ſibi fratres man⁹ aut
pedes tergūt lauet/Pedes vero
tam ipē qui egreditur.q̄ ille qui
intraturus eſt omnibus lauent/
Vaſa miniſterii ſui mūda et ſa-
na cellarario reconſignet. Qui
cellararius item intranti conſi-
gnet: vt ſciat quid dat aut quid
recipit/Septimanarii aūt ante
vna horam refectionis accipiāt
ſuper ſtatutam annonaʒ ſingu-
los biberes et panem/vt hora re
fectionis ſine murmuratione.ꝛ
graui labore ſeruiant fratribus
ſuis/In diebus autem ſolennib⁹
vſqʒ ad miſſas ſuſtineant/Intrā
tes et exeuntes hebdomadarii.ī
oratorio mox matutinis finitis
dn̄ica oīm genibus prouoluan-
tur:poſtulantes ꝓ ſe orari/Egre
dientes autem de ſeptimana:di
cant hunc verſum. Benedictus
es domīe deus qui adiuuiſti me.
et conſolatus es me/Quo dicto
tertio accipiat benedictōnē egre
diens:ſubſequatur autem ingre
diens. et dicat/Deus in adiuto-
rium meū intende.Domine ad
adiuuanduʒ me feſtina/Et hoc
idem tertio repetatur ab omib⁹
Et accepta benedictione ingre-
diatur.

FRatres ſic ſibi inuicem ſeruiāt. Quia
ſuperius ſactus pater proxime egerat
de diſtributione fienda ſingulis prout
cuiqʒ opus erat/Et quia potiſſime hec ſunt
que ad refectionē fratrū pertinent/ſubdit de
ſeruitoribus et maxime coquine dicens(Fra
tres ſic ſibi inuicem ſeruiant vt nullus excu-
ſetur a coquine officio:niſi aut egritudīe aut
cauſa grauis)id eſt grandis (vtilitatis) que
nota debet eſſe abbati et fratribus vt omino
tollatur cauſa diſcordie (quis occupatus fue
rit.quia exinde maior merces et caritas acq-
ritur)/Vbi deſignantur duo/tanq̄ p̄mia ꝓ-
pter que officiuʒ ab omibus debeat leto aīo

ãminiſtrari. Unū eſt in futuro videlʒ ma
iozitas mercedis ſiue remunerationis glozie
que debetur digne et maxime in humilibꝰ ob
ſequiis labozantibus. Secundū eſt in pze
ſenti ſcʒ caritas .i. concozdia q ex huiuſmodi
parilitate et oīm mutua obſequioſa humili-
tate nutritur et firmatur. Sequitur (Imbe-
cillibꝰ aūt) id eſt delicatis debilibus fragilibꝰ
(procurentur ſolacia) id eſt ſocietas in ſolaci
um et adiutozium labozis (vt non cū triſtitia
hoc faciant: ſed habeant oēs) ſcʒ indigentes.
(ſolacia ſecūdū modū) id eſt ꝗtitatē (congre
gationis) quia per vnum paucis: per plures
multis ſeruitur (aut poſitionē loci) Non du
biū ꝙ plures requiruntur ad ſeruiendū mul-
tis ꝗ paucis. et ad ſeruiendū vbi res veniunt
poztande de locis diſtantibus. vt puta aqua
ligna olera vel alia neceſſaria de loco remo-
to ſi etiā officine ab inuicē multū diſtāt. Seq
tur (Si maioz congregatio fuerit cellarariꝰ
excuſetur a coquina vel ſi qui vt diximus ma
iozibus vtilitatibus occupātur: ceteri ſibi ſub
caritate inuicē ſeruiant) Omia plana ſunt.
Sequitur (Egreſſurus de ſeptimana ſabba-
to mundicias faciat) id eſt ſtudioſe mundet
omia vaſa coquine. ſcʒ ollas lebetes ſcutellaſ
coclearia et alia opoztuna coquine inſtrumē
ta. Inſuper diligenter debet ſcopare coquinā
debet etiā lauare linteamina cū quibus fra-
tres tergunt manus et pedes. Nam iuxta cō
conſuetudinē ſabbato fratres lauant pedes
et manus. ⁊ ille qui exit de officio debet laua
re: qui vero intrat detergere. Unde ſequitur
(Linteamina cū quibus ſibi fratres manus
aut pedes tergunt lauet: pedes vero tam ipe
qui egreditur ꝗ ille qui intraturus eſt omni
bus lauent. Uaſa miniſterii ſui munda et ſa-
na cellarazio recōſignet. qui cellararius item
intranti conſignet vt ſciat quid dat aut quid
recipit) Plana ſunt omia. Sequitur (Septi
manarii autē ante vnā hozā refectionis acci
piant ſuper ſtatutā ānonā ſingulos biberes)
id eſt parua vaſcula que plena ſufficiunt ad
vnū moderatū hauſtuʒ (et panē: vt hoza refe
ctionis ſine murmure et graui laboze ſeruiāt
fratribus ſuis) Utrꝫ aūt hoc faciētes diebus
ieiuniozū eccleſie ſoluant ieiuniuʒ. videtur ꝙ
non vt dicit gilbertus in apparatu ſuo de ſer
uitozibus et lectozibus in menſis religioſozū.
cum tamen inquit fiat cū licentia ſuperioris

Et petrꝰ de palude ī iiii. di. xiiii. dicit loquēs
de ſeruitoribus. ꝙ ſi quis non propter famē
aut voluptatē. ſed timoze ne deficeret pze va-
nitate capitis. ſi ficus aut pozetā aut aliquid
huiuſmodi pzelibaret. per modū medicine nō
eſt fractio ieiunii (In diebus tamē ſolennibꝰ
vſqʒ ad miſſas) ſcilʒ completas (ſuſtineant)
Sequitur (Intrantes autē et exeuntes heb-
domadarii ī ozatozio: mox finitis matutinis
dñica oīm genibus prouoluantur poſtulan-
tes pro ſe ozari. Egrediens autē de ſeptima-
na dicat hunc verſū. Benedictus es dñe deꝰ
qui adiuuaſti me ⁊ conſolatus es me) dando
ſcʒ michi bonā voluntatē quatinus cū amo-
re et animi iocunditate opus ipſū perficerē ⁊
digne conſūmarē. Quo dicto tertio accepta
benedictione egrediatur: et ingrediens dicat
Deus in adiutoriū meuʒ intende: dñe ad ad
iuuandū me feſtina. et hoc idem tertio repe-
tatur ab omibus: et accepta benedictione in
grediatur) Omia plana ſunt ex antiquozuʒ
patrū mozibꝰ ſumpta. Unde vt refert caſſia-
nꝰ libzo inſtitutionū monachozū. Per cūctā
meſopotamiam paleſtinā et capadociā ac to
tum orientem. ſingulis hebdomadibus vici-
ſim frates ad hec officia ſibi reddenda ſucce-
dunt. Ita vt ſecundum multitudinē cenobii
miniſtroꝝ quoqʒ numerus deputetur. qui ex
plere tanta deuotōne et humilitate depzope
rant ꝗta nullus ſeruozū diriſſimo dño ac pze
potenti ſuū exhibet famulatū. Ita vt ne iſtis
quidē ſolis contenti obſequiis que canonico
iure ſoluuntur. et nocte ſurgentes illos quos
ſpecialiter hec manet cura ſtudio ſuo releuēt
et ea que ab ipſis perficiēda ſunt furti preue
nientes implere contendant. Has aūt ſepti-
manas vnuſquiſqʒ ſuſcipiens. vſqʒ ad cenam
diei dñici adminiſtraturus obſeruat. qua per
acta miniſteriū totius hebdomade ita cōclu-
ditur. vt hi quibus ſuccedendū eſt conuenien
tibus in vnū fratribus. ad concinnendos pſal
mos quos qui exituri ſunt ex moze decantāt
omibus in ordine pedes abluant. Hanc ſcʒ
ab eis pro labore totiꝰ ſeptimane benedictio
nis mercedē. fideliter expetētes. quod eos ex
plentes mandatū xp̄i. emiſſa generaliter ab
omibus fratribus ozatio pzoſequatur. que vt
pro ignoratis intercedat. vel pro admiſſis hu
mana fragilitate peccatis. et cōmendet deo
velut ſacrificium pingue conſūmata eozum

deuotionis obſequia / et ita ſecunda ſabbati
poſt matutinos hymnos aliis rurſū ſuccedē
tibus. vtenſilia in quibus miniſtrauerunt ac
vaſa cōſignant / que tanta ſollicitudine cura
qȝ ſuſcipiētes cuſtodiūt ne quid ex his minua
tur vel pereat. vt credant ſe eſſe pro minimis
quibuſqȝ vaſis tanq̄ pro ſacro-ſanctis ratio-
nem non ſolū diſpenſatori preſenti / ſed etiaȝ
dn̄o reddituros / ſi forte aliqd ex eis negligē-
tia eorū fuerit imminutū. ¶ Circa p̄ſentis ca
pituli principalē concluſionē notandū / q̄ ad
mutuo ſibi inuicem ſeruiendū debent fratres
multa mouere: et ſpecialirer tria exempla et
tres rationes. ¶ Primū exemplū eſt xp̄i qui
cū in habitu regis non poſſet ſeruire homini
bus accepit formā ſerui: vt in ipſa nobis ſer-
uiret exiſtens in medio noſtri / Ego autē inqt
luce xxii. in medio veſtri ſum ſicut qui mini-
ſtrat. ¶ Secundū eſt exemplū regine angelo
rum et matris omipotentis dei virginis be-
nedicte / que licet puella tenera et pregnans
eſſet: nichilominꝰ aſcendit in mōtana nō len
te ſȝ feſtinātē ad ſeruiēdū elizabet cognate ſue
multo minori ſe luce prio. ¶ Tertiuȝ eſt exem
plū ſāctorū angelorū / qui de omi ordine q̄tū-
cuqȝ alto veniunt in hunc mundū ad ſeruien
dum homibus / Omēs inquit apoſtolus ſūt
adminiſtratorii ſpiritus in miniſteriuȝ miſſi /
ad hebre.i. ¶ Ratio prima ad hoc mouens eſt
cauſa maioritatis / Solet eni interdū ratiōe
maioritatis ſeruiri alicui. ſicut ſeruit ſeruus
dn̄o. ¶ Debet aūt qlibet ꝟe eſtimare de fratre
ſuo q̄ ſit maior eo / philipp̄ .ii. / In hūilitate ſi
bi inuicem arbitrantes / Auguſtinus in glo.
/ Non hoc ita debemus arbitrari / vt nos exiſti
mare fingamus ſed vere exiſtimemus. poſſe
aliquid eſſe in aliquo quo nobis ſuperior ſit
occultum. ¶ Secunda eſt cauſa ſanctitatis /
ſolet interdū ſeruiri alicui propter ſanctitatē
/ Vn̄ in cōmendatione bone vidue.i.thimo.v
Si ſanctorū pedes lauit / viri autē religioſi ſi
gnati per nazareos quod idē eſt q̄ ſancti de-
bent omēs reputari ſancti. ¶ Tertia ratio eſt
cauſa dilectionis / ſolet interdum ſeuiri alicui
ratione dilectiōis. ſicut quis ſeruit dilectis ſu
is. Vnde gala.v. Per caritatē ſeruite inuicē
/ Viri autē eiuſdē profeſſionis ſūma dilectiōe
ſolent coniungi tanq̄ membra eiuſdē corpo
ris / q̄ naturalit̄ multū ſe diligūt / Si ergo ī fra
tre quolibet inueniuntur iſta tria / videlicȝ q̄
ſit ſupior / q̄ ſit ſctūs: q̄ ſit deo dilectꝰ / quodlȝ
eſt per ſe ratio ſeruiendi: q̄to magis hec omia
congregata in ſingulis fratribus debent mo
uere alios fratres ad ſeruiendū ſibi inuicem.

¶ Capitulum ciii. et eſt xxxvi. regule de infir
mis fratribus: vbi de cauſis mouentibus ad
magnam curam habendam

i Infirmorum cura ante oīa.
et ſuper oīa adhibenda eſt.
vt ſicut reuera xp̄o: ita eis ſerui
atur: quia ip̄e dixit. Infirmꝰ fui
et viſitaſtis me. Et quod feciſtis
vni de his minimis meis michi
feciſtis. ¶ Sed et ipſi infirmi con
ſiderent in honorem dei ſibi ſer-
uiri: et non ſuperfluitate ſua cō
triſtent fratres ſuos ſeruiētes ſi
bi. Qui tamen patienter portan
di ſunt: quia de talibus copioſior
merces acquiritur. ¶ Ergo cura
maxima ſit abbati. ne aliquam
negligentiā patiantur. ¶ Quibuſ
fratribus infirmis ſit cella ſup
ſe deputata: et ſeruitor timens
deū et diligens ac ſollicitus. ¶ Bal
nearum vſus infirmis quotiēs
expedit offeratur. Sanis autem
ꝛ maxime iuuenibus tardius cō
cedatur. ¶ Sȝ et carniū eſus infir
mis omino. debilibuſqȝ pro repa
ratione concedatur. At vbi meli
orati fuerint: a carnibus more ſo
lito omnes abſtineant. ¶ Cura au
tem maxima ſit abbati. ne a cel
larariis / aut ſeruitoribus negli-

**gantur infirmi/ quia ad ipſum
reſpicit. quicquid a diſcipulis de
linquitur.**

INfirmoꝝ cura ⁊c. /Superius ſanctus
pater egit de ſeruicio fratꝝ ſanoꝝ ſi
ue bene valentiū/ ⁊ quomodo debeant
ſeruire hebdomadarii. /Hic ſubdit de cura ha
benda infirmoꝝ/ vbi ſeptē ponit documenta
ſiue mandata. /Primū eſt ꝙ cura maxima de
infirmis habēda ſit. dicens(Infirmoꝝ cura
ante omīa/ ⁊ ſuper omīa exhibenda eſt) quod
ideo dicit. quia nulla res ita agenda eſt cū tā
to ſtudio quomodo obſequiū infirmoꝝ/ iſta
eſt principalis cura. que ineſſe debet abbati/
/Ante omīa dicit. et ſuper oīa. /Ante omnia ve
ro refertur ad tempus/ vt nichil videlicet priꝰ
fieri iubeat per ſingulos dies/ ꝙ̄ ſtudiū infir
moꝝ. /Super omīa pertinet ad diligentiam
et ad ſtudium que habenda ſunt circa infir
mos/ vt non negligenter aut molliter iubeā
tur procurari: ſed cū maxima dilectione dili
gentia et deuotione. Unde ſequitur (vt ſicut
reuera xp̄o ita eis ſeruiatur) Si enī xp̄s mo
do eſſet in carne ſicut tempore apoſtoloꝝ fu
it: qualem ei domū ꝑparaſſemus/ ergo ſicut
xp̄o. ita ſeruiendū eſt infirmis. attento maxie
ꝙ in eis ſeruitur xp̄o (quia ipſe dicit infirmꝰ
fui et viſitaſtis me . Et quod feciſti vni ex his
minimis meis michi feciſtis) Mathei xxv.

/Circa hanc partē notandū/ ꝙ ad magnā
curam de infirmis fratribꝰ habendā ſicut hic
precipit beatus pater Benedictus/ multa ſūt
que mouere debent fratres. ⁊ maxie prelatos/
/Primū eſt. quia infirmitas eſt miſeria ſum
me afflictiua/ quod patet ſic/ inter omnes mi
ſerias ad quas ſolet mīa ſe extendere nulla ē
afflictiua adeo: ſiue fames ſiue ſitiſ. ſiue nudi
tas. ſiue carētia hoſpicii: ſiue carcere detineri.
ſiue aliis aggrauationibus ſicut infirmitas/
/ ita nulla de predictis facit ita impotentē ho
minē ad releuandā ſuā miſeriā ſicut infirmi
tas / Famelicus enī et ſitibundus. nudus et
vagabundus poſſūt ſe iuuare ad ſue miſerie
releuationē/ et etiam incarceratus aliquan
do ſe liberat/ quia omībus iſtis remanent vi
res corporis. /Infirmi vero non poſſūt vel pa
rum poſſunt. qꝛ infirmitas aufert vires /Itē
nulla de predictis miſeriis eſt/ que facilius re

leuari non poſſit ꝙ̄ infirmitas/ Facile enī eſt
eſurientē edere. ſitientē potare. nudum veſti
re: quia hec dependent ex ſola voluntate deti
nentis/ Infirmitas vero quandoqꝫ nec ꝑ me
dicos multos. nec ꝑ medicinas multimodas
poteſt releuari niſi a ſolo deo/ quia ip̄e eſt qui
vulnerat et medetur. percutit et manus eius
ſanabunt. ſicut dicitur iob v. /Infirmitas er
go eſt miſeria ſūme afflictiua ſūme faciens i
potentem. ſūme difficilis ad remedia /Inde
eſt ꝙ dauid volens prouocare dn̄ꝫ ad mīam
allegat iſtā magnā miſeriā dicens/ Miſere
re mei dn̄e quoniā infirmus ſuꝫ/ quaſi dicat.
/Ideo miſerere. quia ſicut infirmus grauiter
ſum afflictus/ nec poſſū me iuuare nec aliūde
expecto remedium. /Cuꝫ ergo miſericordia di
catur quaſi miſeris cor dās vel donās/ ⁊ ideo
magiſ fluere debet ad maiorē miſeriā. ſi qua
ſunt viſcera mīe in religioſis. debent illa effū
dere abundantius ad infirmos. curā ſpecialē
habendo de eis. /Ad fortificationē vero huiꝰ
rationis multū facit ꝙ religioſus propť xp̄m
reliquit ſua de quibus poterat ſibi ſubuenire
in infirmitate/ /Reliquit etiam ſuos. qui ſuis
deficientibus ſibi poterant ſubuenire/ /Reli
quit etiā ſemetipſū. qui ſibi poterat illis defi
cientibus aliqua procurare. quod modo non
poteſt ſine alterius voluntate/ ꝙ̄ta ergo impi
etas eſſet. ꝙ illi qui hec fecit pro xp̄o/ vicariuſ
xp̄i et ſerui xp̄i non adhiberent curā ſollicitā
in ſua infirmitate. /Secundū eſt exemplū
xp̄i/ xp̄s enī exemplar noſtrū. non legitur tan
tam curā habuiſſe de aliquibuſ miſeris: ſicut
de infirmis/ /Non enī legitur veſtiſſe nudos.
recepiſſe hoſpites/ viſitaſſe incarceratos/ fa
melicos vero et ſitibūdos licet legatur recre
aſſe tamen raro/ qui primū fecit in deſerto: ſe
cundū vero in nuptiis/ De infirmis legitur
curam diligentē habuiſſe/ modo confortādo
dicendo confide fili confide/ modo tangēdo
propria manu etiam leproſū/ modo erigen
do/ modo plene ſanando/ et ſimilia multa q̄
ad curā iſtā pertineut quaſi innumerabiliter
faciendo /Item paulus qui nos hortatur ad
imitanduꝫ ſe. ſcd̄e corin. iiii. Imitatores mei
eſtote. ſicut et ego xp̄i. /Tantā curam habuit
de infirmis. vt nō ſolū de pręſentibus ſed etiā
de abſentibus/ nō ſolū de grauibus infirmis
ſed etiam de leuiter egrotantibus ſollicite cu
raret/ Noli inquit abſēti diſcipulo. i. thio. v.

adhuc aquã bibere/ſʒ modico vino vtere pro-
pter ſtomacũ/tamen debilitas non eſt de ma
ioꝛibus infirmitatibꝰ/ ¶Quid obſecro feciſſet
de pꝛeſente grauiter egrotante.qui tantã cu-
ram habuit de abſente leuiter patiente/vti-
qʒ non ſolum cum aliquibus ſed etiam cũ oĩ
bus egrotãtibus egrotaret/Quis inquit in-
firmatur.et ego nõ infirmoꝛ/¶Exemplum de
epafrodito de quo dicit philipp.ii. Infirma-
tus eſt.ſed dñs miſertus eſt eius/Non ſolum
autem eius ſed et mei.ne triſtitiã ſuper triſti-
tiam haberem/¶Itẽ cẽturio pro ſeruo ſuo ſecũ
dum carnẽ egrotante acceſſit ad ieſũ.rogans
eum pꝛo illo alleuiando ita deuote/ꝙ miſertꝰ
dñs dixit ſe nõ inueniſſe tantã fidem in iſrael/
math.viii. Si autem iſte gentilis et laicus et
miles tantam curã habuit de ſeruo ſuo infir-
mo/quid faciendũ eſt fideli litterato et religi
oſo de fratre ſuo in xp̃o/Ad habendũ ergo cu
ram ſollicitã de infirmis/moueat exemplum
xp̃i:quod ſi hoc non moueat exemplũ viri gẽ
tilis. ¶Tertiũ eſt pꝛopꝛiũ officiũ et hoc ꝗ̃tũ
ad pꝛelatos/Ipſi enĩ ſunt paſtores ſicut habe
tur eze.xxxiiii/Boni autẽ paſtoꝛis eſt curaʒ
habere de oue egrotante maioꝛẽ/ꝗ̃ de aliis.
/Ideo dicitur ecõtrario de quibuſdã eze.eodẽ
in repꝛehenſione eorũ/quod infirmũ erat nõ
cõſolidaſtis/Sũt iterum medici:pꝛopter qd̃
aliis debet eſſe medicus/Medici aũt eſt ma-
gis curare de infirmis ꝗ̃ de ſanis/quia iſti ĩ-
digent:illi non. Math.ix. Non eſt opus va-
lentibus medico.ſed male habentibus/¶Spe-
cialiter autẽ hoc cõuenit pꝛelato religioſo/q
curam tam coꝛpoꝛũ ꝗ̃ aĩarum fratrum ſuſce
pit et habet/¶Item ſunt quaſi matres.treñ.ii.
Matribus dixerunt vbi eſt triticũ/Hoc enĩ
eſt verbum ſubditoꝛuʒ.ad pꝛelatos/Sed heu
pꝛelati quidã ſua duricia implent illud.treñ.
quarto/Manus mulierũ miſericordiũ cepe-
runt filios ſuos/quia cum deberent eſſe miſe
ricoꝛdes ad ſubditos.ſuis duris operibus ve-
xant eos q̃ſi carnes in lebete/Non eſt hec na
tura mulierũ erga infirmos/imo ſunt q̃ curã
maioꝛẽ ſolẽt habere de infirmis/Unde eccle
ſiaſtici xxxvi/Ubi non eſt mulier ingemiſcit
eger/vel egens ſecundũ aliã litteram./Maxi
me autẽ matris eſt erga filiũ infirmũ magis
moueri mĩa/Unde eccleſiaſtici iiii.dicit. Mi
ſerebitur tui magis ꝗ̃ mater/per quod innui
tur maioꝛ affectio pietatis matris ad filium

¶Attendant qui habent officiũ.paſtoꝛis.medi
ci ⁊ matris/ꝙ ſi paſtoꝛ magis curare debet de
oue infirma ꝗ̃ de ſana/et medicus magis de
infirmis ꝗ̃ ſanis/et mater de infirmis filiis
ſpecialiter/ita et ipſi curam maximaʒ debent
habere de infirmis.et implere ſollicite mãda
tuʒ ſanctũ quod hic traditur de cura infirmo
rum. ¶Secundũ documentũ quod ſanctus
pater ponit reſpicit ipſos infirmos/⁊ eſt ꝙ ſu
perfluitate aliqua/aut ĩpatientia non contri
ſtent ſeruitoꝛes ſuos dicens ſic(Sed et ipſi in
firmi conſiderent in honoꝛem dei ſibi ſeruiri
et non ſuperfluitate ſua contriſtẽt fratres ſu
os ſeruientes ſibi) Debent enĩ infirmi com-
peſcere et refrenare ſe ꝗ̃tũ cõmode valent/ne
fratres qui illis pꝛo amoꝛe dei volunt ſeruire
contriſtẽt.aliquibus inquietudinibus.aut ſu
perfluoꝛũ petitionibus/aut impatientia ali-
qua/aut incompoſitis moribus pꝛouocẽt ad
iram/ad quod optime facit hec conſideratio
quam ſanctus pater iubet illos habere vide-
licet ꝙ conſiderent in honoꝛẽ dei ſibi ſeruiri.
Sequitur (Qui tamen patienter poꝛtandi
ſunt) Quia autẽ ſepe contingit vt ipſi infir-
mi egritudine grauati.aut alienati mente.in
quieti graues.furibundi ⁊ moleſtiſſimi ad fe
rendũ fiant:ſubdit piiſſimus pater piiſſimaʒ
doctrinã.ꝙ nichilominus tales patienter ſũt
tolerandi et ſufferendi. Et ſubiungit cauſaʒ
(quia de talibus copioſioꝛ merces acquirit)
ſcʒ pꝛo patientia/pꝛo laboꝛe maioꝛi/pꝛo am-
plioꝛi caritate et pietate talibus pꝛeſtita ⁊ ex
hibita/Ex iam dictis concludit principalem
concluſionẽ huius capituli (Ergo cura ma-
xima ſit abbati ne aliquã negligentiã patiã-
tur) ſcʒ infirmi. Hoc aũt accipiendũ eſt tã de
neceſſitatibus coꝛpoꝛalibus ꝗ̃ de pertinenti-
bus ad aĩe conſolationẽ. ¶Sequitur tertiuʒ
documentũ in quo de manſione infirmanti-
um(quibus fratribus infirmis ſit cella deſu-
per deputata) id eſt ab aliis officinis mõaſte
rii ſeparata/quod non eſt ita accipiendum vt
multis infirmis ſufficiat vna cella/imo debẽt
eſſe diſtincte et plures/et hoc pꝛopter varias
⁊ multiplices infirmitates quibus fratres la
boꝛare poſſunt/ne ad inuicem ſe moleſtarent
¶Pꝛeterea cũ contingere poteſt ꝙ vnus habet
vomitum/alius fluxũ/alius laboꝛat in extre
mis ⁊ iuxta iſtos eſſe aliꝰ quem opoꝛteret cõ-
medere/et alius quẽ expediret doꝛmire/inde

ſcretum pꝛoculdubio eſſet om̄es iſtos in vna
cella locare/ Merito ergo diuerſe manſiones
habende ſunt pꝛo infirmis/ Que infirmoꝛuz
domus oratoꝛiuz pꝛope debet habere/ in quo
infirmi valeant miſſam audire et cõmunio=
nem recipere quando expedierit. ¶ Sequitur
quartū documentū in quo agitur de ſeruito=
re infirmantiū (Et ſeruitoꝛ timens deū/ et di
ligens/ ac ſollicitus) ſcz conſtituatur infirmã
tium ¶ Ubi tres optimas conditiones ſeruito
ris ponit. Prima eſt timoꝛ dn̄i ſcz filialis/ in
quo deſignatur ꝙ ſeruitoꝛ debet eſſe humilis
et patiens/ ſecundū illud eccleſiaſtici ii. Qui
timent dn̄m patientiã habebunt/ vt dicat cū
pꝛopheta in p̄s. Paratus ſum et non ſū tur=
batus. Secunda eſt diligentia. Diligẽs ei
ſeruitoꝛ debet eſſe non piger aut remiſſus/ ſe
cundū illud prouer. xxii. Uidiſti hominẽ velo
cem in opere ſuo/ coꝛã regibus ſtabit. Ter
tia eſt ſollicitudo/ debet ei ſeruitoꝛ eſſe pꝛoui=
dus et ſollicitus ad pꝛouidendū et ſubuenien
dum infirmis de neceſſariis/ ſecundū illoꝛuz
exigentiam. de qua luce x. Martha martha
ſollicita es/ Et ad colo. ii dicit apoſtolus/ Uo
lo vos ſcire qualẽ ſollicitudinẽ habeã pꝛo vo
bis. ¶ Sequitur quintū documentuz in quo
de balneoꝛū vſu agitur (Balneorum vſus in
firmis quotiens expedit offeratur) licet reli=
gioſi quidam nūꝙ vtantur balneis pꝛo qua=
cūqz neceſſitate/ tum quia reputant hoc femi
neum/ tū quia reputant illud nimis verecun
dum pꝛopter coꝛpoꝛis nuditatẽ/ Et hierony.
de illuſtribus viris in laudẽ magnam beati
iacobi epiſcopi ieroſolimitani: dicat/ ꝙ nunꝙ
balneis fuerit vſus. Nichilominꝰ beatus bn̄
dictus pater humaniſſimus non pꝛohibet ſz
cõcedit ſicut et beatus Auguſtinus qui ait in
regula. Lauacrū etiã coꝛpoꝛi cū infirmitatis
neceſſitas cogit minime denegetur/ Hac tn̄
conceſſione balneoꝛū cū multo tempamento
fratres vti debent/ Debent ei tunc eſſe para
ti et vaſa neceſſaria ita diſpoſita/ vt ſeparati
balneantur et cū tali cautela/ vt per om̄ia nu
ditas ſe balneantiū videri nõ poſſit/ Sequit̄
(Sanis aūt et maxīe iuuenibꝰ tardius cõce=
datur) quaſi diceret. Si contingat quãdoqz
vt pꝛopter terre caloꝛẽ aut immundiciam ali
quam abſtergendã concedi ſanis balneū/ con
cedatur hoc tardius/ et maxime iuuenibus q
bus tardiſſime concedendum eſt. ¶ Sequitur
documentū ſiue mandatuz: in quo agitur de
eſu carniū (Sed et carniū eſus infirmis om̄i
no debilibuſqz pro reparatione concedatur)
Duo genera homīz ponit/ quibus eſū carni=
um ſanctus pater concedit ſcz infirmoꝛum/ et
debiliuz/ infirmis pro reparatione ſanitatis
/ debilibꝰ pꝛo reparatione valitudinis (At vbi
millioꝛati fuerint a carnibus more ſolito oẽs
abſtineant) Eſt autẽ conſuetudo monachis
a carnibus abſtinere/ De qua abſtinentia in
fra in capitulo xxxix. dicendū erit. ¶ Sequitur
(Curam aūt maximã habeat abbas ne a cel
larariis aut quibuſcūqz aliis officialibus ſeu
a ſeruitoꝛibus negligantur infirmi/ quia ad
ipſū reſpicit/ quicquid a diſcipulis delinquit̄)
Cum autẽ abbas pꝛincipalis rectoꝛ ⁊ paſtoꝛ
ſit monaſterii/ non modo attinet ad eius offi
cium habere curam infirmoꝛū/ mandando of
ficialibus pꝛouideri ac miniſtrari infirmis/ ſz
etiã ſollicitando officiales vt nichil negligãt
circa infirmos/ Alias p̄lato imputabitur q=
quid ab illis officialibus ⁊ ſeruitoꝛibus circa
infirmos neglectum fuerit.

¶ Capitulum ciiii. et eſt xxxvii. regule de ſe
nibus et infantibus.

**Licet ipſa natura humana
trahatur ad miſericoꝛdiã i
hiis etatibus ſenū videlicet et in
fantum: tamen et regule aucto=
ritas eis pꝛoſpiciat/ Conſidere=
tur ſemper in eis imbecillitas/ et
nullatenus eis diſtrictio regule
teneat̄ in alimentis/ ſed ſit in eis
pia conſideratio: et pꝛeueniant
horas canonicas.**

Licet ipſa natura ⁊c. Poſtꝙ ſuperius ſã
ctus pater egit de cura impendenda i=
firmis: Nunc decẽti oꝛdine ſubiungit
de cura ſenibus et infantibus exhibenda di=
cens (Licet ipſa humana natura trahat̄ ad
m̄iam in his etatibus ſenū videlicet et infan
tum tamen et regule auctoꝛitas ipſis pꝛoſpi
ciat) Senſus eſt. Licet naturaliter homines

inclinentur et flectantur ad compatiendū et miſerendū ſcilȝ ſenibus et infantibus/ Inhumani enī cordis videtur qui illis non miſeretur/ nichilominus quia non oñes ſunt vt deberent miſericordes/ vt auctoritas regule eis propicia ſit ſiue clemēter ſubueniat/ talē ego de eis legem conſtituo/ vt quos plene nō mouet pietas naturał moueat auctoritas legis/ Sequitur lex (Conſideretur in eis ſemper imbecillitas) id eſt attendatur in eis teneritudo in infantibus/ et puſillanimitas in ſenib9 et decrepitis (et nullatenus eis diſtrictio) id eſt rigor (regule teneatur in alimētis) et hoc ſiue in qualitate ſiue in quātitate ciboꝝ/ videlicet vt nō ſic agatur diſtricte cum ſenibus et infantibus quomodo regula iubet de fortioribus (ſed ſit in eis pia cōſideratio) vt ſuſtententur conſeruentur et nutriantur (& preueniant horas canonicas) id eſt regulares/ quibus alii ſecundū regule ſtatuta comedunt ne ieiunio afflicti deficiant/ Quod aūt infirmiores aliter tractandi ſunt in victu rationabiliſſimū eſt/ Domin9 enī aliter tractauit in victu humanā naturā in ſtatu infirmitatis/ aliter in ſtatu firmitatis/ In primo enī ſtatu cōceſſit ei in victum fructus arboꝝ tantū/ In ſecundo vero conceſſit ei panē et herbas et carnē poſt diluuiū vt patet geñ.ii.et ix/ Item natura ipſa hoc nos docet que membro tenerrimo delicatiora alimēta miniſtrat/ Preterea ars medicine hoc precipit et ipſa ordinata eſt a deo/ ergo qui huic reſiſtit dei ordinationi reſiſtit/ Iteȝ nōne apoſtolus precepit timotheo vt vteretur vino propter ſtomachi frequētes infirmitates/ Item oĩs homo imprudētiſſimus dicendus eſſet/ qui non maiorem curā haberet de membro infirmo et debili ꝙ de ſano/ Item paterfamilias partē domus debiliorem et magis ruinoſā magis curat reficiendo illā/ Merito ergo ſactus pater ſenibus et infantibus vtpote debilioribus partib9 et imbecillioribus membris corporis congregationis precepit compatiendū ac miſerendum eſſe modis quibus ſupra.

Capitulū cv.et eſt xxxviii.regule: de hebdomadario lectore. vbi rationes ponuntur quare in menſa religioſoꝝ ſemper lectio ſacre ſcripture habēda ſit: et de quattuor in quibus diſciplina menſe conſiſtit.

(m) Menſis fratruȝ edentium lectio deeſſe non debet. Nec fortuito caſu qui arripuerit codicem/ legere audeat ibi/ ſed lecturus tota hebdomada dominica ingrediatur. Qui ingrediens poſt miſſas et communionem petat ab omibus pro ſe orari: vt auertat ab ipſo deus ſpiritū elatiōis/ Et dicatur hic verſus in oratorio tertio ab omnib9/ ipſo tamen incipiente. Domine labia mea aperies: et os meum annunciabit laudem tuam. Et ſic accepta benedictione ingrediatur ad legendum. Summum qȝ ſilentium fiat ad mēſam: vt nullius muſſitatio vel vox niſi ſolius legētis ibi audiatur/ Que vero neceſſaria ſunt comedentibus et bibentibus/ ſic ſibi inuicē miniſtrent fratres: vt null9 indigeat petere aliquid/ Si quid tamen opus fuerit ſonitu cuiuſcūqȝ ſigni potius petatur ꝙ voce./ Nec preſumat ibi aliquis de ipſa lectōe/ aut aliunde quicꝙ referre ne det occaſio maligno/ niſi forte prior p edificatiōe voluerit aliquid breuiter dicere. Frater autem hebdomadari9 accipiat mixtum priuſꝙ incipiat legere: propter communionem ſanctam: & ne forte graue ſit ei ieiunium ſu

**ſtinere. Poſtea autem cum co-
quine hebdomadariis et ſeruito-
ribus reficiat. Fratres autez nō
per ordinem legant: ſed qui edifi-
cent audientes.**

Quia ſanctus pater mentionem fece-
rat de ſeruitoribus adminiſtrantibꝫ
refectionem corporalem: Nunc ſub-
dit de ſeruitore et miniſtro refectionis men-
talis, cuiuſmodi eſt lector mēſe, qui habet per
lectionem ſacrarum litterarum preſtare pa-
bulum animabus. Circa quem lectorem plu-
res aſſignat rationes et doctrinas. Prima ē
ꝙ in menſis religioſoruz lectio ſemper habe-
atur ſic dicens (Menſis fratrum edentium
lectio deeſſe non debet) Conſuetudo autem
hec religioſiſſima ꝙ reficiētibus fratribus ſa-
cre lectōnes legantur vt dicit caſſianus libro
quarto inſtitutionum: non de egypciorum ſz
capadocium typo, id eſt more proceſſit. Fuit
preterea in concilio toletano ſtatutū ꝙ in cō-
uiuio ſacerdotali ſemper haberetur lectio de
ſcripturis diuinis vt patet in capitulo. Pro
reuerentia dei. di. xliiii. Ubi notandum ꝙ
multiplex poteſt aſſignari ratio huius ſtatu-
ti. Prima vt in menſa non ſolum exterior
homo ſed etiaz interior paſceretur verbo dei,
quod contra dicitur Job de iniquo. Pauit ſte-
rilem que non parit ſcilz carnē, et vidue non
benefecit ſcz aīe: que in preſenti ſolatio viri. i.
xp̄i caret. Hanc rationem predictam tangit
Auguſtinus in regula dicens. Cum acceditiſ
ad menſam donec inde ſurgatis quod vobis
ſecunduz conſuetudinē legitur ſine tumultu
et contentione audite, ne ſole vobis fauces ſu-
mant cibū, ſed et aures eſuriant verbum dei.
Saluator diabolo temptanti de peccato gu-
le ait. Non in ſolo pane viuit homo ſed in oī
v̄bo qđ p̄cedit de ore dei: inſinuās cibum cor-
poralem deſpiciendum eſſe propter ſpiritua-
lem. Unde contemnentes cibuz ſpiritualem:
et appetentes corporalem reprehendit Ber-
nardus in his verbis. Nobis conuenientibꝫ
in vnum: vt verbis apoſtoli vtar: iam nō eſt
dominicam cenam mādVcare. Panem quip-
pe celeſtem nemo eſt qui requirat, nemo qui
tribuat, nichil de ſcripturis, nichil de ſalute
agitur animarum: ſed nuge ⁊ riſus proferun-
tur in ventum. Secunda eſt vt aīa inten-
ta diuine lectioni refrenaretur ab auiditate
et a delectatōe ciborum, et ita per hoc magis
ac magis caueat peccata, q̄ ex huiuſmodi de-
lectationibus naſci ſolent. Unde in libro de
vita ſolitaria. Cum manducas nequaꝙ to-
tus manduces, ſed corpore tuo ſuam refectio-
nem procurante, mens nō oīno ſuam negli-
gat: ſz de memoria ſuauitatis domini vel ſcri-
pturarum aliquid quod eam paſcat meditā-
do vel memorando, ſaltem ſecum ruminet et
digerat. Tertia eſt vt per hoc vitentur no-
ciua verba que ſolēt in conuiuiis oriri, propt̄
que diues epulo legitur apud inferos in lin-
gua punitus: et eſt hoc in cōuiuiis valde lau-
dabile. Hieronymus ad natalem epiſcopuz.
Conuiuia tunc ex caritate peraciter prodeūt,
cuz in eis abſentiū nulla vita mordetur: nul-
lus ex illuſione reprehenditur: nec in eis ne-
gociorū ſeculariū inanes fabule audiuntur.
Hanc etiā rationem tangit Caſſianus loco
ſupra noīato ſic dicens. Reficientibus fratri-
bus ſacre lectiones in cenobiis recitantur, nō
tam ſpiritualis exercitationis cauſa ꝙ com-
peſcende ſuperflue fabulationis gratia, maxi-
me contentionis: que plerūqz ſolent in con-
uiuiis generari. Et in capitulo ſupra allega-
to concilii toletani eadem cauſa aſſignatur.
Hec autē conſtitutio de lectione in menſa
habēda, nō modo in refectorio veſcentibꝫ fra-
tribus ſeruāda eſt: ſed etiā in infirmitorio ac
in locis aliis vbi ſūt infirmi aut debiles adhi-
bēda eſt vbi cōmode ſeruari poterit ꝑpt̄ cau-
ſas q̄ dicte ſūt. Uerū in cōuētu cū maiori ſolē-
nitate: quia altiꝰ legit̄ et continuate magis.
Scđa doctrina ſcti patris eſt vt nullꝰ lectu-
rus accedat ad menſam niſi prius prouiderit
que legenda ſunt ſic dicens (Nec fortuito ca-
ſu qui arripuerit codicem legere audeat ibi)
ne male legens aut male pronuncians, aut
in pauſis ⁊ in accentu deficiens, nō modo au-
dientes non edificet: ſed conturbet aut in ri-
ſum prouocet et incitet ad murmurationem
(ſed lecturus tota hebdomada dominica in-
grediatur) ſcilicet ad legendum. prouiſus ſci-
licet bene de eo quod lecturus eſt. Tertia
doctrina eſt ꝙ lector cum auxilio fratrum ſu-
orum ingrediatur hoc officiū dicens ſic (qui

ingrediens poſt miſſas et cōmunionem) ſcʒ fratruʒ que vt arbitramur cōmuniter fiebat poſt miſſā maiorē(petat ab oībus pro ſe ora- ri vt auertat ab ipſo deus ſpirituʒ elationis) Hoc enim ſapientiſſime ſanctus pater ordi- nauit. quia vt ait Auguſtinus in regula. Su perbia etiaʒ bonis operibus inſidiatur vt pe- reant. Et gregorius in moralibus. Quan- talibet ſit iuſtitia operis apud internum iu- dicem nulla eſt ſi hanc eleuat tumor mentis. Et dicatur hic verſus in oratorio tertio ab omnibus: ipſo) ſcilicʒ lectore(tamen incipiē te. Domine labia mea aperies et os meum annūciabit laudem tuam) quaſi dicat tu do- mine aperi et non ego. Nam ſi tu labia mea aperueris ſecure laudem tuam annunciabit os meum. quod tertio dicendū iubet propter reuerentiam ſancte trinitatis. Et quia tam in principio medio ⁊ fine aſſiſtere ſibi diuinā virtutem expoſtulat. Sequitur(Et ſic accep ta benedictione) ſcilicʒ a ſacerdote(ingredia tur ad legendum) Quarta doctrina eſt vt cum ſilentio lectio audiatur in menſa. Inde ſequitur (Sūmumqʒ ſilentium fiat ad men ſam vt nullius muſſitatio vel vox niſi ſoli⁹ le gentis ibi audiatur. Que vero neceſſaria ſūt comedentibus et bibentibus ſic ſibi inuicem miniſtrent fratres vt nullus indigeat petere aliquid. Si quid tamē opus fuerit ſonitu cu- iuſcūqʒ ſigni potius petatur ꝙ voce. Nec pre ſumat ibi quis de ipā lectōe aut aliunde qcꝙ referre: ne detur occaſio maligno. niſi forte prior pro edificatione voluerit aliquid breui- ter dicere) De magnitudine ſilentii quod ſā cti patres habebant dicit Caſſianus loco ſu- pradicto. Sic apud egypcios cum vel mari- me tabermenſiotas tantuʒ ſilentium ab omī bus exhibetur. vt cum in vnum tanta nume- roſitas fratrum refectionis intuitu conſede- ret: nullus ne mutire quidem audeat preter eum qui ſue decanie preeſt. qui tantum ſi qd menſe ſuperinferri vel auferri neceſſarium eſ ſe viderit ſonitu poti⁹ ꝙ voce ſignificat. Tan taqʒ veſcentibus eis ſilentii huiuſmodi diſci- plina ſeruatur. vt cucullis vltra oculoruʒ pal pebras dimiſſis ne ſcilicet liber aſpectus ha- beat copiam curioſius euagandi ⁊ nichil am plius intueatur ꝙ mēſam et appoſitos in ea vel quos ex ea capiunt cibos. ita vt ꝗadmo- dum vel ꝗtum reficiat alius nullus inuicem notet. Ubi nota vt dicit Hugo de ſancto victore ꝙ ꝗtum ad quattuor ſeruanda eſt di ſciplina a diſcipulo in menſa. Primo in ta cendo vt linguam ſuam a loquacitate reſtrin gat. Taciturnitas enim inter epulas eſt ne- ceſſaria. quia lingua que omī tempore prona eſt ad peccandum labitur periculoſius cū per crapulam inflammata fuerit ad loquenduʒ Secundo in videndo vt oculos ſuos a cir cumſpectione cohibeat. Cuſtodia enim oculo rum ideo neceſſaria eſt inter epulas. quia nō decet vt varios habeat oculos. et impudēter ea que apud alios aguntur circunluſtrando proſpiciat. ſed vt potius pudice demiſſis lumi nibus ea tantum que ſibi appoſita ſunt attē dat. Tertio in modo ſeſe cōtinendi in men ſa. vt omnia membra ſua cuʒ modeſtia et trā quillitate contineantur. quatinus nec in ha- bitu nec in geſtu indecens aliquid aut inho- neſtuʒ agatur: nichil cum ſtrepitu aut tumul tu fiat. ſed oīa membra cum modeſtia et tran quillitate cōtineantur. non ſicut quidam fa- ciunt qui cum edunt inquieta agitatōne mē brorum animi ſui intemperantiam deſignāt. caput excutiunt. brachia et manus in altum extendunt quaſi totum epuluʒ ſint abſorptu ri. Quarto in cibo. vbi obſeruandum eſt. quid ꝗtuʒ et quomodo ſumat. quid. id eſt nō nimis precioſa exquirat. nec nimis rara et in ſolita. nec nimis laute preparata. ꝗtuʒ ne cō tra honeſtatem nec ſupra neceſſitatē ſumat. quomodo: quia munde et temperate ſumere debet. Temperantiam manducantium in- telligimus: ſi homo tractim et non cū nimia feſtinatione comedat. Quinta doctrina de refectione lectoris ſequitur (Frater autem hebdomadari⁹ accipiat mixtum) id eſt panē cum potu ſicut ſupra dictum eſt de ſeruitori- bus in capitulo viceſimo quinto regule. ꝙ ſu mant ſingulos biberes et panem(priuſꝙ in- cipiat legere propter communionem) ſcilicet ſeruandam beniuolentie ⁊ amoris. quam ſer uare non videtur qui cum murmure ſeruit fratribus ſuis (Et ne forte ſit ei graue ieiuni um ſuſtinere. Poſtea autem cum coquine hebdomadariis et ſeruitoribus reficiat).

· C · 39 · re ·

¶ Sexta doctrina eſt de qualitate eorum qui eligendi ſũt ad legendum / ꝙ videlicet nõ quilibet ſed idoneus in voce / et peritus in arte ſcilicet fuerit / eligendus eſt ad legendum vel cantandum. / Unde ſequitur (Fratres autem non per ordinem legant aut cantent / ſꝫ qui edificent audientes.

¶ Capitulum cvi. et eſt xxxix. regule: de menſura cibi. vbi monſtratur ꝙ a monachis non ſunt expetendi cibi precioſi · rari · inſoliti · et ſtudioſe parati / et in quantitate exceſſiui.

Sufficere credimus ad refectionem quotidianã tam ſexte ꝙ̃ none omnibus menſibuſ cocta duo pulmentaria pro diuerſorum infirmitatibꝰ / vt forte qui ex vno non potuerit edere ex alio reficiatur. / Ergo duo pulmentaria cocta fratribus omnibus ſufficiant / Et ſi fuerint inde poma aut naſcentia leguminum / addatur et tertium / Panis libra vna propenſa ſufficiat in die / ſiue vna ſit refectio ſiue prandii et cene / Quod ſi cenaturi ſũt de eadem libra tertia pars a cellarario reſeruetur reddenda cenaturis / Quod ſi labor forte factus fuerit maior / in arbitrio et poteſtate abbatis erit ſi expediat aliquid augere / remota pre oĩbus crapula /

Sufficere credimus et cetera. Conuenientiſſimo ordine ſactus pater Benedictus poſtꝙ̃ comedẽtibus fratribus de cibo prouidit ſpirituali ſcilicet de lectione menſe / ſubiungit de menſura in cibo corporali obſeruanda / dicens (Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tã ſexte) id eſt in diebus ſolẽnibus in quibus ad ſextã comedebatur (ꝙ̃ none) id eſt priuatis diebus in quibus ad nonam reficiebantur fratres (omnibus menſis) ſiue vt alia littera habet (omnibus menſibus) quod melius videtur id eſt omni tempore anni (duo pulmẽtaria cocta) / Pulmẽtaria multis modis dicuntur ſecundum varietatem materiarum ex quibꝰ fiunt / ſed hoc loco pulmẽtarium idem eſt ꝙ pulmentum factum ex piſcibus / aut leguminibꝰ / ſiue de herbis / vel farina / aut caſeo / Pulmentum enĩ vt dicit yſidorus vocatur a pulte. / ſiue enim ſola puls / ſiue quid aliud alicuiꝰ participationis ſumatur pulmentum nõ incongrue dicitur / Dicunt etiam aliqui quod quicquid pani additur vt melius comedatur pulmentũ dicitur / Sequitur et ponitur cauſa quare duo: dicens (propter diuerſorũ infirmitates vt forte qui ex vno non potuerit edere ex alio reficiatur. / Ergo duo pulmentaria cocta fratribus omnibus ſufficiant. / Et ſi fuerint inde poma aut naſcentia leguminuꝫ addatur et tertium) non quidem cocta ſed cruda / ſicut ſunt fructus / aut ſalata apud ytalicos de herbis cum aceto et oleo. / Et vocatur hic pulmentum eo modo / quo omne quod pani addicitur vt melius comedatur ſiue ſit coctum ſiue crudum. ¶ Ubi conſiderandum ꝙ in hac parte capituli ſanctus pater deſignare voluit / qualis debeat eſſe cibus monachorum / quia non precioſus / nec inſolitus / nec ſtudioſe apparatus. / Unde caſſianus libro quinto inſtitutionuꝫ. / Eligendus eſt cibus non tãtum qui concupiſcentie flagrantis eſtus temperet minuſqꝫ ſuccẽdat / verum etiam qui ad operandum ſit facilis / et quem emendũ oportuniorem vilioris precii compendium preſtet / quiqꝫ ſit conuerſationi fratrum vſuiqꝫ communior. ¶ Ubi notandũ primo ꝙ multa mouere debent diſcipulum huius ſchole ad nõ q̃rendũ vel expetẽdũ precioſa cibaria / nec rara /

ſiue inſolita/ aut etiā ſtudioſe preparata/ Ad
non expetendū aūt precioſa cibaria. / Mo⸗
uet primo profeſſio voluntarie paupertatis/
/ Qui parum vult habere/ conſequēs eſt vt pa
rum velit expendere./ Qui preciū non habet/
precioſa munera querere non debet. Seneca
Paup vbi diuites ceperit imitari/ perit./ Se
cundo affectio pietatis/ quā debet habere ad
pauperes dei filios. ⁊ fratres ſuos/ inter quos
multi ſunt qui panem non poſſunt habere./
Qualis eſt hec fraternitas/ ꝙ alii non habēt
neceſſaria. alii habent ſuperflua/ magna per
uerſitas/ ꝙ vilis ſeruus precioſa querat/ cū do
minū ſuū in pauperibus egere ſciat./ Non vi
detur vere eſſe membrū illius corporis/ cuius
xp̄s eſt caput/ qui indigentie membrorū non
compatitur. prie corin. xii./ Siquidē patitur
vnū membrū/ cōpatiuntur om̄ia mēbra. eccle
ſiaſtici xxii./ Fidē poſſide cū amico tuo in pau
pertate illius/ vt in bonis illius leteris. Ber
nardus. Noli putare gratuitū quod impen⸗
dis proximo/ velis nolis debitor es./ Tertio
periculū quod eſt in acquirendo./ Frequenter
enī ſumptus quibus precioſa habētur acqui⸗
runtur vel cuꝫ periculo eius qui eis vtitur/ vel
illi⁹ a quo datur./ Noluit dauid bibere aquā
quam ſibi attulerant tres fortes/ ſed libauit
eam dn̄o dicens./ Propicius ſit michi dn̄s ne
faciā hanc rem./ Num ſanguinē hoīꝫ iſtorū q
profecti ſunt/ et aīarū periculū bibam. ſcd̄i re
gum xxiii./ Melius eſt ſine periculo tantū pa
nem et aquā ſumere/ ꝙ cum periculo precioſa
habere. ſcd̄o macha. v. Judas ſeceſſerat in de
ſertū locū/ ibiqꝫ inter feras cū ſuis vitā in mō
tibus agebat/ et feni cibo veſtentes demora⸗
bantur/ ne participes fierent coinquinatiōis
/ Quarto conditio corporis. Cū enī corpus
vas ſit vbi corrūpitur quod infunditur/ fatuū
videtur eſſe ibi precioſa ponere. Joel. i./ Ullu
late qui bibitis vinuꝫ in dulcedine/ periit enī
ex ore veſtro./ Nō ſic eſt in aliis ſenſibus./ Nō
enī corrūpitur res pulcra cū ſemel viſa fuerit/
nec res odorifera cū ſemel odorē eius aliqs p
ceperit./ Non videtur ꝙ deus voluerit hoīem
querere precioſos cibos/ qui eandē eſcam ſibi
aſſignat cū iumentis. gen̄. i./ Ecce dedi vobis
herbam afferentē ſemē ſuper terrā/ et vniuer
ſa ligna que habent in ſemetipſis ſementem
ſui generis/ vt ſint vobis in eſcā ⁊ cunctis ani
mātibus terre./ Nō cibi precioſi querunt fre
quenter accidit vel ex delectatiōis amore/ vel
ex ambitione/ ⁊ vtrobiqꝫ eſt magna fatuitas
/ Fatuū eī eſt ſumptus magnos facere pro bre
ui delectatione/ ꝙtuꝫ tranſit⁹ cibi per guttur
durat ſolū durante./ Itē valde fatuū ⁊ peruer
ſū eſt paſcere oculos mundi/ de hoc qđ ſubtra⸗
hit in pauperib⁹ famelico ori dei./ Prio non
ſūt q̄rēdi a diſcipulo hui⁹ ſchole cibi rari/ et in
ſoliti./ Tū prio ꝓpt̄ vitandā moleſtiā mini⸗
ſtrantiū./ Tū ſcd̄o ꝓpt̄ difficultatē quando⸗
qꝫ habendi./ Tū tertio q̄ talis appetit⁹ ex q̄
dam ſingularitate vanitatis videt̄ oriri./ Un
legitur de filiis iſrael/ ꝙ in deſerto carnes de
ſiderabant. numeri. xi./ Un̄ hugo de ſancto vi
ctore/ de qbuſdā ſic loquit̄./ Alii noua q̄dā ⁊ in
ſolita ciboruꝫ genera exquirunt/ ita vt ſepe ꝓpt̄
vni⁹ hoīs ventrē p oēs circūpages turba fa⸗
mulorū diſcurrat/ hoc aliquādo p tumorē ela
tionis accidit./ Qui enī appetūt aliis excellē
tiores eſſe in ieiunio ſuo aliqđ ſpāle volūt fa
cere./ Contra quos beat⁹ hierony. ita loquit̄.
/ Sint tibi ieiunia pura/ caſta/ ſimplicia mode
rata/ et nō ſupſtitioſa./ Et qđ ꝓdeſt oleo nō ve
ſci/ ⁊ moleſtias quaſdā difficultateſqꝫ ciborū
q̄rere/ Caricas. piper. nuces/ palmarū fruct⁹
ortorū cultura vexat̄ vt cibario nō veſcamur
pane./ Ceterū diſcipul⁹ hui⁹ ſchole non debet
appetere cibaria ſtudioſe ꝑparata./ Cibos ſtu
dioſe ⁊ lente ꝑparare eſt gladiū hoſtis ſui acu
ere./ De quorūdā aūt ſupſticioſo ſtudio ī ꝑpa
ratione ciborū Hugo de ſancto victore ita lo
quit̄./ Alii ſupſtitioſi nimis in ꝑparādis cibis
ſtudiū adhibēt/ īfinita decoctionū ⁊ frixurarū
⁊ cōdimētorū genera excogitātes/ modo mol⸗
lia mō dura modo frigida/ mō calida/ modo
cocta aqua. modo aſſa/ mō pipere/ mō allio/
modo cumino/ modo ſale cōdita ſecūdū cōſue
tudinē pregnātiū deſiderātes. Et bernardus
/ Quis dicere ſufficiciat vt cetera taceā/ quot
modis oua ſola verſant̄ ⁊ vexant̄/ q̄to ſtudio
euertunt̄. ſubuertūt̄. liquant̄. durāt̄. diminuūt̄
Et nūc quidē frixa/ nūc aſſa/ nūc farſa/ nunc
mixtim/ nunc ſigillatim apponunt̄./ Ut quid
autem hec om̄ia. niſi vt ſoli faſtidio conſula⸗
tur/ ip̄a deniqꝫ qualitas rerum talis decoris
apparere curatur/ vt non min⁹ affectus ꝙ gu
ſtus delectetur/ et cum ſtomachus crebris ru
ctibus repletum ſe iudicet/ nec dum tn̄ curioſi
tas ſaciatur. ſꝫ dū oculi colorib⁹/ ⁊ palatū ſapo
ribus illiciuntur/ infelix ſtomachus cui nec

coloꝛes lucent nec ſapoꝛes demulcent/dū oīa ſuſcipere cogitur/oppreſſ⁹ magis obruitur q̃ reficitur/ Contra quod dicit ſeneca / Palatū tuū fames excitet non ſapoꝛes/ Studioſa ciboꝛuꝫ preparatio frequenter eſt occaſio ꝙ nimis de cibo ſumatur. Bernardus / Tanta quippe accuratione et arte coquoꝛuꝫ cuncta apparantur/ꝙ quattuoꝛ aut quinqꝫ ferculis devoꝛatis pꝛima non impediant nouiſſima; nec ſacietas minuat appetitū / Palatū quippe dum nouellis ſeducitur condimentis/paulatim diſſueſcit cognita/et ad ſucos extraneos veluti adhuc ieiunū auide renouat in deſideria/ Venter quidem dū veſcit oneratur ſed varietas tollit faſtidiū/ qa eniꝫ puras vt eas natura creauit epulas faſtidimus; dum alia aliis multipharie permiſcentur/et ſpꝛetis naturalibus quos deus indidit rebus/quibuſdā adulterniis gula pꝛouocata ſapoꝛibus/tranſitur nimirū meta neceſſitatis/ſed nedū delectatio ſuperatur/ Sequit (Panis libꝛa vna pꝛopenſa)id eſt moderata(ſufficiat in die ſiue vna ſit refectio ſiue pꝛandii et cene/ꝙ ſi cenaturi ſunt de eadē libꝛa tertia pars a cellarario reſeruetur reddēda cenaturis)/ Pond⁹ autē huius libꝛe panis maius eſſe credim⁹ q̃ ſit pondus libꝛe floꝛētine/que tantū duodecī vncias dicitur continere/quia iſta non ſufficeret duabus refectionibus/ Pꝛeterea iſta diuiſio libꝛe panis honeſtius ac vtilius diuideret in plures panes/vt tertia ps in pane integro poſſit reſeruari fratri pꝛo cena/ Sequit(Qđ ſi laboꝛ factus fuerit maioꝛ)et eſt intelligendū non tantū de labore in agris/ꝛ in operib⁹ manuuꝫ;ſed etiā de laboꝛe in officiis diuinis/ ſicut eſt in diebus ſolennib⁹in quibus ſolēni⁹ dicendo officiū monachi conſueuerūt multo ampli⁹ laboꝛare(Jn arbitrio et poteſtate abbatis erit/ſi expediat aliquid augere) ſiue ſcꝫ ad panē ſiue ad pitantiā/hoc eſt ad pulmentū/ſed quia hoc faciendū eſt cū moderamine ſequitur(Remota pꝛe omibus crapula)que dicitur cruda epula/hoc eſt crudus cibus/qui ex ſuperfluitate naſcit/ Nā cib⁹ ſtomacho ingeſtus et ad ventriculū ſtomachi q alio noīe a medicis appellat deſcendens iā ab epatis caloꝛe/q q̃ſi ſuppoſit⁹ignis ingeſta in eodē vētriculo decoquere habet/coqui non poterit et ex illa ſuperfluitate que cruda remanſit/crapula.i.cruda epula extitit appellata/que maxime cauenda eſt:

(Capitulum cvii.quomodo maxime cauēdus eſt a diſcipulo huius ſchole exceſſus in q̃titate cibi et potus.

Ut nūq̃ monacho ſurripiat indigeries/quia nichil ſic cōtrariū eſt omī chriſtiano quomodo crapula/ſicut ait dn̄s noſter/ Videte ne grauentur coꝛda veſtra ī crapula et ebrietate/ Pueris vero minoꝛi etate/non eadē ſeruetur quantitas ſed minoꝛ q̃ maioꝛib⁹/ſeruata in oīb⁹ pcitate

Hic pꝛoſequitur ſanctus pater cauſam quare ſuperfluitas maxime cauenda ſit diſcipulo huius ſchole dicēs(Nūq̃ ſurripiat monacho indigeries)id eſt indigeſtio/id eſt nimia et feda ſacietas pꝛouocās habentē ſe in turpiſſimū vomitū/ſurripiat/id ē latenter rapiat vel dn̄etur/ Et ſubdit cauſaꝫ (Quia nichil ſic contrariuꝫ eſt omni xp̄iano quomodo crapula: ſicut ait dn̄s noſter. Videte ne grauentur coꝛdaveſtra ī crapula et ebꝛietate/ Pueris vero minoꝛi etate nō eadem ſeruetur q̃titas ſed minoꝛ q̃ maioꝛibuſ;ſeruata in oībus parcitate)id eſt temperātia. Dicit caſſian⁹ capitulo v.inſtitutōnū/ Diuerſū quidē opoꝛtet eſſe refectionis tempus et moduꝫ et qualitatem pꝛo impari / ſcilꝫ coꝛpoꝛum ſtatu/etate vel ſexu./ (Ubi pꝛo amplioꝛi notitia huius partis: in qua de menſura cibi agitur notandun/ꝙ exceſſus in q̃titate cibi vel pot⁹ eſt maxime vitandus / grauat enim hominē quo ad coꝛpus/quo ad animam/ꝛ quo ad famam / Quo ad coꝛpus quia aufert quietem ſomni.eccleſiaſtici v./ Saturitas diuitis non ſinit eum doꝛmire/ Jtem generat infirmitatem/quia ſecundū ſenecā multa fercula multos moꝛbos fecerunt . eccleſiaſtici xxxvii . Jn multis eſcis erit infirmitas/ Jtem adducit graues doloꝛes. Job xx. Cum ſaturatus fuerit artabit et omnis doloꝛ irruet ſuper eum. De hiis tribus habet eccleſiaſtici xxxi.vbi dr̄

Uigilia et colera et tortura viro infrunito.i.
homi qui eſt ſine frugalitate que eſt parcitas
in victu.vigilia quo ad primū.colera quo ad
ſecunduȝ vt accipiatur ſpecies pro genere; vt
ſit ſenſus.i. infirmitas que frequenter gene-
ratur ex colera/ꝛ tortura id eſt torſiones quo
ad tertiū.Si autē hoc facit huiuſmodi exceſ-
ſus etiam in ſano/ꝙto magis ī infirmo./Uñ
proculdubio et aufert quietē ſomni et prolō-
gat infirmitatē/et aduget dolores/que homi
valde grauant corpus eius./Itē grauāt quo
ad aīam/quia obtundunt aciem cordis/ſicut
dicitur in libro collationū colla.i. Hierony.
/Nichil adeo obſtruit intelligētiā ſicut cōmeſ
ſatio et ebrietas;ideo dicitur econtrario dañ.
ſcdo.ꝙ pueris abſtinentibus data eſt ampli-
or intelligentia/Item confundit memoriā vt
non recordetur quis agendoꝝ/Tullius.Re
cta mente vti non poſſunt nimio cibo ꝛ potu
repleti/Dicitur enī mens a meminendo/ta
les autē frequenter non remiſcuntur eorū q̄
recta ſunt et ad deū pertinent.Oſee xiii.Sa
turati ſunt.obliti ſunt mei: eorū.ſ. que ad me
pertinent./Item incitat carnalē concupiſcen-
tiam/Jere.v. Saturaui eos et mechati ſunt
/Quod ergo ſecunduȝ hoc non modo grauat
corpus ſed etiā cor quo ad intelligentiaȝ/quo
ad memoriam/quo ad cōcupiſcentiam;dicit
dñs diſcipulis ſuis luce xxi.Attendite nequā
do grauentur corda veſtra crapula et ebrieta
te/Notanter dicendo corda/Itē grauat quo
ad famā/dicuntur enī iſti ſimiles ſodomitis.
/De quibus dicitur eze.xvi.Hec fuit iniqui-
tas ſodome ſaturitas panis./Et ſicut tangit
in libro colla.dicit panis;quia ſaturitas in ci
bis vilibus etiā cauenda eſt./Itē tales faciūt
de ventre ſuo deū bel./De quo dicit dañ.xiiii
/Nonne videtur tibi eſſe bel deus viuēs;non
ne vides ꝙta comedat ꝛ bibat quotidie./Itē
ſolent dici ſicut canes qui tantū comedunt ꝙ
oportet eos vomere.pſa.lvi.Canes impudē-
tiſſimi neſcierunt ſacietatē/Cuȝ ergo exceſſ9
predictus grauet quo ad tria predicta/cauen
dum eſt valde infirmo religioſo viuenti in cō
gregatione/et propter corpus quia infirmus/
et propter aīaȝ quia religioſus;et propter fa
mā quia inter alios omnes celare non poteſt
quod facit.Sequitur.

Capitulū cviii.quare eſus carniū ꝓhibeat
diſcipulo hui9 ſchole:vbi declarantur aliqua
dubia circa hanc ꝓhibitionē carniū.

Carniū quadrupedū omni-no ab omibus abſtineatur comeſtio: preter oīno debiles et egrotos.

Carniū vero quadrupedū omino ab oī-
bus abſtineatur cōmeſtio; preter oīno
debiles ꝛ egrotos) Hic ſpecialiter pro
hibet monachis cibū ſiue comeſtionē carniū/
et hoc propter reprimendas concupiſcentias
carnis/et ſtimulos carnis retōdendos;qui ex
eſu carniū quo maxime concupiſcentia foue-
tur et roboratur/ſoliti ſunt magis inſurgere/
/Cibus quippe ille debet eſſe monachorū qui
ſuſtentationē tribuat/ꝛ non qui occaſionē cō
cupiſcentiis et viciis ſubminiſtret. Ubi ad
uertendum ꝙ licet ſanctus pater tantum no
minet carnes quadrupedū:probibitio tamen
extendit vſqȝ ad carnes etiā aīaliū bipedū.ſ.
volatiliū/Cū eī carnes volatiliū ſit dulciores
magis delicate ꝛ precioſiores/qñ min9 delica
tas vetuit;ꝓculdubio magis delicatas et pre
cioſiores prohibere credendus eſt./Mos enī
ſanctorū doctorū eſt in minore cōprehendere
maius/Sicut dicitur ſimpliciter ī canone de
cōſe.di.v.in capi.Carnē/Carnē cuiꝗ mona
cho nec guſtādi nec ſumēdi eſt cōceſſa licētia/
nō ꝙ creaturā dei iudicem9 indignā/ſȝ ꝙ car-
nis abſtinētia vtilis ꝛ apta monachis eſtime
tur/ſeruato tñ moderamie pietatiſ erga egro
tos/Itē extra de ſtatu monachoꝝ in ca.Cuȝ
ad monaſteriū/In refectorio null9 oīo carne
veſcat/Et īfra.ſȝ nec extra refectoriū niſi in ī
firmitorio eſū carniū ſibi credāt licere/Inſur
gūt aūt hic aliq̄ dubia./Prio vtrū monach9
peccet mortalit comedēdo carnes/Ad quā q̄-
ſtionē lȝ ſatis ex ſupiorib9 ī ca.ciii.hui9 opis
clare pȝ reſpōſio/nichilomin9 hic ꝓ maiori in
formatōe aliqd cōmeōrādū ē/Sctūs tho.fa-
cit ī prio.q°libeto ī xx.ar.hāc q̄ſtionē/ꝛ reſpō
det ꝙ monach9 nō peccet mortalit comeden
do carnes/ꝛ ꝓbat duplicit/Primo ſic/Nullū
pctm̄ mortale ꝯcedit alicui rōe cuiuſcūqȝ īfir
mitatis/ſȝ comedere carnes cōcedit monacho
ratōe infirmitatis;g° comedere carneſ nō eſt
peccatum mortale monacho./Secundo vel
eſt peccatum mortale monacho vel religioſo
cuicūqȝ per ſe loquendo/quod non ſit pecca-
tū mortale alteri niſi ſit ꝯriū ei ad qd ſe voto

pꝛofeſſionis obligauit/per accidens tamē ra
tione ſcandali.vel alicuius huiuſmodi.poſſet
aliqd ei eſſe peccatū quod non eſſet alii pecca
tū/ſed comedere carnes non eſt contrariū ali
cui.ad quod ſe monachus profeſſionis voto
obligauit/ergo comedere carnes non eſt pec-
catū moꝛtale monacho. ¶ Pꝛo declaratōne hu
iuſmodi ꝙ comedere carnes nō ſit contrariū
in aliquo voto pꝛofeſſiōis monachalis/eſt cō
ſiderandū.quid ſit illud ad quod religioſ⁹ vo
to pꝛofeſſionis ſe aſtringit/Siquidē religio-
ſus vt ait ſanctus Thomas in ſecūda ſcde/
pꝛofitendo vouet ſe regulā ſeruaturꝝ/videtur
ſe obligare voto ad ſingula que continentur
in regula/et ſic contra quodlibet eoꝝū agen-
do peccaret moꝛtaliter/Et ex hoc ſequeretur
ꝙ religionis ſtatus eſſet religioſis in laqueū
peccati moꝛtalis/quia vix aut nūꝙ poſſēt de
clinare/Sancti ergo patꝛes qui oꝛdines inſti
tuerunt.nolentes hominibus inicere damnati
onis laqueū:ſed magis viā ſalutis/oꝛdinaue
runt talem pꝛofeſſionis foꝛmā in qua pericu
lum eſſe non poſſet/Sicut in oꝛdine fratrū p̄
dicatoꝝū.eſt cautiſſima ⁊ ſecuriſſima foꝛma ꝑ
fitendi/quia non promittunt ſe ſeruare regu
lam/ſed obedientiā ſecundū regulā/Unde ex
voto obligantur ad ſeruandū ea que ponun-
tur in regula tanꝙ pꝛecepta/et que pꝛelatus
ſecundū tenoꝛem regule ſibi pꝛecipere volue-
rit/Cetera vero que non continētur in regu-
la ſub pꝛecepto non cadunt directe ſub voto/
vnde ea pꝛetermittens nō peccat moꝛtaliter.
Beatus vero benedictus ſtatuit monachum
pꝛofiteri non quidē obſeruare regulaꝫ/ſed ꝙ
pꝛofitens pꝛomittat conuerſionē moꝛū ſuoꝝ
ſecundū regulā/hoc eſt dictu.vt ſecundū regu
lam dirigat moꝛes ſuos/contra quod facit.ſi
vel ea que ſunt pꝛecepta in regula trāſgredia
tur/vel etiam cōtemnat regulam/ſecundū eā
dirigere actus ſuos omīno recuſās. ¶ Non au
tem omīa que continentur in regula ſunt p̄-
cepta/quedā enī ſunt monitiones ſiue ſtatu
ta/quedaꝫ vero oꝛdinationes ſiue conſilia/vt
ꝙ poſt completoꝛiuꝫ nemo loquatur/Huiuſ-
modi autē ſtatuta que in regula continētur/
non habent vim pꝛecepti/ſicut nec pꝛelat⁹ ſta
tuens aliquid/intendit ſemper ad peccatum
moꝛtale obligare per pꝛeceptū/Eſt autē pre-
latus quaſi regula quedā aīata/Unde ſtultū
eſſet putare/ꝙ monachus frangens ſilentiuꝫ
poſt completoꝛiū peccaret moꝛtaliter/niſi foꝛ
te faceret hoc cōtra pꝛeceptū pꝛelati/vel ex cō
temptu regule/Abſtinere aūt a carnibus nō
ponitur in regula beati Benedicti vt pꝛecep
tum:ſed vt ſtatutū quoddā/Unde monach⁹
comedens carnes non ex hoc peccat moꝛtali
ter/niſi in caſu pꝛopter inobedientiā vel con-
temptū. Hec oīa ſanct⁹ tho.vbi ſupꝛa. ¶ Se
cundū dubiū eſt/vtrum pꝛelatus poſſit diſpē-
ſare cū monacho ꝙ comedat carnes/Reſpō
ſio ꝙ ſic/patet ex capitulo pꝛefato/Cū ad mo
naſterium.extra de ſta.monachoꝝ/vbi ſuper
illud.ꝙꝙ ex indulgētia poſſit abbas interdū
aliquos fratrū/nunc hos.nunc illos pꝛout ne
ceſſitas poſtulauerit aduocare dicit glo ſic/er
go habes ꝙ abbas poteſt diſpenſare in regu-
la monachali ꝙtū ad eſum carniū/vt hic ar.
de conſe.di.v. Carnē. ¶ Item idem arguitur
ex illo pꝛefati capituli/Cum ad monaſteriū
vbi dicit papa. Nec exiſtimet abbas ꝙ ſuper
habenda pꝛopꝛietate poſſit cū aliquo mona-
cho diſpenſare/quod ideo dicitur quia pꝛopꝛi
etas eſt eſſētialiter annexa regule monacha
li/ex quo relinquit a contrario ſenſu/ꝙ in illiſ
poteſt abbas diſpenſare que non eſſentialit
annectuntur regule monachali:cuiuſmodi ē
comeſtio carniū vt dictū eſt. ¶ Tertiū dubiū
eſt vtrū itinerantes per longā viam/vel ſi iti
nerantes non inueniunt aliquid ad comedē
dum/vel ſi inuitentur a pꝛīcipe vel pꝛelato:
¶ Ad iſta legimus aliquos reſpondentes ꝙ ſic.
quia neceſſitas non eſt in pꝛecepto/ſiue neceſ
ſitas non ſubicitur legi. hoc etiā confirmare
videntur per auctoꝛitatē fructuoſi epiſcopi.
cuius eſt capitulū illud/Carnē.de conſe.di.v
quod magiſter gracianus detruncatū poſuit
¶ Plena autē eius auctoꝛitas iacet ſic/Carnē
cuiꝙ monacho nec guſtandi nec ſumendi eſt
conceſſa licentia/nō ꝙ creaturā dei iudicem⁹
indignā/ſed ꝙ carnis abſtinētia vtilis et ap-
ta monachis eſtimetur/ſeruato tamen mode
ramine pietatis erga egroꝝū neceſſitudines/
aut longe pꝛoficiſcentiū vt ex volatilibus ſu-
ſtententur/⁊ longinquo itineri deſtinati/Si
autē a pꝛincipe vel epo inuitentur/pꝛo bene-
dictione et obedientia deguſtare non metu-
ant:ſeruantes apud ſe de reliquo continenti
am conſuetam/quod ſi monachus violauerit
et contra ſanctionē regule vſūqꝫ veterū eſcā
carnis pꝛeſumpſerit/ſex menſium ſpacio re-

truſioni et penitentie ſubiaceat. Hec ille.

Capitulum cix. et eſt xl. regule: de menſura potus: vbi de ſeptem reprehenſibilibus in religioſis circa vſum vini et de malis que exceſſus vini operatur.

Unuſquiſqz propriū donū habet ex deo. alius ſic: ali⁹ vero ſic. Et ideo cuz aliqua ſcrupuloſitate a nobis mēſura vict⁹ aliorū conſtituitur/ Tamen infirmoꝝ cōtuentes imbecillitatē/ credimuſ eminā vini p ſingulos ſufficere per diem/ Quibus aūt donat deus tolerantiā abſtinentie: propriam ſe habituros mercedem ſciāt. Quod ſi aut loci neceſſitas/ aut labor/ aut ardor eſtatis amplius popoſcerit/ in arbitrio prioris conſiſtat/ conſiderās in omībus ne ſubrepat ſacietas vel ebrietas. Licet legamus vinum omino non eſſe monachorum/ ſed quia noſtris temporib⁹ id monachis perſuaderi non poteſt: ſaltim vel hoc conſentiam⁹ vt nō vſqz ad ſacietatē bibam⁹ ſz parcius/ quia vinuz apoſtatare facit etiam ſapientes. Ubi autē neceſſitas loci expoſcit/ vt nec ſupra ſcripta mēſura inueniri poſſit: ſed multominus aut ex toto nichil: benedicant deum qui ibi habitant. et nō murmurent. Hoc ante omīa āmonentes vt abſqz murmuratione ſint fratres.

Unuſquiſqz propriū ꝛc) Determinata menſura cibi/ conſequenter ordine cōgruo ſubdit de menſura potus. Uerū in primis excuſat ſe/ ꝙ non poteſt diffinitam menſurā equalē omibus aſſignare/ quia nō omnes eiuſdē qualitatis nec eiuſdē roboris ſunt dicēs (Unuſquiſqz propriū donū habet ex deo: alius ſic alius vero ſic/ Et ideo cū aliqua ſcrupuloſitate) id eſt dubietate (a nobis menſura victus aliorū conſtituitur) Senſus eſt. Cum varia ſint dona dei homibus data/ et vnus donū maioris abſtinentie et fortitudinis habeat ꝙ̄ alius/ Unus ei accipit donū vt ſine potatione vini poſſit ſubſiſtere/ alius vero vt minus ei ſufficiat ꝙ̄ ipſa menſura/ ſic non poſſumus ſub vna certa ꝙ̄titate diffinire menſuram victus et potus vniformiter ad omnes/ ſed cuz quadā dubietate et anxietate conſtituimus menſurā iſtam dicens (Tamē infirmoꝝ contuentes imbecillitatē) non fortium et robuſtorū potentiū abſtinere fortitudinem (credimus eminā vini p ſingulos ſufficere per diem) Emina vini eſt menſura q̄dam illius regionis ſecundū quā loquebatur beatus Benedictus/ et que adhuc dicitur reſeruari in monaſterio caſinenſi (Quibus autem donat deus tolerantiā abſtinentie: propriam ſe habituros mercedē ſciant) Senſus eſt/ Si monachus amplius abſtinere potuerit et voluerit ꝙ̄ regula iubeat. i. minus accipere vini aut victus aut etiā veſtimenti ꝙ̄ regula conceſſerit/ ſciat a deo qui nullū bonū irremuneratuz relinquit ſe propriā mercedem accepturū. Eſt autē hic notandū ꝙ huiuſmodi abſtinentie notabiles debent fieri maxime continuate cū conſcientia abbatis (ꝙ ſi aut loci neceſſitas/ aut labor/ aut ardor eſtatis amplius popoſcerit in arbitrio prioris conſiſtat) ſcz addere ſupra menſurā/ In iſtis ei tribus caſibus/ videlicz cū locus eſt valde ſiccus aut multū aridus vel huiuſmodi/ aut cū laborant monachi plus ſolito/ ꝛ cū ardor ſolis magis inualeſcit/ quia in huiuſmodi humidum in homīe magis conſumitur/ et calor ampli⁹ incitatur/ prelatus augere poteſt menſurā potus (conſiderans tamen in omnibus ne ſubrepat) id eſt latenter intret (ſacietas aut ebrietas) Sequitur (Licet legamus vinū omino monachorū non eſſe/ ſed quia noſtris temporibus id monachis pſuaderi non poteſt: ſalti

vel hoc conſentiamus/ vt non vſqꝫ ad ſacieta
tem bibamus ſed parcius. quia vinuꝫ apoſta
tare facit etiam ſapientes) Plana ſunt iſta.
¶ Sed queritur. vbi legitur ꝙ vinū non ſit mo
nachorum/ ¶ Reſpondetur ꝙ in figura legiť
numeri vi. vbi habetur ꝙ nazarei qui figurā
geſſerunt monachorū/ a tempore conſecratio
nis ſue non bibebant vinuꝫ vel aliquid quod
inebriare poſſet. ¶ Secundo legerat ſanctꝰ
pater Benedictus illā veterem ſanctorū pa⸗
trum ſentētiā/ Caro et vinū ſiue potus qui ī
ebriare poteſt/ ſuſcipiendus non eſt quibus ꝓ
xp̄o crucifixus eſt mundus ⁊ ipſi mundo ¶ Se
quitur (Ubi autē neceſſitas loci expoſcit) id
eſt exigit vtpote ga ſterilis (vt nec ſupraſcri⸗
pta menſura inueniri poſſit ſed multo minꝰ/
aut ex toto nichil: benedicāt deū qui ibi habi
tant ⁊ non murmurent: hoc ante omīa āmo
nentes vt abſqꝫ murmuratione ſint fratres)
Hec expoſitione non indigent patent omīa.
¶ Circa hoc capitulū in quo principalis inten⸗
tio ſancti patris eſt diſcipulū huius ſchole ad
ſobrietatem ſeruandam in potu vini exhorta
ri: ſunt aliqua notanda/ preter ea que notata
ſunt in ſuperioribus circa inſtrumentū xxxvi
¶ Primo ꝙ multa poſſunt eſſe reprehenſi⸗
bilia in religioſis circa potuꝫ vini. ¶ Primo
circa q̄ītitatē. contra qd̄ dicitur .i. thimo. v.
Modico vino vtere/ Bernardus ad mona⸗
chos/ Si autē vobis placet auctoritas pauli
de bibendo vino/ obſecro ne tradatis obliuio
ni quod dicit modico. ¶ Secundum eſt circa
fortitudinē vini. Si enī in concilio generali
eſt inſtitutū vt habetur in capitulo/ A crapu⸗
la extra de vita et ho. clericorū/ ꝙ omēs clerici
vinū ſibi temperent ⁊ ſe vino/ q̄ūto magis hoc
faciendū eſt a religioſis/ maxime dicente no⸗
bis ſancta ſcriptura eccleſiaſtici xxxi. Suffici⸗
ens eſt homi erudito vinū exiguum. i. debile.
¶ Uerum de quorundā monachorū in hac par
te reprehenſibili vſu ita loquiť bernardꝰ/ Iā
vero de aque potu quid dicam/ quando nec
vllo quidē pacto vinum aquatū admittitur/
Omēs nimirū ex quo monachi ſumus/ infir⸗
mos ſtomachos habemus/ Et infra. pudet di
cere ſed magis pudeat actitari/ Et ſi pudeat
audiri non pudeat emendari/ Uideas vno in
prandio vel quater ſemiplenū calicē reporta
ri/ ꝙ diuerſis vinis magis odoratis q̄ potatiſ /
nec tam hauſtis q̄ attactis ſagaci probatiōe
⁊ celeri cognitione/ vinū tamen ex pluribꝰ qd̄
fortius eſt eligatur. ¶ Tertium eſt circa va⸗
rietatem vinorū/ indecens profecto eſt in reli
gioſis non eſſe contentos vno vino/ ſed varie
tates diuerſas non paucas in vno conuiuio
congregare. ¶ Quartū eſt circa precioſita⸗
tem/ Non eſt viri religioſi in hauſtu vini tan
tum ponere/ vnde multi pauperes poſſūt cō⸗
mode ſuſtentari per diem/ Unde vox illa ſapi
entie ii. Uino precioſo nos impleamus/ non
eſt bonorū: ſed hominū peſſimorū/ Bernar·
ad monachos de hac quorūdam corruptela
ita dicit/ Quale eſt autem illud/ ꝙ nonnulla
monaſteria ex more obſeruare dicuntur vina
delibuta melle pigmentorū. reſperſa pulueri
bus in conuentu bibere/ nūquid ⁊ hoc fieri di
cemus propter ſtomachi infirmitatē/ ego ve
ro ad nichil aliud valere video/ niſi vt vel am
plius bibatur vel delectabilius/ quos illa ſen
tentia videtur reſpicere. vllulate qui bibitis
vinū ī dulcedine: periit ei ex ore veſtro. ioel. i
¶ Quintū eſt circa extra ordinarias potati
ones/ q̄ ſolent fieri extra horā comedendi vel
bibendi/ Si enī equi et aſini non adaquātur
niſi horis certis/ q̄ indecens eſt viro religio⸗
ſo tota die bibere modo hic modo ibi/ qui hu⸗
iuſmodi ſūt: ſunt illi morantes in vino. De
quibus dicitur prouer. xxi. Cui ve/ nōne his q
morantur in vino et ſtudent calicibus epotā
dis: vbi dicit glo/ Non vetat bibere vinū: ſed
morari extra tempus et vtilitatem in vino.
¶ Sextū eſt circa verba/. Sunt enī aliqui q
fere per totam interduꝫ menſā loquuntur de
vinis/ et preſentibus et abſentibꝰ dicētes/ hoc
eſt tale et illud eſt tale/ de quibus videtur dici
illud oſee vii. Super vinū ruminānt. ¶ Septi
mum eſt circa ſubtilitatē iudicandi de vinis.
¶ Sunt enī quidā qui ita ſubtiliter ſciunt iudi
care de valore/ ⁊ vinorum conditione/ tanq̄ ſi
eſſent magiſtri in illa arte/ quo contra inueni
tur de antiquis religioſis qui adeo habebāt
ſenſus mortificatos/ vt diſcernere inter liquo
res penitus neſcirent/ Unde de beato bernar
do legimꝰ/ ꝙ ſagimine crudo pro butiro/ oleo
pro aqua vſus eſt nec diſcreuit. ¶ Secūdo pri
cipaliter notandū eſt ꝙ multa ſolet facere vi⸗
num abutentibus eo/ que ſunt valde contra⸗
ria honeſtati religionis/ Religioſos enī ſum
me decet continentia ratione voti/ vinuꝫ enī
incitat ad libidinem. prouerbi. xx. Luxurioſa

res vinū/ Item ſunt in ſocietate in qua debēt
eſſe cor vnū et aīa vna cum aliis/ vinū autez
facit conturbationē ad alios. eccleſiaſtici xxxi
Uinū multū potatū irritationē facit/ facit ei
prorumpere ad mala/ per que alii irritantur
/ Item ipſorum eſt laudibus diuinis inſiſtere/
hoc autem blaſphemare facit. Super illud i.
corin. x. Siue mādūcatis ſiue bibitis. ꝛc/ etiā
ſi vinolentia te ingurgites/ quaſcūqz laudes
dei lingua ſonat. vita blaſphemat/ Itē ipſoꝝ
eſt vitā diſciplinatā habere/ Alioquin ſecun-
dum iacobum vana eſt eorū religio/ hoc autē
facit fatue loqui. Eſdre ſcdi tertio. Hoīes fa
cit per talenta loqui/ Item eorū vita debet eſ
ſe in luctu/ hoc autē incitat ad vanā letitiaz.
Eſdre vi. Omnē mentē cōuertit in ſecurita-
tem et iocunditatē/ et non meminit omnē tri
ſtitiā/ Item ipſoꝝ eſt contemplationi vacare/
modo meditando. modo legendo. modo reue
lationes ſuſcipiendo/ Uinū autē obſcurat in
tellectū. Unde gloſa ſuper illud prouer. xxiii.
/ Cui ſuffoſſio oculorū/ imoderatꝰ hauſtus vi
ni interioris et exterioris viſus ingerit cecita
tem/ Impedit quoqz ſciētiā acquirendā/ ideo
dicit ſalomon eccleſiaſtes iii. Et vt animum
meū transferrā ad ſapientiā/ cogitaui a vino
abſtrahere carnē meā/ Similiter ſcientiā in-
fundendam. Ideo dicit daniel. Triū hebdo-
madarū diebus caro et vinū non introierunt
in os meū/ quando ſcz aſpirabat ad reuelatō
nem/ Item quid proſunt eis oīa niſi perſeue-
rent vſqz in finem/ Hoc autē aufert vinū ec
cleſiaſtici ix. Uinū apoſtatare facit: quod ad
litteram verum eſt/ vt patet in goliardis/ qui
frequēter occaſione vini reliquerunt abbati
as vt per tabernas diſcurrere poſſint/ Cuz er
go tot turpes maculas generet vinū ī religio
ſis et tantū eis noceat/ non modicū eſt eis ne
ceſſaria abſtinentia. non ſolū a vino ſed ab oī
potu qui eadem poteſt inducere/ Et ideo be-
ne dicit Auguſtinus. Religioſis non ſolū ab
ſtinentiā eſce ſed etiam potus neceſſariaz ad
carnem domandā/ Quid autē mirū ſi hoc re
ligioſis dicit/ cum ipſe ſaluator dixerit apoſto
lis ſuis luce xxi. Attendite ne grauentur cor-
da veſtra crapula et ebrietate/ Neceſſaria ſi
quidem ſunt cibus et potus: ꝛ ideo facile ſub
pallio neceſſitatis/ huiuſmodi vicia ſubintrāt
etiam apud ſanctos/

Capitulum xx. et eſt xli. regule: quibus ho
ris oportet reficere fratres.

A Sancto paſca vſqz ad pē
thecoſten ad ſextam refici
ant fratres/ et ad ſeram cenent/
/ A penthecoſte autem tota eſtate
ſi labores agrorum non habent
monachi/ aut nimietas eſtatis
non perturbat/ quarta et ſexta fe
ria ieiunent vſqz ad nonam/ re-
liquis diebus ad ſextam prande
ant/ Que prandii ſexta ſi opera
in agris habuerit/ aut eſtatis fer
uor nimius fuerit continuanda
erit/ ꝛ in abbatis ſit prouidentia
Et ſic omnia temperet atqz di-
ſponat/ qualiter anime ſaluētur/
et quod faciunt fratres abſqz vl
la murmuratione faciāt/ Ab idi
bus autē ſeptembris vſqz ad ca-
put quadrageſime ad nonā ſem
per reficiant/ In quadrageſima
vero vſqz ad paſca ad veſperam
reficiant/ Ipſa tamen veſpera ſic
agatur/ vt lumīe lucerne non in
digeāt reficiētes/ ſed luce adhuc
diei omīa conſūmentur/ Sed et
omni tempore ſiue cene ſiue re-
fectionis hora ſic temperetur/ vt
cum luce fiant omnia.

A Sancto paſca ꝛc. Data menſura cibi
et potus/ ſanctus pater ſubiungit qui-
bus horis reficiēdi ſūt fratres. d. (A ſā
cto paſca) id eſt a reſurrectiāe dn̄i (vſqz ad pē
thecoſten: ad ſextam reficiant fratres et ad ſe
ram cenent) Ubi notandū ꝙ tempus pa-
ſcale vſqz ad penthecoſten vocatur quinqua-

geſima: quia continet quinquaginta dies/ p quod tempus iubilei deſignatur/ In quibus diebus propter honorē et gaudiū reſurrectionis et admirande aſcenſionis dñice: necnon propter glorioſū ſancti ſpiritus aduentū quotidie feſtiuamus et ieiuniū ſoluimus/ genua non flectimus niſi ad preſentiā corporis xpi/ ¶ Significat enim hoc paſcale tempus octauā reſurrectionis: in qua nec ieiunabitur/ nec genua flectentur ſed perfectuz gaudiū omibus erit/ His diebus bis in die comedimus/ Excipiuntur tamen dies rogationū. et vigilia pēthecoſtes in quibus inſtitutione canonica ieiunanduz eſt ¶ De rogationibus habetur de conſe. di. iii. capitulo Rogationes/ De vigilia penthecoſtes habetur notatū di. lxxvi. ca. ¶ Neceſſario. Sequitur (A penthecoſte autez tota eſtate ſi labores agroru non habent fratres vel monachi. aut nimietas eſtatis nō pturbat) eos (quarta et ſexta feria ieiunent vſqz ad nonā) Obſeruantia ieiunii horū dierū ſcz feria quarta z ſexta orta eſt a ſanctis patribus/ Unde de conſe. di. iii. dicit ſanctus appolonius in capitulo Ieiunia/ Ieiunia ſane legitima quarta et ſexta feria non ſunt ſoluenda/ niſi grandis aliqua neceſſitas fuerit/ quia quarta feria iudas traditionem cogitauit: et ſexta feria crucifixus eſt ſaluator. ¶ Eſt autē hic aduertendū ꝙ ex hoc libro regule: in quo cenceditur monachis propter labores agrorum/ vtpote quando habeant meſſes et fruges colligere/ aut quādo nimietas caloris regnat non ieiunare ſexta feria/ videtur ſoluta illa queſtio vtrū ieiunium in ſexta feria veniat ſub precepto. patet ꝙ non/ quia cū canonica regula maior ſit ꝙ̃ regula beati Bñdicti: nō liceret aliquid aduerſus illam imutare ſine auctoritate inſtituentis/ Sequitur (Reliquis vero diebus ad ſextā prandeant que prādiu ſexta ſi opera in agris habuerint aut eſtatis feruor nimius fuerit continuanda erit: et in abbatis ſit prouidentia. Plana ſunt oīa. Sequitur (Et ſic omia temperet atqz diſponat qualiter et aīe ſaluentur. et quod faciunt fratres abſqz vlla murmuratione faciant) ¶ Uocatur iuſta murumratio ꝙ̃ totiens ſanct⁹ pater tanꝙ̃ peſtiferam et execrandā ꝓhibuit nō vt iuſta aut bona eſſe poſſit: ſed ideo iuſta vocat/ quia prelatus malo regimine ſuo/ aut minus prouida circūſpectione ſuadeat cauſā/ ꝙ monachi ratōnabiliter murmurent. Senſus ergo eſt/ Debet abbas ita vniuerſa temperare ac diſponere. temporū locorū et perſonarum circunſtantiis bene penſatis/ vt et aīe ſaluentur non diſſoluantur/ et fratres in his que faciunt non habeant occaſionē murmuris/ aut de nimia diſſolutione in facili relaxatione regularis obſeruantie/ de nimio rigore ſeruato in tempore in quo relaxandū eſſet/ ſicut eſt tempus infirmitatis/ tempus pueritie/ tempus ſenectutis/ tempus laboris agrorum tempus nimii caloris/ Hec eni omia in ſuperioribus ſanct⁹ pater notauit. Sequitur (Ab idibus autē ſeptembribus vſqz ad caput quadrageſime ad nonā ſemper reficiant. In quadrageſima vero vſqz ad paſca ad veſperā reficiant. Ipſa tamen veſpera ſic agatur vt lumine lucerne non indigeant reficientes: ſed luce adhuc diei omia conſūmentur/ Sed z oi tempore ſiue cene ſiue refectionis hora ſic tēperetur/ vt cum luce fiant omia) Omia plana ſunt: expoſitione non indigent/ Uerū his noſtris diebus hec obſeruantia temporū ieiuniorū apud monachos ſine magno grauamine ſeruari non poſſet/

¶ Capitulū cxi. et eſt xlii. regule: vt poſt completoriuz nemo loquatur: et de decem cauſis quare libenter intereſſendū eſt completorio.

OMni tempore ſilentio debent ſtudere monachi/ maxime tamē nocturnis horis. Et ideo omi tempore ſiue ieiunii ſiue prandii/ ſi tempus fuerit prādii mox vt ſurrexerint a cena ſedeant omēs in vno loco/ Et legat vnus collatōnes vel vitas patrū aut certe aliud quod edificet audientes/ Non autez eptaticū aut regum: quia infirmis intellectibus non erit vtile illa hora hanc ſcripturaz audire/ aliis vero horis legātur/ Si autē ieiunii dies

fuerit:dicta veſpera paruo inter
uallo/mox accedant ad lectionē
collationum vt diximꝰ/et lectis
quattuor aut quinqz foliis/vel
quantum hora permittit:omni
bus in vnum occurrentibus per
hanc moram lectionis/Si quis
forte ī aſſignato ſibi cōmiſſo fu
rit occupatus occurrat/Omēs
ergo in vnum congregati com/
pleant/Et exeuntes a completo
rio.nulla ſit licētia denuo cuiꝙ
loqui aliquid/Quod ſi inuentuſ
fuerit quiſꝙ hanc preuaricari ta
citurnitatis regulam/grauiori
vindicte ſubiaceat/excepto ſi ne
ceſſitas hoſpitū ſupuenerit/aut
forte abbas alicui aliqd̄ iuſſerit.
Quod tamen et ipſum cum ſū/
ma grauitate/et moderatione/
honeſtiſſime fiat.

OMni tempore ⁊c. Superius ſanctus
pater egit de horis refectionis et abſti
nentie/Nunc ſubdit de horis in quibꝰ
ſilendū eſt et abſtinenduz eſt a locutionibus
ſic dicens(Omī tempore ſilentio debent ſtu/
dere monachi maxime autē nocturnis horis
Et idcirco omī tempore ſiue ieiunii ſiue prā/
dii ſi tempus fuerit prandii) id eſt temporis ī
quo due refectiones dantur/quia prandium
dicitur quod ſequitur cena(Mox vt ſurrexe
rint a cena ſedeant omnes in vnum.et legat
vnus collationes vel vitas patrum aut certe
aliquid quod edificet audientes)ſicut ſunt li
bri morales antiqui/⁊ omelie ſanctorū docto
rum et huiuſmodi que principaliter redoleāt
ſuauitatē deuotionis/et doctrinam edificati
onis contineant.Hoc recte ac ſanctiſſime cō
ſtitutū eſt/quia ſic ex lectiōe illa monachi ma
teriā edificationis ⁊ deuotionis haurire poſ
ſunt/vnde ad contemplationis altitudinē ſi/
lencii tempore valeant promoueri/et ad hoc
recte electi ſunt libri collationū ⁊ vite patruz
ſanctorū:in quibus doctrina totius perfecti/
onis/et edificationis ac ſanctimonie contine
tur(Non autem eptaticū)id eſt ſeptenariuz
Epta in greco dicitur ſeptē/qui ſeptenarius
eſt iſte:geneſis.exodus.leuiticus.liber nume
rorum.deuteronomiū.ioſue.iudicū(Aut re/
gum) Cauſam autē propter quā dicit hos li/
bros illa hora non legēdos ſubdit dicens(qr
infirmis intellectibus) id eſt non doctis non
eruditis.non habentibus peritiā ſcripturarū
(nō erit vtile illa hora hanc ſcripturam audi
re)Libri enim legales et hyſtoriales cū pleni
ſint et tecti multis figuraruz obſcuritatibus/
⁊ plurima cōtineant profundiſſima miſteria/
non ſunt libri ita apti ad legendū ſimplicibꝰ
monachis/et maxime illa hora in qua haben
da lectio eſt non de variis bellorum hyſtoriis/
vnde varia dormientibus poſſent generari
phantaſmata:ſed que tota ſit edificatoria et
plena ſimplicitate moralis doctrine/et que ſā
ctis meditationibus preſtet fulcimentū. Se
quitur(Aliis vero horis legant̄)Ecce ꝙ non
vetat ſimpliciter prefatos libros legales ⁊ hy
ſtoriales legi/ſed tantum illa hora/Aliis vero
horis legantur:puta in matutinalibus lectō
nibus aut in refectorio et alias quando vide
bitur expedire/Sequitur(Si autem ieiunii
dies fuerit dicta veſpera paruo intuallo mox
accedant ad lectionē collationū vt diximus.
et lectis quattuor aut quinqz foliis vel q̄tuz
hora permittit omibus in vnū occurrentibꝰ
per hanc morā lectionis.ſi quis forte in aſſi/
gnato ſibi cōmiſſo) id eſt in aliqua obediētia
ſibi deputata(fuerit occupatꝰ occurrat/Om
nes ergo in vnū poſiti compleāt)ſcz lectionē
collationum et inde oēs ad completoriū vna
nimiter intrent(et exeuntes a completoriis
nulla ſit licentia denuo cuiꝙ loqui aliquid)
ſcz regulariter niſi in hiis caſibus infra expri
mendis.Sequit̄ pena fractoris ſilentii/Qd
ſi inuentus fuerit quiſꝙ preuaricari hanc ta/
citurnitatis regulam grauiori vindicte ſub/
iaceat)Pena iſta intelligenda eſt arbitraria
ſecundū modū loquendi/aut perſonā loquen
tis/aut materiā ſermonis. Sequit̄(Excepto
ſi neceſſitas hoſpituz ſuperuenerit/aut forte
abbas alicui aliquid iuſſerit/quod tn̄ et ipſuz
cum ſumma grauitate/et moderatione hone

ſtiſſime fiat) ¶ Ubi conſiderandū ꝙ tempo
ribus nocturnis tria ſunt attendenda/in qui
bus fractio ſilentii licita poteſt eſſe/ videlicet
damnū iminens/neceſſitas vrgens/interro-
gatio ſuperioris interueniens/ ¶ Damnū imi
nens ſicut ſi videres incenſū ignē/licite potes
clamare et petere aquā et alia conuenientia/
¶ Neceſſitas vrgēs tam ſpūalis ꝙ corporalis.
Corporalis vt ſi videres fratrē laborantē ſu-
bito infirmitate aliqua periculoſa loqui po-
teris ⁊ illi ſubuenire/ Que enī conſtituta ſūt
pro caritate/non debent militare contra cari
tatem/ ¶ Spiritualis:ſi in tali caſu frater infir
mus vellet confiteri/tu poteris audire et loq
ea que ſunt oportuna cum illo/ ¶ Interrogatio
ſupioris ſicut cū de aliquo ab illo vt illi reſpō
deas interrogaris/hoc tamen vt dictū eſt cuꝫ
ſūma grauitate fiendū eſt/tam ex parte prela
ti interrogantis/ꝙ ſubditi reſpondētis ¶ Qr
plura in ſuperioribus de taciturnitate et ſilē
tio notata ſunt/ſuperſedentes ab vlteriori ex
hortatione taciturnitatis/inducamus ratio-
nes propter quas libenter debet intereſſe di-
ſcipulus completorio. ¶ Eſt autē circa predi
cta notandū ꝙ multū eſt cauendūꝫ a diſcipu-
lo huius ſchole/ne abſqꝫ neceſſitate deſit com
pletorio/et hoc ꝓpter multas cauſas. ¶ Pri
mo quia hora illa eſt ī qua de labore vite acti
ue/que habet turbationē ſecūdū illud Mar-
tha martha turbaris erga plīma luce ꝓtran
ſitur ad quietē contemplatiue vite/que pacē
⁊ tranquillitatē habet.propter quod tunc cā
tatur/ Nunc dimittis ſeruū tuū dn̄e ſecundū
verbū tuū in pace/ Bonarū mentiū eſt liben
ter huiuſmodi tranſitū facere/et occupatiōes
actiue vite vltra diem non prolongare/ſecū-
dum illud p̄s. Exibit homo/ſcilꝫ qui ratione
vtitur ad opus ſuū/et ad operationē ſuā vſqꝫ
ad veſperā ſcꝫ et non vltra. ¶ Secunda quia
cum ſit tempus tacendi et tempus loquendi
eccleſiaſtici iii. Iſta hora eſt in qua ſilentium
incipit apud religioſos/quod oēs boniviri de
bent libentius acceptare ꝙ locutōnes/ Augu
Loquela ſit in neceſſitate/taciturnitas ī iocū
ditate. ¶ Tertia eſt.quia in iſta hora aīalia
cuncta quocūqꝫ vadunt ad exteriora reuertū
tur ad interiora/ Iſta hora reuocādus eſt ſpi-
ritus ab exterioribus ad interiora/ Un̄ in pri
cipio completorii dicitur/ Cōuerte nos deus
ſalutaris noſter/ Queadmodū autē reprehē
ſibile eſt in viro religioſo ſine neceſſitate tem
pore cōpletorii in villa morari/et tarde ad do
mum ſuam corporalem redire/ſic reprehenſi-
bile eſt in eo ſpiritū ipſius nimis tarde ad in
teriorem domū ſpiritualem reuerti. ¶ Quar
ta quia hora iſta preparandꝰ eſt locus in quo
ſpiritus cū deo quieſcat/ Locus autē eius eſt
pax et tranquillitas.p̄s/ Si dedero ſomnum
oculis meis/et palpebris meis dormitationē
donec inueniam locū dn̄o/ ¶ Item in pace factꝰ
eſt locus eius/ Reprehēſibilis eſt autē qui re-
gi glorie negligit et nimis differt locum pre
parare. ¶ Quinta quia ſecundū morē/com
pletorio annexe ſunt orationes ſecrete/quaꝝ
fructus frequenter amittunt qui non inter-
ſūt. Math.vi/ Tu autē cū oraueris intra cu
biculū tuū.ſ.ſecretū cordis/⁊ clauſo hoſtio ora
patrem tuū:et pater tuus qui videt in abſcō
dito reddet tibi/ Et bernardus ſuper cantica
Quā ſerena ⁊ placida oratio nullo perturba
ta clamore. ¶ Sexta quia illa hora debet ſer
uus dei premunire ſe contra inſultus diaboli
/ Unde ante cōpletoriū legitur/ Fratres ſobrii
eſtote et vigilate/quia aduerſarius veſter dia
bolus tanꝙ leo rugiens/circuit.querens quē
deuoret. Et in fine dicitur in oratione/ Viſi-
ta queſumus dn̄e habitationē iſtam et om̄es
inſidias inimici ab ea longe repelle/ ¶ Diabo
lus enī de nocte ſeruos dei acrius impugnat
/contra quem non dubiū ꝙ fortius religioſus
premunitur ſi cōmuni orationi oīꝫ fratrū in
terſit in completorio. ¶ Septima quia in il
la hora fiunt multa que non fiunt in aliis ho
ris/que habēt aliquē effectū gratie conferre:
ſicut eſt aſperſio aque benedicte que hoſtes i-
uiſibiles fugat/et benedictio patris.ſ.prelati
/que ad conſeruationē valet/ſecundū illud ec-
cleſiaſtici iii. Bn̄dictio patris firmat domos
filiorū. ¶ Octaua quia remanentes a com-
pletorio cōmuniter peius expēdunt illud tē-
pus/ꝙ remanētes ab aliis horis diuinis/ Nā
ab aliis remanētes vel cōfeſſionibus vel ſtu-
dio vel alicui operi fructuoſe frequenter intē
dunt/ Multū autē cauendūꝫ eſt religioſo ne
tempus quod alii ſancte expendūt/ab ipſo in
utiliter aut male expendatur/eccleſiaſtici iii.
Fili cōſerua tempus .i. cū aliis ſerua vt ſicut
ipſi ita tu expendas. ¶ Nona quia huiuſmo
di remanentes a completorio/ſolent ſuis vi-
giliis et rumoribus alios inquietare/et alios

ſcandalizare:quorū vtūqʒ eſt cauendū/ Pri-
mum patet ex verbo gregorii in dialogo dicē
tis/ Cum vir ſanctus ad iraſcendū trahitur/
quis alius ad iraſcendū niſi eius inhabitator
excitat/ Secundū patet ex verbo dñi/ Ma-
thei xviii. Qui ſcandalizauerit vnū ex puſil-
lis iſtis qui in me credunt/ expedit ei vt ſuſpē
datur mola aſinaria in collo eius ꝛc. / Deci
ma cauſa eſt. quia illa hora nos ſolenniter cō
mendamus beate virgini/ Conſtat autem/ ꝙ
valde efficax eſt recōmendatio ſolennis/ Vñ
magiſter iordanus vir maxime auctoritatis
et ſanctitatis/ quondā magiſter ordinis predi
catorū narrauit/ ꝙ audiuit a quodā viro reli
gioſo ꝙ quando fratres dicebant in fine com
pletorii/ Eya ergo aduocata noſtra: videbat
beatam virginē flexis genibus recōmendan
tem ordinē filio ſuo/. ſtultus autem eſſet qui
tali rcōmendationi libenter non intereſſet/
Debet ergo religioſus libenter intereſſe cō-
pletorio propter cauſas iam dictas.

Capitulum cxii.et eſt xliii.regule;de his q
ad opus dei vel ad menſam tarde occurrerit

AD horā diuini officii mox
vt auditum fuerit ſignuʒ
relictis omibus quelibet fuerint
in manibus/ ſūma cum feſtina-
tione curratur/ cū grauitate ta-
men/ vt non ſcurrilitas inueni-
at fomitē/ Ergo nichil operi dei
preponatur/ Quod ſi quis ad no
cturnas vigilias poſt gloriā pſal
mi nonageſimi quarti/ quē pro-
pter hoc omino protrahendo et
moroſe volumus dici occurrerit/
non ſtet in ordine ſuo in choro:ſʒ
vltimus oīʒ ſtet/ aut in loco quē
talibus negligentibus ſeorſum
cōſtituerit abbas/ vt videatur ab
ipſo. vel ab omnibus/ vſqʒ dum
cōpleto opere dei publica ſatiſfa
ctione peniteat/ Ideo autem eos
in vltimo aut ſeorſum iudicaui
mus debere ſtare/ vt viſi ab omī-
bus/ vel pro ipſa verecundia ſua
emendētur/ Nam ſi foris oratori
um remaneat/ erit forte talis q̄
ſe aut recollocet et dormiat/ aut
certe ſedeat foris/ vel fabulis va-
cet/ ne detur occaſio maligno/ ſʒ
ingrediatur intus vt nec totum
perdat:et de reliquo emendetur/
Diurnis auteʒ horis qui ad op⁹
dei poſt verſum et gloriaʒ primi
pſalmi qui poſt verſum dicitur
occurrerit/ lege qua ſupius diximus
in vltimo ſtet loco/ nec pre
ſumat ſociari choro pſallentiuʒ/
vſqʒ ad ſatiſfactionem/ niſi forte
abbas licentiam dederit permiſ
ſione ſua/ ita tamen vt ſatiſfaci
at reus ex hoc. Ad horam vero re
fectionis qui ante verſum non
occurrerit/ vt ſimul oṁes dicāt
verſum et orent/ Et ſub vno ſi-
mul omnes accedant ad menſā/
qui per negligentiā ſuam aut vi
cium non occurrerit/ vſqʒ ad ſe-
cundam vicē propter id corripi-
atur/ Si denuo non emendaue
rit/ nō permittatur ad mēſe cōis
participationē/ ſed ſequeſtratus
a cōſortio omniū reficiat ſolus/
ablata ei portione ſua vini/ vſqʒ
ad ſatiſfactionem ꝛ emendatio-

nem. Similiter autez patiatur
qui ad illum verſum non fuerit
preſens. qui poſt cibum dicitur/.
Et ne quis preſumat ante ſtatu⸗
tam horam aut poſtea quicꝙ po
tus aut cibi preſumere. Sed et ſi
cui offertur aliquid a priore et ac
cipere renuerit/ hora qua deſide⸗
rauerit: hoc quod prius recuſauit
aut aliud omino non accipiat/ vſ
qꝫ ad emendationē congruam.

Ad horam ꝛc. Superius dedit ſanctus
pater doctrinā de diligenter perficien
do opus dei/ ꝛ de horis refectionis/. Et
quia ſepe contingit aliquos deficere in iſtis.
ne malū huiuſmodi neglīgētie remaneat im
punitū/ ſubiungit conſequenter penas quib⁹
tales tranſgreſſores puniendi ſunt/. Et ponit
prio legem/ ſecundo penā contra tranſgreſſo
res: dicit ergo primo (Ad horaz diuini officii
mox vt auditū fuerit ſignū relictis omnibus
quelibet fuerint ī manib⁹) que ſcꝫ ſine pericu
lo aut damno relinqui poſſunt/. Si enī ſerui⸗
ret quis infirmis aut hoſpiti/ aut prepararet
cibum aut extraheret vinū de dolio et huiuſ⸗
modi/ non valeret illa ſine diſpendio īmedia
te dimittere de manibus (Sūma cū feſtina⸗
tione curratur/ cum grauitate tamen vt non
ſcurrilitas inueniat fomitē) id eſt occaſionē
alicui⁹ leuitatis (ergo nichil operi dei prepo⸗
natur. Quod ſi quis) Hic ponit penā legis
tranſgreſſorib⁹ (ad nocturnas vigilias poſt
gloriam pſalmi nonageſimi quarti) qui eſt:
Venite exultemus dn̄o (quē propter hoc oī⸗
no protrahendo et moroſe volumus dici non
occurrerit/ non ſtet in ordine ſuo in choro/ ſed
vltimus omniuꝫ ſtet/ aut in loco quē talibus
negligentibus ſeorſū conſtituerit abbas/ vt vi
deatur ab ip̄o vel ab omibus/ vſqꝫ dū comple
to ope dei publica ſatiſfactiōe peniteat/. Adeo
autem eos in vltimo aut ſeorſuꝫ iudicauim⁹
debere ſtare/ vt viſi ab omibus vel pro ipſa ve
recundia ſua emendentur/. Nam ſi foris ora⸗
torium remaneant/ erit forte talis qui ſe aut
recollocet et dormiat/ aut certe ſedeat foris vl'
fabulis vacet/ ne detur occaſio maligno/ ſꝫ in
grediatur intro vt nec totuꝫ perdat/ et de reli
quo emendetur/. Diurnis autez horis qui ad
opus dei poſt verſū et gloriam primi pſalmi
qui poſt verſū dicitur occurrerit/ lege qua ſu⸗
pra diximus in vltimo ſtet loco/ nec preſumat
ſociari choro pſallentiū vſqꝫ ad ſatiſfactionē
/ niſi forte abbas licentiā dederit permiſſione
ſua/. Ita tamen vt ſatiſfaciat reus ex hoc. Ad
menſam autē qui ante verſuꝫ non occurrerit/
vt ſimul oēs dicant verſū et orent/ et ſub vno
om̄es accedant ad menſā/ qui per negligenti
am ſuā aut viciū non occurrerit/ vſqꝫ ad ſecū⸗
dam vicē pro hoc corripiatur/. Si denuo non
emendauerit non permittatur ad mēſe cōis
participationē/ ſed ſequeſtrat⁹ a conſortio oīꝫ
reficiat ſolus/ ſublata ei portiōe ſua vini vſqꝫ
ad ſatiſfactionē et emendationē/. Similiter
autē patiatur qui ad illum verſum nō fuerit
preſens qui poſt cibuꝫ dicitur/. Nec quiſꝙ pre
ſumat ante ſtatutā horā vel poſtea quicꝙ cibi
aut potus preſumere/. Sed et ſi cui offertur a
priore aliquid et accipere renuerit/ hora qua
deſiderauerit: hoc quod pri⁹ recuſauit aut ali
ud omino non accipiat/ vſqꝫ ad emendationē
congruā) Omia plana ſunt vnde expoſitiōe
non egent. Verū hec ſancti patris doctrina ꝛ
inſtructio aduerſ⁹ negligentes venire ad op⁹
dei puta ad oratoriuꝫ a ſanctis veteribus pa
tribus legitur emanaſſe/. Unde caſſianus li⸗
bro tertio inſtitutionuꝫ monachorū ita dicit.
/ Is vero qui ī tertia ſexta vel nona priuſꝙ cep
tus finiatur pſalm⁹ ad oratōnē nō occurrerit/
vlterius oratoriū introire non audeat/ nec ſe⸗
metipſū admiſcere pſallentibus/ ſed cōgrega
tionis miſſā ſtans pre foribus preſtoletur/ do
nec egredientibus cūctis ſub miſſa in terram
penitentia negligentie ſue vel tarditatis im
petret veniam/ ſciens nequaꝙ ſe poſſe deſidie
ſue noxam aliter expiare/ ſed nec in ea quidē
q̄ poſt tres horas erit ſecutura ſolennitas ad
mittendum/ niſi pro negligentia preſenti cō⸗
feſtim vera humilitate ſatiſfacere feſtinarit.
In nocturnis vero conuenticulis vſqꝫ ad ſe⸗
cundū pſalmū p̄bet tardādi dilatio/ ita vt dū
taxat anteꝙ finito eodē pſalmo frēs ī orōne
excubēt/ ſemetip̄m ꝯgregatōni inſerere atqꝫ
miſcere feſtinet/ eidē ꝓculdubio increpatōi ac
penitētie quā p̄diximꝰ ſubiciēd⁹/ ſi vltra preſti
tam dilationis horā vel modū retardauerit/.

Capitulum xliii. et eſt xliiii. regule: de his qui excōmunicantur quomodo ſatiſfaciant.

Qui pro grauioribuſ culpis ab oratorio et a menſa excommunicatur hora qua opus dei in oratorio percelebratur: ante fores oratorii proſtratꝰ iaceat nichil dicens niſi tantū poſito in terrā capite ꝓſtratus pronꝰ oīm de oratorio exeuntiū pedibus. et hoc tandiu faciat vſqȝ dū abbaſ iudicauerit ſatiſfactū eſſe. Qui dum iuſſus ab abbate venerit ꝓuoluat ſe ante pedes ipſius abbatis: deinde oīm veſtigiis fratrū vt orent pro eo. Et tūc ſi iuſſerit abbas recipiatur in choro vel ordine quo abbas decreuerit. Ita ſane vt pſalmū aut lectionem vel aliud quid non preſumat in oratorio imponere: niſi iterū abbas iubeat. Et omibus horis dū cōpletur opus dei proiciat ſe in terrā in loco quo ſtat: et ſic ſatiſfaciat vſqȝ dū ei iubeat abbas vt quieſcat iā ab hac ſatiſfactiōe. Qui vero ꝓ culpis leuibꝰ excoīcantur tantū a mēſa: in oratorio ſatiſfaciāt vſqȝ ad iuſſionē abbatiſ. hoc ſemꝑ faciāt vſqȝ dū benedicat: et dicat ſufficit.

Qui pro grauioribus ꝛc. Superius ſanctus pater poſuit qualiter deberent ſatiſfacere q̄ ad opus diuinū tarde occurrerint: Nunc ſubiūgit qualiter ſatiſfacere debeant etiā illi q̄ pro graui vel leuiori culpa excoīcant̃. Et diuiditur in duas ꝑtes. Primo ponit ſatiſfactionis formā eiꝰ qui ꝓ graui culpa eſt excoīcatꝰ. i. ſegregatꝰ a cōſortio alioꝝ ī oratorio et in menſa. Secūdo ponit formā ſatiſfactōis eoꝝ qui ꝓ leui culpa excoīcant̃. i. ſegregant̃ a menſa. De primo dicit ſic (Qui ꝓ grauioribꝰ culpis ab oratorio et a mēſa excoīcat̃ ſatiſfacturꝰ) ſupple eſt (hora qua opꝰ dei) id eſt diuinū officiū (in oratorio ꝑcelebrat̃: ante fores oratorii ꝓſtratꝰ iaceat nichil dicens niſi tm̄ poſito in terrā capite et ꝓſtratꝰ pronus oīȝ de oratorio exeuntiū pedibꝰ ſe proiciat) et hoc ideo vt ſicut ſe aliis ꝑ ſuꝑbiā ꝓtulit: ita ꝑ hūilitatē alioꝝ veſtigiis calcādū ſe p̄beat, q̄ res ꝑ quas cauſas naſcit̃ ꝑ eaſdē ſolui meret̃. (Et hoc tamdiu faciat vſqȝ dū abbas iudicauerit ſatiſfactū eſſe) Debet abbas vocare fratres in locū capituli fratre illo abſente, et conſulere illos an iuſtū ⁊ ratōnabile ſit vt frater ille poſt exhibitā hūilitatē p̄dictā quieſcat ab vlteriori ſatiſfactōe ⁊ abſoluat̃. ſi dixerit ꝙ ſic, vocandꝰ eſt frater ille corā oībus et abſoluat eū abbas. Et hoc eſt: vſqȝ dū iudicauerit ſatiſfactū eſſe. Sequitur (Qui duȝ iuſſus ab abbate venerit) ſcȝ ad capitulū (voluat ſe ipſius abbatis pedibus deinde oīȝ veſtigiis fratruȝ vt orent ꝓ ipſo) Debet enī ſilent̃ dicere orate ꝓ me patres, et q̈libet ei ſubmiſſa voce reſpōdeat, Indulgeat tibi oīpotens deꝰ. Sequit̃ (Et tūc ſi iuſſerit abbas recipiat̃ in choro vel ī ordine) .i. in loco (quo abbas decreuerit. Ita ſane) id eſt tamē (vt pſalmū aut lectionē aut aliud q̄d nō p̄ſumat ī oratorio īponere) .i. incipere (niſi iteruȝ abbas iubeat, et oībꝰ horis dū cōplet̃ opus dei ꝓiciat ſe ī terrā ī loco quo ſtat, et ſic ſatiſfaciat vſqȝ dū ei iubeat iterum abbas vt quieſcat iā ab hac ſatiſfactōe) Ubi nota ꝙ hic inducūtur quattuor partes in hac forma ſatiſfactionis eorum qui pro grauioribus culpis excōmunicantur. Prima eſt ꝓſtratio ante fores oratorii pedibus fratrū exeuntium. Secunda eſt prouolutio pedibus abbatis et fratrū veſtigiis cum petitione orationum et hoc cum vocatur ad capitulum.

Tertia eſt receptio ſiue ſtatio illius in loco humili deputato in oratorio cum abſtinētia ab inceptione pſalmorum lectionum ſeu reſponſoriorum. Quartū eſt proſtratio in terrā in fine horarū. Sequitur forma ſatiſfactionis eoruȝ qui pro leuibꝰ culpis excoīcant̃.

(Qui vero pro leuibus culpis excõicantur) id eſt ſeqſtrant (tantũ a menſa:in oratorio ſatiſfaciant) ſcʒ ſicut in pte dictũ eſt ĩ priori forma/videlʒ ꝙ tales pmanentes:tñ in loco ſuo in oratorio.nec pſalmũ.nec antiphonã debẽt imponere.nec lectõnẽ recitare/Itẽ in fine horarũ proicere ſe debent ĩ terrã ſicut superiꝰ eſt ordinatũ (et vſqʒ ad iuſſionẽ abbatis hoc faciãt).i.impleãt cõtinue (vſqʒ dũ abbas benedicat) ſignũ vel verbũ bñdictiõis dando/Dicit eñi ei abbas benedicat tibi deꝰ/qꝛ penitentiã tuã bene egiſti (Et dicat ſufficiat).ſ. nobis penitẽtia iſta quã egiſti:non facias eã amplius/Oĩa iſta plana ſunt q̃re non eſt opꝰ hic lõgiori ſermone.

¶ Capitulũ cxiiii.et eſt xlv.regule:de his qui falluntur in oratorio.

SI quis dũ pronunciat pſalmũ/aut reſpõſoriũ/aut antiphonã/vel lectionẽ fallit/niſi p ſatiſfactõnẽ ibi corã omibus humiliatus fuerit maiori vindicte ſubiaceat/quippe qa noluit humilitate corrigere/quod negligẽtia deliquit/Infantes vero p tali culpa vapulent.

SI quis dũ pñũciat ꝛc. Data doctrina de forma ſatiſfactionis pro grauioribꝰ quibuſcũqʒ culpis ordine congruenti/de illorum ſatiſfactione ſubiungit qui in oratorio pſallendo delinquũt dicẽs (Si quis dũ pronũciat pſalmum/aut reſponſoriũ/aut antiphonã/vl' lectionẽ fallit) ſiue fefellerit vt.ſ. chorũ perturbet (niſi per ſatiſfactionẽ ibi corã oĩbus humiliatꝰ fuerit maiori vindicte ſubiaceat) id eſt in capitulo obiurgetur ꝓclametur corã oĩbus. Et ſequitur cauſa (Quippe quia noluit humilitate corrigere quod negligentiã deliquit) Hic nota ꝙ inter fallentes in oratorio talis diſtinctio haberi poteſt/Aut eñi talis qui pronunciat pſalmuʒ aut reſponſoriũ facit fallere totũ chorũ/aut non facit fallere ſed conturbat alios/aut fallit ſine aliorum conturbatione/In primo caſu eſt cõ

ſuetudo apud aliquos vt tã ipſe q̃ chorus totus flectat genua/ita vt caput ponant in terram/In ſecũdo ſufficit vt ipſe ſolus flectat genua/abſqʒ eo ꝙ caput ponat in terrã./In tertio ſufficit/vt ſe flectat ſicut eſt conſuetudo cũ dicitur Gloria patri/De lectionibus vero q̃dam dant talem regulam/ꝙ debet eſſe deputatꝰ aliquis frater qui libros corrigat/lector vero ſi male legit in libro correcto/et poſtea p ſeipſũ recuperat emẽdãdo/nullã veniã petit./Alioqui ſecundũ diſcretionẽ ſuperioris ſatiſfacit/Si autem quod eſt in libro dicit/et liber correctus non eſt nullam veniam petit. (Sequitur (Infãtes vo pro tali culpa vapulent) /ſcilicet ſi nõ ſatiſfecerint poſtq̃ fefellerũt/vel ſi eorum magiſter pro taliuʒ culpe aut negligẽtie magnitudine illos dignos iudicauerit flagellis poterunt vapulare/nõ tamen in eccleſia/aut in capitulo/ſed in ſcholis eorum. Omnia plana ſunt.

¶ Capitulum cxv.et eſt xlvi.regule de his q in aliis quibuſlibet rebus delinquunt.

SI quis dum in labore quouis/in coquina/in cellario/in miniſterio/in piſtrino/in orto in arte aliqua duʒ laborat/vel in quocũqʒ loco aliquid deliquerit/aut fregerit quippiã/aut perdiderit/vel quid exceſſerit vbiubi/et non veniens cõtinuo ante abbatem vel congregatõnẽ ipſe vltro ſatiſfecerit et prodiderit delictum ſuum/dum per aliũ cognitum fuerit/maiori emendationi ſubiaceat/Si anime vero peccati cauſa fuerit latens/tantum abbati aut ſpiritualibus ſenioribus patefaciat/qui ſciant curare ſua vulnera/et aliena:non detegere ac publicare/

SI quis dum in labore ꝛc. Aſſignata in
precedenti capitulo ſatiſſactõis forma/
pro defectibus cõmiſſis ĩ oratorio/ Cõ
ſequent̃ ſubdit ſãct⁹ pr̃ modũ ſatiſfaciendi p-
defectibus cõmiſſis in aliis rebus ſiue in offi
ciis./ Et diuiditur in duas partes. In prima
agit de emendatione culpaꝝ/ que cõmittunt̃
in aliquo ope exteriori. In ſecũda de curatio
ne culparũ que interius ĩ aĩo ſolũ permanet
Circa prima partẽ dicit ſic (Si quis duꝫ in
labore quouis/ in coquina/ in cellario/ in mini
ſterio/ in piſtrino/ in orto/ in arte aliqua dum
laborat vel in quocũqꝫ loco aliquid delique-
rit) ſcꝫ per incuriã peccauerit/ attinere videt̃
ad illud quando aliquid ſic verſatur vt recol
ligi non poſſet/ ſicut vinũ oleũ et huiuſmodi/
(aut fregerit quippiã/ aut pdiderit/ aut aliud
quid exceſſerit) cũ excedere ſit methã ſiue mo
dum tranſire/ excedere attinet ad exceſſum in
ꝟbo/ aut in inceſſu inhoneſto/ aut in ſonitu ĩ-
moderato tempore ſilencii/ ſicut cum aliquid
de menſa eius negligentia ceciderit qđ ſoni-
tum cunctis audientibus faciat/ et ſimilia in
quib⁹ quis videatur modũ exceſſiſſe (vbiubi)
id eſt in quocũqꝫ loco aut opere hoc contige-
rit (et non veniens continuo) non quidẽ illi-
co opere dimiſſo: ſed obedientia ſiue opere cõ
ſũmato (ante abbatem) ſupple ſolũ in mino-
ribus delictis vel exceſſibus et veniaꝫ petere/
(vel congregationẽ) et hoc in maiorib⁹ exceſ
ſibus culpis aut damnis/ q̃ cõgregationẽ tur
bare aut ſcãdaliſare poſſent/ que cũ pro exceſ-
ſu ſine iudicio dimitti non debeant/ ante con
gregationẽ ab abbate venia petenda eſt/ Ab
bas autẽ ſecundũ qđ culpe exceſſũ ꝛ intentio
nem peccantis cognouerit/ ita extendere aut
dimittere debet iudiciũ (Ipſe vltro) id eſt ſpõ
te (ſatiſfecerit et prodiderit delictũ ſuũ) Se
quitur (Dum per aliũ cognitũ fuerit maio-
ri ſubiaceat emẽdatiõi) ſupple/ ꝙ ſi per ſe nul
lo alio deferente aut proclamante denunciaſ
ſet ſiue manifeſtaſſet/ Hoc tamen ſane intel-
ligendũ eſt/ ne detur locus inuidis et maliuo
lis/ Multi enĩ maliuoli accuſatores fratruꝫ
ſuorũ potius q̃ emendatores erroꝝ/ videntes
damnũ et exceſſũ factũ antecedere poſſẽt ad
annunciandũ abbati/ quatinus ille qui exceſ-
ſit maiori vĩdicte ſubiaceat/ qꝛ regula dicit dũ
per alium cognitum fuerit maiori ſubiaceat
emendationi./ Non ergo hoc eſt accipienduꝫ
quando denunciatio et proclamatio fit ante
tempus venie petende/ hoc eſt anteq̃ frater q
exceſſit ab opere ſiue obedientia ceſſauerit/ ſi-
ue ante capitulũ diei ĩmediate ſequentis ex-
ceſſũ factum/ ſiue cum fit denunciatio per ali
um ante temp⁹ ſtatutũ ab abbate. Ubi mos
eſt ꝙ ab abbate tempus determinatũ inſtitui
tur/ in quo fratres de huiuſmodi exceſſib⁹ ve-
niam petant/ qui autẽ prefatis temporibus
veniã non petierit/ et poſtea alter denuncia-
uerit abbati/ tunc ille qui neglexit veniã pete
re: debet merito ſubiacere maiori vindicte.
Sequitur (Si aĩe vero peccati cauſa fue-
rit latens/ tantuꝫ abbati aut ſpiritualibus ſe
nioribus patefaciat/ qui ſciãt curare ſua et ali
ena vulnera non detegere et publicare) Hec
eſt ſecunda pars capituli. Et eſt ſẽſus./ Si ta
le fuerit delictũ cõmiſſum aut exceſſus/ ꝙ ad
nullius alterius attinet damnũ/ ſed ad ſeipſũ
ſolum pertinet/ huiuſmodi nõ palã ſed abba-
ti tantũ aut ſeni probatiſſimo tanq̃ vuln⁹ ſa
nandũ aperiendũ eſt/ Nam vt ait ambroſius
ſuper p̃s. xxxvii./ Peccatorũ morb⁹ inardeſcit
dũ tegit̃/ euaporat̃ aũt ſi cõfeſſori pditur/ Un̄
confeſſio vt ait Auguſtin⁹ eſt per quam mor
bus latens ſpe venie aperitur/ De hac mate
ria plura notata ſũt superi⁹ circa quintũ gra
dũ huilitatis/ q̃re ſupſedemus ab vlteriori ſer
mone breuitatis cauſa. Sꝫ aduertẽdũ ꝙ du-
as hic ſctũs pat̃ cõditiones aſſignat/ quas ab
bas ꝛ ſpũales ſeniores ſiue patres habere de
bent/ qui huiuſmodi peccatorũ confeſſionib⁹
audiendis deputantur./ Pria eſt ſcientia cu
rationis cũ dicit/ q ſciant curare ſua ꝛ aliena
vulnera. De quo dicit ſic origenes ſuper p̃s.
xxxvii. Circũſpice primũ diligenti⁹ cui debe-
as confiteri pctm̃/ pba pri⁹ medicũ cui debeaſ
lãguoris exponere cauſã/ q cõpatiẽdi ꝛ delẽdi
nouerit diſciplinã. Et Augu⁹. Qui pctã ſua
confiteri vult vt inueniat gratiã/ ſacerdotẽ q̃
rat ligare et ſoluere ſciẽtẽ/ ne cũ circa ſe negli
gẽs extiterit ãbo ĩ foueã cadãt./ Scđa eſt vt
teneat que audierit in cõfeſſione ſemp in ſe-
creto cum dicit/ Non detegere et publicare.
Leo papa./ Sacerdos ante omnia caueat/ ne
de his que confitentur ei peccata recitet ali-
quando alicui/ qđ ſi fecerit deponatur/ et oĩb⁹
dieb⁹ vite ſue peregrinãdo pgat ignominioſe/
/ Et innocentius in capitulo. Omis vtriuſqꝫ
ſexus. extra de pe. et remiſ. dicit ſic./ Caueat

autem oīno.ſcilꝫ confeſſor/ne verbo.aut ſigno
aut aliquo quouis modo.prodat aliquaten⁹
peccatorē/ſed ſi prudentiori conſilio indigue
rit/illud abſqꝫ vlla expreſſione perſone caute
requirat/quoniā qui peccatū in penitentiali
iudicio detectū preſumpſerit reuelare/non ſo
lum a ſacerdotali officio deponendū decreui
mus/verūctiā ad agendā perpetuā peniten-
tiā in artū monaſteriū detrudendum.

¶ Capitulū cxvi.et eſt xlvii.regule de ſignifi
canda hora operis dei.

NUnciāda hora operis dei
die noctuqꝫ ſit cura abba-
ti:aut ipſe nūciare/aut tali ſolli-
cito fratri iniūgat hāc curam/vt
oīa horis cōpetētib⁹ cōpleāt/Pſal
mos aūt vel ātiphonas poſt ab-
batē ordīe ſuo:qb⁹ iuſſū fuerit i-
ponāt/Cantare aūt aut legere
nō pſumat/niſi q̄ pōt ipꝫ officiū
iplere/vt edificētur audiētes/Qd
cū hūilitate/et grauitate/ac tre-
more faciat/ꝛ cui iuſſerit abbas

NUnciāda hora ꝛc.¶ Superius ſanct⁹
pater egit de ſatiſfactione eorū qui fal
lunt in opere dei/Et quoniā magnus
defectus eſt ſi non omīa debitis et congruen
tibus horis fiant/ſubdit conuenientiſſime ſā
ctus pater de cura habenda ſignificādi et de-
nunciandi horā debitā/qua opus dei agendū
ſit.i.diuinū officiū ſic dicens.Nunciāda ho
ra ꝛc.¶ Et diuidi poteſt hoc capitulꝫ in duas
partes/ſecundū quod duo officia videtur de-
ſcribere duorū officialiū videlꝫ ſacriſte/ꝛ tabu
larii/De prio dicit ſic(Nunciāda hora ope
ris dei die noctuqꝫ ſit cura abbati/aut ipe nū
ciare/aut tali ſollicito fratri iniungat hāc cu-
ram vt omīa officia horis competentibus cō
pleantur)Hec vero cura coīter deputatur ſa
criſte qui fratres excitare et conuocare habet
ad horas dicendas/et vt ait ſctūs pater ſolli-
citus maxime eſſe debet/non piger/non ſōno
lentus/ſūmā diligentiā habens vt diuinū of
ficiū aliaqꝫ omīa officia horis conueniētib⁹
expleantur/Ad quarū horaꝝ denunciationē
certiorē faciendā/horologiū debet eſſe in mo
naſterio non precioſitate aut curioſitate no-
tabile:ſed veritate laudabile.Sequit(Pſal
mos aūt vel antiphonas poſt abbatē ordine
ſuo quibus iuſſum fuerit imponāt)Hoc lo-
co videtur nobis ſanctus pater deſcribere of-
ficiū tabularii/Debet enī frater conſtitui in
conuentu/qui diſcrete et ordinate ſciat deſcri
bere fratres qui apti ſunt ad incipiendū pſal
mos et antiphonas et cantandū reſponſoria
et legendū lectiones ſicut in feſtis ſiue in pro
feſtis diebus/Per hoc autē qḋ dicit poſt ab-
batē/nulla neceſſitas cantandi abbati impo
nitur/ſed magis iudicio noſtro ipſe a tabula
huiuſmodi officiorū intelligit̄ exemptus pro
pter curā regiminis/et quia ſepe cum hoſpi-
tibus occupatus diuino officio regulariter ī
tereſſe non poterit(Sequitur(Cantare au-
tem aut legere non preſumat niſi qui poteſt
ipſū officiū implere vt edificentur audiētes)
Hoc eſt qḋ in ſuperiorib⁹ in capitulo xxxviii
huius regule dictū fuit/ꝙ fratres non per or-
dinē legant ſed qui edificent audientes(qḋ
cū humilitate et grauitate et tremore fiat:et
cui iuſſerit abbas)In quibus verbis quattu
or ſāctus pater ponit ad hoc ꝙ pſalmodia di
ſcipuli ſit deo grata.¶ Primū eſt vt pſallatur
deo cū humilitate cordis/¶ Secundo cū gra-
uitate et diſciplina exterioris compoſitionis
que atteſtatur mentis attentionē.¶ Tertio
cū tremore reuerentia et deuotione.¶ Quar
to cū obediētia ſui ſuperioris/Quia vero de
iſtis tā circa capitulꝫ xix regule ꝙ circa alia
plura loca extenſo ſermone notata ſunt bre-
uiter nos in hoc loco expedimus.

¶ Capitulum cxvii.et eſt xlviii.regule de ope
re manuū quotidiano:vbi agitur de decē ma
lis que anime facit ocioſitas.

OCioſitas inimica eſt aīe.
Et ideo certis temporibus
occupari debent fratres in labo-
re manuū/certis iterū horis in le
ctiōe diuina(Ideoqꝫ hac diſpoſi-
tione credimus vtraqꝫ tempora
ordinari/id eſt vt a paſca vſqꝫ ad
kalendas octobris mane exeun-
tes a prima.vſqꝫ ad horam pene

quartā laborent quod neceſſari-um fuerit. Ab hora autē quarta vſqȝ ad horā quaſi ſextā lectioni vacent. Poſt ſextā autem ſurgē tes a menſa pauſent in lectis ſu is cum omī ſilētio / aut forte qui voluerit legere. ſibi ſic legat vt ali um non inquietet / Et agatur no na temperius mediante octaua hora / et iterum quod faciendū ē operētur vſqȝ ad veſperā. Si au tem neceſſitas loci aut pauper-tas exegerit / vt ad fruges colligē das per ſe occupentur non cōtri ſtentur / quia tunc vere monachi ſunt: ſi labore manuū ſuarū vi uunt: ſicut et patres noſtri ⁊ apo ſtoli / Omīa tamē menſurate fi ant ꝑpter puſillanimes. ¶ A ka lendis autem octobris vſqȝ ad ca put quadrageſime vſqȝ ad horaȝ ſecundā plenam lectioni vacent / Hora ſecunda agatur tertia: et vſ qȝ ad horā nonam omēs in opus ſuū laborent quod eis iniungit᷑. / Facto autē primo ſigno hore no ne / diſiungāt ſe ab opere ſuo ſin-guli: et ſint parati dū ſecundū ſi gnum pulſauerit / Poſt refectio-nem autem vacent lectionibus ſuis aut pſalmis. ¶ In quadrage ſime vero dieb⁹ a mane vſqȝ ad tertiam plenā lectioni vacent: ⁊ vſqȝ ad decimā plenā operentur quod eis iniūgitur / In quib⁹ die b⁹ quadrageſime accipiant om-nes ſigulos codices de bibliothe-ca: quos per ordinem / ex integro legant / Qui codices ī caput qua drageſime dandi ſunt / Ante oīa ſane deputētur vnus aut duo ſe niores / qui circūeant monaſteri um horis quibus vacant fratres lectioni: et videant ne forte inue niatur frater accidioſus / qui va-cet ocio. aut fabulis / et non eſt in tentus lectioni / et non ſolum ſibi inutilis eſt ſed etiam alios extol lit / Hic talis ſi quod abſit reper-tus fuerit / corripiatur ſemel ⁊ ſe cundo / ſi non emendauerit: corre ptioni regulari ſubiaceat / et tali ter vt ceteri metum habeant / Ne qȝ frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus / Domi-nico die lectioni vacent omnes / exceptis his qui variis officiis de putati ſunt / Si quis vero ita ne gligēs et deſidioſus fuerit / vt nō velit aut nō poſſit meditari aut legere / iniungatur ei opus quod faciat vt nō vacet / Fratrib⁹ infir mis vl' delicatis. talis opa aut ars iniūgat᷑: vt nec ocioſi ſit nec vio lētia laboris opprimant᷑ vt effu-gent᷑ / Quorū imbecillitas ab ab bate conſideranda eſt.

Ocioſitas inimica eſt aīe ⁊c. / Poſtꝗ ſu-peri⁹ ſctūs p̄r egit de horis cōpetētib⁹ qb⁹ dīne laudes explēde ſūt: nūc ſubdit de ho ris quib⁹ diſcipul⁹ opib⁹ manuū / aut diuinis

lectõibꝰſiue meditatõnibꝰ debet eſſe intentꝰ/
Et diuiditur hoc capitulū ī octo partes. In
prima ponit cauſam/quare huius ſchole diſci
pulus debeat vitare et fugere ocioſitatem/
Secundo diſtinguit totū annū in tria tem
pora/ſecundū que fratres operi manuū/lecti/
oni et orationi et aliis horis/⁊ plus aut minꝰ
intendere debent/ Primum tempus eſt a pa
ſca vſq3 ad kalendas octobris/Secundum a
kalendis octobris vſq3 ad caput quadrageſi/
me/ Tertiū eſt tempꝰ quadrageſime. Ter
tio pro maiori obſeruatione huiuſ inſtituti p
cepit deputari certos officiales/qui ſuperin/
tendere debeant ſi quis ſit huius inſtituti ne
glector. Quarto adiungit penā tranſgreſ
ſoribus. Quinto ponit mandatū tenende
taciturnitatis tempore laborū et lectionum.
Sexto ponit ꝙ die dñico maxime lectioni
vacandū ſit. Septimo quid agendū ſit de
nolentibus aut non potentibus lectioni aut
meditatõi vacare. Octauo qualiter in ope
ribus manuū debiles et delicati ſint tractādi/
Cauſam autē propter quā ocioſitas fugiēda
eſt aſſignat dicens. Ocioſitas inimica eſt aīe
Ubi notandū ꝙ inter alia/decē mala potiſ
ſime oriuntur ex ocioſitate/propter que meri
to ſactus pater ocioſitatē aīe inimicā appel/
lat. Primo enī ocioſitas excecat intellectū
anime. Hugo ī libro de clauſtro anime/Oci
um ſtultitiā/labor ſcientiam generat. Hinc
prouerbiorū xviii. dicitur. Qui ſectatur ociū
ſtultiſſimus eſt/et vere ſtultiſſimns/quia ſtul
titia eſt rerum appetendaru3 ⁊ vitandarum
non quelibet ſed vicioſa ignorantia/ Ait Au/
guſtinus libro de libero arbitrio in fine/Be/
ne ſtultus eſt ocioſus quia non declinat vitā/
da/ſtultitior quia nō deſiderat appetēda nec
colligit merita:ſtultiſſimus quia cumulat et
theſauriſat ſibi eterna ſupplicia. Secundo
ocioſitas virtutes aīe et potentias debilitat
et eneruat:ſicut teſte beato Ambroſio/Anime
fortitudo exercitatione ſolidatur/Seneca li/
bro declamationū. Emollit ociu3 vires ſicut
rubigo ferrū. Tertio ocioſitas ingeniū ani
me ebetat/Sicut enī ferrū in ocio conſtitutū
rubiginē contrahit/et vitis nō culta in labru
ſtam ſilueſcit:ita torpore deſidie ingenii nobi
litas obfuſcat et ebetatur illius acumen / Et
ad idem eſt Seneca in quadā epiſtola dicēs
Ocium quaſi rubigo facultatē ingenii ſiccat/

Quarto ocioſitas affectū aīe corrumpit.
Queadmodū enī aque niſi moueantur vici/
um corruptionis incurrūt/ſecundū illud oui/
dii. Et capiunt viciū ni moueantur aque:ita
ocioſitas parit ī aīa corruptionē affectꝰ. Vn̄
bernar. ad fratres de monte dei. Oī3 tempta
tionū et cogitationū malarū ⁊ inutiliū ſenti/
na eſt ociū/eccleſiaſtici xxxiii. Multā maliciā
docuit ocioſitas/ Hoc patuit in rege dauid q
remeans de bello/ocioſus incidit in adulteri
um/et poſtea ī homicidiū. ii. regū xii. Similit
ſalomon occupatꝰ in edificatione tēpli ſctūs
fuit et bonꝰ:ī ſenectute vo ocioſꝰ ita deprau a
ta eſt aīa eiꝰ p mulieres alienigenas/vt pha/
na idolis edificaret. tertio regū ii. Quare be
atus Gregoriꝰ ī moralibꝰ tractās illud/In de
ſideriis eſt oīs ocioſꝰ:dicit. Semp eſt ergo ali
quid agendū/ne ager pectoris noſtri ceſſante
manu malarū cogitationu3 ſentibꝰ occupet/
Et hieronꝑ. Semp fac aliqd operis vt diabo
lus te inueniat occupatū / nō enī facile capit
a diabolo/q bono vacat exercitio/Ait enī caſ/
ſianꝰ vbi ſupra/hanc patrū eſſe ſententiā ope
rantē monachū vno demone pulſari / ocioſū
vero innūeris ſpiritibꝰ deuaſtari/ Quito oci
oſitas eſt inimica virtutū. Bernar. li. de cōſi
deratione/ Fugiēda eſt ocioſitas que eſt mat
nugarū et nouerca virtutū/ Ipſa eī eſt q̄ virū
fortē fortiſſime p̄cipitat in reatū/facit eī ſuf/
focare virtutē/nutrire ſupbiā/et viā cōſtitue/
re ad gehēnā/ Seneca. Sūt quorū corpꝰ ⁊ in
mille facinorū furias mens ocioſa diſcurrit.
Sexto ocioſitas eſt oī3 bonoꝝ acqſitorū cō
ſuptiua/ Hieronꝑ/ Nichil ī ſctō pposito ocio
deteriꝰ eſt/qd non ſolū nō acqrit noua ſ3 etiā
parta conſumit/ſancte vite ratio pceſſu gau/
det ⁊ creſcit:ceſſatiōe torpeſcit ⁊ deficit/ Quo
tidianis accreſcentibꝰ virtutū incremētis in
ſtauranda mens eſt:/⁊ viuendi hoc iter nō de
tranſacto ſed de reliquo metiendū eſt. Sep
timo ocioſitas hominē pauperē facit et ege/
num. Prouerbiorū xxviii. Qui ſectatur oci
um replebitur egeſtate/ ſcilicet ⁊ temporali ⁊
ſpirituali. quia vt ait Caſſianus libro decio
inſtitutionum / Neceſſe eſt ocioſum queꝙ et
diuerſis viciis inuolutū teneri/et alienū ſem/
per exiſtere a contemplatõne dei vel diuiciis
ſpiritualibꝰ/de qbus beatus apoſtolꝰ inquit/ī
omibꝰ diuites facti eſtis in omni verbo et in
oī ſcientia. Et Ambroſius. Nullꝰ fructꝰ ocii

immo magis diſpēdiū. Ocioſus eſau amiſit
primitus benedictōnē quia maluit cibum ac
cipere ꝙ̄ querere. Octauo ocioſitas parit
aīe ignominioſa peccata. Dicit Auguſtinus
ꝙ ocioſitas ſine dei timore mgr̄a nequicie eſt
Eze.xvi. Hec eſt iniq̄tas ſororis tue ſodome
abundantia panis et ociū. Criſoſtomus ome
lia xxxiiii. Viciū fornicationis facile ex vacā⸗
tia et ocio naſcitur. Nam qui ſollicitudinibꝰ
habet animū occupatū non facile fornicatio
ni operā dabit. yſidorꝰ li. de ſūmo bono. Ser⸗
uum dei ſine intermiſſiōe legere. orare. et ope
rari oportet ne forte mentē ocio deditā ſpiri⸗
tus fornicationis ſurripiat. Cedit enī labori
voluptas animū autē vacantē cito p̄occupat
Et Ouidius de remedio amoris. Ocia ſi tol
las periere cupidinis artes. Cedit amor rebꝰ
res age tutus eris. Nono ocioſitas aīaꝫ di
gnam maledictōe reddit. Unde luce xii. dn̄s
legit̄ maledixiſſe ficulnee quia erat ſine fru⸗
ctu. Decimo ocioſitas ſpoliat ⁊ priuat aīaꝫ
futura gloria. Quia vt ait Ambroſius Non
dormientibus non ociantibus ſed vigilanti⸗
bus pollicent̄ premia. Et leo papa. Non dor
mientibus prouenit regnuꝫ celoꝝ nec ocio et
deſidia torpentibus beatitudo eternitatis in
geritur. Unuſquiſqꝫ enī vt ait apoſtolus ſecū
dum ſuū laborē mercedē accipiet. Labor enī
vt ait glo. ſuper pſalmū ciiii. eſt preciuꝫ regni
dei quo ipſū emitur. In cuius figura legitur
numeri xxxii de filiis ruben ⁊ gad. quia volu
erunt morari in campo et viuere ocioſe circa
Iordanem non meruerunt intrare terrā pro⸗
miſſionis; ſic erit de ocioſis. Unde xp̄s hoc vi
cium reprehendens math. xx dicit. Quid ſta
tis hic tota die ocioſi? Ite in vineam meaꝫ et
quod iuſtuꝫ fuerit dabo vobis. Et infra dicit̄
voca operarios et redde illis mercedē. Aſſi
gnata cauſa ocioſitatis concludit propoſituꝫ
dicens (Et ideo certis temporibus occupari
debent fratres in labore manuū; certis iterū
horis in lectione diuina) Ut enī ait caſſianꝰ
li. x. inſtitutionū. Superioribus exemplis p̄
egyptum patres eruditi nullo modo ocioſos
monachos ac precipue iuuenes ſinunt. Tan
git autem in hoc loco beatus benedictus du⸗
as vitas/ actiuam ſcꝫ et contemplatiuaꝫ. In
labore manuū deſignat actiuā. per lectōnem
vero vitā deſignat contemplatiuā; quarum
vtraqꝫ diſcipulo huius ſchole eſt neceſſaria.

Dicit enī beatus Auguſtinꝰ in libro de ciui⸗
tate dei. Non debet quiſqꝫ ſic eſſe ocioſus vt
in eodem ocio vtilitatē non cogitet proximi,
nec ſic actuoſus vt contemplationem non re
quirat dei. Quia autem actiua vita prior eſt
tempore ꝙ̄ contemplatiua; vt ait Gregorius
ſuper ezechielem / quia ex bono opere tendit̄
ad contemplationem: ſanctus pater Bene⸗
dictus ordinē congruentiſſimū poſuit, quan
do primo egit de labore et exercitio manuū,
et ſubſequenter de meditatione ſacrarū lecti
onuꝫ. Ut enī ait Bernardus in ſermone aſ⸗
ſumptionis dn̄e noſtre, prior nata martha vi
detur; ⁊ ſalutis inicium ſibi magis actō ꝙ̄ cō
templatio vendicat. Laudat xp̄s mariam ſꝫ
a martha ſuſcipitur, amat rachelem iacob, ſꝫ
lya ignoranter ſupponitur. Sequitur ſecū
da pars capituli (Ideoqꝫ hac diſpoſitione cre
dimus vtraqꝫ tempora ordinari/ id ē vt a pa
ſca vſqꝫ ad kalendas octobris mane exeūtes
a prima vſqꝫ ad horam pene quartam labo⸗
rent quod neceſſariuꝫ fuerit. Ab hora autem
quarta vſqꝫ ad horam quaſi ſextā lectioni va
cent. Poſt ſextā autē ſurgentes a menſa pau
ſent in lectis ſuis cum omi ſilentio) Tale ſi⸗
lentium iubet in meridie obſeruari, quale et
in nocte. q̄a om̄e ſilentiū quod obſeruanduꝫ
eſt nocturnis horis vnum et idem ſignificat,
(Aut forte qui voluerit legere ſic legat) id eſt
ſubmiſſe (vt alium non inquietet. Et agatur
nona temperius) id eſt citius (mediāte octa⸗
ua hora) id eſt in illo medio, quod eſt inter di
midiam octauam et inceptionē none ſurgāt
fratres et nona cantetur (Et iterum quod fa
ciendum eſt operentur vſqꝫ ad veſperam)
Sequitur (Si autem neceſſitas loci aut
paupertas exegerit vt ad fruges colligendas
per ſe occupentur: non cōtriſtentur. quia tūc
vere monachi ſunt ſi labore manuum ſuaruꝫ
viuunt ſicut et patres noſtri et apoſtoli) Pa
tres hic dicuntur qui preceſſerūt ante aduē
tum filii dei in carnem, cuiuſmodi fuerūt pa
triarche prophete. Unde dictum eſt protho⸗
parēti noſtro gen̄. tertio. In ſudore vultꝰ tui
veſceris panē tuo. Et patriarcha iacob de ſe
et filiis ſuis ait ad regē pharaonē. gen̄. xlvi.
Uiri paſtores ſumus ſerui tui ab infantia no
ſtra vſqꝫ ad preſens: et nos et patres noſtri.
Uel p̄res dicunt̄ q̄ ī monaſtico ordine p̄batiſ⸗
ſimi floruerūt; ſicut paulꝰ primus heremita.

Antonius/hylarion/ſiluanus ꝛc. qui omnes
victū ſibi labore manuuꝫ conquirebant. Vñ
de beato prefato paulo heremita legitur/ li. x
inſtitutionū ꝙ labore manuū victū ſibi que-
rēs/ dicebat ſine opere manuū nec vere poſſe
monachū perdurare/nec ad perfectū culmen
aliquando aſcendere/ Item de antonio legit
in vitis patrū/ ꝙ cum angelus ei apparuiſſet/
nunc operans nunc orans ait ad beatum an
toniū: ſic fac et viues/et ſic de aliis patet/ Nā
vt ait hieronym⁹/ Egypcioꝝ monaſteria hūc
morem obſeruant/vt nullū abſqꝫ opere et la-
bore ſuſcipiant/ De apoſtolis etiā planuꝫ eſt/
ꝙ labore manuū ſibi victū queſierunt/ſecun-
dū illud prie corin. iiii./ Laborauimus operā
tes manibus noſtris/ Unde beatus petr⁹ pri
ceps apoſtolorū qui omīa reliquerat cū cete-
ris apoſtolis rediit ad piſcationē poſt reſurre
ctionē dñi: vbi Gregorius ait/ Negociuꝫ qd
ante conuerſionē ſine peccato extitit: poſt cō-
uerſionem culpa repetere non fuit/ Item de
paulo apoſtolo manifeſtū eſt/ꝙ labore manu
um ſibi victū querebat qui ait ii. theſſalo. iii.
/Ipſi eni vos ſcitis/ꝗadmodum oporteat imi
tari nos qui non inquieti fuimus inter vos:
nec gratis panem mādu cauimus ab aliquo/
ſed in labore et fatigatione nocte ꝛ die operā
tes/ne quē veſtrum grauaremus/ De beatiſ
ſima etiam virgine/teſtatur Hieronymus/ꝙ
colo et acu ſibi et filio victū querebat. Sed
aduertenduꝫ ꝙ hoc quod dicit ſanctus pater/
ꝙ tunc vere monachi ſunt/quādo labore ma-
nuum ſuarū viuunt: non eſt ſic accipiendū/ꝙ
non ſint vere monachi dicendi/qui non labo-
re manuum ſuarū/ſed de bonis aut de benefi
ciis aliorū viuunt: lectioni ꝛ contemplationi
vacantes/ Cum ipſe ſanctiſſimus pater Be-
nedictus vt refert beatus gregorius in ſecun
do dialogorū/tribus annis in ſpecu perma-
nēs de his que a romano monacho miniſtra
bantur refectus eſt: ꝛ tamen validus corpore
non legitur de labore manuū victū queſiuiſ-
ſe/ De monachis etiā qui predicationis offi-
cio inſiſtunt/aut miniſtri altaris ſicut dicit be
atus Auguſtinus in libro de operibus mona
chorum/ Si euangeliſte ſūt fateor habent po
teſtatem viuendi de ſumptibus fideliū/ſi mi
niſtri altaris diſpenſatores ſacramentorū/hī
ſibi iſtam non arrogant ſed plane vendicant
poteſtatē/ Sed pro eo/viuentes de labore ma

nuum ſuarū dicuntur vere monachi: quia in
hoc imitātur veteres patres/a quibus mona
ſtici ordinis diſciplina p̄rio videtur emanaſ-
ſe/apud quos quaſi regularis mos fuit de la-
bore manuū viuere/ Unde hieronymus vt ſu
pra inductū eſt dicit/in epiſtola ad ruſticū mo
nachum./ Egypciorū monaſteria hunc tenēt
morem/vt nullum abſqꝫ opere et labore ſuſci
piant/non tantū propter victus neceſſitatem
ꝗ̄ propter aīe ſalutem: ne vagentur pernicio
ſis cogitationibus / Et bernardus in quadā
epiſtola/ Labor et latebre/et voluntaria pau-
pertas hec ſunt monachorū inſignia: hec vi-
tam ſolent nobilitare monaſticam. Sequit
(Omīa tamen menſurate fiant propter pu-
ſillanimes) id eſt debiles et parue ꝟtutis ſeu
parui animi/quibus iniungend⁹ eſt labor mo
deratus/ Sequitur (A kalendis autem octo
bris vſqꝫ ad caput quadrageſime vſqꝫ in ho-
ram ſecundā plenā lectioni vacent./ Hora ſe
cunda agatur tertia / et vſqꝫ ad horā nonam
omēs in opus ſuū laborent quod eis iniungi
tur/ Facto autē primo ſigno none hore diſiū-
gantur ab opere ſuo ſinguli) id eſt relinquāt
opera ſua(Et ſint parati dū ſecundū ſignuꝫ
pulſauerit. Poſt refectionē autē vacent lecti
onibus ſuis aut pſalmis) ſecundū ydoneita-
tem vniuſcuiuſqꝫ: quia quidam ſunt magis
idonei ad pſalmodiā quidā vero ad lectionē.
/ Ubi nota ꝙ tria ponit in quibus vita reli
gioſi verſari debet videlicet/orationem/lectio
nem/ꝛ laborem manuū/ De iſtis tribus dicit
yſidorus libro de ſūmo bono/ Seruū dei ſine
intermiſſione legere orare et operari oportet
Sequitur (In quadrageſime vero diebus a
mane vſqꝫ ad tertiā plenā lectionib⁹ ſuis va-
cent. et vſqꝫ ad decimā horā plenam operent
quod eis iniungitur) Iſta autē ita adimplen
da ſunt/vt obſeruetur quod dictū eſt ſuperius
in capitulo xli./ Uidelicꝫ ꝙ in quadrageſima
vſqꝫ ad paſca ad veſperā reficiant/ipſa tamē
veſpera ſic agatur vt lumine lucerne non in-
digeant reficientes ꝛc. Sequitur (In quibus
diebus quadrageſime accipiant omēs) ſcilꝫ q
apti ſunt ad legendū (codices ſingulos) Ita
ꝙ ſingulis ſinguli tradantur vnicuiqꝫ ſecun-
dū capacitatem intelligentie ſue/vt non duo
in vno libro ad legendū conuenire oporteat/
ne pretextu cōmunis lectionis inter eos leui
ores fabule miſceantur (De bibliotheca) id

eſt de loco cõmuni in quo libri reponũtur ad
cuſtodiam(quos ꝑ ordinẽ/ex integro legãt)
¶ Ubi tria notat ſanctus pater in lectiõe libro
rum obſeruanda ad hoc vt lector ex lectõne ꝓ
ficiat. ¶ Primũ eſt lectionis certitudo ſiue
determinatio cum dicit quos/ Non eni vaga
⁊ incerta habenda eſt lectio:ſed certis incũbẽ
dum eſt ſtudiis/quia vt ait bernardꝰ/ Fortui
ta et vaga lectio ⁊ quaſi caſu reperta non edi
ficat/ſed reddit animũ inſtabilẽ/et leuiter ad⸗
miſſa leuiter recedit a memoria: ſed certis in
geniis imorandũ eſt ⁊ aſſuefaciendus eſt ani
mus/ Unde ſeneca in quadã epiſtola/ Lectio
certa prodeſt varia delectat. ¶ Secundũ eſt
continuatio cũ dicit per ordinẽ.ſ.legat conti⸗
nuatim et non ſaltando/ Sepe quidẽ intelli
gentia poſteriorum dependet ex primis/ Et
quia ſicut in vnoquoqꝫ opere curatur inue⸗
niri conſtantia/ita vniuerſe doctrine et di⸗
ſcipline nouerca eſt negligentia. ¶ Tertiuꝫ
eſt mentis attentio cum dicit ex integro:non
verba tantũ: ſed ad ſenſum eorũ que legit at
tendat(Qui codices i caput quadrageſime
dandi ſint) ¶ Sequit̃ tertia pars capituli de
officio circũitorum(Ante omia ſane deputẽt̃
vnus aut duo ſeniores qui circũeant mona⸗
ſterium horis quibus vacant fratres lectioni
et videant ne forte inueniatur frater accidio
ſus)id eſt negligens/vagus inſtabilis/deſidio
ſus(qui vacet ocio et fabulis/et non eſt intẽ⸗
tus lectioni/et non ſolũ ſibi inutilis eſt ſed eti
am alios extollit)id eſt extra tollit.i. a lectio
ne abſtrahit ſegregat et diſturbat. ¶ Sequit̃
quarta pars de punitõne fratris ocioſi (Hic
talis ſi quod abſit repertus fuerit/corripiatur
ſemel et ſecundo/ſi non emendauerit correcti
oni regulari ſubiaceat:taliter vt ceteri time⸗
ant) ¶ Sequit̃ quinta pars cũ quanta mode
ratõne atqꝫ ſilentio lectioni vacãdũ ſit(Nec
frater ad fratrẽ iungatur horis incompeten
tibus) Cuiuſmodi ſunt hore quibus lectioni
aut labori manuũ fratres debẽt incumbere/
/ In quibꝰ horis nec frater ad fratrem iũgi de
bet/nec loqui niſi cũ neceſſitas etiam manife
ſta hoc exegerit/ Baſiliꝰ. Cum lectioni vaca⸗
tur oportet eos ſequeſtratos legere/ne in vnũ
redacti omis cõgregatio ſuis ſibi vocibus ob
ſtrepent/ Excipitur aũt ab hac regula frater
cui diſcipline cura cõmiſſa eſt/vt qui lectões
audiat aliorũ minus prouectorũ/ qui tamen
in tali loco ſedere habet/vt impedimentũ nõ
ſit aliis legentibus/ Is etiam cui cura diſpoſi
tionis operũ eſt cõmiſſa/ qui tamen conſide⸗
ratius agere debent et q̃tũ neceſſitas exigit/
hec ſolũ loquantur et hoc ipſum cuꝫ quiete et
boneſtate/ Fratres etiam in cõmuni laboran
tes interrogare poſſunt ſilent̃ de opere quod
agunt ſuũ ſuperiorem. ¶ Sequit̃ ſexta pars.
(Dñico die lectõni vacent omnes) Hac enĩ
die quam ſibi deus ſpecialiter ſãctificauit/ et
in ceteris diebus feſtiuis maxime incũbendũ
eſt orationi lectioni et meditationi et ſpiritu
alibus exerciciis:cum in diebus huiuſmodi a
labore manuũ et occupatione terrena ceſſan
dum nobis ſit/ Quia vero i ſuperioribus cir
ca inſtrumẽtũ lvi.notatũ eſt de vtilitate mul
tiplici audiendi lectiones ſanctas/et legendi
diuinas ſcripturas hunc locũ breuiter expedi
mus/ ¶ Sequit̃ (Exceptis his qui variis offi⸗
ciis deputati ſunt)que ſcꝫ intermitti nõ poſ⸗
ſunt. Cuiuſmodi ſunt ſeruitores coquine.ho⸗
ſpitũ/infirmorũ/ Cellararius et alii qui depu
tati ſunt ad huiuſmodi officia/que nulla die
intermitti poſſunt/ Sequitur (Si quis vero
ita negligens et deſidioſꝰ)id eſt piger.ſegnis
iners et inutilis(fuerit vt non velit/aut non
poſſit meditari aut legere/ iniungatur ei opꝰ
quod faciat: vt non vacet)id eſt vagetur inu
tiliter/ Tales quippe qui ad ſpiritualia opa
et exercitia intellectualia minus inclinantur
minuſqꝫ apti ſunt/recte operibus corporalibꝰ
et laboribus exerceri et occupari mandantur/
¶ Sequitur vltima pars capituli de debilibus
et non valentibus magnũ pondus ſuſtinere
laborũ(Fratribus infirmis ⁊ debilibus) Nõ
enĩ hic ſermo eſt de infirmis decumbentibus/
aut laborantibus febribus/aut aliis morbis:
ſed debilibus ſicut ſunt claudi/aut ſenio gra⸗
uati/aut in adoleſcentia cõſtituti et huiuſmo
di(aut delicatis) Delicatus dicitur deliciis
aſſuetus/ſiue deliciis paſtus:vt dicit yſidorꝰ/.
Cuiuſmodi ſunt de nobili genere nati/ vel q
non ſunt aſſueti nec docti in huiuſmodi ope⸗
ribus aut ſimilibus officiis(tale opꝰ/aut ars
iniungatur/vt nec ocioſi ſint:nec violẽtia).i.
difficultate laboris(opprimantur vt effugiẽ
tur)id eſt occaſionem ſuſcipiant fugiendi per
diſceſſũ de monaſterio/aut de nõ parẽdo mã⸗
datis ſuperiorũ(Quorũ imbecillitas ab ab⸗
bate cõſiderãda eſt) que.ſ.⁊ q̃ta ſit vt abbas

ipſe qui opera et officia fratribꝰ eſt impoſitu
rus melius nouerit/quid ⁊ ꝙtū operis vnicui
qꝫ rationabiliter iniungendum ſit/a talibus
implebitur quod ſupra in eodem capitulo ſā
ctus pater dicit./ Omia tamen menſurate fi
ant propter puſillanimes.i.debiles./ Ubi cō
ſiderandū quod ex his que iam dicta ſunt de
diſtributione horarū diei/lectionis et laboris/
et orationis/manifeſtū eſt ꝙtum oberrant et
temere deuient ab intentione/et inſtitutis re
gule beatiſſimi patris Benedicti/qui tempꝰ
aſſignatum lectioni et labori totū in oratiōe
expendunt/ſicut quidā faciunt qui ſenſū ſuuꝫ
rectitudini regule et patrum ſanctorū prudē
tie preponentes/in quibuſdā monaſteriis ne/
glecta lectione et dimiſſo labore diuinū offici
um adeo prolōgarunt ꝙ fere totū diem in eo
occupant/In qua re ꝙ manifeſte contra men
tem beatiſſimi patris et eius regulā veniant/
facile eſt videre vnicuiqꝫ/qui illius regulā eti
am parum legit.

Capitulum cxviii. de duodeci malis que ex negligentia lectionis/et defectu eruditionis oriuntur in monaſteriis.

Quamꝙ ea que in ſuperioribus circa
inſtrumentum lvi. de multiplici vti
litate lectionis diximꝰ/ſufficerent ad
mouendū diſcipulum huius ſchole ad amorē
lectionis/⁊ ſtudii ſacrarū litterarū/nichilomi
nus ad hoc idem amplius perſuadēdū/indu/
cemus duodecim mala/que ex negligentia le
ctionis/et eruditiōis defectu/oriri ſolēt in mo
naſteriis. Primū malū eſt cecitas ignorā/
tie/que mater eſt cunctoꝝ errorū/et que inter
maculas prima numerat/propter quas a dei
miſterio aliquis repellitur. Leuitici xxi dictū
eſt aaron/Homo de ſemine tuo per familias
qui habuerit maculam non offeret panē deo
ſuo/nec accedet ad miniſteriū eius/ſi cecus fu
erit ſi claudus ⁊c./Oſee iiii./Quia tu ſcientiā
repuliſti/repellam te ne ſacerdocio fungaris
michi./Honor eni regis celeſtis i miniſtris ſu
is iudiciū diſcretionis diligit/Prouerbi.xiiii
Acceptus eſt regi miniſter intelligens/iracū/
diam eius inutilis ſuſtinebit/Inutilem dicit
non intelligentē/Neglīgētia lectōis in mul
tis monaſteriis collocauit monachos in ob/
ſcurris/ſicut mortuos ſcli/Licet terra aliquā/
do ſit ſine lumine celū tamen nūꝙ/Sic licet
exemplis bonis/ſine lumine ſapiētie ad ſalu/
tem terreni dirigantur/tamen contemplati
ui qui ſunt ſuprema pars/et velut celū in ec/
cleſia dei ſine lumine ſapiētie eſſe non debēt.
Hinc extra de ſtatu monachorū in clementi
nis capitulo prio mandat/Romanꝰ pontifex
ꝙ vt ipſis monachis ꝓficiendi in ſcientia via
oportuna non deſit/in ſingulis eorū monaſte
riis quibus ad hoc ſuppetunt facultates ido/
neus teneatur magiſter/qui eos i primitiuis
ſcientiis inſtruat diligenter. Secundū ma
lum eſt imūdicia multa/Oſee iiii. Quia nō
eſt ſciētia dei in terra/ideo maledictio et mē/
dacium/et homicidiū et furtū et adulteriū in
undauerunt/Non eſt mirū ſi opera tenebra/
rum faciebant/qui in tenebris ignorātie erāt
Oculus adulteri ſeruat caliginē. Job xxiiii.
Quomodo eni imūdicia caueretur vbi quid
eſſet imundū nō agnoſcebatur/Plane non
erat mirū ſi imūdicia abūdabat vbi aqua ſa/
pientie deficiebat/Gregorius in moralibus.
Qui eni lucē videt ſcit quid de tenebris exi/
ſtimet/Nam qui cādorē lucis ignorat:etiaꝫ
obſcura pro lucidis approbat. Preterea quo
modo precepta regularia ſeruarentur/vbi nō
intelligebantur/quomodo ſemitā religiōis
tenere poſſūt qui ceci ſunt/Ambroſius ſuper
Beati imaculati/Ordinis ignorantia cōtur
bat negociorūꝫ naturā/formāqꝫ meritorum.
Statutis facere contraria nō eſt intelligere
ſed ignorare./Mira fatuitas/vitā cōtempla
tiuam ducere volebant:pre cecitate ad contē
plandum impotētes erāt/nō intelligētes ꝙ
ſicut ad actiuā nō eſt idoneus mācus:ita nec
ad cōtemplatiuam cecus. Tertiū malū eſt
ꝙ qui cum infirmitate monaſteria intrabāt/
vel qui infirmitatem ibi incurrebant non cu
rabātur/Sicut eni ibi ſalus vbi multa conſi
lia habentur/prouerbi.xxiiii. Ita ibi mors ex
pectāda erit/vbi nulla ſalutis ꝯſilia. Quar
tum malum eſt/ꝙ paruuli ⁊ ſimplices qui in
trabant monaſteria illa in quibus defectus
erat eruditionis/non proficiebāt imo pre de/
fectu cibi ſpiritualis.i.eruditionis peribant/
Si eni petebant panē non erat qui frange/
ret eis/ſed pre eſurie ⁊ ſiti aīa eorū deficiebat
Dicit eni beatus yſidorus libro tertio de ſū/
mo bono/Omis profectus ex lectione ⁊ me/
ditatione procedit/que eni neſcimus:lectiōe

diſcimus/meditatione conſeruamus. ¶ Qui
tum malū eſt ꝙ illi qui in monaſteriis illis i-
pugnabantur cito vincebātur/cum nō habe-
rent gladiū ſpiritus ſancti/ſcꝫ verbuꝫ dei/quo
hoſtes inuiſibiles maxime ſuperantur/ Hoc
gladio vicit ſaluator temptatorē math.ꝛ lu.
quarto ¶ Ipſi erāt abſqꝫ gladio in ſuperiori p
te belli/ Religioſi eī fortiſſime a demonibus
impugantur/quia illorū caſus maxime cōcu-
piſcunt. ¶ Sextū malū eſt ꝙ ſacramenta con
culcabantur/ Qui enī dignitatē et virtutem
ſacramentorū non agnoſcebant/debitam ad
illa reuerentiā non habebant/ Sicut nec por
cus reuerētiā exhibet margaritiſ/ Math.vii
Nolite ſāctū dare canibus/ꝛ margaritas no
lite ſpargere inter porcos. ¶ Septimū malū
/ eſt corruptio ſymoniaca tam in receptiōe fra
trum ꝙ in inſtitutione prelatorū/peccatū ſy-
monie ī multis monaſteriis propter defectū
eruditionis non reputabatur/quia nō agno
ſcebatur/quod tamen tantū eſt ꝙ in compara
tione ipſius cetera crimina pro nichilo repu
tanē:vt ait damaſus papa. ¶ Octauū maluꝫ
eſt ꝙ ī multis monaſteriis carnaliter viueba
tur/ Cū enī fratres ſpirituales deliciaſ nō ha
berent/carnales q̄rebant/ Aīa rationalis no-
biliſſima creatura et ad eternas delicias cre-
ata ſine deliciis eſſe non poteſt. ¶ Nonū ma
lū eſt ꝙ minima bona ibi magnis preponebā
tur/ temporalia ſpiritualibꝰ/peritura celeſti-
bus/cura corporū cure aīarum/exterior orna
tus et pulcritudo edificioꝝ pulcritudini inte
riorū conſcientiarū/multiplicatio terrenoruꝫ/
bonorū ſpiritualiū incrementis/faſtus vani-
tatis ſecularis profectibus religionis/ De q̈
prefatorū monachorū imprudentia dicit bea
tus Bernardus ſic. Miror eī vnde inter mo
nachos tanta intemperātia in cōmeſſationi
bus et potationibus/et in veſtimentis.ꝛ in le
ctiſterniis.equitaturis et conſtruendis edifi-
ciis inoleſcere potuit/ quatinꝰ vt vbi hoc ſtu-
dioſiꝰ voluptuoſiuſqꝫ atqꝫ effuſius fuerit/ibi
ordo meliꝰ teneri dicatur:ibi maior putetur
religio/ Ecce eī parcitas putatur auaricia/ſo
brietas auſteritas creditur/ſilencium triſtitia
reputatur/ Econtrario remiſſio diſcretio dici
tur/effuſio liberalitas/loquacitas affabilitaſ/
cachinatio iocunditas/mollicies veſtimento
rum et equorū faſtus honeſtas/lectorū ſuper
fluus cultus mūdicia/ Cūqꝫ alterutrū impē-
dimus caritas vocatur/iſta deſtruit caritatē:
hec diſcretio diſcretionē confundit/talis mīa
crudelitate plena eſt/qua videlicet ita corpo-
ri ſeruitur vt aīa iuguletur. ¶ Decimū ma
luꝫ eſt ꝙ mala valde nō timebāt/vt indigna
celebratio que occiſiōi xp̄i cōparatur/prio co
rin.xi. Quicūqꝫ manducauerit panē et bibe
rit calicē dn̄i indigne/reus erit corporis et ſā-
guinis dn̄i/glosa ābroſii. Mortis xp̄i penas
dabit.i.ac ſi xp̄ꝫ occiderit punietur. ¶ Unde
cimum malū eſt defectus bonorū ſpiritualiū/
Homines enī inerudíti bona ſpiritualia nō
agnoſcunt/ideo ea nec deſiderant nec querūt/
nec a datore eoꝝ recipiunt que indubitanter
ea ipſis daret/ſi ea debito modo ꝛ deſiderarēt
et quererent ¶ Non enī auarus eſt vt ea dare
nolit/nec inops vt ea dare non poſſit/ Sicut
ſuper omnē aquam eſt viriditas/ſic vbi deeſt
aqua ſapientie eſt ariditas bonorū.ſ.ſpiritua
lium defectus/ Et ideo optime dicit ſapiētiſ-
ſimus ſalomon prouer.x. Qui indocti ſūt in
egeſtate cordis morientur. ¶ Duodecimuꝫ
malū quod prouenit in monaſteriis ex defe-
ctu eruditionis/eſt defectus perſonaruꝫ/quia
fiunt quaſi ſollitudines et habitationes non
hominū ſed beſtiarū/ Jere.iiii. Intuitus ſum/
et nō erat homo. Augꝰ libro de doctrina xp̄ia
na/ Beluinus es homo amādo talia qualia
belue/ ſemihomies ſūt vbi exterius eſt forma
humana interius beluina/ſtatue religioſorū
ſunt.ibi quarū figura fuit vxor loth.in ſtatuā
verſa.gen̄.xix. Statua eſt corpꝰ ſine ſpiritu/
in exterioribus homini aſſimilatur/interiora
vero homīs illi deſunt.p̄s. Homo cum in ho
nore eſſet nō intellexit/comparatus eſt iumē
tis inſipientibus/et ſimilis factus eſt illis.
¶ Ubi nota vt dicit criſoſtomꝰ in ſermone aſcē
ſiōis dn̄ice/ Peius eſt comparari ꝙ naſci/ Na
turaliter non habere rationē tolerabile eſt/
hominē vero ratione decoratuꝫ/irrationabi
li nature comparari voluntatis crimen eſt/
¶ Propter que mala vitanda ait dn̄s. Jere.vi.
Erudire ihrl'm/ne forte recedat aīa mea a te/
ne forte ponā te deſertā terrā et inhabitabilē/
¶ Jhrl'm ſecundū nominis interpretatōnē que
eſt pacifica vl' viſio pacis/ſpiritualiter ſignat
religionem/que intēdit paci pectoris/et aſpi-
rat ad pacem eternitatis/quā religionē dn̄s
in hoc verbo exhortatur ad amorē lectionis
et eruditionis/et ſi erudiri noluerit cōminat

· cl̄. q. q. v. ·

ei tria mala/in quibus continētur duodecim
mala que iam deſcripſimus/ videlicet primo
cordis ſui receſſum ab ea cum dicit. Ne forte
recedat aīa mea a te. Secundo defectū ſpūa
lium bonorū cum ait. Ne forte ponā te terrā
deſertam. Tertio defectū perſonarū cum ait
Et inhabitabilem.

Capitulum cxix.et eſt xlix.regule de obſer
uatione quadrageſime.

Licet omī tempore vita mo
nachi quadrageſime obſer
uationem debeat habere/tamen
quia paucorū eſt iſta virtus. ideo
ſuademus dieb⁹ quadrageſime.
omi puritate vitam ſuā cuſtodi
re/id eſt omes pariter negligen-
tias aliorū temporum his dieb⁹
ſanctis diluere. Quod tūc digne/
fit ſi ab omibus viciis nos tem-
peremus/orationi cum fletibus/
lectioni et compunctioni cordis/
atq3 abſtinentie operam demus
Ergo his diebus augeamus no
bis aliquid ad ſolitū penſum ſer
uitutis noſtre/oratiōes peculia-
res/ciborum et potus abſtinenti
am/Et vnuſquiſq3 ſupra menſu
ram ſibi indictam aliquid pro-
pria voluntate cum gaudio ſan
cti ſpiritus offerat deo/id eſt ſub
trahat corpori ſuo. de cibo. de po
tu. de ſōno. de loquacitate. de ſcur
rilitate/et cum ſpiritualis deſide
rii gaudio. ſanctū paſca expectet
Hoc ipſum tamē quod vnuſquiſ
q3 offert. abbati ſuo ſuggerat/et
cum eius fiat oratione et volun
tate/quia quod ſine permiſſione
patris ſpiritualis fit. preſumpti
oni deputabitur et vane glorie:
non mercedi. Ergo cum volun-
tate abbatis omia facienda ſūt.

Licet oī tempore ꝛc. Superius ſanctus
pater in precedēti capitulo de diſtribu-
tione temporū agens. in quibus labori
manuū. lectioni et orationi vacandū ſit/ de q̄
drageſima mentionē facit. Uerum quia ob-
ſeruatio ieiunii quadrageſimalis habet ali-
quam prerogatiuā deuotionis inter alia tē-
pora anni/ ſanctus pater ſubiūgit ſingulare
capitulū. de obſeruatōne illius. Et diuidi po
teſt hoc capitulum in quattuor partes. In
prima enim inducit ꝛ perſuadet/vt in tempo
re quadrageſime religioſus ſingulariter ſtu-
deat ꝛ incumbat operibus virtutum et deuo
tionis. In ſecunda parte aſſignat ſpecia-
liter aliqua opera virtutis et deuotionis/in q
bus tempore quadrageſime maxime incum
bendū eſt. ibi Quod tunc digne fit. In ter
tia parte ponit ꝙ augēda ſunt opera penitē-
tie tēpore quadrageſime: ibi. Ergo his dieb⁹
augeamus. In quarta mādat vt omia agā
tur cū volutate abbatis ibi cum ait. Hoc ip3
tamē. Circa primū dicit ſic. Licet omi tp̄e
vita monachi quadrageſime debeat obſerua
tionem habere. Unde macharius dicebat de
bere monachu3 ita ieiuniis operā dare/vt cē
tum annis in corpore cōmoraturū/ ita mot⁹
animi refrenare et iniuriarū obliuiſci. triſtiti
aſq3 reſpuere/doloreſq3 et detrimenta contē
nere tanꝙ quotidie moriturū. Et hugo de ſā
cto victore in libro de clauſtro aīe. Si mona-
chus es quid facis in turba/ ſi amas ſilentiū
cur declamātibus aſſidue delectaris intereſ-
ſe/. tu ſemper ieiuniis et fletibus inſiſtere de-
bes ꝛ prophanari queris. Ubi notanda ſūt
aliqua. Primo vnde obſeruatio quadrage
ſime ortum habuit. Sciendū ſane vt dicitur
in collatione xxi patrū: hanc obſeruationem
quadrageſime ꝙdiu eccleſie illius primitiue
perfectio inuiolata permanſit penitus nō fu
iſſe. Nō eni p̄cepti huius neceſſitate/vt qua-
ſi legali ſanctione cōſtricti artiſſimis ieiunio

rum terminis claudebantur/qui totum anni
ſpaciū equali ieiunio claudebāt/ Vñ cum ab
illa deuotione diſcedēs catholice credentium
multitudo ſuis opibus incumberet/vt eas nō
vſui cunctorū fidelium ſecundū apoſtoloꝝ in
ſtituta diuideret/ſed priuatim impendiis ſu⸗
is conſulens non ſeruare tantū ſed etiā auge
re contenderet/ Ananie et ſaphire exemplum
non contenta ſectari/id vniuerſis ſacerdoti⸗
bus placuit vt homīes curis ſecularibus obli
gatos/et pene vt ita dixeri continentie vel cō
punctionis ignaros/canonica ieiunioꝝ ad ſā
ctum opus indictione reuocarent/et velut le⸗
galium decimarū neceſſitate compellerent/q̄
vtiqꝫ infirmis prodeſſe poſſit/p̄iudicare per⸗
fectis non poſſit/qui ſub gratia euangelii cō
ſtituti voluntariā legē deuotione trāſcendūt/
vt ad illā apoſtolice ſententie peruenire bea⸗
titudinem poſſint/ ¶ Peccatū enī in nobis nō
dñabitur/ Non enī eſtis ſub lege ſed ſub gra⸗
tia/ Vere enī dñationē in illo non poteſt exer
cere peccatū/qui fideliter ſub gratie libertate
conſiſtit. ¶ Secundo notandū ꝙ quadragena
rius numerꝰ a quo q̄dragesima appellat̄/ſer⸗
uat̄ in hoc ieiunio multiplici de cauſa. ¶ Pri
mo quia hic nūerus in ſanctis celebratur exē
plis/ Moyſes enī legē acceptur᷒ a deo:vt ait
Auguſtinꝰ in ſermone:quadragita dies atqꝫ
noctes abſqꝫ cibo potuqꝫ/ad ſuſcipiendā dñi
voluntatē ieiuniis p̄paratꝰ eſt/ Helyas poſt
quadraginta dierū ieiunia curru igneo ad ſu
perna celorū de hoc mundo tranſlatꝰ eſt/ Ipe
qꝫ dñs ac ſaluator noſter quadraginta diebꝰ
ieiunans/de diaboli temptatione triumpha⸗
uit/vt ad predicationē euangelii iam victor
aſcenderet/ Merito ergo etiā nos hunc die⸗
rum numerū cuſtodire debemꝰ ieiuniis:quē
per talia exempla legimus conſecratū. ¶ Se
cunda que eſt gregorii in omelia/quia virtus
decalogi per libros quattuor euāgelii imple
tur/ Denarius enī quater ductus in quadra
genariū ſurgit:quia tunc decalogi mandata
perficimus cū profecto quattuor libros ſan⸗
cti euangelii cuſtodimus. Auguſtinus ī ome
lia de tranſfiguratione dñi/ Ille quadragin⸗
ta diebus miſtice ieiunat/qui ꝑ quattuor euā
gelii libros ſpiritualiter legē obſeruat. ¶ Ter
tia eiuſdē eſt.quia ī hoc mortali corpore ex q̄t
tuor elementis ſubſiſtimus/⁊ per voluptates
eiuſdē corporis preceptis dñicis cōtraimus.

¶ Precepta autem dñica per decalogū ſunt ac
cepta. Qui ergo per carnis deſideria decalo
gi mandata contempſimus/dignū eſt vt ean
dem carnē quaterdecies affligamꝰ. ¶ Quar
ta qr lege moſayca vniuerſo populo genera⸗
lis promulgata p̄ceptio eſt/ Decimas et pri⸗
micias offeres deo tuo/ Itaqꝫ qui ſubſtantia
rum noſtrarū oīmqꝫ fructuū decimas offer⸗
re p̄cipimur/multo magis neceſſe eſt vt ipſi⸗
us quoqꝫ cōuerſationis noſtre/et humani vſꝰ
operūqꝫ noſtrorū decimas offeramus/que ꝑ
fecto in ſupportatione quadrageſime euiden
ter implentur/quia oīꝫ dieꝝ numerus quibꝰ
reuolutus in orbē annus includitur/triginta
ſex ſenus dieꝝ numero decimatur:quibus vi
delicet in quadrageſima ieiunatur/ ¶ Dignuꝫ
eſt enī ait Gregorius vt qui nobiſmetipſis ꝑ
acceptū annū viximꝰ:actori noſtro nos in eiꝰ
decimis per abſtinentiā mortificemꝰ/ Auguſ
in ſermone. Dedimus corpori integrū annū/
demus paucos aīe dies/ Impēdimus tempo
ra nobis:demus tempus auctori/viuamꝰ deo
paululū/qui ſeculo viximus totū. ¶ Quinta
que dicitur auguſtini.quoniā matheus qua⸗
draginta generatōnes poſuit/ Ad hoc enī de
us ſuo quadragenario numero ad nos deſcē
dit/vt nos ad eū quadragenario nūero aſcen
damus. ¶ Sexta eſt eiuſdē auguſtini in quo
dam ſermone. Quia primū/cum mundi faci
em iniquitas poſſideret/tot dieꝝ curriculo de
us effuſis e celo imbribꝰ vniuerſā terrā dilu⸗
uio ſuperfudit/ Vides ergo iam illo tempore
miſteriū in figura diſpoſitū. ¶ Nam ſicut tunc
quadraginta diebus pluit ad pernecādū mū
dum:ita et nunc quadraginta diebus miſere
tur ad hominē purificandū. ¶ Tertio notā⸗
dum eſt cū in quadrageſima imitemur ieiuni
um xpi/et ipe ſtatim poſt baptiſmum ſcꝫ poſt
epiphaniā ſuū ieiuniū īchoauerit:quare nos
hoc tempore ieiuniū inchoamus/et id cuꝫ pa
ſca continuamꝰ: ¶ Ad hoc quadruplex ratio aſ
ſignatur. ¶ Prima quia in quadrageſima re
preſentamus iſraeliticū populū/qui annis q̄
draginta fuit in deſerto ⁊ ſtatim poſt celebra
uit paſca. ¶ Secunda quia feruor libidinis tē
pore verno ſolet magis accendi/ad quem re⸗
ſtringendū inſtitutū eſt huius temporis ieiu⸗
nium. ¶ Tertia quia xpi paſſioni reſurrectio
continuatur/igitur rationabile fuit vt affli⸗
ctio noſtra continua eſſet paſſiōi ſaluatoris/

cum ipſe pro nobis paſſus ſit/ ꝛ nos ei compa
ti debem⁹. vt ita tandẽ conregnem⁹. ¶ Q̄rta.
q: ſtatim poſt ieiuniũ debem⁹ recipere corpuſ
xpi. Sicut ergo filii iſrael anteꝙ̄ comederẽt
agnum ſe affligebant/ lactucas aggreſtes et
amaras comedentes/ ita ꝛ nos per penitẽtie
amaritudinẽ debemus prius affligi vt digni
valeamus corpus dñi ſumere. ¶ Quarto no
tandũ eſt ꝙ tempus quadrageſimale eſt tem⸗
pus penitentie/ tempus ieiunii/ temp⁹ lachry
marum/ tempus ſalutis/ tempus iuſtificatio
nis/ tempus reconciliationis/ tempus certa⸗
minis/ et tempus accumulationis meritorũ
Unde petrus rauẽnas i ſermone de quadra⸗
geſima/ Ecce tempus quo miles procedit ad
campũ/ recurrit ad dei ieiunia xp̄ianus/ Ecce
tempus quo carnis ocia/ quo mẽtis ignauia
quo ventris cura/ et tota eſt familiaris obſe⸗
quii deponenda torpedo ¶ Ecce tempus quo
armorũ celeſtiuꝫ meditatione aīe et corporis
exercende ſunt vires/ Ecce tempus in quo re
ſidente xp̄o aſtãtibus angelis noſtri luctami
nis exercenda eſt fortitudo ¶ Ecce tempus in
quo gula cũ ieiunio. abſtinentia cũ crapula.
cũ luxuria caſtitas. fides cũ perfidia. pietas
cum impietate. patientia cum furore. impie⸗
tas cum liberalitate. mīa cũ auaricia. humili
tas cũ ſuperbia. ſanctitas cũ reatu xp̄o remu
nerante confligit. ¶ Sequitur (Tamen quia
paucorũ eſt iſta virtus) ſcꝫ ieiuniis ꝛ fletibus
omī die intendere (Ideo ſuademus iſtis die⸗
bus quadrageſime omī puritate) tam carniſ
ꝙ̄ ſpiritus (vitam ſuã cuſtodire. i. omnes pari
ter negligentias aliorũ temporũ his dieb⁹ ſa
ctis diluere) Dicit ei apoſtolus prie ad cori.
vi. Ecce nunc tempus acceptabile/ ecce nunc
dies ſalutis/ Quãuis enī vt ait leo papa ĩ ſer
mone quodã quadrageſime/ nulla ſint tẽpo⸗
ra que diuinis non ſint plena muneribus/ et
ſemper nobis ad mīam dei per ipſius gratiã
preſtetur acceſſus/ nũc tamẽ oīm mentes ma
iori ſtudio ad ſpirituales profectus moueri/ ꝛ
ampliori fiducia aīari oportet/ quãdo ad vni
uerſa pietatis officia illius diei in quo redẽ⸗
pti ſumus recurſus inuitat/ vt excellens ſuper
omīa dñice paſſionis ſacramentũ/ purificatiſ
et corporibus et animis celebremus/ Ingreſ⸗
ſuri itaqꝫ dies miſticos et purificandis ani⸗
mis atqꝫ corporibus ſacratius inſtitutos/ pre
ceptis apoſtolicis obedire curemus/ emundã

tes nos ab omī inquinamento carnis et ſpi⸗
ritus/ Non enī in ſola abſtinẽtia cibi ſtat no
ſtri ſumma ieiunii/ aut fructuoſe eſca corpori
ſubtrahitur. niſi mens ab iniquitate reuocet:
et ab execrationibns lingua cohibeatur/ Re
cte ergo ſanctus pater Benedictus perſua⸗
det ꝙ ĩ iſtis diebus quadrageſime/ ſtudeat di
ſcipulus oī puritate vitã ſuã cuſtodire/ et om⸗
nes pariter negligentias aliorꝝ temporũ his
diebus ſanctis diluere. ¶ Sequitur ſecundũ
(Quod tunc digne fit ſi ab oībus vicus nos
temperemus) id eſt abſtineamus/ Auguſtin⁹
Jeiuniũ magnuꝫ et generale eſt abſtinere ab
iniquitatibus et illicitis ſeculi voluptatibus
(orationi cum fletibus/ lectioni ꝛ compũctio
ni cordis atqꝫ abſtinentie operã demus) Au
guſtinus in ſermone quodã quadrageſime.
Ut poſſimus callidũ hoſtem opitulante gra
tia diuina reuincere/ ieiuniorũ vigiliarum et
orationũ armis nobis debem⁹ iugiter proui
dere/ que licet nobis omī tempore neceſſaria
eſſe probentur/ precipue tamen in iſtis dieb⁹
quos regulariter vniuerſalis ſeruat eccleſia
oportet habere. ¶ Sed notandũ ꝙ rectiſſime
ſanctus pater. oratõni fletũ coniunxit dicẽs:
Orationi cũ fletibus. Quoniã vt ait Grego
rius. Ueraciter orare eſt amare cõpunctõnis
gemitus/ non compoſita verba reſonare/ Et
quia vt ſupradixit beatus Benedictus/ Nõ
in multiloquio/ ſed in puritate cordis et cõpũ
ctione lachrymarꝝ nos exaudiri ſciamus. Ad
iunxit etiã lectioni cõpunctionẽ cordis. quo⸗
niam ex lectione ſanctarꝝ ſcripturarũ compũ
ctio cordis naſcitur/ Quis enī legens et dili
gẽter attendẽs in ſcripturis diuinis q̄ta ſint
tormenta peccatoribus preparata/ q̄ta ſint
gaudia felicitatis eterne deo famulantibus
a deo promiſſa/ q̄ta ve ſit temeritas et preſũ
ptio offendentiũ deũ/ q̄ta vero ſint mala que
homo incurrit per peccatũ/ nõ compungat:
Et ideo optime dicit ſalomon eccleſiaſtes i.
Qui addit ſcientiã/ addit et dolorẽ. vbi gloſa
inquit ſic/ Quia potentes potenter tormen⸗
ta patientur/ Cui qꝫ plus cõmittitur plus exi
gitur ab eo/ ideo apponit dolorẽ qui apponit
ſcientiã/ ꝛ contriſtatur merore ſecundũ deũ ꝑ
delictis ſuis. ¶ Tertio adiungit ſanctus pa
ter orationi et lectioni abſtinẽtiam ſiue ieiu⸗
nium cum dicit/ Atqꝫ abſtinẽtie operã dem⁹
/ Et hoc plurimũ rationabilit̃ de oratõe patet

Naz vt gloſa ſuper math.ait/Sicut nec ſine
armis miles eſt aliquid/nec arma ſine milite
/ſic nec oratio ſine ieiunio.nec ieiuniũ ſine ora
tione/Lectioni aũt etiã rationabiliter adiun
gitur. Dicit enĩ Auguſtinus ꝙ ieiuniũ pur-
gat mentem.ſubleuat ſenſũ.carnẽ ſpiritui ſu
bicit.cor facit contribulatũ et humiliatuz qđ
deus non ſpernit. ¶ Sequitur tertiũ(Ergo
his diebus augeamus nobis aliquid ad ſoli-
tum penſũ ſeruitutis noſtre) id eſt vltra illaz
generalem inſtitutionẽ nobis a regula inſti-
tutam(orationes peculiares)id eſt priuatas
(et ciborũ et potus abſtinentiã.vt vniuſquiſ-
qz ſuper mẽſurã ſibi inductã aliquid propria
voluntate cuz gaudio ſancti ſpiritus offerat
deo/id eſt ſubtrahat corpori ſuo de cibo.de po
tu.de ſomno.de loquacitate.de ſcurrilitate:ꝛ
cum ſpiritualis deſiderii gaudio ſanctum pa
ſca expectet)Sanctiſſimũ plane documentũ/
vt in his diebus quadrageſime pro eoruz ſin
gularitate ſanctitatis/debeamus vltra gene
ralem obſeruantiã augere in operibus peni-
tentie/Auguſtinus in ſermone quodã/Eſto-
te his diebus et crebrius ieiunantes/et vobis
parcius impendentes/ꝛ egenis largius tribu
entes./Item hierony.in quadã epiſtola/In
quadrageſima vela pendenda ſũt/et tota au
rige retinacula equis laxanda/Ceterũ leo pa
pa ĩ quodã ſermone quadrageſime dicit/Cũ
omnẽ obſeruantiã noſtrã ratio iſtoꝝ dierum
depoſcat augeri:nemo eſt vt cõfido de vobis/
qui ad opus horuz non gaudeat incitari/Et
infra.Parũ enĩ religioſus alio tempore de-
monſtratur/qui his diebus religioſior non in
uenitur./Eſt tamen hic notandũ ꝙ ſemper
cum diſcretione tali hec incrementa ieiunio-
rum.orationũ vigiliaruz ſuſcipienda ſunt:vt
ad faciendã obediẽtiã non reddantur impo-
tentes/Attendatur in omibus illud apoſtoli
ad Ro.xii./Rationabile ſit obſequiũ veſtrũ/
id eſt cũ diſcretione ne quid nimis ſit:inquit
glo.ſed cum temperãtia corpora veſtra caſti-
getis/vt non nature defectu cogantur diſſol
ui ſed viciis mori/De ieiunio vero et oratio
ne/ſunt plura in ſuperioribus notata circa in
ſtrumẽta xiii.et lv.¶ Sequitur quartũ(Hoc
ipſum tamen quod vnuſquiſqz offert abbati
ſuo ſuggerat et cũ eius fiat oratione et volũ-
tate)Hic collige ꝙ non eſt gratũ deo ſacrifi
cium/quod non fuerit obedientia conditum.

Unde bernardus ſuper cãtica/Certe ſi in die
ieiunii mei inuenitur volũtas mea/non tale
ieiuniũ elegit ſponſus.nec ſapit illi ieiunium
meũ/Ego non ſolũ de ieiunio ſed de ſilencio/
de vigiliis.de oratione.de lectione.de opere
manuũ:poſtremo de omĩ obſeruatione ꝛ obe
dientia magis idipſũ ſentio.Hec bernardus
/Qui ergo vltra menſurã.et generalẽ methã
regule aliquid vult addere.ieiuniorũ.vigilia
rum.aut diſcipline et auſteritatis/vt puta ab
ſtinere a vino per quadrageſimã.portare cili
cium.aut cingulũ ferreũ.ꝛ ſimilia debet patri
ſuo abbati pandere/Et abbas tanꝙ prudẽs
paſtor debet conſiderare/ꝛ conditiones perſo
ne/ꝛ vires nature/Conditiones perſone ſi ſit
leuis et mobilis aut diſcreta et conſtans/Ui
res nature etiã debet conſiderare.ſi ſit fortis.
debilis.egrotatiuus aut robuſtus:et ſecundũ
iſta poteſt aut totuz aut partẽ concedere aut
omino nichil/Ubi nota ꝙ duo requiruntur
ab abbate/ſ.voluntas ſiue licentia:et oratio
nis ſuffragiũ/Uoluntas ſiue licentia ad ope
randũ:oratio vero in auxiliũ/Abbas autẽ cũ
dat huiuſmodi licẽtias debet ſimul adiunge-
re benedictionẽ ſuã cũ oratione:dicendo hu-
iuſmodi verba/Dñs qui incepit ĩ te hoc opꝰ
virtuoſũ.bonũ deſideriũ.perficiat tribuendo
tibi gratiaz illud perficiendi/et conſũmandi
ad gloriã ſuã/et tue aĩe ſalutẽ/Amẽ/aut ſimi
lia/Uerum quia abbas non debet de ſua tan
tum oratione in huiuſmodi opibus preſume
re:debet in generali et ſpeciali aliorũ fratruz
oratõnũ ſuffragia poſtulare/In generali qui
dem ꝛ in capitulo dicat ita/fratres rogemus
deũ.vt illi qui in hoc ſancto tempore quadra
geſime proponunt deo aliquid offerre vltra
ſolitũ morẽ de orationibus.abſtinentiis.pſal
modia.vel diſciplinis.cum eius adiutorio in-
cipiant et in augmentũ gratie proſequantur/
/Et finaliter in ſpeciali dicit/vt tacito nomĩe
fratris dicat abbas./Eſt quidã frater qui cũ
licentia noſtra ſe aſtrinxit ad aliquã ſingula
rem penitentiam/habete eũ recõmiſſũ in ora
tionibus veſtris.vt illã diuina virtute adiutꝰ
ſalubriter valeat adimplere/Cauſã autẽ hu-
ius quod dictũ eſt iam/videlicet de licentia ꝛ
voluntate petẽda ab abbate:ſubdit ſanctus
pater dicens(Quia quod ſine permiſſione ꝛ
volũtate patris ſpiritualis fit preſũptioni de
putabitur et vane glorie/non mercedi/Ergo

cum voluntate abbatis omīa agenda ſunt) Nota tria damna hic noīat ſanctus pater/ que incurrit qui propria voluntate ſine volū tate ſuorū ſuperioruꝫ aggreditur huiuſmodi opera etiā bona. Incurrit enī primo peccatū preſumptionis/incidit in laqueū vane glorie/et premiū amittit ſiue mercedē ſuorū laborꝫ. Quare dicit beatus bernardus ſuper canti. Grāde malū ꝓpria volūtas/q fit vt bona ti bi bona nō ſint/Quare optīe cōcludit ſanct⁹ pater:vt omīa cū abbatis voluntate fiant.

Capitulum cxx.et eſt l.capitulū regule:de fratribus qui longe ab oratorio laborāt aut in via ſunt.

FRatres qui omnino longe ſunt in labore/et nō poſſūt occurrere hora competēti ad ora toriū/et abbas hoc perpendit q2 ita eſt/agāt ibidē op⁹ dei vbi ope rantur/cum tremore diuino:fle ctentes genua/Similiter qui in itinere directi ſunt/non eos pre tereant hore cōſtitute:ſed vt poſ ſunt agant ſibi/ꝛ ſeruitutis pen ſum non negligant reddere.

FRatres qui omino ꝛc. Superius egit beatus Benedictus/qualiter tā in ope re dei ꝙ in aliis certis temporibus fra tres ſe debeant habere in monaſterio conſti tuti/Nunc ſubdit de his qui exterius occupā tur dicens(Fratres qui omino longe ſunt in labore aut in via et non poſſunt hora compe tenti occurrere ad oratoriū:et abbas hoc per pendit quia ita eſt:agāt ibidem opus dei vbi operantur cum tremore diuino flectentes ge nua) Senſus eſt. fratres operantes ita lōge ab oratorio/ꝙ non facile ſingulis vicibus ho rarum laborē interrumpēdo poſſunt ad ora torium venire:et iteruꝫ ad laborandū redire/ ſicut qui eſſent in nemore.aut agro.ſiue molē dino orent ibidē horis conſtitutis horas ſuaſ cum deuotōne/flectentes genua.aut inclinā tes ſe.ſecundū varietatē dieruꝫ in quibus hec fiunt in monaſterio/Quia vero hoc non eſt

agenduꝫ ſine notitia et licentia abbatis.dicit ſanctus pater. Et abbas hoc perpendit quia ita eſt. Sequitur(Similiter qui in itinere directi ſunt/non eos pretereant hore conſtitu te.ſed vt poſſunt agant ſibi/et ſeruitutis pen ſum non negligant reddere)Senſus plan⁹ē Intentio ſanctiſſimi patris eſt in hoc capitu lo premonitos facere monachos/vt nichil pe nitus de his negligāt/que magiſtra docet re gula/ſed omnia vbicūqꝫ fuerint et valuerint ſic obſeruare ſtudeant/ſicut ſe in inicio promi ſerunt eſſe obſeruaturos/Nam ſiue in opere fuerint.ſiue in itinere ſic ſe debent horis com petentibus ī diuino opere exercere/vt eos nō pretereant hore ꝯſtitute:ita vt hora tertia ter tiā.ſexta ſextā/ꝛ ſic in ſingulis horis proprias horas dicant/Cum autē de deuotione ꝛ diſci plina quibus hore dicende ſunt ſuperius cir ca capitulū xix.regule plura notata ſunt:hūc locum ita breuiter expedimus. Eſt autem hic conſideranduꝫ ꝙ per hoc ꝙ ſanctus pater dicit prout poſſunt agant:noſtro iudicio no luit itinerantes obligare ad genuflexiones ꝛ inclinationes profundas/que in diuino ſerui tio fiunt per fratres in oratorio aut in operi bus longe ab oratorio cōſtitutos/quia in via conſtituti hoc ſine magna grauitate et incō moditate ſepe agere non poſſent/permaxime tempore pluuie:aut cū fratres equitant/Sa tiſfacere ergo videnť intentōni regule in hac parte agentes quod poſſunt/videlꝫ faciendo aliquas inclinationes deuotas cuꝫ capite ad Gloria patri/et ſimilia.

Capitulum cxxi.et eſt li.regule:de fratrib⁹ qui non ſatis longe proficiſcuntur.

FRatres qui pro quouis re ſponſo proficiſcuntur:ꝛ ea die ſperant reuerti ad monaſteri um/non preſumāt foris mandu care.etiā ſi oīno a quouis rogen tur:niſi forte ab abbate ſuo eis p̄ cipiať. qđ ſi aliť fecerit excōicenť

FRatres qui pro quouis reſponſo ꝛc. Beatus pater Benedict⁹ poſtꝙ dedit

regulã fratribus longe ab oratorio laborãtibus/qualiter agere debeant diuinum opus:

Nunc ſubdit regulã qualiter ſe debeãt habere in comedendo.an.ſ.paſſim liceat eis extra monaſteriũ manducare dicens (Fratres qui ꝑ quouis reſpõſo).i.ꝑ quocũqȝ mãdato/aut negocio.ſiue cauſa diriguntᷣ.aut (pficiſcuntᷣ/ꝛ ea die ſperant reuerti ad monaſteriũ nõ pſumãt foris mãducare:etiã ſi oĩno a quouis rogentᷣ niſi forte eiſ ab abbate ſuo precipiatᷣ. qd ſi aliter fecerint excõicentᷣ) Hec lex ſane intelligenda eſt.vtpote ei⁹ patris qui prudentiſſimus fuit et hũaniſſim⁹. Durũ plane eſſet tẽpore maxie eſtiuo.et ſi locus tm̃ diſtaret vt añ veſperã frater reuerti nõ poſſet ad monaſterium hanc legẽ obſeruari. Diſcretione igitur quã idẽ pater ſctũs dicit eſſe matrẽ virtutuȝ op⁹ eſt in obſeruatione hui⁹ legis. Attendenda eſt enĩ diligenter ꝛ bene penſanda diſtantia loci/q̃litas tẽporis/cõditio pſone q̃ mittitᷣ/et pond⁹ negocii ꝑ quo mittitᷣ/Quib⁹ penſatis abbas prout expedire iudicauerit licentiã comedẽdi fratribus ſic miſſis tribuat/ſi vſqȝ dũ reuertantᷣ cõmode abſtinere nequiuerint/

Preterea conſiderandũ eſt etiã id quod dicitur/quod ſi aliter fecerint excõmunicẽtur/poteſt accipi de maiori vel minori excõmunicatione/pro varietate exceſſus.delicti.aut conditionis delinquentis perſone/Ergo eſt qualitas perſone/et q̃titas delicti pẽſanda:ꝑ quorum varietate eſt culpa fratris iuxta diſcretionem abbatis maiori.vel minori excõmunicatione plectenda/Attendant hic bene/et colligant ex hoc capitulo diſcipuli huius ſchole/q̃ta fuit apud beatiſſimuȝ patrem Benedictum volũtas/ꝙ monachi nõ comedãt extra monaſteriũ maxie cũ ſecularibus/Tũ.q2 difficulter.in menſa et maxie ab itinere conſtitutis/et laboribus fatigatis poteſt obſeruari regularis diſciplina/nec illa grauitas ſepe conueniens eſſet/Tũ.q2 ſeculares ſepe facilitᷣ ſcãdalizantur de multis etiã in religioſis/licet ĩ ſe non ſint de genere malorũ/Tũ.q2 in conuiuiis ſecularibus ſepe concurrunt plura vicia/ꝑut ait beat⁹ Gregori⁹ in quadã omelia loquens de diuite epulone.ſ.edacitas/loquacitas/ludicanitas/Unde et vix poſſunt celebrari huiuſmodi conuiuia ſine culpa/vt idẽ Gregori⁹ moraliũ prĩo ſup illud Job.Cũqȝ in orbem tranſiſſẽt dies conuiuii/mittebat Job et ſanctificabat eos.ſ.filios/Nouerat enĩ vir ſãctus/ꝙ magna purgatione ſacrificioruȝ diluende erant epule conuiuiorum.

Capitulum cxxii.et eſt lii.regule de oratorio monaſterii:vbi tam de variis noĩbus oratorii q̃ de rationibus propter quas locus oratorii a religioſis eſt amandus ꝛ reuerendus.

Oratoriũ hoc ſit quod dicitur/nec ibi quicq̃ aliud geratur/aut cõdatur/Expleto opere dei omnes cũ ſilentio exeant/ꝛ agatur reuerentia deo/vt frater qui forte ſibi peculiaritᷣ vult orare non impediatur alterius improbitate/Sed et ſi alter vult ſibi forte ſecretius orare/ſimpliciter intret et oret:non in clamoſa voce.ſed in lachrymis et intentione cordis/Ergo qui ſimile opus non facit non permittatur expleto opere dei rememorari in oratorio ſicut dictũ eſt:ne alius impedimentũ patiatur.

Oratoriũ ꝛc/Q2 ſepe ſactũs patᷣ in ſuperiorib⁹ de laudib⁹ diuinis et orõe fecerat mẽtionẽ/Cõuenientᷣ nũc ſubdit ſermonẽ de oratorio/Et diuiditᷣ in tres ptes hoc capitulũ. In prĩa oſtẽdit/ꝙ in oratorio nichil fiat niſi illud ad quod factũ eſt ꝛ vñ nomen accepit. Secundo aſſignat cauſã huius ſcȝ priuatas oratões fratrũ volentiũ ibi orare. Tertio dat formã quã frater obſeruare debet in huiuſmodi priuatis orationib⁹

Circa primũ dicit(Oratoriũ hoc ſit quod dicitᷣ:nec quicq̃ ibi aliud geratᷣ).i.agatᷣ vel fiat(aut condatᷣ).i.reponatᷣ vel conſtituatᷣ/In oratorio enim non modo nichil agendum eſt/niſi adquod factum eſt/ſed etiam nichil ibi reponendmu eſt ad cuſtodiam/niſi quod ad diuinũ cultuȝ pertineat/Oratoriũ inde tractũ habet vocabulũ/eo ꝙ orõni ẽ tm̃mõ ↄſecratũ/

Et ideo vt dicit Auguſtinꝰ in regula. In ora
torio nemo aliquid agere debet niſi id ad qđ
factū eſt/et a quo nomē accepit/Vn̄ et dn̄s in
euangelio. Domus inquit mea domꝰ oratio
nis vocabit̄. Pro quo notādū eſt ꝙ dn̄s vni
uerſoꝝ nō ſolū de pſonis retinuit ſibi aliquoſ
ad miſtrandū vt miniſtros eccleſie/ſʒ et de re-
bus decimas ad miniſtroꝝ ſuſtentationē/de
tēporibꝰ dies ſolennes/et de locis aliqua ſibi
ſpālit̄ appropriauit ad ſeruiēdū ſibi ī illis/in-
ter q̄ vnū genꝰ eſt oratoriū. Scđo notandū
ꝙ hic locus vocat̄ variis vocabulis/⁊ int̄ alia
cōmunīꝰ dr̄ eccleſia.domꝰ dei.tēplū.oratoriū
ſanctuariū. Eccleſia vero dr̄ ſcđʒ illud p̄s. In
eccleſiis benedicā te dn̄e/ratione eoꝝ q ibi cō
ueniūt/Eccleſia eī grece cōuocatio latine dr̄.
Domꝰ orōis vocat̄ domꝰdei.ſic dicta a dog-
mate qđ grece dr̄ rectū/q̄ſi dans manere vna
nimes ī ſe/ſcđʒ illud p̄s. Qui ihabitare facit
vnanimes ī domo. Dicit̄ tēplū ſcđʒ illud p̄s
Adorabo ad tēplū ſanctū tuū ⁊ cōfitebor noī
tuo/Dicit̄ aūt tēplū q̄ſi tectū āplū/in quo re-
gi regū ſacrificia offerunt̄/ſiue a theos qđ eſt
deꝰ ⁊ platea q̄ſi dei platea/Dicit̄ oratoriū ra
tione eius/qđ frequētiꝰ et pricipaliꝰ fit in eo/
ſcʒ oratio/Sāctuariū vo dr̄/aut qr ibi ſancta
cōtinent̄ puta reliquie ſāctoꝝ/aut qr ibi ſacra
menta dant̄ qbꝰ hō ſāctificat̄. Tertio notā
dū ſicut ſatis apte ex dictiſ iā colligit/ꝙ locus
oratorii habēdꝰ ſit a religioſis ī magno amo
re/et ī magna reuerētia/In magno qdē amo
re/tū qr eſt locꝰ eruditōis/ignorans eī ibi eru
dit̄ nō ſolū exteriori eruditōe p doctores eccle
ſie/ſed diuina inſpiratōe.yſa.ii. Venite aſcen
damꝰ ad montē dn̄i/et ad domuʒ dei iacob/et
docebit nos vias ſuas/tū ſcđo qr eſt locꝰ ppici
ationis/Peccator eni ibi veniā ſuſcipit/qđ de
ſignatū eſt in ppiciatorio qđ voluit deꝰ fieri ī
tabernaculo.exo.xxv. Quare ppheta ait Su
ſcepimꝰ deꝰ miaʒ tuā in medio templi tui/tū
tertio/qr eſt locꝰ refugii.ad quē ſicut ad caſtrū
fortiſſimū refugere habēt/q ab hoſte inuiſibi
li fortit̄ īpugnant̄.puer.xviii. Turris fortiſſi
ma nomē dn̄i.ad eā ꝯfugiet iuſtus ⁊ ſaluabit̄/
Terribilis enī eſt hoſtibꝰ locꝰ oratōis/Vn̄ ia
cob de loco vbi domꝰdei erat edificāda ait ge
neſis xxviii. Terribilis eſt locꝰ iſte/terribilis
inq̄ demonibꝰ/tū q̄rto qr eſt locꝰ ſolacii et de
lectationis deſiderātibꝰ et expectantibꝰ cōſo-
lationē ſpūalē/In tēplo eni ſymeon recepit
cōſolationē.lu.ii.di. Nūc dimittis ſeruū tuū
dn̄e ſecundū vbū tuū in pace/qr viderūt oculi
mei ſalutare tuū. Preterea dicebamꝰ ꝙ locꝰ
orationis nō ſolū amandꝰ ſʒ in magna reue-
rentia habendꝰ eſt a religioſis. Ad qđ octo ra
tiōes aſſignari poſſūt/Pria indignatio dn̄i
noſtri ſaluatoris cōtra inhonorātes hūc locū
Nūq̄ eī legimus xp̄m in vita ſua tantā irā p
zelū oſtendiſſe/q̄tā oſtēdit cū vidit ꝙ templo
debita reuerētia nō exhibebat̄.io.ii.⁊ math.
xxi. Tūc impletū eſt illud p̄s.zelꝰdomꝰtue co
medit me. Secūda ratio qr locꝰ ille a deo in
habitat̄.exo.xxv. Faciāt michi ſanctuariū et ī
habitabo in medio eoꝝ/Et in p̄s/Sanctifi-
cauit tabernaculū ſuū altiſſimꝰ/deꝰin medio
eius ſupple manet. Tertia qr ab āgelis fre-
quentat̄/Vn̄ iacob vidit angelos aſcendētes
⁊ deſcendētes ī loco/vbi domꝰdn̄i erat edificā
da/Spāliter dicūt ſācti āgelos adeſſe cū miſ-
ſa celebrat̄. Gregoriꝰ. Quis fideliū in dubiū
habere poſſit in ipa imolationis hora ad ſa-
cerdotis vocē celos aperiri/atqʒ ī illo ieſu xp̄i
miſterio āgeloꝝ choros adeſſe/ſūmis yma ſo
ciari:terrena celeſtibꝰ iungi. Q̄rta ratio p
pter reuerentiā ſanctoꝝ ad quoꝝ honorē lo
cus dedicatus eſt. Quinta ratio ppter reli
quias ſanctoꝝ que ibi collocate ſūt. Sexta
ratio ppter opera excellētia que ibi agunt̄ vi
delicet ſacramentoꝝ. Septima ratio propt̄
dei beneficia que ibi recipiuntur ſicut dictum
eſt. Octaua propter ſāctitatē loci quā in de
dicatione ſuſcepit. Sequitur (Expleto ope-
re dei) id eſt horis expletis (omīs cū ſūmo ſilē-
tio exeant) Non eni tantū cuʒ ſilentio:ſed cū
ſūmo illos exire voluit ſanctus pater/ad deſi
gnandū ꝙ cū magna grauitate et honeſtatiſ
diſciplina.non loquendo.non ſuſurrando.nō
inhoneſte aut leuiter incedendo/ſed omi ma
turitate religioſa/ſicut hi q de loco ſancto exe
unt/et de loquendo cū tremēdo iudice et dn̄o
infinite maieſtatis veniūt/Sequit̄ (Et agat̄
reuerentia deo) videlʒ pfunda ſancta ⁊ deuo
tiſſima inclinatione ad altare (Ut frater)
Hic redditur cauſa huius quod dictuʒ eſt in
pricipio capituli (Ut frater qui forte ſibi) .i.
apud ſe ſecrete nemine audiente (peculiarit̄
vult orare) id eſt priuate et ſingulariter (non
impediatur alterius improbitate) Hanc eti
am cauſam in regula ſua beatus Auguſtinꝰ
aſſignat cū ait/vt ī oratorio nemo aliqđ agat

niſi ad quod factũ eſt:vnde et nomen accepit/
Ut ſi forte aliqui etiam preter horas cõſtitu-
tas ſi eis vacat orare voluerint/non ſint eis ĩ
pedimẽto/qui ibi aliquid agendũ putauerũt.
¶ Ubi conſiderandũ/ꝙ in hoc ꝙ beatus Be
nedictuſ prohibet impediri illos qui fortaſſis
interdũ orare volunt preter horas cõſtitutas/
manifeſte comẽdare videtur huiuſmodi ora-
tiones ſecretas/que proculdubio ſignũ ſũt eui
dentis ſanctitatis/et a viris ſanctis cũ omi di
ligentia ſectande/¶ Huiuſmodi exemplũ reli-
quit nobis ſaluator/qui cũ nullo indigeret to
tiens tamen legiẗ oraſſe/ſic vt nos ad hoc ſuo
prouocaret exemplo/¶ Huiuſmodi etiã exem-
plum nobis reliquerunt apoſtoli/qui miniſte
rium menſarũ propter hoc relinquẽtes/dicũt
actuũ vi. Conſiderate viros ex vobis quos cõ
ſtituamus ſuper hoc opus/¶ Nos vero oratiõi
inſtantes erimus/¶ Exemplũ etiã huius reliq̃
runt nobis fere omnes antiqui ſancti patres/
ſicut patet in geſtis eorũ/preterea huiuſmodi
priuate orationes videntur eſſe maioris effi-
cie/Sunt enim magis mentales ꝙ̃ vocales/
Hoc autẽ multũ facit ad efficaciã orationis
ſecundũ illud p̃s. Cũ inuocarẽ.i.intus voca-
rem exaudiſti me deus/¶ Ceterũ generant ma
iorẽ affectionẽ/poteſt quidẽ ſic orans plꝰ mo
rari circa ſingula meditãda/et ex huiuſmodi
moroſis meditationibus generantur maio-
res affectiones deſideriorũ ſanctorũ/Huiuſ-
modi autẽ affectiones/multũ faciunt oratio
nes efficaceſ.iuxta illud p̃s. Deſideriũ cordiſ
eorũ audiuit auris tua/¶ Sequiẗ (Sed ſi alẗ
vult ſibi forte ſecretiꝰ orare ſimpliciter intret)
id eſt ſine ſtrepitu(et oret non in clamoſa vo
ce:ſed ĩ lachrymis et intentiõe cordis)¶ Hic
tertio dat formã quã ſeruare debet fraẗ q ora
re vult in oratorio preter horas conſtitutas/
¶ Prĩo vt ſimpliciẗ ſilẽter modeſte et ſine ſtre
pitu aliquo magno intret oratoriũ. ¶ Secun
do vt ibi (non ĩ clamoſa voce ſ; in lachrymis
et intentione cordis) De qua forma Ceſariꝰ
ita dicit/Ante oĩa inq̃t fratres mei quotiens
oratõi incũbimꝰ/cũ ſilentio et q̃ete ſupplicare
debemꝰ/q; q̃cũq; voluerit cu; alta voce orare
oĩbꝰ iuxta ſe ſtantibꝰ oratõis fructũ videẗ au
ferre/¶ Rugitꝰ tñ et ſuſpiria et gemitꝰ audiã
tur/¶ Nã oratio nr̃a talis eſſe debet/q̃lis fuiſſe
legiẗ anne ſancte matris beati ſamuelis/Sic
eni de illa ſcriptũ eſt/q; flens orabat et labia

eius tãtũmodo mouebanẗ:et vox penitꝰ non
audiebaẗ. Sequiẗ(Ergo q ſimile opꝰ)ſcil;
oratõis (nõ facit nõ p̄mittaẗ expleto ope dei
remorari).i.remanere(in oratorio vt dictũ ẽ
ne aliꝰ impedimentũ patiatur)ſupple alteri-
us improbitate. Plana ſunt omnia.

¶ Capitulũ cxxiiii.et eſt liii.regule:de hoſpiti
bus ſuſcipiendis: vbi de cauſis mouentibus
ad gratiam hoſpitalitatis.

OMnes ſupuenĩẽtes hoſpi-
tes tanꝙ̃ xp̃s ſuſcipiantur/
quia ipſe dicturus eſt:hoſpes fui
et ſuſcepiſtis me/¶ Et omĩbus cõ
gruus honor exhibeatur/maxie
tamen domeſticis fidei et pere-
grinis. Ut ergo nunciatus fue-
rit hoſpes/occurratur ei a priore
vel a fratribus cum omi officio
caritatis/et primitus orent pari
ter:et ſic ſibi ſocientur in pace.
/Quod pacis oſculum non prius
offeratur/niſi oratione premiſſa
propter illuſiões diabolicas/¶ In
ipſa autem ſalutatione omĩs ex
hibeatur humilitas/Omibꝰ ve
nientibus ſiue diſcedentibus ho
ſpitibus.inclinato capite vel p̄
ſtrato omĩ corpore in terra/xp̃s ĩ
eis adoreẗ:qui et ſuſcipitur/¶ Su
ſcepti autem hoſpites ducantur
ad orationẽ/et poſtea ſedeat cu;
eis prior:aut cui iuſſerit ipſe/Le-
gatur coram hoſpite lex diuina
vt edificetur/et poſt hec omĩs ei
exhibeatur humanitas/¶ Ieiuniũ
a priore frãgatur propter hoſpi-
tem/niſi forte p̄cipuus ſit ille di-
es ieiunii.qui non poſſit violari.

Fratres autē conſuetudinē ieiu
niorū proſequantur/ Aquam in
manibus abbas hoſpitibus det/
pedes vero hoſpitibus omībus
tam abbas ꝙ cuncta congrega-
tio lauet/ Quibus lotis hunc ver
ſum dicant/ Suſcepimꝰ deus mi
ſericordiam tuā i medio templi
tui/ Pauperuꝫ et peregrinorum
maxime ſuſceptio omī cura ſolli
cite exhibeatur/ quia in ipſis ma
gis xp̄s ſuſcipitur/ Nā diuitum
terror ipē ſibi exigit honorē/ Co
quina abbatis et hoſpituꝫ per ſe
ſit/ vt in certis horis ſuperueniē
tes hoſpites qui nūꝙ deſunt mo
naſterio non inquietent fratres/
In quam coquinā ad ānū ingre
diantur duo fratres/ qui ipſū of-
ficium bene impleant/ Quibus
vt indigent ſolacia adminiſtren
tur eis/ vt abſqꝫ murmuratione
ſeruiant. Et iterū quando occu
patione minorē habēt: exeāt vbi
eis imperaẗ in opera/ Et non ſo
lum in ipſis: ſed et in omibus of
ficiis monaſterii iſta ſit conſide
ratio/ vt quando indigēt ſolacia
adminiſtrentur eis/ et iterū quā
do vacant obediant imperanti.
Item et cellā hoſpitū habeat aſ-
ſignatam frater/ cuiꝰ aiaꝫ timor
dei poſſideat/ vbi ſint lecti ſtrati
ſufficienter/ et domus dei a ſapi
entibus ſapienter adminiſtreẗ/
Hoſpitibus autē cui non precipi
tur nullatenus ſocietur neqꝫ col
loquatur: ſed ſi obuiauerit aut vi
derit ſalutatis humiliṫ vt dictū
eſt/ et petita benedictione pertrā
ſeat. dicens/ non licere ſibi collo-
qui cum hoſpite.

OMnes ſuperuenientes ꝛc/ Superius
ſanctus pater dedit precepta quomo-
do ſe deberent habere ad inuicē hono-
rando ſe inuicē ꝛ mutuo ſibi ſeruiendo/ Nūc
ſubdit mandata qualiter ſe debeant habere
quo ad extraneos aduenientes/ videlꝫ ad ho
ſpites pauperes. et peregrinos/ Et tāguntur
tria ſpecialiter circa hoſpitalitatē in hoc capi
tulo/ In primo ponit mandatū de hoſpitibꝰ
ſuſcipiēdis. aſſignando cauſaꝫ propter quam
id fiendū ſit/ Secūdo deſcribit eos qui ma
xime ſuſcipiendi ſunt/ Tertio aſſignat mo
dum ſuſcipiendi hoſpites et habendi ſe cū eis
Circa primū dicit ſic (Oēs ſuperuenientes
hoſpites) ſcꝫ indifferenter. Auguſtinus. Di-
ſcite xp̄iani ſine diſcretione exhibere hoſpita-
litatem/ ne forte cui domū clauſeritis: cui hu
militatē negaueritis ipſe ſit deus/ Item hie
ronymꝰ cōtra rufinū/ In monaſterio hoſpita
litati ex corde intendimus/ ꝛ oēs ad nos veni
entes preter ſolos hereticos leta fronte ſuſci-
pimus (tanꝙ xp̄s ſuſcipiātur: quia ipſe dictu
rus eſt) ſcꝫ math. xxv (Hoſpes fui ꝛ ſuſcepiſtis
me/ et omibus congruus) id eſt debitus con-
dignꝰ perſone ꝛ dignitatis conditionibus pē
ſatis (honor exhibeaẗ)/ Alius ei honor debeẗ
ep̄o/ aliꝰ ſimplici laico/ alius abbati/ aliꝰ ſim-
plici mōacho/ aliꝰ nobilibꝰ/ ꝛ aliꝰ ruſtico/ ꝛ ſic
de aliis hoīꝫ differentiis/ Ita ꝙ iuxta quali-
tatē perſone hoſpitis exhibendꝰ eſt honor ei.
Que inequalitas ſuſceptionis facienda eſt ī
multis/ Non enī rectū videtur vt ea que pre
paranda nobili ſunt aut principi/ prepareṅt
ruſtico ſiue pauperi. Sequitur (Maxime
aūt domeſticis fidei et peregrinis) Hic po
nit ſecundum ſcilicꝫ quibus maxime exhiben
da eſt hoſpitalitatis humanitas; dicens. do-
meſticis fidei/ Domeſtici fidei: vt ait glo. ad
gala. vi. dicuntur qui ſunt de familia noſtra

per fidem/ id eſt ad xp̄ianos / Si enī in cun/
ctos liberalitatis frena laxantur/maxime in
domeſticos/id eſt chriſtianos qui habēt eun/
dem patrem eiuſdē magiſtri appellatione cē
ſent/ Oībus ergo īpendenda eſt miſericordia
in quo preponendi ſunt iuſti qui ſunt ex fide.
hec gloſa. Suſcipiendi ſunt maxime domeſti
ci fidei religionis viri boni et iuſti. quarti re/
gū iiii. / Aiaduerto ꝙ ſāctus dei eſt iſte. qui trā
ſit per nos frequenter: faciamus ei cenaculū
paruū ꝛc. / Econuerſo eſt de quibuſdā in pluri
bus locis / qui non recipiūt vel male recipiūt
bonos. malos vero et ſeruos diaboli cū gau/
dio recipiunt et pertractant/ Unde poſſūt bo
ni ſepe ſimilē querelā facere. quā leuites ille
faciebat iudicū xix. Nunc vadimus ad domū
dei/ nulluſqꝫ ſub tectū ſuū nos vult recipere.
¶ / Et peregrinis: quia tales magis indigent.
yſa. xlviii. Et egenos vagoſqꝫ induc ī domū
tuā. Job xxi. / Foris non manſit peregrin⁹: oſti
um meū viatori patuit. ¶ Ubi notādū ꝙ ad
humanitatē hoſpitalitatiſ plurima ſunt/ que
nos inducere poſſunt. ¶ / Primo quia ad ſuſce
ptionem gratie et mentis illuminationē pre
parat/ quod figuratū legimus in duobus di/
ſcipulis euntibus in emaus caſtellū: qui tunc
cognouerunt dn̄m cū eum ad hoſpicium inui
taſſent. luce vltimo / Quandoqꝫ enī diuina
cognitio infunditur alicui ratōne alicuius ſā
cti viri in hoſpicio recepti. ¶ / Secundo bona
temporalia multiplicat: vt patet ī vidua que
helyam in hoſpicio recepit cui farina et oleū
non defecerunt/ tertio regū xvii. ¶ / Tertio a
malo temporali ſeruat: vt patet in raab que
quia recepit nuncios filioꝝ iſrael a morte ſal
uata eſt Joſue vi. ¶ / Quarto deū meretur re
cipere. Math. xviii. Qui ſuſcipit vnū talē p
uulū in noīe meo/ me ſuſcipit/ Itē math. xxv.
Hoſpes fui et collegiſtis me/ Hieronymus.
Abrahā duꝫ crebro hoſpitalitatis officio non
refutauit hoīes/ ſuſcipere meruit dn̄ꝫ. Un̄ re/
fert Gregorius in quadā omelia/ ꝙ quidā pa
terfamilias cui multū hoſpitalitatis officiuꝫ
vſus fuit/ quadā die cū peregrinos ſuſcepiſſet
et aquā daret manibus ex humilitate / vnus
fuit inter eos in cui⁹ manib⁹ effundere aquā
debuit/ et cū reuerſus vrceū accepiſſet eū non
inuenit/ Cūqꝫ hoc factum apud ſe miraretur/
eadem nocte per viſionē ei dn̄s dixit / ceteris
diebus me in membris meis: heſterno autem
die me in memetipſum ſuſcepiſti. ¶ / Quinto
angelos etiā meretur ſuſcipere. ad hebre. xiii.
Hoſpitalitatem enī nolite obliuiſci / per hāc
enī quidā placuerunt angelis hoſpicio rece/
ptis/ vt abraham gen̄. xviii. et loth. xix. / Loth
incendia ſodomorū ob hoc ſoluꝫ euaſit/ ꝙ do
mum ſuā hoſpitibus patefecit / Origenes in
omelia. Domos hoſpitales ingreſſi ſunt an/
geli: / Domos vero hoſpitibus clauſas ignis
et ſulfur ſuccendit. Hieronymus. Abraham
et loth angelos ſuſceperunt/ quia hoſpites di
lexerunt. ¶ / Sexto eternam gloriam preſtat.
Math. xxv. Hoſpes fui et collegiſtis me/ Et
ſequitur. Uenite benedicti patris mei perci/
pite regnum ꝛc. Quare beatus gregori⁹ ait.
Penſate fratres ꝙ̄ta hoſpitalitatis v̄tus ſit/
ad menſas veſtras xp̄ꝫ ſuſcipite vt vos ab eo
ſuſcipi ad eterna conuiuia valeatis/ Prebete
modo peregrino xp̄o hoſpiciū/ vt vos in iudi
cio nō quaſi peregrinos neſciat ſed vt propri/
os ad regnū ſuſcipiat. ¶ Circa tertiū ſcꝫ mo
dum ſuſcipiendi ponit ſanctus pater quinqꝫ
principalia obſeruanda circa hoſpites. ¶ / Pri
mum eſt ꝙ aduenientibus hoſpitibus celeri/
ter ꝛ honorabiliter occurratur/ exemplo abra
he/ qui cum vidiſſet tres viros venientes oc/
currit in occurſum eorū de oſtio tabernaculi
ſui/ gen̄. xviii. Sic etiam recepit loth angelos
geneſis xix. / Qui cum vidiſſet eos ſurrexit et
iuit obuiā eis/ De hoc dat ſanctus pater ta/
le mandatum (Ut ergo nunciatus fuerit ho
ſpes occurratur ei a priore vel a fratribus cū
omī officio caritatis) Sequitur quondā fa/
cta aduiſatio contra illuſiones diabolicas.
(Et primit⁹ orent pariter et ſic ſibi ſocientur
in pace/ quod pacis oſculum non prius offe/
ratur niſi oratione premiſſa/ ꝑpter illuſiones
diabolicas) ¶ / Primo ergo ad orationem du
cendus eſt hoſpes/ deinde ad pacis oſculuꝫ re
cipiend⁹/ De quo oſculo dicit apoſtolus. Sa
lutate inuicem in oſculo ſancto. ¶ / Quare au/
tem hec ordinatio/ ꝙ nō niſi premiſſa oratio/
ne hoſpes ad pacis oſculum recipiatur ema/
nauerit: dicit ſanctus pater ꝙ propter illuſio
nes diabolicas/ quibus aliquando ſathanas
tranſfigurat ſe in figuram hoſpitum ſub ſpe/
cie religionis/ vt illudat ſanctos viros: ſicut le
gimus in vita ſanctorū patrū q̄nqꝫ cōtigiſſe
¶ / Seqt̄ ſecundū obſeruādū circa officiū hoſpi
talitatis videlꝫ ꝙ hoſpites reuerēt ſuſcipiant

Exemplo abꝛahe / Unde geñ. xviii / Abrahā
adoꝛauit in terrā et dixit / Si inueni gratiaꝫ
in oculis tuis / nō tranſeas ſeruū tuū / Uñ vir
quidā religioſꝰ magne auctoꝛitatis dicebat /
fratres venientes debere adoꝛari / cū certū ſit
in aduentu eorū aduentuꝫ dñi noſtri ieſu xpi
haberi / De hoc ita dicit ſāctus pater (In ipa
autem ſalutatione omīs exhibeatur humili-
tas) tam coꝛpoꝛis ꝙ animi. qđ exponens ſub
dit (Omnibus venientibus ſiue diſcedenti-
bus hoſpitibus inclinato capite) ⁊ hoc mino
ribus perſonis (vel pꝛoſtrato omī) id eſt toto
(coꝛpoꝛe in terrā xpus in eis adoꝛetur q et ſu
ſcipitur) et hoc maioꝛibus: ſicut regibus epi-
ſcopis / abbatibus et reliquis pꝛincipibus. ſi-
ue ſpiritualibus: ſiue tempoꝛalibꝰ ſicut duci-
bus comitibus et baronibus. Tertio hoſpi
tibus abundanter de neceſſariis eſt admini-
ſtrandū. Unde iudicū xix. Pax tecū ſit ego i-
plebo omīa que neceſſaria ſunt / tantū queſo
ne in platea maneas / De quo ſanctus pater
ſubdit (Suſcepti autē hoſpites ducantur ad
oꝛationē) de qua ſupra fecit mētionē in prin
cipio capituli (⁊ poſtea ſedeat) .ſ. in mēſa (cū
eis pꝛioꝛ. aut) ſi ipſe eſt occupatus vel ſi neceſ
ſarius eſt eis interpꝛes (cui iuſſerit ipſe / et le-
gatur coꝛā hoſpite lex diuina vt edificetur) .i.
ſcriptura aliqua ſancta q edificet mentes au
dientium / exemplo beati auguſtini / De quo
dicitur ꝙ in vita ſua hoſpitalitatē ſemper ex
hibuit / in ipſa menſa lectionē aut diſputatio
nem diligens / vnde nulla mala verba ſuſtine
bat: nullas detractiones. Uñ in menſa habe
bat vſꝰ ſcriptos. Quiſqs amat dictis abſen-
tū rodere vitas. Hanc menſā indignā noue-
rit eſſe ſibi (Et poſt hec omīs eis exhibeatur
humanitas) Et hoc quo ad cibū. potū. lectuꝫ
et ceteras qualitates rerum adminiſtranda-
rum hoſpitibus intelligendū eſt / per hoc aūt
quod dicitur omnis eis exhibeatur humani
tas / videtur etiā cibus carniū compꝛehendi / q
ſi negaretur omībus indifferēter / non omīs
humanitas eis cenſeretur exhiberi / Unde vi
detur ꝙ cibus carniū adminiſtrādꝰ ſit hoſpi-
tibus et maxime pꝛincipibus / religioſis vero
quibus ex ſue profeſſionis inſtitutis non lice
ret carnes comedere / non eſt adminiſtrandus
Quarto hoſpites ſunt hylariter tractādi
ſcđe coꝛin. xix. Unuſquiſqꝫ pꝛout deſtinauit i
coꝛde ſuo. non ex triſtitia. aut ex neceſſitate.

Hylarem enī datoꝛē diligit deus / pꝛime pe-
tri quarto / Hoſpitales inuicem ſine murmu
ratione: cuius gratia ſubdit mandatum ſan-
ctus pater (Ieiuniū a pꝛioꝛe frangatur pꝛopt
hoſpites) ſcilꝫ ampliori humanitate et vlteri
oꝛi iocunditate caritatis conſolandos et per-
tractandos / Soluendū quippe eſt ieiunium
pꝛopter hoſpites: ſicut hic innuit ſanctus pat
benedictus / Unde in dialogo beati gregoꝛii
habetur ꝙ abbas caſſianus venit ad quendā
ſenem qui dedit ei manducare cum ſociis ſu-
is vſqꝫ ad ſacietatē et hoꝛtabatur eum vt plꝰ
comederet: qui cum diceret ſe eſſe ſaciatuꝫ in
quit / Ego cum diuerſis fratribus hodie ſup-
uenientibus ſepties manducaui ⁊ adhuc eſu
rio: tu vero ſemel manducās es ſaciatus. Et
dixit ieiunium frangendū eſſe pꝛopter hoſpi
tes: quia ī hoſpite ſuſcipitur xp̄s / Et non poſ
ſunt filii ſponſi lugere ꝙdiu ſponſus eſt cum
ipſis (Niſi foꝛte pꝛecipuus ſit dies ieiunii qui
violari non poſſit) ſicut ieiunium quadꝛage
ſime. quattuoꝛ tempoꝛū et vigiliarū. ſanctoꝝ
que romana eccleſia ieiunanda inſtituit de q
bus ſupꝛa habitum eſt / Sed ſubiūgit duplex
dubium. Utrū pꝛo quolibet hoſpite ieiuni
um frangendū ſit / Ad quod reſpondent qui-
dam ꝙ non / ſed pro reuerendis perſonis / ſed
iudicio noſtro cum maxime ī pauperibus ſu-
ſcipiatur xp̄s vt infra dicit ſanctus pater eti-
am pꝛo pauperibus perſonis frangenduꝫ eſt
ieiunium / vbi abbatis diſcretioni viſū ſit hoc
cedere ad conſolationem et recreationem ho
ſpitis / et in hoc non videtur eſſe fienda perſo
narum diſcretio. Secundū eſt an ſi carnes
hoſpitibus miniſtrentur debeat pꝛioꝛ come-
dere carnes cum eis / Reſpondet ꝙ non. Ali
ud enī eſt frangere ieiunium quod regula cō
cedit humanitatis gratia / vt puta ꝙ pꝛioꝛ co
medat cum hoſpite parum de pane. aut ouū
aut fructus: et aliud eſt eſum carnium come
dere / Hoc enī pꝛofecto videretur plus cede-
re in quandam carnalitatem ꝙ humanitatē
quod regula maxime pꝛohibet / Et quia poſ-
ſet quis dubitare an ſolus pꝛioꝛ / vel etiaꝫ alii
fratres deberent pꝛopter hoſpites ieiunium
frangere ſubdit (Fratres autem conſuetudi-
nem ieiunioꝛum pꝛoſequantur) id eſt cuſtodi
ant et obſeruent. Ac ſi diceret. Licet pꝛioꝛ ie-
iunium frangat gratia humanitatiſ pꝛopter
hoſpitem / conuentus tamen non debet ie-

iuniũ violare: ſed religionis cõſuetudines et
inſtituta inuiolata cuſtodire. Quito hoſpi
tibꝰ ſũt manus pedeſqꝫ humiliter abluendi.
Unde abraham tribꝰ viris quos hoſpicio re
cepit ait Geñ. xviii. Afferatur puſillũ aque ⁊
lauẽtur pedes veſtri. De hoc humilitatis of
ficio ſubdit ſanctus pater Benedictus dicẽs
(Aquã manibus abbas hoſpitibus det) Et
hoc ideo quia gratior proculdubio reddit̃ ho
ſpitalitatis exhibitio deo ſi magiſter domꝰ in
propria perſona hoſpitibus ſeruierit. Sicut
hierony. de abrahã loquens ait. Non ſeruis
precepit vt hoſpitibus miniſtrarẽt nec bonuz
quod inceperat per aliũ minuit ſed quaſi pre
da reperta cũ ſarra vxore ſua humanitati ſo-
lus incubuit ipſe pedes lauit. ipſe in hume-
ris ſuis vitulũ de armẽto portauit vt ſeruus
ſtetit peregrinis prandentibus et manibꝰ co
ctos cibos ieiunaturus appoſuit (Pedes ho
ſpitibus omĩbus tam abbas ꝙ cũcta congre-
gatio lauet quibus lotis hunc verſuz dicant.
Suſcepimus deus miaz tuã ĩ medio templi
tui) Aiaduertenduz ꝙ huiuſmodi ordinatio
non poteſt iſtis temporibꝰ ad plenũ obſerua
ri tũ propter frequentiã pauperũ et hoſpitũ.
tũ quia diuerſis temporibus veniũt. tũ quia
abbati incumbunt plures alie occupationes.
tũ quia conuentus ſine magna grauitate nõ
poſſit totus intendere huic officio quare pru
denter nobis diſpoſitũ videtur vt aliqui fra-
tres deſcribuntur de cõitate qui hoc humili-
tatis officiũ certis diebꝰ peragãt et alii aliis
diebus. Sequitur (Pauperũ et peregrinoꝝ
maxie ſuſceptõ omĩ cura ſollicite exhibeatur
quia in ipſis xp̃s magis ſuſcipitur) tũ quia ĩ
eis repreſentatur magis xp̃s. vñ fratres eos
vocat math. xxv. vbi dicit̃. Quicquid feciſtis
vni ex his fratribꝰ meiſ minimis: glo. interli.
qui pauperes ſpiritu ſunt: michi feciſtis. Itẽ
math. xviii. Qui ſuſcipit vnũ talẽ paruulum
in nomĩe meo me ſuſcipit. Et hieronymꝰ ad
nepocianũ. Menſula tua pauperes et pere-
grinos ſuſcipiat et cũ illis xp̃s conuiua erit.
tũ qa in ſuſceptione pauperũ maius eſt teſti-
moniũ caritatis ꝙ ĩ ſuſceptione diuitũ. tertia
io. prĩo. kariſſime fidelit̃ facis quicquid ope-
raris in fratres et hoc in peregrinos qui teſti
moniũ reddiderunt caritati tue in conſpectu
eccleſie. Et hec eſt cauſa quã ſanctꝰ pater ſub
dit dicens (Nam diuitũ terror ipſe ſibi exigit
honorẽ) Quia ſanctus pater fecerat mentio
nem de refectione hoſpitũ ſubdit de diſpoſiti
one coquine hoſpitũ ne propter aduenientes
hoſpites fratres inquietari cõtingat et regu
laris obſeruantia perturbari dicens (Coqui
na abbatis et hoſpitum per ſe ſit) id eſt ſepa-
rata. Et quod dicitur de coquina intelligen-
dum eſt etiã de menſa videlꝫ ꝙ locus ſuſcipi
endi hoſpites ad refectionẽ ſit ſeparatus a cõ
muni loco fratrũ. Non eĩ cõueniret vt indif-
ferenter quilibet hoſpes cũ fratribus in refe-
ctorio induceretur ad comedendũ. Et huius
cauſe tres aſſignari poſſent. Primo propt̃
diuerſitatẽ temporũ et varietatẽ horarũ qui
bus hoſpites veniunt et quo fratres regulari
ter debent comedere. Unde ſepenumero non
poſſent fratres cũ hoſpitibus obſeruare tem-
pus regulare comedendi ſuperius aſſignatũ.
Secundo propter varietatẽ conditionis ꝑ
ſonarũ tales eni poſſent eſſe perſone hoſpitũ.
puta ita laſciue aut leues ꝙ eſſet periculũ in-
ducere eas in cõmuni fratrũ refectorio ad co
medendũ propter iuuenes religioſos ⁊ nõdũ
bene ĩ amore regularis vite firmatos. Si au
tem eſſẽt perſone venerabiles mature et gra
ues ex quibus non niſi edificatio bona acti-
ua vel paſſiua vel vtraqꝫ expectanda ſit com
mendabile eſt ſi aliquando ad refectoriũ cuz
fratribus introducãtur aduiſatis tamen fra
tribus vt pro gloria dei et bona edificatione
aduenientiũ hoſpitũ omĩ vtantur grauitate
et modeſtia. Tertio ꝓpter varietatẽ fercu
lorũ. Cũ eni hoſpitibus vt paruz ante in hoc
capitulo dictũ eſt omĩs humanitas exhiben-
da ſit aliqua veniant hoſpitibus miniſtrãda.
vt puta quandoqꝫ carnes aut aliqua magis
precioſa aut delicatiora cibaria que nõ admi
niſtrabuntur cõitati fratrũ. Moleſtũ autem
eſſet maxime imperfectis videre illa hoſpiti-
bus miniſtrari de quibus ipſi non guſtant.
Quare optime ſanctus pater inſtituit vt co
quina hoſpituz ſub qua menſa accipitur ſeor
ſum a cõmuni refectionis loco fratrum ſit ſe-
parata. Cuius ratio ſequitur (vt in certis ho
ris ſuperuenientes hoſpites qui nũꝙ deſunt
monaſterio non inquietent fratres) Conſe-
quent̃ de ſeruitoribꝰ coquine ꝓuidens ſubdit
(In quã coquinã ad ãnũ ingrediant̃ duo fra
tres q ipꝫ officiũ bene impleãt quibꝰ vt indi-
gent ſolacia adminiſtrẽtur eis) .i. adiutores.

Ubi conſideranda veniunt et numerus ho-
ſpitū et qualitas eorū/quia ſi ſunt plures aut
nobiles et magne auctoritatis perſone.plu-
res ſeruitores.et magis apti ſunt adiungen-
di/tanto plures.vt ſi non in vna domo.ſed in
diuerſis locis et a ſe diſtantibus hoſpites ad
comedendū collocarētur.Cuius inſtituti ſub
iungit ſāctus pater duas cauſas.Una eſt(vt
abſqꝫ murmuratōne ſeruiant)Secunda(vt
iterū quando occupationē minorem habent
exeant vbi eis imperatur in opera) Senſus
eſt. Seruitoribus p̄fatis ſolacia adminiſtren
tur prout indigent/vt minus fatigati poſſint
etiā poſt exhibitū obſequiuꝫ hoſpitibꝰ aliquā
obedientiā in monaſterio explere/ quod non
poſſent ſi occupationē plurimā et grauantē
habuiſſent in prefato officio coquine.Quod
etiā obſeruandum eſt generaliter in omibus
aliis officis monaſterii / Unde ſequitur (Et
non ſolū in ipſis.ſed etiā in omibus aliis offi
ciis monaſterii iſta ſit conſideratio.vt quan-
do indigent ſolacia adminiſtrentur eis:et ite
rum quando vacant obediant imperanti).ſ.
ſuperiori iniūgēti aliquod aliud opꝰ/Sexto
hoſpitibus congruenter prouidendū eſt de le
cto. De quo ſāctus pater ſubdit(Item et cel
lam hoſpitū)ponit ſingulare pro plurali/qm̄
pro multitudine hoſpitū ⁊ varietate perſona
rum/plures celle ſunt neceſſarie(habeat aſſi-
gnatam frater cuius aīam timor dei poſſide
at:vbi ſūt lecti ſtrati)ſcꝫ diſpoſiti(ſufficient)
ſcꝫ habentes ea que neceſſaria ſunt hoſpitibꝰ
ad dormiendū ſiue quieſcendū(Et domꝰ dei
a ſapientibus ſapienter adminiſtretur)hoc ē
miniſterio prudentiū gubernetur et regatur/
Uerum quia ſi indifferenter fratres aſſocia-
rentur hoſpitibus ad loquēdū/magna diſſo-
lutionis daretur occaſio:ſāctus pater hic pru
denter āmonet dicens(Hoſpitibus autē cui
non precipitur nullatenus ſocietur nec collo
quatur ſed ſi obuiauerit aut viderit ſalutatis
humiliter vt diximus) ſcꝫ inclinato capite/vl
proſtrato corpore(⁊ petita bn̄dictione)iuxta
morē religioſorū qui in ſalutando ſuos maio
res ſolliciti ſunt vti hoc modo dicendi:bene-
dicite pater qđ eſt exopotare ſiue petere bene
dictōnem(pertranſeat dicens:non licere ſibi
colloqui cū hoſpite)Debet hoc curialiter di-
ci per talem vel ſimilē modū loquendi/Dn̄e
habeat me excuſatuꝫ paternitas veſtra/quod
non aſſocio perſonā veſtrā/aut ꝙ cū eis nō ha
beam collocutionē/ quoniā ſine mandato ſu
perioris mei michi loqui nō licet cū hoſpite.

Capitulum cxxiiii.et eſt liiii.regule:vt non
debeat monachꝰ litteras vel eulogias accipe

Nullatenꝰ liceat monacho
neqꝫ a parentibꝰ ſuis/neqꝫ
a quoquā hominū/ nec ſibi inui
cem litteras/aut eulogias/vel q̄
libet munuſcula accipere/aut da
re ſine precepto abbatis ſui/Nō
ſi etiam a parētibꝰ ſuis ei quicq̃
directū fuerit/non preſumat ſu-
ſcipere illud:niſi prius indicatū
fuerit abbati/Quod ſi iuſſerit ſu
ſcipi in abbatis ſit poteſtate cui
iubeat illud dare.Et non contri
ſtetur frater cui forte directū fu
erit vt non detur occaſio diabolo
Qui autē aliter preſumpſerit di
ſcipline regulari ſubiaceat.

Nullatenus ⁊c. Quoniā ſepenumero
hoſpites litteras ſeu etiam quandoqꝫ
munuſcula amicoꝝ portant fratribus
congruenter poſt capitulū de hoſpitibus reci
piendis ſanctus pater ſubdit mandatū de nō
recipiēdis huiuſmodi litteris ſiue muneribꝰ
ſine licentia abbatis/Et diuidi poteſt in tres
partes preſens capitulū./Primo quidē ſan
ctus pater prohibet actū exteriorem ſuſcipiē-
di./Secundo coercet actū contriſtati animi
aut murmurātis:ibi Nō contriſtetur./Ter
tio imponit penā contra contrariū preſumē
tes:ibi.Qui autē aliter preſumpſerit.Circa
primū dicit ſic(Nullatenus liceat monacho
neqꝫ a parentibus ſuis.nec a quoq̃ hominū/
nec ſibi inuicē litteras vel eulogias vel queli
bet munuſcl'a accipere aut dare ſine p̄cepto)
id eſt licentia abbatis. Ubi notandū ꝙ ex
tendere manū ad recipiendū litteras homiꝫ
cuiꝰ volūtas eſt ī alteriꝰ poteſtate/aut quodli

bet munus aut quodcūq3 modicū3: illi qui nichil debet habere/cuiuſmodi eſt religioſus eſt culpa non modica/licet quidā non multū pōderent/ In ſignū cuius dicit beatus Auguſtinus in regula/ Quicūq3 autē in tantum progreſſus fuerit malū/vt occulte ab aliquo litteras vel quodlibet munus acceperit/ſi hoc vltimo confitetur parcatur illi/et oretur pro eo/ ſi autē deprehenditur 7 conuincitur. ſecundū arbitriū pſbyteri vel prepoſiti grauius emendetur/ Ex quibus verbis ſatis aperte colligitꝰ ꝙ ſanctus vir Auguſtinꝰ nō leue ſed magnū peccatū imputat religioſo accipere aliquid illicite.i.ſine licentia. ¶ Secundo notandum ꝙ ꝗuis hoc ſemper ſit malū:cauendū tamen ſpecialius eſt a viris ſanctis. a litteris et munuſculis recipiēdis a mulieribus/ Et ideo dicit hieronymꝰ. Dulces litteras et crebra munuſcula ſanctus amor non habet/ Huiuſmodi enī ſunt amantiū ſtulto amore/7 ideo ſunt ſpecies mali/a qua cauendū eſt ſecūdū apoſtolum/ Conſequenter volens amputare ſanctꝰ pater omnē occaſionē mali/reſtringit ſuperius mandatū vſq3 etiā ad non ſuſcipiēdū ſiue tangendū munus directū/niſi prius abbatis licentia fuerit petita et obtenta:dicens(Quod ſi etiā a parentibus ſuis ei quicꝙ directū fuerit non preſumat ſuſcipere illud niſi prius indicatū fuerit abbati:ꝙ ſi iuſſerit ſuſcipi:in abbatis ſit poteſtate cui iubeat illud dare) Iſta eſt etia3 ſententia approbatiſſimi Auguſtini ſic dicentis in regula/ Conſequēs eſt ergo vt etiam ſi quis ſuis filiis aut aliqua neceſſitate ad ſe pertinentibus in monaſterio conſtitutis/aliquā contulerit veſtem.ſiue aliud inter neceſſaria deputandū/nō occulte accipiatur:/ ſed ſit in poteſtate prepoſiti/vt in rem cōmunem redactā cui neceſſaria fuerit prebeatur. hec Auguſtinꝰ. ¶ Sequitur ſecundū vbi cohibet motū animi interiorē dicens(Et non cōtriſtetur frater cui forte directū fuerit)videlz murmurando/conquerendo/aut detrahendo Et huius cauſā ſubdit dicens (vt non detur occaſio diabolo) quod fieret ſi triſtaretur frater/aut detraheret quod ſibi datū nō eſſet qd ſibi directū fuerat. ¶ Sequitur tertiū in quo imponitur pena tranſgreſſoribus (Qui aūt aliter preſumpſerit diſcipline regulari ſubiaceat) Que autē ſit et ꝗta regularis diſciplina in ſuperioribꝰ capitulis notatū eſt. / Ubi notandū ꝙ ſi hoc ſit ſatis magna culpa in religioſo/maior tamen ac grauior eſt ſi quis rē ſibi collatā celauerit/talis enī tanꝙ fur iudicandus eſt:vt beatus Auguſtinus in regula ait/ Si quis rem ſibi collatā celauerit/furti iudicio condemnetur/ Cuiꝰ ratio eſt quia vt volunt iura/quicquid acquirit religioſꝰ/quicqd ei datur/quicquid ei debetur/vel alio quocūq3 modo aduenit ei.totū cedit in ius cōmunitatis/ Accipientes ergo et celantes rē ſibi collatam/merito vt fures iudicandi veniūt/ qui rem non ſuam ſ3 cōmunitatis inuito dño .ſ. illo ad quem pertinet diſpenſatio:cum de eiꝰ ratihabitione non preſumitur:tractant.

¶ Capitulū cxxv.et eſt capitulum lv.regule: de veſtiariis et calciariis fratrum.

Veſtimenta fratribus ſecūdum locorū qualitatē vbi habitant/vel aerum temperiem dentur/quia in frigidis regionibus amplius indigetur:in calidis vero minus/ Hec ergo conſideratio penes abbatem eſt. ¶ Nos tamen mediocribus locis ſufficere credimus monachis per ſingulos cucullam et tunicam/ cucullam i hyeme villoſam:in eſtate puram aut vetuſtam/et ſcapulare propter opera. ¶ Indumenta pedū pedules et caligas. ¶ De quarum rerū omniū colore aut groſſitudine nō cauſentur monachi/ ſed quales inueniri poſſunt in puincia qua habitāt/aut quod vilius comparari poteſt. ¶ Abbas autem de meſura prouideat vt nō ſint curta ipſa veſtimenta vtentibus eis ſed meſurata. ¶ Accipiē

tes noua: vetera ſemper reddāt
in preſenti/ reponenda in veſtia-
rio ꝓpter pauperes/ Sufficit ei
monacho duas tunicas et duas
cucullas habere. propter noctes et
propter lauare ipſas res/ iam qđ
ſupra fuerit ſupfluū eſt et ampu
tari debet/ Et pedules et quodcū
qȝ eſt vetuſtū reddant dū accipi-
unt nouū/ Femoralia hi qui ī via
diriguntur de veſtiario accipiāt/
qui reuertentes lota ibi reſtitu-
ant/ Et cuculle et tunice ſint ali
quanto hiis quas habere ſoliti
ſunt modice meliores/ Quas exe
untes in viam accipiant de veſti
ario et reuertētes reſtituāt/ Stra
menta autē lectoruȝ ſufficiant/
matta ſagū lena et capitale/ Que
tamen lecta ab abbate frequēter
ſcrutāda ſunt/ propt opus peculi
are ne inueniatur/ Et ſi cui in-
uentum fuerit quod ab abbate
nō acceperit/ grauiſſime diſcipli
ne ſubiaceat/ Et vt hoc viciū pe
culiaris radicitus amputetur/
dentur ab abbate omīa que ſunt
neceſſaria/ id eſt cuculla/ tunica/
pedules/ calige/ brachile/ cultellus/
graphium/ acus/ mapula/ tabule
vt omīs excuſatio auferatur ne
ceſſitatis/ A quo tamen abbate
ſemper conſideretur illa ſenten-
tia actuū apoſtolorū/ quia daba
tur ſingulis prout cuiqȝ opꝰ erat

Iſta ergo et abbas cōſideret infir
mitates indigētium/ nō malam
volūtatem inuidētiū/ In omni-
bus tamē iudiciis ſuis dei retri
butionem cogitet.

Veſtimenta ⁊c. Superius ſanctus pat
Benedictꝰ dedit mandata circa diſpē
ſationē cibi et potus/ ⁊ de menſura ſer
uanda in eis/ Nunc ſubdit de diſpenſatione
veſtimentorū et calciamentorū/ et qualitate ⁊
menſura eorū/ quod capitulū principaliter in
quattuor partes diuiditur/ In prīa parte de
veſtimētis/ Secūdo de calciamētis/ Tertio
de femoralibus/ Quarto de ſtramētis lecto-
rum. Circa indumēta et calciamenta quat
tuor ponit mandata/ Primo mandatū de di
ſpenſatione ſecundū varietatē et temperiē re
gionū/ Secundo de qualitate/ Tertio man-
datum de menſura/ Quarto mandatū de cu
ſtodia habenda. Circa primū ſic dicit ſanctꝰ
pater (Veſtimenta fratribus ſecundū locorū
qualitatem vbi habitant vel aeris temperiē
dentur. quia in frigidis regionibus amplius
indigetur: in calidis vero) regionibꝰ (minus.
Hec ei cōſideratio penes abbatē ſit) Diſcre
tioni et arbitrio abbatis cōmittit/ vt ſecundū
diuerſas qualitates locorū ſit diſpenſatio ve-
ſtimentorū/ ſicut ſuperius de cibis dictuȝ eſt.
Textꝰ planꝰ eſt et a patre Bñdicto plene ex-
poſitus/ Sequitur (Nos autē mediocribꝰ
locis) id eſt temperatis regionibus (ſufficere
credimus monachis per ſingulos cucullā et
tunicā. Cucullā in hyeme villoſā) quod expo
ni poteſt dupliciter/ vnomodo ſic .i. de panno
forrato vellere ouis ad miniſtrandū calorem
contra rigorē frigoris/ Alio modo ſic villoſā/
id eſt de panno villoſo .i. groſſo non tonſo/ Et
forte magis conformiter ad intētionē humi
litatis ſācti patris benedicti/ Sequitur (In
eſtate vero purā) .i. abſqȝ forratura p̄fata vel-
leris ouiū vel purā (aut vetuſtā) quod idē eſt
id eſt tenuē ſiue de leuiore panno factā (Sca
pulare propter opera) id eſt quo vtendū eſt i
operibus manualibus et exerciciis corporali
bus/ i quibus fratres cucullis veſtiti cōmode
expedite et prompte operari non poſſūt/ Ubi
circa iſta veſtimenta que monachi iubentur
habere i quibuſcūqȝ locis ſiue calidis ſiue fri

gidis ſiue temperatis eſt notanduꝫ. Et pꝛio
circa tunicā ꝙ tunicam appellamus illā que
habitui pꝛoxima eſt ſiue quā ſub cuculla poꝛ-
tamus coꝛpus vndiqꝫ tegentē ſed capucio ca
rentē. Que vt cōſtitutū eſt in capitulo pꝛimo
extra de ſtatu monachoꝛū in clementinis de-
bet eſſe rotunda per circuitū. et non ſciſſa nec
longitudine nimia aut bꝛeuitate notanda
largas etiā manicas habeat vſqꝫ ad pugnū
pꝛotēſas nō conſuticias non quomōlibet bo
tonatas. Circa cucullā notandū ꝙ cuculla vt
dicit yſidoꝛus dicitur per diminutionē a caſa
vel a cella. Caſa ei duo diminutiua ex ſe red
dit videlicet caſulā et cucullā que vtraqꝫ po-
teſt dici parua cella vel caſa. Nam ſicut caſa
vel cella tegit omīa que intra ſunt: ita cucul-
la a capite defluens vſqꝫ ad plantas vndiqꝫ
totum contegit coꝛpus. Et dicitur cuculla q̈-
ſi minoꝛ cella. Cuculla autē diuerſimode ac-
cipit a diuerſis. Aliqui ei videlicet vltramon
tani monachi cucullam dicunt cappā habitū
longū et amplū: ſed manicas non habentem
Sicut videtur cle. papa accipere in ſuperioꝛi
capitulo extra de ſtatu monachoꝛū. floſculuꝫ
vero dicunt habitū qui longas habet mani-
cas. Alii vero cucullā nominant eū habitū q
apud alios dicitur floſculus videlꝫ habitū cū
capucio ex omī parte clauſū longiſqꝫ mani-
cis manicatū. Circa ſcapulare notandū ꝙ
ſcapulare deriuatur a ſcapulis eo ꝙ ſcapulaſ
tegit quod apud oēs religioſos qui ſcapula-
ri vtuntur dicitur habitus capuciatus ſcapu
lis ex vtraqꝫ parte pendēs. Sequitur pars
in qua datur mandatū de calciamētis pedū
(Indumenta pedum pedules et caligas) pe
dules a pede dicunt eo ꝙ pedes tegant quos
nōnulli monachi diuiſos a caligis poꝛtant ꝑ
pter ſudoꝛē pedū vt facilius poſſint eos laua
re et quia illis detractis de pedibus retentis
caligis doꝛmiunt ne foꝛte illoꝛū impedimen
to fumoſitates per poꝛos emiſſe retineantur
incluſe et ſic per conſequens caput ledere ha-
beant ad cerebrū aſcendēdo. Sequitur mā
datum de qualitate indumentoꝛū (De qua-
rum rerū oīm) ſcꝫ tunice. cuculle. ſcapularis. ꝛ
pedulū (coloꝛe et groſſitudine non cauſentur
monachi) id eſt non murmurent aut queſtio
nes faciant conquerentes ſi non ſplendidus
aut ſpecioſus ſit vel ſi eſt vilis humilis aut ab
iectus. De coloꝛe autē aut groſſitudine diſci

pulus huiꝰ ſchole minime cauſari debet quē
iam mundo moꝛtuū eſſe opoꝛtet. ſecundū il-
lud apoſtoli. Moꝛtui eſtis et vita veſtra ab-
ſcondita eſt cum xp̄o in deo. Moꝛtuus quip
pe non cauſatur nec curat q̈ꝫ vilibus pannis
quis eū inuoluat. Unde hugo de ſācto victo-
re ait. Amatoꝛes religionis amare plꝰ debēt
veſtimenta vilia q̈ꝫ p̄cioſa. plus groſſa q̈ꝫ ſub-
tilia. plus aſpera q̈ꝫ mollia. plus fuſca q̈ꝫ niti-
da. plus neglecte q̈ꝫ acurate cōpoſita vel ap
tata. Sequitꝛ (Sed quales inueniri poſſūt
in prouincia qua habitāt aut quod vilius cō
parari poteſt) Ubi notandū ꝙ non ideo di
cit ſāctus pater vile ne nimis p̄cioſitati apꝛo
pinquet: non viliſſimū ne veſtis abiectōne ni
mia notabilis notetur et vt inanis gloꝛia vi-
tetur ſꝫ dicit vilius. i. mediocre. Et hoc eſt qꝺ
extra de ſtatu monachoꝛū capitulo pꝛimo in
clementinis dicit. Clemens papa: nec in qua
litate panni regularis excedat modeſtia. nec
querant ſcꝫ monachi quod pꝛecioſius et ſubti
lius ſed quod vtilius valeat inueniri. Pre
terea aduertenduꝫ eſt ꝙ per hoc quod ſanctꝰ
pater dicit ꝙ de coloꝛe non cauſentur mona-
chi non eſt intelligendū ꝙ omibus coloꝛibus
liceat illis vti: cum etiam ſecularibus clericis
ſint quidē interdicti: vt patet extra de vita et
boneſtate clericorū capitulo Clerici. Sed ac
cipiendū eſt ſic ꝙ non cauſentur inter tres co
loꝛes permiſſos videlꝫ bꝛunū nigrū. ꝛ albū ꝙ
iſte ſit pulcrioꝛ et melioꝛ. Sequitur manda
tum de menſura aut q̈ꝫtitate veſtimentorum
(Abbas autē de menſura prouideat vt non
ſint curta ipſa veſtimenta vtentibus eis: ſed
menſurata) Prouidendum eſt ꝙ veſtimen-
ta ita ſint vtentibus menſurata vt ne ſint ni
mis curta quia ſic eſſent inboneſta imo ridi-
culoſa. nec nimis longa. i. ꝙ defluāt ſuper ter
ram et puluerē ceteris moueant. Talis qui-
dem nimia longitudo pꝛopter ſuperfluitatē
quā habet redolet etiā vanitatē ſecularem.
Huic mandato beati patris benedicti reſpō
dit apoſtolicuꝫ extra de ſtatu monachoꝝ vbi
ſupꝛa in quo pꝛecipitur. Veſtis monachi ro-
tunda ſit per circuitū nec longitudine nimia
aut bꝛeuitate notāda. Qꝺ etiā clericis man-
datur extra de vita et boneſtate clericoꝛuꝫ in
capitulo. Clerici. Sequitur conſequenter
mandatū circa cuſtodiā veſtiuꝫ (Accipientes
noua vetera ſemper reddant in pꝛeſenti) id ē

illico ne aliquid ſuperfluū retinere apud ſe vi
deantur(reponēda in veſtiario)id eſt loco cō
muni(propter pauperes)id eſt indigentes/ſi
ue ſint monachi peregrini/ſiue alii quicunqꝫ
veſtimentis egentes.¶Et cauſam huius reſe/
cande ſuperfluitatis ſubiungens ait(Suffi/
cit enī monacho duas tunicas et duas cucul
las habere/propter noctes et propter lauare
ipſas res) ¶Ubi nota ꝙ ex hoc loco videtur
ꝙ monachi non ſolū veſtiti tunicis ſed etiam
cucullis debeant dormire/quia ſanctus pater
inquit/Sufficit monacho duas tunicas ha/
bere et duas cucullas propter noctes/ſed licꝫ
nobis prima facie ita videatur/nichilominuſ
quia hoc graue eſt et durū/ antique conſuetu
dini ordinis que vt interpres legis habenda
eſt ſtandum in hac parte potius conſulimus
¶Secundo aduertendū ꝙ duas cauſas aſſi/
gnat ſanctus pater/propter quas permittat
fratribus duas tunicas et duas cucullas ha/
bere.¶Prima tangitur cū ait ꝑpter noctes/
id eſt propter dormitionē in qua monachi ve
ſtiti iacere debent.¶Non videtur autē docere
vt monachi eiſdem veſtibus vtantur per diē
in conuerſationē hominuꝫ/quibus de nocte ī
dormiendo/ratō eſt manifeſta ſcꝫ propter ſor
des.¶Secunda tangitur cū dicit propter la
uare ipſas res.i.propter lotionē ipſarū reruꝫ/
vt ſcꝫ frater tempore quo vna tunica exponit
lauanda ſiue mundanda/habeat aliā ad in/
duendū/⁊ ita de cuculla.¶Sequitur(iam qđ
ſuprafuerit)id eſt quod habitū fuerit vltra du
as tunicas et duas cucullas (ſuperfluū eſt et
amputari debet/ ⁊ pedules ⁊ quodcūqꝫ eſt ve
tuſtum reddant dū accipiunt nouū)hoc pla/
num eſt. ¶Circa hanc partē in qua ſanctus
pater de diſciplina indumentorū ipſorū mo/
nachorum loquitur/pro pleniori inſtructione
eſt notandū/ꝙ in habitu poſſūt eſſe multa re/
prehenſibilia/que a diſcipulo huius ſchole ſūt
omino vitanda/ de quibus aliqua iam tacta
ſunt:et tangemus decem.¶Primū eſt nimia
precioſitas/Cū eī religioſus pre ceteris debe/
at perfectioni humilitatis intendere/non eſt
illius querere honorē in domo dei ſed abiecti
onem/ Huiuſmodi aūt abiectō maxime con
ſiſtit in veſtiū humilitate./Quare auguſtinꝰ
in regula./Non ſit notabilis habitus veſter/
vt affectetis veſtibus placere.ſed moribꝰ.¶Et
in libro de vita ſolitaria dicitur/ Intātū inte
rioribus ſuis aīm : cuiuſmodi eſſe debet ani/
mus viri religioſi/magis decēt omīa exterio
ra inculta et neglecta.¶Diligentia quippe cir
ca vanitatē exterioris ornatꝰ/ſignū eſt negli/
gentie circa interiorē ornatū/Bernardꝰ. Nō
tantū curaretur corporis cultus/niſi prius ne
glecta fuiſſet mēs inculta virtutibus./Orna
tus corporalis impedimentū eſt ornatus ſpi/
ritualis/Ciprianus.Serico et purpura indu
ti/xp̄m induere non poſſunt/Auro et marga/
ritis et monilibus ornamentū cordis ⁊ pecto
ris perdiderunt.¶De precioſitate veſtium di/
cit gloſa ſuper illud luce xv/Qui induebatur
purpura et biſſo./Si cultus precioſarū veſtiū
culpa non eſſet/ſermo dei non tam vigilāter
exprimeret/ꝙ diues purpura ⁊ biſſo indutus
apud inferos torqueretur.¶ Secundū repre
henſibile in habitu eſt nimia ſubtilitas/Un/
caſſianus libro prio inſtitutionū ſanctorū pa
trum.¶Ueſtis quoqꝫ ſit monachi que corpus
contegat tantū/ac repellat verecundiā nudi
tatis/et frigoris retundat iniuriā/nō que ſe/
minaria vanitatis.aut elationis enutriat/di/
cente apoſtolo./Habentes autē alimenta et
operimenta his contenti ſimus/Bernardus
¶Hanc veſtiū ſubtilitatē.in fratribus ſuis re/
prehendens ſic dicit/Iam queritur ad induē
dum non quod vtilius ſed quod ſubtilius in
ueniatur/non quod frigus repellat.ſed quod
ſuperbire compellat/non deniqꝫ iuxta regu/
lam quod vilius comparari poteſt / ſed quod
veuuſtius īmo vanius oſtentari.¶Tertiū re
prehenſibile in habitu eſt veſtium mollicies.
¶Mollia quidem veſtimenta animi molliciē
indicant/Non decēt eos qui ad deſertū clau
ſtri confugierunt.indumēta mollia.math.xi
Qui mollibus veſtiuntur in domibus regū
ſunt/Et ſuper illud math.iii/Ipſe iohannes
habebat veſtimenta de pilis cameloruꝫ/dicit
gloſa/Seruus dei non debet habere veſtimē
tū ad decorē vel delectationē/ſed tantū ad te
gendū nuditatē/Non decet hominē virilem
veſtē habere muliebrē/ Hieronymus./ Non
tenera veſtis ſed mundicia mentis ornamen
tum facit/exo.xxii. Non induetur vir veſte fe
minea.¶ Quartū reprehenſibile in habitu
eſt nimius nitor/qui attendi videtur in colo/
re/Seneca. Non ſpelndeat toga nec ſordeat
Hieronymus/Ornatus ⁊ ſordes pari modo
fugienda ſunt/quia alteruꝫ delicias:alterum

gloriã redolet/ monacho enĩ qui plangentis
habet officiũ.nullomodo decet nitidas ſed lu
gubres veſtes habere/ Unde caſſianus vbi ſu
pra/ Ueſtimenta monachorũ ita vilia ſint/vt
nulla coloris vel habitus nouitate/inter cete
ros huius propoſiti viros habeãtur inſignia/
¶ Quintũ reprehenſibile in habitu eſt com⸗
poſitio irreligioſa ſecundũ ſeculi vanitatẽ/vi
delicet aut cũ in inferiori parte veſtis ſciſſa ẽ/
aut ĩ ſuperiori rugata colligitur/que compo⸗
ſitionis forma nullo pacto congruit in veſti⸗
bus religioſoruz/ Unde extra de ſtatu mona
chorũ capitulo prio in clementinis inter alia
precipitur vt veſtis monachi rotunda ſit nõ
ſciſſa. ¶ Sextũ reprehenſibile in habitu eſt ex
traneitas/videlz quando aliqua ſingularita
te eſt ab aliis diſtincta / De qua ſophonie i.
Uiſitabo ſuper oẽs qui induti ſunt veſte pe⸗
regrina/ Et caſſian⁹ vbi ſupra de habitu mo
nachi loquens ait. Quicquid enĩ inter famu
los.dei preſumitur ab vno vel paucis/nec ca⸗
tholice per omne corpus fraternitatis tenet/
aut ſuperfluũ aut elatũ eſt/ꝛ ob id noxiũ iudi⸗
cãdum eſt/ magiſqz vanitatis ſpeciẽ ꝙ virtu
tis oſtentans/ Et hieronym⁹/ Ueſtis nec ſatis
munda nec ſordida.et nulla diuerſitate nota
bilis ſit/ ne ad te obuia ꝑtereuntiũ turba cõſi
ſtat.nec digito demonſtreris. ¶ Septimũ re
prehenſibile in veſte eſt.nimia longitudo/que
a dño reprehenditur.luce xx.dicente/ Attendi
te a ſcribis qui volunt ambulare in ſtolis/ ſto
la eſt veſtis longa. ¶ Octauũ eſt nimia breui
tas / Ueſtis quidẽ multũ breuis nullomodo
virũ religioſũ decet/ſicut ſupra dictũ eſt/ Uñ
detrũcatione veſtiũ dehoneſtati ſunt filii da⸗
uid.a dño filiorũ amon.ſcdo regũ x. ¶ Nonũ
eſt imũdicia. Hierony./ Nec affectate ſordes/
nec exquiſite delicie xpiano cõueniunt/ Iterũ
idem. Ornatus et ſordes pari modo fugien⸗
da ſunt/qnia alterũ delicias.alterũ gloriã re⸗
dolet/ Unde de beato Auguſtino legitur, Ue
ſtimenta eius et calciamenta nec nimis niti⸗
da erant nec plurimũ abiecta. ¶ Decimum
eſt ſuperfluitas veſtiũ/ hec enĩ mĩme decet vi
rum religioſũ qui paupertatis votum emiſit/
Unde de multitudine ſuperflua veſtiũ ita lo
quitur Bernardus/ Nudi clamant et fame⸗
lici/et cõquerunt nobis de fame ꝛ frigore mi⸗
ſerabiliter/ Laborantibus/quid conferũt tot
mutatoria extẽſa in perticis/vel plicata ĩ mã

ticis: Jaco.v. Agite nunc diuites/plorate/vlu
lantes ꝛc. Sequitur / Ueſtimenta veſtra a ti
neis comeſta ſunt. ¶ Sequitur de femoralib⁹
¶ Femoralia hi qui in via diriguntur de veſti
ario accipiant ;qui reuertẽtes lota ibi reſtitu
ant) ¶ Ubi aduertendũ ꝙ tempore huius in
ſtitutionis rarus erat vſus bracharuz/ ſed qc
quid ſit de vſu illius temporis/ conuenienti⁹
nobis videtur ꝙ religioſi in monaſterio ĩ via
directi illis vtantur. ¶ Sequitur(Cuculle et
tunice ſint aliquanto his quas habere ſoliti
ſunt modice meliores quas exeuntes ĩ via ac
cipiant de veſtiario et reuertentes ibi reſtitu
ant) Prouidet aũt ſanctus pater advitandũ
omnẽ notã ſiue ſingularitatẽ/q̃ ex nimia ab⸗
iectione veſtiũ naſceretur/vt veſtes meliores
portent fratres qui in viã aliquã diriguntur
ꝙ ſolliti ſunt in monaſterio deferre/ ypocrite
autem econtrario faciunt/in monaſteriis op
timis veſtibus indui volunt/et ad aſpectũ ho
minũ exeuntes ſordidis aut vilibus ſiue ruſti
canis veſtibus induti procedunt/ Uerũ ſi mo
nachus ſatis bonas et integras veſtes habe⸗
at/non erit opus eunti dare meliores. ¶ Seq
tur vltima pars in qua de ſtramentis ſanct⁹
pater diſponit (Stramenta autẽ lectorũ ſuf
ficiant matta.ſagũ.et lena.ꝛ capitale) Quat
tuor iſta ſufficere dicit ſãctus pater lecto mo
nachi. ¶ Primũ eſt matta que eſt id quod ſu
per paleas ponitur/quod vulgariter dicitur
mattaraciũ. ¶ Secundũ eſt ſagũ.quod eſt pã
nus de lana aſpera/ſicut eſt groſſa ſarica que
ĩmediate loco linteaminis ſuper mattaraciũ
collocat. ¶ Tertiũ eſt lena.que eſt cooperimẽ
tum de lana factũ pilloſum quod frigori ob⸗
ſiſtere poſſit. ¶ Quartũ eſt capitale quod ca
piti ſupponitur de paleis/aut de lana plenuz
¶ Quo loco aperte ſanctus pater Benedictus
oſtẽdit/ꝙ lecti mollicies nõ eſt a diſcipulo hu
ius ſchole querenda ſed magis vitanda/ Qr
aũt de dormitione plura diximus ſuperi⁹ cir
ca capitulũ regule xxii/ſuperſedemus nunc a
longiore ſermone. ¶ Sequitur aduiſamentuz
quoddã contra proprietatẽ/iubet enĩ frequẽ
ter ſcrutiniũ fieri lectorũ dicens(Que tamẽ
lecta frequenter ab abbate ſcrutanda ſunt ꝑ
pter opus peculiare) id eſt propter aliquã rẽ
que ſine licentia ſuperioris habetur (ne inue
niatur. Et ſi cui inuẽtũ fuerit quod ab abba⸗
te)dante.ſ.vel ꝑmittente(nõ acceperit gra⸗

uiſſime diſcipline) tanꝙ̃ ſit proprietariꝰ (ſub
iaceat. Et vt hoc viciū peculiare radicitus ā
putetur/dētur ab abate omia que neceſſaria
ſūt/id eſt cuculla tunica/pedules/⁊ calige/bra
chile/cultellꝰ/grafiū/acus mapula) ad abſter/
gendū.ſ.ſudorē laboris tempore/vel cū in via
faciē manuſqꝫ lauant (tabule) Quare autē
hec omia ita plene iubentur dari monachis
ſubdit (vt omis auferatur neceſſitatis excu/
ſatio. A quo tamen abbate ſemper conſidere
tur illa ſententia actuū apoſtolorū: quia da/
batur ſingulis prout cuiqꝫ opus erat. Ita er/
go et abbas conſideret infirmitates indigen
tium/non malā voluntatē inuidentiū. In oi
bus tamen iudiciis ſuis/dei retributōnē cogi
tet) Omia hec plana ſunt maxime ſi ea que
notauimus circa xxxiii.capitulū huius regu/
le circa proprietatis viciū cōmemorentur.

Capitulum cxxvi.et eſt lvi.regule:de mē
ſa abbatis vbi ꝙ abbas non debet querere de
licatius ꝙ̃ ſubditi viuere.

**Menſa abbatis cum pere/
grinis et hoſpitibus ſit ſē
per. Quotiens tamē minus ſūt
hoſpites/quos vult de fratribus
vocare in ipſius ſit poteſtate. Se
niores tamen vnū aut duos ſem
per cum fratribus dimittenduꝫ
procuret/propter diſciplinam.**

Menſa abbatis ⁊c. Superius beatꝰ Be
nedictus ordinaſſe viſus eſt cōgrega/
tionis menſam: Nunc vero diſponit
menſam abbatis/ne aliqua ſuperfluitate aut
auaricia notari poſſit dicens (Menſa abba/
tis cū hoſpitbus ⁊ peregrinis ſit ſemper) Ec
ce admirabilē caritatē ſancti patris. Vult vt
menſa abbatis ſemper pietate redundet et af
fluat mīe viſceribus. Hoſpites ⁊ peregrinos
pro amore dei leto aīo ſuſcipiendo et miſeri/
corditer pertractando. De hoſpitibus recipi
endis ⁊ de modo pertractandi eos circa capi
tulum regule liii. plura notata ſunt. Sequi
tur (Quotiens tamen minus ſunt hoſpites
quos vult de fratribus vocare in ipſius ſit po
teſtate) et illos plenius refouere: ſicut dicitur
extra. Cum ad mōaſteriū/ꝙ abbas poſſit in/
terdum aliquos fratruꝫ nunc hos nunc illos
ꝓut neceſſitas poſtulauerit aduocare/ipſoſ/
qꝫ in camera ſua melius et plenius exhibere/
(Seniorē tamē vnū vel duos ſemper cū fra/
tribus dimittendū procuret propter diſcipli/
nam) ſcꝫ ſeruandā. quoniā in preſentia ſenio
rum maturius magiſqꝫ diſciplinate ſe habe/
bunt iuniores. Aduertendū eſt hic autē pri
mo/ꝙ ex hoc loco manifeſte colligitur/ꝙ men
ſa abbatis ſeparata debet eſſe a loco cōmuni
fratrū.ſ.refectorio/ſecundū ꝙ etiā ex capitu/
lo liii. aperte oſtenditur/vbi etiā rationes cō/
gruentes inducte ſunt ad hoc. Secundo ꝙ
hec ſepatio menſe abbatis/a cōmuni loco fra
trum refectorio inſtituta eſt gratia caritatis
et exercende hoſpitalitatis/non auaricie aut
vanitatis ſeculi cauſa. Tertio aduertere de
bent abbates/ne delicatius viuere querat/ne
ſint de quibus dicit beatꝰ bernardꝰ. Videas
quoſdā de maioribus comedere latius/bibe/
re ſapidius/indui pulcrius/cubare melius. lo
qui licentius/ornari varius. Hec enī eſt abu/
ſio in tota eccleſia/vt ſicut ſunt hoies in ſtatu
ſublimiori/ſic et magis velint viuere delicate.
Non ſunt tales prelati de quibꝰ ſcde cori. iiii
Uſqꝫ in hanc horā eſurimus ſitimus et nudi
ſumus/ſed ſecundū ordinē ſcribarū ⁊ phariſe
orum/qui imponunt onera grauia et impor/
tabilia in humeros hoim/digito autē ſuo no
lunt mouere ea math. ix. Sunt quidā prela/
ti qui ſicut inſtituti ſunt prelati aut officialeſ
in religione/non dignantur comedere vel bi/
bere quod comedit vel bibit conuentus. Nō
ita legit̃ de beato martino qui factꝰ archiepi
ſcopus idē conſtantiſſime legitur perſeueraſ
ſe que prius fuerat/eadē ī corde humilitas/ea
dem in veſtitu vilitas/atqꝫ ita implebat epi/
ſcopi dignitatē/vt propoſitū monachi non de
ſereret. Legitur etiam de beato Germano ā
tiſiodorenſi qui fuit nobiliſſimus/et ante epi
ſcopatum ſeculi deliciis deditus/ꝙ poſtꝙ̃ fa/
ctus fuit epiſcopus vſqꝫ ad terminuꝫ vite ſue
ſcꝫ per ānos trigita corpꝰ ſic afflixit/ꝙ poſtea
nūꝙ̃ comedit panē frumenti nec vinum bibit
niſi in die natiuitatis et paſche/nec acetū nec
oleū nec ſal pro ſapore comedit: ſemper auteꝫ
ieiunans in veſpere comedebat/et cineres in
refectione prelibabat. Nullā habuit veſtē p̄

ter ciliciuz et cucullam/lectus eius cineres/et
quotidiana impreſſione induratos ſuperpo-
nebat. Nūꝙ veſtimentū raro calciamēta de
trahebat. Quid dicent ad hoc homīes et ru
ſticani aut ꝓmoti ad modicas dignitates/qui
in religione nichil auſteritatis volunt ſuſtine
re in vita/ſed ſemper ſingulares in cibis ⁊ po
tibus et lectiſterniis/et veſtib⁹ nūꝙ cōmuni-
bus ſunt contenti. Deniqz paſtor dicit a pa
ſcendo non ſe ſed gregem/iuxta illud prie pe
tri prīo. Paſcite qui in vobis eſt gregem dei.
Iſti vero non curant de paſcendo gregē con-
uentus/ſed ſolū de ſe/et ideo maledicti a dn̄o
dicuntur per prophetā dicētē/eze xxxiiii. Ve
paſtoribus iſrael qui paſcebant ſemetipſos.
Nonne greges paſcuntur a paſtoribus? Pa
tet ergo ꝙ reprehēſibile ſit/ꝙ prelati ſiue ma-
iores ī religione relicta cōmuni regularis vi
te auſteritate.delicati⁹ ꝙ ſubditi viuere q̄rāt.

Capitulum cxxxvii.et eſt lvii.regule:de ar
tificibus monaſterii:

Artifices ſi ſint ī monaſte-
rio cum omni humilitate
faciant ipſas artes:ſi tamen iuſ
ſerit abbas. Qd̄ ſi aliquis ex eis
extollitur pro ſciētia artis ſue/eo
quod videatur aliquid conferre
monaſterio/hic talis euellať ab
ipſa arte/et denuo per eam non
tranſeat:niſi forte humiliato ei
iterū abbas iubeat. Si quid vero
ex operibus artificū venūdandū
eſt/videant ipſi per quorū man⁹
tranſigenda ſunt:ne aliquā frau
dem preſumant inferre. Memo
renťqz ſemper ananie et ſaphire/
ne forte mortē quam illi in cor-
pore pertulerūt:hanc iſti vel om
nes qui aliquam fraudem de re
bus monaſterii fecerit in anima
patiantur. In ipſis autez preciis
non ſurripiat auaricie malum:
ſed ſemper aliquantulum viliuſ
detur ꝙ ab aliis ſecularibus/vt ī
omībus glorificetur deus.

Artifices ⁊c. Poſtꝙ in ſuperioribus ſā
ctus pater Benedictus diſpoſuit ea q̄
reſpiciunt congregationem et abbatē.
Nunc ſubiungit aliqua que reſpiciunt artifi
ces monaſterii/dicēs eos ꝙtūcūqz vtiles ſint
ſemper ī humilitate debere perſiſtere. Et po-
nuntur quattuor partes in hoc capitulo ſecū
dum quattuor mandata. Primū eſt circa
ipſos artifices cū dicit (Artifices ſi ſint in mo
naſterio cum omī humilitate) ſcz tam corpo
ris ꝙ mentis (faciant ipſas artes ſi permiſe-
rit abbas. Nichil vult ſanctus pater fieri in
monaſterio per artifices ꝙtumcunqz eorum
opus vtile eſſet monaſterio:niſi ornatum ſit
humilitate/et obedientia imperatum. Se
cundum eſt de correctione preſumptiōis eius/
qui ob artis ſue vtilitatem extollitur ī ſuper-
biam cum ait (Quod ſi aliquis ex eis extol-
latur pro ſciētia artis ſue/eo ꝙ videtur aliq̄d
cōferre monaſterio hic talis euellatur ab ip̄a
arte) vt ſcz eam nō exerceat (et denuo per eā
non tranſeat niſi forte humiliato ei iterū ab-
bas iubeat) ſcz exerceri artē ſuā vel obedien-
tiam. Plana ſunt omia. Tertiū eſt de dili
gentia habenda ne fraus aliqua inter res ip
ſas monaſterii vendendas cōmittať:cum ait
(Si quid vero ex operibus artificū venūdan
dum eſt/videant ipſi per quorū manus tranſi
genda ſunt/ne aliquā fraudē monaſterio fa-
cere preſumant/memorenturqz ſemper ana-
nie et ſaphire ne forte mortē quā illi in corpo
re pertulerunt:hanc iſti vel om̄es qui aliquā
fraudē de rebuſ monaſterii fecerit in anima
patiantur) que omia plana ſunt/et aduerten
da plurimū ab his qui res monaſteriorū per
tractant/vt cognoſcāt ꝙtū periculū ſit infide
liter fraudulenterqz res monaſterii tractare/
Infelix plane qui tanti fulguris tonitruū au
re ſurda preteriit. Quartū eſt de vitanda
auaricia in ipſa venditione reruz cum ſequiť
(in ipſis autem preciis non ſurripiat auaricie
malū:ſz ſemper aliq̄ntulū vilius) id eſt mino-
ri precio (detur ꝙ ab aliis ſecularib⁹) dari po

teſt (vt in omnibus glorificetur deus) ſcḋz illḋ Math. v. Luceat lumen veſtrū corā hoībus vt videant opera veſtra bona/ et glorificēt patrem veſtrū qui ī celis eſt/ Omia planiſſima ſunt et ſuperfluū eſſet aliquid addere/ Sequitur capitulū lviii. ⁊c.

Capitulum cxxviii. et eſt lviii. regule: de diſciplina ſuſcipiendoꝝ fratrum: vbi de diſcretione habenda a prelato in fratrū receptione.

NOuiter veniēs quis ad cōuerſionē/ non ei facilis tribuatur ingreſſꝰ/ ſed ſicut ait apoſtolus/ probate ſpiritus ſi ex deo ſunt.

NOuiter veniens ⁊c. Poſtq̄ in ſuperioribus ſanctus pater Benedictus inſtituit ordinē viuendi quē fratres obſeruare deberent in monaſterio conſtituti/ Nūc ſubdit de ordine obſeruando in receptōne eorum/ qui ad religionē ſuſcipi depoſcūt/ Et poteſt diuidi hoc capituluʒ in quattuor partes. In prima agit de probatione multiplici q̄ fit ante profeſſionem. In ſecunda parte de ipſa profeſſione. In tertia de firmitate profeſſionis. In quarta de ſuſceptione profitētis ad habitū religionis. Circa primū poſſunt notari tres gradus probationis. Primus eſt ad portam monaſterii quattuor aut quinqʒ diebus anteq̄ ingreſſus illi det. Secundus eſt in cella hoſpitū duobꝰ menſibus. Tertius eſt in cella nouicioꝝ decē menſibꝰ De primo dicit ſic ſanctus pater (Nouiter veniens quis ad conuerſionē) .ſ. ad conuerſationē ſiue ſtatū religionis/ Tranſitus auteʒ iſte quo quis tranſit de ſeculo ad clauſtrū/ de ſtatu peccati ad ſtatū gratie et dei ſeruiciū/ de mundana conuerſatione ad religioſā bene dicitur cōuerſio. Joelis ii. Cōuertimini ad me in toto corde veſtro/ in ieiunio fletu et planctu/ et ſcindite corda veſtra/ Felix tranſitus et mutatio certe dextere excelſi/ Gaudeat plurimū et exultet diſcipulus/ in cuius mēte hāc conuerſionē ⁊ tranſitū ſanctus inſpirauit ſpiritus/ Utilis ꝯuerſio cōuertēti ſe de tenebris ad locū luminis. eccleſiaſtes. x. Dulce lumē et delectabile oculis videre ſolē/ Utilis cōuerſio et cōmutatio/ cū mundus fallax pro deo fideliſſimo deſeritur/ cū bona modica in breui amittenda melioꝝ impeditiua pro maximis bonis in eternū manſuris relinquuntur/ Utilis tranſitus de loco preſſure et laboris ad locum pacis et quietis/ Jo. xvi. In mundo preſſuram habebitis: in me autē pacē. Math. xi. Uenite ad me oīs qui laboratis et onerati eſtis et ego reficiā vos/ Utilis tranſitus a loco periculi ad locum ſecuritatis/ plane qui de mundo tranſit ad clauſtrū ordinatū/ gaudere debet ſicut illi qui per archā diluuii ſunt liberati/ et ſicut loth ab incendio ſodomorū ſaluatus/ et ſicut filii iſrael gauiſi ſunt cū ſeruitutē pharaonis ⁊ exercitum eius euaſerunt. Et ſicut pueri a fornace babilonica liberati (Nō ei facilis tribuatur ingreſſus) Non ſoluʒ enī ad profeſſionē ſed etiā ad probationē intus ī monaſterio nō leuiter quiſq̄ ſuſcipiendus eſt/ Nemo enī debet alteri ſe facile credere/ ſicut dicit beatus Ambroſius: niſi cuius virtutē ꝓbauerit/ Et ideo ſequitur (Sed ſicut ait apoſtolus. Probate ſpiritus ſi ex deo ſūt) probādus eſt impetus ſpiritus an ſit impetus dei/ an diaboli/ an veniat vel aduerſitate aliqua pulſatus/ an deſiderio ſalutis tractus/ an ſeductionis cauſa/ an ſpūalis profectus zelo inflāmatus ad monaſteriū concurrat/ Eſt aūttem hic notandū ꝙ magna diſcretione vti debetur in fratrū receptione/ Quēadmodū enī qui vult vineā bonā habere palmites ex quibus plantanda eſt cum diſcretione debet eligere/ ſic cum diſcretione fratres recipiēdi ſūt in religione exemplo dn̄i Jere. ii/ Ego te plātaui vineā electā omne ſemen verū. Circa illū vero qui recipi vult primo attendendum eſt/ an magnā voluntatē ad religionē habeat/ Jllum enim qui magnū onus vult ſibi aſſumere portandū toto tempore vite ſue/ oportet magnā voluntatē ad illud portanduʒ habere/ Per hoc autē ꝙ non facilis tribuitur ingreſſus veniendi ad conuerſionē/ apparet an vehemēs deſideriū ad illud quod requirit habeat/ ſi dilatio deſideriū eius augmētat/ Sācta enī deſideria dilatione creſcunt. iuxta verbum gregorii/ Magnitudo bone voluntatiſ in eo qui vult recipi ſignuʒ eſt ſpiritus ſancti inhabitantis ⁊ in eo operātis/ Jn libro de vita ſolitaria. Non ſine grādi ſcrupulo mentis a quocūqʒ profeſſione arcendus eſt/ cui teſtis

inhabitantis et trahentis ſpiritus ſãcti bona
voluntas eſt. ¶ Secundo attẽdendū eſt circa
illū qui vult recipi/quid ipſe principaliter in⸗
tendat.vtrū xp̄z.an aliud p̄ter ip̄m. ¶ Si aliud
preter ipſū.timendū eſt de ipſo quod Math.
viii.ait vnus ſcriba xp̄o. Magiſter ſequar te
quocūqȝ ieris/qui cognito ꝙ propter lucrū ſe
culi eum ſequi vellet/dixit ei. Vulpes foueas
habent.et volucers celi nidos/filius autẽ ho
minis non habet vbi capit ſuū reclinet. ¶ Non
vult xp̄s vt ꝓpter bona temporalia hoīes eū
ſequantur/ſed illis ī futuro eternas diuicias
dabit.qui in p̄ſenti paupertatis eius ſocii fue
rint.eccleſiaſtici xxii. Fidem poſſide cū amico
tuo in paupertate illius.vt in bonis illius le⸗
teris. ¶ Multū cauere debet qui tenet locū dei/
ne introducat in domuȝ ipſius inimicū eius.
/Inimicus eſt dei.qui amator eſt mundi. ¶ Spe
cialiter cauere debet/ne hoīes ſuperboſ recipi
at/q neſciūt illi qui locuȝ dei tenet ſubeſſe/nec
fratrū volunt ſocii eſſe. ¶ Et duob⁹ generibus
hoīȝ dom⁹ religionis replenda eſt/vel de ſim
plicib⁹. qui ſenſu et voluntate ad aſſequendã
religioſã prudentiã.feruentes apparuerūt et
habiles/vel de prudentib⁹quos religioſe ⁊ ſã
cte ſimplicitatis conſtiterit eſſe emulatores/
In libro de vita ſolitaria/Stulta ſuperbia vt
ſuperba ſtultitia.a tabernaculis iuſtorū ſem⸗
per procul ſit/In eodẽ. Omis ſuperbia ſtulta
ꝙuis non oīs ſtultitia ſuperba/Stultitia ei
ſine ſuperbia nonnūꝙ̃ ſimplicitas inuenitur/
q̃ ſi ignorat forſitan eſt docibilis/ſi nequit do
ceri forſitan eſt tractabilis/⁊ propria eſt ciui⸗
tas refugii ſimplicitati.cohabitatio religiõis/
niſi ſit talis que nolit humiliari/vel tam bru⸗
ta vt nõ poſſit regi vel tractari. ¶ Bona tñ vo⸗
luntas eſt/ſi multū bruta non eſt deſerenda ſȝ
ſalutari conſilio ad laborioſã et actuoſã vitã
tranſmittẽda/Superbia aūt ꝙtūuis prudẽs
ſibi videatur dimittẽda ſibi eſt ⁊ aliis abigen
da. ¶ Diſcretionẽ habere debet qui preeſt/non
qua ſimplices decipiat ſuauia religionis eis
oſtendendo et aſpera occultando/ſed qua re⸗
cipiendis et recipiẽtibus caueat. ¶ Crudelitas
magna eſſe videtur/cum paruuli innocentes
aſperitatem religionis non intelligentes cru
ci religionis affigūtur/ ¶ Qui in ingreſſu nichil
ſpirituale intendentes/nec intelligentes ea q̃
in regula continent̃ poſt ingreſſū inimici cru
cis inueniuntur/ventri ſuo non dño ieſu xp̄o

in monaſterio ſeruientes. ¶ Et notandū ꝙ
multis de cauſis accidit ꝙ in religione recipi
untur qui ad religionẽ non ſunt idonei. ¶ Ali⸗
quando accidit ex cupiditate recipientiū/Si
cut enī naute aliquando egrotantes nõ ex to
to mortuos in mare non timent ꝓicere/vt bo
na eorum poſſint habere/ſic aliqui nõ timẽt
homines adhuc mundo viuentes ſudario in
uoluere.et in ſepulcro clauſtri ſepelire/vt ali⸗
quod cõmodum temporale poſſint inde acq⸗
rere.ſudarium eſt habitus religioſoꝝ/cum in
eo ipſi conſueuerint ſepeliri/mortui debẽt eſſe
mundo qui in hoc ſudario inuoluuntur/nec
debent iam deſiderio attrahere bona huius
mūdi.diuicias.delicias ⁊ honores/mortui eti
am debẽt eſſe ſibiipſis.roma.xiiii./Nemo ve
ſtrum ſibi viuit/Hanc mortem ſequitur bea⸗
ta vita.ſecundum illud roma.vi. Si mortui
ſumus cum xp̄o/credimus ꝙ et ſimul viuem⁹
cum illo. ¶ Aliquando accidit hoc ex recipienti
um carnalitate/qui cum dei ordinatione fili⸗
os non habeant/diaboli procuratione nepo⸗
tulos ſibi aggregant/quos in religione reci⸗
pi faciunt/non vt ſaluent̃ ſed vt ditentur/et ꝑ
eos fortiores efficiantur/qui ſicut carnaliter
ingrediuntur/ſic poſt ingreſſum carnaliter cõ
uerſantur. Johan.iii./Quod natuȝ eſt ex car
ne caro eſt/et quod natum eſt ex ſpiritu ſpiri⸗
tus eſt. ¶ Aliqñ accidit hoc ex parentū carnaliū
improbitate/q filios ſuos in religione ponūt/
vt ab eis ſe expediãt/poti⁹ intendentes corpo
ralẽ eorū prouiſionẽ ꝙ̃ eorū ſalutẽ.

¶ Capitulū cxxix:de ꝓbatõe recipiendorū fra
trū:vbi reꝑhendunt̃ q temere ꝓfitent̃.

Ergo ſi veniens perſeuera⸗
uerit pulſans et illatas ſi⸗
bi iniurias et difficultatẽ ingreſ
ſus/poſt quattuor aut quinqȝ di
es viſus fuerit patienter porta⸗
re/et perſiſtere petitioni ſue/an⸗
nuatur ei ingreſſus/et ſit ī cella
hoſpituȝ paucis diebus. ¶ Poſtea
autem ſit in cella nouiciorū/vbi
meditetur ⁊ manducet et dormi
at. ¶ Et ſenior ei talis deputetur.q̃

aptus ſit ad lucrandas animas/
qui ſuper eum omino curioſe in
tendat/et ſollicitus ſit/ſi vere de
um querat/ſi ſollicitus eſt ad opꝰ
dei/ad obedientiā/ad opprobria.
¶ Predicentur ei dura et aſpera ꝑ
que itur ad deum/¶ Et ſi promiſe
rit de ſtabilitate ſua perſeueran
tiam/poſt duorum menſiū circu
lum legatur ei hec regula per or
dinem/et dicatur ei/Ecce lex ſub
qua militare vis/Si potes obſer
uare ingredere:ſi vero non poteſ
liber diſcede/¶ Si adhuc ſteterit/
tunc ducatur in ſupradictā cellā
nouiciorum/et iterum probetur
in omni patientia/et poſt ſex mē
ſium circuluꝫ relegatur ei regu
la/vt ſciat ad quod ingreditur.

Ergo ſi veniens perſeuerauerit pul
ſans/et illatas ſibi iniurias ꝛ difficul
tatē ingreſſꝰ/poſt quattuor aut quin
qꝫ dies viſus fuerit patienter portare/et per
ſiſtere petitioni ſue/annuatur ei ingreſſus.et
ſit in cella hoſpitum paucis diebus)¶ Ubi cō
ſiderandum ꝙ hoſpitarius probationis cau
ſa poteſt ei qui recipi petit dicere aliqua ver
ba/que impatientium animos cito poſſent ꝓ
uocare et cōmouere/Utpote frater quid ſci
mus an tu ſis ſeruilis conditionis/an apoſta
ta alterius religionis/an latrociniuꝫ ſiue fur
tum cōmiſeris/et timore pene ad nos nūc cō
fugias/¶ Preterea dubitamus ꝙ parua tem
ptatio te cito deiceret a bono propoſito quod
nunc videris habere/et velut leuis palea ven
tilareris de clauſtro/¶ Ceterum videris impo
tens ad ſupportandum onera grauia religio
nis/hec et ſimilia poteſt ei dicere. ¶ Notan
dum eſt hic ꝙ hoc ſancti patris ꝓbatiōis mā
datum/ſumptum eſt ex inſtitutis ſanctorū pa
trum/Unde libro quarto inſtitutionū mona
chorum de hac probatōnis forma/quidam ſā
ctus pater cuidam hoc modo ꝓbato ait/¶ No
ſti quot diebus pre foribus excubans.hodie
ſis ſuſceptus/Cuius difficultatis cauſam pri
mitus debemus agnoſcere/poterit enī tibi in
hac via quam ingredi concupiſcis multuꝫ cō
ferre/ſi ratione eius agnita ad ſeruicium xp̄i
conſequenter ac ſicut oportet acceſſeris/Si
cut enī imenſa gloria ſeruientibus deo.ac ſe
cundum inſtitutionis huiuſmodi regulam ei
coherentibus repromittitur in futurum/Ita
pene grauiſſime preparantur his qui tepide
eā negligenterqꝫ fuerint executi/ꝛ ſecundum
hoc quod profeſſi ſunt.vel quod ab omnibus
eſſe creduntur/fructus etiam cōgruos ſancti
tatis eidem exhibere neglexerunt/Meliꝰ enī
eſt ſecundū ſcripture ſententiā non vouere:ꝙ
vouere et non reddere/Et maledictus qui fa
cit opus dei negligenter/Ideo igitur a nobis
diutiſſime refutatus es/non quia tuā vel om
niū ſalutem nō toto deſiderio cupiamus am
plecti/et his qui ad xp̄m conuerti cupiunt eti
am procul occurrere non optemus/ſed ne te
mere recipientes.ꝛ nos apud deum leuitatis
et te reum grauioris oneris ſupplicii facere
mus/ſi ad preſens facile ſuſceptus.nec pondꝰ
huiuſmodi profeſſionis intelligens/vel deſti
tutor poſt hoc vel tepidus extitiſſes. Sequi
¶ tur(Poſtea autem ſit in cella nouicioruꝫ/vbi
meditetur et manducet et dormiat)Sub me
ditatione comprehendit ſanctus pater lectio
nem/orationem.contemplationē quibus ipſe
probandus intendere debet.¶ Sequitur(Et
ſenior ei talis deputetur qui)ſcilꝫ prudentia
et morum ꝛ religionis claritate(aptus ſit ad
lucrandas animas. qui ſuper eum omino cu
rioſe)id eſt ſtudioſe(intendat.et ſollicitus ſit
ſi reuera)id eſt veraciter et non ficte(deum q̄
rat.ſi ſollicitus eſt ad opus dei)ſcꝫ ad oratio
nem/ad lectionem/ad meditationem(ad obe
dientiam)ſcilꝫ implendam(ad opprobria)
ſcilꝫ increpationes duras tolerandas patien
ter/¶ Sequit̄(Predicentur ei dura et aſpera)
religionis ſcilꝫ abſtinētia regularis/duricies
lecti/veſtimentorū aſperitas/ſilentiū/prolixi
tas officii/totalis renūciatio ſeculi/abnega
tio ꝓprie volūtatis/grauis diſciplina delinquē
tium/et ſimilia(ꝑ que itur ad deū)Nam ar
ta eſt via que ducit ad vitā. Math.vii. ¶ Se
quitur(Si ꝓmiſerit).i.ſe ꝓmiſſurum dixerit

(De ſtabilitate ſua perſeuerantiā/ poſt duoꝝ
menſium circulū legatur ei hec regula per oꝛ
dine) et diligenter et ſerioſe vt plenꝰ illiꝰ gra
grauitatem ⁊ onus intelligat (Et dicatur ei
Ecce lex ſub qua militare vis. ſi potes obſer-
uare ingredere. ſi vo non potes liber diſcede)
Omia plana ſunt. Sequitur (Si adhuc ſte
terit) id eſt ſi ſtare ſe velle dixerit (tunc ducaꝛ
in ſupꝛa dictā cellam nouicioꝝ. ⁊ iterū pꝛobe
tur in omī patientia) id eſt ad oēm patienti
am regularē (Et poſt ſex menſiū circulū rele
gatur ei regula vt ſciat ad quod ingreditur)
Stultū pꝛofecto eſt. vt quis pꝛomittat ſe per-
petuo ſeruare id quod nūꝙ nouit/ aut non in
telligit. recte ergo ſāctus pater iubet vt regu
la pꝛobando ſepe legatur/ vt ſciat ad quid in-
greditur// Diſplicet autē deo infidelis et ſtul
ta ꝓmiſſio. eccleſiaſtici v. Stulta vero pꝛomiſ
ſio eſt. cū promittens non intelligit ea que ꝓ-
mittit/ Infidelis vero. cū ſe illa impleturū/ nec
confidit nec intelligit// Hanc aūt temeritatē
repꝛimit Salomō. eccleſiaſtes v./ Ne temere
quicꝙ loquaris/ nec coꝛ tuū ſit velox ad ꝓferē
dum ſermonē corā deo// Tunc plane qui pꝛo
fiteꝛ temere loqui videtur/ ſi nō prius ſtudio-
ſe inſpexerit que pollicetur/ vel ſi nō habet vo
luntatē adimplendi ea/ que in profeſſione cō
tinentur/ vel ſi grauitatē religionis in qua ꝓ
fitetur non temptauit/. vel moꝛes eoꝛuꝫ cum
quibꝰ toto tempoꝛe vite ſue viuere elegit per
experientiā non nouit// Quare optime ſctūs
pater Benedictus inſtituit ī hoc capitulo/ vt
ante pꝛofeſſionem ſtudioſe regula inſpicien-
da ſit// Pꝛohibuit enī deus leuitici xxii. ne ani
mal cecum ſibi offeretur/ Cecum animal deo
offert/ qui aliquid deo pꝛomittit/ et quod pro
mittit neſcit// Unde diſcendo debemus pꝛece
dere opera noſtra/ ſcdꝫ illud prouerbioꝝ iiii.
Palpebꝛe pꝛecedāt greſſus tuos/ Pꝛius pal-
pebre debent moueri vt videatur quo eundū
ſit/ ꝙ pedes moueantur ad gradiendum / In
omī ſacrificio ſal ponendum eſt diſcretionis/
leuitici. ſcdo. Quicquid ſacrificii obtuleris ſa
le condies/ Honoꝛ regis celeſtis iudicium di-
ligit/ ſcꝫ iudicium deliberationis/ Quam de
liberationem deus ī votis adeo diligit/ vt vo
tum non reputet ſi deliberatio defuerit// In ꝓ
ceſſionibꝰ eccīe lumē cruci ꝑferꝛ/ vt crux peni-
tētie cū diſcretōe aſſumēda eſſe doceat// Itē q
ꝓfiteꝛ debet hr̄e vehemēs deſideriū implendi
ea que in pꝛofeſſione continenꝛ/ ſicut in pꝛece
denti capitulo dictuꝫ eſt// Unde ideo ſanctus
pater dicit/ ꝙ nouicio venienti ad conuerſio-
nem non facilis ei ingreſſus tribuatur / et vt
dura et aſpera ei pꝛedicentur/ vt ſic appareat
an vehemēs deſideriū habeat ad illud quod
requirit/ et vt dilatio eius deſideriuꝫ augeat/
Sancta enī deſideria dilatōne creſcunt// Pꝛe
cepta etiā debet religionis et grauitatem in-
ſpicere/ Fatuus enī videtur eſſe/ qui onus cu-
ius grauitatem ignoꝛat ſic aſſumit vt illō de
cetero deponere non poſſit. / Eccleſiaſtici vii.
Non ſpondeas ſuper virtutem tuam // Qui
vult turꝛim edificare pꝛius cōputat ſumptus
qui nececeſſarii/ ſunt ſi habeat ad perficiendū/
ne poſtꝙ poſuerit fundamentum et non po-
tuerit perficere/ omēs qui vident incipere ei il
ludent dicētes/ quia hic homo cepit edificare
et nō potuit conſūmare. luce xiiii// Noluit de
us ad continentiam ⁊ paupeꝛtatem homīes
pꝛecepto obligare/ ſciens hec non cuicūqꝫ poꝛ
tabilia eſſe/ ſed de continentia dicit/ Qui po
teſt capere capiat Mathei xix/ De pauperta
te ibidem. Si vis perfectus eſſe/ vade ⁊ vende
omnia que habes et da pauperibus/ pꝛius er
go temptandum eſt homini ſi continentiam
capere valeat/ ꝙ eam inſeparabiliter appꝛe-
hendat// Dauid arma ſaul ſibi nimis ponde
roſa depoſuit et ſic goliam vicit/. pꝛimi reguꝫ
xvii. ſic accidere poteſt vt in mediocri penitē-
tia aliquis ſaluetur qui ī nimia damnaretur/
// Item qui pꝛofitetur debet moꝛes eoꝛum per
experientiam noſcere/ pꝛo quoꝛuꝫ ſocietate ſo
cietatem ceteroꝝ vult relinquere/ cum quibꝰ
eligit toto tempoꝛe vite ſue viuere/ quibꝰ tā-
ta vnione vult vniri vt non pꝛopꝛium rema-
neat ſibi// Temere profitens ſibimet inicit la
queum/ quo poſtea perit. Pꝛouerbioꝝ vi / Il
laqueatus es verbo oꝛis tui/ Ipſe gladio mē
tem ſuam tranſfigit/ qui vix vel nūꝙ extrahi
poterit/ Pꝛouerbioꝝ xii/ Eſt qui pꝛomittit et
quaſi gladio pungitur conſciētie// Item ami-
cum veriſſimum xp̄m ſcilꝫ inimicum ſibi red
dit/ ſcdm illud eccleſiaſtici xx/ Eſt qui pꝛe con
fuſione pꝛomittit amico et lucratus eſt inimi
cum gratis// Item altitudinem aque rurſum
aſcendit. Pꝛouerbioꝝ xi/ Ruina eſt homini
deuouere ſctis/ et de voto ſuo honerare/ ⁊ poſt
vota retrahere.

¶ Capitulū cxxx. in quo aſſignant̄ rōes qb⁹ aliquis dicetur religionē temere ꝓfiteri ꝛ quibus aliqs illā nō temere ſꝫ laudabilit̄ ꝓfitet̄.

PRo planiori intelligentia eoruꝫ que a ſancto patre Benedicto dicta ſunt in hoc capitulo de receptione fratrū ad ꝓfeſſionē eſt notandū ꝙ multis de cauſis ſolet accidere ꝙ aliquis religionē temere profiteatur. Quādoqꝫ accidit hoc ex cupiditate recipientiū, ſicut dictū eſt in precedenti capitulo de receptione minus idoneorū. Ubi dicebat̄ ꝙ ſicut naute aliquando egrotantes non ex toto mortuos non timēt in mare proicere vt bona eorū poſſint habere, ſic aliquando non timent hoīes adhuc mundo viuētes ſudario religionis inuoluere ꝛ in ſepulcro clauſtri ſepelire vt aliquid temporale cōmodū poſſint inde acquirere. Sudariū eni eſt habitus religioſorū cum in eo ipſi conſueuerunt ſepeliri. Mortui debent eſſe mundo qui hoc ſudario inuoluuntur nec debent iam deſiderio attrahere bona mūdi: diuicias delicias. ꝛ honores. mortui etiamdebēt eſſe ſibiipſis. Ro. ix. Nemo noſtrū ſibi viuat. Hāc mortē ſequitur vita beata. per illud ro. vi. Si mortui ſum⁹ cuꝫ xp̄o credimus quia et ſimul viuemus cum illo. Aliquando accidit ex ſuperbia recipientiū qui verecūdantur ꝙ aliquis qui ad eos ingreditur ad ſeculū reuertatur. qui videntur tali fatuitate laborare qua laboraret ille qui verecundaretur de hoc ꝙ in meſſe ſua paleaſ inueniret. In his qui in religione ad probationem recipiuntur venti temptationis indicāt quis granū quis palea exiſtat. Ad impetū huius venti palea diſcedit: granū vero locū ſuū minime dimittit. Superuacuū eſſet tempus probationis ſi omīs qui probatur neceſſario approbaret̄, cū de multis a deo vocatis pauci ſunt electi: non eſt mirū ſi non oms̄ qui probantur ad profeſſionē admittunt̄. Qui vult vineā bonā habere cū diligentia palmites ex quib⁹ plantanda eſt eligit. Si quis veritatē religionis diligit probatos cū diligēti electione ad probationē recipit. Si vinea dn̄i cū diligenti electione plātata degenerauerit, ſecūdū illud Jere. ii. Ego te plātaui vineā electā oē ſemen vex quomodo cōuerſa es in prauū: Uinea aliena quomodo non degeneret in cuius plantatōne nulla electio habetur. Aliqn̄ vero accidit hoc ex indiſcreta pietate recipiētium qui carnalibus hoībus adeo cōpatiunt̄ vt cū eis carnales efficiantur. Ipſi adeo infirmis ſūt miſericordes, vt ſanis ſint crudeles et infideles: inter quos hoīes peſtilentes ponūt qui eos corrumpūt. prouer. xx. Multi hoīes miſericordes vocantur virū autē fidelē quis inueniet. Oportet ꝙ religio deſpumetur ad hoc vt in puritate ſua ſeruetur. Ubi eſt diſpumatio nulla eſt impuritas. Multū gloriant̄ aliqui de hoc ꝙ de ordine eorū nullus apoſtat, quibus dici poteſt ꝙ non eſt mirū ſi null⁹ apoſtatando diſcedit de illo ordine ī quo apoſtaſia toleratur. Aliquando accidit ex recipiētiū carnalitate qui cuꝫ dei ordinatione filios non habeāt diaboli procuratione nepotulos ſibi congregant quos in religione recipi faciunt non vt ſaluentur: ſed vt ditētur. ꝛ per eos fortiores efficiantur. qui ſicut carnalit̄ ingrediuntur: ſic poſt ingreſſū carnaliter conuerſātur. Qd̄ eni natū eſt ex carne. caro eſt. Aliqn̄ accidit ex ſimplicitate eorum qui in religione recipiuntur vt cū parentes carnales filios ſuos in religione ponūt vt ab eis ſe expediāt potius intendētes corporales eorū prouiſiones ꝙ aīarū ſalutē, quibus ad monaſteriū veniētibus cuꝫ ſecundū ea que parū ante dicta ſūt predicanda eſſent eis dura et aſpera: ecōuerſo oſtenduntur ſuauia et occultantur aſpera. Crudelitas magna videtur eſſe ꝙ paruuli inocentes aſperitatē religionis nō intelligentes cruci religionis affigantur. Hii in ingreſſu nichil ſpūale intendentes nec ea intelligētes q̄ in rl'a continentur: poſt ingreſſū inueniuntur ventri ſuo nō dn̄o ieſu xp̄o in monaſterio ſeruientes. Aliquādo accidit ex ceca cupiditate eorū q recipiūt̄. Sicut eī in exercitibus viles perſone non timent ſe periculo exponere vt poſſint aliquid acquirere: et interdum dū ſitiunt lucrū perueniunt ad laqueū. Dū eni volunt capere capiuntur ꝛ ſuſpendūtur: ſic aliqui amore diuiciarū diuites abbatias ingrediuntur nec timent pericoloſa obligatione illaqueari vt poſſint ditari. Aliquādo videtur temeraria eſſe ꝓfeſſio que vere nō eſt cū ſit diuina inſpiratō. Apoſtoli non temere egerunt qui ad vnum verbum ſaluatoris omnia reliquerunt. Non eſt neceſſarium illi qui in hoc ſeculo cōtinētiā ſeruauit ꝛ magne abſtinētie fuit ꝓbari ī mōaſterio an ꝟtutē cōtinentie et abſtinētie hēat cū ꝑ lōgā expiētiā

ſeculi eas ſe hr̄e ſciat. Facilius ei eſt abſtinere vel continere in monaſterio ꝙ in ſeculo. Item ſine temeritate poteſt aliquis ſperare ꝙ ea ſuſtin ere valeat: q̄ multos quos nouit infirmiores ſe letanter ferre conſiderat. Nō videtur etiā temeritas eſſe/ cum ille qui de carcere diaboli euaſit. inſequentes ſe conſpicit vel inuiſibiles inimicos. vel ſuos domeſticos ad locum carceris eū reducere cupientes/ ſiue minori experientia profeſſionē facit. et in ſtatu ſe ponit vnde extrahi non poſſit/ fiduciā habens ꝙ ille qui dedit volūtatē intrandi ꝛ pficiendi/ dabit et facultatē pmiſſa ſeruandi/ et quod non poteſt ſuis viribus/ poterit et adiutorio dei. et amicorū. et per gratie augmentū. et conſuetudinis beneficiū/ qđ difficile eſt modo et moleſtū: proceſſu temporis erit facile et iocundum. Optima enī forma viuendi iuxta verbū ſenece eligenda eſt/ quā iocūdā reddet aſſuetudo: ſic arta eſt via que ducit ad vitā. Et iugū xp̄i ſuaue qꝛ via illa nō niſi anguſto incipitur initio: pceſſu vero temporis ineffabiles delectationes dat. Sicut temeritas non iudicatˀ ſi ille qui naufragatur firmiter apprehendit per quod ſaluetur: ſic non videtur eſſe temeritas/ ſi ille qui ſcit ꝙ in ſeculo diu fuit in piculo/ nec in ſtatu illo ſalutē ſuā conſpicit/ ad ſtatū aliū in quo ſaluari confidit/ et in quo aliq̄nto tēpore ſalubriter vixit voto pfeſſionis ſe aſtringit. Non videtˀ etiā eſſe temeritas/ ſi aliqˢ voluntariꝰ ligetˀ ne ſyrenes vſqꝫ in exiciū dulces periculoſe ſequatur. Syrenes ſunt blandimēta ſeculi. que multos ante pfeſſiōeꝫ redire faciūt ad locū periculi. Que temeritas eſt. cū ille q ſcit ſe in ſeculo lunaticū fuiſſe: et nūc in aquā nunc ī ignē ſe precipitaſſe/ vult ſibi cauere vt ſi forte morbus euꝫ arripuerit in mare huius mundi ſe p̄cipitare non poſſit. Itē q̄ temeritas eſt. cū ille ſcit ſe diu in ſocietate mala vixiſſe. q̄ in infernū ibat et in infernū ducebat eū/ ꝛ nunc poſitꝰ in ſocietate que ſicut credit in paradiſū vadit. et exēplo bono ꝛ ſalubri exhortatione eū illuc ducit/ ſi ſocietatē quā nouit ſibi fuiſſe noxiā imperpetuū abiurat/ ꝛ illi quam nouit ſibi eſſe ſalubrē inſeparabilitˀ ſe ſociat.

Capitulum cxxxi. de profeſſione monaſtica et tribus ſubſtantialibus eius: vbi agitur de his q̄ plurimū valēt ad ſtabilitatē diſcipl'i

ET ſi adhuc ſtat/ poſt quattuor menſes iterū legatur ei eadem regula. Et ſi habita ſecū deliberatione pmiſerit oīa ſe cuſtodire/ et cuncta ſibi imperata ſeruare: tunc ſuſcipiatur in cōgregatione. ſciēs lege regule cōſtitutum: quod ei ex illa die non liceat de monaſterio egredi/ nec colluꝫ excutere de ſub iugo regule/ quam ſub tam moroſa deliberatione licuit excuſare. Suſcipiendus autem in oratorio/ coram omibus promittat de ſtabilitate ſua/ et conuerſione morum ſuorum/ et obedientia coram deo et ſanctis eius: vt ſi quando aliter fecerit a deo ſe damnandū ſciat quem irridet.

ET ſi adhuc ſtat poſt quattuor menſes iterū ei legatur eadē regula. Et ſi habita ſecū deliberatione promiſerit ſe oīa cuſtodire/ ꝛ cūcta ſibi imperata ſeruare) Eſt autē ī hoc loco aduertendū ꝙ ex hoc ꝙ hic dr̄ Et ſi habita ſecū deliberatione promiſerit ſe omia cuſtodire. Nō eſt intelligendum ꝙ monachus totam regulam vouerit/ aut totā ex p̄cepto ſeruare ſit aſtrictus/ quoniam ſicut in ſuperioribus circa prologū huius regule pleniſſime oſtendimus/ monachus nec totam regulā vouet in profeſſione: nec etiā omia in regula contenta cadunt ſub precepto. Uerbum ergo profeſſionis nō eſt accipiendū in hoc loco ſtricte/ pro aliqua voti obligatiōe: ſed quadam certa et aperta voluntatis ſue declaratione ſiue diffinitione/ ad cuſtodiendū ea que ī r̄ła ſūt tradita/ ꝛ ſeruādū ea q̄ a ſuis ſupioribꝰ fuerit impata/ vt ſit ſenſꝰ. Promiſerit deliberato aīo/ certa ꝛ apta diffinitōe ſtatuerit ſiue affirmauerit ſe velle oīa cuſtodire ꝛc. Seqˀ (Tūc ſuſcipiatˀ ī ꝯgregatōne). ſ. ad pfeſſionē

modo/ſcꝫ qui infra ſequitur ibi. Suſcipiendꝰ
autē ⁊c (ſciens) poſt factam profeſſionē iam
(ſe ſub lege regule cōſtitutū) ſiue poſitum ſi-
ue conſtrictum (ita ꝙ ei ex illa die non liceat
egredi de mōaſterio nec collū excutere de ſub
iugo regule quam ſub tam moroſa delibera-
tione) ſcꝫ exiſtens (licuit) id eſt potuit (aut ex
cuſare) id eſt recuſare (aut ſuſcipere) Sicut ei
gloſa ſuper illud p̄s. Uouete et reddite: dicit.
Uouere voluntati conſulitur: ſed poſt voti ꝓ
miſſionē redditio neceſſario exigitur. Seqꝫ
de profeſſione (Suſcipiendus autē in orato-
rio/corā omibus promittat de ſtabilitate ſua
et conuerſione morū ſuorū/et obedientia co-
ram deo ⁊ ſanctis eius/vt ſi aliquando aliter
fecerit/ab eo ſe damnanduꝫ ſciat quē irridet)
Ubi ſanctus pater ponit ea in quibus profeſ
ſionis ſubſtantia conſiſtit. Circa quod no-
tandū ꝙ ex hoc loco forma profeſſionis diſci-
puli huius ſchole colligitur/que eſt iſta. Ego
domnꝰ. N. promitto ſtabilitatē/et conuerſio-
nem morū meorū/et obedientiā corā deo et ſā
ctis eius/ſecundū regulā ſancti Benedicti in
monaſterio tali/in preſentia talis abbatis et
alioꝝ fratrū. In qua profeſſione tria ſubſtan
tialia monaſtice poſeſſionis tanguntur/vide
licet ſtabilitas: morū cōuerſio/et obedientia.
Stabilitas quidē attinet ad perſeruantiam
Tunc enī recta eſt vniuſcuiuſqꝫ cōuerſio ad
deū/ſi vſqꝫ in finē in ea perſeuerauerit: dicen
te beato papa gregorio. Uirtus boni operis
eſt perſeuerentia. Ponit aūt primū inter ip̄a
ſubſtantialia profeſſionis ſtabilitas/quoniaꝫ
ſtabilitas eſt petra ſup quā totū religionis of
ficiū conſtruitur et fūdat. Math. vii. Deſcē
dit pluuia/venerunt flumina/flauerunt ven
ti et irruerunt in domū illā ⁊ non cecidit/fun
data enī erat ſup firmā petrā. Per ſtabilita-
tem aſtringi intelligitur monachus/ꝙ nullo
modo deſerat monachatū/nec ſine neceſſita-
te et ſuperioris auctoritate exeat monaſteriū/
Circa quā ſtabilitatē tria notanda veniūt
Prio ꝙ reditus ad ſeculū ſit multū timen-
dus. Secundo de his que reditū ad ſeculū
multū diſſuadent. Tertio de his q̄ plurimū
valēt ad ſtabilitatē viri religioſi: de quo in ſe
quenti capitulo. Circa primū notandum ꝙ
multū timendū eſt ei quē dei bonitas de ſecu
lo reduxit/ad illud redire corde vel corpore an̄
profeſſionē/vel facta profeſſione. De reditu

poſt ꝓfeſſionē hoc patet. Qui enī ſic ad ſecu-
lū redit a deo recedit et perit. Augꝰ in li. ſolilo
quiorū. Deꝰ quē relinq̄re/hoc eſt quē perire:
Iſte receſſus a deo multū habet confuſionis.
Iere. xvii. Dn̄e oēs qui te derelinquunt cōfū
dentur/Uere confuſione dignꝰ eſt/qui eū dere
liquit timore mali/cū quo nichil habet mali.
Eccleſiaſtici viii. Qui cuſtodit preceptū non
experietur quicꝙ̄ mali. Qđ alii eſſet malū/ei
eſt bonū. Dignus eſt etiā confuſione/qui ei p̄
ponit aliquod bonū in quo habetur oē bonū/
⁊ quo amiſſo nullū retinet bonū. exo. xxxiii. di
xit dn̄s moyſi/Oſtendā tibi oē bonū. Omne
bonū eſt deus: et illo amiſſo oē bonū amiſſuꝫ
eſt. Oſee viii. Proiecit iſrael bonuꝫ/bonum
ꝓicit qui deū deſerit. Seneca. Nichil eſt hoī
bonū ſine ſe bono/cū deo bene eſt hoī ſine ip̄o
non. pſa. iii. Dicite iuſto/qꝛ bene. Augꝰ. Tale
le bonū eſt deus vt nemini eū deſerenti bene
ſit. Uere confuſione dignus eſt/qui eū relinqt
ꝑ quē exiſtit et qui eū redemit. deutero. xxxii.
Deū qui te genuit dereliquiſti. Eccleſiaſtici
xxx. Ingratus ſenſu derelinquit liberantē ſe.
Uere confuſione dignꝰ eſt/qui peſſimuꝫ dn̄m
optimo p̄ponit. Io. vi. dicit petrus dn̄o querē
ti diſcipulis an vellent abire. Ad quē ibimꝰ:
Malicia dn̄i ad quē itur cuꝫ a deo receditur/
multū deberet cohibere a receſſu ab ipſo ma-
xime in futuro. Confūdent ei qui a deo rece-
dunt/quādo manifeſtū erit toti mundo/ꝙ ip̄i
ſūt qui dixerunt deo: recede a nobis. Iob xxi.
Tūc deꝰ relictꝰ ab eis reddēs eis vicē dicet eiſ
Diſcedite a me q̄ opamini iniq̄tatē. Math.
vii. Eiuſdē xxv. Diſcedite a me maledicti ite
in ignē etnū. Preterea diſceſſꝰ iſte a deo mul
tū ꝓuocat eiꝰ indignationē: cū miſer ꝯmiculꝰ
dn̄ꝫ maieſtatis ſine eiꝰ culpa dimittit. Solēt
magni dn̄i ſeruiētes ſuos aliq̄n dimittere: ſed
dei benignitas ſeruiētes ſibi nūꝙ̄ dimittit ni
ſi eū dimittāt. Augꝰ. Nemo te amittit niſi q
te dimittit. magnitudo dine indignatōis ali
quando ex hoc apparet ꝙ deꝰ dimittit apoſta
tas in tanta miſeria eſſe in ſeculo. Iere. xlii.
Cōflabit indignatio mea ſup vos/cū ingreſſi
fueritis egyptū. Apoſtate ſunt arbores infru
ctuoſe bis mortue. Cauſā vide: mūdo morit
aliqs cū de ſeculo egredit: deo morit cū ad ſe-
culuꝫ reuertit/fructū ſeu vtilitatem vite qua
mūdo viuitur amiſit in monaſterii ingreſſu:
vtilitatem vite qua viuitur deo in egreſſu: et

factus eſt homo inutilis. Juxta illud prouer. vi. Homo apoſtata vir inutilis. ¶Circa ſecundū notādū ꝙ religioſus cui tēptator ſuadet vt ad ſeculuz redeat/iſta ad ſui ſtabilitatē attendere debet/ ¶Saluator lazarū ad vitā ſeculi reuerſurū plorat/quē non plorauit moriturū/ Magis expediret aliquibus mori ꝙ̄ ad ſeculū reuerti/quia iuxta verbū ſenece/ Maius eſt periculū male viuendi ꝙ̄ cito moriendi/ ¶Itē ſaluator ſuadentibꝰ vt de cruce deſcenderet nullatenus acquieuit/ neqꝫ motus pietate matris cuius aīaꝫ gladius paſſionis eiꝰ pertranſibat/neqꝫ promiſſione iudeoruꝫ qui dicebant ſe eū credere ſi deſcenderet de cruce/ ¶Saluator etiā poſtꝙ̄ de mundo receſſit/ licet aliquibus bonis ad confirmandā fidē reſurrectōnis apparuerit/tamen mundo immiſcere ſe noluit/ ¶Multū timendū eſt ei qui acquieſcens angelo magni conſilii terrena reliquit/ derelicto eius conſilio.in cōſilio impioꝝ abiit. et ad ea que reliquit redit. prouer.i. Deſpexiſti oē conſiliū meū ꝛc./ Ego in interitu veſtro ridebo/ Beatus vir qui in conſilio impioruꝫ nō abiit. Infelix vero qui abiit/ ¶Item terrere multū debet illū/qui penitet ꝙ terrena pro celeſtibus reliquit/quod legitur ī vita beati Johannis euangeliſte de duobus fratribus perſonis honoratis/qui audita eius predicatōne ſuas poſſeſſiones vendiderunt ꝛ pauperibus diſtribuerūt/ qui cū quadā die viderēt ſeruos quos habuerant diuites ꝛ in habitu p̄cioſo/ſe aūt egētes et in habitu vili/cōtriſtati ſunt de hoc qd̄ fecerāt/quo cognito iohānes virgis ſilueſtribus in aurū mutatis/et lapidibꝰ cōibus mutatis ī lapides p̄cioſos dixit/ ¶Ite ꝛ redemite vobis terras quas vendidiſtis/qꝛ celoꝝ premia perdidiſtis/ Et ſuſcitās quendā iuuenē qui mortuus efferebatur/fecit ꝙ ipſe illis fratribus ānunciaret ꝙ̄tā gloriā amiſerant/et ꝙ̄tā penā incurrerent/ ¶Colūba cōperto ꝙ diluuiū non ceſſaſſet ad archā rediit.geñ.vi./ Cū ergo diluuiū peccatorū inceſſanter in ſeculo ſit/nō videtur eſſe columbe illuc reducere/ ſed potiꝰ corui infernalis/ ¶Coruus ab archa emiſſꝰ nō legitur ad archam fuiſſe reuerſus/quē ſpiritꝰ dei in deſertū clauſtri duxit/credere debet ſpiritū malignū eſſe qui reditū ad ſeculuꝫ ei ſuadet/quia ſecundū verbū bernardi ſpiritus ſanctus qui adducit non reducet/cum non ſit in eo eſt et non/ ¶Angelica āmonitio eſt ad loth facta. Noli reſpicere poſt terguꝫ tuū/nec ſtes circa regionem/ſed in monte ſaluū te fac/ Reſpiciens autē eius vxor poſt ſe/verſa eſt in ſtatuam ſalis.geñ.xix. ¶Statua eſt corpꝰ ſine ſpiritu/ſimilitudinē habens non veritatē/ Sic reſpiciens ad ea que reliquit/ſimilitudinē habet religioſi nō veritatem / Corpus habet in clauſtro/ſpiritū in mundo / vt ſit quaſi quedā ſtatua. Hoc exemplo vtitur ſaluator lu.xvii. dicēs. Memores eſtote vxoris loth/ Eiuſdē ix./ Nemo mittens manū ad aratrū et reſpiciens retro/aptꝰ eſt regno dei/ ¶Filii iſrael de manibus pharaonis liberati pertrāſito mari rubro non redierunt in egyptum/ ſed de ſua liberatione exultant/et laudant liberatorē ſuum.exo.xiiii./ O ꝙ̄ fatue egiſſent ſi rediſſent in egyptū.geñ.xxvi. Ne deſcēdas in egyptuꝫ Jeremie xlii. Nolite intrare in egyptū/ ¶Magi diuinitus edocti/ad herodē non redierunt ad ſaluatoris hoſtem/ ¶Joſeph etiam timet redire ad locum/vbi audit archelaum regnare Math.ii./ Sic timenduꝫ eſt ei qui propriā ſalutem deſiderat redire ad mundū/vbi ſathanas aduerſariꝰ ſalutis regnat/et habitare inter ſeruitores eius.apo.ii. Scio vbi habitas/vbi ſedes eſt ſathane.

¶Capitulum cxxxii.de octo que valere poſſunt ad ſtabiliendū nouicium in religione.

Circa ſtabilitatē nouicii in religione eſt notandum ꝙ multa poſſunt valere ad ſtabiliendum nouicium in religione. ¶Primum eſt timor cōfuſionis/ Raro enim eſt reditus ad ſeculum ſine confuſione/ Vix enī eſt quin rediens incurret notam leuitatis/vel verecundie/timiditatis/vel alicuiꝰ iniquitatis/ Leuitati aſcribitur qd̄ incepit facere et non potuit conſūmare/ Cum leuitate etiam notatur de fatuitate que leuitatem comitatur/ Eccleſiaſtici xxvii. Stultus vt luna mutatur / Stultitia eſt cui nichil conſtat nichil diu placet/ Stulti quod nō habent cupiunt;quod habent faſtidiunt/ ¶Ecōtrario de ſapiēte. Seneca/ Quid eſt ſapiētia? ſemper idē velle atqꝫ nolle/ Non poteſt cuiꝙ̄ ſp tunc placere/niſi rectū/ Sapiētiā nō vicit malicia ſapi.vii. Nō eicit malicia tēptatoris ſapiētē de clauſtro/ Prouerbioꝝ iii. Stabiliuit celos

prudentia/ Per eã viri celeſtes ſtabiliuntur.
¶ Non eſt ſine ignominia/cum pugil fugit ex⸗
tra locũ certaminis/victus ei reputatur/ Lo⸗
cus certaminis clauſtrũ eſt/ Duʒ in clauſtro
manet aliquis/adhuc ſpes habetur de eius vi
ctoria/ etiã ſi hoſtis aliquãdo ei preualeat/ qꝛ
victorẽ a victo ſuperari ſepe videmꝰ. Eccleſi
aſtici x. Si ſpiritus poteſtatẽ habens ſuper te
aſcẽderit/locũ tuũ ne dimiſeris/ ¶ Non eſt ſine
confuſione cuʒ aliquis ſolꝰ fugit de p̄lio aliis
remanentibus pugnantibus et vincentibus
¶ Raro aliquis clauſtrũ deſerit/qui non prius
deũ deſeruerit et ab eo deſertus ſit/ Solet ſeq
receſſũ a deo timoꝛ irratõnalis/in p̄s. Trepi
dauerunt vbi non erat timoꝛ/ Habuit caȳn
poſt peccatũ caput tremulũ/ Cõminatus eſt
tremorẽ iſtũ dñs iudeis/ſi ab eo peccando re⸗
cederent. leuit. xxxviii/ Terrebit eos ſonitus
folii volantis/ꝛ ita fugient quaſi gladiũ/ pro
uerbiorũ xxviii. Fugit impius nemine perſe⸗
quente/ ¶ Notatur etiã aliquando qui de reli⸗
gione ad ſeculũ redit/ꝙ aliquã iniquitatẽ ha
buerit que eũ quieſcere non permiſit/ſicut pũ
ctiones muſcarũ vel ſpinarũ iumentũ diſcur
rere faciunt/ſic punctiones viciorũ animũ in
ſtabilem reddunt/ Nam quia peccauit ihr̃l'm
propterea inſtabilis facta eſt/ pſa. lvii. Torq̃⸗
mini quaſi mare feruens quod quieſcere non
poteſt/ Spiritus rationalis qui nobilis eſt/
in lecto ſoꝛdide conſcientie nõ quieſcit/ Ideo
qui religionẽ intrat/debet facere confeſſionẽ
generalẽ/ Et exẽplo dauid lauare per ſingu⸗
las noctes lectũ ſuũ/vt in eo cũ deo quieſcere
poſſit/et ſic ſtabilis eſſe poterit/ Job xi/ Si ini
quitatẽ que eſt in manu tua abſtuleris a te/ꝛ
nõ pmãſerit ĩ tabernaculo tuo iniuſtitia/tũc
lauare poteris faciẽ tuã abſq3 macula/ꝛ eris
ſtabilis. ¶ Secundo timoꝛ periculi multũ po
terit valere ad ſtabiliendũ nouiciũ in religio⸗
ne/ Mundꝰ igne infernali ſuccẽſus eſt/igne
ſcʒ ire: cupiditatis et luxurie/ Unde cum indi
gnatione repellenda eſt ſuaſio/qua diabolus
ſuadet reditũ ad ſeculũ/ Bernardus. Domꝰ
ardet et ignis inſtat a tergo/ꝛ tu mones non
egredi vel iam egreſſũ regredi/ Perditionis
filius eſſe videtur qui iam eſt in loco ſalutis/ꝛ
ad locũ periculi redit/ Jo. xvii. Nemo periit
ex his niſi filius pditõis/ Talis periculũ ſuũ
amare videtur/ Uñ nõ eſt mirũ ſi in illo pere
at. eccleſiaſtici iii/ Qui amat periculũ in illo
peribit/ ¶ Timoꝛ huius periculi eſt quaſi cla⸗
uus cõfigens carnalẽ affectũ/ne eo ſtimulan
te redeat nouicius ad ſeculũ. In p̄s. Confige
timoꝛe tuo carnes meas/ Et eſt quaſi ponduſ
compꝛimendo retinens/ſicut aſſeres lapiduʒ
ponderoſitate retinentur in tectis domoꝛum
Eccleſiaſtici xv. Timoꝛ domini ſe ſuper om⸗
nia ſuppoſuit/ Eiuſdem xxvii/ Si non in ti⸗
moꝛe dñi inſtanter te tenueris/cito ſubuertet
domus tua. ¶ Tertio ſpes diuini adiutorii
etiã multũ valere poteſt ad ſtabiliendũ noui
cium/ Eſt ei quaſi anchora conſeruans/ne ve
hementia tempeſtatis a deo euellatur et ad
ſeculũ reuertatur/ Job vi. dicit᷑ de ſpe/quam ſi
cut anchoꝛã habemus aĩe tutã ac firmã/ Au⸗
guſtinus/ Noli abrũpi ab anchoꝛa anteꝙ in
tres poꝛtũ. Fluctuat nauis ĩ anchoris ſed nõ
lõge a terra pꝛoicitur/ Conatur diabolus ei⸗
cere nouiciuʒ in diffidentiã vel deſperationẽ
continuitate vel vehementia tẽptatõnis/vel
diuturnitate clauſtralis laboꝛis/ſed diuturni
tati laboꝛis opponẽda eſt eternitas mercediſ
Auguſtinus/ Laboꝛ te terret/vide mercedem.
¶ Diuturnitas quodãmodo facit vt leuius ſu
ſtineatur ratiõe conſuetudiniſ que diuturni⸗
tatẽ ſequitur/ Sapiens/optima foꝛma viuẽ
di eligenda eſt quã iocundã reddet conſuetu
do/ Uehementie ꝛ cõtinuitati temptationis
reſiſtit ſpes diuini adiutoꝛii/ In p̄s. Dominꝰ
pꝛotectoꝛ vite mee a quo trepidabo/ Dñs ẽ
in circuitu populi ſui quaſi murus defendẽs
eum/ Uehementia etiã temptationis eſt oc⸗
caſio vt facilius ſuſtineatur/quia ad hoc facit
vt gratia augeatur/ pꝛime coꝛi. x/ Fidelis eſt
deus qui non permittet vos temptari ſupra
id quod poteſtis/ſed facit cum temptatione
etiã pꝛouentum. i. gratie augmentũ/vt poſſi⸗
tis ſuſtinere/ Fiducia etiã habenda eſt in ſuf⸗
fragiis ſctõrũ et adiutorio fratrũ/ Et nota ꝙ
deus iuuat ſeruos ſuos ſecunduʒ ꝙ ipſi ſpem
habent in eo/ Bernardus. Quatinus in bo⸗
nis dñi/fiducie pedem poꝛrexeris eatenꝰ poſſi
debis. Tertio bonus eſt deus ſperantibus in
ſe/ In p̄s. Sperantẽ in dño mia circũdabit./
Jeremie xvii. Benedictus vir qui confidit in
dño/ Et ſubditur/ Erit quaſi lignũ quod trãſ
plantatur ſuper aquas et non timebit cũ ve⸗
nerit eſtus/ſ. vehementis temptationis. eccle
ſiaſtici xi/ Confide in dño deo ꝛ mane in loco
tuo/facile eni eſt in oculis dei cito honeſtare/

id eſt ditare pauperē. ¶ Quarto amor ꝓprie
perfectōnis poteſt multū valere ad ſtabilimē
tū nouicii/ſicut radicatio arboris facit ad ei⁹
ſtabilitatē.eccleſiaſtici xxiiii. Radicaui in po
pulo honorificato/ Populus honorificat⁹ eſt
cetus filiorꝫ dei/in quo alquis radicatur.cum
expulſo amore ſeculi introducitur amor ⁊ ſui
et proximi/ Amor ſeculi expellitur.cuꝫ diuicie/
delicie/mūdi honores contemnūtur/ Ad con
temptū diuiciarū pertinet votū paupertatis/
/ Ad contemptū deliciarū pertinet votū conti
nentie/ Ad cōtemptū honorū humilitas obe
dientie./ Nō introducitur amor verus niſi ex
pellatur amor vanus. Auguſtin⁹ ſuper cano
nica Johannis/ Si mūdi amor habitet/non
eſt quo dei amor intret/ſapie iiii. Adulterine
plantationes non dabunt radices altas/nec
ſtabile firmamentuꝫ collocabūt/ Adulterine
plantatōnes ſunt quib⁹ dicitur ia.iii. Adulte
ri neſcitis/q2 amicicia hui⁹ mundi inimica eſt
deo. ¶ Quinto amor dei poteſt multū vale
re ad ſtabilitatē nouicii/ Amore quippe ſalua
toris debet eſſe affixus cruci religiōis/qui ad
religionē venit/ Clauo noſtri amoris potius
fuit xp̄us affixus cruci ſue ꝙ clauis ferreis/ ſi
cut hoſtiū ſepulcri xp̄m non potuit in eo tene
re/ſic nec claui ferrei eum in cruce tenuiſſent
inuitū/ſed clauo amoris noſtri ibi tenebatur/
ſic amor xp̄i nouiciū in religione debet retine
re. ¶ Sexto amor etiam ſancte ſocietatis de
bet eum retinere/ In p̄s/ Ecce ꝙ bonū et ꝙ io
cundū habitare fratres ī vnū/prouerbi.xviii.
Frater qui adiuuat a fratre/quaſi ciuitas fir
ma/ Debilis q pugnat cū forti/pelle ſupera
ri videtur/ſi poti⁹ eligat eſſe inter eos qui no
ceant ꝙ inter eos qui adiutorium prebeant.
¶ Septimo amor etiā proprie ſalutis debet
eum retinere/ Amor iſte debet eſſe magnus ī
homine/cum in brutis tantus eſſe videatur/
/ Ex amore ſalutis eſſe videtur ꝙ ouis lupum
fugit./ Et canis ſi in aquā ceciderit natando
ad littus tēdit/ Item auis ſagaciter cauet la
queum et declinat lapidis ictū/et ſi inciderit
in laqueū ad ſui liberationem conatur/ Ber
nardus/ Pudet hoc rationē non poſſe in ho
mine/quod natura poteſt ī volucre/ Ad idem
mouere debet amor qui habetur ad ſanitatē
corporis/ Auguſtinus/ Cum gaudio debet fa
cere imortalis futurus/quod faceret pro dif
ferenda morte moriturus. ¶ Item octauo ad
hoc debet incitare amor/quem deus ⁊ angeli
habent ad ſalutē noſtrā./ Bernardus./ Dn̄e
quid eſt homo quia innotuiſti ei/aut fili⁹ ho
minis quoniā reputas eū/ Deniqꝫ mittis ei
vnigenitū tuū/ immittis ſp̄m tuū/ promittis
vultū tuū/ Et ne quid ab opere ſollicitudinis
noſtre vacet ī celeſtibus/etiā illos beatos ſpi
ritus propter nos mittis in miniſteriū/ Oēs
eni ſunt adminiſtratorii ſpiritus ⁊c. hebre.i.
¶ Maxime ad ſtabilitatē valet gratia./ Unde
legitur de ſpiritu ꝙ ſit ſtabilis.ſapi. vii.hebre.
vltimo/ Optimū eſt gratia ſtabilire cor/ſicut
terra ſi humor defuerit in puluerē redigitur.
et a vēto diſpergitur/ et corpus cū ab eo ſpiri
tus receſſerit efficitur cinis/ſic ſi gratia ſpiri
tus ſancti defuerit/nouicius ad modū pulue
ris fit inſtabilis. In p̄s/ Non ſic impii nō ſic
ſed tanꝙ puluis ⁊c/ Jdeo frequentur et deuo
te debet inuocare ſpiritū ſanctum qui confir
met in eo quod operatus eſt.

¶ Capitulum xxxiii.de morū conuerſione et quibus ipſa perficitur:et quibus impedit̄.

ID aūt quod ſecundo loco in prefata
profeſſionis forma ſubſtātialiter po
nitur eſt mor conuerſio/per quā mo
nachus obligat ſe vt non ſeculariter viuat/ſꝫ
mores ſuos ſecundū regulā dirigat/ Contra
hanc ergo partē profeſſionis venit monach⁹
qui ſeculariter viuit/ Plane non ſufficit mo
nacho mutaſſe locū/contemptibilē habitū aſ
ſūpſiſſe/deferre tonſurā altā/ coronā latā:ni
ſi hec morū conuerſio concomitetur/ Bernar
dus/ Umbra eni religionis ſunt iſta non veri
tas/ Corporis conuerſio ſi ſola fuerit/erit nul
la/ Forma quidē conuerſionis eſt iſta non ve
ritas/ Ingredienti monaſteriuꝫ.neceſſe eſt vt
veraciter mutetur in virū alterū/ vt poſſit di
cere cū apoſtolo.gala.ii. Uiuo ego/iam non
ego/viuit autē in me xp̄s. ¶ Ubi notandū ꝙ
ad perfectā moruꝫ conuerſionē requiritur/vt
fiat conuerſio interius et exterius/interius ⁊
hoc in oī affectu cordis.ſecundū illud Joelis
ſcd̄o/ Cōuertimini ad me.in toto corde veſtro
Bernardus/ Attende ſolerter quid diligas/
quid metuas/vnde gaudeas et cōtriſteris/ne
ſub habitu religioſo ſecularē aīm / et ſub pan
nis conuerſionis inuenias cor peruerſū./ To
tum eni corpus in his quattuor affectionib⁹

eſt et de eis accipiendū puto quod dicitur In
toto corde tuo conuertaris ad dn̄m. Conuer
tatur amor tuus vt nichil diligas omino niſi
ipſum aut certe propter ipſū. Cōuertatur eti
am ad ipſuȝ timor tuus quia peruerſus eſt ti
mor omīs quo metuis aliquid preter eū ⁊ nō
propter eū ſic qȝ gaudiū tuum et triſtitia tua
eque ad ipſuȝ conuertatur. Hoc autē ita fiat
vt non niſi ſecundū eū doleas aut leteris. Ex
terius preterea conuerſio fienda eſt maxīe ꝙ-
tum ad locutionē. Jaco. i. Si quis putat ſe re
ligioſū eſſe et non refrenat linguā ſuā huius
vana eſt religio. Item ꝙtū ad ſenſuū cohibi-
tionē et motuū corporis moderationē vt in
inceſſu ſtatu et ceteris motibus eius nichil fi
at quod cuiuſꝙ offēdat aſpectū: ſed ipſius de
ceat ſāctitatē ecclesiaſtici xix. Amictus corpo
ris et riſus dentiū et ingreſſus homīs enunci
ant de illo. eccleſiaſtici xxxiii. Sepi aures tu-
as ſpinis et noli audire linguam neꝗ. Et ori
tuo facito oſtia et ſeras auribus tuis. Itē ecō
uerſo fienda eſt ꝙtū ad conſuetudinem vt ſcȝ
conſuetudo mala conuertatur in bonā. Un-
de Bernard⁹ ad frēs de monte dei loquēs de
nouicio dicit. Ad exuendā de ſe ſeruitutis ne-
ceſſitatē ⁊ carnis ſue dominantē conſuetudi
nē ſe accingat: neceſſitatē ſibi faciens contra
neceſſitatē et conſuetudinē contra conſuetu
dinem et affectū ſibi formans contra affectū
donec plenā mereatur accipere delectationē
vt delectationibus ſeculi et carnis ſecundum
cōſiliū apoſtoli. ſaltē tantū delectet eū carere
ꝙtū delectabat eū pri⁹ hr̄e: ⁊ tm̄ delectet eum
de mēbris corporis ſui ſeruire iuſtitie in ſācti
ficationē ꝙtū delectabat eū prius ſeruire im
mundicie et iniquitati ad iniquitatē. Unde
viro religioſo aſcendenti in montē perfectio-
nis mōaſtice dicitur id quod dn̄s moyſi dixiſ-
ſe dicitur aſcendenti in montē ſynay. Solue
calciamenta de pedibus tuis. Locus enim in
quo ſtas terra ſancta eſt pedes quibuſ itur in
infernū vel in paradiſū actus hoīs ſunt. Cal
ciamenta que de pellibus aīaliū mortuorū fi
unt exempla intelliguntur hoīm ſeculariter
viuentiū quorū vita mors eſt vel morte dete-
rior. Calciamēta ergo de pedibus ſoluuntur
cū religioſus a vita moribuſqȝ hoīȝ ſecularit̄
viuentiū ſe omino ſeparat et ſpiritualiū viro
rum moribus ſe conformat. Sicut aūt religi
oſi a ceteris hominibus ſeparātur loco ſic ſepa
ti ab eis debent eſſe non ſolū habitu ſed maxi
me moribus et conuerſatōne: leuit. xx. Sepa
raui vos a ceteris populis: ſepate et vos mū-
dum ab imundo. Non autē placet deo in re-
ligioſo habitus regularis ī corpore ſi deſit ha
bitus virtutis in mēte. Bernard⁹. Magna
abuſio ⁊ maxima cura vt corpus regulariter
induatur et contra regulā ſuis veſtib⁹ aīa nu
da deſeratur cum tanto ſtudio tunica et cu-
culla corpori procuratur vt cui deerūt mona
chus nō putetur. Cur ſimiliter ſpiritui pietaſ
⁊ hūilitas q̄ ſūt ſpūalia indumēta non proui
dentur. ¶ Secundo notandum ꝙ multis de
cauſis accidit vt ille qui in monaſteriū ingre
ditur morū conuerſionē non aſſequatur. quā
doqȝ enī hoc accidit propter longā conſuetu-
dinem vite ſecularis que quaſi in natura ver
ſa eſt. Conſuetudo ei eſt quaſi altera natura.
Ut enī dicit bernardus in ſermone quodam
Solet intra primordia conuerſionis alicui⁹
inſurgere temptatio praue conſuetudinis et
vix poſſūt extigui iacula ignita diaboli. Un̄
ꝙadmodū bonū erit viro cum portauerit iu-
gum ab adoleſcētia ſua. treno. iii: ſic peſſimū
eſt viro ſi iugū dn̄i vſqȝ ad ſenectutē aſſume-
re diſtulerit. Jeremie xiii. Si mutare poteſt
ethiops pellē ſuam et pardus varietates ſu-
as et vos poteritis bene facere. pūerbi. xxii.
Prouerbiū eſt adoleſcens iuxta viā ſuā: et cū
ſenuerit nō recedet ab ea. Eccleſiaſtici i. Per
uerſi difficile corriguntur. Peruerſi aūt ſunt
q a deo bono incōmutabili ſunt valde auerſi
et elongati: et ad terrena bonaqȝ cōmutabi-
lia omino conuerſi ſunt. Bernardus. Omis
malus animus priuſꝙ indureſcat malicia ei⁹
emendari poteſt: ſȝ poſtꝙ indurauerit deſpe-
randū eſt. i. non multum ſperandū. Uirgule
poſſunt dirigi ſi diſtorte fuerint: trabes vero
nequaꝙ. ¶ Secundo accidit hoc propter laſ
ſitudinē et diſſolutionē monaſterii in qđ ali
quis ingreditur. Sicut enī ſerpēs non in fo-
ramine lato ſed arto veterē pellē deponit ſic
in monaſterio illo mores ſeculares non depo
nuntur in quo monachi ſine freno diſcipline
viuunt et ſecundū voluntates ſuas viuere p-
mittuntur. ¶ Tertio hoc accidit propter de
fectū doctrine. ps. Lex dn̄i imaculata conuer
tens aīas. Lex enī dn̄i ſiue doctrina ſācta eſt
vt ignis ad quē fit cordis liquefactio: vt prio
ri forma amota noue forme ſequatur impreſ

ſio.canticorū.v/Aīa mea liquefacta eſt vt di/
lectus meus locutus eſt/Jere.xxiii. Nūquid
non verba mea quaſi ignis ardens: Quar
to hoc accidit propter defectū boni exempli.
Seneca.Longū iter per precepta:breue et ef
ficax per exempla/Unde non ſufficit ad con/
uerſionē morū doctrina/ſi deſit exēplaris for
ma/Et ideo ſanctus pater Benedictus in ca
pitulo ſcdo regule/mādat abbati vt factis ſu
is diuina precepta demonſtret:et oīa que di/
ſcipulis ſuis docuerit eſſe contraria/in ſuis fa
ctis indicet non agenda. Quinto hoc acci
dit ꝑpter cōmixtionē ſeculariū.ps. Cōmixti
ſunt inter gentes et didicerunt opera eorum
Ex conuictu enī formantur mores.ait gloſa
pſalmi xvii/Et ideo vt dicit Criſoſtomus ſu/
per math. Nichil tam nociuuꝫ vt pernicioſa
ſocietas Sexto hoc accidit ꝑpter defectū bo
ne volūtatis/Bona volūtas eſt quaſi quedā
materia/vñ tota vita religioſa in rota volubi
li regularis obedientie debet formari/Ber/
nardus ad fratres de mōte dei/ Quicūqꝫ bo
nam voluntatē habet/ſecum habet quicquid
ad bene viuendū ei opus eſt/Itē in eodē. No
uus homo tanꝙ a figulo figmentū lege qua
dam mandatorū quaſi manibus alienis faci
endus eſt/et formandus in oī patientia in ro
ta volubili obedientie/In igne ꝓbationis ſue
plaſmatoris ſui volūtatis arbitrio ſubdendꝰ.

Capitulum cxxxiiii.de tertio ſubſtantiali
monaſtice ꝓfeſſionis/videlicet de obediētia.

De qua promiſſione ſua fa
ciat petitionē ad nomē ſā
ctorū quoruꝫ reliquie ibi ſunt/et
abbatis preſentis/Quā petitio/
nem manu ſua ſcribat/aut certe
ſi non ſcit litteras alter ab eo ro
gatus ſcribat:et ille nouicius ſi/
gnum faciat et manu ſua eā ſu/
per altare ponat/Quā dum po/
ſuerit incipiat ipſe nouicīꝰ mox
hunc verſuꝫ/Suſcipe me dñe ſe
cundum eloquium tuum et vi/
uam/et ne confundas me ab ex/
pectatione mea/Quem verſum
omis congregatio tertio reſpon
deat:adiungentes Gloria patri/
Tunc ipſe frater nouicius ꝓſter
natur ſingulorū pedibus vt orēt
pro eo/⁊ iam ex illa die in congre
gatione reputetur.

Tertiū aūt qḋ in profeſſionis forma cō
tinetur eſt obedientia que eſt ſubiectio
qua homo ſpontaneo intuitu dei alte/
rius hōis ſubditur voluntati/Per quā hu
ius ſchole diſcipulus aſtringitur vt nō ſuo ſē
ſu non ſua voluntate viuat/nec quo vult va/
dat/nec quod vult faciat/ſed alieno imperio
⁊ alteri voluntati videlꝫ ſuperioris ſubditus
exiſtat/Maxime autē cauere debet huiꝰſcho
le diſcipulus ne huius voti vnꝙ eū tranſgreſ
ſorem eſſe contingat/Nam ſicut obedientia
lignū vite eſt omibus qui apprehendunt eā/
ita inobedientia inobedientibus lignuꝫ mor
tis eſt.Bernardus.Inobedientiā cauſā mor
tis omnes experimur/oms morimur propter
eam/Qualiter autē ſuperioribꝰ obedienduꝫ
ſit oſtēdit Ceſariꝰ ī ſermone ſic loquēs/Quic
quid vobis a ſuperioribus fuerit imperatum
ſic accipite tanꝙ ſi de celo ore dei prolatū ſit/
Nichil reprehēdas nichil deſpicias : in nullo
penitus murmurare preſumas/quia ī mona
ſterio ſeruire veniſti nō imperare/obedire po
tius ꝙ iubere/totum ſanctū.totum vtile iudi
ca qcquid aut tibi aut aliis videris imperari
De multiplici cōmendatione obedientie/de
conditionibus et de gradibus eius/circa quī/
tum capitulū regule ampliſſime notauimus/
quare ſuperſedemus ab vlteriori cōmendatō
ne/Nullus autē debet calūniari hanc pro/
feſſionis formā tanꝙ minus completaꝫ/eo ꝙ
expreſſa in ea non fiat mentio de ſeruāda ca/
ſtitate ⁊ proprio non habendo/quoniā eo ipo
ꝙ quis aſſumit habitū monachalē et obediē
tiam cū morū conuerſione/promittit:caſtita/
tem ſeruare/et renunciare propriis intelligiť/
cū iſta ſint de ſubſtantia monaſtice vite/vt ex
tra de ſtatu monachorū in capitulo.Cum ad
monaſteriū. Sequit̄ de firmitate ꝓfeſſiōis

per ſcripturā (De qua promiſſiōe ſua faciat petitionē) id eſt ſcripturā (ad noīa ſanctorum quorum reliquie ibi ſunt ⁊ abbatis preſentis. Quā petitionē manu ſua ſcribat. aut ſi certe neſcit litteras alter ab eo rogatus ſcribat / ⁊ ille nouicius ſignū faciat et manu ſua eā ſuper altare ponat. quā dū poſuerit incipiat ipe nouicius mox hunc verſū. Suſcipe me dñe ſecūdum eloquiū tuū et viuā) ſcdʒ illud ſcʒ quod dixiſti. Omis qui venerit ad me non eiciā foras: quaſi dicat / Ecce ego cōuerſus a vanitate ſeculi te inſpirante. te trahente. ad te venio / et nunc rogo vt ſuſcipias me / et introducas me ad te. et viuā in te / qui es fons vite / et reges eterna viuentibus et quieſcentibus in te. (Et non confundas ergo me ab expectatiōe mea) id eſt propter te non permittas me fruſtrari ſpe mea quā habeo vite etne / quā tu relinquentibus oīa propter te: et te ſequentibꝰ promiſiſti. ¶ Aduertendū ꝙ quaſi tribus modis ſe monachus obligat ad ſeruandū predicta tria. ¶ Prīo quidē ſe obligat oris verbo. ¶ Secundo ſcripto. ¶ Tertio quodāmodo iuramento. ¶ Primo in emiſſione voti. ¶ Secūdo in confectione vel ſignatōe ſcripti. ¶ Tertio in poſitione ipius ſcripture ſuper altare: in quo videtur ſolennizare votū emiſſū. ¶ Sequitur (Quē verſū omis congregatio tertio reſpōdeat adiungentes Gloria patri) dantes deo gloriā de conuerſione nouicii. / In hoc imitātes angelos dei. quibus magnū gaudiū in celo eſt ſuper vno peccatore penitentiā agente luce xv. ¶ Sequitur (Tunc ille frater noviciꝰ proſternatur ſingulorū pedibus vt orent pro eo: et iam ex illa hora in congregatione reputetur) ¶ Ubi conſiderandū ꝙ ordo ſeruandꝰ in hoc loco eſt iſte. Abbas induitur ſacris miſſam celebraturus. et poſt euangeliū ⁊ offertoriū nouicius facit profeſſionē ſecundū modū hic poſitū. et dicto verſu: Suſcipe me dñe ⁊c. fiunt letanie nouicio proſtrato toto corpore ī terrā / aliis fratribus genua flectētibꝰ. dictis vero letaniis ⁊ oratione dñica ſequunt̄ oratōnes a patribus inſtitute. / Deinde exuitur nouiciꝰ veſte non bñdicta dicente abbate. / Exuat te deus veterē hoīeʒ ⁊c. / Et dato oſculo ab abbate oms fratres per ordinē dant ſibi oſculum pacis / ⁊ per tres dies continuo ſilencio pſeuerans recipit cōmunionē ad miſſā. / Et ſic impletur quod ſubiungitur. Et ex illa die in congregatione reputetur.

¶ Capitulum cxxxv. ꝙ nouicius omibus rebus propriis prius relictis ad habitū religionis ſuſcipiendus eſt.

Res ſi quas habet: aut eroget prius pauperibus. aut facta ſolenniter donatione conferat monaſterio. nichil ſibi reſeruans ex omibus: quippe qui ex illa die nec proprii corporis poteſtatem ſe habiturū ſciat. Mox ergo in oratorio exuatur rebꝰ propriis quibus veſtitus eſt: et induatur rebus monaſterii. Illa autē veſtimenta quibus exuitur reponantur in veſtiario conſeruanda: vt ſi aliquando ſuadēte diabolo cōſenſerit vt egrediatur de monaſterio (quod abſit) tunc exutus rebus monaſterii: proiciatur. Illā tamen petitionē quā deſup altare abbas tulit non recipiat: ſed ī monaſterio reſeruetur.

Sequit̄ in eodē capitulo regule (Res ſi quas habet aut eroget prius pauperibus aut facta ſolenni donatione conferat monaſterio nichil ſibi reſeruās ex oībus. quippe qui ex illo die) ſcʒ facte profeſſionis (nec proprii corporis poteſtatē ſe habiturum ſciat) ¶ Ubi notandū ꝙ cauēdū eſt omino illi qui mūdo relicto ad religionē venit ne aliquid mūdi retineat. ¶ Prīo vt deus eū totum habeat. ¶ Secundo ne pro modico maxima amittat. ¶ Tertio vt pacē cordis habere valeat. / Si aliqd mundi retinet: princeps mūdi aliquid in eo habet. et nō eſt totꝰ dei. / Uult xp̄s principē mūdi nichil habere in ſeruis ſuis. ſicut in ipſo nichil habuit. Jo. xiiii. Uenit princeps mundi huiꝰ / ⁊ in me non habet qcq̄

Math.vii. Nemo poteſt duobus dñis ſerui⸗
re. xp̄s ſeruis ſuis ſufficientiſſimus eſt/et pro⸗
tector.et prouiſor.et remunerator. Nimis eſt
cupidus cui non ſufficit deus. Non ſentit de
dño in bonitate/qui credit.ꝙ ipſe vel non ve⸗
lit.vel non poſſit prouidere ſeruis ſuis. Vere
cundiā ei facit.qui in parte diabolo ſeruit/ti⸗
mens ne ſi deo totaliter ſeruierit neceſſaria
habere non poſſit. Hieronymꝰ. Non habet
xp̄s vñ alat pauperes ſuos. Fatue valde agit
qui pro deo mundū relinquit/quādo aliquid
retinuit pro quo deum amittit. Ipſe ſimilis ē
homi negociatori querenti bonas margari⸗
tas/qui inuenta vna precioſa margarita vē⸗
dit omīa que habet et emit eam. Eam vero
emptā pedibus conculcat et pro nichilo dat.
Ad cumulū etiā fatuitatis facit/quod quoti⸗
die ieiuniis vigiliis orationibus nō ceſſat eā
emere/cū tñ ī tali ſtatu nullomodo poſſit eā
acquirere. Cū dñs eū de naufragio ſeculi eri
puerit et quaſi in loco tuto ſcȝ in naui religio
nis poſuerit/ipſe furtiue in naui aquā ponit ī
qua ſe ſubmergit. De illo videtur poſſe dici/
ſicut dixerunt barbari de paulo a naufragio
maris liberato/cū manui eius vipera adheſiſ
ſet. Utiqȝ homo hic homicida eſt/qui cuȝ eua
ſerit de mari.vltio diuina non ſinit eū viuere
Acctuū xxviii. Talis de loco ſalutis facit ſibi
locū perditōnis/cū iam ſit mortuus.timet ta
men fame mori/niſi aliquid proprium habue
rit. Si iuxta verbū ſenece.monſtro ſimilis eſt
auaricia ſenilis/quid dicendū eſt de auaricia
vel cupiditate hoīs iam mortui/cui vnum eſt
optandū et querendū.ſ.vita eterna. colo.iii.
Mortui eſtis et vita veſtra abſcondita eſt cū
xp̄o. Cum quidā fenerator abbati Arſenio re
liquiſſet magnā hereditatē/et delatuȝ fuiſſet
ad eū teſtamentū/ipſe ait. Ego prius mortuꝰ
ſū ꝙ̄ ille qui me modo facit heredē/et remiſit
teſtamentū nichil accipiens. Qui ad religio
nem venit.pacē non habet ſi aliquid mundi
retineat/ſicut nec ille qui ī ſinu ſuo ſpinas ab
ſcondit. Seneca. Proice que cor tuū laniant/
que ſi aliter extrahi nequirent.cor ipſū cū eis
euellendū erat. Quidā frater renuncians ſe
culo et ſua dans pauperibus venit ad abba⸗
tem Antoniū/quedā tamē ſibi retinuit/et cū
cōperiſſet Antonius dixit ei. Si vis eſſe mo⸗
nachus.vade et compara tibi carnes.et impo
ne corpori tuo nudo.⁊ ſic veni ad me. Qui cū
hoc feciſſet.tam canes ꝙ̄ aues corpus eius ꝑ
pter carnem rapiendā dentibus ⁊ vnguibus
dilacerauerunt/et ſic dilaceratus venit ad an
toniū. Cui antonius ait. Quicūqȝ renuncia
uerit ſeculo.et vult adhuc habere pecuniā/ſic
a demonibus laceratur. Quare conuenient
ſubiungit ſanctus pater (Mox ergo in ora⸗
torio exuatur rebus propriis quibus veſtitus
eſt ⁊ induat rebus monaſterii) Annectit duo
aduiſamenta obſeruanda circa nouicios no⸗
uiter receptos. Primū eſt cū dicit (Illa aūt
veſtimenta quibus exutus eſt reponantur in
veſtiario obſeruanda.vt ſi aliquando ſuaden
te diabolo conſēſerit vt egrediatur de mona
ſterio:quod abſit:tūc exutus rebus monaſte⸗
rii proiciatur) Secundū aduiſamētū eſt cū
ait (Illā tamen petitionē eius quā deſuper
altare tulit abbas non recipiat/ſed in mona⸗
ſterio reſeruetur) Plana ſunt omnia.

Capitulum cxxxvi.ꝙ valde reprehenſibiles
ſūt q in religione male ſiue irreligioſe viuūt.

Expoſita iam ſubſtantia forme profeſſi
onis ſancte monaſtice vite/reliquū eſt
vt oſtendamus ꝙ̄ reprehēſibilis ſit mo
nachus/qui huius ſācte profeſſionis īmemor/
in religione irreligioſe viuit. Aut ei in ſeculo
male vixerat aut bene/ſi bene:valde reprehē
ſibilis eſt ꝙ male viuit int̄ bonos.qui bene vi
xerat inter malos/⁊ inter innocentes innocē
tiam amiſit.qui inter nocentes eam ſeruauit/
Si vero in ſeculo male vixerit.⁊ metuens ne
incideret in manus dei viuentis carcerē clau
ſtri ſpontanee ſibi elegerat. Ualde fatuus eſt.
cum dñȝ carceris in carcere offendit/⁊ funem
peccatorū quo in inferno ſuſpendatur/quem
in eo mīa dei dirruperat reſumit/et qui dirrū
penti vincula ſua ſacrificiū laudis ſacrificare
debuit/pro laude contumeliā reddit. Dede⸗
rat ei dñs locū penitentie.⁊ ipſe abutitur eo ī
ſuperbiā. Dei benignitas adduxerat euȝ ad
penitentiā/ipſe vero theſaurizat ſibi irā. Nō
timet peccata ibi perpetrare/vbi perpetrata
in ſeculo debuit corrigere. Miſericordie quo
qȝ dei illudit/que ei penā eternā cui etiā ꝑ mi
nimo mortali quod fecerat adiudicatus erat/
in penā momentaneā cōmutauit. Item val
de reprehēſibilis eſt/quia deo neglexit redde⸗
re vota illa que diſtinxerūt labia ſua. Nō enī

onus religionis ei noléti eſt impoſitū. ſꝫ poſt experientiā ⁊ deliberationē ab eo ſpontanee aſſumptā. Ipſe fuit promiſſor largus. ſed red ditor auarus. Ipe eſt diuiſor iniquus. qui ſua dedit deo: ſe vero dat diabolo. Ipſe mentitus eſt deo quod nō eſt parū periculoſū. ſicut oſtē ditur actuū v. Cur: inquit petrus ananie: tē ptauit ſathanas cor tuū mentiri ſpiritui ſan cto: non es mentitus hominibus. ſed deo. Au diens autē ananias hec verba. cecidit et expi rauit. Ipſe deū irriſit cui non ſoluit quod pro miſit. De qua irriſione parū ante beat⁹ Be nedictus de illo qui profeſſionē fecit ait. Qd ſi aliquādo fecerit aliter a deo ſe damnanduꝫ ſciat quem irridet. Tales in futuro merito a deo irridebuntur. ſcd̄ꝫ illud ps. Qui habitat in celis irridebit eos. prouerbi. i. Deſperiſtis om̄e conſiliū meuꝫ et increpationes meas ne glexiſtis: ego quoqꝫ in interitu veſtro ridebo Item talis reprehēſibilis eſt. quia illud negli git qd̄ cūctis mūdi amabili⁹ ꝑelegit. Ille vo q mundū pro deo relinquit ſi deuꝫ amittit oīa amiſit. Ipſe ſimilis eſt homī negociatori que renti bonas margaritas. qui inuenta vna ꝑ cioſa margarita vendidit omīa que habuit ⁊ eam emit. et poſt eā proiecit. Ipſe quaſi inter duas ſellas ad terram cecidit. Bernardus lo quēs cuidā ſanctimoniali. Deū inquit repel lens et a ſeculo repulſa inter duas vt dicitur ſellas corrueras. nec deo itaqꝫ viuebas quia nolebas: nec ſeculo quia nō poteras. Frequē ter deberent habere in corde ſuo qui mundū reliquerunt et monaſteriū intrauerunt. illud verbū petri. Math. xix. Ecce nos reliquim⁹ omīa et ſecuti ſum⁹ te: quid ergo erit nobis. Mira fatuitas eſt cū aliquis amicū illū pro quo patrē et matrē et oēs alios amicos car nales reliquit. a quo omīa bona recepit ⁊ plu ra erat recepturus. inimicū ſibi reddit ⁊ perti naciter offendit. Qui ī monaſteriis male vi uunt. deberēt frequent̄ dicere dn̄o illud tho. x. Omīa in te habentes. non te debuim⁹ dimit tere ire a nobis. Item valde reprehenſibilis eſt qui in monaſterio male viuit. vbi non ſo lū bene ſed etiā melius viuere debuit. ipſe ve ro econtrario non ſolū ibi viuit male ſed etiā valde male. Tales eī vel ſunt valde mali. vel ſunt demones. vel angeli. Auguſtinus. Non inueni meliores ꝙ qui in monaſterio profece runt. nec expertus ſum deteriores. ꝙ qui ī mo naſterio defecerunt. Multa vo ſūt que ad magnitudinē malicie eius qui ī monaſterio male viuit facere videntur. Primū eſt loci ſā ctitas. Secundū bonorū ſocietas. Tertiū bn̄ viuendi oportunitas. Qrtū ꝙ a deo prouiſi onem recipit. Quītū eſt profeſſio que preceſ ſit. Sextū eſt ꝙ ea quibus indignus eſt face re preſumit. Septimū ꝙ locuꝫ vnius boni vi ri occupat. Octauū ꝙ eos a quib⁹ recipit be ficia defraudat. Nonū ꝙ penis quibus ſimi les ſibi puniti ſunt non terretur. Decimū eſt dānū quod incurrit a peccato non cohibere.

Sanctitas loci non parū aggrauat peccatū. Unde dicitur yſa. xxvi. In terra ſanctorū ini qua geſſit: et non videbit gloriā dei. Multū diſplicet ſaluatori cū contaminantur loca ſa luti deputata. De qua contaminatione ipſe cōqueritur. Jeremie ii. Contaminaſtis ingt terrā meā. Multū etiā aggrauat peccatum bonorū ſocietas. Qui malus eſt inter bonos eſt ſicut iudas inter xp̄i diſcipulos. et ſicut ſa than inter dei filios. De quo iob i. Cū veniſ ſent filii dei vt aſſiſterēt corā dn̄o. affuit inter eos et ſathan. Sathanas. i. aduerſarius eſt q ſaluti aliorū aduerſatur: vel eos defraudādo adiutorio quod eis facere debuit. vel eis con trario greſſu incedendo. eundo. ſ. in infernuꝫ aliis euntibus in paradiſum. vel eos ſcanda lizando. Saluator iudaꝫ diabolū vocauit q inter bonos malus fuit. Jo. vi. None duode cim vos elegi: et vnus ex vobis diabolus eſt.

Item oportunitas bene viuēdi quā habet ali quis in clauſtro bene diſpoſito multū aggra uat peccatū male viuentibus ibi. Non ſoluꝫ eī fructuoſius ſed etiā iocundius poſſet bene viuere ꝙ male. Unde bernardus loquens de illo verbo pſalmi. Confundātur om̄s iniqua agentes ſuperuacue: dicit. An non ſuperua cue agit iniqua qui nō modo fructuoſius ſed etiā iocundius deo ſeruire poterat ꝙ mūdo. maior eſt pena quā habet religioſ⁹ dū pecca tum procuratur. et in ſtimulo conſcientie qui ſequitur. et in erubeſcentia quā habet dū dep henditur. et in penitentia quā facere cōpellit̄. vel in timore quē habet ne deprehēdatur: ꝙ ſit iocunditas quā habet cū peccatū perpetra tur. Preterea ſi bene viueret interiorē iocun ditatē haberet. In cuſtodiendis enī manda tis dei eſt retributio multa. Sꝫ ſicut dicit gre gorius. Ueſana mens plus ſe aſſequi aſpera

carnaliter ꝙ tenere blanda ſpiritualiter gaudet. Habentes mãna faſtidiunt et ſepe deſiderant que non ſine lachꝛymis comeduntur.

¶ Prouiſio etiã quã a deo recipit peccatũ multum aggrauat. Proditoꝛ ei eſt cũ eũ a quo veſtitur ⁊ paſcitur impugnat. De illo poteſt dicere dñs illud luce xxii. Ecce manus tradentis me mecũ eſt in menſa. Si inimicus meus maledixiſſet michi ſuſtinuiſſẽ vtiqꝫ. Tu vo homo vnanimis dux meus et notus meus q ſimul mecũ dulces capiebas cibos. Canis illum amat a quo paſcitur. quando alios valde perſequitur. Sane ergo deterioꝛ eſſe videt qui beneficiis que a deo recipit ab eius impugnatione non cohibetur. Item non parũ aggrauat peccatũ profeſſio que preceſſit. Non enĩ parua culpa eſt cuꝫ ille qui ſe deo obtulit deo poſtea ſe aufert et diabolo offert. Et qui corpus ſuũ per votũ continentie deo exhibuit hoſtiã viuentẽ ſanctã deo placẽtẽ. poſt per incontinentiã etiã illud diabolo exhibet hoſtiã morientẽ execrabilẽ et fetentẽ. et vite angelice quã ducere propoſuit vitã porcinã preponit. Bernardus. Quid decorius caſtitate que de homie angelũ facit. Econtrario quid immundus luxuria. que angelũ in porcũ conuertit.

¶ Multũ etiã facit ad magnitudinem malicie ꝙ ea ad que indign⁹ eſt ſumit. Preſumit enĩ ſtare in conſpectu be...m deus ad mortẽ natus ſit ei. quod non eſt parũ periculoſũ. cũ ipſe dicit leuit. xi. Sãctificaboꝛ in his qui appꝛopinquãt michi .i. ſanctus in eis apparebo. vindictã de malis eoꝛũ ſumendo. Ad magnitudinẽ etiã malicie eius facit ꝙ locuꝫ vnius boni viri occupat. Unde timenduꝫ eſt ei ne a dño citius per mortẽ abſcidatur vt locus ab eo expediatur. cũ ſcriptuꝫ ſit luce xiii. de ficulnea ſterili. Succide eam vt quid etiã terrã occupat.

¶ Itẽ ad magnitudinẽ eius malicie facit ꝙ illos decipit a quib⁹ beneficia recipit. qui ſunt vel in piculo mundi vel in igne purgatorii. quia cũ ipſe deo diſpliceat. debito modo eis non ſubuenit. Cũ enĩ his qui diſplicet ad intercedẽdũ mittitur. irati animus ad deterioꝛa prouocatur vt dicit gregoꝛius. Itẽ ad magnitudinem malicie facit ꝙ penis illis non terretur quibus peccata ĩ ſacris locis punita legũtur. Cõmiſſũ fuit peccatũ ſuperbie in celo. pro quo tam nobilis creatura eternaliter eſt damnata. Luce x. Uidebã ſathanam quaſi fulgur cadentem de celo. Commiſſũ eſt peccatuꝫ inobedientie in paradiſo terreſtri. p quo totũ genus humanũ exilio ⁊ moꝛti adiudicatũ eſt. Cõmiſſũ eſt peccatũ carnalis amoris. in illa congregatione in qua xp̃s prefuit. Judas enĩ quod dandũ erat pauperibus dabat vxoꝛi ſue et filiis. quod peccatũ ſuſpendio punitũ eſt. Cõmiſſũ eſt peccatũ ꝓprietatis in congregatiõe illa cui prefuit petr⁹ quod moꝛte ſubita in anania ⁊ ſaphira punitũ eſt. actuum v.

¶ Itẽ ad magnitudinẽ malicie facit ꝙ a peccato non cohibetur dãni magnitudo quã incurrit. Proptꝫ hoc ei bona religionis amittit qui aſſumit crucẽ tranſmarinam. Etiã raptor vel latro cauet a peccato ne peregrinationis fructũ amittat. q̃to ergo amplius debet cauere qui eſt ĩ religione ne bona religionis amittat. cuꝫ religio preualeat cuilibet peregrinatõni. Cuius ſignũ eſt: quia peregrinatio in religionẽ poteſt cõmutari. Deteriores furibus eſſe videntur et raptoꝛibus qui in religione intrant et ſe non emẽdant. Qui malus eſt in religione. eſt quaſi mal⁹ latro xp̃ꝫ in cruce blaſphemans opere. licet non ſermone. qui de cruce clauſtri tranſiturus eſt ad crucẽ ĩferni. Talis valde infelix eſt qui in dei viuario moꝛitur. In eius ſeruatoꝛio coꝛrumpitur. In loco ſalutis damnationẽ ſuaꝫ opatur. qd̃ alii eſſet aurũ eſt ei plumbũ onus ſcꝫ religionis. quod eſſet ſalus et vita alii vt ſacramẽtũ altaris eſt moꝛs ⁊ damnatio ipi. Patet ergo quod ait caſſianus ꝙ ſicut venire ad monaſterium ſũma perfectio eſt: ita non perfecte viuere ſumma damnatio eſt.

¶ Capitulũ cxxxvii. et eſt lix. regule: de filiis nobilium vel pauperum.

SI quis forte de nobilib⁹ offert filiuꝫ ſuum deo in monaſterio. ſi ipe puer minoꝛi etate eſt. parentes eius faciant petitionem quam ſupꝛa diximus. et cũ oblatiõe ipſam petitionẽ et manum pueri inuoluant palla altaris. et ſic eum offerãt. De reb⁹

autē ſuis aut in preſenti petitio⸗
ne promittant ſub iureiurando/
quia nūq̄ per ſe.nunq̄ per ſuſpe
ctam perſonā/nec quolibet mo⸗
do ei aliquando aliquid dēt/aut
tribuant occaſionē habendi/Vel
certe ſi hoc facere noluerint/⁊ ali
quid offerre voluerint in elemo
ſinam monaſterio.pro mercede
ſua/faciant ex rebus quas dare
volūt monaſterio donationē:re⸗
ſeruato ſibi ſi ita voluerint vſu⸗
fructuario/Atq3 ita oīa obſtru
antur.vt nulla ſuſpicio remane⸗
at puero per quam deceptus(qđ
abſit)perire poſſit/quod experi⸗
mento didicimus/Similiter au
tem ⁊ pauperiores faciant/Qui
vero ex toto nichil habēt/ſimpli
citer petitionem faciant:et cum
oblatione offerāt filium ſuum
coram teſtibus.

SI quis forte de nobilib⁹/ ⁊c. In anterio
rib⁹ſanct⁹pater Benedict⁹ curauit or⸗
dinem dare ſuſcipēdi ad religionē/eos
qui maioris etatis ſunt/et per ſe petere ⁊ con
ſentire poſſunt/Nūc ſubdit ordinē quo ſuſci⸗
piendi ſunt qui in minori etate ſunt conſtitu⸗
ti/Et diuiditur in tres partes preſens capitu
lum ſecundū tres conditiōes ſtatus hominū/
Quidā eni ſunt diuites et potentes/ſecundi
medioces/tertii pauperes parū aut nichil ha
bentes/De filiis hoīz prīe conditionis.ſ.no
biliū prio dicit ſic(Si quis forte de nobilib⁹)
id eſt diuitibus aut potētibus(offert filiū ſu⸗
um deo in monaſterio)nutriēdū regularib⁹
diſciplinis/⁊ q̄tū in ſe eſt perpetuo deo famu
laturū:ſicut legitur primi regū i.de elcana et
anna/qui otulerunt filiū ſuū ſamuelē dn̄o in
monaſterio templi/cunctis diebus deputatū/

(Si ipſe puer minori etate eſt) In qua ſcz p
ſe non poteſt profiteri ſecundū legē (parētes
eius) cuiuſmodi proprie dicūtur pater et ma
ter/Verūtamen in hoc loco parentes eius p
pinquiores eius ſecundū carnē volunt appel
lare (faciāt petitionē ſuā quā ſupradiximꝰ)
vt ſcilz petant filiū in monaſterio recipi/ſicut
dictū eſt diſciplinis regularibus imbuendū
(et q̄tū in ſe eſt)/offerāt ipſū deo.q̄tū in ſe eſt
dicitur:quia talis licet ſit a parentibus obla⸗
tus/nichilominus ad annos diſcretionis per
ueniens reclamare poteſt/et ad ſeculū redire:
/vt habetur extra de regularibus in capitulo.
Cum ſimꝰ/Quod autē dicitur xx.q.i.mona
chum aut paterna deuotio.aut ꝓpria profeſ⸗
ſio facit/quicquid hoꝶ fuerit alligatum tene
bit/proinde ad mundū reuertendi intercludi
mus aditū/et omino ad ſeculū interdicimus
regreſſū/hoc accipiendū eſt quando filius ad
annos diſcretionis veniens ratū habet id qđ
pater fecit(Et cū oblatione ipſā petitionē)
ſcz ſcripturā (⁊ manū pueri inuoluant in pal
la altaris/et ſic eū offerant) Oblationē offer
re precepit cū puero/exemplo veteris legis.le
uitici xii.et luce ii./Hoc ideo fieri precepit/vt
per hoc quod foris agitur intelligatur quid
interius operetur/i.ſicut illa oblatio efficitur
holocauſtū dn̄o:ita etiā puer ille qui offertur
holocauſtū dn̄o conſecretur/Conſequēter re⸗
mouet id per quod occaſionem puer recipere
poſſet/ad ſeculū redeundi dicens (De rebus
autē ſuis aut in preſenti petitiōe promittāt)
ſcz parentes puerū offerentes(ſub iureiuran
do/q̄ nūq̄ per ſe/nūq̄ per ſuſpectā perſonam
nec quolibet modo ei aliquando aliquid dēt
vel tribuant occaſionē habendi/Vel certe ſi
hoc facere noluerint et aliquid offerre volue
rint in elemoſinā monaſterio/p mercede ſua)
id eſt intuitu redemptionis aīarū ſuarū(faci
ant ex rebus quas dare volūt monaſterio do
nationē reſeruato ſibi ſi ita voluerint vſu fru
ctuario.Atq3 oīa ita obſtruantur)id eſt clau
dātur(vt nulla ſuſpicio)id eſt occaſio (rema
neat puero per quā decept⁹ perire poſſet:qđ
abſit:quod experimēto didicimus)in multis
ſcz per hanc occaſionē pereuntibus.Simili
ter autē ⁊c./Hic ponitur ſecūda pars iuxta
ſecundā conditionē perſonarū offerentiū di
cens(Similiter autem et pauperiores)id eſt
mediocres(faciant)/Sequitur tertia pars

.C. 60. vᵉ

(Qui vero ex toto nichil habent ſimplicit̃ pe
titionẽ faciãt).i.ſine aliqua donatõe (Et cũ
oblatõe offerãt filiũ ſuũ corã teſtibus) Si ni
chil habent quõ iubent cũ oblatõe offerre fili
um ſuũ? Reſpondet̃ ꝙ oblatõ illa cũ ſit potiꝰ
miſtica ꝙ̃ ad refectõez ordinata facilit̃ haberi
põt a quocũqꝫ/vt puta panis.vł vinũ vel vtrũ
qꝫ. Vñ ⁊ pauperes ĩ ãtiq̃ lege.vbi ſupra dictũ
eſt leuit.xii.par turturum aut duos pullos co
lũbarũ offerebãt q agnũ offerre non poterãt
Preterea vbi ip̃i parẽtes ad oblatiõez hãc faci
endã nõ ſufficerẽt/mõaſteriũ ip̃ꝫ ꝑ obſeruãda
rłe cerimonia ſuppleret. Eſt aũt aduertẽdũ/
ꝙ ex hoc caplo manifeſte colligit̃ ꝙ cõueniẽs
ſit ⁊ laudabile pueros etiã infra ãnos puber/
tatis ad religionẽ ſuſcipere nutriendos diſci/
plinis rłaribꝰ/qð ⁊ exẽplis.⁊ rõibꝰ cõſtat. Le/
gimꝰ aũt de beato iohãne baptiſta lu.i.ꝙ pu
er creſcebat et cõfortabat̃ ſpũ ⁊c. Preterea atte
ſtante beato gregorio ĩ li.dialogoꝝ beato bñ
dicto romani nobiles ſuo oĩpotẽti dño nutri
endos dare ceperũt. Rõe etiã oſtẽdit̃ cõueni
entiſſimũ/qꝛ id ad qð ex puericia aſſueſcimus
ſp ꝑfectiꝰ ⁊ firmiꝰ tenemꝰ/ſcðꝫ illð ꝓuer.xxii.
Adoleſcẽs iuxta viã ſuã/⁊ cũ ſenuerit nõ rece
det ab ea. Et treñ.iii. Bonũ eſt viro cũ porta
uerit iugũ dñi ab adoleſcẽtia ſua. Et iõ aplı
inſtituerũt/vt pueri etiã infãtes ad xp̃ianã re
ligionẽ reciperent̃/vt ĩ ea nutriti firmiꝰ ⁊ ꝑfe
ctiꝰ ei inhererẽt. Ex cõi aũt cõſuetudine pue
ri applicantur illis officiis/vel artibus in qui
bus ſunt vitam acturi.

Capitulũ cxxxviii.et eſt lx.regule:de ſacer
dotibus qui in monaſterio habitare volũt.

SI quis de ordine ſacerdotũ
in mõaſterio ſe ſuſcipi ro/
gauerit/nõ ei citiꝰ q̃dẽ aſſentiat̃.
Tñ ſi oĩno ꝑſtiterit ĩ hac ſuppli
catiõe/ſciat ſe oẽm rłe diſciplinã
ſeruaturũ/nec aliq̃d ei relaxabit̃/
vt ſit ſicut ſcriptũ eſt. Amice ad
q̃d veniſti? Cõcedat̃ ei tñ poſt ab
batẽ ſtare.⁊ bñdicere.aut miſſas
canere/ſi tamẽ abbas ei iuſſerit.
Sin alias:nullatenꝰ ꝓſumat ali
qua/ſciens ſe diſcipline rłari ſub
ditũ.⁊ magiſ huĩlitatis exẽpla oĩ
bus det. Si forte ordinatõis aut
alicuiꝰ rei cauſa fuerit ĩ mõaſte/
rio/illũ locũ attẽdat qñ igreſſꝰ eſt
in mõaſteriũ/nõ illũ q̃ ei ꝓ reuerẽ
tia ſacerdotii cõceſſꝰ eſt. Clerico
rũ aũt ſi quis eodẽ deſiderio mo
naſterio ſociari voluerit/loco me
diocri collocet̃/ſi ꝓmittit tñ ipſe
de obſeruatõe regule.vel propria
ſtabilitate.

SI quis de ordine ſacerdotũ ⁊c. Supius
ſctũs pat̃ Bñdictꝰ dedit ordinẽ ſuſcipi
endi laicos tã maioris ꝙ̃ minoris etatis/nũc
cõſequent̃ ſubdit ordinẽ ſuſcipiendi eccleſiaſti
cas perſonas/q̃ in monaſterio habitare volũt
Et prio de ſacerdotibꝰ loquẽs ait (Si qs de
ordine ſacerdotũ in mõaſterio ſuſcipi rogaue
rit/nõ q̃dẽ ei citiꝰ aſſentiat̃) ꝙ̃ layco ĩ ingreſſu
ĩmo ſicut ille ꝓbat̃ et iſte (tñ ſi oĩno ꝑſtiterit ĩ
hac ſupplicatõe ſciat ſe oĩno rłe diſciplinã ſer
uaturũ/nec aliq̃d ei relaxabit̃).ſ.ꝓpt̃ ꝑſbyte/
ratũ. Probabit̃ eni ꝑ omẽs gradꝰ ſicut laicꝰ.
Qui gradꝰ ſũt tres.q̃bꝰ ꝓbari debẽt ſi recipi
petũt. Vnꝰ ad portã mõaſterii ꝑ q̈ttuor vel
quiqꝫ dies. Deide ſcðs ĩ hoſpicio duobꝰ mẽ
ſibꝰ. Tertiꝰ ĩ cella nouicioꝝ ꝑ decẽ mẽſes:⁊
ita ãnꝰ erit ꝓbatõis ſicut ⁊ aliis nouiciis/vt ĩ
ca.lviii plene eſt expoſitũ/q ãnꝰ ĩ fauorẽ ⁊ mo
naſterii ⁊ ꝯuerſi eſt indultꝰ vt ⁊ mõaſteriũ mo
res ꝓbet ingrediẽtis/⁊ cõuerſꝰ ſi põdꝰ ⁊ graui
tates ordinis portare poſſit. Seq̃t̃ (Vt ſit ſi
cut ſcriptũ eſt. Amice ad q̃d veniſti) Verbum
hoc eſt dñi ad iudã ꝓditorẽ.math.xxvi.q̈ſi di/
ceret. Vide vtrũ ſigno pacis qð porrigis cõſo
net opus ꝓditionis qð moliris. Plane ſignũ
demõſtras amici oſculũ porrigẽdo/⁊ opꝰ ordi
ris inimici.me manibꝰ tradẽdo q̈rentiũ aĩaꝫ
meã. Ad hũc ſenſũ põt hoc v̈bũ ip̃ſẽtiaꝝ ada/
ptari. Debet ei religioſꝰ ſp meõr eſſe ad q̃d ve
nerit ⁊ cõuerſionẽ ſuã aduẽtꝰ ſui ꝓpoſito ꝯfor
mare. Cũ ergo venerit ſubeſſe nõ ꝑeſſe/obedi
re nõ imperare/non debet querere ĩ monaſte

rio ꝙ ſibi aliquid de aſperitate ordinis relaxe
tur. / Sequit᷑ (Cōcedat᷑ tñ ei poſt abbatē ſta-
re / et benedicere) ſcꝫ bñdictiones dare in men
ſa ad cibū / vel potū / vel ad lectiones ī eccleſia
(aut miſſas canere) id eſt in ſuo ordine cele-
brare: et hoc ſupple ſi dignus iudicatur. Vñ
ſubiungitur (Si tamē iuſſerit abbas ei. Sin
alias nullaten⁹ aliqua preſumat: ſciens ſe di-
ſcipline regulari ſubditū) Dēꝫ ꝗppe materiā
aufert preſūptionis / cū ei ad memoriā reducit
ſtatū ſubiectiōis (et magis humilitatis exem
pla oībuſ det) q̄ꝫ ꝙ ſcꝫ p̄ſumat aliqd facere / vt
puta celebrare. aut benedicere non interueni
ente abbatis ſui licentia / Melior eſt obedien
tia q̄ꝫ victima / et auſcultare magis q̄ꝫ offerre.
primi regū xv. Sequit᷑ (Et ſi forte ordinatio
nis aut alicuius rei cauſa fuerit ī monaſterio
illū locū ſemp attendat qñ ingreſſ⁹ eſt in mo-
naſteriū nō illū q ei ꝓ reuerentia ſacerdotii cō
ceſſus eſt) Senſus eſt / Dato ꝙ pro idoneita-
te ſua in mōaſterio ſit ī aliquo officio / vtputa
p̄poſiti. aut decani conſtitut⁹ non ſupbiat hoc
meritis ſuis aſcribens: ſꝫ ita illud ſimpliciter.
humiliter. ac reuerenter curet adimplere / iudi
cando ſe ad talia maiora indignū: vt ab hui-
litate quā habuit qñ ingreſſus eſt monaſteri-
um receſſiſſe non videat᷑. Sequit᷑ de ordine
recipiendi pſonas eccleſiaſticas que non ſunt
in ſacerdotio conſtitute (Clericoꝝ aūt ſi quis
eodē deſiderio monaſterio ſe ſociare voluerit
loco mediocri collocet᷑. / Et ipē tñ ſi promittit
de obſeruatione regule vel ꝓpria ſtabilitate)
Noīe clericoꝝ cōprehendit oēs ordines vſqꝫ
ad preſbyteratū. / Plana ſūt oīa. / Oīa qdē iu-
bet obſeruari iuxta clericuꝫ q̄ iuxta ſacerdotē
obſeruāda mādauit: niſi ꝙ de ſacerdote dicit /
ꝙ cōcedat᷑ ei poſt abbatē ſtare: et de clerico di
cit ꝙ in loco mediocri collocetur.

Capitulū cxxxix. et eſt lxi. regule de mona
chis pegrinis: vbi oſtenditur ꝙ vagus diſcur
ſus fratrū non deceat virū religioſū.

SI quis monach⁹ peregrin⁹
de longinquis ꝓuinciis ſu
peruenerit. ſi pro hoſpite voluerit
habitare in monaſterio. et cōten
tus fuerit cōſuetudine loci quā ī
uenerit. et nō forte ſuperfluitate
ſua pturbat monaſteriū. ſed ſim
plicit᷑ cōtent⁹ eſt qđ inuenerit: ſu
ſcipiatur quanto tempore cupit
Si qua ſane rationabiliter / aut
cū humilitate caritatis reprehē
dit. tractet abbas prudent᷑ ne for
te ad hoc eū dñs direxerit. / Si ve-
ro poſtea voluerit ſtabilitatē ſuā
firmare nō renuatur talis volū-
tas / et maxīe qꝛ tempore hoſpita
litatis potuit eius vita dinoſci.
Qđ ſi ſupfluus. aut vicioſ⁹ rept⁹
fuerit tp̄e hoſpitalitatis / nō ſolū
nō debet ſociari corpi mōaſterii:
/ verūetiā dicat᷑ ei honeſte vt diſce
dat. ne ei⁹ miſeria etiā alii viciēt᷑
Qđ ſi nō fuerit talis qui mereat᷑
ꝓici / nō ſolū ſi petierit ſuſcipiat᷑
cōgregatōi ſociād⁹: vez etiā ſua-
deat᷑ vt ſtet: vt ei⁹ exēplo alii eru
diant᷑. / Et qꝛ ī oī loco vni dño ſer-
uit᷑. vni regi militat᷑ / quē ſi etiā ta
lē eſſe pſpexerit abbas / liceat eū ī
ſuperiori aliq̄ꝫtulū ꝯſtituere loco
/ Nō ſolū aūt mōachū ſꝫ etiā de ſu
praſcriptis gradib⁹ ſacerdotū vł
clericoꝝ ſtabilire pōt abbas ī ma
iori q̄ꝫ igredit᷑ loco: ſi eoꝝ talē per
ſpexerit vitā eē. Caueat aūt ab
bas ne aliqñ de alio noto mōaſte
rio. mōachū ad hītādū ſuſcipiat
ſine cōſēſu abbatis ei⁹ / aut lr̄is cō
mēdaticiis / qꝛ ſcriptū eſt Qđ tibi
nō vis fieri: aliis ne feceris.

SI quis monachus ꝛc. / Dato ſuperius
ordine qualiter ſuſcipiendi ſunt ad mo
naſteriū tam laici q̄ꝫ clerici / quia cōtin-

git ſepenumero monachos alioꝝ mõaſterio/
rum declinare ad alia monaſteria/et quando
qȝ cum propoſito ibi manendi/ſubiūgit ideo
ſanctus pater ordinẽ quo ſuſcipiẽdi ſunt mo
nachi peregrini. ¶ Et capitulū hoc diuiditur ĩ
quinqȝ partes/ſecundū ꝙ circa ordinẽ ſuſcipi
endi monachos peregrinos ponit quĩqȝ mã
data. ¶ Primū eſt(Si quis monachꝰ peregri
nus de longinquis prouinciis ſupueneit/ſi ꝑ
hoſpite voluerit habitare in monaſterio et cõ
tentus fuerit cõſuetudine loci quã inuenit)
id eſt moribꝰ cerimoniis ac vita cõmuni fra/
trum(et nõ forte ſuperfluitate ſua)ĩ cibo po
tu ſomno veſtitu atqȝ labore(perturbat mo/
naſteriū/ſed ſimpliciter contentus eſt qđ inue
uerit:ſuſcipiatur q̃to tempore cupit) ¶ Secū
dum eſt(Si qua ſane rationabiliter et cū hu
militate caritatis reprehenderit aut oſtende/
rit tractet abbas prudenter ne forte ꝑ hoc ipo
eū dñs direxerit) Senſus eſt/Si monachus
peregrinus in monaſterio ſuſceptꝰ contingat
corrigere/ſi que errata ĩ monaſterio proſpexe
rit:non niſi ea que aperte mala ſunt temptet
corrigere/et cū humilitate caritatis/Sicut ei
teſtante beato gregorio in paſtorali laudabi/
le decretū eſt reuerentiã et honorẽ debituȝ ex
hibere maioribus/ita rectitudinis ⁊ dei timo
ris eſt/ſi quid in eis correctõnis indigeret nul
la diſſimulatione poſtponere/ne totū corpus
qđ abſit incipiat morbuſ inuadere.ſi languor
nõ fuerit curatus in capite/quam correptio/
nem abbas patienter et alacriter debet ſuſci
pere/Unde ait et tractet prudenter.i.ponde/
ret mentẽ reprehendentis/iudicando illã eſſe
bonã/et ea que reprehenduntur vt citius cor/
rigantur:quia vt ait ſanctus pater. Ne forte
pro hoc ipſo dñs illū peregrinū ad monaſte/
rium direxerit/Solet ei diuina prouidentia
per ſubmiſſas perſonas/videlȝ angelos aut
hoĩes peccantes corrigere/et ad viã reducere
veritatis. ¶ Tertiū eſt(Si vero poſtea volue
rit ſtabilitatẽ ſuã)ſcilȝ per obedientiã abbati
loci fiendã(firmare:non renuatur talis volū
tas/et maxime quia tẽpore hoſpitalitatis ſue
potuit eius vita dinoſci) ¶ Quartū eſt(ꝙ ſi
ſuperfluꝰ)vt puta in cibo potu veſtituqȝ(aut
viciosſus)id eſt malis moribꝰ comitatus(rep
tus fuerit tempore hoſpitalitatis/non ſolum
non debet ſociari corpori monaſterii/verūeti
am dicatur ei honeſte vt diſcedat/ne eiꝰ miſe/
ria alii vicientur) Omĩa plana ſunt ¶ Quĩ
tū eſt(ꝙ ſi non fuerit talis qui mereatur proi
ci/non ſolū ſi petierit ſuſcipiatur cõgregatio/
ni ſociandus/verūetiã ſuadeatur ei vt ſtet: vt
eius exemplo alii erudiantur. ¶ Et quia in oĩ
loco vni dño ſeruitur/vni regi militatur/quẽ
ſi etiã talem perſpexerit abbas)ꝙ ꝓ ſingula/
ritate meritoꝝ dignus habeat altiori loco(li
cet eū in ſuperiori aliq̃tulū loco conſtituere)
¶ Sequitur(Non ſolū autẽ monachū ſed eti
am de ſupraſcriptis gradibus ſacerdotuȝ vel
clericorū/ſtabilire poteſt abbas in maiori q̃ ĩ
greditur loco ſi eorū talẽ ꝑſpexerit eſſe vitã)
¶ Ubi notandū eſt ꝙ vitã dicit aſpiciendã et
conſiderandã virtutẽ.ſanctitatẽ/non ſcientie
magnitudinẽ.aut carnis nobilitatẽ ¶ Sextū
eſt(Caueat autẽ abbas ne aliquãdo de alio
noto monaſterio monachū ad habitandū ſu/
ſcipiat/ſine conſenſu abbatis aut litteris cõ/
mendaticiis:quia ſcriptum eſt.quod tibi non
vis fieri alii non feceris) ¶ Ubi notandū pri
mo ꝙ per hoc ꝙ dicit de noto monaſterio/ſub
intelligi videtur ꝙ de ignoto monaſterio po/
teſt ſuſcipi.ſine litteris cõmendaticiis. ¶ Se
cundo nota/ꝙ tribus modis datur licẽtia mo
nacho eundi ad aliud monaſteriuȝ. ¶ Primus
modus fit tantuȝ conſenſu .i.cū rogat abbas
quẽpiam abbatẽ/vt cum ſuo conſenſu habeat
monachū ſuum ⁊ ſic eum ſuſcipit. ¶ Alio modo
datur licentia litteris cõmendaticiis genera
libus/ſcȝ que diriguntur aut ſcribuntur omi/
bus abbatibus:vt ſi dicatur/Ego. N.abbas
talis loci notuȝ facio/q: dedimus licentiã per
has litteras dimiſſorias huic fratri noſtro/vt
vbicūqȝ inuenerit locū ordinis accõmodū ha
beat licentiã habitãdi/ad aĩe ſue ſalutẽ et cõ/
ſolationẽ ⁊c. ¶ Tertio mõ dat licẽtia litteris
cõmẽdaticiis ſpãlibꝰ/q.ſ.ſcribunt certe pſone
vbi grã/Uenerabili patri abbati talis mõa/
ſterii. N.ſalutẽ ⁊c./Cū frat talis deſideret ha
bitare vobiſcū ⁊ in mõaſterio vro rtarẽ obſer
uantiã diligent cuſtodire dedimꝰ ei licẽtiã ⁊c
¶ Tertio notãdū eſt ꝙ diſcipulꝰ huiꝰ ſchole nõ
leuit velit de mõaſterio egredi/⁊ vago ⁊ curio
ſo diſcurſu ꝑ mūdū ꝑegrinari/Diſcurſꝰ ei vi/
ri religioſi ꝑ mūdum ſine neceſſitate/nec deo
placet/nec ipȝ decet/nec ei ſecurꝰ eſt. Ad primū
pertinet illud Jere.xiiii. Dilexit mouere pe/
des ſuos/⁊ nõ quieuit:⁊ dño nõ placuit/Mo
nachos girouagos dicit beatꝰ bñdictꝰ in pro

capitulo regule per omĩa deteriores eſſe ſara
baitis. Ipſi enĩ ſunt diaboli imitatores: in cu
ius perſona dicitur Job i. Circuiui terrã et ꝑ
ambulaui eã. Stabilitatẽ viruz religioſũ de
cet que eſt quaſi quedã imago eternitatis. Se
neca. Primũ argumentũ mẽtis cõpoſite exi
ſtimo poſſe conſiſtere et ſecũ morari. Vir reli
gioſus. qui in clauſtro morari non poteſt fre
quenter in mundo periclitatur. Semeꝑ dũ mã
ſit in iħrl'm vixit: poſtq̃ʒ exiuit de iħrl'm occiſꝰ
eſt. tertio reguz v. Et dina filia iacob egreſſa
curioſe vt videret mulieres regionis illiꝰ ra
pta eſt et corrupta. gen. xxxiiii. Dina ratione
ſexus infirmi ſignificat clauſtralẽ mente in
firmũ qui de clauſtro egrediens dũ mundi cõ
cupiſcibilia curioſe conſiderat amore eorũ ra
pitur et corrũpitur. Piſcis extra aquã poſitꝰ
non diu viuit. pſa. l. Cõputreſcent piſces ſine
aqua et morientur in ſiti. Clauſtralis duz eſt in
clauſtro bene ordinato habet verba ſacre ſcri
pture quibus vita ſpũalis ipſius cõſeruatur: cũ
aũt diſcurrit per mũdũ aqua iſta mutatur in
ſanguinem. ſ. verba ſecularia et ſic occiditur.
Corrũpunt enĩ bonos mores colloquia pra
ua pͥe cori. xv. Abel egreſſus in agrũ occiſus
eſt. gen. iiii. Simile accidit clauſtrali innocen
tie clauſtrũ egredienti. Clauſtrales inquieti
ſunt ſydera errantia: de quibus legitur in ca
nonica iude. ſydera vero iſta errantia aliquã
do fiunt ſydera cadentia. Poſtq̃ʒ enĩ diſcurrẽ
do per mundũ deliciis mũdanis aſſueuerint
et aſperitas religionis eis in diſſuetudinẽ ve
nerit redeũtes ad clauſtrum: clauſtralis vite
aſperitatẽ ſuſtinere non poſſũt et apoſtate fi
unt. Math. xxiiii. Cadẽt ſtelle de celo. Stel
la de celo cadit cũ clauſtralis celeſtẽ cõuerſa
tionẽ deſerens ad ſeculũ redit. Coruus ab ar
cha egreſſus ad archã non eſt reuerſus. Sic ⁊
clauſtrales per mundũ diſcurrentes aliquan
do amore carnaliũ deliciarũ retinentur. Clau
ſtrales mũdo familiares ſunt ſicut aues ciui
tatenſes que facile capiuntur. Viro religioſo
expedit nõ ſolũ ea q̄ mũdi ſunt relinquere ſed
etiã obliuiſci. philippeñ. iii. Que retro ſunt
obliuiſcens. Seneca. Ut aiꝫ poſſis continere
primũ corporis tui fugam ſiſte: deinde conti
nuata remedia plurimũ proſunt. interrũpen
da nõ eſt quies et vite prioris obliuio ſiue de
diſcere: oculos ſiue aures aſſueſcere ſaniorībꝰ
verbis. Quocũqꝫ proceſſeris in ipſo tranſitu
que ruminẽt cupiditates tuas tibi occurrãt.
Ad q̄etudinẽ monet apoſtolꝰ pͥe ad theſſa.
q̄rto. Rogamus vos fratres vt operã detis
vt quieti ſitis. Itẽ ſcd̃e theſſa. iii. Scitis q̃ʒ ad
modũ oporteat imitari nos q̃m non inquieti
fuimus. Inter religioſos vero maxime opor
tet nouicios eſſe quietos ⁊ non cito egredi de
monaſterio. Seneca. Subducẽdus eſt popu
lo tener animꝰ et parũ tenax recti. luce vltio.
Sedete i ciuitate donec induamini ꝟtute ex
alto. Exo. ii. legitur de patre moyſi q̃ʒ vidit euz
elegantem ⁊ abſcondit. Sapiens. Naſcendi
hanc legẽ natura fecit vt maiora aĩalia piſce
ribus parentũ diutiꝰ continentur: ſic multuz
valet ad hoc q̃ʒ clauſtralis proficiat ſi in clau
ſtro diu moretur anteq̃ʒ exeat.

Capitulum cxl. et eſt lxii. regule: de ſacer
dotibus monaſterii.

SI quis abbas ſibi preſbyte
rum. aut diaconẽ ordinari
petierit: de ſuis eligat qui dignꝰ
ſit ſacerdotio fũgi. Ordinatꝰ aũt
caueat elationẽ. aut ſupbiã: nec
q̇cq̃ꝫ p̄ſumat. niſi qd̕ ei ab abbate
p̄cipitur. ſciens ſe multomagis di
ſcipline regulari ſubditũ. Nec oc
caſiõe ſacerdotii obliuiſcatur re
gule obedientiam et diſciplinã:
ſed magis ac magis in deum ꝓ
ficiat. Locũ vero ſemp illũ atten
dat. quo ingreſſus eſt mõaſteriũ
preter officium altaris: et ſi forte
electio congregationis. et volun
tas abbatis pro vite merito euz
promouere voluerit. qui tamen
regulam a decanis vel prepoſi
tis cõſtitutã ſciat ſe ſeruare. Qd̕
ſi aliter preſũpſerit nõ ſacerdos
ſꝫ rebellio iudicetur. Et ſepe ãmo

**nitus ſi nõ correxerit: etiã eps ad
hibeat in teſtioniũ. Qđ ſi nec ſic
emẽdauerit/ clareſcẽtib⁹ culpiſ ꝓi
ciat de mõaſterio/ ſi tñ talis fue
rit ei⁹ contumacia: vt ſubdi aut
obedire regule nolit.**

SI quis abbas ꝛc. Superius beatus pa
ter Benedictus dedit ordinẽ de ſuſcipi
endis clericis in monaſterio: Nunc ſub
dit doctrinã de illis qui ĩ monaſterio ordina
ri volunt/ Et quomodo quando delinquunt
corrigi et puniri debent/ Et ponit in hoc loco
quattuor mandata ſanctus pater. Primuz
qđ reſpicit ipſuz abbatem eſt (Si quis abbas
ſibi presbyterũ vel diaconẽ ordinari petierit
de ſuis eligat qui dignus ſit ſacerdocio fũgi)
Quippe non niſi dign⁹ abbatis ipſius et ali
orũ fratrũ iudicio eligẽdus eſt ad ordines ſa⸗
cros: quia leuit. xxi. ꝑcipitur/ Homo de ſemi
ne aaron qui habuerit maculã nõ offeret pa⸗
nes corã deo/ nec accedet ad miniſteriũ eius/
Per maculã autẽ vt dicit gloſa viciũ intelli⸗
gitur/ Quare conciliũ cartaginẽſe ſtatuit: vt
in capitulo/ Nullus. di. xxiiii/ ꝙ nullus ordi⸗
netur clericus niſi probatus/ vel epiſcoporum
examine/ vel populi teſtimonio. Secundũ
qđ reſpicit ipſũ ordinatũ eſt (Ordinatus autẽ
caueat elationẽ) alios gradu ordis iferiores
deſpiciẽdo (aut ſuperbia) ne. ſ. tẽptet pl⁹ aſcẽ
dere ꝙ dignus iudicetur ſiue ſibi conceditur/
(nec quicꝙ preſumat/ niſi quod ei ab abbate
precipitur ſciens ſe multomagis diſcipline re
gulari ſubditũ) ꝙto. ſ. ceteris ſanctior eſſe de
bet (nec occaſiõe ſacerdocii obliuiſcatur regu
le obedientiã et diſciplinã ſed magis ac ma⸗
gis in deũ proficiat) recte ſanctus pater cõſu
lit. Quãto eni aliquis plus proficit/ tanto de
fectus ſuos ampli⁹ agnoſcit/ et malis ſuis ira
tus in humilitate viuere diſponit/ Gregori⁹
Sancti viri quo altius apud deũ virtutũ di⸗
gnitate proficiunt/ tanto ſubtilius indignos
ſe eſſe deprehendunt/ quia dũ proximi luci fi⸗
unt quicquid eos in ſeipſis latebat inueniũt.
Idem. Quãto plus proficimus in cognitiõe/
tanto nobis indignamur amplius de peruer
ſo opere/ Plana ſunt omĩa. Tertiũ manda
tum eſt (Locũ vero illũ ſemper attẽdat) id ẽ
obſeruet (quo ingreſſus eſt in monaſteriũ pre
ter officiũ altaris) id eſt preter ꝙ quãdo offi⸗
ciũ altaris exhibet/ Videtur ei ex hoc loco/ ꝙ
intentio ſancti patris eſt/ ꝙ ſacerdos nõ debe⸗
at ſuperior ſedere ſeniore ſuo accolito: preter
ꝙ quando exercet officiũ altaris/ quia tunc ꝛ
quando eſt indutus ſacris ſedet ſuper oẽs ali
os poſt abbatẽ vel prepoſitũ aut decanũ/ ꝛ qñ
celebrat eſt ſuper oẽs. qui pro omĩbus ſacrifi⸗
cium offert deo. Quartũ eſt (Et ſi forte ele
ctio) id eſt approbatio (congregatiõis/ et vo⸗
luntas abbatis) hoc precipiens (pro vite me⸗
rito eũ promoueri) id eſt exaltari ad ſublimio
rem gradũ vel dignitatẽ (voluerit. qui tamẽ
regulã) id eſt obedientiã (a decanis vel prepo
ſitis) ſibi (cõſtitutã ſeruare ſciat) Senſus eſt
Monachus ꝙtũcũqꝫ ſit ſublimatus ſemper
debet eſſe ſub obedientia ſubiectus prepoſiti
vel decani/ et illis debet in omĩbus obedire.
Quintũ eſt de correctione ſacerdotis ſi de
linquere eũ contingat (Qđ ſi aliter preſum⸗
pſerit) ſcilicet facere nullomodo obedire ſupe
riorum ſuorũ mandatis (non ſacerdos/ ſed re
bellio et rebellis iudicetur) Senſus eſt/ Id eſt
non deferatur ei ſicut ſacerdoti aut aliquo or
dine eccleſiaſtico inſignito: ſed vt rebellis ꝛ cõ
tumax iudicetur/ Et ſequitur (Et ſepe ãmo⸗
nitus ſi non correxerit etiã eps adhibeatur ĩ
teſtimoniũ) iuſtiſſime correctiõis illius. licet
hoc no neceſſitatis maxime apud exemptos:
ſed honeſtatis tantũ eſſe credatur. Sequit
(Qđ ſi nec ſic emendauerit clareſcentib⁹ cul
pis proiciat de monaſterio: ſi tamen talis fue
rit ei⁹ cõtumacia vt ſubdi aut obedire regule
nolit) Notanter dicit ſanctus pater: ſi tamẽ
talis fuerit eius cõtumacia ꝛc. quia pena eie
ctionis nõ eſt infligenda niſi contẽptori obe⸗
dientie ꝛ contumaci. Verũ qm̃ de ſacerdoti
bus in hoc capitulo a ſancto patre habit⁹ eſt
ſermo/ pro ampliori notitia eorũ que ad boni
tatẽ ſacerdotis ſpectãt notanduz/ ꝙ preter ea
que a ſancto patre dicta ſunt cõuenire ſacer⸗
doti. de humilitate. obedientia. ac continuo ꝓ
fectu ꝟtutũ/ ſacerdos debet habere aliquas ꝓ⸗
prietates. Et primo ſanctitatẽ et puritatẽ
mundicie/ Sunt eni miniſtri ſũmi regis et di
ſpenſatores miniſteriorum dei et ſacramen⸗
torum/ quibus anime ſanctificantur. exo. xix.
Sacerdotes qui accedunt ad me ſanctificen
tur/ ne forte percutiam eos. Et in ps. Ambu⸗
lans ĩ via ĩmaculata/ hic michi miniſtrabat/

Et pſa.lii. Mundamini qui fertis vaſa dñi.
Unde etiã apud gẽtiles vt teſtatur plato: ſa-
cerdotes ſepati a populo viuebant ne aliqua
prophana cogitatione eorũ caſtitas polluere
tur. Unde gregorius in regiſtro. Nullus de-
bet ad altare accedere. niſi cuius caſtitas an-
te ſuſceptũ miniſteriũ fuerit approbata. Se
cũdo debet ſacerdos habere ſobrietatẽ et vir-
tutẽ abſtinentie. Hoc ſequitur ad ieiuniũ. cũ
caſtitas filia ſit ſobrietatis: ſicut luxuria intẽ
perantie. leuit.x. dixit dñs ad aaron ſacerdo-
tem. Uinũ et oẽ quod inebriare poteſt non bi
bes tu et filii tui qñ intrabitis tabernaculuꝫ.
Tertio debet habere ſacerdos animũ ſepa
ratum ab affectu terrenorum. Hinc dicitur
deuterono.xviii. Non habebunt ſacerdotes
et leuite partem et hereditatẽ in reliquo po-
pulo: vbi gloſa ait. In veteri et in nouo teſta
mẽto miniſtris altaris preceptum eſt de obla
tionibus et decimis viuere: nec terrenis poſ-
ſeſſionibus acquirendis conceſſũ eſt inhiare.
Hieronymus. Negociatorem clericum et ex
inope diuitem, et ex ignobili glorioſuꝫ quaſi
quandã peſtẽ fuge. Nemo militans deo im-
plicat ſe negociis ſecularibus. Quarto nul
la debet eſſe macula criminis reſperſus. leuit.
xi. Qui habuerit maculã non offerat panes
deo ſuo. Item ad titũ primo. Conſtitues per
ciuitates preſbyteros. Et ſequitur. ſi quis ſi-
ne crimine eſt. gloſa Auguſtini. Nõ dico ſine
peccato ſed ſine crimine. i. ſine peccato crimi-
nali vł infamia crimiali. Si dixiſſet ſine pec
cato nullus ĩ eccleſia poſſet ordinari miniſter.
Quinto debet eſſe ſacerdos ornamentis
virtutum decoratus. Si eni omẽs fideles te-
nentur abicere opera tenebrarũ ⁊ induere ar
malucis prout hortatur apoſtolꝰ. Romano.
xiii: Multo amplius ſacerdotes qui ſunt mi
niſtri dei in eccleſia. In cuius figura non niſi
induti mundis veſtibus miniſtrant dño in tẽ
plo ſancto ſuo. Unde propheta. Sacerdotes
eius induantur iuſtitia. Iuſtitia auteꝫ vt ait
ariſtoteles vniuerſalis vtꝰ eſt. Et hieronymꝰ
Sacerdotes autẽ ceteris honeſtiores aut ſũt
fabula. Uere magna ait Criſoſtomus ſuper
matheũ abuſio ſacerdotũ eſt et omnium cleri
corum: quando laici inueniunt fideliores eis
et iuſtiores. Quomodo non ſit cõfuſio eſſe il
los inferiores laicis: quos etiam equales eſſe
confuſio eſt.

Capitulũ cxli. et eſt lxiii. regule: de ordine
congregationis: vbi de cura ſingulari haben
da circa nouicios.

ORdines ſuos ĩ monaſterio
ita cõſeruent: vt conuerſio
nis tempus ⁊ vite meritũ diſcer-
nit: vtqꝫ abbas cõſtituerit. Qui
abbas nõ cõturbet gregẽ ſibi cõ
miſſũ: nec quaſi libera vtẽs pote
ſtate iniuſte diſponat aliquid: ſꝫ
cogitet ſemper quia de omibus
iudiciis ⁊ operibus ſuis redditu
rus eſt deo rationem. Ergo ſcdm
ordines quos ꝯſtituerit: vel quos
habuerit ipſi fratres: ſic accedãt
ad pacẽ. ad cõionẽ. ad pſalmũ ĩpo
nẽdũ: ĩ choro ſtãdũ. Et ĩ omibꝰ oĩ
no locis etas nõ diſcernat ĩ ordie
nec ꝑiudicet: qꝛ ſamuel et daniel
pueri preſbyteros iudicauerũt.
Ergo exceptis his. quos vt dixi-
mꝰ altiori cõſilio abbas ꝑtulerit
vł degradauerit certis ex cauſis:
reliqui omẽs vt cõuertunt ita ſit
vt verbi gratia. qui ſecũda hora
diei venerit ĩ mõaſterio: iuniorẽ
ſe nouerit illius eſſe. qui pria ho-
ra venit diei: cuiꝰlibet etatis aut
dignitatis ſit. Pueris vero per
omnia ab omnibus diſciplina
teneatur. Iuniores igitur prio-
res ſuos honorent. Priores iunio
res ſuos diligãt. In ipſa aũt ap-
pellatõne nulli liceat aliũ ꝓprio
noie appellare: ſꝫ ꝑores iuniores

ſuos fratres nominēt/ Iuniores autē priores ſuos nonnos vocēt/ quod intelligitur paterna reuerentia/ Abbas autem quia vices xp̄i agere creditur/ domnꝰ et abbas vocetur/ non ſua aſſumptione ſed honore et amore xp̄i./ Ipſe autē cogitet. et ſic ſe exhibeat/ vt dignus ſit tali honore. Vbicū̄qꝫ autem ſibi obuiant fratres/ iunior a priore benedictionem petat./ Tranſeunte maiore minor ſurgat/ et det ei locū ſedendi. Nec preſumat iunior conſedere/ niſi ei precipiat ſenior ſuus/ vt fiat quod ſcriptum eſt. Honore inuicem preuenientes. Pueri paruuli vel adoleſcentes in oratorio/ vel ad menſas cum diſciplina ordines ſuos conſequantur./ Foris autem vel vbiubi cuſtodiam habeant et diſciplinam/ vſqꝫ dum ad intelligibilē etatē perueniāt.

ORdines ꝛc./ Dato ordine in ſuperioribus de recipiendis et promouendis perſonis in congregatōne/ conuenienter nunc ſubdit de toto congregationis corpore/ quo ordine diſponenduꝫ ſit./ Et poteſt diuidi hoc capitulū in quinqꝫ partes principales ſecundū quinqꝫ principalia mādata./ Primū eſt de ordine ſeruando per fratres dicens ſic (Ordines ſuos in monaſterio ita conſeruēt fratres/ vt conuerſionis tempus/ et vite meritū diſcernit: vtqꝫ abbas cōſtituerit) Senſus eſt. Fratres teneant ordinē inter ſe ſedendo. ſtando. et eundo: vt conuerſionis. i. ingreſſus religiōis tēpus/ aut vite meritū/ aut abbatis diſpoſitio diſcernit./ In quo loco ſanctus pater tres modos innuere videtur quibus ordo inter fratres poteſt diſponi et variari./ Primo ſecundū tempus in quo ad religione monachꝰ venit./ Secundo iuxta meritū vite/ et eminētiam ſanctitatis/ que in monacho maxie conſideranda et attendenda eſt./ Tertio ſecundū quod ab abbate cōſtituitur/ pro aliqua neceſſitate. aut vtilitate cōmuni/ vt ſi aliqs bonus cantor ſit in ordine fratrū cantantiuꝫ in choro/ aliis preferat̄ licet vite merito aliis inferior ſit/ ſicut plenius dictū eſt circa capitulū ſecundū regule et xi. huius operis./ Veruꝫ qr dixerat: vtqꝫ abbas conſtituerit. Ne aliquid iniuſte abbas conſtituat/ et ordinē iuſtitie ſubuertendo perturbet gregē ſibi creditū: ſubdit ſanctus pater ſecundū mādatū in quo frenū temperantie et diſcretionis imponit̄ abbati dicēs./ Qui abbas non conturbet gregē ſibi cōmiſſū/ ne quaſi libera vtens poteſtate iniuſte diſponat aliquid: ſed cogitet ſemper/ quia de oībus iudiciis et operibus ſuis redditurus eſt deo rationē./ Ubi triplici conſideratione ſanctus pater videtur voluiſſe abbatē in hac parte reddidiſſe aduiſatū./ Primo vt gregē ſuum non conturbet/ ſed paci illius intendat et quieti: quod fit maxime per obſeruantiam iuſtitie. iuxta illud p̄s. Iuſtitia et pax oſculate ſunt. et illud prophete yſa. xxxii. Opus iuſtitie pax./ Secundo vt poteſtate [illegible] diſcretione iuſtitie et ſanctorū patrū regulis temperata vtatur/ ne poteſtate libera vtens iniuſte aliquid diſponat/ Quoniā vt inquit apoſtolus ſcd̄e corin. x/ Poteſtas nobis data eſt in edificationem/ non in deſtructionem.
/ Tertio/ vt abbas ſemper cogitet quia de oībus deo cui omīa patent rationem redditurus eſt in die iudicii/ vbi illi dicetur luce xvi. Redde rationem villicationis tue./ Merito autem iſte future diſcuſſiōis iudicialis timor/ debet abbatem ipſum reddere aduiſatum/ vt omīa iuſte diſponat et peragat. quia vt dicit̄ ſapie vi. Iudiciū duriſſimū ī his qui preſunt fiet./ Sequitur tertiū ī quo ſpecificat aliqua in quibus ordo prefatus ſeruādus eſt (Ergo ſecundū ordines quos ꝯſtituerit/ vel quos habuerint ipſi fratres/ ſic accedant ad pacem/ et communionem/ ad pſalmum) id eſt antiphonam pſalmi (imponendum/ in choro ſtandū: et in omnibus omino locis. etas) ſcilꝫ natiuitatis (non diſcernat̄ in ordine. nec p̄iudicet)

ſeniorē in etate preferendo. Et reddēs cauſā ſubdit (Quia ſamuel et daniel pueri preſbyteros iudicauerūt) Samuel quidē iudicabat iſrael cūctis diebus vite ſue / vt dicitur primi regū vii / Daniel vero preſbyteros duos antiquos legitur iudicaſſe. danielis xiii. Sequit̄ concluſio quedā ex premiſſis ¶ Ergo exceptis his quos vt diximus altiori conſilio abbas p̄tulerit) honorando .ſ. ꝓpter vite meritū / vel vtilitatis aut neceſſitatis cauſa (vel degradauerit) id eſt a loco ſibi debito ſuppreſſerit / vel amouerit (certis ex cauſis) ſicut cum aliquis in penā a loco ſuo in choro cogitur deſcendere / et tenere vltimū locū / vt in choro pro grauioribus vel leuioribus culpis regulariter fit (reliqui oēs vt conuertuntur) id eſt ſecundū horā ingreſſus (ita ſint / vt verbi gratia qui ſecunda hora diei venerit in monaſterio iuniorem) id eſt inferiorē ſiue minorē (ſe nouerit illius eſſe qui prima hora venerit diei cuiuſlibet etatis aut dignitatis ſit / Pueris vero per omnia ab omnibus diſciplina teneatur) id eſt imponatur. Ab omnibus inq̄ non abſolute / ſed ab his qui diſciplinatos in ſe mores obſeruāt / et doctrina pollent religionis. Bn̄ autē ſanctus pater imponit / ꝙ pueris per oīa ab oībus diſciplina teneatur / q2 puerilis etas [illegible] infirma ſit multoꝝ eget auxiliis. ¶ Cōſequenter ponitur quartū mandatū de honore ab inferioribus ſuperioribus / et amore a ſuperioribus inferioribus exhibendis: cuꝫ dicit ¶ (Iuniores ergo priores ſuos honorent. Priores vero iuniores ſuos diligant) Qualis autē ſit honor et quibus impendend⁹ ſuperioribus ab inferioribus / ꝛ amor paternus exhibēdus inferioribus a ſuperioribus / ſupra plene diximus circa inſtrumenta lxviii. et lxix. ¶ Sequitur (In ipſa appellatione noīm nulli liceat aliū proprio noīe appellare) vt puta Petrus Johannes Nicolaus ꝛc (ſed priores iuniores ſuos fratres nominent) xpi ſaluatoris noſtri exēplo qui diſcipulos ſuos fratres appellabat / Unde Jo. xx. inquit marie magdalene vade ad fratres meos. Preterea bn̄ iuſſit ſanctus pater. iuniores monachos per priores fratres appellandos / quia oēs ſunt vno fōte baptiſmatis renati / vno ſpiritu ſanctificati / ex vna matre eccleſia editi / vno profeſſionis vinculo copulati: ꝛ ad vnā vocatōnis ſue coronā aſpirantes (iuniores autē priores ſuos nonnos) id eſt patres (vocent quod intelligitur paterna reuerentia) Sequit̄ (Abbas autē quia vices xpi creditur agere domnus ꝛ abbas) id eſt pater (vocet̄ nō ſua aſſumptōe) id eſt preſumptione non vſurpatione vel preſumptione ſe ſic faciat appellari (ſed honore et amore xp̄i) id eſt propter honorē et amorē xpi / cuius .ſ. vt dictū eſt vices creditur agere ī mōaſterio: abbas vel dn̄s vocetur. Quia vero vt ait beatus yſidor⁹ nullus debet homīs ducatū ſuſcipere / qui neſcit ſubditos tramite melioris vite preire: ſubdit ſāctus pater (Ipe tamen abbas cogitet / ꝛ ſic ſe exhibeat) virtuoſis moribus et religioſe conuerſationis exemplo / ac ſanctorū laborū ſtudiis (vt dignus ſit tali honore) Indignū enī eſt vt ait Bernar. ſuper cantica / vt exigas honorē vnde refugis laborē. ¶ Sequitur quintū mandatū (Ubicūqꝫ autē ſibi obuiāt fratres iunior a priore benedictionē petat) dicēdo huiliter et modeſte Benedicite pater / quod tamen faciendū eſt ī locis tm̄ et horis in quibus loqui regulariter licitū eſt. Quando vero obuiatio iſta contingit locis aut temporibus quibus loqui nō licet / tunc ſola capitis inclinatione petenda eſt benedictio. Sequitur (Tranſeunte maiore minor ſurgat et det ei locuꝫ ſedendi) Senſus eſt. Tranſeunte maiore debet iunior preuenire eum in aſſurgendo / et volenti ſedere reuerenter dare locū ſedendi. Sequitur (Nec p̄ſumat iunior conſedere niſi ei precipiat ſenior ſuus: vt fiat quod ſcriptū eſt. Honore inuicem preuenientes) Adimpletur plane quod ait apoſtolus. Honore inuicē preuenientes / ſcꝫ cuꝫ iuniores maioribus reuerenter aſſurgunt / locūqꝫ eis ſedendi tribuunt. Ipſi maiores iuniores dulciter alloquentes / ipſos inuitant ad cōſedendū / ac paterna quadā beniuolentia eos ante ſe ſtare non patiuntur ¶ Seqtur ſeptimū mandatū de diſciplina nouicioꝝ (Pueri paruuli vel adoleſcentes in oratorio vel ad menſas cū diſciplina ordines ſuos) id eſt loca ſua (cōſequantur. Foris autē vel vbicūqꝫ cuſtodiā habeant et diſciplinā) ſcꝫ ſeniorum ſiue magiſtroꝝ ſibi deputatoꝝ (quouſqꝫ ad intelligibilē etatē) id eſt diſcretionis (perueniant) In qua nec cuſtodia nec diſciplina magiſtri indigere creduntur: et cū ſecuritate maiorum poſſint aggregari collegio ¶ Circa hanc partē vbi ita accurate ſanctus pater de

diſciplina puerorū ſiue nouiciorū mandatuꝫ
tribuit./ Notandum eſt pro ampliori doctri
na huius mandati/ꝙ qui congregationi pre/
eſt maximā diligentiam circa nouicios debet
habere/cum ſint nouelle plantule religionis/
et futura membra ipſius monaſterii./ Debet
autem ſe matrem exhibere/benignitatē oſtē
dendo vt eum non refugiant/ſed ad eū tanꝙ
ad ſinū matris recurrāt./ Si vero negociis oc
cupatus non poteſt eis intendere/nutricē de/
bet eis aſſignare fratrē ſcꝫ aliquem diſcretuꝫ/
maturū benignū qui eos cuſtodiat/ mūdicie
eorū intendat/cibo ſpūali frequenter eos pa/
ſcat/imbecillitatē eorū ſuſtētet.neceſſaria eis
miniſtret. ¶ Habenda eſt ergo diligentia circa
nouicios tanꝙ circa paruulos./ Prio eos cu
ſtodiendo./ Cuſtodiendi ſunt a periculis igne/
aqua fouea./ Monendi ſunt ad patientiā cō
tra mala pene/ne igne ire bona ſpūalia amit
tant/quia qui impatiēs eſt ſuſtinebit damnū
prouerbiorū xix./ Monendi etiā ſunt ad tem
perantiā/ne in aquā voluptatis ſe īmergant/
Vult enī pharao/ id eſt diabolus paruulos ī
flumen proici.exo.i./ Item monēdi ſūt vt a fo
uea illa caueant ī qua totiēs lapſi ſunt/ eccle
ſiaſtici xiiii. Beatus vir qui non eſt lapſus v/
bo ex ore ſuo. ¶ Preterea ſecūdo magiſter no
uiciorū debet intendere mundicie eoꝝ./ Et qr
vt dicit beatus Bernardus/ Ubi cōfeſſio ibi
mūdicia ibi pulcritudo et decor/de modo cō/
feſſionis diligenter ſunt inſtruendi/ante pro
feſſionē confeſſiones eorum debēt recipi/ ad
frequenter confitendū ſunt monendi/vt omī
tempore ſint cādida ſpiritualia eorū veſtimē
ta./ Circa nouicios maxie in principio inten/
dendū eſt peccatis amouendis/ne ſeratur ſu/
per ſpinas. Jere.iiii. Nolite ſerere ſuper ſpi/
nas./ Spine ſunt peccata que pungendo mē/
tem cruciant/creſcendo cū ſegete bonorū ope
rum eā ſuffocant/incendio infernali materi/
am miniſtrant./ Prio faciēda eſt generaliter
amotio ſpinarū iſtarū/ Et quia poſtea iteruꝫ
creſcunt:non eſt negligenda illarū extirpatō/
/ Unica enī ſpina mortalis peccati ſegetē bo/
norū operū deſtruit. Prouer.xxiiii/ Tranſiui
per agrū hoīs pigri/et per vineā viri ſtulti et
ecce totū repleuerant vrtice/operuerant ſup/
ficiē ei9 ſpine. ¶ Tertio nouiciis ſpūalis cibus
frequenter eſt miniſtrandus quo et nutriant
et augeantur/.quod inſinuatur Jo.vltio.vbi
ſaluator dixit bis petro paſce agnos meos/
Tria genera hoīm non poſſunt diu eſſe ſine
ſumptiōe cibi quin grauentur/ſ. paruuli pue
ri/conualeſcentes a graui infirmitate/ꝛ itine
rantes./ Quaſi paruuli pueri ſūt nouicii/qui
nondū per ānū vitā religioſā duxerūt/quib9
multū cauendū eſt ne cibi ſpiritualis defectū
patiantur/ De quo defectu in multis dolen/
dū eſt ꝛ plangendū.iuxta illud treñ.iiii/ Par
uuli petierunt panē/et non erat qui frāgeret
eis./ Ipſi laborauerunt non vna graui infir/
mitate/ſolum ſed multis/ Jdeo neceſſe eſt eos
frequēter refici/vt vires reſumant.act.ix/ Cū
accepiſſet cibū confortatus eſt./ Ipi viā longā
et grauē viā .ſ.in celū que valde ardua eſt ag
greſſi ſunt/ideo reficiendi ſunt frequēter ne
in ea deficiant. Marci viii/ Si dimiſero eos
ieiunos in domū ſuā deficient in via./ Noui/
cioꝝ tanꝙ paruuloꝝ imbecillitatē debet qui
eos regit ſupportare/defectus eorū patienter
ſuſtinendo/in temptationibus eorū eos con/
ſolando/adiutoriū diuine gratie orationibus
ſuis eis impetrando.ro.xv./ Debem9 nos fir
miores imbecillitates infirmorū ſuſtinere/et
non nobis placere.yſa.xi. Cōgregabit agnoſ
ꝛ in ſinu ſuo leuabit. ¶ Stat9 nouicioꝝ eſt tra
ctabilior ſicut vga trabe ē flexibilior./ Jdeo di
rectōi eoꝝ cura mlta ē adhibēda./ Quare cu
rādū ē vt tpe nouiciat9 ī pſalmodia ꝛ diuino
officio ꝛ in rla et ſtatutis ordinis ſecūdū q ne
ceſſe habent viuere diligenter imbuant./ No
uicii quippe nō ſunt leuiter ad profeſſionē re
cipiendi./ Leuiter recipiuntur cū de moribus
eorū ante profeſſionē experientia non habent/
vel cū ea ad que in profeſſiōe ſe obligant eis
ante profeſſionē non exponuntur/ſicut pleni
us circa capituluꝫ lviii.regule/vbi de diſcipli
na ſuſcipiendorū fratrū habitum eſt:plenius
eſt expoſitum.

¶ Capitulum cxlii.et eſt lxiiii. regule:de or
dinando abbate.

i IN abbatis ordinatiōe illa
ſemper conſideretur ratio/
vt hic cōſtituatur quē ſibi omis
cohors congregationis ſecundū
timorē dei/ſiue etiam pars ꝙuis

parua congregatiõis ſanioꝛi cõſilio elegerit. Vite aũt merito et ſapientie doctrina eligatur qui oꝛdinandus eſt / etiam ſi vltimus fuerit in oꝛdine congregatiõis. / Quod ſi etiam omĩs congregatio viciis ſuis (qđ quidẽ abſit) cõſentientẽ perſonam pari cõſilio elegerit / et vicia ipſa aliquatenꝰ in notitiã peruenerint. epĩ ad cuius dioceſim pertinet ipẽ locus // vel abbatibus. aut vicinis xp̃ianis claruerint / pꝛohibeãt pꝛauorũ preualere conſenſũ. et domui dei dignum conſtituant diſpenſatoꝛem / ſcientes pro hoc ſe recepturos mercedem bonã ſi illud caſte et zelo dei faciant / ſicut ediuerſo peccatũ ſi negligant. Oꝛdinatus autez abbas. cogitet ſemper quale onꝰ ſuſcepit: et cui redditurus eſt rationem villicationis ſue. // Sciatqꝫ ſibi opoꝛtere ꝓdeſſe magis q̃ pꝛeeſſe / Opoꝛtet ergo eũ eſſe doctum lege diuina / vt ſciat ⁊ ſit vnde proferat noua et vetera / Caſtũ. ſobrium. miſericoꝛdem. humilẽ. et ſemper ſuper exaltantẽ miaz iudicio: vt idem ipſe conſequatur / oderit vicia / diligat fratres. In ipſa autẽ coꝛreptione prudẽter agat / et ne quid nimis / ne dum nimis cupit eradere eruginẽ frãgatur vas / Suã qꝫ fragilitatẽ ſemper ſuſpectus ſit / memineritqꝫ calamũ quaſſatum non conterendũ. In quibꝰ nõ dicimꝰ vt ꝑmittat nutriri vicia / ſꝫ prudẽt̃ ⁊ cũ caritate ea amputet ꝓut viderit cuiqꝫ expedire (ſicut iam diximus) et ſtudeat plꝰ amari q̃ timeri. Non ſit turbulẽtus. et anxius. non ſit nimius. et obſtinatus. nõ ſit zelotipus et nimis ſuſpicioſꝰ / quia nũq̃ requieſcit. In ipĩs imperiis ſuis ſit pꝛouidus et conſideratus / ſiue ſecundum deum ſiue ſecundũ ſeculuz ſint / Opera que iniungit diſcernat et temperet / cogitans diſcretionẽ ſancti Jacob dicentis. Si greges meos plus in ambulando fecero laboꝛare / moꝛiẽtur cuncti vna die. Hec ergo aliaqꝫ teſtimonia diſcretionis matris virtutũ ſumens / ſic omĩa temperet vt et foꝛtes ſint qui cupiãt / et infirmi non refugiãt. Et pꝛecipue vt pꝛeſentem regulam in omnibus cõſeruet / vt dum bene miniſtrauerit / audiat a dño quod ſeruus bonus qui erogauit triticũ conſeruis ſuis ĩ tẽpoꝛe ſuo / Amẽ dico vobis ait: ſuper omĩa bona ſua conſtituet eum.

IN abbatis oꝛdinatione ⁊c. / Conſtituto oꝛdine congregationis in ſuperioribus: / Nunc ſubdit de oꝛdinatiõe capitis ipſius congregationis .ſ. ipſius abbatis

Quod capitulū in duas principales poteſt
diuidi partes. ¶ In prima agit de ipſa electiōe.
¶ In ſecunda de qualitate ipſius electi. ¶ Circa
primā partē tres ponit electionū differētias
¶ Prima eſt ſi tota cōgregatio in timore dn̄i
concors fuerit in eligendo. ¶ Secunda ſi par
ua pars congregatōis meliori tn̄ conſilio fre
ta eligeret aliquē. ¶ Tertia ſi tota congrega
tio peruerſa intentōne corrupta aliquē elege
rit. ¶ Primā approbat et ſecundā: tertiaz vero
reprobat. Et ne talis electio habeat locū poſ
ſibilia remedia inducit. ¶ De pria dicit ſic (In
abbatis ordinatōne illa ſemper conſideretur
ratio vt hic cōſtituatur quē ſibi oīs cohors cō
gregationis ſecundū dei timorē) Vn̄ in capi
tulo Abbatē xviii.q.ii.dicit Gregoriꝰ. Abba
tem cuilibet monaſterio nō alium ſed quē di
gnū moribus atqz actibus monaſtice diſcipli
ne cōmuni conſenſu congregatio popoſcit or
dinari volumus. ¶ De ſecūda dicit ſic (Siue
etiā pars ꝙuis parua congregationis ſanio
ri conſilio elegerit) ¶ Dicit autē ꝙuis parua:
quia non ſemper ſtandū eſt nūero maiori vt i
capitulo. Eccleſia. de electōne/ ſed ſaniori pti
que etiā eo maior dicitur quo ſanior. ¶ Maior
autē ſecunduz hoc et ſanior dicit/ que meliori
zelo et maiore pietate mouetur xl.d.in fine z
ix.di. Sane quippe. ¶ Sequitur (Vite autez
merito z ſapientie doctrina eligatur qui ordi
nandus eſt) ¶ His etiā duobus pollere debet
qui ordinandus eſt in abbatē ſiue prelatū/ vi
delicz vita et doctrina/ vita ad exemplū con
uerſationis/ doctrina ad notitiam veritatis.
¶ Bernardus. ¶ Hec ſunt que paſtori cōueniūt.
bonitas. diſciplina. ſciētia/ bonitas trahit/ di
ſciplina corripit: ſcientia paſcit/ bonitas ama
bilem/ diſciplina imitabilē. ſciētia docilē red
dit. ¶ Sequitur (Etiā ſi vltimꝰ fuerit ī ordine
congregationis) In electione nāqz non prio
ritas conuerſationis/ nec ſenectus conſiderā
da eſt/ ſz potiſſime bonitas vite/ etiā ſi vltimꝰ
in ordine congregationis ſit/ Unde in capitu
lo illo. Abbatē xviii.q.ii.dicit papa pelagius/
¶ Abbatē in monaſterio illū volumus ordina
ri/ quē ſibi de ſua congregatione monachorū
electio/ z quod magis obſeruandū eſt ordo vi
te ac meritū popoſcit ordinari. ¶ Sequitur
de tertio genere electōnis (quod ſi etiā omis
congregatio viciis ſuis quod quidē abſit con
ſentientē pſonam pari cōſilio elegerit/ z vicia
ipa aliqten9 ī notitiā puenerit epī ad cuiꝰ dio
ceſim pertinet locꝰ ipſe/ vel abbatibꝰ aut xp̄ia
nis vicinis claruerint: prohibeant prauorū p
ualere conſenſū et domui dei dignū conſtitu
ant diſpenſatorē) ¶ Tria noīat genera hoīm
ad quos recurrendū eſt vt prefate impietatis
colligationes locū non habeant ſed penitus
diſſoluantur. ¶ Primū eſt epiſcopꝰ dioceſa
nus ad quē iure cōmuni pertinet diſciplina
monaſteriorū/ que in eius territorio ſunt con
ſtituta/ vt concilio arelateñ. placuit in capitu
lo. Abbates xviii.q.ii. ¶ Secundū eſt abbates
propinqui/ quorū conſilio et directione agen
da ſūt omia/ vt diſciplina regularis maneat
inuiolata. ¶ Tertiū eſt fideles vicini vt auxi
lientur poteſtate etiā brachii ſecularis ſi opꝰ
fuerit iuxta capitulum. ¶ Principes xxiii.q.v.
De iſtis tribus ſynodus tiburienſis loquit:
vt in capitulo ¶ Si quis abbas xviii.q.ii. Si
quis abbas cautus ī regimine humilis/ caſtꝰ
miſericors diſcretus ſobriuſqz nō fuerit/ ac di
uina precepta verbis et exemplis non oſten
dit/ ab epō vicino in cuius territorio conſiſtit
et a vicinis abbatibus et ceteris deū timenti
bus a ſuo arceatur honore: etiā ſi omīs cōgre
gatio viciis ſuis conſentiens abbatē eū habe
re voluerit. ¶ Sequitur remuneratio opponē
tium ſe viciose electioni z cooperantiū electō
ni boni abbatis (Scientes per hoc ſe receptu
ros mercedē bonā ſi illud caſte) id eſt ſancte
(et zelo dei faciant: ſicut e diuerſo peccatuz ſi
negligant) Quoniā vt dicitur in capitulo.
Error lxxxiii.di. Error cui non reſiſtitur ap
probatur/ ¶ Negligere quidē. cū poſſis pertur
bare peruerſos/ nichil aliud eſt ꝙ fouere/ nec
caret ſcrupulo ſocietatis occulte/ qui manife
ſto facinori deſinit obuiare. ¶ Itē gregorius in
capitulo. Conſentire. eadē di. ait/ Conſenti
re videtur erranti/ qui ad reſecanda que corri
gi debent non occurrit. ¶ Sequitur ſecūda
pars capituli principalis/ in qua poſtꝙ oſten
dit qualiter inſtituēdus ſit abbas/ docet qua
lis eſſe debeat (Ordinatus autē abbas cogi
tet ſemper onus quale ſuſcepit) ſcz ꝙ difficile
ſit et periculoſū cuz aīarū curā ſuſcipiat. ¶ Gre
gorius nazazenus. ¶ Michi videt ars artiū et
diſciplina diſciplinarū hominē regere vel te
nere: quia certe inter oīa aīantia maxime et
moribus varius/ z voluntate diuerſus eſt. ¶ Et
Criſoſtomꝰ. Sūma poteſtas nūꝙ ſine timo

re periculi eſt (Et cui redditurus eſt rationē
villicationis ſue) id eſt diſpenſationis guber
nationis ⁊ adminiſtrationis ſue quia ſcꝫ deo
diſtricto iudici. quē pro ſua infinita ſapientia
nichil latere poteſt: et qui pro ſua inflexibili
iuſtitia nichil impunitū relinquit. Ubi ad-
uertendū eſt id qđ beatus Auguſtinus libro
de duodeci abuſionibus dicit. Sciat rex ꝙ ſi
cut in throno locū habet primū. ita niſi in iu-
ſtitia primatū habeat: primatū eſt in ſuppli-
ciis habiturus (Sciatqꝫ ſibi oportere prodeſ
ſe magis ꝙ preeſſe) Gregorius in moralibꝰ.
Sancti viri non preeſſe gaudent hoībus ſed
prodeſſe. Et innocentius in ſermone. Prela
tus bonus magis vult prodeſſe ꝙ preeſſe ita
vt ptās ei magis fiat oneri ꝙ honori (Opor
tet eni eū) id eſt abbatē (doctū eſſe lege diui-
na) Abbas eni qui aliorū conſtituitur magi-
ſter paſtor et doctor: neceſſario debet eſſe do-
ctus in lege diuina. Quomodo in paſtura di
uinorū eloquiorum educet greges dñicos pa
ſtor idiota: inquit bernardus. Et criſoſtomꝰ
Multo conſilio et prudentia opus eſt paſto-
ri et mille vt dicitur oculis ad ſpeculandū vn
diqꝫ habitudinē earū quas gubernat aīarū
Unde ſapientie vi. Diligite lumen ſapiētie
oēs qui preeſtis populis. Grauiſſimū quip-
pe reſqꝫ magni periculi vt ait bernardus eſt
vt qui docendi ſunt rectores et doctores non
erubeſcant videri. Nec metuant ducatū aīa-
rum imprudēter aſſumere quibus via eſt oīs
ducatꝰ ignota: et quo vel ipſi gradiant̄ igna
ri ſunt. Quāte aūt doctrine et ſcientie debe-
at eſſe abbas ſubiūgit dicens (Ut ſciat et ſit)
ſcꝫ poſſidens tantā ſapientiā (vnde proferat
noua et vetera) id eſt teſtimonia doctrine ſue
tā noue ꝙ veteris legis. math. xiii. Oīs ſcri-
ba doctus in regno celoruꝫ ſimilis eſt hoī pa
trifamilias qui ꝓfert de theſauro ſuo noua ⁊
vetera. Gregorius in glo. Ille in ſancta eccle
ſia doctus predicator eſt qui noua ſcit profer-
re de ſuauitate regni et vetuſta de terrore ſup
plicii: vt pene deterreant quos premia non in
uitant. Uerū quia abbas non tantum verbo
doctrine debet paſcere gregē ſuū ſed etiā ſan
cte conuerſatiōis exemplo: ſubdit ſanctus pa
ter de ornatu virtutū quibus abbas adornā-
dus eſt (Caſtum) ſcꝫ oportet eū eſſe. Grego-
rius. Rector ſemper cogitatione ſit mundus
quatinus hunc nulla imundicia polluat: qui
hoc ſuſcipit officiū vt ī alienis quoqꝫ cordibꝰ
pollutionis maculas tergat. pſa. lii. Mūda-
mini qui fertis vaſa dñi (Sobriū) id eſt tem-
peratū .ſ. tam in cibo ꝙ in potu ꝙ in verbo.
ſcđe thio. iiii. Miniſteriū tuuꝫ imple: ſobrius
eſto. glo. i. oībus modis ſerua (miſericordē)
Bernardus ſuper cantica. Diſcite prelati di
ſcipulorū ſubditorū matres vos eſſe nō dños
Ideo ſtudete magis amari ꝙ metui. Et ſi in-
terdū ſeueritate eſt opus: paterna ſit nō tirā-
nica. Matres fouendo: patres vos corripiē-
do exhibeatis (Et ſemper ſuperexaltet) id eſt
preponat (miaꝫ iudicio) id eſt vindicte et pe-
ne. Unde eni beatus Jo. criſoſtomꝰ. Meliꝰ
eſt propter miaꝫ dare rationē ꝙ propter cru-
delitatē frangere penitentē. Si deus vt legi
mus et miſericors eſt patiens et multe mie ⁊
preſtabilis ſuper malicia: vt dicitur Joelis ii:
vt quid miniſter eius auſterus eſt? Sequit̄
(vt idē ipſe cōſequatur) Math. v. Beati mi
ſericordes qm̄ ipſi miaꝫ cōſequentur. Et ia.
ii. Judiciū ſine mia erit ei qui non fecerit mi
ſericordiā. Sequitur (Oderit vicia: diligat
fratres) Plane vt dicit hugo de ſancto victo
re eſt odiū ſanctū quo crimina odiuntur: non
hoīes. Auguſtinꝰ. Qui ſecūdū deū viuit de-
bet habere perfectū odiū ad mala vt nec pro-
pter viciū oderit hoīeꝫ. licꝫ oderit viciū: amet
hoīeꝫ. Sequit̄ (In ipſa aūt correctione pru
denter agat et ne quid nimis. ne dū nimis cu
pit eradere eruginē frangatur vas) Grego-
rius in moralibꝰ. Sepe ſubditos frangimus
dū plus iuſto rigorē tenemꝰ. qui ꝑfecto iā ri-
gor iuſtitie non erit ſi ſe ſub iuſto moderami-
ne non cuſtodit. Et yſidorus de prelatis qui ī
correctione prudentiam non obſeruant dicit
Qui neſcientes vim diſcretionis per rabiem
furoris diſcipline modū ad immanitatē cru-
delitatis conuertunt: et vnde emendare ſub
ditos poterant inde potius vulnerāt. Hinc
beatus gregorius in moralibus dicit. Diſci-
plina vel mia multum deſtituitur ſi vna ſine
altera teneatur. ſꝫ circa ſubditos ineſſe debet
rectoribus: et iuſte conſulens mia et pie ſeui-
ens diſciplina. Miſcenda eſt eni leuitas cuꝫ
ſeueritate. Facienda eſt ex vtroqꝫ quoddā tē-
peramentū vt nec multa aſperitate exaſperē
tur ſubditi nec nimia benignitate ſoluātur.
Hoc nimirū archa ſignabat in qua cū tabulis
ꝟga ſimul et māna fuit qꝛ cū ſcripture ſciētia

in boni rectoris pectore debet eſſe ꝟga diſcre
tionis/et mãna dulcedinis/ Hinc dauid ait.
Virga tua et baculus tuus ipſa me conſola⸗
ta ſunt/ Virga percutimur/et baculo ſuſten⸗
tamur/ Si ergo eſt diſcretio virge que feriat:
ſit etiã conſolatio baculi que ſuſtẽtet/ Sit ita
qꝫ amor ſed non emolliẽs/ſit rigor ſed nõ exa
ſperans/ſit zelus ſed non imoderate ſeuiens/
ſit pietas ſed non pluſq̈ꝫ expediat parcẽs/ Et
quoniã vt ait gregorius in regiſtro/ Pria vir
tus in prelatis eſt cognitio ſue infirmitatis:
ſubdit ſanctus pater (Suãqꝫ abbas fragili⸗
tatẽ ſemper ſuſpectus ſit) id eſt attente conſi⸗
deret/ Et hoc ideo quia memoria proprie fra
gilitatis alioꝝ defectus modeſtius corrigit/ꝛ
patientius tolerari poſſunt/ Gregoriꝰ in mo
ralibus/ Nos inquit qui infirmi hoies ſumꝰ/
cũ de deo hoibꝰ loqmur. debemꝰ prio meminiſ
ſe qui ſumꝰ/vt ex propria infirmitate penſemꝰ/
quo docendi ordine infirmis fratribus conſu
lamus. Sequitur (Memineritqꝫ calamũ
quaſſatũ).i. fragilẽ incuruatũ ac flexũ (nõ cõ
terẽdũ) ſupple eſſe. Hoc ſcriptũ eſt de prophe
ta yſa. q de dño. capi. xlii. ait/ Calamũ quaſſa
tũ non conteret/glo. qꝛ miſericors eſt peccato
ribus/ Dicit ergo ſãctus pater. Meminerit
abbas eius quod de xpo ſaluatore noſtro ſcri
bitur:et imitator illius. fragiles fratres non
conterat. nõ in deſperationẽ deducat/ſed pie
ſupportet/non deſpiciat. non oĩno relinquat.
ſed miſericorditer toleret: ad penitentiã dul⸗
citer inuitãdo/ Verũ qꝛ in verbis ſupradictis.
videtur ſanctus pater multũ ad miaꝫ in cor⸗
rectionibus obſeruãdã declinaſſe/ne forte ab
bas male illa intelligens indiſcrete/ꝛ vltra id
quod expedit correctiõis virga remiſſius vte
retur:ſubiũgit mentẽ ſuã dicens (In quibꝰ)
ſcꝫ verbis iam dictis circa correctionẽ cũ mul
ta mia et cõpaſſione faciendã (non dicimus
vt permittat) ſcꝫ abbas (nutriri vicia:ſed pru
denter et cũ caritate ea amputet pro vt vide⸗
rit cuiqꝫ expedire ſicut iam diximus) Sẽſus
eſt/ Licet aũt dixerimus/vt abbas ĩ correptio
ne viciorũ fratrũ ſuorũ miſericorditer ſe habe
at/non tamen dicimus ꝙ ita remiſſe ac miſe⸗
ricorditer ſe habeat/vt vicia nutriri ꝑmittat.
Sicut eĩ teſte criſoſtomo/ Juſtititia ſine mia
non eſt iuſtitia/ſed crudelitas: ita mia ſine iu
ſtitia non eſt mia ſꝫ fatuitas/ Sed hoc dicimꝰ/
hoc exhortamur/et hoc auctoritate noſtra fir⸗
mamus/vt prudenter et cũ caritate abbas vi
cia ãputet/vt viderit cuiqꝫ expedire/id eſt cõ⸗
gruere/ Cui amorẽ viderit expedire exhibeat
amorẽ. cui vero timorẽ timorẽ. cui flagellum
flagellũ. quia non oĩa oĩbus congruunt/ Nã
vt ait beatus Gregorius. Unde vnus meret
alter moritur. Sequit (Studeat plus ama
ri ꝙ timeri) yſidorus/ Talẽ te redde ſubditis/
vt magis ameris ꝙ timearis/ Reuerentia eĩ
ex amore procedit: odiũ timor affert/ Sequi
tur (Non ſit turbulentus) Turbulentus dr̃/
qui ſemper incedit quaſi iratus/ſeu ira cõmo
tus/ Gregoriꝰ. Js qui preeſt ea cura ſeu mẽſu
ra ſubditos moderetur/quatinꝰ ꝛ ardẽs time
ri debeat/et iratꝰ amari:vt eũ nec nimia leti⸗
tia vilẽ reddat/nec imoderata ſeueritas odio
ſum (et anxius) id eſt inquietus/cuiuſmodi ẽ
qui cupit vno tempore multa ꝛ diuerſa cõple
cti/ (Non ſit nimius et obſtinatus) ita ſcꝫ de
proprio ſenſu confidens/vt per alioꝝ conſiliũ
nichil agere curet/ſed irreuocabiliter oĩa ſecũ
dũ libitũ ſibi obtemperare deſideret (Nõ ſit
zelotipus) id eſt ardens. importunꝰ inquiſitor
et perſcrutator curioſus vite aliorũ (et nimis
ſuſpicioſꝰ) ſuſpicãdo faciliter de fratribus ſu⸗
is mala/ Maximũ quidẽ humanitatis vici⸗
um eſt ſuſpitio/que aliter putat ꝙ ſit veritas/
vt de malis bona. et de bonis mala ait glo. ſu
per ps̄. cxviii. Uñ dicitur in capitulo/ Oues
vi. q. ii. Fidelis homo non de facili debet ve⸗
nire in ſuſpitionẽ/ Rationẽ ſubdens ſanctus
pater propter quã abbas nec zelotipus/nec ni
mis ſuſpicioſus eſſe debet dicens (qa) ſupple
talis (nũꝙ requieſcit) ſemper eſt in motu/pri
uatus oĩ quiete. et pace animi. Sequit (In
ipſis impiis ſuis ſit prouidus/ꝛ cõſideratus)
vt ſcꝫ conſideret quid iniungit/ꝛ cui iniungit
Et (ſiue) opꝰ quod iniũgit ſit (ſecundũ deũ)
id eſt ſpirituale (ſiue ſecundũ ſeculũ ſit) id eſt
temporale/ Non eni omia iniungenda ſunt.
Unde ſequitur (Opera q̄ iniungit diſcernat
et temperet cogitans diſcretõnẽ ſancti iacob
dicentis. Si greges meos plus in ambulan
do fecero laborare/morientur cuncti vna die.
Hec ergo aliaqꝫ teſtimonia diſcretionis ma
tris virtutũ ſumens/ſic oĩa temperet vt ꝛ for
tes ſint) ſupple ad opus (qui cupiant:et infir
mi non refugiant) Senſus eſt/ Abbas ſic tẽ⸗
peret et diſponat hoc/quod iniungit qđ preci
pit aut inſtituit:vt tale ſit qđ fortes cupiant

adimplere et infirmi illud nō refugiant. Be
ne dicit ſanctus pater ꝙ abbas debeat omīa
temperare: verum temperantia iſta experien
tiam requirit. Sicut enī vinū non bene tem-
peratur niſi pregustatione virtus eius agno-
ſcatur: ſic abbas nō valet bene temperare ni-
ſi experiatur ipſe ea que precipit et aliis iniū-
git facienda. Unde abbates qui cū conuentu
nūꝙ̄ comedunt vel officiū diuinū dicunt aut
in dormitorio iacent onus et pōdus quod cō
uentus ſuſtinet temperare neſciūt. Unde nō
exhibent ſe patres vel prelatos ſed potius ex
actores pharaonis qui a populo dei cōſuetuꝫ
numerū laterum exigebant ꝛ tamen paleas
vt conſuetū erat miniſtrare eis nolebant: ſic
tales prelati etiā extra regulā fratres onerāt
et tamen eis neceſſaria ſepe non miniſtrant.
Tales ſunt imitatores balaam non parcen-
tis aſine: ſed eā cedentis vſqꝫ ad querimoniā
numeri xxii. Iſtā aūt congregationē fratrū q̄
vt iumentū apud eos facta adeo ſtimulāt vt
eā murmurare cōpellant. Iſti ſūt ſimiles ypo
critis phariſeis de quibus dn̄s ait math. xxiii
Alligant enī onera grauia et importabilia ꝛ
imponunt in humeros hoīm: digito aūt ſuo
nolūt ea mouere. Sequitur (Et precipue)
ſupple ſic oīa temperet (vt preſentē regulam
in oībus conſeruet. vt dū bene miniſtrauerit
audiat a dn̄o quod) dictū eſt (ſeruꝰ bonꝰ qui
erogauit triticū conſeruis ſuis ī tempore ſuo.
Amē dico vobis ait: ſuper omīa bona ſua cō
ſtituet eum) Math. xxiiii. glo. interli. non vt
ſoli ſed vt pre ceteris habeant eterna gaudia
vel p̄mia, tū pro ſua vita, tū pro gregis cuſto
dia. De qualitate abbatis plurima circa ſe-
cundū capituluꝫ regule diffuſe diximꝰ quare
hunc locū ſub breuitate tranſcurrimus. Eſt
primo aduertendū ꝙ ex hoc loco apertiſſime
colligitur falſā eſſe opinionē dicentiū abba-
tem ad obſeruantiā regule nō teneri. Debet
ergo ſic abbas oīa temperare in ſe et in aliis
vt regulā ipſā obſeruet ꝛ ab aliis faciat obſer
uari. Unde bernardus in libro de precepto et
diſpenſatione. Lego profecto ī regula. In oī-
bus oēs magiſtrā ſequātur regulā nec ab ea
temere deuietur a quoꝙ̄: ergo nec ab ipſo ab
bate. Omīs inquit magiſtrā ſequantur regu-
lam: nemo igitur ſuā voluntatē. vbi ſane ne-
qꝫ abbatē excipi puto. Secundo aduerten
dū eſt ꝙ ſanctus pater dicit regulā non in pte

ſolū ſed in omibus ſeruandā contra eos qui
non integre ſeruant regulā profeſſiōis ſue ſꝫ
partē. Iſti ſunt primo ſimiles ſamaritanis q
parti colebant deū: partim ydola. quarto re-
gum xvii. Fuerunt igitur gentes iſte timen-
tes quidē deū ſed nichilominꝰ et idolis ſerui
entes. Item ſunt qui induuntur veſte lanes
aſperitatis partim et lino mollicieí ſecularis
parti cōtexta. Contra quos dicitur deutero.
xxii. Non indueris veſtimento quod lana li-
noqꝫ contextū eſt. Iſti ſunt qui ſequunt dn̄m
claudicando cū parti incedunt recte in man-
datis ſibi traditis parti declinant ab eis. Cō
tra quos dicit helyas iii. regū xxvii. Uſqꝫquo
claudicatis in duas partes. Sunt iterū ſicut
adultera que licet a viro non recedat omino
tamen iuxta eū recipit adulterum. Ita et iſti
iuxta deū cui adherent ſeruando quedā man
data recipiunt diabolū alia ad eiꝰ inſtinctuꝫ
tranſgrediendo. pſa. lvii. Iuxta me diſcoope-
ruiſti et ſuſcepiſti adulterū. Sunt iterū ſicut
pica que parti eſt alba et partim nigra: et iſti
partim boni ꝙ̄tū ad ea que ſeruant ꝛ partim
mali ꝙ̄tū ad ea que non ſeruant. Quod ob-
ſtupeſcēs dn̄s dicit per iere. xii. Nūquid auis
diſcolor hereditas mea michi. Sciendū aūt
ꝙ ex huiuſmodi partiali ordinis tranſgreſſio
ne ſequuntur mala multa. Tales enī ſunt ſi
cut vas perforatū. Et ideo bona alia que fa-
ciunt per partē religionis quā frangūt amit
tunt. eccleſiaſtici ix. Et qui in vno peccauerit
multa bona perdet. Exemplū in vita. ſ. patrū
de quodā qui viſus eſt haurire aquā de puteo
et ponere in lapide perforato et inde tota exi
bat. Itē tales ita rei ſunt oīm ſicut nichil ſer
uarent. Iaco. ii. Qui in vno offenderit factꝰ
eſt oīꝫ reus. Exemplū. dicitur ꝙ quidā miles
inuenit quendā ſtultuꝫ monachū qui amore
vxoris ſue fecerat veſtē quandā: que partim
erat religioſa parti ſecularis ī quodā loco ſu-
ſpecto: et capiens eū dixit. Dn̄e monache ex
parte iſta que eſt religioſa non audeo vos tā
gere: ſed ex alia parte tantū verberauit eū ꝙ
mortuus eſt. ita ac ſi per totū verberaſſet eū.
Non eſt autē dubiū quin ſimiliter hoīes hu-
iuſmodi deus condemnet ac ſi totā profeſſio-
nem ſuam tranſgrederentur. Item tales ſūt
ita deturpati ſicut nūcii dauid quādo raſa fu
it barba eorū dimidia et veſtes medie preciſe
vſqꝫ ad nates. Et ideo nō fuerūt digni ſtare

in conſpectu veri dauid / Et ideo dicitur eis / Manete ĩ iherico donec creſcat barba veſtra / ſcđo regũ x / Itẽ per fracturã religionis ingre/diuntur hoſtes / Job xxx / Quaſi rupto muro ⁊ aperta ianua irruerunt ſuper me / Quomõ poſſunt ſe excuſare de proditõne peſſima illi qui exiſtentes intra religionẽ faciunt hoſtibꝰ huiuſmodi aperturã / Itẽ tales oĩa debent q̃ promiſerunt / et ideo ſi parti reddant et nõ totũ non euadunt tortores / Math. xviii / Iratꝰ dñs eius tradidit eũ tortoribus / quouſqꝫ red/deret vniuerſũ debitũ / Quia ergo indecẽs eſt ſemiplene ſeruare religionẽ / et tot mala inde ſequuntur: dicit vir ſanctus vt abbas preſen/tem regulã in omibus ſeruet ⁊ ab aliis obſeruari faciat.

Capitulum cxliii. in quo circa diſpenſationem regule mouent̄ et ſoluũtur octo dubia.

Quoniã beatus Benedictus ĩ preſenti capitulo regule precipit vt abbas oĩa temperare habeat: vt fortes ad/implere cupiant quod faciendũ impoſuerit / ⁊ infirmi illud non refugiant / Et cũ diſpenſa/tio quedã relaxatio iuris ſit ſiue temperamẽtũ rigoris legis / duximꝰ hoc in loco ea que notata ſunt circa capitulũ xxxiii. et xxxix. regule de diſpenſatione pro ampliori doctrina diſci/puli aliquid loqui. / Ubi ꝓ maiori intellectu capituli octo declarabimus dubia. / Primo queritur vtrũ in regula beati Benedicti poſſit fieri diſpenſatio / Reſpondetur ꝙ ſic / Unñ beatus Bernardus libro de precepto ⁊ diſpẽſatione loquendo de ſtatutis regule ſic dicit. / Ita ſane neceſſaria dixeri / vt eis minime pre/iudicetur neceſſariis rationabilibuſqꝫ diſpenſationibꝰ. / Pro quo notandũ iuxta eundẽ bernardũ in eodẽ libro / ꝙ eſt quoddã mandatũ in quo non diſpẽſatur nec a deo nec ab homine / vt eſt mandatũ de diligẽdo deũ et ſimilia mere ſpũalia / Hoc appellat Bernardus incõmutabile / quia ita diuina conſtat et eter/na ratõne firmatũ / vt nulla ex cauſa poſſit vl' ab ipſo deo aliquatenus immutari / Sub hoc genere eſt omis illa ſermonis dñici in monte habiti ſpãlis traditio / Et quicquid ſiue dile/ctione humilitate mãſuetudine ceteriſqꝫ vir/tutibus tam in nouo ꝙ̃ in veteri teſtamento ſpãliter obſeruãdũ contradidit / Hec quippe talia ſunt que nec liceat nec expediat aliquã/do non haberi / ex eo ſiquidẽ ĩmobiliter quo ⁊ naturaliter bona nũꝙ̃ niſi innocẽter nũꝙ̃ niſi ſalubriter aut imperantur aut obſeruãtur / oĩ tempore omĩ perſone mortẽ contẽpta: cu/ſtodita ſalutẽ operantur / Aliud eſt mandatũ quod diſpenſatur a deo non ab homĩe / Hoc vocat beatus bernardus mandatũ inuiolabile / quod non ab hoĩe traditũ ſed diuinitus ꝓ/mulgatũ / quod niſi a deo qui tradidit mutari omino non patitur / vt exẽpli cauſa. Non oc/cides. Non mechaberis / Non furtũ facies: ⁊ reliqua illius tabule legis ſita / que et ſi nullã prorſus humanã diſpenſatõnẽ admittũt / nec cuiꝙ̃ hoĩm ex his aliquod aliquo modo ſolue/re aut licuit aut licebit / Deus tamen horum quod voluit ſiue cũ ab hebreis egypcios ſpoliauit / ſiue quando propheta cũ muliere forni/caria cõmiſceri precepit / quorũ vtiqꝫ alteruꝫ quid niſi graue furti facinus / alterũ quid niſi flagicii turpitudo reputaretur / ſi non excuſa/ret vtrũqꝫ factũ auctoritas imperantis / põt intelligi illud quod de iſtis papa vrbanus in capitulo. Sũt quidã xxv. q. i. dicit / Ubi aperte dñs vel eius apoſtoli et eos ſequentes ſancti patres ſententialiter aliquid diffinierunt / ibi non nouã legẽ romanus pontifex dare. ſꝫ quod predicatũ eſt vſqꝫ ad aĩaꝫ ⁊ ſanguinem confirmare debet / Aliud eſt mandatũ in quo diſpenſatur ab hoĩe / ſicut ſunt ſtatuta huma/na ab hoĩe inducta: vt ſanctoꝝ patrũ decreta / et inſtituta maiorũ / quod mandatorũ genus beatus Bernardus loco prenoĩato vocat ſtabile: quia nulli hoĩm fas eſt niſi ſolis mutare prelatis / Unde ita dicit. / Stabile quidẽ dixerim quod ita eſt neceſſariũ vt nõ cuilibet ho/minũ mutare illud fas ſit / niſi ſolis diſpenſa/toribus miniſterioꝝ dei. i. prepoſitis / vt verbi gratia / regule ſãctorũ Baſilii. Auguſtini Benedicti / necnon ⁊ autentici canones / et ſi qua ſint alia eccleſiaſtica inſtituta digne auctori/tatis: que quomodo a ſanctis patribus tradita ſunt ſancita ſtabiliter perſeuerãt / Nec oĩ/no cuiuis ſubiectorũ ea aliquomodo variare vel mutare conceditur / que tamen ab hoĩbuſ licite interdũ ĩnoxieqꝫ pro cauſis ꝓ perſonis / locis et temporibus diſpenſant̄ / Hec bernardus. / Ad idem eſt leo papa in capitulo. Sicut quedã di. xiiii. ita dicit / Sicut quedã ſũt / que nulla poſſunt ratõne conuelli / ita multa ſũt

que aut pro neceſſitate temporū/aut pro con
ſideratione etatū oporteat temperari. ¶Se-
cundū dubiū eſt vtrū diſpēſatio pertineat ad
ſolos prelatos/Reſpōdetur ꝙ ſic. Unde ber
nardus in libro preallegato/ſed nō oībus in
huiuſmodi credita eſt diſpenſatio/niſi his dū-
taxat qui cū apoſtolis dicere poſſūt/ Sic nos
exiſtimet homo.vt miniſtros xp̄i et diſpenſa-
tores miſteriorū dei:vt puta epī et alii multi
Queritur qui ſūt iſti miniſtri/quibus huiuſ-
modi diſpēſatio ī ſtatutis patrū credita eſt?
Reſpondetur/ꝙ patres et prelati religionū/
vt puta abbates ī ordine ſancti B̄ndicti/aut
priores ſiue ꝑpoſiti vbi non ſunt abbates/In
aliis vero religionibus diſpenſatores ſunt ꝑ-
lati quocūqꝫ ſuperioritatis noīe cenſeant̄/et
hoc duplici ratione/Una eſt ex natura obedi
entie/Magis enī cōpetit diſpenſatio mini-
ſtris illis.quorū obedientie ſe ſubiecerunt reli
gioſi.⁊ ſecundū quorū ſtatuta viuere promiſe
runt ꝙ̄ aliis/Alia eſt a iure/ Secundū enī iu
ra.diſpenſationes que non reſeruantur pape/
vel aliis maioribus prelatis relinquunt̄ infe
rioribus/vt extra de ſententia excōīcationis ī
capitulo. Nuper.§.in ſc̄do vero caſu. ¶Terti
um dubiū eſt vtrū abbas poſſit diſpenſare in
omibus ſtatutis regule? Reſpondetur ꝙ nō
poteſt in omibus diſpenſare/ Pro quo notā
dum ꝙ quedā ſunt in regula que ſunt de iure
diuino/vt vbi loquit̄ de dilectione dei et proxi
mi.de humilitate cordis/de māſuetudine.pa
tientia/et ſimilibus/Et in his non poteſt di-
ſpenſare prelatus/Itē quedā ſunt ibidē q̄ ſūt
de ordinatione eccleſie/vt ꝙ dicantur hore ab
his qui ſunt in ſacris ordinibus.et ī huiuſmo
di diſpenſare non poteſt prelatus/niſi talis eſ
ſet caſ⁹ ꝙ eccleſia reliquiſſet huiuſmodi diſpē
ſationē prelato tali/Itē quedā ſunt ibi de ſub
ſtantia religionis.vt abdicatio proprietatis:
nec ī his poteſt/vt habetur extra de ſtatu mo-
nachorū. Cū ad monaſteriū/ In omibus aūt
aliis maxie que in corporalib⁹ conſtant obſer
uantiis:ſicut eſt in ieiunio.in eſu carniū. in ſi
lentio/et ſimilibus.videtur ꝙ abbas poteſt di
ſpenſare/Unde beatus Bernardus libro ſu-
pra allegato.dicit ſic/Oia prouide ſancti be-
nedicti inſtituta.exceptis ſane non nullis de
ſpūalibus/verbi gratia caritate ⁊ humilitate.
māſuetudine.que nō tā ipm conſtat inſtituiſ-
ſe ꝙ̄ deū:et ob hoc penit⁹ non eſſe mutanda.

De cetero.reliqua vniuerſa ꝓfitentibus ita
neceſſaria dixeri/vt ex eis minime preiudicet̄
neceſſariis rationabilibuſqꝫ diſpenſationib⁹/
Ex hoc etiā expreſſe colligitur.ex capitulo ſu
pra notato. Cū ad monaſteriū.vbi apparet a
contrario ſenſu arguendo/ꝙ abbas poteſt di-
ſpenſare in illis.que non eſſentialiter annexa
ſunt regule monachali:ſicut circa capitulum
xxix.regule circa eſū carniū dictū eſt. ¶Quar
tū dubiū eſt vtrū abbas in omibus iſtis inſti-
tutis.poſſit indiſtincte et indifferenter diſpen
ſare cū quolibet/et ꝑ oī tempore/vt ꝙ fratres
non obſeruarent regulare ieiuniū.aut ſemꝑ
comederent carnes? Reſpondet̄ ꝙ non:quiā
talis relaxatō cederet manifeſte in diſſipatio
nem ordinis:ſicut ꝙ fratres nūꝙ̄ tenerent ſi-
lenciū.ꝙ ſemper comederent carnes/et his ſi
milia/ Talis autē diſpenſatio.cū non poſſet
fieri ſine decoloratione ſtatus religionis/non
dubiū ꝙ eſſet irrationabilis et indebita/et po
tius dicenda eſſet diſſipatio.ꝙ̄ diſpenſatio.
Pro quo notandū ꝙ circa diſpenſationes/
cauenda eſt ſemper generalitas.tā locorū ꝙ̄
perſonarū.ꝙ̄ tēporū:quia nec debet fieri cum
toto conuentu diſpenſatio ſine maxima cau-
ſa/Ex quo patet ꝙ diſpenſationes de ieiunio
regulari.aut de eſu carniū cū toto conuentu
non ſunt rationabiles/Temporū.qꝛ diſpen-
ſatōnes.q̄ fiūt cū aliqb⁹ nō debent habere cer
tū tempus/Ex quo patet ꝙ irrationalis ſit il
la diſpenſatio.qua diſpēſatur cū fratribus vt
certis diebus in hebdomada non obſeruāt ie
iuniū regulare. ¶Quintū dubiū eſt an ī iſtis
abbas.pro libito volūtatis poſſit diſpenſare?
Reſpondetur ꝙ non:ſꝫ tantū cauſa rationa-
li interueniente/Unde bernard⁹ loco preno-
minato/vbi poſtꝙ̄ dixerat ꝙ in prefatis ſtatu
tis licite/interdū innoxieqꝫ pro cauſis.ꝑ perſo
nis locis.et temporib⁹ diſpēſat̄/ſubinfert:vbi
ſane qui hoc legit.intendat me caute non di-
cere ea poſſe.vel ab iſtis leuiter pro voluntate
mutari:ſed ex ratione fidelit̄ diſpēſari /Ideo
autē hanc ipſā mutationē taliter.⁊ a talibus
recipere poſſunt/quoniā non naturaliter nec
per ſe bona ſunt/ Porro inuenta ac inſtituta
fuerunt/non qꝛ aliter viuere non liceret:ſꝫ qd̄
ita magis expediret/ Nec plane ad aliud ꝙ̄
ad lucrū et cuſtodiā caritatis/ Quādiu ergo
caritati militant īmobiliter fixa ſunt/muta-
ri oīno nec ab ipſis quidē ꝑpoſitis ſine offēſa

poſſunt:ac ſi econtrario contraria forte aliqñ
caritati viſa fuerit/his dũtaxat qb⁹ hoc poſſe
videre datũ ē.⁊ puidē creditũ ē/Nõne iuſtiſſi
mũ eſſe liquet.vt q̄ ꝑ caritate inuēta fuerũt.ꝑ
caritate quoqȝ vt expedire videbitur.vł omit
tantur vel intermittantur/vel in aliud forte
melius demutentur/ſicut e regione iniquũ.ꝑ
culdubio foret.ſi ſtatuta pro ſola caritate con
tra caritatē tenerentur/Tenent ergo fixã fir
mãqȝ imobilitatē etiã apud prelatos.q̄ ex ſta
bili neceſſarioqȝ ſunt:ſed quaten⁹ caritati de
ſeruiũt/Nũquid autē hoc ego vel ſol⁹ ſentio
vel primus dico/An non hoc ipſũ.et papa pe
lagius ſenſit/Ait ſiquidē/Ubi neceſſitas nõ
eſt.incõmutabilia maneant ſanctorũ patruȝ
decreta/Leo quoqȝ papa/Ubi inquit neceſſi
tas nõ eſt.nullomodo violentur ſanctorũ pa-
trũ cõſtituta/Et infert/Ubi ergo neceſſitas
fuerit/ad vtilitatē eccleſie q poteſtatem habet
ea diſpenſet/Ex neceſſitate enĩ fit mutatio le
gis/Et infra idē Bernar/Patet ꝙ magna
ex parte.regularis traditio ſubeſt ei qui preeſt/
et ſi non voluntati.certe diſcretiõi/Itē nec ab
bas ſupra regulã eſt.cui ſemel et ipſe ſponta-
nea ſe profeſſione ſubmiſit/et ſic qd̄ negandũ
non eſt dei regula caritas.regule ſancti Be-
nedicti iure p̄ponitur/Eſto proinde vt inter-
dũ regule littera cedat ꝑ tempore caritati/cũ
ratio neceſſitatis exegerit:abſit tñ vt hoĩs cu
iuſpiã ſubdatur volũtati/ſup fratrũ ſane trãſ
greſſiones.nõ ſupra patrũ traditiones conſti
tuit/Et abbas eligitur mãdatoꝝ cultor.et vl
tor viciorũ/Arbitror nãqȝ ſanctas illas obſer
uantias prelatoꝝ prudentie et fidei creditas/
non ſubditas voluntati/Hinc eſt.ꝙ idē legiſ
lator.ſ.beatus Benedict⁹ in his que abbati
diſpēſanda relinquit:caute nuſq̄ memini vo
luntatē/ſȝ aut conſiderationē.aut puidentiã/
aut certe arbitriũ.ſeu aliud huiuſmodi ponit/
volens nimiꝝ prouidũ.fidelemqȝ diſpenſato
rem ratõnis:vbi forte diſpēſat:ſequi iudiciũ/
non ſue placitũ volũtatis/Hinc duplex diſti
guitur diſpēſatio/videlicȝ/Debita q̄ eſt cũ in
ratione fundat̃/videlicȝ pietatis.neceſſitatis
aut vtilitatis.i.q.vii.ca.Niſi rigor/Alia eſt ꝓ
hibita diſpenſatio/et eſt vbicũqȝ non ſubeſt iu
ſta cauſa diſpenſãdi i.q.vii.ca/Et ſi illa.⁊ ca.
Tali.¶Sextũ dubiũ vtrũ quis ſimplex mõa
chus ſine diſpenſatõne poſſet aliqd contra re
gulã facere/Reſpondet̃ ꝙ ſic in trib⁹ caſib⁹/
videlȝ in neceſſitatis articulo/vt frangere ie
iuniũ regulare/comedere carnes/qa neceſſi-
tas nõ eſt legi mañe poſitiue ſubiecta/Scd̃o
in articulo caritatis.nõ enĩ eſſet ſeruandum
ſilenciũ.vbi v̄bo quis poſſit malũ magnũ im
pedire/q͛ cuȝ obſeruantie p̄dicte inducte ſint
ad cuſtodiã caritatis.non debēt militare con
tra caritatē:ſicut in predentibus eſt inductũ/
Itē tertio in caſu ignorantie dũmodo ſit ta-
lis que excuſat a toto./Eſt tamen hic aduer
tendũ/ꝙ in primis duobus caſib⁹ nõ eſt negli
genda petitio licentie a ſuperiore ſi poſſet ha
beri.¶Septimũ dubiũ vtrũ abbas poſſit co
gere monachũ ſubditũ.ad recipiendũ diſpen-
ſatõnē/Reſpondet̃ ꝙ ſic ex cauſa:aliter non
poteſt/Unñ bernardus libro predicto/Prelati
iuſſio vel prohibitio non p̄tereat terminos ꝓ
feſſionis/nec vltra extēdi.nec contrahi citra/
Nil me p̄lat⁹ ꝓhibeat horũ que ꝓmiſi/vota
mea nec augeat.ſine mea volũtate/nec minu
at ſine certa neceſſitate/Aliquando remiſſio
poti.nõ diſpēſatio ſed p̄uaricatio eſt.¶Octa
uũ dubiũ eſt.vtrũ ſi inferior prelatus puta p̄-
poſitus precipiat fratri/ꝙ non vtat̃ facta a ſu
periore diſpenſatione ſcȝ abbate/nũquid tene
tur obedire/Uidetur ꝙ ſic:quia nõ eſt cõtra
deũ.non vti illa diſpenſatiõe.et tenet̃ obedire
in oĩbus.que non ſũt contra deũ/Reſpondet̃
ꝙ non tenet̃ obedire/quia in hoc exempt⁹ eſt
ab obedientia:ſicut abbas exempt⁹ non tene
tur obedire ep̄o.in his in quibus eſt exempt⁹/
Infra etiã dicit beatus Benedictus ĩ capitu
lo lxv/Preposit⁹ illa agat cũ reuerentia q̄ ab
abbate ſuo ei iniũcta fuerint:nichil cõtra ab-
batis volũtatē.aut ordinatõnē faciens/Qd̃
autē in contrariũ arguebatur falſũ eſt/videlȝ
ꝙ teneatur frater obedire in omibus.que nõ
ſunt contra deũ/q͛ hoc nullus promittit/Ut
enĩ dicit bernardus loco ſupra noĩato/Mo-
dus ſiue menſura obedientie/eſt tenor profeſ-
ſionis:nec ſe valet extēdere poteſtas imperã-
tis.niſi quaten⁹ attigerit votũ ꝓfitentis/Pro
fecto citra.et vltra.necnõ et cõtra.qd aliud q̄
obedientie limites quoſdã cenſueri/⁊ his ſuis
termis v̄tutē eandē circũcludi:q̄obrē qſqȝ ꝓ
feſſ⁹ ĩ quouis genere ſalutifere vite/nec vltra
obediētie legē cogend⁹:nec citra eſt inhibēd⁹/
quã ſua ipſius videt̃ complecti profeſſio.
¶Capitulũ cxliiii:et eſt capitulũ lxv regule
de prepoſito monaſterii.

SEpius quidē contingit vt·
per ordinationē prepoſiti
ſcandala grauia in monaſteriis
oriantur/dum ſint aliqui mali/
gno ſpiritu ſuperbie inflati.eſti/
mantes ſe ſecundos abbates eſſe/
aſſumentes ſibi tyrannidē.ſcan/
dala nutriunt.et diſſenſiones in
congregatione faciunt/et maxi
me in illis locis.vbi ab eodem ſa
cerdote/vel ab eiſdē abbatib⁹ qui
abbatem ordinant:ab ipſis etiā
ꝛ prepoſitus ordinatur/Quod ꝙ̄
ſit abſurdum facile aduertitur:
quia ab ipſo inicio ordinationis
materia ei datur ſuperbiendi.dū
ei ſuggeritur a cogitatiōibus ſu
is exutum eū eſſe a poteſtate ab/
batis ſui/quia ab ipis ordinatus
eſt.a quibus et abbas/Hinc ſuſci
tantur inuidie:ire.rixe.detractio
nes.emulatōes.diſſēſiōes.exordi
natiōes/vt dū ꝯtraria ſibi abbas
ꝑpoſituſqꝫ ſētiūt:ꝛ ipoꝝ neceſſe
ē ſub hac diſſēſiōe aīas ꝑiclitari.
ꝛ hi q̀ ſub ipis ſūt.dū adulant̄ ꝑti
bus eunt ī ꝑditiōez/Cui⁹ ꝑiculi
malū illos reſpicit ī capite.q̀ tali
bus inordinatōib⁹ ſe fecerūt acto
res./Ideoqꝫ nos ꝑuidem⁹ expedi
re.ꝑpt̄ pacis caritatiſqꝫ cuſtodiā.
ī abbatis pēdere arbitrio ordina
tionē mōaſterii ſui/Et ſi pōt fie
ri ꝑ decanos.ordinet̄(vt ante di/
ſpoſuim⁹)oīs vtilitas mōaſterii
ꝑut abbas diſpoſuerit/vt dū plu
rib⁹ cōmittit̄.vn⁹ nō ſuꝑbiat.Qđ
ſi aut loc⁹ expetit/aut cōgregatio
petierit.rōabilit̄.cū hūilitate/ꝛ ab
bas iudicauerit expedire/quēcun
qꝫ elegerit cū cōſilio fratrū timē
tiū deū.ordinet ipe ſibi ꝑpoſituꝫ
Qui tñ ꝑpoſit⁹ illa agat cū reue
rētia.q̄ ab abbate ſuo ei iniūcta
fuerit:nichil cōtra abbatis volū
tatē ꝛ ordinatiōꝫ faciēs.qꝛ ꝙ̄tū ꝑ
lat⁹ eſt ceteris:tm̄ eū oportet ſol
licite obſeruare precepta regule.
Qui prepoſitus ſi repertus fue/
rit viciosus.aut elatione decept⁹
ſuperbie/aut contemptor ſancte
regule fuerit comprobat⁹:āmo/
neat̄ verbis vſqꝫ quater/Si non
emendauerit.adhibeatur ei cor/
reptio diſcipline regularis/Qđ
ſi neqꝫ ſic correxerit.tunc deicia/
tur de ordine prepoſiture:et ali⁹
qui dignus eſt in loco eius ſur/
rogetur/Quod et ſi poſtea in cō
gregatione quietus et obediens
non fuerit/etiam de monaſterio
expellatur/Cogitet tamen ab/
bas.ſe de omnibus iudiciis ſuis
deo redditurus rationem:ne for
te inuidie aut zeli flamma vrat
animam.

SEpius quidem contingit ꝛc. Dicto
de ordinatōne abbatis:ſubdit ſanct⁹
Benedictus de ordinatione prepoſi
ti qui congregationi preeſt poſt abbatem/Et
diuidit̄ in tres ꝑtes ꝑ̄cipales hoc capitulū.

¶ In prima oſtendit multa mala ⁊ ſcandala/
ex indebita ordinatione prepoſiti naſci in pri
cipio capituli. ¶ Secundo ad vitanda huiuſ
modi mala/et pro pace et caritate ſeruanda ī
ſtituit/ꝙ ordinatio p̄poſiti debeat fieri ab ab-
bate:ibi Ideo nos. ¶ Tertio ponit ordinē et
modū correctionis prepoſiti ſi viciosus inue-
niatur: ibi Qui p̄poſitus ⁊c. ¶ Circa primū
ſic ſanctus pater ait (Sepius quidē cōtingit
vt per ordinationē prepoſiti ſcandala grauia
in mōaſterio oriātur.dū ſint aliqui maligno
ſpū ſuperbie inflati exiſtimantes ſe ſecundos
abbates eſſe aſſumentes ſibi tirannidē)id eſt
indebitā poteſtatē ſiue non debitū ac preſum
ptum honorē (ſcandala nutriūt) impando
q̄ non debent.puniendo que non debent.ex-
cōmunicando quos non valent/menſurā po-
teſtatis ſue tranſgredientes (et diſſenſiones
in congregatione faciunt:et maxime in illis
locis vbi ab eodē ſacerdote)id eſt epo(vel ab
eiſdem abbatibus qui abbatem ordinant ab
ipſis etiā ⁊ prepoſitus ordinatur.qđ ꝙ ſit ab
ſurdū facile aduertitur:quia ab ipſo inicio or
dinatōnis materia)id eſt occaſio(ei datur ſu
perbiendi dū ei ſuggeritur a cogitationibus
ſuis exutū eū eſſe a poteſtate abbatis ſui quia
ab ipſis eſt ordinatus a quibus ⁊ abbas. Hic
ſuſcitantur inuidie ire rixe detractiones diſſē
ſiones/emulationes exordinatōnes)id eſt de
ordinationes.quia quod abbas inſtituit/pre-
poſitus deſtruit:et qđ vnꝰ edificat alius ſub-
uertit. ¶ Sequitur(Et dū contraria ſibi ab
bas prepoſituſqȝ ſentiunt:et ipſorum neceſſe
eſt ſub hac diſſenſiōe animas periclitari/et hi
qui ſub ipſis ſunt dū adulantur partibus)ap
probātes cōmendantes iſti facta abbatis/alii
facta prepoſiti/fauorē per hoc dantes diuiſio
ni et diſſenſionibus eoꝝ(eunt in perditionē.
/ cuius periculi malū illos reſpicit incapite).i.
pricipaliter (qui talibus inordinatōnibus ſe
fecerunt actores)id eſt eos qui fuerunt princi
pales actores.promotores factores talium inor
dinationū. ¶ Eſt autē circa hoc notandū ꝙ
prepoſitꝰ dicitur hic qui ſub abbate maior eſt
in congregatione quaſi ante alios poſitus.ſ.
a maiori/ Unde habet reſpectū ad inferiores/
eo ꝙ preeſt illis.et ad ſuperiorē eo ꝙ non a ſe
ſȝ ab alio poſitꝰ ſit. ¶ Sequit̄ ſcđa ps vbi de p
uiſiōe agit̄ cōtra predicta mala/(Ideoqȝ nos
preuidemus expedire pp̄ter pacis caritatiſqȝ

cuſtodiā in abbatis pendere arbitrio ordina-
tionē monaſterii ſui)Ad pacē profecto et cu-
ſtodiā caritatis/operatur vnitas paſtoris ⁊ p̄
lati ſuperioris/quod etiā exemplis naturali-
bus oſtenditur/ In apibus ei princeps vnꝰ eſt
ait hieronymꝰ in epiſtola/ Grues vnā ſequū-
tur ordine litterato.i.recto/ Imperator vnus
iudex vnus prouīcie/ Roma vero cōdita du
os fratres ſimul reges habere nō potuit/⁊ pa
tricidio dedicatur/ In rebecce vtero eſau et ia
cob bella geſſerūt/ In naui vnus eſt guberna
tor/ In domo vnꝰ eſt dn̄s/ In quouis grandi
exercitu vniꝰ ſignū expectatur. Ideo dicit xp̄s
Unus eſt magiſter veſter.math.xxiii/ Ueruȝ
ne ex hoc quod dictū eſt.videlȝ ex abbatis ar-
bitrio ordinationē monaſterii pendere/quis
crederet ꝙ decani et officiales alii non eſſent
conſtituendi in monaſterio/ſed ſolus abbas
oīa diſponeret: ſubdit (Et ſi poteſt fieri per
decanos ordinetur vt ante diſpoſuimus)i ca
pitulo ſcȝ xxi huius regule(omis vtilitas).i.
vtilis adminiſtratō(monaſterii prout abbas
diſpoſuerit)/Ecce ꝙ propter vnitatē ſeruan-
dā.tandē omīa pendere vult ex vnius ſcȝ ab-
batis diſpoſitione (vt dū pluribus cōmittit̄)
id eſt impertitur ab abbate āminiſtratio mo-
naſterii(vnus nō ſuperbiat) Unde officia di
ſtinguenda ſunt/et non vni perſone cōmitten
da:vt in ca. Ad hoc.di.lxxxix. ¶ Sequit̄ de in
ſtitutione prepoſiti(Quod ſi aut locus expe
tit)id eſt vtilitas/aut neceſſitas loci expoſtu-
lat(aut cōgregatio petierit ratōnabiliter cū
hūilitate)cauſā ſcȝ ratōnabilē oſtendendo ꝙ
debeat inſtitui(Et abbas iudicauerit expedi
re:quēcūqȝ elegerit abbas cū conſilio fratruȝ
timētiū deū ordinet ipē) ſcȝ abbas(ſibi p̄po
ſitū. Qui tn̄ p̄poſitꝰ)⁊c Hic ſctūs pat̄ frenū ī
¶ ponit p̄poſito vt nō exeat limites ordinatōis
dōni abbatis vt pax et vnitas ſeruetur in mo
naſterio dicens (Illa agat cum reuerentia q̄
ab abbate ſuo ei iniuncta fuerint)verbo ſcilȝ
aut ſcripto (nichil contra abbatis voluntatē
et ordinationē faciens) Hic vniuerſalꝰ locu
tus eſt/ Unde non ſolum prepoſitus illa age
re debet/que expreſſe ſunt ſibi iniuncta/ verū
etiam contra ea.que abbatem credit eum vel
le/vel velle debere nichil p̄ſumat agere/ Ra-
tio ſequitur (Quia ꝙtuȝ prelatus eſt ceteris/
in tm̄ eū optet ſolicitꝰ obſeruare p̄cepta rl'e)
forma ⁊ exēplū obediētie factꝰ omibus aliis/

Sequitur tertia pars vbi agitur de corre
ptione prepoſiti delinquentis. Qui prepoſi-
tus ſi repertus fuerit vicioſus/ aut elatõne de
ceptus ſuperbie: aut contemptor ſancte regu
le fuerit comprobatus; admoneatur verbis vſ-
q3 quater. Qꝫ vero prepoſitus quater ammo-
neri iubetur/ gradum notat maioris maturi-
tatis habende in correptione perſonarũ/ ma-
ioris honoris. ſiue ſublimioris officii. Vñ ſim
plex monachus bis monetur/ decanus tribuſ
vicibus/ prepoſitus vero quater monend9 eſt.
Sequitur. Si non emendauerit adhibeat
ei correptio diſcipline regularis. Correctio
iſta diſcipline regularis. videntur eſſe ſex gra
dus/ de quibus ſupra habitũ eſt: qui ſũt publi-
ca correptio. excõicatõ. nimiũ ieiuniũ. flagellũ
et oratio ab oĩbus/ per quos deducẽdus eſt p̄-
poſitus. ſi quater ãmonitus non emendaue-
rit vſq3 ad expulſionẽ de monaſterio. Unde
ſequitur. Qð ſi neq3 ſic correxerit tunc deici
atur de ordine prepoſiture et alius qui dign9
eſt in loco eius ſurrogetur. Qð z ſi poſtea in
congregatione quietus z obediẽs non fuerit/
etiã de mõaſterio expellatur. Verũ qꝛ in hoc
iudicio maxime aduertẽdũ eſt ne abbas illð
agat zelo aut inuidia duct9 contra prepoſitũ/
ſanctus pater reddit abbatẽ attentũ/ timorẽ
diuini iudicii ſibi tanq̃ frenũ immittens. di.
Cogitet tamen abbas ſe de omnibus iudi-
ciis ſuis redditurũ deo rationem ne forte in-
uidie aut zeli flãma vrat aĩam. ſcꝫ eius con-
tra prepoſitũ: vt forte quia ille melior illo eſt/
prudẽtior. ac induſtrior ad regimẽ. Vñ ſapie.
vi. Prelatos. et rectores ac iudices eccleſie ita
ſcriptura ãmonet. Audite reges. gloſa. i. p̄la-
ti et intelligite: diſcite iudices finium terre.
Prebete aures. vos qui continetis multitudi
nes/ z placetis vobis in turbine nationũ: quo
niam data eſt a domio poteſtas vobis/ et vir-
tus ab altiſſimo: qui interrogabit opa veſtra
et cogitatiões ſcrutabitur. Et ſequitur infra
Duriſſimũ iudicium in his qui preſunt fiet.
Ubi gloſa ita dicit. Monet rectores eccleſie
vt iuſtitiam et veritatẽ ſeruent/ et diſcrete in-
telligere feſtinent: qꝛ accepta poteſtate a deo
magiſtri et iudices ſunt fratrum ſuorum/ z iu
dicent illos ſecundũ equitatem. et doceant re
gulam fidei operibus bonis. Et ipi quoq3 iu
dicem expectent/ qui non fallitur nec fallit: qꝛ
non ſoluz opera. ſed etiam cogitationes z vo
luntates iudicabit.

Capitulũ cxlv. et eſt lxvi. regule de hoſtia
riis monaſterii: vbi de ratõnibus ꝓpter quas
ſepius legenda eſt regula.

AD portam monaſterii po-
natur. ſenex ſapiens qui ſci
at accipere reſponſum et redde-
re/ cuius maturitas eum non ſi-
nat vagari. Qui portarius cellã
debet habere iuxta portam. vt ve
nientes ſemper preſentem inue
niant. a quo reſponſum accipi-
ant/ et mox vt aliquis pulſauerit
aut pauper clamauerit: deo gra
tias reſpondeat aut benedicat: z
cum omni manſuetudine timo
ris dei. reſponſum reddat feſtinã
ter cum feruore caritatis. Qui
portarius ſi indiget ſolacio iuni
orem fratrem accipiat. Monaſte
rium autem ſi poſſit fieri/ ita de
bet conſtrui/ vt omnia neceſſaria
id eſt aqua. molendinum. ortus
piſtrinuz. vel artes diuerſe intra
monaſteriuz exerceantur: vt nõ
ſit neceſſitas monachis vagan-
di foras/ quia omĩno non expedit
animabus eorum. Hanc autem
regulam volumus ſepius in cõ
gregatione legi: ne quis fratruz
ſe de ignorantia excuſet.

AD portam zc. Poſtq̃ de abbatis et
prepoſiti ordinatione ſanctus pater
Benedictus diſpoſuit; Nunc ſubdit
congruenter ordinationem hoſtiarii. Cuſto-
dia nẽpe pſonarũ ac rerũ mõaſterii/ plurimũ
pẽdet ex bona ordinatõe cuſtodie mõaſterii.

In quo capitulo tres ſunt pricipales partes.
In prima agitur de ordinatione portarii. In
ſecuda de ſitu moaſterii. In tertia de frequen
ti lectione regule. Circa primã etiã tria facit
Primo enĩ ordinatur hoſtiarius. Ubi ſanct⁹
pater deſcribit conditiões et proprietates bo
nas quas hoſtiarius debet habere. Secundo
deſcribitur locus habitationis ipſius hoſtia-
rii ibi. Qui portari⁹ ⁊c. Tertio datur doctri
na quomodo debeat recipere pulſãtes ad ho
ſtium ibi: et mox. Circa primũ dicit ſic (Ad
portã monaſterii ponatur ſenex) ſcʒ morige-
ratus ĩ quo nulla appareat leuitas puerilis.
Hec eſt pria conditio portarii. Secunda eſt
ꝙ ſit (ſapiens) id eſt intellligens diſcret⁹ (qui
ſciat accipere reſponſũ et reddere) Tertia ẽ
maturitas. Unde ſequitur (Cui⁹ maturitas
eũ nõ ſinat vagari) .i. diſcurrere hinc inde oci
ando. Sequit̃ ſecundũ .ſ. de loco habitatio
nis ſue (Qui portarius cellam debet habere
iuxta portã vt venientes ſemp preſentẽ inue
niant a quo reſponſũ accipiant) Plana ſunt
oĩa. Sequitur tertiũ de modo recipiẽdi ad-
veniẽtes (Et mox vt aliquis pulſauerit aut
pauper clamauerit) Diuites pulſare ſolent.
Pauperes vero clamare vt ſuã inſinuẽt ege-
ſtatẽ (Deo gratias reſpõdeat aut bñdicat)
Si perſona que pulſat eſt alicuius auctorita
tis ſiue dignitatis eccleſiaſtice reſpondeat be
nedicat .ſ. me paternitas veſtra / ſiue benedici
te pater. Si vo perſona ſit ſecularis aut eti-
am eccleſiaſtica que non ſit alicuius auctori-
tatis aut eſtimationis: et maxie ſi ſint paupe
res reſpondeat deo gratias / quia in ipis ſpã-
liter recipit̃ xp̃s. Sequit̃ (Et cũ oĩ manſue-
tudine timoris dei reſponſũ reddat cuʒ feruo
re caritatis) Debet enĩ portari⁹ reſpondẽdo
loqui religioſe. manſuete. humiliter. et cũ cari
tate: ita vt aduenientes non modo edificent
in eo. ſed etiã optime exiſtimare cogantur de
tota congregatione monaſterii. Sequitur
(Qui portarius ſi indiget ſolacio) id eſt ad-
iutorio (iuniorẽ fratrẽ accipiat) ſcʒ in adiuto
rem / ita vt ipſe portarius pro maturitate ſua
et ſapientia maneat cũ aduenieñte / vel ſi inte-
rim ſuperuenerit alius illi reſpondeat. Iuni-
or vero diſcurrat denuncians abbati vel eius
locũtenenti. aduentũ hoſpitũ vl' ea que depo-
ſcunt. Sequitur ſecunda pars principalis
de habilitate loci querenda (Monaſteriũ au
tem ſi fieri poteſt ita debet conſtrui vt oĩa ne-
ceſſaria / id eſt aqua molẽdinũ ortus piſtrinũ
vel artes diuerſe intra monaſteriuʒ exercean
tur vt non ſit neceſſitas monachis vagãdi fo
ras quia oĩno non expedit animabus eoruʒ)
Queãdmoduʒ enĩ piſcis extra aquã poſitus
moritur: ſcd̃m ꝙ dicitur pſa. i. Computreſcẽt
piſces ſine aqua: ſic monachus extra clauſtrũ
morã faciens facile corrumpit̃. Unde abbas
dicit. ſicut ſi piſces tardauerint in ſicco moriũ
tur: ita monachi tardantes extra cellã aut cũ
viris ſecularibus ĩmorantes / a quietis propo
ſito reſoluuntur. Oportet ergo ſicut piſcẽ in
mari: ita et nos ad cellã recurrere ne forte fo
ras tardantes obliuiſcamur interioris cuſto
die. Item abbas iul⁹. Imperforabilis manet
a ſagitta inimici. qui amat quietẽ: quiauteʒ
miſcetur multitudini. crebra ſuſcipit vulnera
Quãtũ autẽ vagus diſcurſus extra clauſtrũ
damnoſus et periculoſus ſit monacho / ſuperi
us ante ad longũ annotauimus. Sequitur
vltima pars pricipalis huius capituli (Hãc
autem regulã ſepe volumus in congregatio
ne legi ne qs fratrũ ſe de ignorantia excuſet)
Ubi notandũ eſt ꝙ multiplici de cauſa re
gula ſepe legẽda eſt a fratribus. Primo exẽ
plo antiquorũ. Ut ei beatus hieronymus ait
et narratur ĩ hiſtoria ſcholaſtica: phariſei por
tabant philateria .i. cartas ĩ quibus erat ſcri
ptus decalogus in capite / ad modũ corone. ⁊ ĩ
brachio ſiniſtro ligata / ad hoc vt p ſcripturaʒ
ante oculos poſitã. memores eſſent mãdato-
rum dei. De quib⁹ deus inquit Math. xxiii.
Dilatant philateria ſua. Item deuterono.
xvii. dicitur ꝙ poſtꝙ̃ ſederit rex in ſolio regni
ſui. deſcribat ſibi deutonomiũ legis hui⁹ ĩ vo
lumie: legetqʒ illd̃ oĩb⁹ diebus vite ſue. Item
neemie ix. legitur ꝙ legerunt in volumine lẽ
gis domini. quater in die et quater in nocte.
Si ergo phariſei. et rex ſecularis. et iudei tam
diligentes fuerunt in legẽdo / legem vite ꝙ̃to
magis vir. religioſus debet eſſe ſollicit⁹ de ſe-
pe legendo vel audiendo. ab alio regulam p-
feſſionis ſue ex qua pendet ſalus ⁊ vita. Se
cundo ratõne hic aſſignata a ſancto patre be
nedicto / videlicet ad excludendam excuſatio
nem. quam quis pretenderet ex ignorantia / q̃
omnium malorum mater eſt / a qua ignauia
gignitur. et negligentia alitur: vt dicitur in
libro clementis. Et beatus yſidorus dicit

libro de ſūmo bono/ Erroꝝ mater eſt ignorā-
tia. nutrix viciorū/ Ideo dicit beatus Auguſti
nus de li. ar. Ideo diuina precepta data ſunt/
vt excuſatō de ignorantia non haberet/ Hac
ratione beatus Benedictus iubet regulā ſu-
am ſepius in congregatiōe legi/ Beatꝰ ergo
diſcipulus. qui in ſapientia cōtenta in regula
huiꝰ ſcti patris ſepe legēdo morabit/ ſcd̄z illd̄
eccleſiaſtici xiiii. Beatꝰ vir q̄ ī ſapia morabit/
⁊ q̄ ī iuſtitia meditabit/ et ī ſenſu cogitabit cir
cūſpectionē dei. Tertio eſt regula ſepius le
genda. a profeſſoribus ſuis/ qꝛ ipſa eſt ſola via
illis conſequende beatitudinis. Unde beatꝰ
Benedictus inquit ī prologo. Auſculta o fili
precepta magiſtri/ et inclina aurē cordis tui/ ⁊
āmonitionē pii patris libenter excipe/ et effi-
caciter comple/ vt ad eū per obedientie laborē
redeas. a quo per inobedientie deſidiā receſſe
ras. Iterū. pergamus itinera eius/ vt merea-
mur deū in regno ſuo videre; quia illuc nō ni
ſi bonis actibus peruenitur. Beatus ergo di
ſcipulus. q̄ in lege eius meditabitur die ac no
cte. p̄s. i. Quarto. quia ad ſpeculandū ī ea/
tanꝙ̄ in ſpeculo ſpūali quid obſeruent de ip̄a
regula. et quid eis deſit videre poſſūt/ Solēt
mulieres habere ſpecula/ et frequenter reſpice
re in ſpeculo. vt videant ſtatuꝫ faciei ſue/ So
lent etiā barbitonſores habere ſpecula in ope
ratorio ſuo. vt in eis hoīes ſe poſſint reſpicere.
ſi bene ſint raſi/ In introitu etiā tabernaculi
fuit lauatoriū. in quo erant affixa ſpecula/ ſi-
cut dicit magiſter in hyſtoriis/ vt ſacerdotes ī
gredientes ad miniſteriū/ in eis poſſent reſpi-
cere ſi quā indecentiā haberent/ Si ergo iſti
tā ſolliciti ſunt de reſpiciendo ſe corporaliter
in ſpeculis corporalibus/ ꝙ̄tomagis viri reli
gioſi debent ſe ſollicite reſpicere in r̄ła ꝓfeſſio
nis/ tanꝙ̄ in ſpeculo ſpūali. ⁊ intueri ꝙ̄tū ꝓfe
cerūt aut defecerūt ab ea. Quinto eſt r̄ła ſe
pe legēda tanꝙ̄ liber ratiocinii. ſcd̄m quē deo
ſūmo iudici in extremo iudicio ratōeꝫ vite ſue
redditurꝰ debet reſpōdere/ Scd̄m ei regulā ꝓ
feſſiōis ſue. vnuſquiſqꝫ religioſꝰ iudicandꝰ eſt/
Narrat magiſter hymbertꝰ ſup r̄łam bti Au
guſtini/ ꝙ vidit vnū ſāctū mōachū. q̄ q̄ſi ſꝑ fere
bat in manibus regulā beati Benedicti/ mo
do legens eam. modo ſtudens in ea. modo q̄-
rens eius dubitabilia ⁊ obſcura cum inuenie
bat virum diſcretum/

Capitulum cxlvi. et eſt lxvii. capitulū regu
le: de fratribus in via directis.

Dirigēdi fratres in via: oīꝫ
fratrū vel abbatis ſe oratio-
ni cōmendāt. ⁊ ſemꝑ ad oratiōnē
vltimā operis dei. cōmemoratio
oīꝫ abſētiū fiat/ Reuertētes aūt
de via fratres. ipo die quo redeūt
ꝑ oēs canonicas horas dū explent
opꝰ dei: ꝓſtrati ſolo oratorii ab oī
bus petāt orōeꝫ ꝓpt exceſſꝰ: ne q̇d
forte ſubripuerit ī via viſꝰ aut au
ditꝰ male rei. aut ocioſi ſermonis
Nec p̄ſumat q̇ſꝙ̄ aliis referre q̄-
cūqꝫ foris mōaſteriū viderit. aut
audierit. qꝛ plurima deſtructō eſt
Qd̄ ſi q̇s p̄ſūpſerit: vindicte r̄łari
ſubiaceat/ Similit ⁊ q̇ preſūpſe-
rit clauſtra mōaſterii egredi. vel
quocūqꝫ ire: vel quippiam ꝙ̄uis
parū ſine iuſſiōe abbatis facere.

Dirigēdi fratres ī via ⁊c. Poſtꝙ̄ ſupiꝰ
dictūs pat egit de intrātibꝰ in monaſte-
riū/ nūc conſequēter agit de exeuntibꝰ
qui diriguntur extra/ Circa quos ponit plu-
ra ſancta documenta ſiue mandata. Pri
mo quidē ſanctus pater cognoſcens fratrem
qui de monaſterio extra dirigitur multis pe-
riculis exponi que in ſeculo ſunt/ iubet vt fra
ter qui dirigendus eſt in viam in primis fra-
trum orationibus ſe cōmendet/ vt illoruꝫ ora
tionibus adiutus. ſine offenſione peragere in
iunctam obedientiam valeat et vtiliter. De
quo ſic dicit (Dirigēdi fratres in via. omniū
fratrum vel abbatis oratiōibus ſe cōmēdēt)
vel poteſt etiā ſtare diſiunctiue/ quia in abba-
te ſicut in prelato continentur omnes ſubdi-
ti. Unde ſapientie ſexto dicitur/ Iudices fini
niū terre qui continetis multitudines/ Et cy
prianꝰ dicit et habet ī ca. Scire debes vii. q. i.

Scire debes ꝙ ep̄s eſt in eccleſia ⁊ eccleſia in
ep̄o. Et beatꝰ Auguſtinꝰ dicit de beato petro
ꝙ ſicut in xp̄o continebantur oēs cauſe magi
ſterii: ita et in petro continebantur oēs diſci-
puli. Et ita cōmendando ſe abbatis orationi
bus videtur ſe oīꝫ fratrū orationibus cōmen
daſſe. Secundū eſt ꝙ cōmunis oratio fiat a
fratribus pro huiuſmodi qui dirigunt̄ extra
monaſteriū. Unde ait (Et ſemper ad oratio-
nem vltimā operis dei) .i. diuini officii (con
memoratio oīꝫ abſentiū fiat) ¶ Tertiū eſt ꝙ
fratres reuertentes petant alios fratres pro
ſe orare. De quo ſic dicit (Reuertentes autē
de via fratres ip̄o die quo redeunt per oēs ca
nonicas horas dū expletur opus dei) id eſt di
uinū officiū (proſtrati ſolo oratorii ab oībus
petāt orationē propter exceſſus) .ſ. cōmiſſos
(ne quid forte ſubripuerit in via viſus aut au
ditus male rei aut ocioſi ſermonis) Aduer
tendū eſt hic ꝙ ſanctus pater non aliorū ſen-
ſuū fecit mentionē niſi viſus auditꝰ et lingue
Nullus enī ſenſus tam lubricus et facilis eſt
ad peccandū quomodo viſus auditus et lin-
gua. Unde ſepe contingit vt ea que nolumꝰ
videmus audimus et aliquando loquimur.
¶ Secundo aduertendū ꝙ ſanctus pater ſo
la iſta tria parua ⁊ que venialia ſunt fratruꝫ
oratiōībus tollēda dicit: quia alia ſi que gra-
uia ſunt cōmiſſa ſacramētali confeſſione ab-
bati fienda purganda veniunt. ¶ Quartū
eſt ꝙ reuertentes de via fratres non referant
noua q̄cūqꝫ ab eis extra clauſtrū viſa ſiue au-
dita. De quo ſic dicit (Nec preſumat quiſq̄
aliis referre quecūqꝫ foris mōaſteriū viderit
aut audierit: q2 plurima deſtructio eſt) Infir
mi nāqꝫ intellectꝰ de facili contagiū ſuſcipiūt
cū de mundi vanitatibꝰ ⁊ pctis fit eis ſermo.
Yſidorus. Uanus ſermo polluit cito mētem
et facile agitur quod libenter auditur. Unde
inter abuſiōes clauſtri ānūerat̄ rumor ī clau-
ſtro. Quare ſequit̄ (Qd̄ ſi qs aliter p̄ſūpſerit
regulari vindicte ſubiaceat) Quintū eſt ꝙ
nullus audeat ſine abbatis licentia quocūqꝫ
extra monaſteriuꝫ egredi. De quo ita ſanctꝰ
pater loquit̄ (Similiter) ſupple puniatur (⁊
qui preſūpſerit clauſtra monaſterii egredi vel
quocūqꝫ ire vl' quippiā q̄uis paruū ſine iuſſi
one abbatis facere) Iſta quia plana ſūt expo
ſitione non egent.

¶ Capitulum cxlvii. et eſt lxviii. regule: ſi fra
tri impoſſibilia iniunguntur.

Si cui fratri aliqua forte gra
uia aut impoſſibilia iniun-
guntur: ſuſcipiat quidē iubētis
imperiū cū oī manſuetudine et
obedientia. Quod ſi oīno viriuꝫ
ſuarū menſurā viderit pondus
oneris excedere: impoſſibilitatiſ
ſue cauſas ei qui ſibi p̄eſt patient̄
et opportune ſuggerat nō ſupbi
endo aut reſiſtēdo vel cōtradicē-
do. Qd̄ ſi poſt ſuggeſtionē ſuā in
ſua ſentētia prioris imperiū pdu
rauerit ſciat iunior ita ſibi expe
dire: et ex caritate cōfidens de ad
iutorio dei obediat.

Si cui fratri ⁊c. Quia vero nōnulla fra
tribus dirigendis in via grauia cōmit-
tuntur que etiā aliquibus impoſſibilia
ſunt vel videntur. poſtq̄ ſanctus pater de fra
tribus directis in via egit; nūc ſubdit qd agē
dum ſit ſi fratribus huiuſmodi grauia aut i-
poſſibilia iniungantur dicens (Si cui fratri
aliqua forte grauia) que ſcꝫ ita ſunt difficilia
vt vix cuꝫ magno labore perfici poſſent (aut
impoſſibilia iniunguntur) que ſcꝫ omino ſu
pra vires ſunt aut humanas ſimpliciter: aut
ſaltem eius cui imponuntur (ſuſcipiat quidē
iubentis imperiū cum omī manſuetudine et
obedientia. qd̄ ſi omino virium ſuarū menſu
ram viderit pondus oneris excedere impoſſi
bilitatis ſue cauſas ei qui ſibi preeſt patiēter
et oportune) id eſt conuenienter (ſuggerat)
id eſt inſinuet imbecillitatem v̄tutis ſue oſtē
dat magnitudinem negocii et per conſequēs
perficiendi impoſſibilitatem (non ſuperbien
do aut reſiſtendo vel contradicēdo) Iſta tria
licet ad idem tendere videantur. Ille tamen
ſuperbire videtur qui elatione mentis infla-
tus deſpicit quod a maiore imperatur. Aper
te autem reſiſtitur qn̄ verbuꝫ imperii reſpuit̄
et recuſatur. contradicendo repugnatur quā
do imperāti ſe nō facturū manifeſte reſpōdet.

(Qď ſi poſt ſuggeſtionē) id eſt inſinuationē. (ſua) id eſt ſue imbecillitatis et impoſſibilitatis (in ſua ſententia prioris imperiū perdurauerit ſciat iunior ita ſibi expedire: et ex caritate confidens de adiutorio dei obediat) Dicit enī bernardus ꝙ nichil credētibus eſt impoſſibile. nichil amantib⁹ eſt difficile. nichil aſperum mitib⁹. nichil humilibus arduū reperitꝛ quib⁹ et gratia confert auxiliuꝫ et obediendi deuotio lenit imperiū. Exēpla etiā huiuſmodi documēti ſancti patris plura legimꝰ apud ſanctos patres. Unde in vitas patrū legitꝛ ꝙ abbas paulus miſit diſcipulū ſuū noīe. N. in vicū proximū vt requireret ibi fenū. Erat autem in via leena. Cūqꝫ hoc abbati diceret ille quaſi iocularit er dixit ei. Si venerit tene eā et adduces tecū. Cū aūt iret. leena irruit ſup eū. Jlle vero tenere eā voluit. ſed illa fugit: ſequebatur autē eā dicēs. Quia abbas meus precepit. vt alligatā perducā te ad eū: ꝯtinuo ſtetit beſtia. et tenens eā reuertebatur ad monaſterium. Senior ergo gratias agebat deo. Jtē ad idē legitur ibi ꝙ ſenex quidā tollēs lignū ariduꝫ plantauit illud. dixitqꝫ diſcipulo ſuo iohanni. per ſingulos dies riga illud lagena aque. donec fructū faciat. Erat aūt longe ab eis aqua. vt veſpere pergeret et mane veniret. poſt tres aūt ānos viruit lignū illud. et fecit fructū. Plurima alia exempla huiuſmodi virtutis ibi legūtur. Jn quibus manifeſte apparet ꝙ magna virtus eſt obedientia. et q̄ impoſſibilia ſunt apud hoīes. diuina virtute obedientie merito redduntur ſeruis dei poſſibilia.

Capitulum cxlviii. et eſt lxix. regule: ꝙ in monaſterio nō preſumat alť alterū defēdere.

Summopere precauenduꝫ eſt. ne quauis occaſione preſumat alter alterū defēdere monachum in monaſterio. aut quaſi tueri. etiā ſi qualibet conſāguinitatis propinquitate iunganť. Nec quolibet modo id a monachis p̄ſumatur. quia exinde grauiſſima occaſio ſcandalorū oriri poteſt. Qď ſi quis hoc tranſgreſſus fuerit. acrius coherceatur.

Summopere precauendū eſt ꝛc. Quoniam cū aliquid graue aut difficile monacho imponitur. et ipſe iubenti prelato parere cōtendit. aliquando nōnulli qui cōſanguinitate. affinitate. patria. aut amicitia illi coniuncti ſunt. eius preſumptōnē. rebellionem. excuſationē preſumunt defendere. vnde plurima ſcandala oriuntur. Conuenienti ordine ſāctus pater poſtq̄ꝫ de grauibus ſeu impoſſibilibus dedit doctrinā. ſubdit mandatuꝫ ne aliquis aliuꝫ preſumat defendere obedire nolentē. Et diuiditur in duas partes principales. Jn prima facit quod dictū eſt. Jn ſecūda ponit penā huius ſtatuti tranſgreſſoribuſ ibi. Qď ſi qs. Circa primū dicit ſic (Sūmopere precauendū eſt ne quauis occaſione preſumat alter alterū defēdere monachū in monaſterio. aut quaſi tueri. etiā ſi qualibet conſāguinitatis propinquitate iugantur. nec quolibet modo id a monachis p̄ſumatur) Cuius ꝯſtitutionis cauſā aſſignans ſubdit dicēs (qꝛ exinde grauiſſima occaſio ſcandaloꝝ oriri poteſt) Papa vrbanus in capitulo. Qui aliorū xxiiii. q. vltima dicit. Qui aliorū errorē defēdit. multo eſt damnabilior illis qui errant. qꝛ non ſolū ille errat: ſꝫ etiā aliis offendicula erroris preparat. et confirmat. Sequitur ſecūda pars de correctōne taliū qui defendere alios preſumunt (Quod ſi quis hec tranſgreſſ⁹ fuerit acrius coherceatur) id eſt cōprimatur. ꝛ merito quia vt dictū eſt talis occaſionē multorū dat ſcandalorū. puniendus eſt huiuſmodi ad arbitriū abbatis. Eſt autē ī hoc loco cōſideranda et grauitas delicti. in quo frater a propinquo ſibi fratre defenditur. et ip̄e mod⁹ defenſionis.

Capitulū cxlix. et eſt lxx. regule: vt non preſumat aliquis alium cedere.

Vetetur in monaſterio oīs preſumptiōis occaſio. Ordinamꝰ atqꝫ conſtituimꝰ. vt nulli liceat quēq̄ꝫ fratrū ſuorū excōicare. aut cedere. niſi cui poteſtas ab abbate data fuerit. Peccātes

aũt corã oĩbus arguantur/ vt ce
teri metũ habeant. ¶ Infantib⁹ vo
vſq; ad quintũdecimũ annũ eta
tis. diſcipline diligentia ſit. et cu/
ſtodia adhibeatur ab oĩbus: ſed ⁊
hoc cũ oĩ menſura ⁊ ratione. ¶ Nã
in fortiori etate qui pſumpſerit
aliquatenus ſine precepto abba
tis. vel in ipſis infantibus ſine di
ſcretione exarſerit: diſcipline re/
gulari ſubiaceat. quia ſcriptũ eſt
Quod tibi non vis fieri: aliis ne
feceris.

Vetetur in monaſterio ꝛc. Poſito mã/
dato in capitulo precedenti/ vt in mõa
ſterio nullus preſumat aliũ defendere
/ Nunc ſubdit mandatũ. ꝙ nemo audeat aliũ
cedere. aut pcutere. aut excõicare/ ¶ In quo ca/
pitulo quattuor ponit circa correctionem fra
trum. ¶ Primũ eſt ꝙ nullus niſi publica au
ctoritate fultus. preſumat queꝙ̃ cedere/ ¶ De
quo ita dicit (Vetetur in monaſterio oĩs pre
ſumptionis occaſio. Ordinamus atq; conſti
tuimus vt nulli liceat queꝙ̃ fratrũ ſuoꝝ ex
cõicare) ſiue maiore ſiue minore excõicatõe
(aut cedere) ſiue manu. ſiue virga. ſiue flagel
lo. ſiue quocũq; alio modo (niſi cui poteſtas
ab abbate data fuerit) ſiue data ſit in cõmiſ/
ſione alicuius officii/ cui annectatur correctõ
fratruꝫ/ ſiue per ſpãlẽ delegationẽ ad aliquẽ
huiuſmodi particularẽ actũ/ Sicut enĩ ad ſo
lum ptinet medicũ preſcindere mẽbrũ putri/
dũ/ quando ei fuerit cura cõmiſſa ſalutis toti
us corporis/ ita correctio et caſtigatio mẽbro
rum alicuius congregationis ad ſolũ illũ per
tinet/ cui cura totius ſeruande cõitatis cõmiſ
ſa eſt/ cuiuſmodi eſt prelat⁹/ Unde Auguſtin⁹
dicit pꝛĩo de ciuitate dei/ ꝙ qui ſine aliqua pu
blica adminiſtratõe maleficũ interfecerit/ ve
lut homicida iudicabitur/ et tanto amplius
ꝙ̃to ſibi poteſtatẽ a deo non conceſſã vſurpa
re non timuit/ De ſeruanda autẽ innocẽtia
inter fratres. neminẽ aliũ ledendo ſuperi⁹ no
tauimus decẽ rationes/ circa inſtrumentum
xxx. in ca. xxvii. quare hũc locũ leuiter pertrã/
ſimus. ¶ Secundũ eſt ꝙ publice peccãtes pu
blice corrigantur/ ¶ De quo ſanctus pater ita
dicit (Peccantes aũt corã oĩbus arguantur:
vt ceteri metũ habeant) quod ſumptuꝫ eſt ex
apoſtolo i. ad thio. v. qui ait. Peccãtes. glo. ſ.
qui manifeſti ſũt. argue corã oĩbus/ vt et cete/
ri timorẽ habeant/ ¶ Item leuit. xix. habet. Nõ
oderis fratrẽ tuũ in corde tuo/ ſed publice ar
gue eũ. ne habeas ſuper illo peccatũ/ quod tñ
intelligendũ eſt ſicut primũ de illo qui publi
ce peccat/ aliter corripiendus eſt ſecrete. ſcd̃m
illud math. xviii. Si peccauerit ĩ te frater tu⁹/
id eſt te ſolo ſciente. corripe eũ inter te et ipſũ.
Auguſtinus/ Nam ſi ſolus noſti qꝛ peccauit ĩ
te. et eũ vis corã oĩbus arguere: non es corre/
ctor ſed proditor. ¶ Tertiũ eſt de correctione
infantũ cũ dicit (Infãtibus vero vſq; ad quĩ
tũdecimũ annũ etatis diſcipline diligẽtia ab
oĩbus adhibeatur; et cuſtodia ſit et hoc cũ oĩ
menſura et ratione) Plana eſt littera. Et de
hac parte etiã ĩ capitulo lxiii. regule dictũ eſt
¶ Sequitur quartũ de diſciplina delinquenti
um contra huiuſmodi ſtatutũ (Nam ĩ fortio
ri etate) ſcilꝫ exiſtentẽ/ et vocatur fortior etas
que vltra quintũdecimũ annuꝫ progreditur/
(qui preſumpſerit aliquatenus ſine precepto
abbatis. vel in ipſis infantibus ſine diſcretiõe
exarſerit) id eſt exceſſerit (diſcipline regulari
ſubiaceat/ qa ſcriptũ eſt: quod tibi non vis fie
ri alii non feceris) Senſus eſt. ¶ Diſcipline re
gulari ſubiaceat/ vtpote qui contra preceptũ
naturalis et diuini ſcripti. tho. iiii. agit/ Qd̃
ab alio tibi oderis fieri. vide ne aliquãdo alii
facias/ ¶ De quo precepto quia ſuperius circa
inſtrumẽtũ ix. plenius fact⁹ eſt ſermo: hec im/
preſentiarũ ſufficiant. ¶ Preterea conſiderã
dũ eſt etiã ĩ hoc loco preter cauſã que dicta eſt/
id quod innocentius papa ſecund⁹ in capitu
lo/ Si quis ſuadente diabolo xvii. q. iiii. ait.
Si quis ſuadente diabolo huius ſacrilegii vi
cium incurrit/ ꝙ in clericũ vel monachũ violẽ
tas manus iniecerit/ anathematis piculo ſub
iaceat.

¶ Capitulum cl. et eſt lxxi. capitulũ regule:
vt obedientes ſint ſibi inuicẽ fratres.

Obedientie bonũ non ſolũ
abbati exhibenduꝫ eſt/ ſed
etiã ſibi inuicẽ obediant fratres/
ſcientes per hanc obedientie viã

ſe ituros ad deū. Premiſſo ergo
abbatis aut prepoſitorū qui ab
eo cōſtituuntur imperio. cui nō
permittimus priuata imperia p̄
poni/ de cetero oēs iuniores prio
ribus ſuis omi caritate et ſollici
tudine obediant. Qd̄ ſi quis con
tentioſus reperitur. corripiatur.
Si quis autē frater. pro quauis
minima cauſa ab abbate vl̄ a quo
cūqꝫ priore ſuo corripitur quoli
bet modo/ vel ſi leuit ſenſerit ani
mū prioris cuiuſcunqꝫ contra ſe
iratū vel cōmotū. q̄uis modice:
mox/ ſine mora tandiu proſtrat⁹
in terra ante pedes eius iaceat ſa
tiſfaciens/ vſqꝫ dū benedictione
ſanetur illa cōmotio. Qd̄ ſi quis
contēpſerit facere/ aut corporali
vindicte ſubiaceat. aut ſi contu
max fuerit de mōaſterio expellat

Obedientie bonū ꝛc. Sāctus pater be
nedictus in exordio huius ſancte regu
le poſt bonorū operū inſtrumenta obe
dientiā ſolidū poſuit fundamentū. More er
go periti magiſtri in eadē virtute obedientie
cōſūmare voluit opus ſuū/ a qua illud fuerat
exorditus/ Unde poſtq̄ oēs preſumptiōes ve
tuit. ad ſūmā obediētie perfectionē. que eſt vt
non ſolū abbati. ſꝫ etiā ſibi inuicē fratres obe
diant. filios ſuos inuitare curauit. In quo ca
pitulo principaliter tria documenta ponit.
Primū eſt. vt non ſolū abbati fratres obe
diant. ſed etiā ſibi inuicem. De qua ita dicit
(Obedientie bonū non ſolū abbati exhiben
du eſt: ſed etiā ſibi inuicē ita obediant fratres
ſcientes per hanc obedientie viā ſe ituros ad
deum) Obedientia plane via vite. via celi eſt
Unde obedientia ſcala eſt quā iacob in figu
ra vidit. geñ. xxviii. Scala illa vt ait ſcriptu
ra ſuper terra ſtabat/ ꝛ cacumen eius celos tā
gebat et angeli aſcendebant et deſcendebant
per eā/ et dn̄s erat innixus ſcale. Simili mo
do virtus obediētie ſtare dicitur. ſ. per celeſtē
intentionē. cacumen eius tangit celū: quia ꝑ
fecta obedientia immediate ſe habet ad celū.
Sicut enī inobedientia hoīem expulit de pa
radiſo terreſtri: ita obedientia perducit ad ce
leſtē. Per hanc obedientie ſcalā angeli aſcen
dere ꝛ deſcēdere dicuntur/ quia ſiue nobis mi
niſtrent. ſiue deo aſſiſtant. per viam obediētie
ſemper incedunt; cuius volūtatē in oībus ſū
mo ſtudio adimplere feſtinant. Dicitur aūt
dn̄s innixus eſſe huic ſcale/ quia per viā obedi
entie inceſſit/ et in mundo veniens/ et de mun
do tranſiens. De p̄io legitur Jo. vi. Deſcē
di de celo/ non vt faciā voluntatē meā: ſed vo
luntatē eius qui miſit me. De ſcd̄o Jo. iiii.
Meus cibus eſt/ vt faciā voluntatē eius qui
miſit me. De tertio Math. xxvi. Non ſicut
ego volo ſed ſicut tu. Jo. xv. Sicut mandatū
dedit michi pater ſic facio. Bernardus. Me
mentote fratres/ xp̄s ne perderet obedientiā
perdidit vitā. Uex quia dixerat oībus obedi
enduꝫ fore/ ne aliqua confuſio oriretur ex hoc
ſubdit ordinē obedientie qui ſeruandus eſt/ vi
delicet q̄ mandata prelatorū. qui ſunt publi
ce poteſtates preferēda ſūt imperiis ſiue mā
datis priuataruꝫ perſonarū dicēs (Premiſſo
ergo abbatis aut prepoſitorū qui ab eo conſti
tuuntur imperio cui non permittimus priua
ta imperia preponi: de cetero). i. poſtea (oms
iuniores prioribus ſuis) id eſt antiquioribus
ſuis (omi caritate et ſollicitudine obediant)
Senſus eſt. q̄ ſalua obedientia prelatorū iu
uenes debent obedire cū omī caritate et ſolli
citudine antiquioribus patribus monaſterii.
in his que illis iuſſerint facienda. Hic ſanct⁹
pater Benedictus oſtendit obſeruanduꝫ eſſe
ordinē/ quē beatus Auguſtinus obſeruanduꝫ
eſſe docet de verbis dn̄i. ſermone vi. ſic dicens
Ipſos humanarū rerū gradus aduerte/ ſi ali
quid iuſſerit curator nonne faciendū eſt: ſi ta
men cotra proconſulē iubeat: non vtiqꝫ con
temnis poteſtatē ſi eligis maiori ſeruire; nec
huic debet minor iraſci ſi maior prelatus eſt.
Rurſus ſi aliquid proconſul iubeat. et aliud ī
perator: illo contempto iſti ſeruiēdū eſt. Se
quitur (Qd̄ ſi quis contentioſus) id eſt obe
dire recuſans/ rebellis ſuperbe contendēs (re
periatur corripiatur) id eſt caſtigetur. Seqt

tertium vbi docet qualiter frater placare de/
bet aim iratū contra ſe cuiuſcūqꝫ prioris/ſiue
maioris patris mōaſterii dicens(Si quis au
tem frater pro quauis minima cā ab abbate
vel a quocūqꝫ priore ſuo corripitur quolibet
modo/vel ſi leuit̄ ſēſerit aiꝫ prioris cuiuſcūqꝫ
contra ſe iratū vl̄ cōmotū ꝙuis modice: mox
ſine mora tam diu proſtratus ī terrā ante pe
des eius iaceat ſatiſfaciēs vſqꝫ dū benedictio
ne ſanetur illa cōmotio)id eſt vſqꝫquo/verbo
aut ſigno benedictionis ipſius patris prioris
offenſi intelligatur ſanata illius cōmotio/et
accepta ſatiſfactio. Verū prior ipſe debet dice
re illico fratri proſtrato ꝙ ſurgat illiqꝫ peten
ti veniā benigniter indulgere/. ſcđm illud ad
epheſeos quarto/Donantes vobis ſicut ꝛ de
us donauit vobis/Et colo.iii/Donantes vo
bis metipſis: ſi quis aduerſus aliquē habet q̄/
relā. Sequitur(Qđ ſi quis contempſerit fa
cere aut corporali vindicte ſubiaceat aut ſi cō
tumax fuerit de monaſterio expellatur)Qđ
eo loco intelligendū eſt.quando talis eſt con/
tumacia/vt recuſet oīno regularē ſuſcipere di
ſciplinā/Auguſtinus in regula/Qui autem
nūꝙ vult petere veniā.aut non ex aīo petit/ſi
ne cauſa eſt in monaſterio: etiā ſi inde non pi
ciatur/Hoc aūt quod hic dicitur de petenda
venia/non eſt accipienduꝫ de ſuperiore reſpe/
ctu inferiorū.etiā ſi in corrigendo modū exceſ
ſiſſe contigerit/Auguſtinus in regula/Quā/
do neceſſitas diſcipline.moribus corrigendis
dicere vos dura verba cōpellit/ſi et ipſi modū
vos exceſſiſſe ſentitis/non a vobis exigitur vt
a vobis ſubditis veniā poſtuletis/ne dū nimi
um ſeruatur humilitas: regendi frāgatur au
ctoritas/ſed petēda eſt venia a deo.qui nouit
eos quos plus iuſto corripitis/ꝙta beniuo/
lentia diligatis.

Capitulū cli.et eſt capitulum lxxii.regule:
de zelo bono quē debent habere monachi.

SIcut eſt zelus amaritudi/
nis malus.qui ſepat a deo/ꝛ
ducit ad infernū/ita eſt zelus bo
nus.qui ſeparat a viciis/et ducit
ad deū/et ad vitā eternā/Hunc er
go zelū feruentiſſimo amore ex
erceant monachi/id eſt vt hono/
re ſe inuicē preueniant/Infirmi
tates ſuas ſiue corporū ſiue mo
rum patientiſſime tolerent/obe
dientiā ſibi certatī impendant/.
Nullus quod ſibi vtile iudicat ſe
quatur ſed quod magis alii/cari
tatem fraternitatis caſto impē/
dant amore/deum timeant/ab/
batem ſuū ſincera et humili cari
tate diligāt/xp̄o oīno nichil pre/
ponant: qui nos pariter ad vitā
eternam perducat Amen.

SIcut eſt zelus ꝛc. Poſtꝙ ſanctus pater
Benedictus inſtruxit diſcipulū in ſupe
rioribꝰ de cūctis virtutibus:/In ſui ope
ris conſūmatione docet eū ſanctū habere ze/
lum.attendēs ꝙ(vt ait gregorius ſuper eze)
Nullū omipotenti deo tale eſt ſacrificiū/qua
le eſt zelus aiarū/Ubi poſita diſtinctione du/
plicis zeli.ſ.mali ꝛ boni/exhortatur fratres.vt
ad inuicem zelum feruentiſſimi amoris exer
ceant ſic dicens(Sicut eſt zelus amaritudi/
nis malus)ſcilicet liuoris et inuidie(qui ſe/
parat a deo et ducit ad infernū) Jaco.iii.Si
zelū amaruꝫ habetis et contentiones ſunt in
cordibus veſtris/nolite gloriari et mendaces
eſſe aduerſus veritatē./Non eni eſt iſta ſapiē
tia de ſurſū deſcendēs/ſed terrena aīalis dia
bolica/Ubi eni zelus et contētio.ibi inconſtā
tia et oē opus prauū(Ita eſt zelus bonus).ſ.
amoris. De quo in p̄s.lxviii.zelus domꝰ tue
comedit me.i.amor dicit gloſa/Huiuſmodi
autē zeli ſiue feruoris dilectionis ponit tres
effectus ſanctus pater/Primꝰ eſt purificatio
a peccato/Secundus deductio ſiue coniūctio
ad deū/Tertiꝰ eſt vite eterne conſecutio/De
primo dicit ſic(Qui ſepat a viciis) De quo
Gregorius loquens ſuper illo verbo luce.vii
Dimiſſa ſunt ei peccata multa.quoniā dile/
xit multū: dicit ſic/Quid dilectionē credimꝰ
niſi ignē: ꝛ quid culpā niſi rubiginē/Tanto
amplius rubigo peccati conſumitur/ꝙto pec
catoris cor magis caritatis igne concremat/

De ſecundo (Et ducit ad deum) immo facit
adherere deo/ ſcdm illud Jo. iiii. Qui manet
in caritate in deo manet et deus i eo/ De ter
tio inquit (Et ad vitã eternã) ſcꝫ ꝓducit me⸗
ritorie. prīe corin. v. Oculus non vidit/ nec au
ris audiuit/ nec in cor hoīs aſcẽderunt/ que pa
rauit deus his qui diligunt eum. Sequitur
(Hunc ergo zelum) ſcꝫ bonũ (feruentiſſimo
amore exerceãt monachi) inter ſe. Ubi notã
dum ꝙ in preſenti capitulo ſãctus pater octo
ponit in quibus diſcipuli huius ſchole debẽt
ſanctũ zelũ exercere. Primo honore ſe inui
cem preueniendo: ibi cũ ait (vt honore ſe in⸗
uicem preueniant) id eſt/ vt quilibet in hono
rando alterũ prim⁹ eſſe ſtudeat/ De quo dicit
apoſtol⁹ ad roma. xii/ Honore inuicẽ ſe pre⸗
uenientes/ glo. aliter non eſt fraternus amor/
niſi mutuis ſe preueniat obſequiis. De hoc
dictũ eſt ſatis circa inſtrumentũ octauũ. Se
cundo patienter tolerãdo paſſiones infirmã
tiũ fratrũ; cum dicit (Infirmitates ſuas ſiue
corporũ ſiue morũ patientiſſime tolerẽt) De
quo etiã apoſtolus ad ephe. iiii. inquit/ Cum
patientia ſupportantes inuicẽ beniuoli. Itẽꝫ
ad gala. v/ Alter alterius onera portate: ⁊ ſic
adimplebitis legẽ xpi/ Lex autẽ xpī lex amo⸗
ris eſt/ Bernardus in epiſtola/ Jungãt ſe ani
mis qui iuncti ſũt inſtitutis/ inuicẽ ſe foueãt.
inuicẽ ſe defendãt/ inuicẽ onera ſua portent/
Ait enī ſapiens/ Frater adiuuans fratẽ am⸗
bo conſolabuntur/ Qd ſi in alterutrũ: qd ab
ſit corroſerint et momorderint: nonne deſo⸗
labuntur: Tertio mutuã obedientiã exhi
bendo: ibi cũ ſubiungit dicens (Obedientiã
ſibi certatim). i. ſtudioſe et cũ feruore (impen
dant) De quo apoſtol⁹ ad gala. v. Per cari⸗
tatẽ ſps ſeruite inuicẽ/ Et ad philippeñ. ſecũ
do: Superiores inuicẽ arbitrantes. Quar
to vtilitatẽ proximi ſtudioſe procurando: eti
am illã vtilitati proprie preferendo. ibi cũ di
cit (Nullus quod ſibi vtile iudicat ſequatur:
ſꝫ quod magis alii) ſcꝫ vtile aut gratũ fuerit
Bernardus. In congregatione poſitus volũ
tates aliorũ tuis voluntatibus antepone/ vt
non ſolũ ſine querela; ſed etiã cũ gratia inter
fratres maneas/ portans oẽs: et pro omibus
orans/ vt etiã de te quoqꝫ dicatur/ Hic eſt fra
trũ amator. Quinto mutuũ fraternitatis
amorẽ ſeruando: ibi cũ dicit ſcꝫ (caritatẽ frat
nitatis caſto) id eſt puro mundo ⁊ diſcreto (in⸗

pendant amore) De quo etiã apoſtolus ait
ad roma. xiii. Caritatẽ fratnitatis inuicẽ di⸗
ligentes. Sexto deũ timendo: ibi cũ ait (De
um timeant) De quo apoſtolus ad ephe. v.
Subiecti inuicẽ in timore xpī. Septimo p̄⸗
latũ ſuũ vera et ſincera caritate diligendo et
vera humilitate honorando: ibi cũ ait (Abba
tem ſuũ ſincera) id eſt pura vera et non ficta
(et humili diligant caritate) Bernardus in
ſermone/ Redde obedientiã duplicẽ prelato
tuo: quarum altera eſt cordis/ altera corporis
Nec enī ſufficit exterius obtemperare maio
rib⁹ noſtris: niſi ex intimo cordis affectu ſimi
liter ſentiamus de eis. Octauo amorẽ xpī
rebus oībus preponendo: ibi cuꝫ ait (xpo oī⸗
no nichil preponãt: qui nos pariter ad vitã ꝑ
ducat eternam Amen) Nichil ei ſũmo bono
quod xp̄s eſt: niſi peruerſe: preponi poteſt. Au
guſtinus libro confeſſionuꝫ. Tu es deus me⁹
nõ tantũ bonus ſed ipſũ bonuꝫ/ neqꝫ vlla aīa
potuit/ poterit ve cogitare aliquid te melius
qui ſũmũ et optimũ bonũ es/ Illi autẽ prepo
nunt aliquid xpō/ qui nõ diligunt eũ ſup oīa.
Cuiuſmodi eſt ſuperbus qui propriã celſitu⸗
dinem celſitudini xpi preponit: ſicut vanus q
propter vane glorie ventum xp̄m cõtemnit.
Auarus qui pro lucro diuiciaruꝫ deũ deſerit.
Voluptuoſus qui propter momentaneã de⸗
lectationẽ a xpō recedit/ et ita de ſingulis pec
catoribus/ Cũ teſte beato Auguſtino. Pecca⸗
tum nichil aliud ſit ꝙ auerſio ab incõmutabi
li bono ⁊ conuerſio ad bonũ cõmutabile. Cõ
tra quod dicitur Math. xxii. Diliges dñm
deũ tuũ ex toto corde tuo et ex tota aīa tua et
ex tota virtute tua. Auguſtin⁹. Si deo in dili
gendo aliquid preponim⁹ vel equamus/ nos
ipſũ diligere neſcimus. Tanto enī nobis me
lius eſt/ ꝙto magis in illuꝫ quo nichil melius
eſt imus. Imus autẽ non ãbulando ſed amã
do/ quẽ tanto habebim⁹ preſentiorẽ/ ꝙto eun
dem amorẽ quo in eũ tendimus poterim⁹ ha
bere puriorẽ. De hoc in ſuperioribus notaui
mus tam circa inſtrumentũ primũ ꝙ maxie
circa inſtrumentum xxi/ qd fuit: Nichil amo
ri xpī ꝑponere. quare breuitatis cauſa ad ſu⸗
periora lectorẽ retmittentes finẽ facimus.

Capitulũ vltimũ. ſ. clii. et eſt capitulũ lxxiii
regule: ꝙ non omis iuſtitie obſeruatio in hac
regula ſit conſtituta.

REgulam hanc deſcripſi-
mus vt eam obſeruantes
in monaſteriis aliquaten⁹ vel ho-
neſtatem morũ aut iniciuꝫ con-
uerſationis nos demonſtremus
habere. ¶ Ceteruꝫ ad perfectionẽ
conuerſationis qui feſtinãt / ſunt
doctrine ſanctorũ patrũ. quarũ
obſeruatio perducit hominẽ ad
celſitudinẽ perfectionis. ¶ Que ei
pagina / aut qui ſermo diuine au-
ctoritatis veteris ac noui teſta-
menti. non eſt rectiſſima norma
vite hũane. ¶ Aut qs liber ſctõruꝫ
catholicoꝝ patrũ hoc nõ reſonat /
vt recto curſu perueniamus ad
creatorem noſtrũ / necnon et col-
lationes patruꝫ et inſtituta et vi-
ta eorum / et regula ſancti patris
noſtri baſilii. quid aliud ſunt ni-
ſi bene viuentiũ ⁊ obedientium
monachorũ exẽpla. et inſtrumen-
ta virtutũ. Nobis aũt deſidioſis
et male viuentibus. atqꝫ negligẽ-
tibus rubor cõfuſionis eſt. Quiſ-
quis ergo ad patriã celeſtẽ feſti-
nas: hanc minimã inchoatõnis
regulam deſcriptam adiuuan-
te xpo perfice. ⁊ tunc demum ad
maiora que ſupra cõmemoraui-
mus. doctrine virtutũqꝫ culmi-
na deo ꝓtegente ꝑuenies. Amẽ.

REgulam autem hanc ⁊c. Deſcripta
iam regula ſancte religionis: ne di-
ſcipulus fortaſſis putaret tãtam in huiuſmo-
di regule doctrina perfectionẽ cõſiſtere / vt ad
perfectionẽ iuſtitie et virtutũ culmina conſe-
quenda nichil amplius eſſet querenduꝫ / cura-
uit ſanctus pater in hoc capitulo totius ope-
ris ſui termino hanc opinionem tollere et re-
mouere. ¶ Et diuiditur in quattuor partes. ¶ In
prima aſſignat cauſã deſcriptionis ſue regu-
le. ¶ In ſecũda deſcribit libros aliquos qui ma-
xime legendi eſſent ab eis / qui culmen perfe-
ctionis feſtinant aſcendere. ¶ In tertia oſten-
dit quid bonis / et quid malis conferat lectio
doctrine et exemplorũ ſanctorũ patrũ. ¶ In
quarta concludit ꝙ obſeruantia huius regu-
le eſt via ad alia que culmen perfectiõis et ſã-
ctitatis conferunt. ¶ Circa primũ dicit ſic ſã-
ctus pater (Regulã hanc deſcripſimus vt eã
obſeruantes in monaſteriis aliquatenus vel
honeſtatẽ morũ aut iniciũ cõuerſatõnis nos
demonſtremus habere) Sẽſus eſt. Hanc re-
gulam deſcripſimus / vt huius ſchole diſcipu-
lus / per huius regule obſeruantiã morũ hone-
ſtate reſplẽdeat / aut ſaltẽ illũ doceamus ini-
cium ſancte conuerſationis tenere. ¶ In hone-
ſtate enĩ vt ait Ambroſius libro de officiis be-
atam vitã eſſe poſitã nulli dubitauerũt. ¶ Tã-
tus quippe vt idẽ doctor ſãctus atteſtatur eſt
honeſtatis ſplẽdor / vt ſicut ſol ortus lune glo-
bum et cetera lumina ſtellarũ abſcondit: ita
et fulgor honeſtatis vbi incorrupto ſplendet
decore: cetera que putantur bona ſecundũ vo-
luptatẽ corporis. aut ſecundũ ſeculũ clara eti-
am illuſtra obũbrat. ¶ Conſiſtit autẽ honeſtas
morũ in tribus que beatiſſimus pater Bene-
dictus docuit in hac ſua regula. ¶ Primo in
fuga viciorũ. Vñ Ambroſi⁹ vbi ſupra. Quid
eſt aliud honeſtũ niſi vt fugibilia fugiãtur.
¶ Secundo in timore et amore ac cultu crea-
toris. Ambroſi⁹. Honeſtũ eſt dñe vt te timea-
mus. te diligamus te deprecemur te honore-
mus. Te ei decet hymnus in ſyon. ¶ Tertio
in diſciplinata conuerſatione exteriori. ſcdm
illud Auguſtini i regula. In inceſſu ſtatu ha-
bitu veſtro. et in oĩbus motib⁹ veſtris nichil
fiat quod cuiuſꝗ offendat aſpectũ: ſed qđ ve-
ſtram deceat honeſtatẽ ſiue ſanctitatẽ. Diſci-
plina enĩ vt ait Hugo de ſãcto victore eſt cõ-
uerſatio bona et honeſta / cui parũ eſt malum
non facere: ſꝫ ſtudet etiã in his que bene agit
irreprehenſibiliter apparere. Iniciũ autẽ cõ-
uerſationis plane demonſtratur habere hui⁹
regule obſeruator. Pendet aũt ſancte cõuer-

ſationis iniciū ex timoꝛe dei. quē ſanctꝰ pater
in hac regula diſcipulo incutere maxia cura
fuit/ ſciens ꝙ iniciū ſapientie timor dn̄i/ Per
hūc ei ad deū velut qbuſdā ianuis introit/ vt
dicit Caſſiodoꝛꝰ ⁊ gregoꝛiꝰ i moꝛalibꝰ. In via
dei a timoꝛe incipit. vt ad foꝛtitudinē veniat.
/ Quare bernardus in ſermone quodā / Ante
oīa timoꝛ nouicijs neceſſariꝰ eſt/ quo nimiruꝫ
peccata pꝛeterita poſſint delere ⁊ cauere futu
ra. Timoꝛ ei dn̄i. vt ait ſcriptura expellit pec
catū/ ſiue qđ amiſſū eſt. ſiue quod temptat in⸗
trare. Expellit hoc penitendo: illud reſiſtēdo
Verū quia dixerat ſanctus pater ꝙ in hac
regula oīs obſeruatio iuſtitie non cōtinetur:/
oſtendit conſequēter qđ eſt ſecunda pars hu
ius capituli/ videlꝫ quos libꝛos. requirere le⸗
gere et ſtudere debeant/ qui ad culmina virtu
tum et celſitudinē perfectionis aſcendere cō⸗
cupiſcunt. dicens(Ceterū ad perfectionē con
uerſationis qui feſtinant ſunt doctrine ſan⸗
ctoꝛū patrū) Senſus eſt. Doctrine ſanctoꝛuꝫ
patrū ſunt/ in quibus legendū eſt. et a quibus
exempla ſumēda ſunt ab his qui ceterū .i. ad
ad maioꝛē perfectionē conuerſatiōis feſtināt/
(quarū) ſcꝫ doctrinarū (obſeruatio perducit
hoīeꝫ ad celſitudinē perfectionis) / Sequit
(Que ei pagina/ aut qui ſermo diuine aucto
ritatis veteris ac noui teſtamēti nō eſt rectiſ⸗
ſima noꝛma vite humane: quaſi dicat nullꝰ.
Unde de pagina veteris ac noui teſtamenti
dicitur in p̄s. Lucerna pedibus meis verbuꝫ
tuū: ⁊ lumē ſemitis meis. Et apoſtolꝰ ij. thi.
iij. Omnis ſcriptura diuinitꝰ inſpirata vtilis
eſt ad erudiendū ⁊c(Aut quis liber ſanctoꝛuꝫ
catholicoꝛū patrū hoc nō reſonat vt recto cur
ſu perueniamus ad creatoꝛē noſtrū) Hic ſan
ctus pater tangit libꝛos quos ad expoſitionē
ſacre ſcripture veteris ac noui teſtameni ſan⸗
cti patres. quoꝛū doctrina ſuſcepta eſt ab vni⸗
uerſali eccleſia cōpoſuerūt/ ſicut eſt beatꝰ Au⸗
guſtinꝰ/ Hieronymꝰ/ Ambroſius/ Criſoſtomꝰ
Gregoꝛius nazāzenus / Leo papa: qui om̄es
maximo ſtudio hoc docere et āmonere curāt/
vt huius ſeculi bonis mutabilibus ſpretis/ re
cto curſu tendamus ad incōmutabile bonuꝫ
deū et cratoꝛē noſtrū. Sequitur tertia pars
vbi oſtendit quid conferat bonis et malis le⸗
ctio doctrine. et exemploꝛū ſanctoꝛū patrum.
Sequitur(Necnon et collationes patrū/ et
inſtituta et vita eoꝛuꝫ. et regula ſancti patris

noſtri baſilii quid aliud ſunt niſi bene viuen⸗
tiū et obedientiū monachoꝛū exēpla et inſtru
menta virtutū: Nobis autē deſidioſis) id eſt
pigris(et male viuentibꝰ atqꝫ negligētibus
ruboꝛ confuſionis eſt) Sicut eni documēta ⁊
exēpla patrū bene viuentibꝰ inſtrumenta ſūt
virtutū. i. media ad acqrēdas ꝟtutes: ita ne⸗
gligentibꝰ et male viuentibꝰ rubor confuſio
nis ſunt. Gregoꝛiꝰ in omelia. Moꝛs quippe
iuſtoꝝ bonis in adiutoriū eſt: malis i teſtimo
niū. vt inde ꝑuerſi ſine excuſatione pereāt/ vn̄
electi exēplū accipiūt vt viuāt / De vtilitate
autē ſacrarū lectionū plura notauimꝰ circa i
ſtrumentū lyi. Sequit quarta pars huiꝰ ca
pituli in qua cōcludit vtilitatē huiꝰ rl'e: vnde
ait(Quiſquis ergo ad patriā celeſtē feſtinas
hanc mimā inchoationis regulā deſcriptam
adiuuāte xp̄o ꝑfice) qm̄ ipſa recta eſt via ꝑue
niendi ad regnū celeſte/ Regula aūt ideo dr̄
qꝛ recte ducit nec alioꝛſuꝫ trahit: imo noꝛmā
recte viuendi tribuit. et qđ diſtortū pꝛauūqꝫ
eſt coꝛrigit. et recte regit/ Un̄ ſanctus pater i
pꝛīcipio regule ſic ait. Auſculta o fili pꝛecepta
magiſtri/ ⁊ āmonitionē pii patris libenter ex
cipe et efficaciter cōple: vt ad eū per obedien
tie laborē redeas/ a quo per inobedientie deſi
diā receſſeras. / Sed notādū ꝙ ſctūs pat hāc
regulā ſuā minimā inchationis doctrinā vo
cat. tū qꝛ ꝑtinet ad iniciū cōuerſiōis. Un̄ glo.
ſup illđ Math. v. Qui ſoluerit vnū de man
datis iſtis mimis dicit: mima ſūt q̄ inchoant
hoīes. tū qꝛ huiꝰ rl'e pꝛecepta nichil habēt qđ
graue aut aſperū ad implēdū ſit/ vt ip̄e ſctūs
pater atteſtat in ꝓlogo ita dicēs/ Cōſtituēda
eſt ergo a nobis dn̄ici ſchola ſeruicii. In qua i
ſtitutiōe nichil aſperū. nichilqꝫ graue nos cō
ſtituturos ſperamꝰ/ tum minimā vocat reſpe
ctu ſcripturarū ſacrarū que excellētioꝛis ꝑfe⸗
ctionis cōtinēt doctrinas/ vel minimā vocat
ratiōe huilitatis ex ꝑte ſuiipſius. qui actoꝛ eſt
regule: qui qꝛ ſe minimū reputabat/ doctrinā
ſuā minimā vocat. Sequitur (Et tunc de
mū ad maioꝛa que ſupꝛa cōmemoꝛauimꝰ do
ctrine virtutūqꝫ culmina deo pꝛotegente per
uenies Amen.

160

¶ Benedictus deꝰ qui inter tot ⁊ varia im-
pedimēta dedit nobis hoc opus perficere. Ac
cipe dilectiſſime frater mi Arſeni opus quod
inter multarū occupationū turbines tuis p̄-
cibus: imo caritatis tue viribꝰ a nobis extor-
ſiſti. Quod cū ad ſimpliciū fratrū eruditionē
colligi poſtulaſſes: ſimplicitate ſermonis vſi
ſumus, nec curauimus ſubtiles interſerere q̄-
ſtiones: ſed doctrinas potius aliquas mora-
les, que fratrum tuorū edificationi iuuamen
ti aliquid conferre poſſent. Uerum cariſſime
frater et ſi tue caritatis voto in hoc noſtro la
bore plene non ſatiſfecerimꝰ quod pro noſtra
inſufficientia veremur: nichilominꝰ affectuo
ſe rogamꝰ. vt apud clementiā dn̄i noſtri Jeſu
xp̄i ſaluatoris noſtri: cuius et contemplatiōe
preces tuas in hoc laborioſo opere principali
ter ſuſcepimus. ⁊ cuius adiutrice gratia opus
ipſum conſūmauimus. tuis tuorūq; fratruz
orationibus noſtram ſtudeas recōmiſſam fa
cere infirmitatem.

¶ Opus pn̄s continens expoſitionē regule
beatiſſimi patris Bn̄dicti, collectā per dn̄m
Cardinalem ſancti ſixti Johannem de turre
cremata vulgariter nuncupatū Pariſiū labo
rioſe exaratū per Petrum Leuet: impēſa ve
ro Nicolai militis librarii morā ducētis an-
te palaciū Regium, ad interſigniū pillei ru-
bei: finit feliciter. Anno a natiuitate Chriſti
Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo
p̄io: quarta Maii.

liber mon̄ ſcī pauli ī tiecto iſer

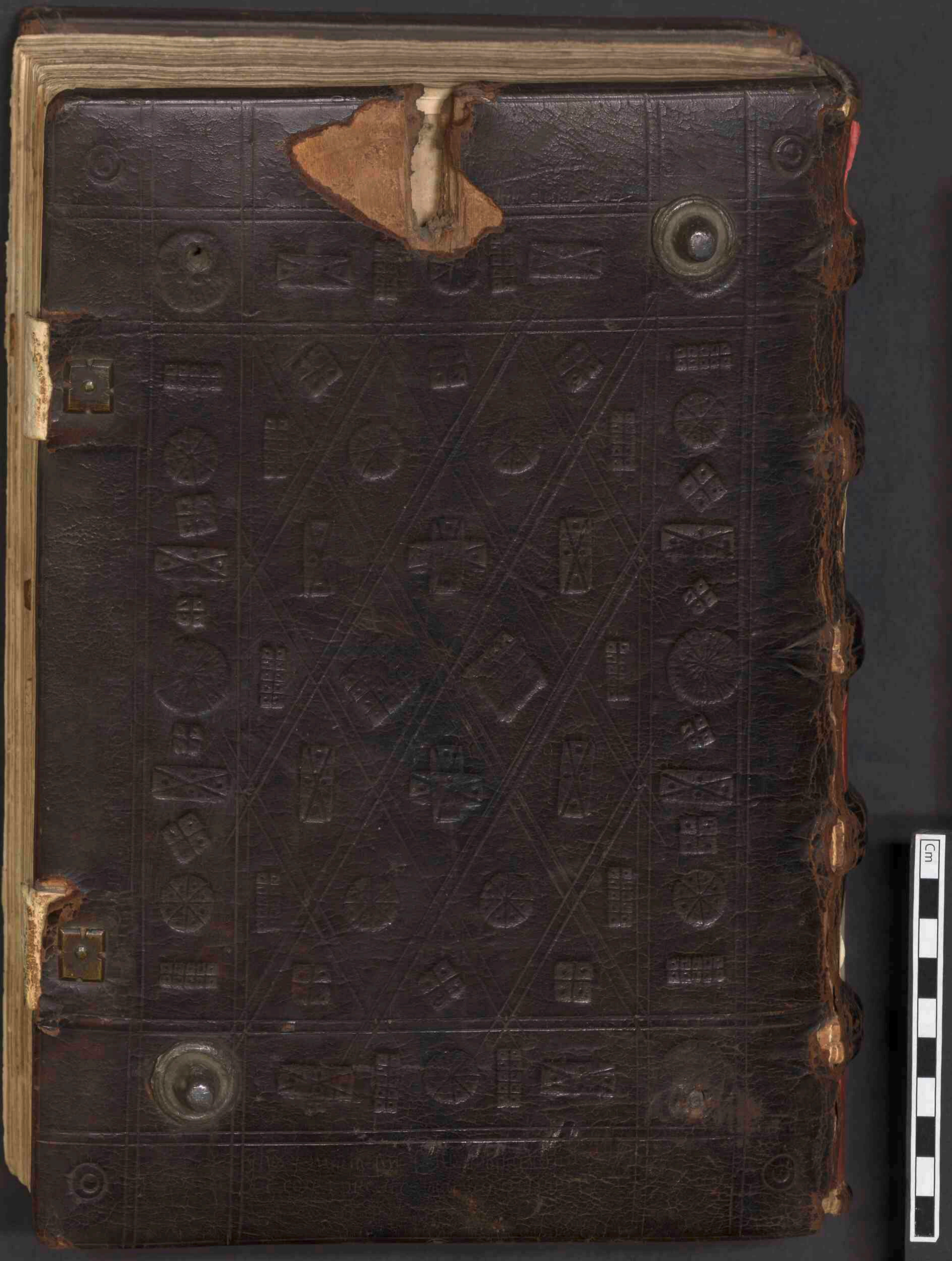
Cm

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A B C D E F G H I J K L M N
x·rite
0 1 2 3 4 5 6 mm